HAN B. AALBERSE

BOB EN DAPHNE

HAN B. AALBERSE

BOB EN DAPHNE

bron:
De liefde van Bob en Daphne. Oisterwijk, Den Haag 1955 (2[de]druk)

http://www.dbnl.org/tekst/aalb003lief01_01/

Inhoud

De liefde van Bob en Daphne

DEEL 1

Ein Buch ist ein Spiegel;
wenn ein Affe hineinsieht,
so kann kein Apostel herausgucken

G.C. LICHTENBERG: APHORISMEN

Eerste boek

Zestien en twaalf

1

Hij zat op een stoel tussen de naar binnen openstaande helften van een der hoge ramen, met zijn ellebogen leunend op de balustrade, en staarde de donkere tuin in. Er was bijna geen wind. Een zoete bloemengeur, waarin de reuk van kamperfoelie soms even te onderscheiden was, vleugde in de warme nachtlucht de kamer binnen. Als hij zijn gezicht zo ver mogelijk naar rechts wendde, kon hij tussen de toppen der zware, zwarte boomkruinen flauw het blauw glanzende water van de rivier onderscheiden. Aan de maanloze hemel flonkerden de sterren en leken groter te worden als hij er lang naar keek.

Ergens in een van de zwarte boomkruinen, links van hem aan het eind van de parkachtige tuin, klonk plotseling het gefladder van vogelwieken, gevolgd door het verschrikt getjuik van een merel. ‘Les sons et les parfums tournent dans l'air du soir’, fluisterde de jongen, terwijl hij half overeind kwam en verder uit het raam boog. Beneden hem waren enige bloemperken en gedeelten van paden vaag als bleke vlekken in de duisternis te herkennen.

De klok in de hall zond twaalf slagen door de prélude van Debussy, die hij in gedachten hoorde. Hij stond op, trok de stoel achteruit, sloot de bijna tot de grond reikende ramen op een kier en schoof zorgvuldig het zware overgordijn voor de blauwige schemerhoek van het raam. Bijna zonder geluid te maken liep hij, de handen voor zich uitgestrekt, naar het tafeltje bij het hoofdeinde van zijn bed, vond het doosje lucifers en ontstak de kaars in de tinnen kandelaar. Over zijn schouder kijkend viel zijn oog op zijn eigen schaduw, die donker tegen de muur trilde, het silhouet van een magere, tamelijk lange jongen van zestien jaar, met verward, lang, donkerblond haar, gekleed in een pyama van dunne, lichtgroene zijde, die dof glansde in het warme kaarslicht. Hij wendde zich langzaam om naar de muur waarop zijn grote schaduw in het sterker wordende kaarslicht zwarter werd en hief verontschuldigend zijn armen op. ‘Pierrot kan niet slapen’, fluisterde hij en streek met een gebruinde hand over zijn voorhoofd. ‘Pierrot is pijnlijk helder, doktertje. To sleep or not to sleep, that's the question, you see? Woorden, woorden, woorden, maar geen slaap. Muziek, wilde emoties, uitzien naar morgen, maar geen slaap’.

Hij begon langzaam langs de muren van de kamer te schrijden en keek met

devoot gebaren van zijn grote handen naar de portretten van componisten, die het vertrek het aanzien van een tentoonstellingszaaltje gaven. Voor elke afbeelding stond hij gebarend en mompelend stil, en voor elke componist had hij een persoonlijk woord en gebaar. Maar plotseling klonk ergens in het stille huis het geluid van een deur die gesloten werd. De jongen verstrakte en luisterde aandachtig. Enige tijd later werd bijna onhoorbaar ergens nogmaals een deur gesloten. Een hond kefte zacht. Toen was er alleen weer de suizende stilte.

Met aarzelende stappen liep hij naar een nis in de muur bij het hoofdeinde van het omgewoelde bed en nam het witte beeldje, dat daar in de schaduw stond, in zijn handen. Het was een gipsafgietsel van een naaktje uit de school van Rodin en stelde een pril jong meisje voor. Zij hield haar handen achter haar omhoog geheven hoofd en keek glimlachend de ruimte in; het sierlijke lijfje met de zeer slanke benen boog licht naar voren, zodat de pas-ontloken borstjes en de tere rondingen van de schoot ontroerend-parmantig werden vertoond. Hij liet het kaarslicht over het beeldje spelen door het langzaam heen en weer te draaien, hield het voor de kaars, zodat er een fraai silhouet op de muur verscheen, kuste het beeldje op verscheidene plaatsen, klemde het tegen zijn borst en fluisterde: 'Dit is het eerste in de wereld. Hierom is niet veranderd het paradijs: Adam wandelt met God; slaapt en vindt het zelfde lichaam dat ik vind. Dezelfde wondere waranda gloeit buiten in de wind'. Voorzichtig zette hij het beeldje terug in de nis en zei halfluid: 'Gekke Nol'.

Hij liep op de grote kleerkast toe en liet de linkerdeur daarvan geruisloos open zwaaien. Zijn bewegingen, flauw zichtbaar weerkaatst door de spiegel aan de binnenzijde van de open deur, werden resoluut. Hij haalde een donkerblauw trainingspak te voorschijn, dat hij over zijn pyama aantrok; een paar donkere sportkousen en zwarte gymnastiekschoenen voltooiden de uitrusting. Met een kleine zaklantaarn in zijn hand liep hij op de kaars toe, stak een rinkelende sleutelbos in zijn zak en blies de kaars uit. Gedurende enige tijd stond hij roerloos te luisteren. Toen knipte hij het zaklantaarntje aan en liet het vage blauwe lichtcirkeltje voor zich uit op de vloer spelen, terwijl hij naar het raam liep. Nadat hij het lantaarntje uitgeknipt en in zijn borstzak had gestoken, schoof hij het gordijn opzij en trok de ramen verder open. Met zijn handen op de balustrade gesteund stond hij de duisternis in te staren en te luisteren naar de nachtgeluiden - het gekwaak van een eend, hondegeblaf, de spookachtige, trillende kreten van uilen in de verte, het rhythmische dab-dab-dab-dab van een motorboot op de rivier en het geheimzinnige geritsel en geschuifel van kleine diertjes en insecten in de zomernacht.

Hij stapte over de smalle, met lofwerk versierde balustrade heen op een stenen rand, draaide zich om, zodat hij met zijn gezicht naar de muur stond en schoof

met kleine pasjes geruisloos naar de hoek, waar hij zich langs een stevige regenpijp naar beneden liet glijden. De geuren van bloemen en geknipt gras werden bedwelmend sterk. Hij sloop omzichtig over het bordes en verder over gazons en grasranden, vermeed grindpaden en was spoedig een eind van het huis af. Bij de paardenstal stond hij luisterend stil en keek speurend om naar de zware vorm van het huis tegen de vibrerende sterrenhemel. Uit de stal klonken doffe geluiden. Hij liep verder, wipte lenig over de heg waarachter de moestuin lag, en begon zich daar wat vrijer te bewegen. Aan het eind van de moestuin klom hij via een steunbeer op een muur, ging op zijn hurken zitten, haalde diep adem, veerde overeind en belandde met een zweefsprong over de sloot en de steile berm op handen en voeten in de rulle, zanderige grond van het karrespoor in de weg. Hij klopte zich wat af en sloeg rechtsaf. Spoedig begon de weg te stijgen, maakte een bocht en eindigde in een oprit tegen de hoge rivierdijk. Toen hij op de dijk stond bleef hij enige tijd staan kijken en luisteren, zijn blik gericht op de rivier, die dicht langs het stadje stroomde, dat rechts van hem lag te slapen. Aan zijn voeten lag een donker griend. Een zachte windvlaag omgaf hem met de geuren van de rivier, die het sterrengeflonker in koel blauw weerkaatste. De jongen keerde het stadje de rug toe en volgde de dijk enige tientallen meters stroomafwaarts. Toen liep hij langs een steil pad de duistere diepte in. Terwijl hij over een hek klom, dat een houten brug afsloot, vloog een koppel eenden met zingend wiekgeklap boven zijn hoofd de griend in. Het lage dijkje dat hij volgde, was zeer duister in de schaduw van het elzen- en wilgenhout dat het flankeerde. De lucht was nog slechts vaag boven zijn hoofd door een wirwar van takken en bladeren zichtbaar. Aan het eind van deze smalle tunnel schemerde een groot wit bord, dat aan een hek was bevestigd, dat wederom een houten brug afsloot. De planken en balken resoneerden dof zijn voetstappen. Er stond bijna geen water in de kreek onder de brug. Bij het licht van zijn zaklantaarntje opende hij een zwaar hangslot aan een dikke ketting. Het hek, dat in de hoogte en breedte met grimmig prikkeldraad was omgeven, ging krakend open. De jongen sloot het hek zorgvuldig achter zich. Toen hij zijn tocht vervolgde, steeg het pad geleidelijk. Op open plekken tussen de struiken en bomen maakten moerasplanten en riet nu plaats voor gras en braamstruiken.

Het stompe silhouet van een toren doemde voor hem op, grimmig en enigszins brokkelig van lijnen tegen het diepe zwart-blauw van de nachtelijke hemel. Zonder moeite vonden de voeten van de jongen hun weg tussen de zwaar met gras, vlier- en meidoornstruiken overwoekerde resten van een eeuwenoud vestingwerk, waarvan alleen de toren nog overeind stond. Het was zo stil, dat hij het murmelen en ruisen van het rivierwater kon horen.

Toen hij voor de ingang van de toren stond, haalde hij het lantaarntje en de

sleutelbos te voorschijn en opende de zware eiken deur, die zonder gerucht openzwaaide. Juist op dat ogenblik klonk van veraf het gerommel van luchtdoelgeschut. Snel liep hij om de toren heen en keek gespannen naar de horizon boven de rivier, waar minuscule zoeklichtbundeltjes en het opflakkeren van kanonvuur zichtbaar werden. De jongen haalde zijn schouders op, zuchtte en liep terug naar de ingang van de toren. Het diepe gebrom van vliegtuigen begon nu hoorbaar te worden. Hij sloot de deur achter zich, verschoof een zware grendel en liep resoluut naar de ijzeren wenteltrap aan de tegenoverliggen de kant van het ruime, hoge vertrek. Het blauwe lichtkringetje van zijn zaklantaarn gleed voor hem uit over de enigszins ongelijke stenen vloer. Er hing een koele geur van mos en vochtige aarde. De leuning van de wenteltrap voelde kil en beslagen aan. De onder zijn voeten zacht trillende trap kwam uit in een ongeveer vijf meter hoger gelegen hokje, dat er vanuit de kamer, die de jongen binnentrad, uitzag als een grote kast met fraaie eiken panelen. Door het smalle hoge raampje in de dikke muur, dat overdag de trap en het hokje verlichtte, was nu het flakkeren van afweervuur en de weerschijn der zoeklichten te zien. De kamer voelde opvallend minder kil aan dan de ruimte beneden. Er hing een geur van oud hout. De witte muren weerkaatsten vaag het diffuse licht, dat door de smalle boogvensters in de oostelijke muur viel. De kamer mat ongeveer zeven meter in het vierkant en was in zeventiende eeuwse stijl ingericht. Boven een lambrizering van geloogd eikenhout glansden tinnen en koperen antiquiteiten. Een grote koperen kaarsenkroon hing aan de eiken zoldering. Kloostertafels, stijlvolle zeteltjes en een cymbalo vormden de meubilering.

De jongen legde het lantaarntje neer en ging achter het instrument zitten. Hij dacht een ogenblik na en toen ruiste een stroom van zilveren klanken door de kamer, aanzwellend tegen het toenemend rumoer buiten. Hoewel hij probeerde alles om zich heen te vergeten en geheel in de muziek op te gaan, wachtte een deel van zijn wezen gespannen op het losbarsten van de zware batterij, die ongeveer twee kilometer stroomafwaarts stond opgesteld. Het gebrom der vliegtuigen zwol aan tot een sterk dreunen, maar de batterij zweeg. Ineens herinnerde hij zich, dat de batterij luchtdoelgeschut enige weken tevoren in alle stilte was vertrokken, naar men zei naar Frankrijk, waar de Geallieerden geland waren. Hij begon te grinniken en hield op met spelen. ‘De ouderdom komt met gebreken’, mompelde hij. ‘Dag en nacht droom ik van dat afscheidsfeest, en nu....’ De jongen geeuwde en liep, zich uitrekkend, naar een der ramen. Hij voelde zich plotseling zeer slaperig. Met lome bewegingen sloot hij het instrument, knipte het lantaarntje aan en ging langzaam naar beneden. Het zware gebrom van de vliegtuigen ging gestadig door, soms wat aanzwellend of afnemend in sterkte, terwijl het een enkele maal was, alsof één vliegtuig zich

losmaakte uit de onzichtbare stroom en een eigen stem en rhythme kreeg.

De nachtlucht was frisser geworden. Hij wreef zijn ogen uit en keek naar de lucht. Op het water was het zeer stil. Hij liep nu tamelijk snel de weg terug naar huis. Aan de voet van de hoge, donkere dijk stond hij voor het eerst zonder noodzaak stil en keek scherp luisterend naar alle kanten. Hij zag een lichtje flikkeren op het pad, dat over een volgend dijkje door de griend naar een botenhuis voerde. Snel ging hij in de schaduw van een vlierstruik staan, toen hij schimmige figuren zag bewegen, die recht op hem af kwamen en zichtbaar werden tegen de blauwige weerschijn van het water in een kreek. Het was een kleine stoet van vijf mannen, die rakelings langs zijn roerloze gestalte trok. De voorste man had zilverig haar. Twee andere mannen ondersteunden een derde, die hijgde en iets mompelde dat op ‘damn it’ leek. De vijfde man stond naast de jongen stil, terwijl de anderen langzaam voortliepen en fluisterde nauwelijks hoorbaar: ‘Bob, ga nu slapen’. Een hand gleed luchtig over het haar van de jongen.‘ Ja Nol’, het klonk als een ijle zucht.

De anderen waren nu aan de voet van de dijk en begonnen de smalle oprit te beklimmen.

‘Morgen een grote dag voor je.... Vergeet deze droom meteen weer’.

‘Yes pa. Good luck’.

De vader liep snel verder. De zoon wachtte, tot hij het silhouet van de man boven op de dijk zag verschijnen en volgde toen langzaam. Het geronk van de vliegtuigen werd zwakker. De kleine geluiden van de nacht werden weer hoorbaar.

‘God bless you all’, zei de jongen zacht. ‘Good, good old sport’.

2

De veerboot kwam eindelijk in zicht en wisselde fluitsignalen met een sleepboot, die vier lange rijnaken stroomopwaarts sleepte. Een meeuw zweefde tegen de warme oostenwind omhoog, fel wit blikkerend in de middagzon tegen de strakblauwe zomerlucht. De blik van de jongen volgde de vogel, dwaalde naar het witte zeil van een laverende jol en hechtte zich dan weer aan de naderende veerboot. Hij zat op een laag muurtje in de schaduw van het oude stadspoortje. Aan de andere kant van het steil aflopende pleintje zaten drie oude mannetjes, riviervissers in ruste, op een beschaduwde bank te knikkebollen. Met hun donkere kleren en zwarte petten herinnerden ze de jongen aan dieren, die niet uit

hun winterslaap zijn ontwaakt. Een witte keeshond lag bij hun voeten en hapte traag naar een vlieg.

Op de naderende veerboot begonnen zich enige figuurtjes af te tekenen. De jongen trok de pijpen van zijn lichtblauwe flanellen broek met precieuze gebaartjes wat hoger op en verschikte wat aan de open kraag van het smetteloos witte sporthemd, waarvan de mouwen waren opgerold. Hij stond op en begon heen en weer te lopen over de oneffen, oude gele steentjes van het naar de aanlegsteiger aflopende pleintje. Uit het café'tje naast de stadspoort kwamen enige geagiteerde mannen en vrouwen, die met bultige jutezakjes en overvolle boodschappentassen sjouwden. Na hen verschenen een aantal trekkers en treksters, die volgeladen, met kleurige vlaggetjes versierde fietsen bij zich hadden. Ze droegen bonte, geruite shirts en bloesjes, en verfrommelde, slecht passende khakishorts, lang en slobberig bij de jongens, kort en krap bij de meisjes. De jongen keek met half dichtgeknepen ogen naar het rumoerige gezelschap, dat als een troep snaterende ganzen aan hem voorbij trok. Er waren drie schonkige meisjes van onbestemde leeftijd bij, gevolgd door een vierde, dat er wat minder afstotend uitzag. Haar donkere ogen namen de onberispelijk geklede jongen van top tot teen op; haar blik verwijlde bij zijn donkerblonde, glanzend geborstelde lange haar, waaruit een krullend lokje in de warme wind heen en weer bewoog, bij het profiel van zijn mager, gebruind gezicht met het hoge voorhoofd, de smalle neus, de spottende mond en de parmantige kin, de meisjesachtig gave huid van zijn wangen en hals, en bij de grote, mooi gevormde handen, gleed lager en ontmoette daarna zijn vorsende blik. Zij glimlachte en vuurde een blik af, waaruit zoveel oprechte bewondering sprak, dat hij zich haastig afwendde en voor haar uit naar de linkerkant van de steiger liep. De veerboot was alleen voor voetgangers en fietsen bestemd. Het zware verkeer ging met de grote pont, die tien kilometer verderop de verbinding met de stad aan de overkant onderhield. Deze kant van het oude stadje werd daardoor gekenmerkt door landelijke rust.

Bij de steiger was het brandend heet. De witte veerboot, blikkerend in het licht, minderde vaart en draaide langzaam bij. Zijn ogen zochten tussen het groepje mensen op de voorplecht, dat in de schaduw van een dak van grijs zeildoek zat en stond. Plotseling zag hij haar hoofd naar voren komen. Haar korenblonde haar schitterde goudachtig. Zij keek rond naar de wachtenden op de wal, maar scheen hem niet te herkennen. Toen zij, als een der eersten, de loopplank af ging, leek het of het gehele schip, de tweekoppige bemanning niet uitgezonderd, afscheid van haar nam.

Gedurende de seconden, dat zij op die lange, dansende, niet meer erg kinderlijke benen klepperend op houten sandaalzolen loopplank en steiger af

snelde, ging er een stroom van indrukken en tegenstrijdige emoties door de jongen heen. Zij lachte, natuurlijk lachte zij, met haar schalkse ogen, haar lieve mond, haar beweeglijk gezicht, met alles. En zij wuifde achterom kijkend, en sprong en danste, sjouwde haar bruine cartonnen koffertje en nam de gehele omgeving, de wachtenden, het pleintje, de wakker geschrokken oude mannetjes, de stadspoort, het slaperige, zon-overgoten stadje daarachter, de lucht, de zon en alles wat er maar was in zich op met haar levendige, bruingrijze ogen - twaalfjarige Daphne, zorgeloos, speels, behaagziek, gretig, levendig, sierlijk, vol aanstekelijke vrolijkheid. Een meisje met helblond haar, dat verrassend mooi contrasteerde met haar donkere oogopslag, een ongegeneerd straatkind met vuile knieën en zwarte vegen op haar wangen, maar tegelijk een prinses die de rol van straatkind leek te spelen, een jongensachtige lachebek, maar tevens een vroegrijp meisje, dat een onthutsende sensualiteit uitstraalde, een goedlachs clowntje dat grijnzende apengezichten trok, maar met een mond zó mooi van vorm dat hij nu reeds kunstenaars inspireerde - twaalfjarige Daphne in een veel te warm wollen truitje, strak van vorm en fel groen van kleur, en een bont geruit, wijd, te kort rokje.

Het meest schokte hem het truitje, dat zo pralend en overduidelijk het plaatselijk verschil vertoonde met de Daphne van een jaar geleden. Halverwege de steiger zag zij hem. Ze staken tegelijk hun hand op en zij versnelde haar dansende tred.‘Ik herkende je niet!’ riep zij lachend. ‘Zo gek groot met die lange broek....’

Hij kreeg een warm handje en zei stijfjes: ‘Dag, Daphne’, maar zijn ogen straalden: *jij bent óók groot geworden*!

Hij nam glimlachend haar koffer over en begon de gebruikelijke uitwisseling van plichtplegingen. Zij wenste hem geluk met zijn einddiploma H.B.S., dat hem een week of wat tevoren was uitgereikt, en vertelde, dat haar overgangsrapport naar de tweede zelfs haar strenge vader in tevreden verbazing had gebracht. Nadat zij verhaald had, dat haar vader nog altijd landschapjes en bloemen schilderde, dat haar tante, die haar naar het station had gebracht, steeds lastiger voor haar werd en dat zij haar moeder bijna niet meer mocht zien, viel de eerste verlegen stilte. Ze liepen buiten het stadje om, volgden een voetpaadje over een oude stadswal en bereikten de hoge rivierdijk. Zij keek aldoor met levendige belangstelling om zich heen, altijd op zoek naar opmerkelijke en amusante dingen.

Het was weer juist als een jaar geleden, toen Daphne hier drie weken had gelogeerd - verlegen stiltes, ondanks haar branie, maar als hun monden zwegen (en soms ook wel terwijl ze praatten) voerden hun ogen een gesprek in een duidelijke, rijk genuanceerde taal. *Hoe vind je me nu*? vroegen haar ogen, terwijl haar schouders ver achterwaarts waren gebogen. Haar kruin met het flonkerende

korenblonde haar reikte bijna tot bovenaan zijn schouder. *Onbeschrijfelijk lief*, antwoordden zijn ogen. Ze waren al tamelijk ver volgroeid, ontroerend mooi van vorm, doch wat vooral opviel was, dat deze borstjes zo hoog geplaatst zaten als men alleen op sommige schilderijen ziet.

Zij vroeg hem naar de toren, de paarden, de pony, het ezeltje en de honden, de poezen, de dienstboden en andere bewoners van huis en hof, en of hij weer iedere morgen uren piano speelde en nog altijd zoveel boeken las. Terwijl hij haar vragen beantwoordde keek zij hem plotseling aan. Haar ogen vroegen: ben je nog kwaad over toen? en zeiden: ik niet meer. Zijn glimlach en ogen zeiden: wel nee!

‘Nog bedankt voor die kiekjes’, zei Daphne na een stilte. ‘Toen ik ze kreeg dacht ik wel, dat je niet meer kwaad was’.

‘Het was immers mijn schuld?’

‘Tante vond die ene maar raar.... vies, geloof ik’. Zij schaterde en maakte een paar dolle sprongetjes.

‘Het was een van de bescheidenste.... maar mijn moeder zou er ook niet enthousiast over zijn’.

Beiden zagen ze het foto'tje voor zich: Daphne, gekleed in een klein wit broekje van dunne ondergoedstof, haar officiële ‘badbroek’.

‘Zijn al die andere foto's goed geworden?’ vroeg zij.

‘Gaat wel. Dit jaar moeten ze veel beter worden. Ik zal ze je laten zien’. Hij lachte geheimzinnig en rammelde met zijn sleutelbos. ‘Ze zitten achter slot en grendel’, voegde hij er met een grimas aan toe.

‘De toren!’ jubelde Daphne, opgetogen wijzend. Plotseling ging ze voor hem staan, hief haar wijsvinger op en floot het promenade-thema uit Moussorgsky's *Tableaux d'une exposition*. Zijn ogen begonnen te stralen: goed, goed! Hij zette de koffer neer, nam met een snel gebaar haar hoofd tussen zijn handen en zoende beurtelings haar beide wangen, die warm en zacht aanvoelden. ‘Zo belonen kunstenaars elkaar’, zei hij plechtig. Daphne lachte verlegen en begon te huppelen.

Tableaux d'une exposition. Bilder einer Ausstellung. Pictures at an Exhibition. Het werk, dat hij een jaar geleden studeerde.... De laatste week van Juli was toen ongewoon warm, maar zodra Augustus begon, sloeg het weer met zware onweersbuien om en bleef geruime tijd regenachtig. Het vermaken van de hongerige, rusteloze logée uit de grote stad leek een probleem te worden. 's Morgens studeerde hij vier uur lang piano, een vacantie-genot dat voortgang moest vinden, en dan vermaakte Daphne zich bij de tuinman, in de stal, bij de dienstboden in de keuken, of op de zolder, 's Middags rustte op hem de plicht, de roerige gast te vermaken. Evenals zijn moeder meende hij, dat zo'n volkskind, al

was zij dan pienter en origineel, niet ontvankelijk was voor goede muziek. Maar omdat hij het niet kon laten, begon hij op een regenachtige middag Daphne voor te spelen uit het werk, dat hij aan het studeren was: Tableaux d'une exposition. Hij vertelde haar, hoe de componist van het ene naar het andere schilderij wandelde op de tonen van het promenade-thema, en wat de tien schilderijen voorstelden, waarvan Moussorgsky de impressies muzikaal had weergegeven. Het wonder had zich verrassend snel geopenbaard. Daphne was vol aandacht. Zij bleek een uitstekend oor te hebben voor muziek en toonde zich een toegewijde, leergierige leerlinge. Op haar verzoek speelde hij het werk nog eens helemaal en zag met verbazing (sommige gedeelten speelde hij al uit zijn hoofd) hoe rustig het anders zo roerige kind in een laag stoeltje zat te luisteren, haar ogen op zijn gezicht en handen gericht. Zij detoneerde vrijwel niet in de stemmige muzieksalon met de grote, glanzende zwarte Steinway. Het was nauwelijks nodig haar bij te brengen, dat het meeneuriën van bekende thema's en meetrommelen van pakkende rhythmen storend zijn. Eén boodschap van zijn ogen was voor altijd voldoende. En na de gemakkelijke, programmatische muziek-met-verhaaltjes, had hij andere muziek geprobeerd: Mozart, Schubert, Debussy, Chopin, ja zelfs Bach, officieel de schrik der volksmensen. Wanneer het werk niet van te lange adem was, genoot Daphne en hun ogentaal openbaarde, dat zij veel meer aanvoelde en genoot, dan in spreektaal was uit te drukken. Zijn moeder, die deze nieuwe gril van haar gastvrije echtgenoot zo beleefd en fair mogelijk trachtte te verwerken, was merkbaar onder de indruk en ging het aan haar natuur zo vreemde volkskind met enigszins andere ogen zien.
‘Het huis!’ riep Daphne luid. ‘O, ik voel me weer net zo verlegen als een jaar geleden. Zie ik erg vuil?’

‘Gaat nogal. Maar we hebben nog steeds zeep’.

‘Ach jij.... En jij ziet er ook al zo deftig uit!’

Hij bracht zijn hand tussen zijn mond en haar oor en fluisterde: ‘Twee afdankertjes van pa’.

‘Mij zo'n pa!’ Zij lachte luid. ‘Ik heb nieuwe afdankertjes van pa. Hij heeft een paar schilderijen verkocht aan zo'n zwarte manufacturier in ruil voor van alles en nog wat. Dit truitje is er van, en wol voor een badpak, dat m'n tante voor me gebreid heeft, en ondergoed voor de hele familie, want we liepen haast naakt jô’.

Het huis, dat achter machtige beuken in zonlicht baadde, was een monumentaal landhuis in Franse stijl gebouwd, en dateerde uit het eind van de achttiende eeuw. BEUKEN stond er in gouden letters op de openstaande helft van het smeedijzeren hek, en HORST op de andere helft.

‘Zijn er veel deftige lui gelogeerd?’ vroeg Daphne en blikte langs de oprijlaan naar de grasvelden en borders, of zij verwachtte daar tientallen mensen te zien

rondlopen. Zij was wel gewend aan rondborstige schilders en baardige beeldhouwers, die bij haar vader op bezoek kwamen, maar musici en muziekminnaars, die zij een jaar tevoren op de Beukenhorst had gezien, vond zij in hoofdzaak ‘deftig’ zo niet ‘eng’.

‘Nee. Het wordt steeds stiller bij ons. Reizen wordt gevaarlijker voor allerlei mensen. De laatste logé is veertien dagen geleden vertrokken. Een jongen. Uitgebombardeerd, ouders in het ziekenhuis en hij had een shock. Werd in het begin 's nachts schreeuwend wakker. Zijn bed heeft een tijd op mijn kamer gestaan. Geschikte jongen. We leken net twee broers. Hij ging met mij mee naar mijn H.B.S., zat twee klassen lager dan ik. Zijn ouders zijn nu weer beter’.

Bobs stem had nu dat haastige, enigszins mompelende, dat Daphne al eerder was opgevallen als een teken, dat hij met iets verlegen was.

Ze kwamen bij het tuinmanshuis naast de paardenstal en Daphne snelde weg om vrouw Harremans te begroeten, toen deze in de deuropening van haar woonkeuken verscheen. Bob knikte de oude vrouw toe en liep langzaam door over een beschaduwd zijpad. Hij keek om toen Daphne het promenade-thema floot en gemaakt-deftig kwam aangeschreden.

Moet er nog iets aan me gebeuren, voor ik mijn entrée maak? vroeg haar blik. Hij zette de koffer neer, haalde een zakdoek te voorschijn en poetste een zwarte veeg van haar wang. Toen hij de zakdoek had opgeborgen, trok hij met beide handen tamelijk stevig aan haar rokje, dat daardoor zover naar beneden schoof, dat een strook wit interlock tussen truitje en rokje zichtbaar werd. ‘Jô, gek!’ *Maar je bent aardig.... had ik altijd maar zo'n zorgzame grote jongen bij me*. Zij haalde het rokje een eindje omhoog. ‘Pardon, mademoiselle.... Ja, zo is het beter. Mama is niet ongeschikt, maar een jonkvrouwe blijft altijd een freule, zegt mijn vader’.

Ze liepen langs een geharkt tuinpad tussen weelderig bloeiende bloemperken naar de zijkant van het huis, waar Bobs moeder in een beschaduwd prieel zat te lezen. Een grote bouvier kwam hen kwispelstaartend tegemoet, gevolgd door twee kastanjekleurige, langharige jachthonden. De dieren besnuffelden haar nadenkend. Bobs moeder zat in een rieten fauteuil, verdiept in een klein boek, en maakte in haar witte jurk een frisse, koele indruk. Toen Bob discreet had gekucht keek zij langzaam op met een blik, waarin aanvankelijk geen herkennen lag.

‘Tiens’, zong haar hoge stem, ‘dag Daphne, meisje, wat ben jij gegroeid’. Zij stak een koele, slanke hand uit en de trekken van haar scherp gesneden gezicht met de helderblauwe, grote peinzende ogen werden zachter. Deze ogen gaven het jonge, nog enigszins meisjesachtig gezicht, dat omlijst werd door zacht, asblond haar, een bovenaardse, vergeestelijkte uitdrukking.

Zij liet de kinderen plaats nemen en schonk koele limonade voor hen in.

Daphne zat op het puntje van een rieten stoel en had haar geruite rokje zo ver mogelijk op haar knieën getrokken. Haar lange, donkere wimpers maakten telkens schaduwen op haar warme wangen. Het gesprekje verliep traag en de kinderen lieten de moeder spoedig alleen met haar honden en haar hartstocht: oosterse godsdiensten en wijsbegeerte.

Het witte huis zag er tegelijk vrolijk en slaperig uit, met alle zachtgroen geverfde zonneblinden voor de ramen die op het zuiden en westen uitzagen. De klok in de hall sloeg vijf maal. Het was stil, koel en schemerig in de hall en de gang, maar in het trappenhuis stroomde het licht uit sierlijk gevormde ramen naar heneden. Bob opende op de eerste verdieping een met leer beklede deur en klopte op de binnendeur. Na een onduidelijk gebrom traden ze een grote, lichte kamer binnen, die na het monumentale achttiende eeuwse trappenhuis een schrille overgang betekende. Deze werkkamer was volgens de modernste inzichten en vindingen van de binnenhuisarchitectuur ingericht. Men stapte er een andere tijd binnen.

Achter een groot schrijfbureau van licht hout en gebogen van vorm, zat een grote, tamelijk magere man te telefoneren. De witte hoorn tegen zijn linkeroor stak scherp af bij zijn gebruinde gezicht en zijn lange, bijna zwarte haar, dat aan de slapen grijs begon te worden. Hij droeg een citroengeel zijden hemd met lange mouwen, dat aan zijn hals ver open stond, een resedagroene broek en naturelkleurige leren sandalen aan blote voeten, en zag er in deze kledij op de een of andere wijze zeer mannelijk uit. Bob en Daphne bleven bij de deur staan wachten, terwijl de man snel en zacht Frans sprak; tijdens het luisteren maakte hij grimassen naar Daphne en wierp haar enige kushandjes toe. De groeven en lijnen gaven aan het gezicht van de man iets van een knappe autorenner of luchtvaartpionier, een indruk die door de forse kin werd geaccentueerd, maar zijn levendige grijze ogen en het gebaren van zijn grote, welgevormde hand verrieden de beminnelijkheid van de intellectuele gevoelsmens. Daphne keek met stralende ogen naar hem en lachte telkens ingehouden en nerveus. Eindelijk legde de man met een ‘au revoir’ de haak neer, sprong op en liep met uitgestrekte armen het meisje tegemoet, dat hem met opgewonden kreten om zijn hals sprong. Hij tilde haar, nadat ze elkaar uitbundig op de wangen hadden gezoend, hoog op en zei lachend: ‘Dat zal ik niet lang meer kunnen doen, als je doorgaat met zo onbehoorlijk hard te groeien!’ Zijn naderbij komende zoon wierp hij een blik toe die zei: zie je zoon, zo doet men dat. ‘O, ik heb Uw shirt gekreukeld’, zei Daphne ademloos. Hij zette haar neer op het blauwe tapijt en zei overdreven plechtig en sonoor: ‘De mensen, mijn kind, zijn altijd belangrijker dan de dingen. Als een kunsthandelaar zoiets zegt, móét het waar zijn’. Zij lachte hem stralend toe en keek daarna van de vader naar de zoon. ‘Als

U en Bob lachen, lijkt hij op U', zei ze. Als Bob ernstig keek, vond zij, leek hij tevens op zijn moeder.

'Ik hoop, dat dat voor ons beiden een compliment is', antwoordde Nol, met zijn ogen draaiend. Als hij uitbundig lachte, zag men ergens tussen zijn witte kiezen een stukje goud flonkeren. Daphnes blik dwaalde naar de witte muren. 'Alle schilderijen zijn veranderd!' riep zij opgewonden uit. 'Is dat niet een.... eh.... Chagall?' vroeg zij, naar een kleurig schilderij wijzend. De beide anderen knikten haar zó aanmoedigend en bewonderend toe, dat zij bloosde van vreugde. 'Dat is natuurlijk een van Gogh', zei ze achteloos, 'en dat.... zo'n platte vrouw, lijkt wel van Matisse'.

'Goal!' riep de vader luid en de zoon applaudisseerde.

'En dat.... van de fröbelschool.... nee, dat weet ik niet'.

'Kandinsky'.

'O ja. En die.... lijkt op Gauguin, maar is het niet'. Haar nog wat kromme uitspraak gaf deze wijsneuzigheden een roerend accent.

'Ouder of nieuwer?' vroeg Nol, zijn gezicht één glimlach.

'Nieuwer'.

'Een werk van Max Pechstein uit 1920'.

'Die tekening kan van heel veel schilders zijn'.

'Een jeugdwerk van Van Dongen'.

'En dat mooie landschap.... lijkt een beetje op Degas, maar nieuwer. Van wie is dat, oom Nol?'

'Dat is een De Vlaminck, Frans, uit 1925. Wel, kindje, als de kunstgeschiedenisschrijvers jou kenden, zouden ze zich weer herinneren, waarom ze eigenlijk wilden schrijven. Mijn hemel, als die oorlog toch maar eens voorbij was! Maar ze schieten niet op daar in Frankrijk. Maar dát beloof ik je, als de grenzen opengaan, dan neem ik je mee op reis, minstens naar Parijs. Dan zul je eens wat zien!' Hij wreef zich in zijn handen. 'Als 't mag van mijn vader.... Zou 't mogen?' Zij danste opgewonden rond.

''t Zal moeten!'

'Hij geeft me tegenwoordig tekenles. Ik heb een schetsboek meegebracht'.

'Zie je wel, hij draait al bij. Toen ik hem de laatste keer sprak moest je nog verpleegster worden, of naaister of zoiets, in elk geval iets met pensioen'.

'Hij doet het alleen maar omdat ik anders te veel naar Sjefke ga en dan is ie jaloers'.

'Hoe is het met je moeder? Zie je haar regelmatig?'

'Een heel enkel keertje maar. Pa is zo streng, vooral nu ze weer optreedt. Ik zou zo graag eens gaan kijken, maar dat is niks voor kleine meisjes en nog landverraad ook, colla.... colla dinges'. 'Waar Daphne is, daar is vrolijkheid. Zo

was je moeder precies, toen we allemaal nog op school- en collegebanken zaten'. Hij streek met zijn hand over zijn gezicht en bracht het gesprek op Daphnes reis en het vooruitzicht van de vier weken vacantie, die zij op de Beukenhorst kwam door brengen. Ze spraken over haar overgangsrapport van de H.B.S., over Bobs afscheid van de schoolbanken en toen geleidde Nol het tweetal naar de deur.

'En wees een beetje lief voor mijn zoontje hè', vermaande hij met opgeheven vinger, 'niet kattig, een beetje geduldig als hij verstrooid is.... hij werkt aan een symphonisch gedicht, niets minder'. Hij klopte zijn zoon op de schouders.

'Het zijn nog maar schetsjes, die later eventueel zouden kunnen dienen ....'

'Jongen, schei uit, je klinkt als een dissertatie'.

'Hoe gaat het heten?' vroeg Daphne nuchter, terwijl zij de kamer nog eens in zich op nam.

'Amor en Psyché', zei Bob aarzelend.

'Is er al niet zoiets?' Vader en zoon schaterden het uit en Daphne stemde vrolijk in met hun gelach.

'Maar zijn amor en psyché komt nog'. Met die woorden sloot Nol de deuren achter hen.

Bob geleidde Daphne naar haar kamer. Bij de trap naar de tweede verdieping hield hij haar terug met de woorden: 'Je hebt promotie gemaakt. Deze kant.... een statievertrek op de belétage'. Op dat ogenblik daalde een geestelijke in een bruine pij de trap van de tweede naar de eerste verdieping af. Daphne keek met open mond naar boven. De pater knikte hen vriendelijk toe. Bob trok haar mee, door een korte zijgang en opende een deur.

'Zijn jullie katholiek geworden?' fluisterde Daphne.

Bob schudde glimlachend zijn hoofd en maakte de gebaren van niets horen, niets zien, niets zeggen. 'Hoe vind je de kamer?' Zij stapte met een kreet van verrukking over de drempel. Het was een ruime, koele kamer met twee grote ramen op het Noorden. De inrichting was enigszins plechtig-ouderwets, maar ademde een sfeer van licht en gezelligheid.

'Een landschap van pa!' was het eerste dat Daphne uitriep toen zij midden in de kamer stond. Het hing boven het bed tegenover de ramen.

'Dat is om je lieve pappie niet te vergeten', zei Bob, terwijl hij haar koffer neerzette. Zij huppelde met kleine sprongetjes rond om alles te bekijken - de witte, met goud afgebiesde en met gebloemde stof beklede stoeltjes, de vaas met donkerrode rozen op de ovale tafel, het schrijftafeltje met kleine snuisterijen opgetuigd, de ingelijste tekeningen en etsen aan de muren.... en stond stil voor een tweede deur. Bob maakte een aanmoedigend gebaar. Zij maakte de deur voorzichtig open, als gold het een broos kleinood, slaakte toen een wilde kreet en sprong de badkamer binnen. Een echte badkamer voor haar alleen, met een

bad, een douche, een wastafel en nog een ding dat er uitzag als een w.c.!

Hij bleef op de drempel staan en zei: ‘Helaas is er nu geen gas genoeg voor warm water, je kunt alleen koud poedelen, maar Kee zal je dadelijk een kan warm water brengen.... zo deden de voormoederen het ook en eh, hoor eens, kom eens.... kijk dit is de kast voor je kleren, en het huisje is hier aan het eind van deze gang. Zo, nu zal ik Kee even bellen voor het water’.

Wat is er? vroegen haar ogen, *waarom ratel-mompel je zo vreemd*?

‘Nog wat....’, zei hij. Daphne had de kastdeur geopend en keek naar hem op. Hij kwam naast haar staan en gaf haar plotseling een tamelijk harde klap tegen haar bibs.

‘Jô, gek!’ Verontwaardiging vonkte uit haar donkere ogen. ‘Nu zijn we quitte’, zei hij glimlachend. *Je had nooit gedacht dat ik dit zou durven*, plaagden zijn ogen. Even onverwacht sloeg hij zijn arm om haar hals, liet haar een kwartslag draaien en drukte zijn lippen op de hare. Een ondeelbaar ogenblik leek het, of zij hem van zich af wilde duwen, maar toen ging er een trilling door haar heen en vielen haar armen slap naar beneden. De druk van zijn lippen werd sterker en haar hoofd ging langzaam achterover. Zo stonden ze enige seconden, zonder dat hun warme lichamen elkaar raakten. Toen hij zijn lippen wegnam zag hij, dat haar wimpers haar wangen raakten en toen zij opkeek, gingen de wimpers weer snel omlaag, zó'n vertedering straalde er uit zijn ogen.

‘Ben je nu tevreden?’ vroeg hij zacht en trok zijn arm weg van haar warme hals. Zij knikte heftig van ja en keek naar haar sandalen. Met een aai van zijn hand over haar wang wendde hij zich van haar af en liep naar de deur.

‘Hier zit het belletje voor Kee en Mina’, zei hij, een beetje schor. Zij keek op en zag, dat hij op het witte knopje drukte. Met enkele sprongen was ze bij hem en vloog hem zó onstuimig om zijn hals, dat hij bijna zijn evenwicht verloor. In één doorgaande beweging gingen haar voeten van de vloer en sloegen achter hem ter hoogte van zijn knieholten tegen elkaar. Onhandig gaf ze hem zijn zoen terug, met een beweging als van een pikkende vogel.

‘Nou jij weer’, zei ze met schitterende ogen. ‘Doe je armen om me heen, anders val ik’.

Hij schudde zijn hoofd, gaf haar een zelfde soort pikkend kusje terug en zei halfluid: ‘Straks, na het zwemmen’.

‘Gek’, zei ze, met een liefkozende klank in haar stem. Hij pakte haar in haar oksels en bevrijdde zich van haar knellende armen en benen. ‘Daar komt Kee.... Was ze!’ Hij opende de deur. Daphne stak haar hoofd langs hem heen en keek de gang af.

‘Zie je.... geen mens’, zei ze pruilend, maar hij lachte zacht en glipte snel weg.

‘Ik wacht op je in de muziekkamer!’ riep hij, voor hij om de hoek verdween.

3

Toen zijn voetstappen niet meer te horen waren sloot zij de deur en huppelde met dwaas uitgelaten sprongetjes naar de kast, waarvan de deur nog half open stond. ‘Gossie!’ De binnenkant van de deur bevatte een grote spiegel, waarin zij zichzelf ten voeten uit zag. Zij zwaaide de deur geheel open en bracht haar gezicht dicht bij haar spiegelbeeld. Haar bruingrijze ogen leken zwart in het koele, noordelijke licht. Zij aaide met haar wijsvinger over haar lippen, uitte een verrukt kreetje en kuste het koele spiegelglas. Daarna ging zij zover achteruit, dat zij zichzelf helemaal kon zien, draaide een kwartslag, bracht haar handen achter haar rug samen, bekeek het profiel van haar bovenlichaam, sjorde haar rokje een flink eind hoger, lachte zacht, ging op haar handen staan en bekeek zich in die houding in de spiegel.

Er werd luid op de deur geklopt. Met een soepele beweging kwam Daphne weer op haar voeten terecht, sloot snel de kastdeur, rende naar de deur en deed open. Een forse vrouw van middelbare leeftijd, met vriendelijke blauwe ogen in een rood bezweet gezicht droeg een grote, wit geëmailleerde waterkan binnen, die zij van haar rechter- in haar linkerhand nam, toen Daphne haar met een ‘ha die Kee’, de hand toestak.

‘Wat zie jie d'r werm uut’, zei Kee. Opgewekt pratend liep zij met Daphne naar de badkamer, deed het stopje in de bak van de wastafel en goot de kan met dampend water leeg. ‘Ik had me toch net zo goed met koud kunnen wassen?’

‘Ikke wè, mèèr jie niet! Oe je toch altied zo zwart kommen is een mirèkel. Ajje schôn bin kun je altied nog onder de kèwe does krupen oor’.

‘Wat is dat voor een gek pleetje, Kee?’

‘Dat?’ Het zware lichaam van de vrouw schudde van het lachen. ‘'t Is zonde. Da's een bidet, dèr wasse de deftige mensen d'r onderlief in zak mèèr zège ee. Mè dat èje de veurige zeumer toch wè ezien in die aore, zogezeid andere badkèmer, toen ik je schônschrobte ee?’

‘Ja, nu je 't zegt.... noe je 't zègen zak mèèr zègen ee?’ Daphne vond het heerlijk, als Kee Zeeuws tegen haar praatte.

‘Flink wassen oor!’ vermaande de vrouw. ‘Zeg, èje nog geen grôten oenger?’

Daphne wreef over kaar maag en zei: ‘Noe je 't zègen....’

‘Kom dan mèèr nèèr de keuken ajje schôn bin, dan krieg je avast een lakker bordje kippesoep’.

‘Je bent een engel, Kee’.

De vrouw nam glimlachend de kan op en liep zwaar schommelend weg. Op hetzelfde ogenblik viel Daphnes blik op de met een flonkerend nikkelen railsje afgezette opstaande rand van de wastafel, waarop enige voorwerpen lagen. In het bleke licht, dat door het witte, ondoorzichtige gordijn voor het hoge raam viel zagen de voorwerpen er geheimzinnig uit. Er lag een groot stuk zeep, fraai verpakt, en een fles geparfumeerde eau de cologne van hetzelfde merk; voorts een nagelgarnituurtje en een haarborstel. Er stond een wit kaartje bij, waarop met drukletters stond vermeld: voor Daphne. Een attentie van mevrouw, van Bob, van oom Nol? ....

Met trillende vingers maakte zij de fles open en snoof de geur diep op; daarna trok zij het gebloemde papier en het oranje cellophaan van de zeep en hield het stuk onder haar neus. Zij probeerde de haarborstel, rommelde in het nagelgarnituurtje en begon dan de lager geplaatste voorwerpen te bekijken: een nieuwe nagelborstel, twee washandjes, twee badhanddoeken en op de rand van het bad had een zorgzame hand een witte badmuts neergelegd. Zij slaakte een lange, sidderende zucht en begon zich haastig uit te kleden. Het truitje en rokje vlogen nonchalant in de richting van de witgelakte stoel, de kleppers en het kleurloze broekje leverden geen moeilijkheden op, maar het verbleekte rose hemdje, dun, versleten en hier en daar gestopt, zat zo stevig aan haar rug geplakt, dat er bijna geen beweging in te krijgen was en vervaarlijk kraakte, toen zij het driftig over haar hoofd rukte.

Met uitzondering van haar verwarde haar overdekte zij zich geheel met geurend schuim. Zij boende haar handen, knieën en voeten langdurig met de nagelborstel, waste haar armen en benen opnieuw met zeep en koud water, klom neuriënd in het bad en draaide de kraan van de koude douche open, draaide hem rillend weer dicht en trok de badmuts over haar nat geworden haar. Met open mond en boven haar hoofd wiekende armen stond zij luid lachend in de ijskoude regen. Zij ging op haar rug in het bad liggen, hief haar benen recht omhoog en ondersteunde haar mede omhoog geheven lijfje met haar handen, maakte fietsende bewegingen tot zij weggleed en onzacht terechtkwam. ‘Ik ben een ijslolly’, riep zij luid, ‘wie wil mij oplikken?’

Na het afdrogen veegde zij met de badkamerdweil de uitbundig met water en zeepsopvlokken bespatte vloer enigszins droog en sprong toen dartel naar de grote spiegel. Zonder kleren maakte zij, het prille begin van vrouwelijke vormen ten spijt, een nietige en tamelijk jongensachtige indruk. Zij hief haar dunne armen omhoog en bekeek beurtelings haar beide oksels, waarin het begin van haargroei te zien was. Daarna streek zij liefkozend met haar vingers over haar borstjes, waarvan de rode tepels groot en hard leken. Haar ogen en mond weerspiegelden trots en voldoening. In vergelijking met het magere lijfje,

waaruit de ribben staken, was het buikje, dat zij nu ver vooruit stak, tamelijk mollig. Zij keek aandachtig naar het spiegelbeeld van haar schoot, waarin het begin van kroesende haargroei nog nauwelijks zichtbaar was.

Door de half open ramen bereikte haar door de lome stilte het knersende geluid van fietsbanden over een grindpad. Nieuwsgierig snelde zij naar het dichtst bijzijnde raam en keek door de kier van de naar binnen openstaande raamhelften naar buiten. Zij ving nog juist een glimp op van een bejaard heertje, wiens gezonde rozige gezicht werd opgesierd door een zilverig glanzend baardje. De man naderde het huis vanuit de achterkant en verdween om de hoek uit haar gezichtsveld. Hij had een zwart koffertje achter op zijn fiets. Zij rilde en herinnerde zich plotseling dat dit de dokter was, die het vorig jaar de wond in haar rechterbovenbeen had gehecht. Terwijl zij peinzend over het witte litteken streek doorleefde zij nog eens die gebeurtenis van een jaar geleden. Het was aan het begin van de laatste week van haar verblijf op de Beukenhorst. Ze hadden de zeilboot onder het botenhuisje getrokken, waren elkaar plagend stoeiend het trapje opgegaan en plotseling verloor zij haar evenwicht en viel met een verschrikte kreet zijdelings naar beneden. Voor zij in het water plonsde schuurde haar dijbeen hard langs een scherp uitsteeksel van de onderste trede. Toen Bob haar uit het water trok stroomde het bloed langs haar natte been. ‘O, ik ga dood!’ Zijn gezicht was krijtwit, toen hij haar de trap op droeg en in het botenhuisje op een bank neerlegde. Er was een klein verbandtrommeltje, waarvan hij de inhoud over de vloer uitschudde. Hoe snel zijn trillende handen ook het verband om haar been wikkelden, het bloed bleef stromen. ‘Ik zal je naar huis dragen....’ stelde hij ademloos voor, maar zij had huilend herhaald: ‘Ga hulp halen.... ik wil op het ezeltje.... o, ik ga dood!’ Hij was weggerend, terwijl hij half huilend uitriep: ‘En m'n vader is er niet!’ alsof daardoor alle hoop bij voorbaat opgegeven moest worden. Waarschijnlijk had Bob zijn hele leven nog niet zo hard gelopen en bracht hij een opschudding teweeg, waar het stadje nog jaren gesprekstof aan had. Het moest een schilderachtig gezicht zijn geweest, een magere jongen met wapperende haren, gekleed in een driehoekig geel badbroekje en sandalen op een donkerbruin renpaard, in volle galop naar het doktershuis jagend en vandaar na een kort oponthoud in grote stofwolken de polder in, op zoek naar de dokter. Intussen was het huis in rep en roer en ontstond er een vreemde wedloop over de stoffige achterweg naar het botenhuisje. Voorop ging Bobs moeder met een verbandtrommel, daarachter kwamen de dienstboden elk met een ligstoel, gevolgd door Hendrik, de huisknecht, die een badlaken en een kan water torste, en een eind daarachter volgden de tuinman en zijn vrouw met een kruiwagen. Iedereen liep zo hard mogelijk. Het viel hen erg mee, dat er geen bloed over de drempel van de

botenhuisdeur gulpte. Maar toch was Bobs moeder bijna flauwgevallen, toen zij het bloedende been zag. Kee en Mina hadden de wond opnieuw verbonden en grote stukken watten op het verbandgaas gezwachteld; ze hadden haar een jurk aangeschoten en in de kruiwagen gezet, waarin Kee met behulp van een ligstoel een gemakkelijk zitje had gemaakt. Hendrik had het badlaken over haar heen gedrapeerd en men verdrong zich om iets voor haar te doen. De tuinman had pertinent alle hulp geweigerd bij het voortduwen van de kruiwagen. Zij voelde nu weer het zachte deinen van de wagen over de zandweg, zij zag de optocht der bezorgden en beleefde opnieuw het ontspannend gevoel van veiligheid. Zelfs Hendrik, die zijn grijze hoofd zo misprijzend kon schudden als hij haar langs de trapleuning zag glijden, en haar altijd zo nadrukkelijk ironisch ‘jongedame’ noemde, had zijn handen gewrongen en volgde de stoet met een gezicht, dat diepe bezorgdheid uitdrukte. Ze hadden haar in de kleine salon op een bank met zachte kussens gelegd, met een groot kussen in haar rug, zodat ze de oprijlaan kon zien. Het had haar prachtig geleken, op dat moment te sterven, omringd door deze mensen, die zo roerend en ondubbelzinnig blijk gaven van haar te houden. De wond stak gemeen en zo nu en dan moest zij even kreunen of jammeren, maar zij voelde zich zeer gelukkig. De huisknecht en de tuinman werden er op uitgestuurd, om het hek wijd open te zetten en bij twee strategische kruispunten post te vatten teneinde de hulp naar de juiste plek te dirigeren. Zij had een jubelkreet geslaakt, toen Marianne, het bruine renpaard, in zicht kwam. Uit de stofwolken, die het nerveuze dier opjoeg maakte zich een beeld los, dat haar, ondanks alles, een ogenblik deed lachen. Tussen de voorovergebogen jongen en het paard zat een verfomfaaid mannetje gedrukt, dat tussen zijn dunne armpjes, die tot boven de polsen in de manen van het dier verdwenen, een zwart koffertje hield geklemd, ‘'t Is zonde!’ riep Kee en schommelde zo snel zij kon naar buiten. De jongen bracht het trillende paard langs het bordes tot stilstand, waar Kee het verwilderde doktertje op zijn benen hielp. Bobs moeder was reeds begonnen het omvangrijke verband los te maken, toen de dokter hijgend binnenkwam, met Bob op zijn hielen. De dokter trok zijn gekreukelde jasje uit, stroopte hijgend zijn mouwen op en begon zijn handen te wassen in een gereedstaande kom water. Mina hield de handdoek voor hem gereed en daarna was hij, nog altijd blazend en puffend, aan de behandeling van de wond begonnen. ‘Valt mee.... valt mee....’ waren de eerste woorden die hij uit kon brengen. ‘Eventjes flink zijn.... we gaan dat sneetje even hechten’. Zij had haar hand naar Bob uitgestoken, wiens bezwete lichaam volgeplakt zat met stof. Hij had niet naar de wond gekeken, maar haar hand vastgehouden, die hevig kneep toen het hechten van de wond begonnen was. ‘Flink meisje.... Zo, daar gaan we nu een paar prachtige pleisters overheen plakken. Wat een kaerel, dat zoontje van U, mevrouw! Kunt U

zich nog voorstellen dat we hem een jaar of twaalf geleden voor een zwak ventje hielden? Haha, het leek wel of ik door een Russische beer werd ontvoerd! Wist U, dat die beren wel eens hele koeien tussen hun voorpoten geklemd meesjouwen? Wat een tocht, wat een tocht!’

Terwijl Daphne deze herinneringen beleefde, had zij haar koffer uitgepakt, enige kledingstukken op het bed geworpen en de rest in de kast geborgen. Glimlachend herinnerde zij zich, hoe Bob er al die tijd bijna naakt had bijgestaan; door het grijze stof zag je het zwembroekje bijna niet. Het was precies zo'n tafereel van zo'n volgeladen oude meester, waar ook altijd wel een paar vrouwen of mannen zonder verklaarbare aanleiding bloot tussen de fraai geklede anderen te zien zijn. Schatten waren het, allemaal, en al was Bobs moeder wat stijf en vreemd, ze was niet half zo vervelend als haar eigen vader of tante, bedacht zij, terwijl zij een wit hemdje over haar hoofd liet glijden en naar de spiegel liep. Haar handen streken er liefkozend over; het hemdje was ongedragen en iets te klein. Zo was het ook met het broekje, dat zij van het bed pakte. Het was lichtblauw en van een in onbruik rakend model met elastiek in de korte pijpjes; er vleugde een doffe satijnglans over. Zij trok het voor de spiegel aan en verschikte bedachtzaam de soepele pijpjes, tot deze zo coquet mogelijk haar slanke bovenbenen bekroonden, aaide over het witte litteken en herinnerde zich, hoe lief iedereen voor haar was geweest, toen zij na het ongeval een dag of wat rust moest houden. Die dagen bracht zij door in een lange ligstoel in het prieeltje of op het bordes, met een verstelbare bed-leesplank en boeken met veel platen uit de bibliotheek van Bobs vader. Een van die kunstgeschiedenissen had hij haar geschonken en zij kende daar nu bijna iedere illustratie met bijschrift van. Toen Bobs vader enige maanden geleden weer eens bij haar thuis was geweest en haar had uitgenodigd, had bij haar uitbundig geprezen nadat zij gelegenheid had gekregen, haar uit die kunstgeschiedenis opgedane wijsheid te luchten. De lieverd!

Zij trippelde naar het bed en trok de gereedliggende jurk aan, een katoenen strandjurkje, helder blauw met witte bloemfiguurtjes, waarover zij een bolero'tje aandeed van dezelfde stof gemaakt. Terwijl zij het witte ceintuurtje vastmaakte, draaide zij voor de spiegel rond, prevelde ‘jonge dame’ en boog naar haar spiegelbeeld. Zij kamde en borstelde haar steile, zachte haar, keek peinzend naar de fles eau de cologne, zuchtte luid, draaide de stop er af en rook er lang aan. Toen trok zij met twee vingers de vierkante, wit omboorde halsopening van haar jurk zo ver mogelijk naar voren en sprenkelde wat geurig vocht naar beneden. Met een kreetje van schrik over de plotselinge toevloed trok zij het flesje weer terug, druppelde wat in de holte van haar hand en streek het vocht onder haar halflange haar in haar hals en veegde haar hand droog aan haar broekje. ‘Wat

zou tante jaloers zijn’, zei ze halfluid. ‘Ik geur als een bloembed’.

Dat vond Kee ook, toen die haar een poosje later langs de trapleuning naar beneden zag glijden.

4

Toen Bob en Daphne na het avondeten buiten kwamen, stonden het paard Marianne en de pony Gladys al buiten de staldeur gereed. Het was half acht. De warme wind was zwakker geworden. Langs de blauwe lucht vleugden wat schapenwolkjes. De zon stond nog tamelijk hoog aan de lucht - gevolg van de Duitse tijd. Het was nog bijna even warm als het 's middags was geweest. Harreman, de tuinbaas, zat op een bankje voor de staldeur zijn pijp te roken. De blauwe rook hing bijna roerloos boven hem in de warme lucht. Daphne en Bob maakten even een praatje met hem over de vooruitzichten van het weer, alvorens op te stijgen. De pony was oud en bedaagd, het paard was nog tamelijk jong en vurig. Gladys was een van Bobs speelmakkertjes uit zijn kinderjaren, evenals het ezeltje, dat nog ouder en rustiger was. Daphne aaide de pony en praatte tegen haar als tegen een baby, keek met welbehagen hoe Bob te paard zwaaide en sloeg dan haar been over de warme rug van het dier. Dat been stak in een oude blauwe overall van Bob, die zij het vorig jaar ook wel eens had gedragen. Zij had de pijpen tot bij haar knieën opgerold. De banden over haar schouders lieten op haar borst en rug een stukje wit hemd vrij. Bob had zijn elegante pantalon verwisseld voor een kort leren broekje van Tyroolse makelij en leek enige jaren jonger geworden. Hij draafde voor haar uit het achterhek door en sloeg linksaf de zandweg naar de polder in. Aan zijn zadel hing een tas waarin hun badkleding en handdoeken zaten. Na enige tientallen meters hield hij het paard in en wachtte op haar. De oude pony Gladys kon nog steeds kittig dribbelen.

Verrukkelijk ! straalden haar ogen naar de zijne. Daarna keken ze enigszins verlegen elk een kant op. Zij nam alles gretig in zich op: de boomtakken die over de oude muur hingen en zich aan het eind van het landgoed scherp aftekenden tegen de wijdse oneindigheid van het polderlandschap, de sloten met knotwilgen en elzen, de bonte zomerse weiden met loom vee, de boerderijen in zwaar geboomte gebuid en de geweldige koepel van de blauwe hemel met de warme zon - maar ook de kleine dingen, de bloemen in de bermen en boven het slootwater, een dikke hommel boven een bloeiende dovenetel, een kikker die in de sloot sprong, zwaluwen die heen en weer scheerden, een boer die met zijn pijp aan zijn pet tikte, een paar blonde kindertjes, die met open mondjes naar hen

keken, de eerste bloeiende zonnebloem tegen de zijmuur van een arbeidershuisje - en de zoete, zoete geuren van klaver en hooi en velden fel geel koolzaad. Wat dit alles het onwezenlijke van een mooie droom gaf was de vreedzame stilte, die door het geluid van de hoeven werd onderstreept. Ook was er het feestelijke gevoel, dat er nog lange uren vóór haar lagen, die haar angstig en verwachtingsvol tegelijk maakten, en daarna dagen en weken in dit paradijs. Na het zwemmen.... had hij gezegd. Er ging een trilling door haar heen. Zij wierp een snelle blik op Bobs gezicht, dat een in zichzelf gekeerde uitdrukking had. Hoorde hij een nieuwe melodie of iets van een van zijn lievelingscomponisten?

Ze sloegen een smalle zijweg in, die met een flauwe bocht naar de rivierdijk leidde. Een kleine zwarte hond kwam luid keffend van een erf draven en ging vlak achter Bobs paard lopen, aldoor blaffend. De jongen hield plotseling zijn paard scherp in, liet het op twee achterpoten omkeren en zette armzwaaiend en dreigend grommend het hondje tot het hek van de boerderij na, waarachter het verontwaardigd bleef keffen. In galop reed hij op Daphne af, die breed lachend zat te kijken.

Toen ze een oprit naar de kruin van de dijk hadden bestegen, zagen ze de brede rivier achter dichte grienden en stroken weidegrond te voorschijn komen. Het water was opvallend blauw. In de verte rees de vertrouwde stompe toren uit het groen omhoog. Een witte raderboot trok een schuimstreep over het kalme water. Op sommige plaatsen langs de rivieroever, waar een smal zandstrandje was, bewogen baders zich in en uit het water. Het gedeelte van de dijk dat ze nu bereden deed, tot de achterweg bij het landhuis, geen dienst als verkeersweg; het paadje over de kruin was zo smal, dat ze achter elkaar moesten rijden.

‘Zijn die kanonnen en toverballenschieters nog wel eens bezig, daarginds?’ riep Daphne, die voorop reed, achterom wijzend.

‘Nee, dat hele stel is weg, naar Frankrijk zeggen ze, om de Geallieerden tegen te houden’.

‘Zullen we lekker slapen! Zeg, ga je springen?’ Ze naderden een afrastering, die de in de hoge bermen grazende koeien aan één kant moest houden. Daphne mende de ponny een eindje opzij en even later stormde het paard haar voorbij en sprong sierlijk over het houten hek, dat in het midden van de afrastering zat. Bob keerde terug, steeg af en opende het hek voor haar. In het hoge gras, een eindje verderop, lag een minnend paar. Ze keken er beiden naar. Het meisje in het gras keek op en trok haar gebloemde jurk op haar knieën.

Langs een smalle afrit bereikten ze de houten brug over de brede sloot, die de griend van de berm scheidde. Bob steeg af en opende het hek. Zijn paard volgde eigener beweging de pony door de smalle, schemerig groene bladertunnel. Het tweede hek droeg een nog groter bord ‘streng verboden toegang’ dan het eerste

en bevatte bovendien de waarschuwing ‘levensgevaarlijk!’ Bob trok zijn sleutelbos te voorschijn en opende het zware hangslot.

‘Wat jammer van al dat prikkeldraad, anders konden we naast de brug door de modder rijden’, zei Daphne bedachtzaam.

‘Dat zei je 't vorig jaar ook’. Haar geschater klonk vreemd in deze stille omgeving.

Zodra het hek open was galoppeerde zij zo hard Gladys maar lopen wilde het paadje op naar de toren, maar voor zij de hoogte bereikt had, waarop de toren in een krans van meidoorn- en vlierstruiken stond, was hij haar al voorbij met een wilde sprong over een lage struik.

‘Dat deed je 't vorig jaar ook!’ riep zij.

Hij sprong op de grond, ontdeed het paard van zadel en teugel, klopte het dier op de hals en liet het gaan. Daphne was ook afgestegen en rekte zich uit. Hij keek op zijn horloge. ‘Bijna acht uur. We blijven maar buiten, nu het zo warm is, vind je niet?’

‘Best’. *Kijk toch niet zo*.

Jou flatteert ook alles! ‘Dat dat ding je niet te klein is.... als je bukt scheurt ie’. Hij tuigde de pony af, zond het dier met een paar klapjes weg en maakte de tas open. Daphne keek met stralende ogen rond.

‘Kijk eens, badmuts, gewaad, handdoek, en hier, deze meidoorn is de kleedkamer van mevrouw’.

‘En waar gaat meneer heen?’

‘Naar de geheime herenkamer, voor dames verboden’.

‘Kwibus, ik kom toch kijken hoor’.

‘Wie 't eerst in het water is!’

Het werd een dolle wedloop, die hij haar liet winnen. Schoenen en handdoeken in het zand werpend doken ze achter elkaar het koele water in.

Daphne scheen van geen ophouden te weten. ‘Kom mee, ik heb appels in de tas, rijp van de boom geplukt’, lokte hij, terwijl hij zich stond af te drogen. Als antwoord probeerde zij hem met water te gooien, keerde hem haar rug toe en staarde over de rivier. Voorzichtig naderde hij haar, maar toen hij zijn handdoek neerlegde, stoof zij lachend weg in een wolk van opspattend water. Daphne zwom alweer, toen Bob haar bereikte en aan een arm en een been naar de kant trok. Daar tilde hij haar met één arm in haar knieholten en de andere arm rond haar schouders op en droeg het tegenstribbelende, lachende meisje tot waar haar handdoek en sandalen lagen. Hij keek neer in haar beweeglijke gezicht.

Waarom zo luidruchtig?

Ik ben bang.

Domoor.

Hij zette haar neer en hield zijn arm vluchtig rond haar natte middel, gereed om haar weer stevig vast te pakken. Daphne werd rustiger, trok haar badmuts af en schudde haar saamgedrukte haar los. Haar rode badpak was van boven te ruim gemaakt Wanneer zij zich een klein beetje voorover boog, keek hij van opzij het ene armsgat in en langs tere welvingen het andere gat weer uit. Hij liet haar los en begon zich weer af te drogen. Zij keek plotseling op en haar ogen zeiden: *Jij bent zo'n jongen die altijd maar kijkt*. Hij bloosde een beetje en zijn blik antwoordde: J*ij bent zo'n meisje dat altijd merkt als een jongen kijk*t!

‘Appels, zei je?’ Haar stem klonk ijl. Hij knikte, raapte haar handdoek op en reikte haar die met een buiging over. Zij sloeg het zand van haar voeten, deed haar sandalen aan en liep zich afdrogend, langzaam naar de toren. Het zonlicht begon warmer van kleur te worden. Hij keek geboeid naar haar bewegingen en naar het doffe glanzen van haar gave kinderhuid op schouders, armen en benen. Toen zij omkeek ging hij haastig voort met zich droog te wrijven.

Op het plekje onder de meidoornstruik waar haar kleren lagen, spreidde Daphne haar handdoek uit en ging zitten. Zij legde haar armen rond haar opgetrokken knieën en drukte haar kin daar stevig tussen. Hij stond een ogenblik besluiteloos naar haar te kijken en zei toen: ‘Ik ga eerst dat natte ding uit doen’. Toen hij terugkwam, zat zij nog in dezelfde houding. Plagend drapeerde hij zijn witte shirt, dat hij los over zijn arm had meegebracht, om haar schouders. Zij keek op, bijna zonder haar houding te veranderen, en zei: ‘Leuk’.

‘Wat leuk?’

‘Dat hemdje van jou’.

‘O. Het is bijna gelijk aan het jouwe. Kijk’. Hij schoof de brede schouderband over de ronding van zijn bovenarm naar beneden en trok een dwaas nuffengezicht, met zijn kin in zijn opgetrokken blote schouder gedrukt. Zij lachte zacht. Hij schoof het kledingstuk weer terug en ging naast haar zitten.

‘Egeltje....’, zijn stem klonk hoog en verlegen, maar zijn handen pakten resoluut haar schouders en trokken haar hoofd op zijn schoot. Haar zachte haar kriebelde in het donkere dons van zijn bovenbenen. Toen zijn gezicht het hare naderde, huiverde zij licht; er was bewondering en iets van genotvolle angst in haar ogen, voor haar wimpers naar haar wangen gleden als bij een slaappop. Haar lippen voelden koel en stevig aan onder zijn vluchtige kus. Met zijn rechterhand omvatte hij haar ronde kin en kneep zacht met zijn duim en wijsvinger in haar wangen, zodat haar lippen open gingen. Hij keek een ogenblik naar die lippen met de mooie krullijntjes in de mondhoeken en toen zij langzaam haar ogen opende, drukte hij zijn mond met een wilde beweging op de hare. Zij hoorde hem opgewonden snuiven en voelde, hoe haar zachter wordende lippen in zijn mond werden opgezogen en een prettige trilling door haar hele lichaam

trok. Vaag hoorde zij de ijle, gierende kreten van zwaluwen hoog in de warme avondlucht. Zijn lippen woelden en zogen, gleden over en tussen de hare, duwden met een plezierige drang haar mond verder open, tot ze haar tanden stevig raakten. Duurde dit uren of minuten? Toen hij zijn mond terugtrok, slaakte zij een sidderende zucht en keek vanonder haar wimpers naar zijn gezicht. Zijn blik was met felle aandacht gericht op haar open, vochtige lippen. Haar hoofd voelde heftige trillingen door zijn lichaam gaan, terwijl zijn mond met een snuivend geluid snel de hare greep; zijn vingers beefden rond haar kin, voor ze haar kaak zó heftig drukten, dat het pijn deed. Een hommel vloog sonoor zoemend langs haar hoofd en zij had het gevoel, dat zij zelf een grote, zachte hommel was geworden, die trillend omhoog zweefde op een warme luchtstroom en steeds zachter werd, zoals haar lippen steeds zachter werden en steeds prettiger trillingen en warme stromen door haar lichaam stuurden. Bob hijgde, toen hij zijn hoofd terugtrok. Haar lippen behielden een ogenblik de vorm, die zijn stormachtige kus eraan gegeven had en gleden dan langzaam dicht. Zij sloeg haar ogen op. De donkere meidoorntakken tegen de rossige avondlucht en de met rood licht overgoten brokkelige torenmuur daarboven, leken haar vreemd als een droom. ‘Wat kun jij dat goed....’, fluisterde zij met een slaperig stemmetje. ‘Ik was helemaal een hommel geworden.... een mondhommel’.

Haar bewondering klonk zo oprecht, dat hij in een plotselinge opwelling zei: ‘Dat moet je leren, net als pianospelen of tekenen.... en toch ben jij het eerste meisje, dat ik zo heb gezoend. Mooi meisje.... mooi mondje’. De liefkozende, zoemende klank van zijn stem bracht de prettige trillingen in haar terug. Zij maakte behaaglijk schurkende bewegingen, glimlachte en keek in zijn ogen, waarvan de pupillen groot en zwart leken. Plotseling verbrak zij de ban door een schaterlach. ‘Wat gek!’ proeste zij. ‘Dus heb je....’ Zijn gezicht verstrakte tot een ijzig masker. ‘En ik ben zo wel eens gezoend, maar *niet* door een jongen!’

Daphne zag ademloos, hoe zijn gezicht ontdooide tot een brede stralende lach. ‘Schat!’ zei hij hijgend, nam haar hoofd tussen zijn beide handen en liet zijn kussende lippen over haar voorhoofd, wangen, neus, ogen en lippen gaan. Toen hij zijn warme lippen in haar hals drukte prevelde zij: ‘Maar *zij* deed het lang niet zo prettig als jij....’ Er kwam een vreemd lachje uit zijn mond. Hij wreef zijn wang langs haar borst. ‘Ba, wat nat’, zei hij klagend. ‘Toe, trek eens wat droogs aan’. Hij trok haar overeind. ‘Goed’. Zij gaf hem een onhandige aai over zijn wang en stond gewillig op. ‘Als je omkijkt....’. Hij keek naar haar op, met een blik zó vol vertedering, bewondering en behaagzucht, dat zij blozend langs hem heen wipte en verlegen lachte. Hij drukte zijn handen tegen zijn ogen en zei, na een ogenblik stilte: ‘Daphne?’

‘Ja?’

‘Was *zij* een vriendinnetje, of een ouder iemand?’
‘Een meisje van vijftien. Ze is gek op me’.
‘Sliepen jullie wel eens samen?’
‘Ja, zo begon het. Vorig jaar, met Pasen geloof ik. Pa en tante waren uit logeren en ik logeerde bij goeie kennissen in de buurt. Ik sliep bij haar in bed. Toen ze dacht, dat ik vast in slaap was en gevraagd had of ik al sliep, en ik me slapend hield, begon ze me te aaien. De volgende avond heb ik 't maar gezegd, nou, en toen was het hek van de dam’.
‘Vond je het prettig?’
‘In het begin wel, als ik maar niks hoefde te doen, maar zij verzon allemaal spelletjes en deed soms zo wild, of zeurderig....’
‘Is het nog aan?’
‘Meestal wil ik niet, maar een enkele keer doet ze zo zielig....’
‘Merkten de ouwelui niks?’
‘Zo'n beetje, soms. Maar iedereen zei altijd: och, 't zijn maar kinderen, of: beter zo dan met jongens. Haha, ze moesten eens weten wat we allemaal uitspookten....
En jij? Deed jij het met die jongen, die bij je op de kamer moest slapen?’
‘Gô, tegen jou hoef je ook niets twee keer te zeggen! Ja, met die jongen, en daarvoor kreeg ik.... je zou kunnen zeggen: een grondige opleiding, van iemand van bijna dertig’.
‘Hou je daar nog van en zo?’
‘Ik zie er niets meer in. Zeg, ben je al klaar?’
‘Nog even die overall’.
‘O, maar dat moet niet!’ Hij sprong op. Zij stond met één been in een lange blauwe broekspijp.
‘Nee, Bob, nee!’ Hij trok haar achterover, rukte de overall weg, frommelde hem in elkaar en wierp het kledingstuk over zijn schouder. Zij probeerde langs hem heen te komen om de overall te pakken, maar hij was haar voor en gooide het ding boven op een hoge tak van de overhangende meidoornstruik.
‘Zó wil ik je zien’, zei hij tegen het pruilende meisje, ‘Zo, of helemaal bloot.... zie je er op z'n aller-, aller-, allerliefst uit!’ Er klonk zoveel warme, dringende overtuigingskracht in zijn stem, dat er een klein lachje in haar mondhoeken begon te beven. Haar verontwaardigde ogen kregen een zachte, raadselachtige uitdrukking. Toen hij voor haar ging staan, verdween zijn overmoedige vreugde en de hongerige, opgewonden uitdrukking in zijn ogen maakte plaats voor verlegenheid. Zijn handen vielen slap langs zijn lichaam.
‘Ben je bang van me?’
Zij knikte, liet haar hoofd hangen en wreef met haar voet door het gras.

‘Maar ik doe alleen wat je prettig vindt. Als ik iets doe wat je niet wilt, geef je me maar een flinke stomp’. Hij duwde zijn wang tegen haar neus, streelde met die wang langs haar kin, drukte haar hoofdje een eindje omhoog, gleed met zijn wang langs haar hals en midden over haar borst en weer terug. Daarna aaide bij met zijn neus en lippen over haar voorhoofd, loodrecht naar beneden over haar neus, mond en kin; hij volgde de lijn van haar hals door het kuiltje in haar borstbeen, verder tussen haar heuveltjes door tot aan haar maag en dan weer terug.

‘Wat ruik je lekker’, fluisterde hij. ‘Is dit geen leuk spoortreintje? Mag het ook over andere lijntjes rijden?’

‘Ja’, antwoordde zij bijna onhoorbaar. Hij greep haar hand en trok haar mee naar de plek, waar de handdoek en het witte sporthemd lagen, en waar de meidoornstruik een ronde hut vormde.

‘Ga liggen’, zei hij fluisterend, ‘anders is het zo steil voor het spoortreintje’. Zij keek hem niet aan, toen zij gewillig languit ging liggen. De hemel leek wel in brand te staan, toen zij boven zich door de warrige bladeren en takken keek. Hij liet zich naast haar neervallen en bootste het fluitsignaal van een locomotief en het gesis van ontsnappende stoom na. Toen begon hij haar gezicht, hals, schouders en borst te liefkozen, zó teder en stormachtig, dat zij alles om zich heen vergat. Hij liefkoosde haar met zijn lippen, zijn neus, zijn kin, zijn oren, zijn oorlelletjes en zijn wangen, hoe en waar dat het prettigste van pas kwam. Al die tijd bleven zijn handen werkeloos.

Daphne begon spoedig sneller te ademen en na enige van deze onstuimige treinreizen kromde zij haar rug een beetje en duwde haar borstjes zo hoog mogelijk op, als hij die met zijn wang, neus of lippen streelde. ‘Dit zijn twee belangrijke stations’, stamelde hij hijgend, en nam de toppen van haar zachte heuvels beurtelings stevig tussen zijn lippen met een stukje van de dunne zachte stof, die ze bedekt hield. Bij haar maag nam hij een plooi van het hemdje tussen zijn tanden en trok het los

‘Mag het treintje door de tunnel?’

‘Ja, ja....’ Zijn tanden trokken het hemdje hoger en hoger, tot zij het vastpakte, half overeind kwam en het met beide handen over haar hoofd trok. Met een vreugdekreet begon de tweede reis van station naar station, nog onstuimiger dan de eerste.

Plotseling drong het tot haar door, dat zijn tanden het bovenste randje van haar broekje stevig vast hadden en het in benedenwaartse richting trokken. Met een verschrikt kreetje kwam zij overeind en greep zijn hoofd met haar heide handen vast.

‘Is het centraal-station niet door de tunnel te bereiken?’

‘Nee Bob, nee!’
‘Van naveltjesdorp dan maar over het viaduct?’
‘Ja, goed, o gek. O Bob!’ Zij liet zich achterover vallen. Hij begroef zijn lippen in de zachte, gladde stof, waarin tientallen coquette plooitjes naar het centrale punt liepen, dat hij na talloze omtrekkende bewegingen over haar zachte buik en de zijdeachtig zachte huid van haar bovenbenen, intens liefkoosde met zijn neus, mond en kin. Toen er lange sidderingen door haar lichaam trokken hield hij zijn adem in, om haar zachte kreetjes van verrukking te horen, die overgingen in diepe zuchten, en klemde daarna zijn hoofd en hals stevig tussen haar bovenbenen. Hij strekte zich wat gemakkelijker uit en bleef minutenlang met zijn hoofd in haar schoot liggen. Toen hij overeind kwam en naast haar ging liggen, staarden haar wijd open ogen naar het bladerdak. Hij tilde zijn hoofd op en keek in haar ogen.
‘Daphne. Droom je?’
Zij knikte, zuchtte en zei: ‘Ja. Dat je elke avond zo'n treinreisje met me deed, en me dan toedekte en instopte’.
‘Daphne! *Daphne*!’ Hij sloeg zijn arm om haar schouder en trok haar op haar zij tegen zich aan. ‘Ben je niet meer bang van me?’
‘Als je zo'n spelletje doet.... nee’.
‘Wat dacht je dan, dat ik je pijn zou doen of zo? Heeft iemand je lelijke dingen wijs gemaakt?’
‘Tante. Non ja.... wijsgemaakt.... één keer heeft een jongen geprobeerd me echt kwaad te doen’. Zij rilde.
‘Ach. Is dat goed afgelopen?’
‘Ja, maar leuk was het niet.... ik denk daar liever niet meer aan. En ik heb ook eens een man en vrouw samen gezien....’ Hij lachte zacht. ‘Wij zijn toch geen man en vrouw samen? Wat die samen kunnen moet ontzettend heerlijk zijn, maar daar moet je eerst helemaal groot voor zijn’.
‘Ben ik erg klein?’
‘Nee. Precies groot genoeg.... voor mij. Ik vind je een heerlijk lief klein groot meisje’, fluisterde hij dicht bij haar oor. ‘Ik vind niets aan grote, dikke, lillende vrouwen zoals je die op de schilderijen van Rubens ziet’.
‘O, maar als ik groter word, vind je dan aan mij ook niks meer?’
‘Dan ben ik ook groter geworden’.
‘O. Van boven word ik al een beetje groot hè?’
‘Ja, heerlijk’.
‘Maar beneden ben ik nog klein en kaal. Wat schudt dat gek als je lacht.... Is het erg, dat ik beneden nog een klein meisje hen?’
‘Wel nee. Een hoop gezeur minder’.

‘Jij weet er zeker wel een hoop vanaf hè? Met zo'n vader.... Ik heb alles van vriendinnetjes gehoord’. Zij aaide over zijn haar en hals. ‘Zeg’, zei Daphne na een stilte, ‘heb jij er nu ook wat aan gehad?’

Hij drukte haar een ogenblik heftig tegen zich aan en antwoordde: ‘Meer dan ik had durven hopen’. Hij geeuwde verstolen en rekte zich uit. ‘Het leven is heerlijk!

‘Zei je niet iets over appels eten?’

Hij sprong lachend overeind. De zon was ondergegaan. Haastig bracht hij haar twee appels en ging op zoek naar een stok om de overall van de struik te halen. Toen hij grote happen nemend van zijn appel met de overall om zijn hals gedrapeerd terugkwam, sprong Daphne hem tegemoet vanuit de schemering der struiken. Hij stak zijn armen uit en ving haar op. ‘Zo zou ik je de hele dag willen zien’, zei hij, terwijl hij haar bij haar schouders een eindje van zich af hield en dan weer tegen zich aan drukte. ‘Ik zie je veel te weinig zo. Trek nu gauw je boevenpak aan en laten we benen maken, anders stuurt Nol patrouilles uit.’

In de snel invallende duisternis reden ze zo hard ze konden naar huis terug. Bob floot een vreemde, vrolijke melodie boven het gekletter der hoeven uit. De violette hemel verkleurde tot fluwelig donkerblauw. Een vleermuis fladderde rakelings over hun hoofden enkele malen heen en weer. In de berm van de achterweg trillerden en tjirpten krekels. Bij de achteringang van de tuin werden ze door de tuinman staande gehouden. Een lange, donkere auto schoof zacht brommend het hek uit en draaide de weg op. Bob staakte zijn gefluit.

‘Een ziekenauto?’ fluisterde Daphne. Bob bromde iets onverstaanbaars. Toen ze de stal naderden zei bij: ‘Je hebt niets gezien hoor, van een auto of zo. Gewoon verbeelding’.

‘Plezier gehad, kinderen?’ Bobs vader trad uit de schaduw te voorschijn

‘Geweldig, oom Nol!’ jubelde Daphne.

‘Dat dacht ik al. Ik begon er juist over te peinzen om de noodklok te luiden’

Toen ze afgestegen waren, liep Nol tussen hen in naar het huis, zijn handen op hun schouders.

‘Jullie hebben toch niet op ons gewacht?’ vroeg Bob bezorgd.

‘O nee....’ wimpelde Nol luchtig af.

‘Raar verdeeld op de wereld’, peinsde Bon hardop.

‘Niet waar? Maar tob ex niet over, m'n jongen. Carpe diem, en ieder op zijn beurt. Straks loopt die jongen met zijn vriendinnetje in zomerse maneschijn en wie weet, hoe moeilijk jij het dan hebt’.

‘Zal hij nog ooit wandelen?’

‘O vast. 't Is een taaie bul’.

‘En al die anderen?’

‘Die zijn bij Onze Lieve Heer of waar ook ter wereld. We doen wat we kunnen, jongen. Verspil je tijd niet met Weltschmerz.... Heeft hij je niet verveeld, Daphne, die zware jongen van me?’ Zijn hand drukte Daphnes schouder met een vriendschappelijke duw.

‘Nee, oom Nol, hij is een schat’.

‘Zo mag ik het horen. Dat zijn plezierige klanken! Welterusten kinderen. Ga nog even bij Kee langs, die heeft nog wel wat groeizaams voor jullie’.

Ze stonden nog een ogenblik zwijgend bijeen op het bordes, vervuld van de zoetheid van de zoele zomeravond, en liepen toen de schemerig verlichte hall binnen.

5

De Bob van 's morgens was een andere jongen dan de Bob van 's middags en 's avonds. Dat was nog precies zoals het een jaar tevoren ook was geweest.... De dag was begonnen als een sprookje. Daphne was vroeg wakker geworden, gewekt door het uitbundig gezang van de vogels en andere ongewone geluiden. De kamer zag er geheimzinnig uit in de diepe schemering; de zware gordijnen lieten bijna geen licht door. Haar kleren, die op en bij een der stoelen waren neergeworpen, waren het enig vertrouwde in deze ruimte. Zij hoorde vaag het geluid van een grassproeier. Toen zij een paard hoorde galopperen sprong zij uit bed. Terwijl zij de gordijnen openschoof, moest zij haar ogen tot spleetjes dichtknijpen tegen het stralende morgenlicht. Het was juist zoals zij had gedacht: oom Nol op Zwarte Dick; dan moest het tussen zeven uur en half acht zijn. De wippende man in leverkleurig rijcostuum op het zwarte paard verdween om de hoek van het huis. Daphne zwaaide de ramen geheel open, sleepte een stoel mee en ging achter een der met lofwerk versierde hekjes zitten, met haar armen op de balustrade. Als zij zich een beetje uitrekte, kon haar kin juist op haar handen rusten. De lucht rook naar bedauwd gras, hooi en bloemen. Er was geen wolk aan de puur blauwe lucht te zien. Haar lichaam en benen voelden warm aan in het verkreukelde katoen van haar rose pyama.

Hoe lang zij zo had zitten dromen en genieten van het uitzicht over grasvelden en bloemperken was niet bij benadering te zeggen - de gebeurtenissen van de vorige avond, de indrukken van de sprookjesachtige tuin en niet te verwoorden ijle gedachtenspinsels hadden de tijd doen stilstaan. Maar toen was Kee in haar blikveld gekomen, eerst heel even als een onprettig prikje, daarna als een warme stroom (die Kee toch, die me zo door en door kent dat ze verwacht, dat ik hier

zal zitten) gepaard met armgezwaai en een pantomine, die wassen en aankleden uitbeelddde, en tot slot, toen Kee schommelend naar de keuken terugkeerde, deed Kee een reeks onprettige prikjes in Daphne gloeien. Kee en gisteravond. Als je Kee zag, leek dat ineens niet meer zo mooi, maar zoiets als een lelijk bedrog. Dat je eigen wereldjes had, waar de groten geen idee van hadden, was heel gewoon, maar met Kee leek dat niet zo vanzelfsprekend. En als Kee haar zo goed kende, zou ze er dan enige notie van hebben, dat.... Maar het feest van uitvoerig wassen in de badkamer en aankleden voor de spiegel in de mooie kamer, had de onplezierige prikjes weer verjaagd. En toen de begroeting onderaan de brede trap! Zij droeg hetzelfde jurkje als bij het eten de avond tevoren en stond neuriënd voldaan na te genieten van de laatste blik in de spiegel en te overwegen, of zij de voor glijden geschapen leuning zou nemen of de dik beloperde treden, toen zij Bob in de diepte ontwaarde. Zijn ogen straalden haar tegemoet. Hij keek snel in het rond en breidde zijn armen uit. Zij suisde langs de leuning naar beneden en toen hij haar in zijn armen ving, sloeg zij de hare heftig om zijn hals en tilde haar benen speels omhoog. Het was duidelijk, dat het daar niet de plaats was voor uitvoerige omhelzingen en daarom leken de vlugge kusjes des te belangrijker. Hij bleef haar hand vasthouden, terwijl ze naar de eetkamer liepen en onderweg de huisknecht en Mina tegenkwamen. Toen ze de eetkamer betraden, hield hij haar hand nog steeds vast.

Het ontbijt was een feest. De moeder deed gereserveerd-vriendelijk, maar vader en zoon wedijverden in uitbundige attenties en stralende blikken, die duidelijk zeiden, hoe zeer ze haar aanwezigheid waardeerden, en hoe graag ze haar zagen genieten van het eigen gebakken brood, de eigen gemaakte vruchtengelei, de zuivelproducten, het ei, de radijsjes en andere lekkernijen. Hun belangstelling had niets van de neerbuigendheid en de niet kwaad bedoelde maar hinderlijke plaaglust, waarmee sommige vrienden en kennissen van haar vader haar als ‘bijdehand dondersteentje’ behandelden (hoewel die robuuste bejegeningen, met zo nu en dan eens een speelse klap tegen haar bibs of een stoeipartij, haar welkomer waren dan vormelijke vriendelijkheid) maar deze vader en zoon behandelden haar als een goeie ouwe kameraad, en dat maakte alles zo feestelijk en gaf haar aldoor dat warme gevoel van blijdschap.

Maar toch, tegen het eind van de maaltijd begon Bobs blik alreeds dat andere te weerspiegelen, dat grote zwarte monster met de witte en zwarte tanden en de droomwerelden, waar zij wel wat van begreep, maar geen toegang had. Zelfs al speelde hij 's middags voor haar, dan was hij niet dezelfde piano-speler van 's morgens. Hij verdroeg het 's morgens zelfs niet, dat ze stilletjes in een hoekje van de grote muziekkamer ergens achter zijn rug zat te kijken en te luisteren; dat had ze het vorig jaar ervaren. Dan werd hij heel stil en belde de huisknecht, niet

eens Kee, maar die droge mummie van een huisknecht! Het was duidelijk, dat niets in staat was dit te veranderen. Je kon het vergelijken met in bad gaan, daar deden de meeste mensen ook de deur bij op slot. Of met dat andere, geheimzinnige.... daar deden ze de deur nog méér bij op slot.

Zij was nu groot, dus geen gedraai meer bij die dubbele deuren, waarachter hij die dure vleugel zat te verslijten. En ook geen gezellig rondhangen in de keuken en evenmin gespeel op zolder aan de ringen en op de schommel. Zelfs geen platenboeken en luie stoelen, maar met een schetsboek resoluut onder haar arm geklemd over de tuinpaden langs de frisse bloemperken en vochtige grasveldjes dwalen, op zoek naar iets om te tekenen. Niet te lang ronddolen, had papa gezegd, anders kwam je er steeds minder toe. Hoe kwamen deze mensen hier toch aan zulke opgeruimde gezichten bij het ontbijt? Nu ja, de zon scheen vrolijk door de ramen naar binnen, de tafel was feestelijk gedekt, er was van alles te eten en oom Nol was extra opgewekt, omdat er, zoals hij vertelde, eindelijk eens uit-ste-ken-de berichten op het veerbootje werden gefluisterd. Hij begreep best, dat zij begreep, dat hij zojuist naar de Engelse radio had geluisterd, maar goed, daar niet van, opgewektheid en geheimzinnigheid.... dat scheen hier de leus te zijn. Nu was er daar bij de stal weer zo eentje opgewekt aan het houthakken, een blonde jongeman, zeker weer een zogenaamde neef van opa Harreman die wat kwam aansterken.... Juist, ja, dat was het: het huisje van de tuinman. Nu een goed plekje opzoeken, niet te dicht en niet te ver weg, om het licht denken, eerst de zaak eens wat opmeten, in grote vlakken opzetten, belangrijke punten met elkaar vergelijken en niet te veel peuteren. Leuk, die oude pereboom naast de zijmuur.

De stilte van deze vredige zomermorgen werd plotseling verstoord door drie sonore gongslagen. Daphne draaide zich haastig om en zag Hendrik met het grote, dofglanzende ronde ding aan zijn linkerhand hangend op het bordes staan. ‘Pèèèèuw!’ riep iemand bij de stal luid. Nu al eten? Zij wreef over haar maag en keek naar de zon. Onmogelijk. Toch maar even gaan kijken. De grote blonde kerel bij de stal was verdwenen. Vrouw Harreman kwam haar huisje uit met een mand en begon het gehakte hout op te ruimen. Hé, daar reed Hendrik op een fiets haastig naar de achterweg. Die ouwe Hendrik, wat een haast! Bij het bordes gekomen, trad Bobs moeder haar door de open tuindeuren tegemoet en zei: ‘Ga maar rustig verder met tekenen, meisje; dat van die gong is alleen een spel voor grote mensen’.

Daphne liep langzaam terug. Uit de open ramen van het huis drongen vage geruchten tot haar door van snelle voetstappen en deuren, die geopend en gesloten werden. Staande bekeek zij de schets, die in het kortgeknipte gras lag. ‘Houterig’, mompelde zij, en ging op haar hurken bij het schetsboek zitten. Met

moeite onderdrukte zij de opwelling, een kras door de tekening te geven. Zij ging met een zucht zitten, legde het schetsboek op haar knieën en ging verder met tekenen, terwijl zij ondertussen gespannen luisterde en zo nu en dan omkeek naar het huis. Deden ze een soort oefening, of.... of waren de moffen in aantocht? Rillend klapte zij het schetsboek dicht, schoof haar potlood in het doosje, legde haar armen om haar opgetrokken knieën en bleef roerloos zitten. Achter het huisje van Harreman kakelde een kip met triomfantelijke uithaaltjes, maar alle vogels leken hun adem in te houden. Het huis lag stil, als in afwachting, de oostelijke zijde badend in zonlicht. Nu was ineens het pianospelen duidelijk te horen. Dan moest het ongeveer tien uur zijn. Na anderhalf uur watervallen van lange toonladders en accoorden dronk hij een beker melk, liep wat heen en weer, en begon dan aan het tweede deel van zijn ochtendtaak. Ja, regelmatige, nogal plechtige muziek, dat moest Bach zijn. O, als, als....

Zij sprong op en rende naar de keukendeur, die wijd open stond. Kee en Mina zaten rustig tegenover elkaar aan de keukentafel koffie te drinken. Het rustige, welgedane gezicht van Kee met de vriendelijk oplichtende blauwe ogen boven de koffiekop deed Daphne snikken en lachen tegelijk.‘Kom je een bak mèèllek drienken?’ zong Kee.

‘Wel, wel, daar heb je onze Daphne. Wat nu, waterlanders?’ vroeg Mina. Zij was een aantal jaren jonger, en beduidend minder welgedaan dan haar zuster en probeerde altijd Nederlands te spreken. Beiden waren al vóór Bobs geboorte in dit huis.

‘Ik was ineens zo bang!’ piepte Daphne en duwde haar betraande gezicht tegen Kee's schouder.

‘Bel, bel,’, zei Kee, terwijl ze een zakdoek uit haar schortzak haalde en ondertussen met haar vrije hand over Daphnes rug streek, ‘Ineens zo bang....?’

Daphne snoot haar neus en veegde haar betraande ogen af, die daarna donker en met een uitdrukking van ‘geen grapjes alsjeblieft’ van de een naar de ander keken.

‘Komen de moffen eraan?’ fluisterde zij hees. Kee wierp rustig een blik op de keukenklok en schudde ontkennend haar hoofd.

‘Maar wat moest Hendrik dan met die gong, en waarom vloog ie er vandoor of het huis in brand stond?’

‘O dat?’ zei Mina glimlachend. ‘Dat is alleen maar om even te laten 'oren, dat we niet alleen op ons eiland zijn, snap je? 't Is altijd gemakkelijk om te weten, dat er bezoek is. Sommige mensen willen dan misschien de boel nog wat aan kant maken voor het geval er visite komt. Maar het bezoek is gelukkig de andere kant opgegaan’.

‘O, en Hendrik is dat eventjes gaan zeggen, dat er bezoek is?’ fluisterde Daphne.

‘Zo is 't net.... 'ier, een flienke bak mèèllek voor de schrik’. Kee gaf haar een beker romige melk.

‘Maar hoe....?’ begon Daphne na een lange teug.

‘Dan zujje later wel's 'oren, as de keunegin weer thuus is zak mèèr zègen eh....

‘O. 't Is zonde’, zei Daphne lachend.

‘En denk erom: mondje dicht!’ vermaande Mina.

Een ogenblik later danste Daphne vrolijk de tuin in.

Er woei die middag dezelfde warme zuidoostenwind als de vorige dag, nu Bob en Daphne naar het botenhuisje liepen. Op de achterweg, in de luwte van de tuinmuur en het zware geboomte, hing een trillende warmte. Daphne maakte pufgeluidjes en trok het bolero'tje uit. Bob maakte een buiging, hield uitnodigend de grote, zwaar geladen strandtas open en keek met duidelijke belangstelling naar de blanke rondingen van haar schouders.

‘Je doet gewoon pijn aan m'n ogen’, zei Daphne, haar blik afwendend van zijn verblindend witte tenniskleding. ‘Dat kwieke broekje wil ik wel van je hebben, als je er nog meer uitgegroeid bent’.

‘Shorts’, antwoordde hij. ‘Straks mag je passen, mits er geen politiek onbetrouwbare lieden in de buurt zijn, want de grote leider Mussert wil het niet voor meisjes. Het laatste nieuws’.

‘Dan is ie net als mijn tante.... die vindt het vies!’

Hij haalde een witte zeilpet uit de tas te voorschijn, zette die op haar hoofd en trok de klep met een flinke ruk ver naar beneden.

‘Zie ik er erg gek uit?’

‘Om te stelen’. Hij trok een zonnebril uit de borstzak van zijn witte shirt. ‘Nu kan ik met ere m'n zonnebril opzetten’.

Zij lachte.

Het botenhuisje lag boven het spiegelende water van de kreek in de schaduw van een grote treurwilg; de oevers van de kreek waren dicht begroeid met een wirwar van vlierstruiken, elzen, wilgen en hoog riet. In de groene schemering onder het wit-en-groen geschilderde huisje lagen een roeiboot en een kleine, brede zeilboot, vaag verdubbeld met hun spiegelbeeld. Bij het huisje was het prettig koel. Daphne viel zuchtend neer op de brede bank van smalle latten, die op de overdekte waranda stond. Vanaf dat plekje zag men achter de ingang van de licht gebogen kreek een stukje van de zonovergoten rivier. Bob opende de deur van het huisje met een sleutel, ‘Wat ga je doen?’ riep Daphne. ‘Melk en limonade in het water hangen’. Het huisje trilde zacht onder zijn voetstappen. Hij kwam terug met twee stukken touw, haalde twee flessen uit de tas en daalde

het trapje af naar het drijvende steigertje bij de boten. Toen hij terugkwam, lag Daphne languit op de bank met haar handen onder haar hoofd en haar knieën een eindje opgetrokken. De zeilpet had zij onder de bank gelegd. Hij wierp een aandachtige blik op haar en ging het huisje binnen, waar hij een raam opende. Zij luisterde slaperig naar zijn verrichtingen. Toen hij te voorschijn kwam, had hij zijn shirt en hemd uitgedaan en had een camera bij zich op een statief.

‘Wat ben je toch aan het rommelen?.... O. Is het niet te donker hier?’

‘Voor tijdopname niet’. Hij keek in zijn belichtingsmeter.

‘Wat zie je er grappig uit’.

Hij lachte en antwoordde: ‘Ik wist niet, dat meisjes op zulke dingen letten’.

‘O nee? Waar dacht jij dan dat wij op letten?’

‘Och, 'k weet niet’.

Zij strekte voldaan zuchtend haar benen recht uit en rekte zich uit. Hij had het toestel ingesteld en keek er door. ‘Hola’, zei hij.

‘Watte?’

Hij kwam bij haar staan en zei: ‘Knietjes omboog en een eindje uit elkaar’.

‘Ach jij....’

‘Anders worden je voeten te groot’.

‘O ja?’

‘Ik ontwikkel ze zelf. Ze gaan in het geheime album’.

Zij deed gehoorzaam wat hij vroeg. Met een strelend gebaar schoof bij haar jurk nog wat hoger.

‘Daar wil ik best eens in kijken’.

‘Misschien morgen, als het regent. Er wordt onweer voorspeld voor vannacht. Nu even heel stil liggen, ja.... prachtig. Merci. Zo, en nu ga je eventjes hier staan, met je fraaie lokken precies in dat plekje zonlicht, je mooie stengels op de balustrade, neusje naar de rivier.... een beetje voorover buigen.... Niet lachen’.

‘Fraaie lokken en stengels?’ Haar gelach schalde over het water.

‘Hengelstokjes en steile pieken!’

‘Je hebt heel bijzonder, heel lief, heel passend haar, en wat je armen betreft, die zijn harmonieus als bloemstengels!’ Hij maakte enige balletdanseres-bewegingen met zijn armen, sloeg zijn ogen ten hemel en verzuchtte: ‘Pure poëzie.... Of vind jij die van Kee mooier?’

Zij liet zich op de grond vallen en schaterde het uit. Hij trok haar overeind en zei; ‘Ik méén wat ik zeg’. Hij streelde haar zachte haar en liet een regen van kusjes neerdalen op haar armen, van haar vingertoppen tot haar schouders en weer terug. Dit maakte haar stil. Zij nam de gevraagde houding weer aan en staarde dromerig over het water.

‘De foto van het jaar....’ verzuchtte hij, toen hij had afgedrukt. ‘Blijf daar nog

even. Nu nog eentje met je voorsteven naar hier gewend, je rechtervoet op die spijl, rechter elleboog op de balustrade, kin in je hand, hoofd iets naar rechts draaien. Hoger. Ja, zo, niet bewegen. Mieters!’ Hij lachte opgetogen naar haar en zei toen met de opgewektheid van een dokter: ‘Zo, nu gaan we die drie nog eens precies over doen, zonder jurk’.

‘Jô, *gek*!.... En waarom wacht je niet tot we eh.... buitengaats zijn in de zon?’

‘Omdat je dan je *badpak* aan hebt, veronderstel ik’. Hij sprak het woord ‘badpak’ uit, alsof het iets erg smerigs was.

‘O. Vind je 't niet mooi?’

‘Dat niet, maar er zijn billioenen, trillioenen foto's van meisjes in badpak. Ik maak het liefst alleen bijzondere foto's’.

‘O. Zou daarginds niemand zitten kijken?’ Het geluid van spelende kinderen op het strandje achter het bossage aan de rechterkant van de kreek was duidelijk hoorbaar.

‘Daar loopt hoog prikkeldraad en het zit vol braamstruiken, brandnetels en spinnewebben’. Hij aaide met zijn wang langs haar bovenarm naar beneden, greep haar jurk links en rechts bij de zoom vast en trok het kledingstuk omhoog.

‘Het ceintuurtje!’ riep zij en begon gehoorzaam de witte gesp los te maken.

‘Good old sport’, prees hij, kuste haar gladde schouders en keek met onverholen belangstelling naar het uittrekken van de lichtblauwe jurk en het te voorschijn komende frêle figuurtje. Daphne lachte verlegen, toen hij de jurk van haar overnam en achter het fototoestel over de balustrade hing.

‘Zeg....’ zei ze met een lief stemmetje, toen zij zich op de bank had uitgestrekt. ‘Komt er hierna nog eens dezelfde serie?’

Hij lachte luid en antwoordde: ‘Ik weet niet, of ik dat wel durf vragen.... Knieën een eindje omhoog en iets uit elkaar.... Misschien, later, op het dak van de toren, tegelijk met een reportage van aan- en uitkleden. Het zou eeuwig zonde zijn, als zo'n liefelijke reportage niet geknipt werd. Eeuwig zonde!’

‘Helemaal bloot durf ik niet hoor! Maar je zult het wel weer stiekem proberen, net als vorig jaar. Waren het er twee of drie?’

‘*Wat*!’ Hij kwam naar haar toe en begon haar te kietelen. ‘Is er wel eens iets, dat jij überhaupt niet opmerkt?’

‘O, nee, nee Bob, toe nou. Zijn ze goed geworden?’

‘Die foto's? Gaat nogal. Boef!’ Hij zoende haar lachende mond. Zij aaide over zijn rug. ‘Kom.... gauw die foto’. Hij legde haar in de gewenste houding neer. Toen de drie foto's genomen waren vroeg Daphne: ‘Zeg, waarom gebruikte je gisteren helemaal je handen niet?’

Hij lachte geheimzinnig. Ze stonden naast elkaar met hun ellebogen op de balustrade geleund over de kreek uit te kijken. Hij hield haar zijn handen voor.

‘Misschien durfden ze niet. Misschien waren ze bang, dat ze te wild zouden doen en jou afschrikken.... of waren ze verlegen. De mensen zeggen wel eens: *met je mónd durf je wel*.... Geef ze maar kusjes....’. Hij ging achter haar staan en stak zijn armen losjes langs haar bovenlichaam naar voren. Toen ze zijn handen met kussen overdekt had, drukte zij ze met de palmen op haar borstjes en leunde met haar rug en bibs zwaar tegen hem aan. Zijn handen begonnen te strelen en hij drukte zijn open lippen op een plekje waar haar hals in haar schouder overging.

Plotseling kraakte er iets in het bossage aan de rechterkant van de kreek. Hij voelde haar zachte, gewillige lichaam verstrakken.

‘Zit daar iemand?’ fluisterde zij.

‘Ja.... een eend of zoiets’.

‘Als je vader of iemand anders hier eens komt kijken....’

‘Hier komt niemand en Nol zeker niet; hij weet dat we hier zijn of kunnen zijn. Op dit samenzijn rust de vaderlijke zegen’. Zijn handen gingen door met strelen. ‘Heerlijk zacht hemdje. Gelukkig draag je nog steeds geen onderjurken’.

‘Maar heeft je vader er dan een idee van wat we uitvoeren?’

‘Natuurlijk. Hij is niet achterlijk! Maar laten we naar binnen gaan, dat geeft een veiliger gevoel’. Bob duwde haar langzaam voor zich uit, zonder hun houding te veranderen. Zij leunde zwaarder tegen hem aan.

‘Maar je vertelt hem toch niet wat we doen?’

‘Och.... Ik duid vaagjes aan, dat alles goed gaat. Hij heeft me geleerd wat goed en niet goed is; daar houd ik me aan’.

‘En vindt hij spoortreintje spelen goed?’

‘Maar natuurlijk! Uitstekend zelfs!’

‘Nou ja.... mijn vader zou het zeker niet goed vinden. Hij is zo vreselijk streng’.

‘Voor jou.... ja. Mijn vader is mijn vriend’.

‘En weet je echt, echt, echt helemaal zeker, dat jouw Nol spoortreintje spelen goed vindt?’

‘Heel, heel, heel zeker’.

Zij slaakte een diepe zucht en lachte blij. Hij pakte de sleutel en probeerde de deur achter ben op slot te draaien, wat niet lukte. Toen liet hij haar helemaal los, greep een bank en schoof die tegen de deur. ‘Nu kan niemand ons storen’.

‘Het is hier veranderd. Er zijn gordijntjes voor de ramen gekomen. Het ruikt naar groene zeep’.

‘Mina en een van de werkvrouwen zijn hier kort geleden aan het schrobben en poetsen geweest’.

Behalve de bank stonden er enige rieten tuinstoelen, een tuintafeltje, een

werkbank waarop twee stallantaarns, en aan de wanden hingen touwen, een dekzijl, laarzen, een oliejas en een zuidwester. Hij deed het raam dicht, schoof de dikke gordijntjes van donkergroene stof bijna helemaal dicht, zodat het vertrek in een diepe schemering werd gehuld en opende een muurkastje.

‘Wat doe je?’ Zij was op de werkbank gaan zitten.

‘Ik pak een paardedeken.... anders is het zo kaal en hard op die vloer. Zeg... denk jij ook een beetje aan een jaar geleden?’

‘Ja’, antwoordde zij halfluid.

Het was op de laatste middag voor Daphnes vertrek gebeurd, hier in ditzelfde huisje. Hoe hij ook met haar had gestoeid en rondgesold en hoe dikwijls zijn benen en armen haar schoot hadden geraakt, dat ene geheimzinnige, intrigerende plekje had hij nooit openlijk en duidelijk durven beroeren; de aanrakingen waren altijd een onderdeel van een stoei- of rondsjouw-partij geweest. De laatste middag wilde Daphne graag de plek terugzien, waar ze haar verwonding had opgelopen, nieuwsgierig geworden door zijn verhalen over de ijselijke bloedplekken op de bank en de vloer. Toen ze het botenhuisje betraden was het al laat en er was voor Daphne nauwelijks tijd om plezierig te griezelen. Onder de invloed van het nabije afscheid had hij zijn hand, die een toneelaai over de pleister op haar bovenbeen gaf, plotseling met een tamelijk heftige beweging op dat geheimzinnige, zachte plekje gebracht, terwijl er een diepe zucht uit hem opwelde. Zij uitte een verschrikte kreet, maar weerde hem niet af, toen zijn hand begon te strelen. Of zij het prettig vond of dat het haar onverschillig liet, viel niet uit haar reacties op te maken. Toen had hij ondoordacht gevraagd, met een fluisterende stem die beefde van emotie: ‘Doen andere jongens dat ook wel eens bij je?’ Het antwoord, dat zij toen gaf was even duidelijk als onverwacht. Zij rukte zich los, gaf hem een klap in zijn gezicht en gilde met een hoog stemmetje: ‘Ga weg!’ Geheel uit het veld geslagen was bij stilletjes weggegaan, recht door naar huis, zonder om te kijken. Bij het avondeten hadden ze elkaars blikken gemeden en na het eten had zij er met grote vindingrijkheid voor gezorgd, niet meer alleen met hem te zijn. De volgende morgen had zijn vader haar naar het station in de stad aan de overkant van de rivier gebracht. Bij het afscheid deed zij schuw en koel.

Nu dachten ze beiden aan dat stormachtige slot terug. Hij nam een van haar bengelende voeten in zijn hand en streelde met zijn wang van haar voet tot bovenaan haar been. Toen richtte hij zich op, pakte ook haar andere voet en duwde haar benen om zijn romp. Zij wipte, op haar handen steunend, verder naar voren, tot zij op de rand van de werkbank zat, sloeg ook haar armen om hem heen en duwde haar gezicht in zijn hals.

‘Het was wél dom van mij hè, om dat toen te vragen?’ Zijn handen gleden

over haar rug en drukten haar bovenlichaam stevig tegen het zijne.

‘Het ging je niks aan’, zei Daphne, tamelijk luid. De druk van haar benen verslapte.

‘Het weinige, dat ik ooit met meisjes heb beleefd, heeft niets te betekenen.... een enkel probeerseltje. Dat hoort bij het opgroeien, zegt Nol’.

‘Zo is het mij ook’, antwoordde Daphne met een slaperig stemmetje, ‘en dan.... gô, mijn vader is zo ontzettend streng en achterdochtig en tante net zo. Zij doen net of ik aldoor slechtigheid zoek en of alle mannen en jongens op me loeren.... Ze bewaken me aldoor’.

‘Dan wordt het wel aangemoedigd dus’.

Zij lachte zacht. ‘Bij ons op de trap wonen mensen die een ontzettende rotjongen hebben, die echt altijd op me loert, een engerd. Alles wat er ooit gebeurd is, was op de trap en voor onze deur’. Hij voelde haar rillen. Zij duwde haar lijfje achteruit, trok haar armen weg en boog haar hoofd achterover. ‘Als ik kwaad was op pa en tante vond ik het wel leuk, als ie aan me friemelde’. Zij sprak langzaam en zacht. ‘Maar toch....’ Zij rilde opnieuw.

‘Heeft hij je echt kwaad gedaan?’

‘Dat probeerde hij een keer toen ik alleen thuis was. We vochten ontzettend en ik maakte een hoop lawaai. Ik was zo bang.... Toen ik de boel bij elkaar krijste kwam zijn vader de trap op stommelen’.

‘Op tijd?’

‘O ja.... En hij heeft z'n zoon de trap afgeschopt en 'em een ontzettend pak slaag gegeven’.

‘En nu?’

‘Nu lispelt hij vieze woorden en namen tegen me, als ie de kans krijgt, maar hij durft me niet meer aan te raken’.

‘Arm meisje’. Hij streelde haar gezicht met beide handen.

‘En nu heb ik geen zin meer in spoortreintje’, verzuchtte zij, toen zijn liefkozingen heftiger werden.

Hij trok haar hemdje los en zij werkte gewillig mee, toen hij het over haar hoofd wipte.

‘Die zin komt vanzelf weer’, fluisterde hij en drukte haar tegen zich aan. ‘Bloot lijfje groet bloot lijfje’. Hij tilde haar van de werkbank en liet haar lichaam tegen het zijne gedrukt langzaam naar beneden glijden; daarna het hij haar met zijn rechterarm om haar middel zijwaarts achterover buigen en liefkoosde haar borst met zijn mond en vrije hand. Zij liet zich gewillig strelen en kussen, maar er kwamen geen aanmoedigende reacties.

Plotseling liet hij haar los en fluisterde gebiedend: ‘Ga liggen’. Die twee woorden brachten plotseling alle verzonken opwinding terug. Het spel van de

vorige avond herhaalde zich, maar nu deden zijn handen ook mee. Halverwege, terwijl zijn handen voortgingen met liefkozen, fluisterde hij: ‘Nu jij ook bij mij.... ja, op je zij liggen, ja, langs mijn been door het tunneltje naar het centraal station.... niet zo wild’. Er vloeide een stroom van korte, gefluisterde instructies uit zijn mond, die zich vermengden met hun kreetjes en zuchten.

Ze glommen van het zweet, toen ze voldaan lagen uit te rusten.

‘Ben je tevreden?’ vroeg Daphne na een poosje.

‘En of! Jij bent een geweldige leerling-machiniste. Vond je het geen vervelend werkje?’

‘Nee, juist mieters. Grappig gedoe, met die zakdoek. Bij meisjes is dat gemakkelijker’.

‘Ben jij ook tevreden? Was ik niet te wild?’

‘Heerlijk was het. En ik merkte ineens, dat je met je hand door mijn tunneltje was gegaan, stouterik. En hoe wist je zo gauw met je vingers precies dat kleine dingetje te vinden, dat net electrisch is?’

‘Kwestie van de weg te weten. Het zit nogal tamelijk bovenin de nok’.

‘Heeft je vader je dat verteld?’

Hij lachte. ‘Nee, maar hij heeft me boeken gegeven waar alles in staat’.

‘Zijn we eigenlijk niet te jong voor spoortreintje spelen?’

Hij lachte schaterend. ‘Daar kun je nooit te jong voor zijn, hoogstens te oud.... Nee, maar echt, als je er *allebei* van geniet, dan ben je niet te jong. Als jij nu drie jaar was en er niets aan vond, dan was het wat anders. Maar zulke spelletjes zijn er juist voor als je nog niet helemaal groot bent. Die centraal stationnetjes zijn daar voor gebouwd, waar anders voor?’

‘Dat moet je maar eens bij me thuis vertellen’.

‘Jouw vader is braaf, maar verrekte bekrompen. En die tante.... ze is niet eens echt getrouwd met je vader, maar als ik jou zo hoor, dan doet ze als een moederoverste of zoiets. Ik neem aan, dat ze nooit een behoorlijk boek leest en niets van jou begrijpt. Je moet haar maar eens wat voorlezen, uit een bundel van Hoornik of Achterberg. Weet je (hij ging overeind zitten) ik heb begeleidende muziek geschreven bij gedichten van Gerrit Achterberg, een dichter, waar ze je op de H.B.S. vast nog niet mee plagen, muziek bij een stem die de verzen zegt, begrijp je? Vier korte verzen, die elk Zestien tot titel hebben. Voor dichters is een meisje van zestien jaar precies hetzelfde, wat jij voor mij bent. Luister!

Van het meisje van zestien jaar
zijn dit de borsten; neem ze maar
zegt ze, je handen dorsten er naar;

Goed hè? Het staat er zo simpel en zo erg openhartig....’.

‘Ja. Zeg het nog eens’.

Hij stond op en herhaalde de regels wat luider en langzamer. ‘Ik heb daar een *thema* bij gevonden! Dromerig, blij, heel blij, pril.... Fluit, harp en strijkers. Luister, ik zal dat thema'tje fluiten’. Hij neuriede enkele inleidende maten, duidde violen en een harp aan, en floot toen de vreemde, blije melodie.

Zij lag met haar handen onder haar hoofd te luisteren, en keek glimlachend naar zijn enthousiaste gezicht, dat oplichtte in de schemerige ruimte. Toen de achtste maat verklonken was zei ze: ‘Dat floot je gisteravond, toen we naar huis teruggingen’.

‘O jij, jij!’ riep hij en wierp zich in zijn volle lengte op haar, zoende onstuimig haar wangen, haar mond en schouders. ‘Jij.... jou eet ik nog eens op.... jij bent te lief!’ Zijn stem was hees van emotie. Hij sprong weer snel overeind en zei luid: ‘Sterf jij ook van de dorst?’

‘Ja, nou!’

Hij schoof met groot geraas de bank opzij, wierp de deur open en stormde het trapje af. Daphne ging overeind zitten, rekte zich uit en keek tevreden glimlachend naar haar blanke borstjes, waar het licht door de half open deur langs viel. Bob keerde in de looppas terug met de druipende limonadefles en de badtas, veegde met zijn hand over haar rug en zei: ‘Je bent net een bedauwde druif. Mijn liefste is een bedauwde druif en haar lokken zijn puur goud in het licht. Spontane poëzie’. Hij trok haar overeind en begon haar rug en schouders met een badhanddoek droog te wrijven.

‘Lieve gekkerd’, prevelde zij, toen hij voorzichtig over haar borst wreef. ‘Nu mag je me hier ook afdrogen’. Spontaan trok zij haar broekje uit. ‘Dapper meisje.... Betekent dat, dat ik ook dapper moet zijn?’

‘Ja, leuk, ik jou afdrogen!’ Zij klapte in haar handen en lachte kinderlijk verheugd, toen hij twee broekjes tegelijk uittrok. Haar ogen straalden. ‘Ik ben niet breekbaar’, zei hij lachend, toen Daphne hem als een broos voorwerp wreef, ‘ik voel me een baby.... Wist je, dat ik ervaring heb als naaktloper? Ik heb veertien dagen bloot rondgelopen op een verrukkelijk eilandje in de Middellandse Zee, met nog een stuk of veertig kinderen uit allerlei landen, jongens en meisjes van een jaar of zes tot twaalf a dertien. De volwassenen droegen kleine driehoekjes, om ons niet aan het schrikken te maken met hun struikgewas’.

‘Gô hee. En waren je vader en moeder ook op dat eilandje?’

‘Nol wel. O, ben ik nu al droog?’

Zij legde de handdoek neer en begon onbedaarlijk te lachen.

‘Als.... als tante ons zo eens zag....’

Plotseling klonk er door de open deur van tamelijk dichtbij gefluit, dat klonk alsof iemand een hond floot. Daphne versteende. Bob grinnikte en zei opgewekt: ‘Daar heb je Nol!’ Hij stapte rustig naar de deur.

‘O, o’, jammerde zij zacht, ‘en m'n jurk hangt nog buiten. Gauw geef m'n badpak, toe nou....’

‘Joho!’ riep Bob luid. ‘Wat is er aan de hand, Nol?’

‘Er zit een dikke onweerslucht. Neem het roeibootje inplaats van de zeilboot en blijf in de buurt. Ik leg hier een regenjas neer voor de terugtocht. Jij kunt dat ding nemen dat binnen hangt’.

‘Welbedankt, Nol’.

‘Amuseer je, kinderen. Bye bye!’

Daphne had haar badpak gevonden, klemde het tegen haar borst en piepte om de hoek van de deur: ‘Dag oom Nol!’ Toen rende ze samen met Bob naar het raam, schoof het gordijn een eindje opzij en keek hem na.

‘Zou hij 't niet gek vinden, dat we hier binnen zaten met het gordijn dicht?’

‘Hij zal 't heel verstandig vinden. Dat hij zelf gekomen is hè! Wat een man. Hendrik zou heus niet bij het hekje zijn blijven staan. Kijk, daar hangt die regenjas overheen’.

‘Nu zie ik je pas goed’.

‘Schrik maar niet. En ik zie jou nu pas goed.... Zo zo, dus *dat* stop je nu altijd zo geheimzinnig weg in dat broekje, dat je ook altijd al zo geheimzinnig wegstopt, om er vervolgens weer mee te coquetteren, per ongeluk expres’.

‘Oô, niet waar’.

‘Al toen je zes was en onder die tafel lag. En later, toen je acht was.... een poesje op schoot nemen hè, en dan opstaan, en dan je jurkje, zo, heel hoog optillen met poes-en-al, jaja.... en verontwaardigd kijken als ik keek.... en per ongeluk op je handen gaan staan, of zo gaan zitten, dat ik je mieterse broekje zag!’ Hij trok het badpak uit haar handen.

‘Je ziet ze vliegen’, zei ze, maar haar ogen straalden. ‘Gekke bloterd, mooie bloterd.... wat zijn meisjes daar kaal hè, niks mooi’.

‘Maar hogerop zijn wij weer kaal, of alleen bebost’.

‘Geef nu maar, voor je het moois eraf kijkt, toe....’.

‘Eerst limonade drinken, dan in de schaamschorten en dan naar de zon. Zijn we samen niet net een schilderij? De een of andere Griekse voorstelling uit de Italiaanse school’.

‘Ja, of jij met baard en zwart pak en ik bloot, dan heb je dat schilderij van Monet, weet je wel? Kijk toch niet zo’.

Ze dronken gretig van de limonade en toen hield hij haar glimlachend het badpak voor. ‘Stap in. Ik zal je aankleden. Even afscheid nemen van alle plekjes

die nu weer verdwijnen. Word je daar gek van, als ik je zo zoen? Doe 't dan bij mij ook maar, uit wraak. We *moeten* nu gaan, dat maakt het juist zo spannend....'. Even later stapten zij hand in hand naar buiten.

'Weet je wat tante zegt?'

'Ja, bakersprookjes'.

'Als je een jongen aan je laat zitten en zo, heeft hij geen respect meer voor je'.

'Jongens van haar soort, verdomme. Ik heb het diepste respect voor jou. Jij *durft* tenminste wat je zelf mieters vindt. Een hoop huichelachtige types zoals jouw tante.... enfin, laten we het over wat prettigers hebben. Zullen we eerst een eindje zwemmen, voor we varen? Respect!' Hij snoof minachtend, zette zijn hand aan zijn mond en schreeuwde over het stille water van de kreek: 'Weg met alle ouwe tantes, horen jullie het allemaal goed? Dit hier is het liefste en dapperste meisje van de wereld. Respect!' Zij sprong schaterend met een katachtige beweging op zijn rug en knelde haar armen en benen om hem heen. Hij boog een beetje voorover en liep behoedzaam, voetje voor voetje, het trapje af naar de steiger.

Tweede boek

Les preludes

1

Ik was tien jaar, toen ik Daphne voor het eerst zag. Dat was op een veelbewogen, regenachtige zomerdag van het jaar 1938. We waren die morgen vroeg van huis gegaan in de grote, ouderwetse Buick, die mijn vader meestal gebruikt als hij ‘op jacht’ ging. Ik herinner me, dat mijn ouders slechts vaag hadden aangeduid, wat mij die dag te wachten stond. Het eerste bezoek gold een vermaard pianist in ruste, een vriendelijke oude baas (althans voor mij) met woeste leeuwenmanen en opvallend grote handen. Hij woonde in de dichtstbijzijnde grote stad. Ik werd zonder omwegen naar zijn vleugel geleid en begon met een Sonate van Mozart, die goed in mijn hoofd en vingers zat. In het begin was ik nogal afgeleid door zijn luidruchtige ademhaling en knorrende betuigingen van instemming, maar het gelukte me toch, alleen aan de muziek te denken en te vergeten, dat ik de als zeer ongemakkelijk beruchte ‘Leeuw’ zat voor te spelen. Nauwelijks was de laatste maat aangeslagen of hij riep zo hard ‘Bravo!’ dat ik mij verschrikt aan het hoog opgedraaide bankje vastklemde. ‘Maar dat kereltje is een iemandje, meneer hoe was uw naam ook weer....’, zei hij enthousiast tegen mijn vader. ‘Tien jaar! Wel, wel.... toen ik tien was, m'n jongen, moest ik daar nog aan beginnen. Moet hij als wonderkind de planken op?’ Hij keek ongemakkelijk vanonder zijn grijze borstelwenkbrauwen naar mijn ouders en daarna naar mij. Mijn vader vertelde hem, dat zij, mijn ouders, niet van kinderexploitatie hielden, niet onbemiddeld waren en zich dus deze luxe konden veroorloven. ‘God zij geloofd en geprezen!’ riep de grijsaard met schilderachtige gebaren van zijn grote handen uit. ‘Speel nog eens wat m'n jongen, ik geloof, dat ik graag een iemand van je zal maken. Hoe heet je ook weer?’

‘Bob, meneer’. Ik speelde de twee Arabesques van Debussy. ‘Dat zijn niet zo maar geoefende vingertjes, daar zit een zieltje achter’, fluisterde zijn gebarsten stem tegen mijn ouders, na de eerste Arabesque. ‘Laat nu nog eens wat techniek horen’, vroeg hij na de tweede Arabesque. ‘Curieus!’ riep de Leeuw enthousiast, toen ik gehoorzaam wat technische oefeningen had gerammeld. Ik werd als leerling aangenomen, wat als een onderscheiding gold. Bijna hadden mijn vader

en de man, die in de komende jaren een muzikale vader werd, onenigheid gekregen, toen Nol hem van ons volgende bezoek vertelde. Maar toen Nol hem de adviezen van enige vooraanstaande musici citeerde, legde de Leeuw zich grommend bij het besluit van mijn ouders neer.

Het tweede bezoek gold een componist, die we gingen bezoeken om over mijn algemene muzikale studie en creatieve vorming te spreken. Volgens de Leeuw kon men een tienjarig kind niet zo'n uitgebreid programma aandoen, maar mijn ouders en hun raadgevers dachten daar anders over. Beminnelijkheid was niet de sterkste kant van Cees J. W. Hij leek niet alleen uiterlijk op Ter Braak, maar ‘de vent’ achter het werk was als zijn muziek: knap en verre van liefelijk. Het idee om zijn tijd te verspillen aan een lieftallig, poesmooi jongetje, dat zó uit een modeblad of uit een snotterige kitsch-film was weggelopen (zijn eigen woorden, enige jaren later) leek hem een belediging. Voor de duiten moest bij het wel doen, maar animo kon men moeilijk van hem verwachten. Hij verstrikte mij weldra in enige muziektheoretische vallen, werd iets toeschietelijker en begon lusteloos te neuzen in de bladen muziekpapier, die ik ijverig met mijn ‘composities’ had gevuld. ‘Vijftig jaar geleden’, zei hij, naar de bladen wijzend met een gezicht dat verveling en verachting uitdrukte, ‘zou men....’. Hij maakte de zin niet af.

‘Meneer’, zei mijn vader, ‘dit is werk van een kind, dat onlangs tien jaar is geworden. Ik weet niet, of u in de kinderstoel reeds bi-tonaal musiceerde, maar....’

De scherpe ogen achter de dikke brilleglazen werden zachter. Er kwam zelfs een soort lachje van tussen de neergetrokken lippen van Cees J. W. en hij zei stug: ‘Neemt u mij niet kwalijk.... ik ben niet gewend met kinderen om te gaan’.

‘Dan wacht u nog menige prettige verrassing, U bent zelf scheppend kunstenaar, meneer W. Heeft u er wel eens bij stil gestaan, dat het kind in u daarbij een belangrijke rol speelt?’ merkte mijn moeder op. (Dit was een van haar stokpaarden, toen. Huizinga en Van der Leeuw kwamen er ook nog bij te pas).

‘Wij dromen niet van roem en toejuichingen voor ons kind, maar we willen alleen maar, dat hij geen tijd verliest, geen kansen mist dat hij zich kan ontplooien en niet geremd wordt’, zei mijn vader. (Dit was een van zijn stokpaarden, toen. Hij was een geboren organisator en practicus).

Cees J. W. begon wat vriendelijker te worden en vervolgde zijn onderzoek naar mijn muzikale ontwikkeling met meer animo. Later heb ik veel van hem geleerd, maar tot op de huidige dag verwijt hij mij, zij het dan geen vijftig jaar, toch minstens twintig jaar achter te lopen.

Met dat eerste bezoek aan Cees J. W. was mijn muzikale opleiding voor de

eerstkomende jaren geregeld, maar er wachtten mij nog meer nieuwe dingen die dag. Na de lunch brachten we mijn moeder bij een vriendin, die aan de rand van de stad woonde en reden toen samen door naar de volgende grote stad.

Sinds enige jaren had bij mijn vader het idee post gevat, dat ik niet te exclusief en mensenschuw moest opgroeien. Aanvankelijk kreeg ik huisonderricht van een onderwijzeres. In die jaren was ik een tamelijk broos jongetje, en werd bijna uitsluitend door mijn moeder opgevoed. Mijn vader was zeer uithuizig en reisde voortdurend half Europa rond. Maar toen mijn muzikale gaven zich meer en meer openbaarden, begon hij zich met mijn opvoeding en leventje in te laten. Op zijn aandringen was ik het jaar tevoren naar een gewone lagere school gegaan, wat een sensationele omwenteling betekende in het leven van een negenjarige. Nu, op die regenachtige dag in de zomer van 1938, mocht ik voor het eerst met hem mee ‘op jacht’, dat wil zeggen, dat hij allerlei kunstschilders, etsers en beeldhouwers ging opzoeken. Mijn vader bezat in de grootste steden van Nederland een kunsthandel, waarin ‘het gewone werk’ werd verkocht voor liefhebbers van niet te dure en niet te moderne kunstwerken. Daarnaast bezat hij twee exquise winkeltjes voor moderne kunst en een groot grachtenhuis voor kostbare oude meesters en andere dure antiquiteiten. Dit alles werkte samen met filialen in Parijs, Brussel, Nice, Londen, en vroeger ook in München en Berlijn. Wat de verkoop betreft bemoeide mijn vader zich alleen met grote zaken, maar de inkoop was in hoofdzaak zijn werk. Daarvoor ging hij overal op jacht en snuffelen, onderhield regelmatig contact met vele kunstenaars en bezocht veilingen en tentoonstellingen in vele Europese landen.

Wij legden die middag enige korte bezoeken aan ateliers af, waarvan ik mij weinig herinner, en daartussen stak mijn vader een oratio pro domo af. Als hij alles zou kopen wat te koop was, zou hij gehele warenhuizen kunnen vullen en weldra straatarm zijn. De meeste kunstenaars leefden in tamelijk behoeftige omstandigheden, terwijl mijn ouders rijk waren. Zou mijn vader die rijkdommen over al deze mensen verdelen, dan zouden ze allemaal een nieuwe broek en een fles jenever kunnen kopen, en dan was alles op en kon Nol nooit meer iets voor hen doen.

‘Maar als we nu eens de helft weggaven, zoals in de kinderbijbel staat? Wie twee rokken heeft, geeft er eentje weg aan iemand die er geen heeft’.

Mijn vader bracht de auto tot stilstand voor een chocolaterie. Hij keek mij glimlachend aan, maar er was een treurigheid in zijn ogen, die ik er maar zelden in zag, en die mij het gevoel gaf, dat het leven toch niet zo geheel en al mooi was, als het in zijn bijzijn altijd leek.

‘Neem maar van mij aan, dat zoiets erg tegenvalt. De mensen zouden het niet vertrouwen, ze zouden elkaar waarschuwen: pas op voor die lui, daar steekt wat

achter.... En zo nog het een en ander meer. Maar 't is echt lief van je bedacht. Kom....’ hij klopte mij op de schouder, ‘wacht even, ik ga een stuk chocolade kopen voor het aardigste vrouwtje-in-wording dat ik ken’. Hij rende door de stromende regen de winkel binnen en keerde terug met een doos bonbons, een tablet chocolade, en enige losse repen die hij mij toestopte. Een eindje verderop wenkte hij een bloemenventer en kocht een bos anjers van gemengde kleur. We reden een armoedige, rommelige straat binnen, met veel pakhuizen, bedrijfjes, vrachtauto's, kisten, kratten en afval op de smalle trottoirs, en belden aan bij een hoog, verveloos huis. In een schemerig portaal, na het beklimmen van twee steile, uitgesleten trappen, werd mijn vader met verheugde kreten en hartelijke zoenen op zijn wangen verwelkomd door een mooie, blonde vrouw, die mijn neus aangenaam prikkelde met een bitterzoet parfum, Zij aaide over mijn hoofd en zei: ‘Is dat nu je cherubijntje, Nol? Wat een schat!’ Zij had een aanstekelijke lach, die haar witte tanden deed blikkeren achter felrode lippen. Na het donkere trappenhuis en het schemerige portaaltje leek het, of in de lichte kamer de zon scheen. ‘Daphne! Kijk eens wie er is....!!’ Vanachter een gordijn kwam met opvallend enthousiasme een klein meisje aangesprongen. ‘Oom Nol!’ juichte zij en vloog mijn vader onstuimig om zijn hals. Behalve haar armen, sloeg zij ook haar benen zo ver mogelijk om hem heen. Haar tamelijk lange korenblonde haar, versierd met een lila strik, zag er uit, of het urenlang geborsteld was en haar gezicht, blote armen en benen straalden dat gave en gezonde uit, dat kinderen hebben die zojuist uit een stomend warm bad zijn gestapt.

Mijn vader bezat de gave, kinderharten voor zich te winnen, althans als hij een kind aardig vond. Daphne zat op zijn schoot, legde haar hoofd op zijn borst, trappelde met haar malse, reeds tamelijk lange beentjes, trok guitige gezichten naar hem en babbelde honderduit, terwijl haar moeder een vaas zocht en die met de anjers vulde, opgetogen deed over de doos bonbons en thee zette. Ik vernam dat Daphne in Februari zes jaar was geworden, dat zij overgegaan was naar de tweede klas en al heel knap las. Zij klom weer van mijn vaders schoot af, om tekeningetjes te halen, die zij hem vol trots toonde en die hij uitbundig prees. Toen de thee was ingeschonken, werd Daphne door haar moeder naar een stoel gedirigeerd. ‘En vertel eens, Odetje, wanneer vieren we je come-back op het toneel?’ vroeg mijn vader. Daphnes moeder zuchtte, zei ‘Tiens’ en toen begonnen ze Frans met elkaar te praten.

Ik had Daphne op het eerste gezicht een dikke 10 gegeven, in vreugdevolle verbazing, dat een dergelijk kind bestond. Haar donkere, levendige ogen met lange donkere wimpers in het mooie gezichtje, dat door glanzend lichtblond haar werd omkranst waren vreemd-boeiend, maar de belangrijkste indruk was toch wel die van Daphne, die weldra van haar stoel gegleden op haar rug onder de

tafel van een stuk chocolade lag te smullen, met haar benen in mijn richting, benen, die aldoor in beweging waren en waar ik zoveel mogelijk naar keek. Zij droeg geen schoenen. Haar voeten staken in lila sokjes en haar benen werden aan de andere zijde bekroond door een bijna pijploos broekje van soepele dunne tricot, dat precies van dezelfde lila kleur was als de sokjes en haarlint. Daarbij droeg zij een vlot, kort zomerjurkje van een donker paarsrode kleur, waarin witte motiefjes zaten, en dat fraai kleurde bij het zachte lila. Ik registreerde enige ongewone, opwindende feiten. In het algemeen vielen meisjes van zes jaar buiten die bijzondere, nog niet zo lang ontdekte belangstelling, maar van dit kind ging iets heel aantrekkelijks uit. Nog nimmer had ik een meisje gezien, dat met haar te vergelijken was. In en bij de school had ik nog nooit zo'n smaakvol broekje gezien, dat zo'n royale blik gunde op het interessante bewegen van pezen en spiertjes in de liezen. En waar kon je ooit zo op je gemak van een dergelijk geheel genieten? Lag zij zo met opzet te pronken? Zij bemerkte het heus wel, als ik keek, maar zij trok niet vinnig haar jurkje naar beneden en liet niet blijken of zij mijn belangstellende blikken onplezierig vond. En dan nog het hoogst wonderlijke feit, dat de kleurencombinatie bewees, dat dit opwindende broekje als een officieel onderdeel van het toilet was bedoeld. Wat een originele moeder, om zoiets te bedenken!

Toen de chocolade op was, legde Daphne haar handen onder haar hoofd, hief haar voeten omboog, benen gespreid, sloeg haar benen over elkaar, bracht haar knieën bij haar gezicht, strekte haar benen weer, richtte haar donkere kijkers een ogenblik op mij, trok één knie op, en zo maar door, tot de voorstelling werd afgebroken door de komst van haar vader, die haar met geïrriteerd vingerknippen en een boze blik vanonder de tafel vandaan joeg. Toen haar moeder haar mond met een zakdoek had schoongepoetst, klom Daphne weer bij mijn vader op schoot. Ik kreeg de indruk, dat het mijn vader ook speet, dat we gestoord werden. Hij ging nog even mee naar het atelier op zolder en daarna vertrokken we spoedig.

‘Charmante vrouw hè?’ zei mijn vader, toen we weer in de auto zaten. ‘Ze is toneelspeelster, maar manlief is er tegen, dat ze weer op de planken komt’. Hij zuchtte diep.

‘Leuk meisje, die Daphne’.

‘Ja hè! Dat wordt het evenbeeld van haar moeder. Een duvel is het. Die ogen, die kijken en lachen maar’.

En dat broekje.... dacht ik; we waren toen nog niet zover, dat ik iets dergelijks hardop kon denken.

Huize De Beukenhorst, met bijbehorende boerderijen, boomgaarden en grienden

was een erfgoed uit het voorgeslacht van mijn adellijke moeder. Ik herinner mij vaag, dat mijn moeders vader nog op De Beukenhorst woonde; hij overleed, toen ik vier jaar was. Mijn moeder had één broer, oom Henri, enige jaren ouder dan zij, die jaargenoot van mijn vader was. Mijn vader en oom Henri studeerden beiden kunstgeschiedenis en kwamen geen van beiden ooit aan hun doctoraal toe. Met het beeld van Daphne voor ogen is het niet moeilijk om mij voor te stellen dat Odette, de mooie, guitige dochter van een Parisienne en een Nederlandse beeldhouwer, veel bewonderaars had. Onder hen waren Nol, Henri en Arjen. Waarom zij Arjen, de onbemiddelde, niet bijzonder begaafde, boersige jonge kunstschilder verkoos boven Nol, Henri en andere brillante jongemannen, heeft mijn vader mij nooit kunnen verklaren.

Nol trouwde met Bettina, Henri's zuster en oom Henri bleef vrijgezel, trouwde althans nooit. Mijn oom was een man van velerlei begaafdheden. Hij had de krachtige, lyrische bas van een operazanger, speelde verdienstelijk piano, clavecimbel en fluit, boetseerde, schreef gedichten, won prijzen als ruiter, kon de bijna zeshonderd meter brede rivier overzwemmen, zat vol dwaze invallen en zag toch kans, bij dit alles lui te zijn. In theorie was hij deelgenoot in de zaak van mijn vader, maar hij deed niet veel meer, dan een enkele maal zijn kaartje met het decoratieve Jonkheer, gevolgd door een naam die twee lange regels besloeg, bij rijke kunstverzamelaars pousseren.

Als de beide zwagers tegelijk thuis waren, daverde De Beukenhorst van hun gelach en gezang. Vaak bracht mijn vader dan een klein gevolg mee van bizarre kunstenaars, kwijnende filmdiva's en zonderlinge rijkaards. Als het luidruchtige gezelschap na enige dagen weer was vertrokken, was het grote, stille huis weer van mijn moeder en mij.

Toen mijn vader de kunsthandel van zijn vader overnam (mijn grootouders gingen in Nice rentenieren) was er alleen nog maar dat grote grachtenhuis. Door rusteloos werken, brutaliteit, geluk en flair bouwde mijn vader de zaak uit tot een soort grootbedrijf. Het was zijn ideaal, door winstgevende handeltjes in oude meesters en andere kostbare curiosa, zijn ‘tweehonderd hongerige kinderen’ te helpen. Meer dan de helft van deze kunstenaars bracht moeilijk verkoopbaar werk voort. Ze woonden verspreid in Nederland, België, Frankrijk en vóór Goebbels zich al te veel met de Kultur ging bemoeien, ook in Duitsland. Met al deze schilders, beeldhouwers, etsers en tekenaars onderhield mijn vader persoonlijk en schriftelijk contact. Het aantal rijke verzamelaars, zonderlinge magnaten en vermogende snobs, waarmee mijn vader persoonlijke relaties onderhield, was vele malen groter. Hij snelde naar cocktailparties, recepties, premières en vernissages, was de gast van belangrijke relaties in sprookjesachtige villa's en op kostbare jachten die tochtjes over de Middellandse

Zee maakten en ging op voet van gelijkheid om met beroemdheden en groten der aarde.

Het huwelijk van mijn ouders was niet stralend gelukkig, maar zeker niet mislukt of tragisch. De omgang van mijn vader en moeder was vriendelijk, attent, tactvol, maar van enige liefdesgloed heb ik nooit iets bespeurd. Mijn moeder hield veel van kamermuziek en van alles wat mooi en tegelijk verheven was, van stille dingen, niet van wilde uitbarstingen, meer van Chopin dan van Liszt, niet van blues en onversneden spirituals, wel van gamelanmuziek, niet van Jan Sluyters, zeer veel van Thijs Maris. Zij had een duidelijke afkeer van wat mijn vader ‘gezonde zinnelijkheid’ noemde. Haar belangstelling ging uit naar onaardse mystiek en wijsgerige bespiegelingen over de eeuwige dingen. Dit belette haar niet, een vriendelijke en behulpzame gastvrije vrouw te zijn. Ondanks hun verschillende geaardheid, was zij zeer aan haar broer gehecht. Oom Henri sneuvelde in de Meidagen van 1940 in de ongelijke strijd tegen de Duitsers. Na zijn dood werd mijn moeder nog stiller en teruggetrokkener.

Zover mijn herinnering teruggaat, was de muziek een belangrijk bezit in mijn leven. Toen ik vier jaar was begon ik piano te spelen. Mijn moeder, die niet onverdienstelijk piano speelde en een bescheiden, doch muzikaal goed gevormde sopraan bezat, gaf mij het eerste muziekonderricht, ter zijde gestaan door oom Henri, die minder uithuizig was dan mijn vader. Toen ik zeven jaar was, werd dit onderricht overgedragen aan een muziekleraar, een enthousiaste pianist-koordirigent, die daartoe eenmaal per week een dag uit de grote stad naar De Beukenhorst kwam. Drie jaar later verklaarde mijn leermeester, dat zijn taak hem boven het hoofd groeide en dat hij mij weinig nieuws meer kon leren. Het meest was hij onder de indruk van mijn muzikale fantasieën en probeersels, die hij eerbiedig ‘composities’ noemde.

Ik herinner mij levendig, hoe die eerste muzikale fantasieën ontstonden, zoals ik ook nog weet, dat mijn moeder deze experimenten aanvankelijk niet aanmoedigde, omdat zij juist toen mijn kinderleventje reeds overladen genoeg vond. Zolang ik huisonderricht kreeg, kon ik volstaan met elke morgen van negen tot twaalf uur met mijn onderwijzeres te werken, en het gewone schoolonderwijs ruim een jaar voor blijven. Daarbij had ik dus alle middagen vrij voor pianostudie, lezen, ritjes op mijn pony of ezeltje, wandelingen met mijn moeder, zwempartijen en zwerftochten met mijn oom en vele dingen meer. Maar toen ik als negenjarige mijn entrée had gemaakt in de vijfde klas van het plaatselijke schooltje, was ik een belangrijk deel van mijn vrije tijd kwijt.

Mijn moeder was tegen deze omwenteling in mijn leven gekant, maar mijn vader en oom Henri vonden, dat het tijd werd, dat ik uit mijn beschutte wereldje

te voorschijn kwam en ging leren op eigen benen te staan, met gewone, niet speciaal uitgezochte schoolkameraadjes om mee om te gaan en mijn houding ging vinden in een wereld, die niet uit louter schoonheid en lieftalligheid bestond. Er was zelfs sprake van (mijn vader hield niet van halve maatregelen) dat ik vooraf nog boksles zou krijgen, maar deze voorbereiding op het grote leven bleef beperkt tot enige instructieve lessen in zelfverdediging en aanvalstechniek door oom Henri, die reserve-kapitein was.

Het plaatselijk schoolgebouw bevatte drie grote, sombere lokalen, welke elk veertig tot vijftig kinderen herbergde, kinderen van riviervissers, arbeiders, boeren en winkeliertjes. Ongetwijfeld zullen er wel standen en kliekjes zijn geweest, maar voor ons begrip waren het allemaal volkskinderen. De burgemeester was oud, de dokter was oud, de gemeente-secretaris was oud en de dominee van De Grote Kerk was kinderloos, zodat er geen ‘élite kinderen’ in ons kleine stadje waren. Wel waren er een aantal kinderen van ‘de extra fijnen’, die in het polderdorp, een uur lopen ver, een school Met Den Bijbel bezochten, omdat onze school te goddeloos zou zijn. Overigens was onze bovenmeester een man van de oude stempel, die des Zondags ter kerke ging niet vloekte (althans niet in ons bijzijn) en enige blijmoedige psalmen gezangversjes in het schoolrépertoire had opgenomen. De meester en de kinderen behandelden mij nogal met égards, wat wel zijn oorzaak zal hebben gevonden in de omstandigheid, dat een belangrijk deel van de bewoners van het stadje economisch van mijn ouders afhankelijk was. Men werkte op onze boerderijen, in onze boomgaarden en grienden, of in de visconservenfabriek en groothandel in vis (hechte steun voor de riviervissers) die mijn vader in het begin van de jaren '30 van een faillissement had gered. Die égards van de kinderen vertraagde het tot standkomen van het door mijn vader zo gewenste contact, maar bespaarde mij vechtpartijen en plagerijen.

Over het algemeen was het zo, dat hoe minder arm de ouders waren, hoe afschuwelijker de kinderen er in mijn ogen uitzagen. De armste kinderen, vooral die van jonge arbeiders (in die omgeving trouwden de meisjes zelden later dan op hun achttiende jaar en werden spoedig moeder) zagen er doorgaans het vlotste uit, terwijl de kinderen van pachters diep uit de polder, nog lange, dikke zwarte kousen en kleren uit grootvaders jeugd aan hun dikke lijven droegen.

In dat sombere lokaal, dat de vijfde, zesde en zevende klas herbergde, ontstonden mijn eerste bewuste muzikale fantasieën. Dat deze ontstonden als reactie op de mij omringende lelijkheid is niet juist. Al sinds jaar en dag kon ik op elk gewenst ogenblik muziek van een mijner lievelingscomponisten in mijn geest laten klinken. Bovendien, behalve de lelijkheid van dat sombere lokaal en van een deel der scholieren, waren er genoeg opwindende dingen waar te nemen,

waarmee ik mijn gedachtenwereld kon vullen als ik mij verveelde of de omgeving mij benauwde.

Het was niet geheel en al nieuw, dat het zien van aantrekkelijke kinderen van mijn eigen of iets jongere leeftijd plezierige gevoelens kon geven. Maar in mijn beschutte leventje van voorheen zag ik sporadisch en vluchtig andere kinderen. Nu was er een lokaal vol om mij heen, en bij de school krioelden drie lokalen kinderen rond, die ik naar hartelust observeerde. Een bijzondere attractie was, dat op dit schooltje de lijfstraffelijke rechtspleging met ijver in ere werd gehouden. Oorvijgen en dergelijke waardeerde ik met een 1 of 2, maar over de knie leggen en op een broek slaan was een 8 voor een onaantrekkelijk, en een 9 of 10 voor een aantrekkelijk kind. Meisjes uit de hoogste klassen gingen tot mijn spijt slechts zelden over de knie van onze driftige bovenmeester, maar het was niet moeilijk om je voor te stellen, hoe heerlijk dat zou gaan, als een aardig meisje juist overeind stond in haar bank en zich ver voorover boog. Dit nieuwe, boeiende, opwindende wereldje was het eerste in mijn leven, dat ik niet met mijn moeder deelde. Ik voelde instinctief, dat zij mijn observaties en fantasieën niet zou waarderen, als zij er kennis van zou nemen.

Uit wat ik hier als vreemd-mooi-opwindend en ‘anders’ onderging, ontstond de sfeer waaruit mijn eerste muzikale vondsten ontsprongen, een voedingsbodem, die later werd verbreed met romantische nachtwandelingen, met stemmingen en sferen uit gedichten, romans, landschappen en stadsbeelden. Thema's, die in deze tijd ontstonden, gebruikte ik later voor mijn populair geworden symphonische schets ‘Dorpsschool’, waarin u behalve het spelen en roepen, het gezamenlijk opdreunen en zingen, ook iets kunt terugvinden van die merkwaardige sensuele, welhaast bronstige sfeer, waarin vooral de grotere kinderen in mijn klas bijna aldoor leefden. Twaalfjarig Mientje van de bakker, blozend en rond, met zeer stevige benen, brede heupen en onkinderlijke borsten, en haar bankgenootje, Ria van de schoenmaker, mager en bleek, plachten van tijd tot tijd met enige van hun vriendjes in de klas gebarentaal te wisselen, in de volksmond ‘obscene gebaren’ genaamd, welke plastisch de geslachtsdaad uitbeeldde. Dat zij die in werkelijkheid reeds bedreven geloof ik niet, maar kuis was hun levenswandel niet. De sterke verhalen, die de jongens omtrent hun verrichtingen met de meisjes vertelden waren zeker niet vrij van grootspraak, maar ik heb hen meer dan eens met de meisjes bezig gezien, met Mientje en Ria, met Nellie en Jaantje en andere meisjes. Soms stoeiden ze alleen maar min of meer ondeugend, maar als ze achter houtmijten en in bosjes kropen, zag je jongenshanden onder rokjes gaan en weerklonk er genietend gelach en gegil. Zulke demonstraties prikkelden mijn nieuwsgierigheid en vervulden mij tevens

met afkeer. De meisjes, die zich het meest lieten gaan en bij zulke jongens het hoogst stonden aangeschreven, waren over het algemeen grof, dik en lelijk. Het waren in hoofdzaak niet de meisjes, waar ik 's avonds voor het inslapen over fantaseerde.

Innige vriendschappen sloot ik in die twee jaar niet, maar na enige maanden werd ik als speelkameraadje geaccepteerd door een middengroepje: niet de wildsten en niet de braafsten. Vrijwel alle kinderen, vooral de jongens maar ook de meisjes, die het lokaal van de bovenmeester bevolkten, interesseerden zich voortdurend zeer levendig voor alles wat met de voortplanting en de sexuele driften verband hield. Ik leerde allerhande gruwelverhalen, bakersprookjes en ook wel nuttige feitenkennis en de jongens van mijn groepje vonden het aardig, zo'n leergierig ventje als ik was in te wijden.

Het zou mij niet moeilijk zijn gevallen, terstond nagenoeg de gehele school tot vriendje te krijgen, als ik mijn pony, ezel, ons botenhuisje en andere attracties als lokmiddel had gebruikt, maar thuis had men mij streng geïnstrueerd, deze weg niet te bewandelen. Na schooltijd mocht ik tot vijf uur, en later tot half zes wegblijven, terwijl ik de Woensdagmiddagen buitenshuis met mijn vriendjes mocht doorbrengen. De gehele Zaterdag was aan de muziek gewijd; er was met het schoolhoofd overeengekomen, dat ik die ochtenden vrij had. Met mijn vriendjes speelde ik in de bosjes bij het openbare strandje, in de grienden, bij ons botenhuisje en ook wel op erven en in boerenschuren. Soms verveelde ik mij, als we landerig rondhingen, maar als er rovertje, Indiaantje en dergelijke werd gespeeld, had ik moeite om tijdig thuis te zijn. Er werden ook wel sluiptochten gehouden, om de wilde jongens, als die met de meisjes speelden, af te loeren, en soms gelukte het, een volwassen of bijna volwassen paar te besluipen. Alle jongens van ons clubje hadden reeds ontdekt, hoe men zich in zijn eentje met zichzelf kan vermaken. Zelf had ik dat, kort voordat ik in het groepje werd opgenomen, ook ontdekt. Zij spraken daar openhartig over en ik leerde, mede uit aanschouwing, enige technische verbeteringen van hen, die ik dankbaar in praktijk bracht. Van hen leerde ik ook zeer duidelijk, dat de sexuele genoegens van kinderen en die van volwassenen een onoverbrugbare kloof scheppen. Ik leerde, dat volwassenen met volwassenen over hun genoegens kunnen praten en ssst! zeggen als kinderen hen kunnen horen, en dat kinderen met kinderen over de hunne praten en ssst! zeggen als volwassenen hen kunnen horen, terwijl beide groepen tegenover elkaar de schijn bewaren, dat die genoegens niet bestaan.... Zo was de situatie bij alle jongens en meisjes, die ik toen leerde kennen ten opzichte van hun ouders. Niemand wist beter of het hoorde zo, het was een onderdeel van het spel. Over die onoverbrugbare kloof heen werden, dat was niet ongewoon, wel eens signalen gegeven. Tijdens een rit op een Zondagmorgen in

de lente vroeg oom Henri mij, of de jongens van school wel eens rare praatjes hielden over kindertjes krijgen en zo. Toen ik dat niet al te uitbundig beaamde, vertelde hij, dat hij als jongen heus niet zo'n heilig boontje was als zijn ouders dachten (signaal over de kloof) en vervolgens hield hij een verhandeling over stuifmeel, kippeneiren, liefde en voortplanting, waar ik niet bijster veel van begreep. Niet lang daarna hield mijn moeder een vaag toespraakje over je ziel rein houden van slechte invloeden, dat evenmin effect had. Enige maanden later, kort nadat ik Daphne voor het eerst zag, zei mijn vader tegen mij: ‘Zeg Bob, je moet me helpen onthouden, dat ik eens rondborstig met je moet praten over de sex. Het heeft de tijd nog en ik heb er nu geen zin in, maar help het me onthouden.... schrijf het in je agenda, es, ee, iks, sex’. Dat was in die tijd een van zijn standaardgrapjes: *schrijf het in je agenda*.

Aan het Kerstdiner verwekte ik een met moeite onderdrukte hilariteit onder de mannelijke gasten, door tegen mijn vader te zeggen: ‘Ik moest u helpen onthouden, dat u met me moet praten over de sex’.

Later hoorde ik ons doktertje met gedempte stem tegen mijn vader zeggen: ‘Wacht daar niet te lang mee, mijn waarde. Ik weet niet, of je enige notie hebt van schoolkinderen, waar ze over praten en wat ze uitvoeren....’ De rest kon ik niet verstaan.

Een dag of wat later zei Nol: ‘Zeg, ik moet nu als een haas weg, maar als ik weer thuis kom, herinner me er dan aan, dat ik met je praat over de sex’. Hij vertrok die dag per vliegtuig naar Rome, kwam zes weken later een week-end thuis met drie gasten en keerde in April weer naar De Beukenhorst terug. Ik had griep en moest enige dagen het bed houden. Toen hij me kwam begroeten, ontwaakte ik uit een lichte slaap. Met een vreugdekreet kwam ik overeind en sloeg mijn armen om zijn hals. Zulke begroetingen verliepen tamelijk zwijgzaam, omdat we door de ontroering onze stemmen niet konden vertrouwen. Mijn vader voelde zich dan altijd zeer schuldig, omdat hij zo weinig tijd voor mij had en er van zijn goede voornemens zo bitter weinig terecht kwam.

Hij vond mij een aanbiddelijk kereltje, zoals hij me later heeft verteld, en hij wist dat ik zeer veel van hem hield, maar o, die zaken, die veilingen, die relaties, cocktail-parties en duizend dingen meer....! Ook nu stonden er weer tranen in zijn ogen, toen hij mijn warme gezicht tussen zijn handen nam en mij lang en zwijgend aankeek. Hij duwde mij voorzichtig achterover, dekte me toe, sprong op en beende naar de ramen om de gordijnen open te schuiven. Ik herinner me, dat het een zachte Aprilmiddag was, met een zon die versluierd was in lichte nevels, waaruit van tijd tot tijd enige regen viel. Mijn vader kwam haastig naar mijn bed terug, diepte zijn agenda uit zijn zak op, wierp het in rood leer gebonden boekje de lucht in, ving het weer op, klopte ermee op mijn bed en zei:

‘Bob, m'n zoon, ik geef je groot gelijk als je zegt eerst zien.... maar in dit ellendige boekje, waar ik de slaaf van ben, staat een geweldig plan kant en klaar uitgestippeld. Luister. In September ga je toch naar de H.B.S., morgen praat ik even met die hoofdonderwijzer van je, zodat jouw vacantie begint op 1 Juli en duurt tot begin September. Samen, jij en ik, gaan we twee maanden op stap, zoveel mogelijk luieren, rondkijken, samen babbelen, zo weinig mogelijk werken. (Hij begon in het boekje te bladeren). Hiet heb ik het: 1 Juli, vertrek naar Parijs. Ik zorg, dat de Bugatti daar dan staat. Wil je vliegen of per trein?’
‘Vliegen!’ juichte ik.

‘Goed zo. In Parijs blijven we tot na de quatorze juillet. Dan gaan we in een week met bochtjes en slingers naar het Zuiden en zijn op 22 Juli in Nice. Daar brengen we een bezoek aan je grootouders, kijken rond, zetten de auto op stal en op 30 Juli kruipen we aan boord van een scheepje en koersen naar een heel geheimzinnig, heel mooi eiland; daar vertel ik je nog wel eens wat over. Op 17 Augustus terug in Nice, toeren weer wat rond door de Provence en langs de kust, logeren een dag of tien bij heel goede vrienden van me, Fransen, waar ze alleraardigste kinderen van jouw leeftijd hebben, zetten de auto op de trein, pakken op 30 Augustus het vliegtuig in Nice en zijn op tijd thuis om de vlag uit te steken en naar het vuurwerk te kijken. Mamma gaat vier weken naar Engeland, naar een kring geestverwante zielen en daarna waarschijnlijk tot eind Augustus naar Zwitserland. En je oom Henri gaat naar Scandinavië. Enfin, dat zien we nog wel. Vertel eens, wat vind je er van?’ Zijn tanden blikkerden in zijn gebruinde gezicht. (Hij zag er nooit naar uit, dat hij zoveel nachtelijke feesten bijwoonde; veel van zijn zaken scheen hij in de zon af te handelen). Ik vloog hem nogmaals om zijn hals. ‘Kalm, kalm, je koorts is nu minstens tien streepjes gestegen. Ik zal je kussen eens opschudden en dan ga jij fijn dutten en dromen’.

‘Dat kussen is zacht genoeg, pa, laat maar’, zei ik.

‘Wel nee....’. Hij zette me overeind, schudde mijn kussen op en toen dwarrelden er twee stukken papier op de vloer. ‘Hola.... wat gaat daar?’ Mijn vader liet een kort gefluit horen, toen hij die twee knipsels uit een breipatronenboek van Kee bekeek. Het ene knipsel was een foto van een meisje van ongeveer tien jaar oud, gekleed in hemdje en broekje, dat met gekruiste benen op een divan zat met een speelgoedbeer op haar schouder; de andere foto stelde een jongetje van dezelfde leeftijd in dezelfde kleding voor, die tegen een tafel stond geleund.

‘Verzamel je zulke foto's?’

Ik bloosde diep, begon te beven en barstte in snikken uit, met mijn arm voor mijn gezicht.

‘Wat is *dat* nou? Waarom doe je nu zo, Bob, jochie! Geneer je je voor die

dingen? Ja? Heb ik per ongeluk een geheimpje ontdekt? Maar dat is toch niet zo erg? Ik zal het heus niet aan de grote klok hangen of je ermee plagen. Kom, moet je daar nu om huilen?’

‘Is het slecht....’ zei ik met een bevend stemmetje.

‘Slecht? Wat slecht?’

Ik wees blozend naar de foto's, die op het voeteneind van mijn bed lagen. Mijn vader pakte ze weer op en bekeek ze aandachtig. ‘Slecht? Gaat nogal. Tamelijk goede, scherpe foto's. Het meisje is een tikje boersig’. Hij bekeek aandachtig de achterkant.

‘Waar heb je die uit?’

‘Uit zo'n breiboek van Kee.... Maar ik bedoel.... is het slecht om, nu ja.... U begrijpt het niet!’ Dat laatste piepte ik hoog als een noodkreet.

‘O’. Hij dacht ernstig na. ‘Mozes! For heaven's sake! Vind je mij geen ouwe sufkop? Je bedoelt, dat zulke plaatjes je.... hoe zal ik het zeggen.... je een bijzonder prettig gevoel geven? Ja? En dan fantaseer je er zo wat bij? Ja? Nog meer?’

Ik knikte en begon weer te snikken. Hij trok me overeind, ging naast me zitten, drukte mijn hoofd tegen zijn borst en zei vriendelijk: ‘Nu niet weer gaan huilen.... vertel het me maar. Heb je daar een spelletje bij ontdekt met het speeltuigje, dat *vies-ba-afblijven-Bobje* heette te zijn?’ Ik lachte zenuwachtig.

‘En vind je dat plezierig? Nu dan, wat valt er dan te jammeren?’

‘Maar is dat dan niet slecht?’

‘Waarom?’ Hij grinnikte kort. ‘Daar is dat speeltuigje voor gemaakt. Waar anders voor?.... Nu ja, je hebt het geloof ik wel een beetje jong ontdekt. Je bent nog geen elf! Heb je dat van de jongens op school geleerd?’

‘Zelf ontdekt en ook wel wat van de jongens gehoord’.

‘Doen zij het ook?’

‘Ja, dat spel wel, dat van die plaatjes geloof ik niet.... zij houden meer van dikke wijfjes en zo, geloof ik’.

Mijn vader lachte bevrijdend en zei: ‘En dat is nu die sex waar ik het aldoor met je over moest hebben, weet je nog? En ik onnozele grijsaard dacht, dat dat nog jaren de tijd had en ondertussen weet jij er al haast meer van dan ik! Tja.... toen ik elf was....’ Hij streek nadenkend over zijn gezicht en daarna over zijn haar. ‘Ik herinner me niet.... wel toen ik wat groter was, een jaar of dertien, toen had ik ook foto'tjes en boekjes die ik wegstopte, maar die waren meer gewijd aan, hoe noemde je 't ook weer? O ja, dikke wijfjes’. Hij legde me neer, lachte me vriendelijk toe en nam de twee knipsels weer ter hand. ‘Hm. En vind je zo'n jochie even aardig als zo'n meisje?’

‘Jongens alleen als ze bijzonder aardig zijn. Maar leuke plaatjes van jongens

zijn veel gemakkelijker te vinden dan bijzondere plaatjes van meisjes. Maar als het niet slecht is, waarom....' Hij onderbrak mij met gelach en het ten hemel heffen van zijn armen. Daarna keek hij op zijn horloge en zei: 'Juist. Waarom, waarom, waarom. Ik moet nu een serie telefoongesprekken gaan voeren, een stapel brieven dicteren, mitsgaders enige mensen te woord staan en jij gaat dit pak uitpakken en daarna dutjes doen. In elk geval praten we hier uitvoerig over, als we samen op reis zijn. Ik noteer het in mijn agenda, zonder dollen. Doe je het veel, dat spelletje?' Hij was naar een stoel, die buiten mijn gezichtsveld stond, gelopen en tilde er een pakket af, waarmee hij naar mijn bed kwam. Ik haalde diep adem, voor ik antwoordde: 'Meestal elke avond, voor ik inslaap, soms meer, als ik me verveel'.

'Goed. Jij hebt overigens genoeg aan je jonge hoofdje. Ik bedoel, het is nauwelijks nodig de gebruikelijke vaderlijke vermaning te laten horen van: niet te veel aan denken. Mooi. Ga rustig verder met je prentjes en spelletjes. Gaan jullie ook al met meisjes om en zo?'

'De grootste jongens van de school wel. Wij kijken alleen, en soms stoeien we een beetje mee'.

'Juist, jij kijkt en droomt wat.... Eh, stop die plaatjes wel goed weg; al is het dan niet slecht, je *moeder* zou er misschien toch wat vreemd van opkijken. O ja, voor we over wat anders beginnen nog dit: al dat geheimzinnige wil niet zeggen, dat dit alles slecht of akelig is of zo. Het is alleen maar zo, dat die geheimzinnigheid erbij nodig is; dat maakt het allemaal opwindend. Als iedereen alles in het openbaar deed, zou de aardigheid er gauw af zijn. Begrepen? Hier pak aan en uit'.

Dit was een van zijn merkwaardigheden: eerst de begroeting en wat babbelen, en daarna pas de surprise. Dit keer bevatte het pak waardevolle aanvullingen voor mijn spoortrein, waar oom Henri minstens zo blij mee zou zijn als ik.

2

Het was in de Jardin de Luxembourg in Parijs, dat mijn vader voor het eerst terugkwam op het gesprek over de sex. Een warme middagzon maakte het verblijf in de schaduw onder de zware kastanjebomen tot een verrukking. Het liep al naar het eind van de middag, want er speelden reeds geruime tijd groepjes schoolkinderen. Wij zaten op ijzeren stoeltjes uit te rusten van een vermoeiende zwerftocht en keken naar de mensen en de kinderen, naar de altijd sproeiende werklieden, de moeders met babies, de jolige studenten, naar die bonte

mensenwemeling, die mij toen reeds boeide.

Van de kant van de Boul' Miche naderde een vader met zijn ongeveer elfjarig zoontje, die er samen zo treffend uitzagen als mijn vader en ik, dat we elkaar glimlachend aankeken. Vader en zoon waren in een levendig, ernstig gesprek gewikkeld. ‘Jean-Pierre met zijn ouwe heer’, mompelde mijn vader. Hij ging wat rechter zitten en tikte me op mijn arm. ‘Op precies datzelfde plekje, onder deze zelfde kastanjeboom, liep ik, toen ik twaalf was, met mijn ouwe heer’. Hij zuchtte en vervolgde: ‘Als je nu eens even datzelfde rare gevoel kon hebben dat ik nu heb, wat zou je me dan goed begrijpen! Achtentwintig jaar geleden.... dat lijkt voor jou een ontzettend lange tijd; in jouw ogen is iemand van achtentwintig jaar al haast een bejaarde heer, maar dat gaat in de komende jaren wel over. In werkelijkheid zijn die achtentwintig jaar niets, fjuut, een zuchtje. Ik voel mij natuurlijk niet meer precies die jongen van twaalf, maar wel als iemand, die onlangs twaalf was; ik voel mij veel meer die jongen met dat korte broekje dan de ouwe heer die jij ongetwijfeld in mij ziet en die ik in mijn vader zag....’

‘U droeg helemaal niet zo'n kort broekje, maar zo'n half lang gek geval, waar ouwe padvinders nu nog in rondlopen, en een stijf boordje, een gek jasje en hoge schoenen’.

‘Goed, goed, leid me nu niet af.... in dat gekke jasje zat in elk geval een twaalfjarige. Wat ik nu zeggen wilde is dit: ouwe heer en jonge heer, ieder in zijn eigen wereld.... ze leren een kleinigheid van elkaar, er is op sommige punten een beetje contact, maar ieder blijft op zichzelf en er is geen jongen van twaalf, die met zijn vader net zo vertrouwelijk is als met zijn vriendje van twaalf, en toch.... wat zou die zogenaamde ouwe heer, die helemaal niet zo oud is, die jonge heer een hoop kunnen vertellen, en omgekeerd! Wij staan al wat minder ver van elkaar af dan je grootvader en ik, maar toch....’. Hij begon sneller te spreken en was opgewonden en aangedaan. ‘Luister eens. Als wij ons daar nu eens bij wijze van experiment niets van aantrokken.... hè, hoe zou je dat vinden? Weet je, als jij mij als een bejaarde heer ziet en behandelt, ben je in wezen net zo ouderwets als je eigen grootvader. Wij moeten het altijd nog eens over de sex hebben, weet je nog? Dat lijkt me een fraai uitgangspunt. Nu gaan we de rollen omkeren. Jij vertelt mij eerlijk wat je ervan weet, hoe je die dingen ziet en aanvoelt, en pas daarna vertel ik jou even eerlijk wat ik weet van hetgeen voor jou van belang is. Vertel me nu eens van het begin af aan, hoe het gegaan is, wat je te weten kwam en zo maar door. Accoord?’

‘Ik zal mijn best doen’.

‘Juist. En denk er om, ik ben je vriend, je kunt tegen mij meer zeggen dan tegen een schoolkameraadje. O, wacht even, bewaar je openbaringen nog even, daar komen drie vriendjes van mij aan, ten bewijze dat Parijs een dorp is’.

Ik volgde de richting van zijn blik en zag drie grote mannen, die opvallende Russische hemden droegen, waarop lange donkere baarden golfden, op ons afkomen. Toen ze ons dicht genaderd waren, hieven ze een vreemdsoortig gebrul aan, voerden een schopdans uit en kwamen toen op mijn vader toesnellen, die zij begroetten als een doodgewaande vriend. De voorbijgangers en omstanders, blij met alle gratis vermaak dat zich maar voordeed, hadden even veel plezier in het schilderachtige drietal als ik. Het waren drie Russische broers, twee waren schilders, de derde was zanger. Ik werd op de schouders van de grootste getild en hitte of geen hitte, het ging in marstempo naar de Boul' Miche om op een terras het weerzien te vieren. Daarna gingen we in een Russisch restaurant eten, waar een van de broers mij de balalaika leerde bespelen en mij van enthousiasme bijna opat. Het etentje dijde uit tot een folkloristische avond, met dans en muziek, en toen was het plotseling heel laat in de avond en trok mijn vader mij ijlings mee naar een taxi. ‘Een echte mannenfuif.... slaap je al?’ Ik hing doodmoe in een hoekje van de auto. ‘Bijna. Was dat nu die beroemde wodka, wat die mannen dronken?’ Ons hotel was maar een paar honderd meter verderop, maar zonder taxi waren we voorlopig niet meer van het gezelschap afgekomen. ‘Ja, dat was wodka. Ze hebben jou toch niet stilletjes....’ Ik geeuwde en zei: ‘Een klein slokje’ en toen, mijn vader imiterend: ‘Zoals we zojuist dus zeiden, voor we gestoord werden, wij zijn nu vriendjes....’.

De taxi stond stil voor het hotel. ‘Het schijnt niet te mogen’, zei mijn vader lachend. ‘Er komt altijd wel iets tussen. Maar ééns komt de dag!’

De portier had enige brieven voor ons, waarbij een groot, dik couvert dat mijn vader met extra aandacht bekeek. Mijn slaperigheid ten spijt bemerkte ik een twinkeling in zijn ogen, toen hij zei: ‘Hier zit wat in, dat je zal heugen!’

Een kwartier later hoorde ik hem in zijn kamer zo luid lachen, dat het gehele hotel het wel gehoord moet hebben. Hij kwam opgetogen binnen. Ik was me aan het wassen. ‘Een prentje van je vriendje.... ter herinnering aan onze afspraak. Zo heb ik er nog een stuk of veertig. Maar kom morgen eerst maar eens met je verhaal over de brug, dan geef ik je de rest. Slaap lekker. Ik ga nog een uurtje uit’. Terwijl hij naar de verbindingsdeur liep, rende ik naar mijn bed en uitte een kreet van verbazing. Daar lag het knipsel uit het breiboek van Kee, de foto van het meisje in broekje en hemdje. Toen ik het stuk papier in mijn bevende handen nam en aandachtig bekeek, zag ik aan de wijze waarop het was uitgeknipt, dat dit niet mijn eigen exemplaar was.

De volgende dag maakte mijn vader geen enkele toespeling en het leek, of hij alles was vergeten. Het had 's nachts geonweerd en 's morgens regende het zo nu en dan, terwijl wij over de eilanden en langs de Seine slenterden en aan de Place Saint Michel zaten. Nol vertelde honderd uit over Parijs, met mate over het

verleden en veel over het heden, de ligging en geaardheid der arrondissementen, de bezienswaardigheden, de bewoners en alles wat een elfjarige kon interesseren en vermaken. 's Middags, terwijl we per taxi naar Montmartre reden, klaarde de lucht op. Het wazige blauw-bruine panorama van Parijs hield mij minutenlang aan de trappen van de Sacré Coeur genageld. Nol stelde voor, dat we eerst de kerk van binnen zouden bekijken; ik herinner me, dat hij nogal wat critiek had op die kerk, maar dat er interessant mozaïekwerk te zien zou zijn. We schuifelden met vele andere touristen naar binnen en het was in deze gewijde ruimte, dat ik een nieuw aanknopingspunt vond voor ons telkens verhinderde gesprek. Er stond ergens een zwartharige familie in zo'n verstilde devotie bij een altaar, dat ik mijn vader aan zijn mouw trok om hem op dit tafereel opmerkzaam te maken. De ouders en de ontelbare kinderen geleken treffend op elkaar. ‘Het lijken wel Italianen’, fluisterde Nol. Aan de buitenkant van het groepje stond een meisje, dat op haar rug gezien ongeveer acht of negen jaar oud leek. Maar toen ik haar voorbij liep, zag ik tot mijn verbazing, dat haar dunne witte truitje aan de voorkant vormen vertoonde, die bij een veertienjarige behoorden. Fluisterend maakte ik mijn vader op dit natuurwonder attent. ‘Meisjes uit het zuiden zijn vroeg rijp’, zei hij. Ik keek ettelijke malen om en zag, dat de familie zich in beweging had gezet in de richting van de uitgang. Toen wij de kerk verlieten, rekte ik mijn hals, om nog een laatste blik van het donkerharige meisje op te vangen.

‘Ik geloof, dat dat meisje meer indruk op je heeft gemaakt dan deze hele kerk’.

‘Uiteindelijk zijn de mensen belangrijker dan de dingen’.

Nol drukte mij krachtig tegen zijn zij, keek me vervolgens achterdochtig aan en bromde: ‘Is dat niet een uitspraak van mij?’ ‘Vast wel. Maar ik ondervond dat nu ineens....’

Onderaan de trap ontdekte ik twee meisjes van ongeveer mijn eigen leeftijd, die nonchalant met wijde knieën in de zon zaten. Ik rende snel naar beneden en keek glimlachend om. ‘Niet kijken’, fluisterde ik, toen Nol mij had ingehaald en we overstaken naar de balustrade, waar vele touristen stonden uit te zien over de stad. Zelf keek ik herhaaldelijk om. ‘Wat is er dan?’ vroeg mijn vader en gluurde vluchtig over zijn schouder. ‘O jij lelijke snoeper. Die twee kinderen op de onderste tree? Kom nog even mee terug, dan kun je op je gemak kijken. We hebben de tijd’. We liepen terug en ik keek gretig. Het waren mooie meisjes met lange, blanke benen en nogal forse witte broekjes. Juist toen we het tweetal passeerden riep een mevrouw iets in het Engels tegen de meisjes en zij antwoordden in dezelfde taal.

‘Ik dacht ook al’, zei ik, aangemoedigd door de houding en de schalkse

blikken van mijn vader.
‘Wat dacht je?’
‘Ik kon me al niet voorstellen, dat het *Franse* meisjes waren! Die laten het heus niet zo gemakkelijk en zo lang zien’.
Nol lachte hartelijk en zei: ‘Dat je dat in die paar dagen al zo grondig bestudeerd hebt! Misschien kun je daar later nog eens op promoveren. Een vergelijkende studie etcetera. Maar laat je niet afleiden, ga voort, kom op dreef’.
‘De Franse meisjes zijn net als bij ons of haast nog erger. Ze laten bun broekjes wel bijna zien, of eventjes per ongeluk, maar ze letten aldoor reuze op.... of er niets te zien valt voor ons’.
‘En hoe verklaar je dat?’
‘Gewoon.... ze hebben er zelf aldoor erg in. Nu ja, ze zijn wel eens even afgeleid, maar nooit lang’.
‘Die Engelse meisjes zaten daar dus in een soort heilige onnozelheid?’
‘Ja. Ze weten zeker nog niet, dat daar voor jongens wat aan te zien is. De Franse meisjes weten dat al vanaf een jaar of vijf, zes. Let maar eens op. Gaan we nu naar die leuke plantsoentjes daar beneden?’
‘Straks. Ik heb je door, makker. Geef jij me maar aanschouwelijk onderwijs. We kunnen hier met dat kabelspoortje naar beneden, een echte funiculaire, maar we kijken eerst hier boven wat rond’.
Terwijl we over de Place du Tertre, door de Rue de Saules en nabij gelegen straatjes liepen, vertelde ik, zo nu en dan onderbroken door opmerkingen en commentaren over de omgeving, alles wat ik over meisjesbroekjes wist te vertellen. Nol was al terstond verbaasd, dat ik van alle 22 meisjes tut de klas van de bovenmeester nauwkeurig wist, wat voor broeken ze droegen en de mutaties op de voet volgde. Van deze meisjes waren er twaalf in het geheel niet of zeer weinig aantrekkelijk. Zes van de tien belangrijke meisjes droegen eigengemaakte misbaksels, dikke, vormloze broeken met te lange nauwe pijpen, op de groei gemaakt en versleten voor ze eindelijk pasten. Van de vier meisjes, wier broekjes een 9 of 10 verdienden, kwamen er drie uit arme gezinnen, waar blijkbaar weinig animo voor breien bestond. Hun pastelkleurige broekjes kwamen uit een winkel en dat was Het Ware. Het vierde meisje was een coquet, altijd lief gekleed kind, wier eigengemaakt witte broekjes bijna zo aardig waren als die van het uitverkoren drietal. Ik vertelde over dit viertal met hetzelfde enthousiasme als Nol over de Impressionisten en sommige moderne meesters kon uitweiden. De jongens op school namen wel nota van dit viertal, maar de meeste aandacht ging naar grove meiden. Drie van de vier wilden weinig of niets van jongens weten, althans niet op die bijzondere manier, en de vierde en grootste, Liesbeth, die nu ongeveer twaalf moest zijn, had meestal een vast

vriendje voor enkele maanden. Naar haar keek iedereen. Liesbeth was lang, vlasblond en mooi. Zij kwam uit een erg arm gezin en droeg meer dan de helft van het jaar glimmend zwarte kaplaarzen, die haar altijd blote benen op de een of andere wijze bijzonder aantrekkelijk maakten in en onder de meestal te korte, dunne jurken. De meester kon haar niet goed uitstaan, omdat zij tergend onverschillig placht te reageren op zijn uitvallen, of de houding van beledigde koningin aannam. Haar blauwgrijze ogen met de lange, tamelijk donkere wimpers en het hoog opgeheven, mooie neusje waren aardiger dan ooit, als de meester zijn geduld verloor.

Terwijl ik enthousiast van mijn onderwerp afdwaalde, begonnen we een lange trap af te dalen. Het moet Donderdag zijn geweest, die gedenkwaardige dag op Montmartre, want het wemelde er van de kinderen. Een troepje kwam juist onze trap op, en mijn vader gaf mij een duwtje en een knipoog, want er waren enkele meisjes bij. Terwijl Nol mij iets vertelde over deze Poulbots en ik het vrolijke troepje nakeek, keerde een van de meisjes terug, achterna gezeten door een jongen. Vlak voor onze voeten kreeg hij haar beet, een donkerharig, tamelijk mager meisje van ongeveer tien jaar, gekleed in zo'n weinig sierlijke schoolschort. De jongen greep haar lachend om haar middel en stoeiend op het kleine platvorm tussen twee trappen zakte het meisje een eind achterover, haar schortjurk schoof omhoog, haar dunne benen trappelden, en toen rukte zij zich los en stoof weer naar boven. ‘Tevreden?’ teemde Nol.

‘En of! Zag je nu, hoe *ontzettend* leuk die bewegende benen in dat kleine witte broekje waren, zo.... zo mooi, die plooitjes daar en.... en.... De pijpjes waren leuk kort en niet al te nauw.... het ene een *ietsje* hoger dan het andere. En die spiertjes daar....’

‘Zeker. Al met al sappig, gaaf, mals.... zon je kunnen zeggen. Een tikje sensueel al wel. Ja, ik voel het wel zo'n beetje aan. Je begrijpt wel dat, als alle meisjes zonder jurk gingen lopen, de echte aardigheid er heel gauw af zou zijn....’

‘Dat moet je niet zeggen, pa, want....’.

‘Zeg maar Nol’.

‘Altijd?’

‘Voorlopig gedurende deze reis. We zullen eens kijken hoe ons dat bevalt; daarna praten we er verder over. Maar luister, jij hebt er een soort sport van gemaakt, om altijd te kijken als die kinderen per ongeluk iets laten zien; overigens is dat typisch mannelijk’.

‘Ja, je moest eens weten, hoe'n ontzettende moeite het vaak kost om wat te zien te krijgen en hoe dikwijls ik net niets te zien krijg! Duizend tegen één als ik de school in de verte zie (er zijn daar een paar stoepen waar de meisjes wel eens

op zitten, en een muurtje met een heerlijke stang, waar ze wel eens aan ronddraaien) nou, als ik in de verte aankom is er op dat ogenblik van alles te zien, geweldig gewoon. Maar niet zodra ben ik bij die stoepen, of alle meisjes staan weer rechtop en de stang is leeg. Dat overkomt me toch zo *dikwijls*! En in de klas moet ik ook aldoor erg opletten, anders zie ik net niks. Die soepbroeken met lange pijpen, daar zie je natuurlijk erg gemakkelijk een stukje van, maar de aardigste krijg je het moeilijkste te zien'.

Nol had veel binnenpret over mijn betoog. 'Het is een strijd', zei hij, Kee napratend. We naderden een van de plantsoentjes, maar mijn vader stelde voor, eerst iets te gaan drinken op een terrasje aan de voet van de heuvel, vanwaar men omhoog kijkend de voorkant van de Sacré Coeur recht voor zich had.

'En nu de jongetjes, vertel me daar eens wat van als je wilt', zei Nol, toen ik enige slokken van mijn citronnade had genomen.

'Dat bevalt je maar matig hè?'

'Och....'. Nol haalde zijn schouders op.

'Draai er nu maar niet om heen.... je begrijpt er niets van'

'Misschien niet. Vertel maar op'.

Ik dacht na en volgde de richting van zijn blik. Er kwam een jongetje aan met een engelachtig gezichtje, donker, golvend haar, een jongetje van ongeveer negen of tien jaar oud, gekleed in een smetteloos wit kieltje, een zeer kort zwart fluwelen broekje, witte sokjes en sandalen, dat naast een forse vrouw onze kant op wandelde. De vrouw moet ook mooi zijn geweest, de aandacht van Nol in aanmerking genomen.

'Als je nu niet naar die mevrouw, maar naar haar zoontje kijkt', vermaande ik overmoedig, 'dan weet je het meteen. Tegen zo'n jongen moeten een heleboel meisjes het afleggen. Dat is een jongen waar ik muziek van krijg'.

'Begrijp ik niets van. Overigens is het precies een verkleed meisje. Wat daar achter loopt, dat is een jongen'.

'Dat monster met die enorme padvindersbroek en die trilkuiten? Daar word ik akelig van'.

'Wat is muziek krijgen?'

'Als ik iets heel moois zie, waar het van binnen warm van wordt en van gaat trillen.... dan wil ik muziek verzinnen'. Ik oogde het mooie jongetje na.

'Zonder gekheid! Wou jij beweren, dat zo'n aanblik je tot componeren brengt?'

'Ja. Zo is het begonnen. Het gaat niet altijd zo. Alleen als het iets erg bijzonders is'.

'Mijn hemel! En dat vertel je me nu pas! Maar luister eens, kereltje, jouw Nol is een erg goedgelovig mannetje, maar eh.... dat is niet alles hè? Wat is dat dan

met die knipsels uit die patronenboeken? Daar maak je toch geen muziek van.... in bed?’

Ik schudde mijn hoofd, keek naar de grond en schoof met de punt van mijn schoen over de trottoirtegels heen en weer.

‘Weet je wat? Laten we verder wandelen. Misschien praat dat gemakkelijker’. zei Nol, wenkte de kellner, betaalde en stond op. ‘Zo'n jongen is ook net een meisje’, zei ik terwijl we overstaken in de richting van de monumentale trappen en de plantsoentjes. ‘Als die op de grond zit met z'n knieën omhoog, is het net zo'n fijn gezicht als bij de meisjes, tenminste, als er een echt goed wit onderbroekje in die korte pijpen te zien is, zo een als ik er ook draag, met zo'n fijn ribbeltjes-randje. Soms droom ik, dat zo'n meisje of zo'n jongen erg verdrietig is, en dat ik overal aai om het te troosten, vooral natuurlijk bij die fijne witte ribbeltjes en zo. Maar meestal speel ik, dat ik de bovenmeester ben en zo'n meisje of jongen, die ik die dag toevallig erg goed heb gezien, na schooltijd in het kamertje laat komen, omdat zij of hij heel erg ondeugend is geweest, vreselijk ondeugend. En dan mogen ze kiezen: alles thuis vertellen of een ontzettend pak voor hun broek. Nou, dan kiezen ze een pak voor hun broek en dan zeg ik tegen het meisje: doe je jurk uit en kom hier, over m'n knie, en tegen een jongen: over m'n knie, of: eerst je bovenbroek uit, of eerst worden ze geboeid, en dan komt er wat’.

‘En bij zo'n fantasie raak je dan zó opgewonden, dat je er helemaal voldaan van wordt?’

‘Ja.... ondertussen speel ik dan met mezelf’.

‘Met je spelertje. En dan komt er echt een hoogtepunt in je opwinding, met heel plezierige gevoelens en daarna is het uit?’

‘Ja. En dat is niet verkeerd?’

‘Nou, kijk eens, voor die arme jongetjes en meisjes is het niet zo leuk, al zijn het dan ook maar sprookjesfantasieën. In werkelijkheid heb je zoiets nooit gedaan?’

‘Neen. Eén keer, een poos geleden, deden we eens schooltje en toen mocht ik de meester zijn en een aardig meisje en een heel lief jongetje over de knie leggen en een paar klapjes geven. Dat vond ik toen ontzettend fijn en zij vonden het ook leuk’.

‘En alles draait eigenlijk om die broekjes en onderbroekjes, om de verpakking dus en om de achterkant?’

We liepen door schaduwrijke plantsoentjes omhoog langs een kronkelend wandelpad met veel trappen en hier en daar banken in het groen. Het was er nogal druk met kinderen en hun moeders.

‘Ja, zo is het’, zei ik en wees naar twee lege stoelen. ‘Zullen we hier gaan

zitten?’

‘Natuurlijk jongen, haal je hartje maar op en kijk zoveel mogelijk. Valt dit grut ook in de termen om bekeken te worden?’

‘Neen, maar daar schuin tegenover ons zit een meisje te lezen en daarginds op die trap spelen er een paar, ook van mijn leeftijd’.

Nol keek over zijn zonnebril naar het lezende meisje.

‘Wit, wat ik je brom’, zei hij. ‘Haal je hart op, m'n jongen. Ze zijn er voor hier, moet je maar denken. Ze weten het niet.... of volgens jou weten ze het wel, maar willen niet’.

We zaten een poosje stil te kijken naar voorbijgangers, spelende kinderen en het lezende meisje tegenover ons. Toen klopte Nol mij op de schouder en zei peinzend: ‘Heb je er wel erg in, dat ik bezig ben je iets te ontroven? Ik bedoel nu niet je hartsgeheimen, maar de opwindende geheimzinnigheid, het verbodene van je spelletjes.....Neen, ik plaag je niet, dit is ernstig bedoeld. Ik heb heel wat van je geleerd, waar ik als domme grote man niets van vermoedde. De wereld van de grote mensen zou, geloof ik, in schreien uitbarsten, als ze dit van jou wist. Zo'n begaafd kereltje en dan zulke liefhebberijen! Onze indruk is, dat je eerst een snor en harige benen moet hebben, voor er in een jongen iets kan gaan leven, dat op sex lijkt.... daarvóór is het de heerlijke, onnozele, reine kindertijd. Nu is dat van jou inderdaad nog maar een aanloopje naar de sexualiteit, maar toch.... sex, een ander woord is er niet voor. Vertel me eens, wat weet jij nu precies af van de menselijke voortplanting en diergelijke’.

Ik verhaalde hem gehoorzaam, wat ik van mijn schoolkameraadjes had vernomen en daarna corrigeerde hij mijn voorstelling van zaken en vulde ontbrekende gegevens aan. Daarna vervolgde Nol zijn onderwijzingen met enige ethische normen.

‘Het is helemaal niet wit, maar licht groen’, zei ik, toen hij zweeg. Nol grinnikte en vroeg, of dit kijkspel mij nooit verveelde.

‘Je ziet nu zelf, dat het helemaal niet meevalt om wat te zien.... dat maakt het juist zo spannend. Zie je.... nu kijkt ze en trekt aan haar jurk.... da-ag, licht groen’.

‘Argeloze kinderen bestaan dus nagenoeg niet’.

‘Kinderpartijtjes, die zijn ook heerlijk. Ik had er altijd een beetje een hekel aan, omdat ik me verlegen voelde, maar tegelijk vond ik het leuk. De meisjes en jongens zijn daar veel mooier dan bijvoorbeeld op school, met gazen feestjurkjes, witte kousjes en lakschoentjes, fluwelen broekjes.... Vooral 's winters valt dat op, als de meeste kinderen dik in de kleren zitten gepakt. Dan keek ik altijd mijn ogen uit; bij de kinderen van school hebben ze thuis geen centrale verwarming en daar zie je dan geen blote armen en benen. In de zomer

was het trouwens ook leuk, met spelletjes en stoeien op een grasveld.... En speeltuinen, daar zie je een hoop!’

‘Aha.... dus daarom wou de jonge meneer altijd bij speeltuinen aanleggen!’

‘Nu ja, schommelen en wippen en in de draaimolen en zo was ook leuk’.

‘Maar in je herinnering zie je in hoofdzaak dat ene aardige meisje hoog op de schommel, dat jou haar ondergoed liet zien, ondeugd!’

Een sierlijk voorbij lopend bakvisje ontlokte Nol de verzuchting: ‘Dat is toch veel mooier dan die broekjes en billetjes, hoe welgevormd ook, waar jij zo warm voor loopt. Er is nog zoveel méér aan een meisje te zien’.

‘Dat weet ik, maar zou jij geen grote ogen opzetten, als dat juffrouwtje haar rokken ineens heel hoog optilde?’

Nol zette een verontwaardigd gezicht en lachte daarna hartelijk.

‘Hoe zit dat met die andere schooljongens’, vroeg hij, ‘waar je mee speelde, denken die er net zo over als jij? Gaan die ook op broekenjacht?’

‘Dat zei ik toen al, die kijken meer naar dikke wijfjes, hoewel niet allemaal. En als er wat te zien is, kijken ze meestal wel. Naar Liesbeth bijvoorbeeld, kijkt iedereen wel. Op een van de laatste dagen voor mijn vacantie liep ik met Piet Poldermans bij school op en neer. Liesbeth stond daar ook. Ze droeg een jurk zonder mouwen en ik zei tegen Piet: moet je zien hoe aardig, je kunt een heel eind naar binnen kijken en dan zie je die spieren en plooitjes zo leuk bewegen. Piet was het er roerend mee eens, we keken nog eens goed en toen zei hij: je zult wel denken, waarom houdt ie z'n hand zo in zijn zak, maar daarmee houd ik hem vast, anders doet het zo'n zeer bij het lopen’.

‘Grote goden! En hoe oud is die Piet?’

‘Bijna twaalf, maar hij is kleiner dan ik hoor, een meisjesachtige jongen om zo te zien, wel aardig’.

‘En moest jij ook je hand in je broekzak houden?’

‘Nee, zo erg was het bij mij niet, maar ik vond het wel erg leuk om in die armsgaten te kijken. Liesbeth is reuze knap om te zien’.

‘Ja, dat vertelde je. Dus al die kereltjes kijken hun ogen uit en kletsen er aldoor over en zo?’

Er kwam nu een jongensachtige gretigheid over hem, alsof het onderwerp nu pas interessant ging worden. Ik vertelde hem over de grote jongens en de bij de gematigden als ‘vieze meiden’ bekend staande meisjes, dat ze voelspelletjes met elkaar deden, gierden en gilden, en in de klas gebarentaal wisselden. Nol wilde er alles van weten. Ik verhaalde hem ook over mijn laatste ontdekking, dat een paar boerenjongetjes en -meisjes vadertje en moedertje speelden ergens in het hoge gras van een berm; één meisje had haar jurk en onderjurk een eind omhoog getrokken, en de twee andere meisjes lagen met hun rokjes gewoon rechtuit, een

beetje wijdbeens onder hun vriendje, die zijn onderlijf intensief tegen dat van zijn meisje wreef en erg rood werd in zijn nek.

‘En hoe oud was dat stel?’

‘Van mijn leeftijd, iets ouder misschien?’

‘En ze maakten niets open of los?’

‘Nee, dat ging zo maar met alles aan. Ze schenen het allemaal erg prettig te vinden, de meisjes ook’.

‘En zouden die ouders daar nooit iets van merken of zien?’

‘Zulke dingen doen ze op stille plekjes, of op een beschut plaatsje in een schuur of in het hooi. Het gaat nogal vlug. Eerst stoeien ze een beetje en doen de meisjes net of ze niet willen, lopen hard weg en laten zich weer pakken. Dan leggen ze de meisjes op de grond en vijf of tien minuten later lopen ze weer braaf verder naar huis of zo’.

‘Ik word hier wat men noemt voorgelicht! En net als een jongen, die zojuist vernomen heeft, dat dat van de ooievaar niet waar is, denk ik hij mezelf: toch kan ik het me niet voorstellen.... Moet je daar nu zo'n troepje lieve bengeltjes zien gaan....’ Nol wees naar een clubje vrolijke jongens en meisjes. ‘Geen volwassen sterveling kan of wil zich indenken.... toch moet ik je geloven. Ga je mee, of wil je nog wachten, tot dat meisje daarginds op die trap gaat verzitten? Een enorm groot aperitief zal me uitstekend smaken na al deze aangrijpende dingen. We pakken dat kabelspoortje naar boven, daar weet ik enige geschikte kroegen.... Als we vanavond thuis zijn, heb ik een prachtige collectie meisjes in en zonder ondergoed voor je, ter aanmoediging en beloning van het in mij gestelde vertrouwen. Ik heb een van mijn intelligente factotums in strikt vertrouwen opdracht gegeven, die verzameling bijeen te zoeken en naar hier te sturen. Begrijp jij de bijbedoeling? Jij moet heerlijk je buik vol krijgen van al die broekjes, anders loop je op je tachtigste jaar nog steeds opgewonden te turen. Nu, kijk maar niet zo sip, je hebt er nog jaren de tijd mee! Overigens is ook voor volwassenen de verpakking en versiering zeer zeker niet zonder belang. Grote mensen zijn meestal niet zo groot als jij nu denkt. Heb je wel eens blote meisjes gezien?’

‘Een enkele keer een glimpje’.

‘Nu, als we op dat mooie eiland zijn, kun je veertien dagen lang bloot tussen allemaal blote jongens en meisjes lopen. Ik ben benieuwd, hoe je dat bevalt. Geloof je me niet?’

Ik staarde hem met open mond aan.

‘En loop jij dan ook bloot rond?’

‘De volwassenen dragen kleine broekjes, om jullie niet al te erg aan het schrikken te maken. Volwassen meisjes ook’.

‘Maar waar is dat bloot lopen voor?’

‘Het is gezond, je bruint mooi egaal, het is een gezond tegengif voor valse schaamte. En na wat je me verteld hebt lijkt het me een aardige tegenhanger van al die jurkjes en broekjes’.

‘Het lijkt me griezelig’.

‘Het went snel. Ik ben er al eerder geweest. Je zult je daar geweldig vermaken, met sport en spel, aan het strand, vuurtje stoken. Ik vermoed, dat er wel een veertig of vijftig kinderen zijn, uit alle mogelijke landen, die zich gedeeltelijk in gebarentaal met elkaar onderhouden; dat is op zichzelf al een avontuur. Er is goede leiding. Je zult huilen als je er weer vandaan moet, dat voorspel ik je’.

We waren in de funiculaire gestapt. Nol vertelde, dat toen hij daar indertijd met zijn vader gebruik van maakte, het stijgen tien en het dalen vijf centimes kostte. Hij stond met een glimlach op zijn lippen te mijmeren. Er waren achter ons nog enige Nederlanders ingestapt, zodat we ons gesprek moesten onderbreken. Ik voelde mij plezierig-groot, omdat ik al gesprekken voerde die afgebroken moesten worden; Nol had zijn zonnebril afgezet en keek rond in het ding, dat eigenlijk een grote lift was, die schuin omhoog en omlaag ging, door kabels verbonden met een precies eendere tegenhanger, die begon te dalen toen wij eindelijk stegen. In een hoek stond een minnend paartje, dat teder oog in oog stond en zo nu en dan zoende. Op de boulevards en terrassen had ik al opgemerkt, dat dit bij Parijs hoorde zoals paraplu's bij het Nederlandse straatbeeld.

‘Nummer twee’, zei ik, toen we uitstapten. Nol oogde met een vertederde glimlach naar het minnende paartje, dat met de armen om elkaar heen en de hoofden dicht bij elkaar langzaam de straat overstak.

‘Mmm? Wat zei je?’ Nol schrok op.

‘Dat vind ik nummer twee van Parijs. Nummer één is, dat alles zo enorm, zo *ontzettend* groot is, het Louvre, die pleinen en boulevards en bruggen, de Sorbonne, de Eiffeltoren, de Arc de Triomphe, alles’.

‘Minnekozende paartjes zijn nummer twee. En wat zou nummer drie zijn?’ Nol knikte me aanmoedigend toe.

‘De taal, mét gebaren! *Ginette, pas par là*!’ riep ik luid, met wild armgebaar, een meisje imiterend dat wij een poosje tevoren beneden hadden gezien. ‘Hè’, vleide ik, ‘toe, praat dadelijk nog eens met iemand, dat is zo'n leuk gehoor en gezicht’.

‘Dat zal ik doen. Als Claude, de patron van het kroegje waar we nu naar toe gaan, niet failliet is, zal ik hem naar zijn gehele familie vragen.... zul je hem zien stralen!’

We liepen weer over de Place du Tertre. Nol vertelde mij, hoe het er in zijn

kinderjaren uitzag en kwam toen terug op ons gesprek. Hij wilde graag weten, of alle kinderen van tien tot dertien jaar die ik kende, nu heus aldoor met de sex bezig waren. Dat scheen hem zeer te intrigeren.

‘Och, alle kinderen aldoor....’, zei ik. ‘Er waren ook wel een stuk of wat nogal achterlijke kinderen, die er niet veel van snapten geloof ik. En als we Indiaantje speelden, of rovertje, of zwommen, of vuurtje stookten, dan dachten we er geloof ik echt niet aan, maar er waren ook altijd weer dingen, die ons eraan herinnerden.... een jongen, die zonder erg met zijn hand in zijn zak stond te friemelen, tot de een de ander aanstootte.... een paar meisjes die voorbij kwamen.... een woord dat iemand zei en waarop ze allemaal ôô riepen.... ontzettend veel dingen eigenlijk’.

‘Bon. En dan dat muziek krijgen; je begrijpt dat dat me geweldig interesseert. Voor de meeste mensen is sex aards en muziek hemels, dus precies tegengesteld. Maar hoe jij die nu dooreen mengt....’

‘Toen ik dat nieuwe, opwindende leerde kennen, kreeg ik ineens zo'n zin, om iets moois te verzinnen, iets *anders*, iets *nieuws*. Om iets moois te maken, moet er ook iets bijzonders zijn van binnen, dunkt mij’.

‘God, wat ben je toch een bijdehand en ongelooflijk lief kereltje’. Nol drukte mij heftig tegen zich aan.

‘En jij bent de gekste en liefste pa, waar ik ooit van gehoord heb!’

3

Het was in de zomer van 1940, toen ik Daphne voor de tweede maal zag. Er stond nu geen mooie, blonde vrouw bovenaan de trap om ons te verwelkomen. Odette was niet meer bij Arjen en Daphne. Zij had een jaar tevoren haar man en kind verlaten voor een andere man. Daphnes vader begroette ons afgemeten en uitte vele klachten tegen Nol. Hij stond er op, ondanks het feit dat zijn hulpje in de huishouding hem de vorige dag in de steek had gelaten, een kop thee voor ons te zetten. De degelijke, plichtmatige gastvrijheid van zijn landelijke voorouders leefde nog voort in deze man.

Daphne was er niet. Dat feit maakte meer indruk op mij dan de afwezigheid van haar moeder en alle daaraan verbonden consequenties. Door het open raam van de achterkamer hoorde ik kinderstemmen en toen ik naar buiten keek, zag ik Daphne in het trieste tuintje beneden mij. Er waren daar enige kinderen aan het schommelen en met een kruiwagen aan het spelen. Daphne zat bij dit rumoerige troepje op een vuilnisemmer te lezen. Zij zag er minder goed verzorgd uit dan

twee jaar tevoren en was aanzienlijk gegroeid. Ik observeerde haar aandachtig en vroeg mij af, of zij nog hetzelfde merkwaardige kind zou zijn. De eerste seconden leek het, of zij zeer rustig en volkomen verdiept in haar lectuur zat te lezen, maar dat was gezichtsbedrog. Ik zag haar weldra naar het raam van het benedenhuis kijken, waar ongetwijfeld iemand naar haar keek, en toen trok zij haar gebloemde jurkje op haar knieën. Nog geen halve minuut later sloeg zij haar benen over elkaar, keek naar het voor mij onzichtbare raam en trok weer aan haar jurk. Dat ging zo een poosje door en toen zij nog enige malen van houding veranderd was, o.a. met één voet onder zich getrokken, stond zij op, legde haar boek neer en liep het tuintje in. Zij boog zich over een paar armzalige bloempjes, bekeek die aandachtig en vervolgens probeerde zij in gebogen houding de achterkant van haar jurk te zien, en toen dat niet gelukte, voelde zij met haar hand, hoe hoog haar jurk daar nu zat ten opzichte van haar rose broekje. Dat was inderdaad nogal hoog. Even later snelde zij weg en pakte een klein zwart poesje, legde dat als een baby'tje in haar arm, solde er mee rond, ging weer op de vuilnisbak zitten en legde het katje in haar schoot. Toen het diertje wilde ontsnappen, pakte zij de zoom van haar jurk aan weerskanten van haar benen vast, stond op en tilde haar jurk heel hoog op, tot boven haar middel bijna, wat een allerliefst gezicht was. Juist toen ik met leedwezen constateerde, dat er aan alle goede dingen een eind kwam, tikte Nol mij op de schouder en vroeg: ‘Zeg, verveel jij je niet?’ kwam naast me staan, keek een ogenblik in het tuintje en zei: ‘O neen, ik zie het’. Daphnes vader was op dat ogenblik afwezig. ‘Zal ik haar boven halen?’ Ik knikte. Hij boog zich naar buiten en klapte in zijn handen. Het poesje was intussen definitief ontsnapt. Daphne beschutte haar ogen met haar hand en keek onder het uitroepen van: ‘Hè, watte?’ naar boven, uitte een wilde kreet, sprong eenmaal heel hoog op en stormde naar het huis, waar ze uit ons gezicht verdween. Nol glimlachte en zei: ‘Arm schaap....’.

Wij hoorden haar spoedig de trap opbolderen. Vlak voor haar vader sprong zij de kamer binnen en vloog Nol spontaan om zijn hals. Er volgde eenzelfde tafereel als twee jaar tevoren, maar nu duurde het korter, omdat Arjen zijn ergernis niet kon bedwingen en zei: ‘Daphne, vooruit, stel je niet als een baby aan. Ga maar weer spelen’. Toen ontstond het eerste gesprekje tussen Daphne en mij. Zij monsterde mij nog eens snel van top tot teen en zei: ‘Wil je mijn parkietjes eens zien?’

‘Best’, zei ik, ijverig knikkend.

‘Een uitstekend voorstel’, prees Nol. Daphne pakte me bij mijn arm en loodste mij snel de kamer uit. Ze leidde mij een smal kamertje binnen, waarin een niet opgemaakt bed, een stoel en een tafeltje stonden; op dat tafeltje bij het raam stond de kooi met drie parkieten. ‘De familie Parkiet’, zei Daphne met een

gebaar, alsof zij een hoge gast de kunstschatten van het kasteel liet zien. Zij zag er wat armoediger uit, maar had nog dat bloeiende, gezonde, dat haar zo opvallend maakte. ‘Ze mogen niet in de kamer, omdat m'n vader ze te druk vindt. Nu zijn ze rustig, maar soms jô.... 's Avonds hang ik al m'n kleren op de kooi om het donker te maken, anders beginnen ze 's morgens om vijf uur al te kwetteren’.

We stonden ieder aan een kant van de kooi te kijken. Ik vertelde haar, dat ze eens bij mij thuis moest komen kijken, waar we een ezeltje hadden en een pony, rijpaarden, duiven, honden, katten, konijnen en kippen. Zij luisterde met grote ogen, zonder langer dan twee seconden stil te staan, voortdurend van haar ene en dan weer op haar andere voet wiegelend, haar wat langer en slordig geworden haar bevingerend, langs haar bont gebloemde jurkje strijkend en toen viel ineens haar blik op het slordige bed. Zij grinnikte verlegen en zei: ‘Als m'n vader dat ziet....’. De kuil in het bed en de driftig schuin opzij geworpen deken met het verkreukelde laken, riepen een beeld in mij op van een snel uit bed gesprongen Daphne in de lichtblauwe pyama, waarvan het jasje en de broek bij de stoel op de vloer lag. Er was geen wastafel in het kamertje. Huppelde ze dan bloot naar de keuken, of hield ze alles aan net als de boerenkinderen bij hun pomp, die ik wel eens bezig gezien had, als ik 's morgens vroeg een ritje maakte? Was ik maar een van die parkietjes.... dacht ik, wat zou ik dan veel zien. Wat zou ik dat *ontzettend* graag zien!

Met een paar snelle handgrepen stopte ze de pyama onder het kussen, trok de deken omhoog en wierp een groene sprei over het bed. Zij haalde adem om wat te zeggen, slikte en zei dan: ‘Hoe oud ben jij?’

‘Twaalf. En jij?’

‘Ik ben acht. Gô hee, jij bent niks groot voor je leeftijd!’

‘Jij wel! Ik ben net begonnen met groeien’.

‘Laten we eens meten’.

We stonden juist rug aan rug, toen Daphnes vader de deur opende en zei: ‘Geen kattekwaad hoor Daphne! Wij zijn nog even boven’.
‘Hij is een beetje brommerig, maar hij meent het niet zo hoor’, zei Daphne vergoelijkend.

Op een kastje, dat van een pakkist leek gemaakt, stond een zeer grote, zachte teddy-beer. ‘Van je vader gekregen’, zei Daphne, mijn blik volgend. ‘Deze pop ook....’. Uit een houten wiegje pakte zij een pop met een wilde pruik zwart haar en slaapogen met lange zwarte wimpers, gekleed in een jurkje van felrode zijde. Daphne wiegde de pop in haar armen. ‘Jij hebt een fijne vader’, zei ze, en liet de pop in de vogelkooi kijken. ‘Concha bang van vogeltjes....’, piepte zij en toen, met een laag, vermanend stemmetje: ‘Domme Concha.... vogeltjes zijn net zo

lief!’ Ik herinnerde mij plotseling, dat ik vroeger altijd aan Nol vroeg, of hij een zusje mee wilde brengen van de reis.

Het kamertje was met kleurige platen, die sprookjestaferelen en spelende kinderen uitbeeldden, versierd. Door het hoog opgeschoven raam klonk plotseling het aanzwellend, spookachtige geluid van een troep marcherende soldaten. Daphne schoof langs het tafeltje en boog zich ver naar buiten om te kijken. Een van de soldaten gaf een luide schreeuw en daarop begon de hele troep enkele tellen later hard en gescandeerd te zingen. Er zat een vuile veeg op Daphnes bovenbeen. Zij had opvallend flinke, welgevormde benen voor een kind van acht jaar. Als ik gedurfd had, zou ik haar vastgepakt hebben met het excuus, dat zij bijna uit het raam viel. Zij kwam plotseling overeind en imiteerde het gezicht van een zingende soldaat zo komisch, dat ik het uitschaterde. Haar donkere ogen straalden, omdat ik haar aardig vond. We bogen ons ieder aan een kant van het tafeltje waarop de kooi stond uit het raam en keken de stampende en zingende soldaten na.

‘Ze zijn gekomen om ons te beschermen, zeggen ze’, zei ik schamper.

‘Ze hebben onze school ingepikt.... nu moet ik een heel eind lopen naar een andere, die propvol is’.

‘Mijn oom is gesneuveld, m'n moeders enige broer’.

‘Gô, wat erg.... Mijn vader zegt, dat ze met Kerstmis verslagen zijn. Ga jij op de H.B.S.?’

‘Ja. Ik ben overgegaan naar de tweede. En jij?’

‘Ik ben overgegaan naar de vierde klas.... misschien mag ik later ook naar de H.B.S. Ik ben 't jongste meisje van onze klas; dat komt omdat ik in Februari jarig ben. Toen ik vijfeneenhalf was, kon ik nog net naar school Er zit één jongen in mijn klas, die is twee dagen jonger dan ik’.

‘Ik heb een paar jaar thuis geleerd. Dat ging wel gauw. Ik heb toen een klas overgeslagen. Vind jij het fijn op school?’

‘Ja, gaat wel. Wanneer ben jij jarig?’

‘In Juni’.

We keken een poosje zwijgend naar beneden in de straat, waar vrachtauto's en bakfietsen in- en uitgeladen werden en kinderen speelden. Een meisje keek naar boven en riep: ‘Hai, Daffie-ie! Kommie?’ Daphne schudde ontkennend haar hoofd en wuifde luchtig. Toen kwam Arjen ons halen.

‘Kop op, kerel. Gooi je op je werk, dat is het beste’, vermaande Nol bij het afscheid. Hij nam twee schilderijen mee. We hadden toen de auto nog. Daphne liep met ons mee de trappen af en wuifde ons hartelijk na.

‘Je moet Daphnes moeder er niet op aankijken’, zei Nol, alsof we al een heel gesprek over dit onderwerp hadden gevoerd. ‘Dat arme kind heeft er genoeg

tegen gevochten, maar ze houdt zielsveel van de man, waar ze nu mee is en bovendien is Arjen moeilijk, heel moeilijk. Maar voor dat kleine meisje is het 't ergste, vind ik. Arjen verbeeldt zich nu, dat hij Odette haat en dat kindje lijkt zo frappant op haar en zo weinig op hem.... dat moet botsen. Konden we haar maar meenemen hè? (Ik knikte enthousiast). Bij ons is plaats genoeg. Maar ja, als het zó eenvoudig was.... Hij wil Daphne persé bij zich houden. De sex brengt lang niet alleen plezier en geluk, maar ook veel drama's, m'n jongen; dit is er één van'. Hij zuchtte enige malen diep en vervolgde: 'Maar ja, wat brengt geen drama's? Kunst, geld, godsdienst, politiek....'. Hij drukte nijdig op zijn claxon omdat er twee Duitse soldaten zonder op of om te zien overstaken. 'Denken, dat de wereld nu verder van hen is.... Hoe is 't mogelijk met zulk vee de Franse legers onder de voet te lopen en de Engelsen de zee in te jagen, boe is het bij God mogelijk! Wat een smerige rotwereld. We hadden nóóit van dat eiland moeten afkomen, Bob, nooit.... En om zó machteloos te zijn!'

'En mamma nooit uit Zwitserland. Maar je had toch weg kunnen komen, toen je Jacobson naar Londen stuurde?' Jacobson was zijn bedrijfsleider, een uit Duitsland gevluchte jonge Joodse kunsthandelaar, die Nol had laten 'onderduiken', in een tijd toen dit woord nog niet bekend was, om hem uit de handen van de weinig gastvrije Nederlandse Vreemdelingenpolitie te houden. Nol maakte een gebaar van ongeduld en zei: 'Jaja, vergeet dat nu maar'.

De overgang van het paradijselijke eiland in de Middellandse Zee naar de krankzinnige wereld van eind Augustus 1939 was zeer schril geweest. Het vaste land wachtte ons toen met extra edities van de kranten, bulletins, mobilisatie, wegen en stations versperd door militaire colonnes, vervoersmoeilijkheden, angst, paniek, het rustige vaderlandje opgeschrikt door algemene mobilisatie, en daarna de ontnuchterende schijnrust van het najaar en de winter. Oom Henri verliet in uniform het huis en Nol, in zijn bewegingsvrijheid beperkt door de oorlog, was veel meer thuis dan vroeger. De hoofden van verzamelaars stonden in die tijd trouwens niet erg naar het aankopen van kunstschatten. Onze soldaten begonnen zich meer en meer te vervelen. Ik trad voor het eerst in het openbaar op in een liefdadigheidsvoorstelling en op enige ontspanningsavonden, in de provinciestad waar ik de H.B.S. bezocht.

'En om zó machteloos te zijn!' Dat riep mijn vader wel honderd maal uit in de verschrikkelijke Meidagen van 1940. Het enige wat hij kon doen, was Jacobson en nog enige lotgenoten weghelpen naar Engeland.

'En om nu te leren, je vijanden lief te hebben', zei mijn moeder, toen ze de dood van haar broer had vernomen.

Maar nu, enige maanden later, in de vacantietijd, had het leven opnieuw zijn

normale of bijna normale loop hernomen. Men wende zelfs aan zijn eigen ergernis over de Duitse bezetting. Voor mij was het een belangrijke verandering, dat mijn vader nu zoveel meer thuis was dan vroeger, en dat daardoor het vriendschappelijke contact, dat in de vorige vacantie was ontstaan, steeds sterker werd. In deze tijd begon zich de controverse in de opvattingen van mijn ouders betreffende een belangrijk onderdeel van mijn karaktervorming af te tekenen. Mijn moeder had alle respect voor de kameraadschappelijke verhouding vader-zoon, ook al was zij persoonlijk niet tot een dergelijk experiment in staat. Maar ondanks haar teruggetrokkenheid en toeven in hoger sferen, bemerkte zij heel goed mijn plezier in de haar zo vijandige sfeer van wat Nol ‘de gezonde zinnelijkheid’ noemde. Daarbij kwam, dat Nol haar, zoals hij mij vertelde, met enkele woorden op de hoogte had gebracht van het feit, dat ik ‘niet meer geheel en al een kind was’, en van zijn standpunt in dezen. In de komende jaren ontstonden er twee onverzoenlijke standpunten. ‘Niet gewennen aan aardse lusten’, zei mijn moeder. ‘Het goede der aarde is er om genoten te worden’, vond mijn vader. ‘Zinnelijkheid verzwakt het karakter’. - ‘De jonge jaren zijn er om te leren, ook om te leren genieten en uit te vinden, wat je grenzen zijn’. ‘Gewennen is tijdverlies’ ‘Nutteloze offers en puritanisme zijn ontstaan uit levengsangst. Angst is disharmonie’. Voor de verdediging van beide standpunten bestonden vele treffende citaten en voorbeelden uit de literatuur zowel als uit de ons omringende mensenwereld, die door beide partijen pro en contra werden aangevoerd, als er een discussie of een belehrend gesprek was. Tot dramatische botsingen of onverkwikkelijke dilemma's, met mijn ziel als inzet, kwam het niet. Het was meer (vooral dan wat mijn moeder betrof) een stille, geduldige strijd tussen Oost en West, een strijd om invloed en prestige, waarbij de propaganda het belangrijkste wapen was.

Op mijn twaalfde verjaardag kreeg ik een prachtige Leica-camera met alles wat er bij hoorde om zelf foto's te ontwikkelen en te vergroten, enige handleidingen en jaargangen van foto-bladen, een hamstervoorraadje films, kortom, een typisch door Nol uitgedacht geheel, wiens grootste ergernis in het leven ‘halfbakken geklungel’ was. Hij liet een zolderkamer speciaal als werkhol voor mij inrichten, waar ik ongestoord kon experimenteren. Ik kreeg in het begin van de grote vacantie enige lessen van een fotograaf, om mij op weg te helpen. De nieuwe liefhebberij gaf mij veel plezier. Met veel genoegen maakte ik een reportage van het dagelijks leven in en om De Beukenhorst, van mijn ouders te paard, van een nest jonge duiven, van de kreken, de vissersbootjes en de rivier, van schilderijen en beelden, en met bijzonder veel genoegen van meisjes die over de zware bakstenen kademuur hingen, en telelens opnamen van Liesbeth en anderen hij het strandje voor en na het zwemmen. Die bijzondere foto's hadden

Nol en mij op het denkbeeld gebracht, dat ik best geheime albums kon aanleggen, die ik zelfs hem niet behoefde te tonen als ik niet wilde. ‘Goede vrienden vertellen elkaar veel en laten elkaar veel zien, maar niet altijd alles’, had hij gezegd.

Ik moest aan die woorden denken, toen we van Arjen naar Odette reden en Nol over Daphne praatte. Zou ik hem zeggen dat ik het zo betreurde mijn camera thuisgelaten te hebben, omdat ik Daphne zo'n bijzonder meisje vond, zoals er zelfs op het sprookjeseiland niet te zien waren geweest?

Inplaats daarvan zei ik: ‘Zouden ze met Kerstmis verslagen zijn?’ Nol blies minachtend. ‘Kletskoek. De enige kans die we hebben is, dat die tocht naar Engeland, waar ze nu allerlei klungelige scheepjes voor klaarmaken, een groot fiasco wordt. De Engelsen hebben nu eenmaal veel meer verstand van de zee dan de Duitsers. Laten we dus hopen, dat ze zó warm onthaald worden, dat er van al die scheepjes niets overblijft. Als dat lukt.... Maar laten we ons niet druk maken; ons heeft niemand nodig. Doe maar of je ze niet ziet, dat is beter voor je bloeddruk’.

‘Als vrienden onder elkaar zou ik willen zeggen, dat het laatste een goede raad is voor een zekere Nol’.

‘Gelijk heb je, jongen, kalmte en rust, geen ondoordachte dingen, en vooral maar prettig samenwerken met de Duitse overheid, zoals die lui in Londen vermaand hebben. Zou je ze niet!’

‘Waar gaan we heen?’

‘Naar de wederpartij. Heerlijk achterklappen’.

‘Naar Daphnes moeder?’

De straat waarin Odette nu woonde was aanzienlijk minder triest en het huis, hoewel niet groot, was stijlvol ingericht. Odette had tranen in haar ogen, toen ze ons begroette. Zij was alleen thuis en begon bijna onmiddellijk haar hart te luchten. Haar nieuwe man in spe was advocaat. Hij had veel belangstelling voor het toneel en had Odette geholpen, weer op de planken te komen. Mijn vader kende Louis, de advocaat, uit zijn studententijd; hij was een oude bewonderaar van Odette uit de vriendenkring van weleer. Odette wilde van Arjen scheiden en in alle eer en deugd met Louis trouwen, om Daphne bij zich te kunnen nemen, maar Arjen wilde geen medewerking verlenen.

‘Als jij nu eens wat piano ging spelen....’, zei Nol, met zijn handen op mijn schouders, ‘jouw ruggetje is nog veel te smal voor grote-mensen-problemen.... vind je het goed, Odette?’

Hij schoof de suitedeuren achter mij dicht en liet mij alleen. Op een schrijfbureau stond een grote foto van Odette en op de piano prijkte de lachende, lieve snoet van Daphne.... heel aangenaam om mijn blik op te laten rusten terwijl

ik piano speelde.
Toen Nol de deuren weer had geopend en de wals van Chopin, die ik speelde uit was, riep hij: ‘Zeg Bob, wil je even luisteren? We hebben het dan zo opgelost: we gaan nu dadelijk even naar het stadhuis voor de formaliteiten, jij trouwt over veertien dagen met Daphne, daarmee wordt zij automatisch meerderjarig en kan rustig hier komen wonen’.

‘Ach, plaaggeest, de jongen bloost er van’.

‘Hij heeft een oogje op je dochter en dat pleit voor hem. Verstandige knaap, heel, heel verstandige knaap. Waar was ik, toen ik twaalf was, arm sukkeltje, en waar was jij toen? Ik heb je veel te laat ontdekt’.

‘Toen jij twaalf was? Toen was ik negen.... in die zomer zwierf ik met mijn ouders door Frankrijk en Spanje. God, wat een heerlijke tijd. Waarom moet een kind eigenlijk groot worden?’ Zij barstte in snikken uit.

‘Kom nu, Odetje!’ Mijn vader ging op de leuning van haar stoel zitten, legde zijn arm om haar heen en zei: ‘Zo zie je maar eens, Bob, haast je niet om groot te worden. Grote mensen zijn trouwens niet zo groot als ze lijken, dat zie je nu maar weer eens’. Hij haalde een zakdoek te voorschijn en zei met een vertederd stemmetje: ‘Mag ik die traantjes van je, om te bewaren als aandenken? Ben je nu weer fijn negen jaar, egocentrisch meisje....?’ Nol veegde haar tranen af. Zij pakte een tasje, bekeek zich in een spiegeltje en begon haar neus te poederen.

‘Neem me niet kwalijk’, zei Odette. Ze glimlachte naar mij. ‘Je speelt verrukkelijk. Wil je die laatste wals nog eens voor me spelen, Bob?’

‘En dan nummer één als besluit, om ons wat op te vrolijken!’ riep Nol mij na.

‘Hij is echt onder de indruk’, zei Odette bij het afscheid. ‘Tob er maar niet over hoor jongen’.

‘Welnee, die Louis van jou is zo'n gehaaide knaap. Als hij nog een platte getuige nodig heeft, moet hij me maar even opbellen’.

‘Slechterik!’ Odette schudde schertsend haar vuist naar hem.

Zij had mooie armen, vond ik.

‘Zeg, pa Nol....’, zei ik, toen we een eindje gereden hadden.

‘Stort je hartje uit knaap’.

‘Daphne, hè....’.

‘Ja, wat is er met Daphne?’

‘Daphne is toch niet.... is toch geen *halfzusje* van mij?’

Nol remde heftig en boog zich schaterend over het stuur. ‘Die is kostelijk! De grap van het jaar! Die moet ik Odette vertellen! O, o, o....’.

‘Dus het is niet zo?’

‘Eigenlijk moest ik nu verschrikkelijk kwaad en verontwaardigd doen’, zei hij lachend. ‘Maar het is zo leuk! Was je dáár zo over aan het piekeren?’ Nol

kietelde mij, schudde me speels door elkaar, en reed verder. ‘Neen jongen, Daphne en jij zijn geen familie van elkaar. Ik wil niet zeggen, dat ik geen dochter van Odette gewild zou hebben, maar....’.

‘Maar je houdt toch wel van mamma?’

‘Zeker wel. Maar het idee, dat er maar één vrouw op de wereld zou zijn waar je van kunt houden is een bakerpraatje. De moeilijkheid is juist, dat er méér vrouwen op de wereld zijn, waar een man van kan houden!’ Nol schaterde het weer uit.

‘Maar voor Odette heb je.... heb je wel een bijzonder zwak plekje’.

‘Wel alle donders, ja! En wat dan nog? Heb ik je niet al duizend keer verteld, dat ik nog altijd veel van de romantische knaap in me heb, die ik eens was? Illusies geeft een mens zelden helemaal prijs. Zelfs al doorzie je jezelf, verstandelijk, dan helpt dat misschien om een beetje verstandig te zijn en te doen, maar in je hart blijft toch dat zachte plekje’.

‘O, het mag wel van mij. Enne, als jullie nu eens wél getrouwd waren, waar zouden Daphne en ik dan zijn op dit ogenblik?’

‘Hè ja, laten we dáár eens zien uit te komen! Weet je wat je moest doen? Vraag dat nu eens aan je moeder. Misschien weet het Oosten daar raad op’.

4

Het zou allemaal anders zijn gelopen, als mijn vader niet in de lente van het jaar 1942 van het strijdtoneel was verdwenen, om weer te voorschijn te komen toen het in zekere zin te laat was.... Stilzitten lag niet in Nols aard. Toen hij in de zomer van 1940 eenmaal was begonnen, zijn binnenlandse relaties op te zoeken en op bescheiden schaal verder te werken, was het met het thuis zitten gedaan. Zó uithuizig als voor de oorlog werd hij niet meer, maar hij had het weer druk met allerhande werkzaamheden en bedrijvigheid, nodigde kunstenaars en liefhebbers uit om op De Beukenhorst te komen logeren, en maakte een begin met geheimzinnige activiteiten, waarvan hij mij vertelde, dat ik in het algemeen belang altijd maar net moest doen of ik er niets van opmerkte of begreep.

Toen bleek het plotseling nodig, dat hij verdween. Langs geheimzinnige kanalen bereikte hem de waarschuwing, enige tijd onvindbaar te blijven. Inderdaad kwamen er niet lang na zijn verdwijning twee mannen op bezoek, waarvan de een met een sterk Duits accent sprak, die aan iedereen in en om het huis vroegen, waar Nol was, waarop iedereen antwoordde, dat Nol een zeer vreemde, springerige man was, die al sinds jaar en dag de gewoonte had, zo

maar maandenlang te verdwijnen.

Bijna alle gasten, die ooit De Beukenhorst bezochten, waren vrienden, kennissen en relaties van mijn vader, maar een enkele maal was er wel eens iemand, die door mijn moeder was uitgenodigd. Dit laatste was het geval met mijn achterneef Gerard, ook wel de Fat genaamd. Achterneef Gerard was een ver familielid van mijn moeder, een jonge doctor in de klassieke letteren, leraar aan een gymnasium in een stad niet ver bij ons vandaan, waar hij zich in het najaar van 1941 gevestigd had. Mijn vader was niet op achterneef Gerard gesteld, maar mijn moeder mocht hem graag en vond hem ‘zo spiritueel’. Ik herinner mij, dat Nol daarover eens zei: ‘Spirituele mensen zijn nooit overdreven fatterig’, waarop mijn moeder pareerde met: ‘Een volmaakt spirituele man móét ook een kleine onvolmaaktheid bezitten. Overigens is hij niet véél fatteriger dan jij, vind ik’. Mijn vader antwoordde toen met een glimlach: ‘Het is juist dat iets te, Du sublime au ridicule....’.

Gerard sprak zeer geaffecteerd en met dat uiterst vermoeide kraakje, waar Nol zo'n gloeiende hekel aan had. Dat Gerards mooie doch koele ogen een bijzonder warme gloed kregen, als ze op mij gevestigd waren, scheen Nol wel te hebben opgemerkt, doch niet ernstig te hebben opgevat. De koele, vormelijke, uiterst beheerst-charmante Gerard had een buitengewoon grote belangstelling voor jonge talenten (zoals hij zei) en kon daar met mijn moeder op uiterst spirituele wijze over spreken. Dat hij meer dan gewone belangstelling voor mij had was niets Bijzonders. Bijna alle gasten demonstreerden die, hetzij dat zij geïmponeerd werden door mijn vroegrijpe virtuositeit, hetzij dat zij opgetogenheid veinsden om mijn ouders te behagen en mijn vader tot nog eens inschenken te bewegen. Het viel evenmin op, dat Gerard graag zijn welverzorgde hand op mijn schouder liet rusten of wel eens mijn wang of arm streelde. Zulke liefkozingen waren uiterst bescheiden, vergeleken bij de wilde uitbarstingen van sommige vertederde musici, die me in bun armen namen en aan hun borst klemden, of ik drie inplaats van dertien jaar was.

Nol had mij meer dan eens iets verteld over de juist in kringen van kunstenaars, kunsthandelaren en critici voorkomende soort mannen, die niet van vrouwen hielden maar alleen van mannen, vooral als die ook niet van vrouwen hielden. Maar in onze ogen was achterneef Gerard alleen maar overdreven verfijnd en spiritueel. ‘Dan zijn er ook nog griezelige mannen, die met jongens zoals jij willen vrijen alsof je een meisje was. Die kun je doorgaans hieraan herkennen, dat ze hun hand op je knie leggen en het dan hogerop zoeken. Als je dat overkomt, deel je meteen een paar goed gemikte stompen uit, dat helpt voortreffelijk.... ik spreek uit ervaring!’ Als dit te pas kwam, vertelde Nol mij zijn eigen jeugdherinneringen, die op dit gebied stamden vanaf zijn dertiende

jaar, de leeftijd die ik nu ook had.

Toen mijn vader verdwenen was en het stil werd in huis, breidde Gerard zijn bezoeken aan De Beukenhorst gestadig uit en begon zich een zeker air te geven van ‘het oudste mannelijke familielid’, dat een wakend oog op de jongen hield, nu de vader weg was. Het verbaasde mij nauwelijks, toen mijn moeder mij, na een rustige viering van mijn veertiende verjaardag mededeelde, dat het neef Gerard en haar genoegen zou doen, als ik in de grote vacantie met hem mee zou gaan. Het plan was, eerst een week bij Gerards moeder te logeren en daarna een tocht van twee weken door oude stadjes en langs leerzame historische bezienswaardigheden te maken, waarbij we in hotels zouden overnachten. Mijn moeder was heel dankbaar, dat neef Gerard zijn kostbare tijd aan mij wilde geven, mij deze afleiding wilde bezorgen (ik miste Nol hevig) en mij en passant wat meer begrip voor de waarde van het verleden en de klassieken wilde bijbrengen. (Zij zou mij graag naar een gymnasium hebben gezonden, maar Nol vond de H.B.S. ‘juist ballast genoeg’). Gerard had werkelijk enige kijk op muziek; hij demonstreerde een eerbiedige belangstelling voor mijn pianospelen en componeren. Hoewel ik hem niet sympathiek vond, kon ik niet tegen hem op, omdat hij heel interessant en geanimeerd kon vertellen en uitleggen, en bovendien een zekere geestigheid bezat.

Tot op het ogenblik dat we in de trein stapten, speelde Gerard zijn zelfbeheerste rol op een wijze, die achteraf beschouwd bewonderenswaardig, althans verbazingwekkend is. Het verwonderde mij, uit de mond van een bijna dertigjarige, verfijnde, hooggestemde man een opmerking te vernemen over zo iets alledaags als mijn plus-fours. Gerard zei: ‘Afschuwelijke uitvinding, zag, die H.B.S.-luiers. Wat zal het een heerlijke aanblik zijn, als je een gewoon kort broekje draagt, zoals die jongen daer’. We waren zojuist een lege tweede klasse coupé van de ouderwetse boemeltrein binnengestapt en hadden onze bagage in het net gelegd. Ik keek naar de jongen, die hij aanwees. Hij was iets kleiner dan ik, droeg een kort broekje en liep tussen zijn grotere zusje en moeder heen en weer over het perron, met andere reizigers wachtend op een trein, die te laat was. Naast zijn zwaargebouwde, plompe zuster leek de jongen fijner gebouwd en mooier dan hij wellicht was, als je hem alleen zag.

‘Vind jij jongens wel eens aardiger om te zien dan meisjes?’ Gerard vroeg het tamelijk neutraal.

Ik oogde de jongen na en zei; ‘Zeker. Vooral naast zo'n dik vrouwmens’. ‘Jij ook?’ Gerard zat tegenover mij. Nu was hij met één sprong naast me, sloeg zijn arm om mijn middel en drukte mij heftig tegen zich aan. ‘Maar dan zijn wij vriendjes, heel goede vriendjes’, zei hij hijgend.

Toen hij bemerkte, dat ik van zijn onverwachte reactie schrok, beheerste hij

zich, trok zijn arm terug en zei rustig-opgewekt: ‘Laten we nog wat meer naar buiten kijken, voor de trein gaat rijden. Ik vind het een heerlijke bezigheid, tussen zulke mensenmassa's naar het mooie te zoeken.... Nu moet je eens goed opletten, hoe fijntjes en lief zo'n jongen is, sierlijk als een lelie.... en kijk nu eens naar die twee kerels daar bij die bank.... (Er stonden twee bonkige arbeiders met modderlaarzen aan). Misschien zijn ze maar tien jaar ouder dan ons vriendje en zie eens wat een monsterlijke kerels, met hun dikke rode nekken en lichamen als ossen. Wie weet, is ons knaapje over vijf jaar ook al zo. Is het geen zonde, dat zo iets liefs maar nutteloos rondloopt? Ik bedoel, bijna niemand let op dat bijzondere fijne, bloeiende van die jongen, en pas als hij grof en zwaar en harig is, maakt hij misschien kennis met wat men de liefde noemt en gaat er wellicht iemand op zijn charmes letten.... als die goeddeels zijn verdwenen! Zou jij zo'n jongen niet eens een beetje willen aaien en zo, als je met hem alleen was, of door hem geliefkoosd willen worden, Bobje? Tussen twee haakjes, jij bent veel mooier dan die jongen.... En kijk eens wat daarginds aankomt, twee jonge goden gelijk....’. Hij drukte mijn arm. Ik keek uit het raampje. Onze trein zette zich in beweging. Gerard had altijd een parfumgeurtje, maar nu was die geur zwaar als bij een mondaine vrouw die zich naar een bal begeeft.

‘Ik zal je eens wat vertellen....’. Met zijn mond dicht bij mijn oor, om gemakkelijker boven het dreunen en ratelen van de trein uit te komen, gaf hij een uitvoerig exposé over de knapenliefde bij de Grieken, over Plato, het beroemde Symposion, over alle grote geesten van de oude tijden tot heden, een waarlijk indrukwekkende lijst van kunstenaars en geleerden, die niet van de gewone, naar hun smaak platvloerse voortplantingsliefde hielden, maar wier hart uitging naar verfijnde genietingen met leden van het eigen geslacht, niet zelden naar knapen zoals ik er een was. Dit betoog duurde ongeveer een uur en werd tweemaal onderbroken toen de trein stopte. Zijn verhaal was boeiend en overtuigend. Toen de trein voor de derde maal stopte, stapte er een moeder met twee jongetjes in onze coupé, die tegenover ons plaatsnamen. Het leek wel, of Gerard een verbond met de duivel had gesloten, waardoor alles precies zo liep en zich voordeed als voor zijn doel nodig was. Natuurlijk waren het elegante, opvallend mooie jongetjes, wel wat klein, maar heel aangenaam om te zien. De jongste was ongeveer vier of vijf jaar en droeg zo'n gebreid kort broekje, waarin wat hij regelmatig met zichtbaar genoegen liefkoosde, zich geprononceerd aftekende, ook zonder die liefkozingen. De moeder, een slanke, lieftallige vrouw, gaf het ventje weldra een boek met plaatjes. ‘Met twee handjes vasthouden, Jan-Willem’. Het andere jongetje kreeg ook een boek. Hij was ongeveer tien of elf jaar oud, een sprookjesachtig mooi kereltje, met glanzend donker, bijna zwart haar, een fijn, scherp gesneden gezichtje, grote, dromerige, glanzend

donkerbruine ogen met lange wimpers, en matbruine, fraai gevormde armen en benen. Hij droeg een lichtblauw kieltje met korte mouwen, het allerkortste donkerblauw fluwelen broekje dat ik ooit aan zo'n jongen had gezien, lichtblauwe sokjes en sandalen van bijzondere makelij. Gerard wisselde vertederde, vaderlijke blikken met de moeder over haar rustige, doch zeker niet dociele zoontjes, wimpelde luchtig excuses van de moeder af, als een beweeglijke kinderschoen zijn smetteloze pantalon raakte en observeerde de jongetjes met zijn vriendelijke leraarsblik, die zijn werkelijke gevoelens verborg.

Zelfs *zijn* eenzijdig ingestelde brein kon geloof ik nauwelijks aannemen, dat het oudste prinsje met opzet aldoor met zijn lange, wonderlijk mooie benen in de weer was, zijn knieën spreidde en bijna toonde wat verborgen moest blijven in het ultrakorte witte onderbroekje, zijn knieën weer sloot, zijn hakken op de rand van de zitting onder zich neerzette, dan weer zijn benen over elkaar sloeg en zo voort. Een feit is dat, vooral als de moeder haar gezicht achter een tijdschrift verborgen hield, Gerard en ik geen oog van dat jongetje af hadden. Zo nu en dan stootte Gerard mij aan of gaf mij een blik van verstandhouding, waardoor de indruk werd versterkt, dat de lieftallige jongen daar door hem was besteld als illustratie bij zijn betoog en om onze reis te veraangenamen. Wij konden niet ononderbroken kijken en deden dit bovendien zo onopvallend mogelijk vanuit onze ooghoeken, maar toen ik op een zeker ogenblik geïnteresseerd naar een jolig rennend paard in de weide keek, voelde ik een duwtje van Gerards elleboog in mijn zij. Terwijl het oudste jongetje met een ernstige frons op zijn gezicht in zijn boek las, streelden de vingers van zijn rechterhand bovenaan het linker pijpje van het kledingstuk, dat hier maar nauwelijks de functie vervulde waar het oorspronkelijk voor was uitgevonden. Wat zijn vingers daar streelden en kneedden was zo dicht bij de band, dat zijn vingers maar voor de helft verdwenen.

De moeder bood de kinderen een snoepje aan. Had zij opgemerkt, wat de jongen deed? Ik kreeg plotseling een misselijk gevoel, dat mij heftig benauwde. De moeder had het gezicht en de beschaafde, lieve stem van een reine engel; zij leek mij oneindig ver verheven boven ons kinderachtig gegluur en gepieker. Ik stond op en keek naar buiten. Hoewel de zon achter nevelige wolken schuil ging, was de lucht scherp. Ik keek over mijn schouder door het raam aan de andere kant van de coupé en daarna weer naar de jongetjes. Het kleine jochie was tegen de moeder aan gaan staan, zoende haar hartelijk, legde zijn hoofd tegen haar borst en werd door haar geliefkoosd. Haar smalle hand ging strelend langs zijn malse beentjes, klopte zachtjes op zijn bibs en toen hij zich omdraaide en met zijn ruggetje tegen haar geleund naar buiten keek, ging haar liefkozende hand tot rakelings bij het plaatsje, waar zijn eigen handje niet mocht strelen. Ik stond met

mijn rug tegen het portier en hield mijn gezicht alsof ik door de raampjes tegenover mij keek. Het leek alsof Gerard mij had opgesloten met dit gezelschap, of er niets anders meer bestond en de buitenwereld een onbelangrijk, vaag décor was. Als deze moeder alleen maar een reine engel was, mijlen ver boven alle sex verheven, zou ze geen zoontjes hebben, bedacht ik. Er kwam mij een zin in gedachten, die ik had vernomen uit de mond van een schoolkameraad, die mij op straat de mooie, trotse verloofde van zijn oudste broer had aangewezen en mij vertelde, dat hij het jonge paar kort te voren had afgeloerd, toen het zich gedroeg alsof het reeds getrouwd was en veronderstelde, dat er niemand thuis was. ‘Zij was nog wilder dan hij en trappelde, kreunde en hijgde van plezier’. Het zweet brak mij uit. Ondenkbaar en toch moest het waar zijn. O Nol, kon ik nu dadelijk maar met je praten! En waarom kleedde die beschaafde, lieve mevrouw haar jongetjes zo, dat ze heel wat leken? ‘Hoe hoger je de sex waardeert, hoe meer je iedereen haar en zijn plezier gunt, óók engelachtige vrouwen en dierbare, verheven mannen’, hoorde ik Nol zeggen.

De trein minderde schokkend vaart. Het oudste jongetje stond op en keek naar buiten. Gerard glimlachte meer dan vertederd naar hem. De vochtige, warme lippen van de jongen beantwoordden zijn glimlach. Gerard hielp de moeder galant met haar koffer, toen het gezelschap uitstapte. De conducteur controleerde voor de tweede maal onze kaartjes en sloeg het portier dicht. Ik had het raampje laten zakken en keek naar buiten leunend de moeder met haar poezelige jongetjes na. Gerard ging achter mij staan en leunde zwaar tegen mij aan.

‘Zijn het geen verrukkelijke kleine snoepjes van jongetjes, vooral de oudste? Zou jij daar ook niet eventjes met je hand zó bij willen doen?’ Plotseling streelde Gerards hand mij daar, waar nog nooit iemand mij had geliefkoosd, op een buitengewoon effectvolle wijze.

‘Toen ik nog student was’, praatte zijn stem rustig, doch met een onmiskenbare trilling bij mijn oor, terwijl zijn hand rusteloos en ter zake kundig verder ging, ‘was ik in huis bij mensen, die precies zo'n kereltje hadden, iets groter van stuk.... als ze uitgingen, mocht ik op hem letten bij het wassen en hem in bed stoppen. Elf jaar was hij, toen we dit voor het eerst deden. Dat joch was er gek op en mocht mij graag. We hebben meer dan vier jaar pret gehad samen. Zijn ouders gingen veel uit en ik was de enige gast’. Gerard begon te hijgen en zwaarder tegen mij te drukken. ‘Heerlijk gevoel hè, Bob.... Kijk, daar ginds loopt ons vriendje, daar, achter dat hek op de weg. Denk je nu in, dat jij hetzelfde bij hem doet....’. Ik staarde duizelig en verdwaasd in de aangegeven richting. Walging en opwinding woelden in mij rond. Mijn benen en armen leken slap als was. De trein begon weer te rijden. ‘Vijfentwintig minuten ongestoord samenzijn. Dit bevalt je wel hè?’ Gerard zette zijn tanden in mijn hals en zoende

mij daar langdurig. Ik hapte naar adem. Zonder zijn liefkozingen te staken, trok hij met zijn vrije hand het gordijntje voor het open raampje naar beneden en deed ook de gordijntjes voor de zijraampjes dicht. ‘Houd je stevig vast!’ Zijn hand werd nog vrijpostiger. Plotseling liet hij mij los. Het was of er een dichte mist in mijn hoofd zat. Ik keek om en zag, dat hij het gordijntje voor het middelste raam aan de andere kant ook naar heneden trok. ‘Tegen nieuwsgierige baanwachters!’ riep hij boven het lawaai van de trein uit. Hij pakte resoluut mijn koffer uit het bagagenet, legde die op de bank en liet het deksel openspringen. Hij woelde ongeduldig tussen mijn kleren en haalde een korte blauwe sportbroek te voorschijn. ‘We gaan een wat practischer broek aantrekken’, riep hij opgewekt en schaterde om mijn beteuterde gezicht. ‘Toe, doe dat ding uit’, zei hij dringend en begon mij te helpen of ik een kleuter was. Mijn handen trilden zo, dat ik de gespen van de pijpen niet los kon krijgen. Gerard hielp mij graag. Hij wierp mijn plus fours op de openstaande koffer en toen ik mijn hand naar de sportbroek uitstrekte, liet hij het laatste restje zelfbeheersing varen, greep mij vast zoals nog niemand dat ooit had gedaan, buitelde met mij op de lege bank en smoorde mijn kreten met zijn mond. Ruimte en tijd bestonden niet meer.

Ik ontwaakte uit een wilde, gloeiende bedwelming toen hij me schudde alsof ik in een diepe slaap was gevallen, terwijl de trein schokkend vaart begon te minderen. ‘Gauw, kleed je aan!’ commandeerde hij, fatsoeneerde snel zijn eigen toilet en opende de gordijntjes, terwijl ik suf en verdwaasd in de blauwe broek stapte en mijn verkreukelde shirt dicht knoopte. We stonden stil bij het voorlaatste stationnetje. Er stapte niemand bij ons in. Ik voelde, dat mijn rug nat was van het zweet. Mijn oren gonsden. Gerard vouwde met opgewekte gebaren mijn plus fours op, ordende de inhoud van mijn koffer en zei: ‘Nog een kwartier ongestoord samen’. Ik zat wezenloos in een hoekje, vechtend tegen opkomende tranen, en hield mijn ogen van hem afgewend. Toen de trein weer begon te rijden ging Gerard naast mij zitten, nam mijn kin in zijn hand en dwong me, hem aan te kijken. Zijn ogen keken zo, dat ik bloosde als een meisje. ‘Hoe vond je de ontgroening? Nooit gedacht, dat het zo plezierig kon zijn hè! Heb ik je pijn gedaan, ja? Je bent ook zo'n ongelooflijk heerlijk joch.... Dit was nog maar een uiterst bescheiden begin’. Hij liet mijn kin los. De gordijntjes gingen weer dicht. De coupé was in een geheimzinnig groenig licht gehuld. ‘Nu zal ik je de eerste beginselen van de kus bijbrengen.... een zeer belangrijke kunst’. Hij trok mij in zijn armen en keek me zo stralend in mijn ogen dat ik dacht: zou ik tóch een meisje zijn? Ik voelde plotseling een sterke drang om te schaterlachen, maar tegelijkertijd begonnen zijn handen mij weer zeer geraffineerd te strelen en zijn lippen grepen de mijne. Hij wekte een roes in mij, die mijn lichaam geheel doortintelde en mijn denken verdoofde.

In mijn herinnering ontwaakte ik pas drie weken later uit deze roes en alles wat ik in deze drie weken leerde, genoot, verafschuwde, machteloos onderging en waarnam, is in mijn verbeelding omfloerst alsof ik al die tijd bedwelmd was. Een van de dingen, die de meeste indruk op mij maakte was, dat vrijwel allo omstandigheden in het voordeel van Gerard schenen te werken. Reeds op weg van het station naar het landhuisje van zijn moeder, een wandeling van een kwartier, leek het vanzelfsprekend, dat tal van mooie knapen ons pad kruisten. Twee ervan herinner ik mij nog goed. Ze droegen tennisrackets in hun hand, waren in witte tenniskleren en natuurlijk waren hun broekjes zeer kort en hun benen fraai gevormd. Gerard betoogde, vatte samen en wees luchtig naar de decoratieve voorbeelden om ons heen en in het bijzonder naar de twee jongens in het wit, iets ouder dan ik, die bijna de gehele route voor ons liepen. Hij bracht mij de overtuiging hij, dat al zulke lieftallige knapen eenvoudig hunkerden naar de opwindende liefkozingen en spelen, waar ik in de trein kennis mee had gemaakt, maar dat zij zich uit valse schaamte of bangelijkheid aldoor bedwongen; dat ik hem heel dankbaar moest zijn, dat hij de gelegenheid schiep om na al die zelfbeheersing nu eens eindelijk uitvoerig en feestelijk uit de band te springen, en stapte luchtig over ons leeftijdsverschil heen. Er waren ook jongelui, die eenvoudig niet *wisten* wat ze misten, en daar sprak hij zo medelijdend over, dat hij er zelf bijna bij moest huilen. Toen ik later eens zwakjes tegenwierp, of dit plezier nu werkelijk zo belangrijk in het leven was, volgde er een dringend betoog, waarvan de kern was, dat waar wij ons voornaamste plezier mee bedreven niet voor niets precies het *middelpunt* van het menselijk lichaam vormt.... Daarna konden we geen museum meer bezoeken waar enig naakt te zien was, of hij maakte mij met nadruk en herhaling attent op het feit, dat ‘het’ bij man en zelfs bij vrouw toch heus precies het middelpunt vormde.

Alles werkte in het voordeel van zijn zorgvuldig voorbereide plannen. Gerards moeder, die reeds weduwe was toen hij nog een kind was, aanbad haar zoon en vond alles bij voorbaat goed en normaal, wat haar enige zoon deed. Zij was hulpbehoevend, sinds enige jaren, en werd verzorgd door een toegewijde huishoudster. Beide dames waren enigszins hardhorend en kwamen nooit op de bovenverdieping van het huis. 's Morgens was er een dienstmeisje, dat onze bedden opmaakte en Gerards kamer schoonhield. Dat Gerard en ik op één kamer sliepen, terwijl er een logeerkamer voor mij beschikbaar was, scheen niemand vreemd te vinden; evenmin, dat we aldoor was- en baadpartijen hadden, tot diep in de nacht in de weer waren en 's morgens uren werk hadden eer we beneden kwamen om te ontbijten.

Gerard was vrijwel onvermoeibaar en hij wilde niets liever dan dat ik ook

minstens zestien uur per dag enthousiast was. Hij stopte mij vol eieren, room, pap, vlees en melk, waar hij die maar kon bemachtigen. Als hij geen sex met mij bedreef, en dat deed hij veel, praatte hij er over. Hij gaf mij zo boeiend mogelijke, met veel pikante détails doorspekte reportages van zijn liefdesavonturen met enthousiaste, blijkbaar onvermoeibare knapen. Vroeger placht hij met zo'n vriendje langdurig op stille plekken te kamperen. Hij schilderde mij in vrolijke kleuren, hoe vrij je dan was in een wereld, die geen enkele belangstelling had voor een kamperende jongeman en zijn vriend, hoe je op elk gewenst uur in je tent kon kruipen en doen waar je zin in had, bij het geruis van de zomerwind in de dennen, het murmelen van beekjes of het tikken van regendruppels op het tentdoek inslapen in elkaars armen, helemaal vrij om aan en uit te doen wat je wilde, en met je handen en je lichaam te doen wat je maar wilde, uitslapend zolang je wilde, en gaan fietsen of wandelen als je er beiden zat van was, om enkele uren later, of midden in de nacht toch weer te beginnen, 's Morgens vroeg, of 's middags, of 's avonds opstaan om in een heldere beek te gaan wassen en zwemmen, en daarna weer orgieën te beginnen en nieuw bedachte spelen te proberen. Het primitieve kamperen was, toen Gerard een kapitaaltje van een oom had geërfd, gevolgd door trektochten in een kampeerauto en verblijven in hotels. Dat laatste was minder vrij, maar bood weer prettige mogelijkheden, was geriefelijker, verfijnder en hygiënischer, vond hij. Ik ondervond dit aan den lijve; nooit van mijn leven ben ik zo vaak in bad geweest als gedurende deze drie weken met Gerard. Hij was erg veeleisend en ik had niets in te brengen. Hoewel tenger gebouwd bezat hij een paar ongelooflijk sterke handen, waarmee hij mij kon maken en breken. Het bezichtigen van mooie plekjes en leerzame bezienswaardigheden was alleen maar ter afwisseling en tevens als de vlag die de lading moest dekken.

De regenachtige dagen in Gerards geboorteplaats waren nog maar inleidend kinderspel, vergeleken bij de wilde feesten in onze kamers van de vier hotels, waar wij respectievelijk onze intrek namen. Het kon nauwelijks meer verbazing wekken, dat we in drie van de vier plaatsen waar we vertoefden, door een strafmaatregel van de Duitsers 's avonds om 8 uur binnen moesten zijn. Daardoor was het vanzelfsprekend, dat we 's avonds niet meer uitgingen en Gerard mij na het diner naar onze kamer begeleidde, en na mij duidelijke instructies te hebben gegeven nog een poosje beneden ging zitten. Dit ceremonieel diende om hem gelegenheid te geven, enigszins bij verrassing met de sleutel binnen te komen, terwijl ik volgens de instructies fris en gebaad in schoon ondergoed, of met niets aan, of met datgene aan wat Gerard had verzonnen, op bed lag te wachten in de een of andere verlangde houding; dat was dan omdat hij er van hield naar iets te kijken, dat ongewoon opwindend

voor hem was, terwijl hij zich uitkleedde en zich genietend-talmend gereed maakte voor de uitbarsting, die na het korte treffen vóór het ontbijt de gehele dag door kleine vrijages en gesprekken was voorbereid. Vóór het middernachtelijk uur liet hij mij zelden met rust. Na de eerste wilde uitbarsting en een kort hazenslaapje volgden nieuwe spelletjes en spelen, afgewisseld met baadpartijen, verkleedspelletjes en dutjes.

Toen ik bijna drie weken van huis was, schreven we mijn moeder een reeds door vorige onder zijn toezicht vervaardigde briefjes voorbereid verzoek, nog een week te mogen wegblijven, omdat het ons zo buitengewoon goed beviel. Mijn moeder schreef omgaand een instemmende brief terug. Of ik het werkelijk prettig vond, dat het vreemde avontuur een week gerekt werd, met het vooruitzicht, dat Gerard daarna een poos op De Beukenborst zou logeren, geloof ik niet. Maar ik had nauwelijks een eigen gevoel of wil, zolang de roes duurde.

Het briefje van mijn moeder had een zeer wilde, langdurige uitbarsting van hartstocht ten gevolge. ‘Dit gaan we in grote stijl vieren’, zei Gerard verheugd. Ik herinner me, dat er die avond laat luchtalarm was, met huilende sirenes en gedaver van luchtdoelgeschut, wat Gerard terstond aangreep om het zó bont te maken, dat ik huilde en schreeuwde. Daarna troostte hij me alsof ik een kleuter was, welke vertroostingen geleidelijk overgingen in liefkozingen; hij bezat een bijzonder effectvolle techniek om, als je volkomen uitgeput en beu van alles was, toch een hartstocht en opwinding in je te wekken, zo hevig alsof je je al een maand op deze nieuwe uitbarsting verheugd had.

De nieuwe dag was al enkele uren oud, toen Gerard mij eindelijk definitief met rust liet. Hoe wij er in slaagden wakker te worden weet ik niet, maar omstreeks half acht in de morgen belde de huistelefoon langdurig en doordringend. Gerard koos dure hotels uit, naar ik aanneem omdat de kamers daar minder gehorig waren en de warmwatervoorziening royaler. Ik hoorde hem mompelen en mopperen en toen zei hij twee woorden, die mij uit mijn bed deden springen: ‘Je vader....’ Enige seconden was het stil, terwijl ik naar Gerard rende, die zwijgend de witte hoorn tegen zijn oor gedrukt hield. De gordijnen waren gesloten en hij had een klein bedlampje aangedraaid. Ik stond naakt, bevend en klappertandend naast Gerards bed. ‘Hallo....’, teemde hij, ‘ja.... ja, met Gerard, zo zo, dag Nol, hoe maak je het? Wat een verrassing, hoewel wel wat matineus.... Hè? Jaaaa.... Wat zeg je? Ja. Goed. Zo je wilt. Ja, die staat hier al gereed. Ja, ik heb het begrepen’. Zijn stem klonk steeds koeler en afgemetener. Hij reikte mij de hoorn over. ‘Dag Nol!’ jubelde ik met een trillende stem. ‘Dag Bob, jongen, blij je stem te horen’. De telefoon was zo duidelijk, alsof mijn vader naast mij stond. ‘Waar ben je?’ vroeg ik. ‘Thuis. Alles is in orde’. ‘Hoe gaat het met je?’ Gerard zat overeind in bed en krabde in zijn verwarde haren.

Hij keek met harde, liefdeloze en toch begerige ogen naar mij. Ik maakte een gebaar naar hem, dat hij een badjas om mij heen moest slaan, omdat ik het koud had, maar hij schudde met een hatelijk glimlachje zijn hoofd. Hij zag er afstotend uit, met dikke wallen onder zijn ogen. Toen ik hem mijn rug toekeerde bedacht ik, dat hij die minstens zo bezienswaardig vond als mijn voorkant. Ondertussen zei Nol: ‘Met mij uitstekend, maar ik heb het gevoel dat het met jou niet zo goed gaat. Daarom heb ik Gerard gevraagd, je op de trein van negen uur veertien te zetten’. Er sprongen tranen in mijn ogen. ‘Ik haal je van de trein’, ging de stem van mijn vader verder, ‘en dan hebben we de tijd aan ons om rustig te praten’. Gerard geeuwde luidruchtig. ‘Ja, Nol!’. ‘Ik heb Gerard gezegd, dat ik er prijs op stel, dat jij alleen komt... Mocht hij erg in zijn wiek zijn geschoten en je tegenwerken, dan pak je diezelfde hoorn, die je nu in je hand houdt van de haak en vraag naar meneer Muntendam, Mun-ten-dam, dat is de eigenaar van het hotel.... toevallig een goede kennis van mij. Hij is thuis, want ik heb hem al gesproken. Het is die grote, donkere man met die zwarte snor, je zult hem wel eens gezien hebben. Je kunt ook even naar beneden lopen natuurlijk. Hij zal je graag even op de trein helpen als dat nodig is. Negen uur veertien. Muntendam houdt een oogje in het zeil, dat je tijdig aan het station bent’. ‘Ja, Nol’. ‘Hou je taai, Bob.... tot vanmiddag’. ‘Dag.... Nol, tot straks, groeten aan mamma’.

Zodra de hoorn op de haak lag, sloeg Gerard zijn arm om mijn benen, duwde zijn gezicht in mijn schoot en begon mij te zoenen. Ik probeerde mij los te rukken en zei: ‘Hou op, we moeten inpakken en weg....’.

Hij sloeg zijn andere arm ook om mij heen en liet mij dwars over zijn schoot vallen. ‘Een bescheiden afscheidskusje lijkt me niet overdreven’.

‘Als je me niet los laat ga ik schoppen en gillen’. Dat was een domme opmerking, want het was een van zijn liefste spelletjes, dat ik mij verweerde en hij me overweldigde. Als ik dan ook nog kreunde en huilde, kon hij zijn plezier niet op.

‘O ja?’ Hij greep mijn polsen met zijn ijzeren handen beet, draaide mij een kwart slag om en liet mij daarna om mijn as draaien, zodat ik met mijn gezicht in het kussen werd gedrukt. Zijn handen waren zó sterk, dat hij mijn beide polsen in één hand kon houden, zonder dat ik ze los kon krijgen.

‘Schreeuw dan! Schop dan! Kereltje, kereltje....’ Hij wierp zich op mij. Ik kreunde en jammerde, en dat was helaas geen spel. Toen zijn opwinding het hoogtepunt bereikte, rinkelde de telefoon opnieuw. Gerard liet het ding eerst enige tijd bellen, voor hij zijn arm uitstak en de hoorn pakte. ‘Hallo....’ zei hij zacht en hijgend. Zijn lichaam drukte zwaar op het mijne. Het kussen was nat van mijn tranen. ‘Wat zegt u?.... Dat, dat kunnen we zelf wel.... de onbeschaamdheid!’ Hij smeet de hoorn neer en gleed van mij af. ‘Of we iemand

willen hebben om te helpen met de koffers te pakken. De jongeheer wordt uiterlijk half negen aan het ontbijt verwacht. Zijn ze gek geworden? Of ik zo vriendelijk wil zijn te zorgen....’ Hij vloekte, hoog en geaffecteerd.

‘De hotelier is een vriend van Nol.... hij is van alles op de hoogte. Waarschijnlijk staat bij achter de deur te luisteren’. Ik voelde een woeste vreugde en had zin om luidkeels te lachen. Gerard maakte een beweging, of bij mij te lijf wilde.

‘Mooie vrienden....’ mompelde hij. Plotseling werd hij uiterst nerveus en angstig. ‘Zouden.... zouden ze hier in het hotel iets bemerkt hebben en jouw.... jouw vader gewaarschuwd hebben?’

‘Ik denk het’.

‘Bob.... je, je weet.... je weet wat ik je gezegd heb.... ik zal altijd *alles* ontkennen, en, en.... als je je mond voorbij praat ga je naar een tuchtschool’.

‘Denk je dat Nol gek is?’

Hij kreunde en rende naar de badkamer. De ban was gebroken. Ik had maar één, alles overheersende gedachte: naar Nol.... Uit de badkamer riep Gerard klagend: ‘Bob, Bo-ob....’. Ik schoof de gordijnen wijd open. De warme zomerzon deed mij de ogen sluiten. ‘Wat is er?’ riep ik opgewekt. ‘Heb je iets? Heb ik je pijn gedaan? Zal ik vragen of ze een dokter sturen?’ Ik wierp het raam, dat op een kier stond, zo ver mogelijk open, breidde mijn armen uit en ademde diep de frisse lucht in, die uit de fraai aangelegde tuin de kamer binnenstroomde. Gerard kwam mompelend en kreunend binnen. ‘Ik voel me zo ellendig....’, stamelde bij.

‘Ga rustig een dutje doen, stoor je niet aan mij, ik red me wel’. Ik haastte mij naar de douche en keerde neuriënd in de kamer terug. Gerard had zijn pyama en kamerjas aangetrokken en zat stilletjes op zijn bed voor zich uit te staren. Naar Nol, dacht ik, naar Nol! Ik voelde mij reeds in de veilige hoede van mijn machtige vader. Zwijgend kleedde ik mij aan en pakte mijn koffer.

‘Bob....’, zei Gerard zacht, toen ik, gekleed in mijn reiscostuum met plus fours met mijn koffer naar de deur liep. ‘Bob luister eens....’. Met de deurkruk in mijn hand keek ik om.

‘Vertel niet te veel lelijks van me’.

‘O, helemaal niet’, antwoordde ik opgewekt. Hij zat zielig ineen gedoken; een ziek aapje. ‘Nol is heus de kwaadste niet.... En mijn moeder probeert altijd kwaad met goed te vergelden’. Gerard schudde mistroostig zijn hoofd. Mijn galgenhumor ontging hem. ‘Alles wat we hierover bepraat hebben.... van een levenservaring voor jou etcetera, dat gaat voor alles op, behalve voor dit. Ik ken Nol. Als ik je meegenomen had naar een bordeel zou hij 't me gaarne vergeven, maar dit.... Vertel hem maar niets.... geef niets toe.... hij, bij zal zich *ontzettend*

opwinden’. Er kwam wat meer gloed in zijn monotone geluid. ‘Al zulke mannen winden zich altijd ontzettend op over dit’.

Gerard stond langzaam op van de rand van zijn bed en kwam naar mij toe. Ik opende snel de deur. Er was een uitdrukking in zijn ogen die mij bang maakte.

‘Ik zal wel een goed woordje voor je doen, zo ben ik wel.... da-ag!’

‘Bob! Bob!’ riep Gerard gejaagd, maar ik stond al op de gang en sloeg de deur achter me dicht. Toen ik een paar stappen had gelopen, ging de deur achter mij open, maar tegelijkertijd dook ergens uit het niets een piccolo op, die vragend mijn naam noemde en zei: ‘Meneer Muntendam wacht op u in de eetzaal. Deze kant uit alstublieft....’. Hij nam mijn koffer over. Ik keek niet om. Wij hadden een kamer op de eerste étage. De piccolo was maar weinig ouder dan ik. Hij bekeek mij vanuit zijn ooghoeken met moeilijk te bedwingen nieuwsgierigheid. Dat deden ook de beide Duitse officieren, die van de andere kant komend tegelijk met ons de brede trap afdaalden. De oudste, die ik later in de eetzaal met Herr General hoorde aanspreken, drukte zijn monocle in zijn oog en riep zo iets van: ‘Ach so, der junge Künstler’. Ik boog en glimlachte maar wat. De vorige avond had ik piano gespeeld en dat had nogal enig opzien gebaard. Nol had mij ingeprent om tegen Duitsers altijd maar vaag en beleefd te zijn; in je hart kon je dan denken wat je wilde. De eigenaar van het hotel kwam mij met uitgestrekte armen tegemoet en schudde mijn beide handen. Hij was een grote, zwaargebouwde man, met drie onderkinnen en enthousiaste blauwe ogen, die mij stralend van vreugde naar een tafel geleidde. ‘Ik zal je maar Bob noemen, hè?’ zei hij.

‘Natuurlijk, meneer Muntendam’. ‘Je hebt nog alle tijd, eet maar rustig. Ik wist niet, dat ik zo'n hoge gast onder mijn dak herbergde.... ik was gisteravond niet aanwezig, maar toen ik hoorde, dat een jonge knaap zo mooi piano had gespeeld en nog eens in het gastenboek keek, toen begreep ik dat je de zoon van mijn oude vriend was....’.

‘En heeft u toen mijn vader opgebeld?’

Hij keek mij niet begrijpend aan. ‘Je vader opgebeld? Welnee, vanmorgen heel vroeg belde *hij* op.... vertelde, dat bij een poos van huis was geweest en brandde van verlangen om zijn zoontje weer thuis te hebben’. Ik haalde verlicht adem. ‘Hij eh.... heeft toch niet vastgezeten of zo?’ Muntendam dempte zijn zware stem en boog zich naar mij over. Ik schudde glimlachend mijn hoofd. ‘Hij is vier maanden zoek geweest, zo maar....’. De man knikte lachend; zijn blauwe ogen twinkelden. ‘Zeg maar niets meer.... de muren hebben oren. Nu ja, je kunt mij wel vertrouwen’. Hij blikte opzij naar de tafel waar de twee Duitse officieren zaten te ontbijten. ‘Ik zie die lui ook liever gaan dan komen’.

‘Maar u heeft ook zo'n *mooi* hotel’, zei ik. ‘Geen wonder....’. Hij maakte een

buiging. ‘Zeer vereerd. Ja, die vader van jou, die is vast niet voor één gat te vangen. Hij heeft me eens een zeer grote dienst bewezen. Een man van goud. Wees maar zuinig op hem’.

Ik knikte en voelde een brok in mijn keel. Haastig nam ik een slok thee en wist niets anders te zeggen als: ‘Heerlijke thee’.

‘Niet te hard! Die is uit mijn privé-voorraad.... Zo, dus nu ga je naar je vader toe, het weerzien vieren. Het leek me, dat hij niet zo erg ingenomen was met die meneer waar je mee uit bent?’

‘Neen’, zei ik, zo luchtig mogelijk, ‘die twee mogen elkaar niet zo. Hij is een achterneef van mijn moeder’.

‘Je moeder is hier ook wel eens geweest, jaren geleden. Een charmante vrouw. O ja, dat is waar ook.... heeft die meneer je geld gegeven voor de trein, of heb je zelf nog? Hij is nogal verstrooid, zei je vader. Of ik daar even naar wilde informeren....’

Ik telde mijn geld uit op de tafel. Daarna praatten we nog wat over mijn toekomstplannen.

Muntendam bracht mij persoonlijk naar de trein. Een piccolo droeg mijn koffer. Het deed hem genoegen, een kleine wederdienst aan mijn vader te kunnen bewijzen, verklaarde Muntendam herhaaldelijk. Hij merkte ook op, dat ik er slecht uitzag. Ik zei, dat ik slecht had geslapen door het luchtalarm en het geschiet van de vorige avond. Toen de trein binnenreed vermaande hij me nog eens vaderlijk, goed op te letten bij het overstappen en gaf me een voor die tijd rijk voorzien lunchpakket. Met moeite vonden we een plaats voor mij in de volle trein. Het afscheid was hartelijk.

Van het begin van de reis herinner ik mij weinig. Ik zat slaperig tussen bejaarde vacantiegangers, die mij meewarig aanstaarden naar ik meende. Na ongeveer een half uur moest ik overstappen op dezelfde boemeltrein, waarmee Gerard en ik de heenreis waren begonnen. Het was een winderige, tamelijk frisse Augustusmorgen, met een blauwe hemel waaraan grote, witte wolken telkens het zonlicht onderschepten. Ik stond te wachten op hetzelfde stationnetje, waar drie weken geleden de moeder met de twee mooie jongetjes was uitgestapt. Er waren nu geen mooie jongens te zien en ergens had ik het gevoel, dat dit vanzelfsprekend was, nu ik niet langer de speelpop van Gerard was en op weg was naar Nol. Het perron was bevolkt door families met schreeuwende kinderen en groepjes trekkers en treksters met rugzakken en dekens, die malle petjes en bonte doeken droegen en zeer veel lawaai maakten. Wat wel aan de vorige keer herinnerde was een lege coupé tweede klas, waarin ik nu geruime tijd ongestoord dommelde. Ik schrok wakker uit een droom, toen de trein vaart minderde. Duidelijk hoorde ik Gerard zeggen: ‘En als later je foto op de

voorpagina's van de kranten staat en je overal toegejuicht wordt als de grote componist, pianist of dirigent.... als er artikelen over je verschijnen en hoeken, geschreven door mensen die menen jou te kennen.... dan zal ik glimlachend bedenken, dat er maar één man op de wereld is, die je kent zoals niemand je kent, die iedere vierkante centimeter van je lichaam langdurig en hij herhaling heeft gestreeld en gekust, die weet hoe je kijkt en kreunt, als je genot het hoogst is, die weet hoe je bent als je slaapt en hoe als je bang bent, dat er een te groot stuk uit je gebeten zal worden, die gelukkig met je geweest is: ik, Gerard, bijgenaamd De Gelukkige!’ Die zin, gevarieerd en uitgebreid met delicate détails, sprak hij minstens elke avond een keer uit.

Zodra de trein stilstond, werd het portier geopend door een man met een vriendelijk, blozend gezicht, die een omvangrijke bagage naar binnen hees en in de netten legde. Hij werd gevolgd door zijn vrouw en drie dochters van respectievelijk elf, twaalf en veertien jaar, waarvan er één een vioolkist droeg. De man en de vrouw namen naast mij plaats, de meisjes gingen tegenover mij zitten. Het was een opgewekte, innemende familie, welke mij spontaan in haar midden opnam. De moeder, een kleine slanke vrouw met een geestig gezicht met grote, vooruitstekende boventanden, informeerde belangstellend, of ik mij niet goed voelde, omdat ik er zo slecht uitzag. Ik verklaarde blozend, dat ik door het oorlogsgeweld heel slecht had geslapen en dat mij niets mankeerde. ‘Hij is net als Janet, die tekent ook zo dramatisch’, zei de vader. ‘Ben je ook veertien jaar?’ vroeg hij. Ik knikte Het oudste meisje en ik wisselden een verlegen blik. ‘Pa is bioloog.... hij heeft het biologen-oog!’ riep het jongste meisje lachend. ‘Hij ziet het aan je tanden, net als bij paarden’, merkte het middelste meisje op. Iedereen lachte. Ik keek naar buiten. Op het perron ging een groepje marechaussees met enkele gevangenen voorbij. ‘Ach, kijk daar nu weer eens’, zei het jongste meisje. De gehele familie keek naar het perron.

‘Misschien zijn het zwarte handelaren, maar waarschijnlijk niet’, zei de man. ‘Dat die kerels zich niet schamen. *Koninklijke* marechaussee!’

‘Wie weet, hebben ze die uniformen gestolen’, opperde de moeder.

‘Dat zullen we maar hopen’. De man zuchtte. ‘Een mens geneert zich om met vacantie te gaan, terwijl er op hetzelfde ogenblik allerlei goede vaderlanders naar de concentratiekampen worden gesleept, en de Joden....’.

‘U helpt er niemand mee, als u thuis blijft’, zei ik.

‘Dat is zo, en dat is afschuwelijk genoeg’. Hij knikte mij toe alsof ik zelf een man met een gezin was.

Het jongste meisje leek treffend op de vader, een gemoedelijk dikkerdje met rossig haar, veel zomersproeten en een blanke huid. De beide andere meisjes waren mager en hadden de smalle gezichten en grote tanden van de moeder. Ze

waren geen van drieën mooi, maar straalden iets uit dat een mengeling was van ontwakende vrouwelijkheid, intelligentie en speelse humor. De meisjes plaagden elkaar wel voortdurend, maar niet kattig. Dat alle vijf de familieleden heel veel van elkaar hielden sprak uit al hun blikken en woorden. Ik voelde me jaloers en gelukkig tegelijk.

‘Nog drie uur hunkeren, Janet’, zei het middelste meisje, toen de trein zich in beweging zette. ‘Dan kun je onze lieve oude piano weer knuffelen’.

‘Geen valse fis meer’, zei de jongste.

‘Het was een dis’, verbeterde Janet.

‘Etude van Chopin, opus 9’, zei het middelste meisje met ten hemel geslagen ogen en een plagend-dweperig gezicht. ‘Janets gro-te liefde’. Zij neuriede het thema.

‘Opus 10 nummer 2’, zei Janet.

‘Opus 10 nummer 3’, zei ik. ‘Nummer 2 gaat zo....’. Ik floot het thema.

De gehele familie keek mij verheugd aan.

‘Nummer 2’, hield Janet vol.

‘Nummer 3’, riep ik lachend.

‘Wedden!’ stelde het jongste meisje voor. De vader moest opstaan en een der koffers uit het net tillen. Naast zijn glundere gezicht zag ik een ogenblik dat van Gerard. De koffer bevatte boeken, muziek, een fluit in foudraal, pyama's en andere kledingstukken. De familie gunde mij de overwinning met sportieve bewondering. Er volgde een vrolijk en verward door elkaar praten en roepen, dat geleidelijk overging in vertellen om beurten. De vader was een enthousiast amateur-violist, die in een strijkkwartet speelde. De moeder en het oudste meisje speelden piano en hadden zangles gehad. Het tweede meisje speelde altviool en het derde fluit. Toen ik hen over mijn muzikale opleiding vertelde, viel er een eerbiedige stilte. Daarna ontspon zich een geanimeerde discussie over lievelingsmuziek, klassieke en moderne componisten, musiceren en het concertleven, welke voortduurde tot het eindstation was bereikt, waar de familie moest overstappen in een andere trein en Nol mij stond op te wachten.

Hij zag mij, terwijl de muzikale familie opgewekt afscheid van mij nam, waarbij ik intussen trachtte naar hem uit te kijken. Het eerste wat mij opviel was, dat Nol opvallend bruin verbrand was. Zijn gezicht leek wat magerder en zijn haar aan de slapen wat grijzer geworden. Ik voelde mij bevangen door een grote verlegenheid, toen hij met snelle passen op mij toe kwam. We begroetten elkaar op zuidelijke wijze. Daarna stelde ik mijn sportieve, elegante vader vol trots aan de muzikale familie voor en vertelde, hoe deze mijn reis had veraangenaamd. Nol had zijn maskertje opgezet van de grote, gewichtige man met de vele belangrijke zaken aan zijn hoofd, die nogal gepresseerd is en in wiens

aanwezigheid men zich spoedig onbenullig en beuzelachtig voelt. Dat nam niet weg, dat hij een voor hem vanzelfsprekende hoffelijkheid en zwier ten toon spreidde, die verlegen blosjes op de wangen van de moeder en haar drie dochters toverden en de vader tot een licht stotteren bracht.

Zodra we alleen waren, haastig wegstappend, zei ik: ‘Wat zie je ontzettend bruin!’ hetgeen hij zonder een zweem van een glimlach beantwoordde met: ‘En wat zie jij er ontzettend bedonderd uit!’ Ik keek om en wuifde naar de meisjes, die ons nakeken. ‘Leuke kinderen’, zei ik met valse opgewektheid. ‘Wat doe je donderwolkachtig, Nol....’. Mijn hart klopte in mijn keel. Er kwam een triest lachje op zijn gezicht. Hij antwoordde: ‘Ik zit tot hier vol met opgekropte vloeken en scheldwoorden, tot hier’. Zijn hand wees bij zijn kin.

‘Dat is wel hoog’, zei ik. Hij liet enige van die opgekropte woorden horen, bijna zonder zijn mond te openen.

‘Hoe kóm je aan die lelijke woorden?’ vroeg ik. ‘Met wat voor jongens ga jij tegenwoordig om?’ Ik keek hem aan. Hij schudde mistroostig zijn hoofd, maar moest toen toch even lachen. Ik kreeg een paar stompjes in mijn ribben en hij mompelde: ‘Dit heb ik nogal gemist’. We keken beiden weer voor ons uit.

Op het plein buiten het station zei hij plotseling: ‘Was het erg, met Gerard?’ Ik knikte blozend en sloeg mijn ogen neer.

‘Deed hij homo-sexueel met je?’ Ik knikte weer.

‘Veel?’ Toen ik weer geknikt had zei hij zacht: ‘Dan heb ik dus niet voor niets die vreselijke tocht van Nice naar hier gemaakt’.

‘Nice?’ riep ik luid.

‘Sssst! Niet zo hard, alle donders! Het was geen gewone reis!’ Hij streek over zijn gezicht, keek om zich heen en scheen nu pas goed te begrijpen, waar we ons bevonden. De gewone, mij zo vertrouwde Nol ontwaakte.

‘Luister, jongen. We gaan nu eerst gauw onze kelen bevochtigen en daarna praten we uitvoerig. Eh.... die koffer, die brengen we in het depot; hou die jas maar bij je.... als het gaat regenen kunnen we daar samen onder’. Hij had een grote afkeer van het ronddragen van regenjassen en andere ‘ballast’.

‘Gaan we niet ineens door naar huis?’

‘Neen. We gaan eerst ongestoord praten. Als je thuis bent komt daar de eerste uren wellicht niets van, en bovendien.... enfin, dat hoor je nog wel. Het beste lijkt mij, de stad uit te wandelen naar de rivier’.

De lucht was bijna egaal grijs geworden en er stond een sterke wind. ‘Wanneer ben je thuisgekomen?’ vroeg ik, terwijl we naar de zijkant van het station liepen.

‘Gisteravond’.

‘Was je erg verbaasd, dat ik er niet was?’

‘Heel erg’.
‘Begrijpt mamma er iets van, van Gerard en mij, nee hè?’
‘Niets. En dat wilde ik zo laten’. Ik knikte instemmend.
‘Behalve hetgeen jullie hebben uitgevoerd, wil ik graag weten wat voor ideeën die gewetenloze, doortrapte smeerpoets verkondigd heeft’.
‘Nou, nou’, vermaande ik, met de intonatie, die hij in het omgekeerde geval zou hebben gebruikt.
‘O, neem me vooral niet kwalijk’, zei hij sarcastisch. ‘Je houdt van je liefste....’
‘Neen!’ zei ik luid.
‘O. Weet je dat zeker?’ We stonden voor het bagage-depot. Een man met twee fietsen haastte zich door de deur en drong zich tussen ons.
‘Heel zeker’, riep ik langs de rug van de haastige man.
‘Ik hoop het! Kom, we staan de mensen in de weg’.
Toen we mijn koffer in bewaring hadden gegeven en weer buiten kwamen begon het te regenen.
‘Nu geen lelijke woorden meer’, vermaande ik. ‘Dit regentje ia alleen bedoeld om te kijken, of je een grote jongen kunt zijn’. Ik voelde mij, hoewel minder dan op het perron, nog altijd verlegen en onzeker, en deed telkens pogingen, over deze gevoelens heen te komen. Nol was immers mijn vriend? Ik had hem geraakt door wat er met Gerard was gebeurd, maar ik wist, dat ik hem nog meer pijn zou doen, als ik mij nu niet meer vrij en ongedwongen bij hem kon voelen.
We staken dravend het plein over, dat nagenoeg verlaten was, en gingen een café binnen, waar we een rustig plekje vonden in een schemerige box. ‘Wat een saai hoekje hè?’ zei ik terwijl Nol de kellner wenkte. ‘Je kunt er niet eens naar de meisjes kijken’.
‘Erg lief van je verzonnen’, mompelde Nol. We gingen met de hoofden dicht bij elkaar zitten. ‘Je kunt er waarschijnlijk ook niet eens een goed glas drinken. Wat een tijd!’ verzuchtte Nol.
‘Hoe lang nog, schat je, voor we weer aan de Boul' Miche zitten?’
Mijn vader uitte een lange, kreunende zucht. ‘Noem die naam niet, anders ga ik huilen’, zei hij. Toen de kellner ons had bediend zei Nol: ‘Ze zijn pas in Noord-Afrika! Misschien zien jouw kinderen nog eens het einde.... ik ben tegen die tijd van ellende gestorven’.
‘Kom, kom. Ze krijgen nu toch op hun donder?’
‘Een druppeltje op een gloeiende plaat. En wat er allemaal gebeurt, hier en in de andere bezette landen.... En je kunt zelf maar zo ontzettend weinig doen’. Hij steunde.
‘Dat is toch al een vooruitgang. Twee jaar geleden zei je aldoor; en niets te

kunnen doen....’.

Nol grinnikte kort. Toen zei hij fluisterend: ‘Het was erg moeilijk om van de Rivièra te scheiden.... ik heb meermalen met de gedachte gespeeld, daar op het puntje van een landtong te gaan zitten en er te blijven, tot ik weer verkeersvliegtuigen over zag gaan en plezierjachten zag varen....’

‘Je bent toch niet alleen voor mamma en mij teruggekomen? Ik ben natuurlijk erg blij en vereerd, maar of ik het waard ben....’ Plotseling werd ik zo vervuld van de gedachte van mijn minderwaardigheid, dat ik in snikken uitbarstte. Nol troostte mij met uit te leggen, waarom ik mij schuldig en minderwaardig voelde, en dat ik mij vergiste. Ik hield niet van Gerard, verafschuwde hem misschien zelfs diep in mijn hart wel (dit beaamde ik met overtuiging) zo verklaarde Nol, maar toch had ik waarschijnlijk op zekere momenten genoten van hetgeen ik verafschuwde en die tegenstrijdigheid maakte, dat ik me schaamde en verward voelde. Die gevoelens deelde ik met het zeer grote deel der mensheid, dat van sexuele liefdesuitingen genoot, of daar sterk naar verlangde, en deze tegelijkertijd of kort daarna als minderwaardig of van minder allooi beschouwde. Daarbij waren dit geheel nieuwe, overdonderende ervaringen voor mij en ik was tot die ervaringen verleid, en dat alles maakte mijn schuldgevoelens bijzonder groot en hevig. Of ik mij eerst verweerd had?

Met gedempte stem vertelde ik hem, hoe het begonnen was, wat Gerard en ik hadden uitgevoerd en welke ideeën Gerard had verkondigd. Halverwege dit verslag hield Nol het niet langer uit, om zijn stem aldoor te dempen, als hij commentaren gaf, mij over aarzelingen heen wilde helpen, vragen stellen of zijn woede wilde uiten. Toen we onze hoofden om de hoek van het schot staken bleek, dat de zon scheen.

Weldra liepen we langs de kortste weg naar de oude stadspoort, waarachter de rivierdijk lag. De wind was feller geworden. Witte en grijze wolken zeilden in verschillend tempo langs de blauwe lucht. Het water van de rivier zag grauw. De schepen die voorbij voeren hadden witte schuimkoppen, die aldoor over de boeg stoven. We vonden een windstille plek in de berm van de dijk achter de muur van een afwateringssluis en gingen in het hoge, vochtige gras op mijn regenjas zitten. Rechts van ons lag de brede rivier, met aan de overkant de contouren van ons popperige stadje, met zijn grote kerktoren en karakteristieke hoge kademuur, met verder stroomafwaarts de kruinen van onze beuken en het silhouet van onze toren in de griend. Ik vervolgde mijn verslag en toen er niets meer te vertellen was, zwegen we geruime tijd.

Het was Zaterdagmiddag. Over de dijk passeerden fietsers, wandelaars en Duitse legerauto's. De veerboot naar ons stadje leek dieper dan anders te liggen door de hoogte van de golven. De jonge boompjes langs de dijk bogen diep door

in de straffe wind. We lagen languit naar de jagende wolken te kijken, uitrustend van het vermoeiende, emotionele gesprek.

Plotseling slaakte Nol een lange zucht en zei: ‘Jouw ogen zijn wijder opengegaan voor de charmes van mooie jongens, charmes die mij weinig zeggen, maar wier bestaan ik niet zal ontkennen. Nogmaals: het zou mij verschrikkelijk spijten, als die belangstelling ging overheersen inplaats van te verdwijnen zoals melktanden verdwijnen en bepaalde kindergewoonten. Je ziet nu zelf, bij Gerard, waar dat domineren toe leidt. Bovendien leeft hij voortdurend in de schaduw van de gevangenis’.

‘O, maar ik interesseer me wel voor meisjes. Denk maar aan dat drietal van daarstraks’.

Nol draaide zich op zijn buik, steunde zijn hoofd in zijn handen en keek mij doordringend aan. ‘Snel antwoorden’, zei hij, ‘wat voor broeken droegen die meisjes?’

‘Het tweede meisje een witje, het jongste een licht groentje, bijna wit, het oudste meisje droeg een té lange jurk en zat te rustig.... ze droeg een lichtblauw hemdje onder de rose onderjurk en had daar mooie borstjes in verstopt, waar ik tot mijn spijt alleen het kuiltje van heb gezien. Als je nu bedenkt, dat ik vanmorgen niet erg fit was en zo....’.

‘Erewoord?’

‘Erewoord!’

Nol glimlachte breed en schudde plagend-bedenkelijk zijn hoofd. ‘Gewoonte is wel een tweede natuur’, zei hij. ‘Dit herinnert me aan het gesprek, dat ik ongeveer een jaar geleden heb gehad met mijn oude, gepensionneerde H. B. S.-directeur, een zeer wijze, hoogbejaarde schoolvos, die allerlei boekjes over de jeugd en opvoeding heeft geschreven. We hebben een lang gesprek over jou gehad, moet je begrijpen’.

‘O, ik neem je niets kwalijk’, zei ik. ‘Wat zei die schoolvos?

‘Hij zei, dat deze dingen, de meisjes, hun aantrekkelijkheden, etcetera, geen al te grote plaats in je leven moesten gaan innemen, niet *overwaardig* worden....’.

‘Zei hij dat, overwaardig? Dat is vast een germanisme, zo'n stoute schoolvos! De tekenende overwaardigheid van het kleinmeubel in de speciaalzaken van de grootstad, door een vlieger van de weermacht voorheen, kleinkunstklaviervirtuoos’, dreunde ik op. ‘Zanik nu niet’, zei Nol lachend, ‘ik wilde juist opmerken, dat afgezien nu van dat mooie woord, er hele troepen argumenten zijn om zo'n schoolmeestersopmerking mee dood te slaan. Je kunt je afvragen, of de andere zaken van het leven zoveel meer waard zijn.... eten, drinken, een carrière opbouwen, geld bijeen schrapen, mensen goederen opdringen, de wetenschap van dat opdringen, geld verdienen aan zieken, handel,

reclame, medische wetenschap.... of een wetenschappelijke carrière, die vaak niet veel meer is dan een aaneenschakeling van opgeblazen pietluttigheden, of de politiek, de godsdienst, de “kunst” van het oorlogvoeren.... in al de levens van mensen, die zich aan deze dingen wijden, en van jongelui die zich daar op voorbereiden, komt veel *overwaardigheid* voor, die minder charmes, plezier of zelfs goedheid inhoudt, dan overwaardige sex. Maar toch.... juist jij, Bob, met je bijzondere begaafdheid, voor jou *bestaa*t dit probleem. Voor iemand die een tamelijk nutteloos leven heeft, nutteloos voor het geluk der mensheid en der naaste familie, maakt het weinig uit, als hij wat erg veel tijd en aandacht aan het sexuele geeft, inplaats van aan sport of geldverdienen. Maar jongens zoals jij, zijn erg zeldzaam....’.

Ik stootte Nol aan en zei: ‘Erg lief van je bedacht.... heb jij die twee besteld.... daar, rechts onderaan de dijk?’

Nol tilde zijn hoofd een eindje op en keek naar het prille paartje, een jongen en een meisje die niet veel ouder waren dan ik. Ze liepen met de armen om elkaars middel langzaam tegen de wind in en stonden zo nu en dan stil, om elkaar speelse kusjes te geven. De wind deed het blonde haar van het meisje wapperen als een vlag en blies haar rok om haar benen; zij had een mooi gevormd lichaam.

‘Neen’, zei Nol lachend, ‘in tegendeel! Dit is een wandelend pleidooi tegen hetgeen ik zojuist namens de schoolmeester onder voorbehoud heb betoogd. Ter wille van de moraal en de schoolmeesters moest dit verboden worden, net als in de stad Rome. Werumeus Buning had zeker ook juist met zijn oude schoolmeester gepraat, toen hij concludeerde: Ter wille van de boer die ploegt, besta de wereld voort....’.

‘Ter wille van het paar dat mint, besta de wereld voort!’ riep ik uit en neuriede enige maten uit de muziek van Rudolf Mengelberg, welke in die tijd opgang maakte.

‘Onderweg van Nice naar hier - een vreselijke tocht, zoals ik al zei - heb ik wel eens gedacht: wat kan er voor belangrijks zijn, dat me naar huis drijft.... belangrijk in een krankzinnige wereld vol oorlogsgeweld, concentratiekampen, persoonlijke onveiligheid en rechteloosheid, het kapotgaan van millioenen toekomstplannen, idealen en zekerheden van evenzovele mensen? Drie weken geleden kreeg ik namelijk het gevoel, dat ik naar huis moest, dat er iets met jou was.... In deze wereld van nu lijkt het soms belachelijk nietig en onbeduidend, zo'n gevalletje van jou en Gerard, belachelijk om je druk te maken om zo'n paar probleempjes. Ik dacht daar gisteravond aan, toen mamma mij vertelde waar je was en ik jullie brieven las en begreep, wat er aan de hand moest zijn. Maar toch.... (hij wees naar het paartje, dat bijna om de bocht van de dijk was

verdwenen) die twee hebben gelijk. Voor hen is dit, nu en hier, oneindig veel belangrijker dan al het oorlogsgeweld en alle wereldschokkende problemen. Leur vie c'est maintenant! En voor ons (zijn stem werd opgewekter) is het belangrijk, dat onze vriendschap er is en deze crisis heeft doorstaan, dat misverstanden worden opgehelderd en onnodige angst en verwarring verdwijnen’.

We zwegen geruime tijd. Het werd tijd om naar huis te gaan.

‘Maar waarom was je nu zo *verschrikkelijk* kwaad op Gerard?’, vroeg ik, toen we opstonden.

‘Was? Dat ben ik nog! Met die meneer heb ik nog een appeltje te schillen! Ik zal hem niet bij de politie aangeven.... denk je eens in, een leraar.... hij zou voor altijd uitgeleraard zijn.... eigenlijk moest ik het wél doen! Als ik zijn naam maar denk, voel ik pure moordzucht in mij. Waarom moest hij uitgerekend *jou* nemen? Hoe haalt hij het in zijn stomme kop? Alsof er geen duizende frisse, middelmatige knapen bestaan, waar hij zijn hart aan kan ophalen, knapen waaraan de wereld nuchter beschouwd weinig heeft te verliezen als ze door verleiding een poosje in de war raken en wat minder goed hun best doen op school. Maar *jij*! Hij moet volslagen *gek* zijn geworden!’

We liepen voor de wind met grote stappen naar de stadspoort terug. Nol brieste van oprechte woede en zijn ogen fonkelden van vaderlijke verontwaardiging. Toen hij wat gekalmeerd was herhaalde hij, dat hij het mijn moeder niet wilde aandoen, haar de waarheid te vertellen, hoewel het zeer verleidelijk was, om haar voor eens en voor altijd te bewijzen, waar haar ‘wereldvreemdheid’ en het ‘spirituele’ van achterneef Gerard samen toe in staat waren. Nol zou haar zeggen, dat hij een beetje grof geweest was bij het telefoongesprek van die morgen, en dat neef Gerard zich nu erg beledigd voelde en niet van plan was om nog een stap op De Beukenhorst te zetten. Ook spraken Nol en ik af dat ik Gerard niet meer zou ontmoeten.

Het duurde acht jaar, voor ik Gerard terug zag, bij toeval ergens op straat, in gezelschap van zijn vrouw en twee dochtertjes, waarvan er een in de kinderwagen lag en de andere aan zijn hand naast hem trippelde. Zijn vrouw was twaalf jaar jonger dan hij, een knaapachtig, slank vrouwtje, dat hij op de tennisbaan had leren kennen, waar zij als een jongensachtige achttienjarige in witte shorts rondspringend zijn hart had gestolen. Ondanks haar jongensachtige vormen en gladde, korte haar was zij zacht en op een bepaalde manier zeer vrouwelijk. Zij had lieve duivenogen in een mager, geestig snoetje en haar melodieuze stem was zeer aangenaam om te horen. Naar men zei was Gerard een trouwe huisvader.

‘Daar heb je me niets over geschreven, dat jullie zo slecht sliepen omdat je last had van vliegtuigen’, zei mijn moeder, toen we voor het eerst sinds de terugkeer van Nol gezamenlijk aan tafel zaten.

‘Och....’, antwoordde ik, belangstellend in een schaal kijkend, ‘zulke dingen zijn zo gewoon. Het was trouwens vooral de laatste nachten. Was het hier dan zo rustig?’

‘Nogal’, zei mijn moeder.

‘Mensen, die met vacantie zijn schrijven altijd geflatteerde verslagen naar huis’, merkte Nol op. ‘Als *ik* eens aan het schrijven was geslagen....’.

‘Dat niet schrijven hoorde er zeker bij?’ vroeg ik. Nol knikte. ‘Maar hoe wist je, dat je weer veilig thuis kon komen?’

‘Dat vernam ik eergisteren.... hier niet zo ver vandaan’.

Over Nice en omgeving vertelde Nol ons vrijuit. Hij had enige tijd bij zijn ouders gelogeerd, die hun terugkeer naar Nederland overwogen, omdat de sfeer van gastvrijheid, waarin de vreemdelingen te midden der bevolking plachten te wonen, begon te verdwijnen naarmate het leven moeilijker werd. Alleen een aantal multi-millionnaires, waaronder enige ‘vergeten’ Engelsen en Amerikanen leefden ongestoord in hun enorme villa's op eenzame, schilderachtige landtongen van de Rivièra en de Côte d' Azur. Maar voor de andere vreemdelingen, voor zover ze niet gevlucht, geïnterneerd of weggevoerd waren, werd het leven met de dag onplezieriger.

Over Parijs wilde Nol niets loslaten. De aanblik van de lijdende stad en van de geliefde plekjes en heilige plaatsen, waar de Hunnen als overwinnaars flaneerden en zaten, was té afschuwelijk, zei hij.

‘Looking at death is dying’, merkte mijn moeder op.

‘Van wie?’ vroeg ik.

‘Van Emily Dickinson’. Mijn moeder was sterk in citaten. Als ik een schoolopstel wilde sieren met een citaat, dat mijn leraar beslist onbekend was, klopte ik nooit vergeefs bij haar aan. Zij had, wat Nol haar over Gerard vertelde, heel rustig opgenomen, zoals zij vrijwel alle dingen rustig verwerkte; maar of zij geloofde, dat de zaak zó eenvoudig was betwijfel ik. Mijn moeder bezat de gave de dingen zonder bemoeizucht, zelfs zonder vermomde bemoeizucht, aan Nol over te laten als zij voelde, dat hij dit graag wilde. Ondanks haar andere inzichten had zij een zeker vertrouwen in hem.

‘En nu wil ik eindelijk wel eens alles horen over wat je in die vier maanden hebt uitgevoerd’, zei Nol aan het dessert. ‘Van je overgangsrapport heeft mamma me al verteld, maar de muziek, hoe staat het dáár mee? Zijn de heren Leeuw en Zuurpruim tevreden?’

Ik vertelde, dat mijn leraren, elk op hun wijze, tevreden waren en dat ik,

samen met Zuurpruim, een echte orkest-repetitie had mogen bijwonen, met de belofte, dat we zulke leerzame bezoeken in de toekomst van tijd tot tijd zouden herhalen. En hiermee waren we dan hij het volgende probleem aangeland: het al of niet bijwonen van concerten en repetities, nu de Duitsers met hun Kulturkammer zich met de kunst gingen bemoeien.

Derde boek

Zestien en twaalf

1

Toen ze de schemerig verlichte trap naar de zolder beklommen, werd het geruis van de regen sterker.

‘Komt er heus nooit iemand in die kamer, behalve jij?’ vroeg Daphne, licht hijgend van het snelle trappen klimmen.

Bob keek glimlachend om. ‘Een of twee keer per jaar ruim ik de boel grondig op en zet dan de deur open voor het nijvere vrouwvolk. Verder komt er niemand dan ik. Zelfs Nol heeft na de inwijding, vier jaar geleden, nooit meer een voet gezet in dat geheimzinnige hol van Blauwbaard’.

Daphne lachte. ‘Wat is het hier warm’, zei ze, terwijl ze de zolder betraden. Bob legde zijn arm om Daphnes middel en leunde losjes tegen het hek rond het trapgat. ‘Daphne groet de dingen....’ prevelde hij. Zij liet haar blik ronddwalen door de grote ruimte, waar zij zich een jaar tevoren zo vaak had vermaakt. Aan de beide uiteinden waren enige kamers. Onder de schuine dakwanden waren lage kasten voor het opbergen van fruit. In een der hoeken stonden oude kamerschermen, kisten en meubelen. Door de zes koekoeken, drie aan elke kant, stroomde een grijs licht over de houten vloer, die rossig van kleur was.

‘Eerst even schommelen’, zei Daphne en rukte zich los. Zij droeg het strakke, felgroene truitje en de korte, wijde, geruite rok waarin hij haar van de veerboot had zien komen. Hij snelde haar achterna. Hun stappen en gelach weergalmden door het zoldergewelf. Aan een der hanebalken hing een schommel en schuin daarachter, aan een volgende balk, een stel ringen. Daphne wilde op de schommel gaan zitten, maar Bob sloeg zijn armen om haar heen en trok haar achterover. Hij knielde met één knie op de vloer, keek neer in haar vrolijke gezicht en zei lachend: ‘Eén bescheiden kusje, is dat te veel?’ Zijn ernstige ogen zeiden: *Vind je de schommel leuker dan mij*? Haar gezicht kreeg een verlegen uitdrukking. Zij sloeg haar armen om zijn hals en zoende heftig zijn wangen, ogen en mond. ‘Zo goed?’ fluisterde zij. Hij nam haar kin in zijn hand en

glimlachte. Zij sloeg haar ogen neer. Toen tilde hij haar overeind en zei: ‘Zal ik je duwen?’

‘Ja, heel hoog!’ Zij maakte enige dolle sprongetjes, alvorens op de schommel te gaan zitten. Met zijn handen op haar heupen trok hij haar achteruit en duwde haar hoog op, en daarna aaide en duwde hij haar enige malen beurtelings, wat zij met kleine kreetjes beantwoordde. Toen liep hij naar de ringen en maakte gymnastische toeren. Daphne schommelde rustig en keek aandachtig naar hem. Zij had een treurigheid in zijn ogen gezien, die haar onrustig maakte. Met welgevallen keek zij naar de bewegingen van zijn lichaam en ledematen. Hij droeg een lange, helderblauwe broek en een lichtgrijs shirt met lange mouwen. Hoger en hoger zwaaide hij aan de ringen heen en weer, terwijl hij ondertussen allerlei kunsten vertoonde. Plotseling liet hij op het hoogste punt de ringen los, belandde met een zachte plof op zijn tenen, liep in galop naar een der koekoekramen, dat op een kier stond en bleef daar enige tijd roerloos naar buiten kijken. Toen hij verderliep en een sleutelbos uit zijn zak haalde, liet Daphne zich van de schommel glijden en liep langzaam naar hem toe.

‘O, *die* kamer!’ zei ze, toen hij de sleutel in het slot stak. ‘Vorig jaar zei je, dat daar kostbare dingen in opgeborgen waren’.

‘Dat is ook zo. Zeer kostbare dingen. Nu even je ogen dicht voor de verrassing’. Hij drukte zijn hand tegen haar ogen, opende de deur, leidde haar voorzichtig binnen, sloot de deur en knipte een schijnwerper aan, die op een standaard was gemonteerd. ‘Nu ga je hier staan, zo, een, twee, drie.... kijk!’

Hij liet zijn hand zakken en hield die losjes onder haar kin, met zijn vingertoppen tegen haar keel. Daphne liet een langgerekt ‘Oooo....’ horen, dat in zijn vingertoppen trilde.

‘Hoe vind je jezelf?’ Zijn stem klonk nonchalant, maar zijn ogen waren met felle aandacht op haar gezicht gericht, terwijl zijn vingertoppen heel zacht haar hals streelden. Daphne staarde met open mond naar de drie foto's van zeer forse afmeting, die aan de muur naast elkaar hingen en door de schijnwerper helder werden verlicht. De linkerfoto toonde een ernstig kijkende Daphne *en profil*, de middelste een lachende Daphne en face, het guitige gezicht iets naar links gewend, terwijl de derde foto een dromerig glimlachende Daphne met het gezicht naar rechts *en profil* toonde. De drie foto's waren elk ongeveer een halve meter hoog en op alle drie was het blote bovenlijf, tweemaal *en profil* en eenmaal van voren genomen, voor meer dan de helft zichtbaar. Het waren zeer scherpe foto's, waarop alle glimlichtjes, tedere rondingen, licht- en schaduwplekjes van het haar, het gezicht en het bovenlichaam verbluffend helder te zien waren.

‘Hoe *kun* je het!’ zei Daphne half fluisterend. Ze hield haar hoofd scheef en

wreef haar wang tegen zijn bovenarm. ‘Daar kun je alle klodderwerkjes van mijn vader voor cadeau krijgen’. Zij legde haar arm om zijn middel en drukte haar heup tegen de zijne.

‘Kom, kom....’, zei Bob lachend. ‘Het zijn maar foto's.... een beetje handigheid en routine, een beetje scheikunde en goede spullen, dan nog een weinigje geluk.... dat is alles’.

‘Zulke foto's heb ik nog nooit gezien, echt niet!’ Haar stem schoot hoog uit.

‘Dat is weer iets anders....’.

‘Ik sta er wel ongegeneerd op hè....’. Zij lachte gorgelend.

‘En of. Het oog van de camera! Gelukkig begin je geloof ik *nu* pas te zien, dat je een jaar geleden strikt genomen geen meisje meer was, dat alleen met een bad-*broekje* toe kon,. Trouwens, in het begin was je wel erg verlegen met je miniatuur-heuveltjes-in-wording; toen hield je aldoor je schouders naar voren en maakte een hoop malle bokkesprongen om ze te camoufleren’.

‘Ach jij, plaaggeest, niks van waar’. Zij probeerde hem door elkaar te schudden, zonder haar ogen van de foto's af te wenden. Toen zij er wat dichter bij was gaan staan en de détails had geprezen (‘Dat kuiltje in m'n borst, enig.... die plooitjes in m'n vel daar bij m'n oksel.... de schaduw van m'n oogharen op mijn wangen, geweldig....’) zuchtte zij enige malen diep en keek voor het eerst de kamer rond, die buiten de lichtkring van de schijnwerper in een diepe schemer was gehuld. Het was een tamelijk laag vertrek met twee gevelramen, waarvoor dikke zwarte gordijnen hingen, die bijna geheel gesloten waren. De wanden, die met witgespoten asbest waren bekleed, weerkaatsten een vaag licht, waarin zij een lange, witgeverfde tafel ontwaarde, die tegen een der muren stond. Naast de tafel was een grote vaste wastafel met glimmende kranen en voor de tafel stond een zwart keukenkrukje. Haar blik gleed over het kastje met glazen deurtjes, dat boven de werktafel hing en waarin potjes, witte bakken en andere materialen vaag zichtbaar waren, hechtte zich een ogenblik aan het dofzwarte vergrotingsapparaat, dat op de hoek van de werktafel was gemonteerd, gleed over de donkere vloer met de helder rode mat naar een grote, oude leren clubfauteuil tussen de ramen, waarvoor een laag tafeltje stond, waarop enige albums lagen. Zij draaide zich half om en zag naast een wandkastje van zwart hout een ouderwetse canapé staan, die met twee bontgekleurde kussens was opgevrolijkt. Naast de deur hing een rood brandblusapparaat. Plotseling, toen haar ogen geheel aan het vage licht gewend raakten, drong het tot haar door, dat er vele foto's rondom tamelijk laag aan de muren hingen.

‘Oòòò.... maak eens licht!’ riep Daphne en sprong weg naar een der muren buiten de lichtkring. Haar schaduw danste voor haar uit. Bob liep naar de ramen en schoof de zwarte gordijnen open. ‘Een kamer vol Daphnes!’ riep hij uit en

maakte brede gebaren met zijn armen. ‘De beste heb je gezien, maar hier en daar zitten er bij, die wel grappig zijn’. Hij was naar haar toegelopen en nam haar linkerhand in de zijne. Zij liep ingespannen turend langs de foto's, waarvan de meeste iets groter dan een briefkaart waren. Zo nu en dan lachte zij nerveus of maakte grillige sprongetjes. Toen stonden ze voor een zeer grote foto, waarop Daphne in een omlijsting van donkere bladeren en takken naakt in het van opzij vallende zonlicht stond, met haar hemdje in haar omhoog geheven armen en haar lachende gezicht achterover geworpen.

‘Oòòò.... schobbejak!’ Zij porde hem onzacht in zijn zij.

‘Dat was, toen jij dat klikje hoorde’.

‘Dacht ik het niet! En jij zei, dat je een mooi diertje fotografeerde, gemene schurk!’

‘Nou, en? Sprak ik de waarheid of niet? Wij mannen onder elkaar noemen dat: Daphne, zoals God haar geschapen heeft. Ben je tevreden over het mooie diertje? Je stond daar plotseling zo afgrijselijk goed, met die baan zonlicht van opzij.... en als je naar mij had willen kijken, had je precies tegen de zon in moeten turen. Kijk eens wat een fabelachtig licht hier langs je armen, heup en benen’.

Zij keek hem snel aan en glimlachte moederlijk, toen ze zijn enthousiaste ogen zag, en richtte haar blik op de volgende foto. Met een klein gilletje boog zij zich voorover. ‘Dit is het blote hoekje’, zei hij. Deze foto was kleiner en toonde Daphne terwijl zij één voet optilde om in haar badbroekje te stappen. Zo was er nog een foto, met een storende, vaag zichtbare tak op de voorgrond, waarop zij met het broekje aan haar voeten stond, en een foto, waarop zij alleen een te kort hemdje droeg. Daarna waren er Daphnes in hemdje en broekje, Daphnes in jurken, bloesjes met rokjes, in overall, zwemmende, roeiende, springende, zonnebadende, ezeltje en pony rijdende, bloemen plukkende, bloemenkransjes rijgende, schaterende, lachende, glimlachende, dromerig en ernstig kijkende Daphnes, en Daphnes met een pleister op haar bovenbeen in een ligstoel. Terwijl zij dit alles ademloos verwerkte, kneep zij hem van tijd tot tijd hard in zijn hand, duwde hem met haar elleboog in zijn zij en maakte proestende en zoemende geluiden. Toen zij alle foto's twee keer bekeken had en weer stilstond voor de door de schijnwerper beschenen vergrotingen, legde zij haar armen losjes om zijn hals, duwde haar lichaam tegen het zijne, ging op haar tenen staan en beet hem zacht en speels in zijn neus en wangen, en daarna wat harder in zijn hals. ‘Gekke, gekke, gekke gekkerd’, zei ze hijgend. Hij sloeg zijn armen om haar middel en drukte haar stevig tegen zich aan.

‘Hoeveel zijn het er wel?’ vroeg zij en streek met haar wang langs de zijne.

‘Bijna honderd.... drie films van zesendertig. Ongeveer tien zijn er mislukt’.

‘En de nieuwe? Kun je die al ontwikkelen?’

‘Als ik een film vol heb. Zal ik je eens laten zien, hoe het gaat?’

‘Ja, leuk!’ Zij sprong op en sloeg haar benen om zijn middel. Zo droeg hij haar naar de werktafel, waar hij haar op de rand neerzette. Met veel animo liet hij haar de materialen zien, legde uit hoe een film ontwikkeld werd en hoe het vergrotingsapparaat werkte. Toen hij alles had uitgelegd, pakte hij zijn camera en sleepte de schijnwerper naar het plekje, waar zij met wiebelende benen op de tafel zat. Zij glimlachte en vroeg met een schalkse blik: ‘Moet m'n broek er nog op? Ik wen er al aan’. Zij zette de hakken van haar sandalen op de rand van de tafel en plaatste haar handen achter zich.

‘Prachtig’, zei hij, maar het klonk niet enthousiast genoeg. Hij pakte zijn belichtingsmeter. ‘Dit wordt wel een tijdopname, dus eventjes verstarren’.

Toen hij had afgeknipt zei hij: ‘En nu de foto van de dag.... Daphne, kijkend naar de foto's van Daphne’. Hij zette haar op het eerste plekje neer en was lang bezig voor de situatie hem bevredigde. Daarna liet hij haar nog een keer met haar rug naar de drie vergrotingen staan, zodat er drie foto-koppen achter haar gezicht te zien waren.

‘En nu de bijzondere foto van de dag’, zei Daphne lachend en ging op haar handen voor dezelfde drie vergrotingen staan.

‘Dat gaat niet met tijdopname.... als de zon weer eens schijnt dan heel graag buiten’. Hij zette het fototoestel weg en liep snel op haar toe. ‘Maar 't is heel erg lief van je’. Hij drukte zijn gezicht in de zachte stof van haar broekje, sloeg zijn armen om haar lendenen en droeg haar zo weg naar de grote clubfauteuil, waarin hij haar ondersteboven neerzette. Zij verweerde zich lachend tegen zijn strelende handen en duikelde handig terug op haar voeten.

‘Je moet maar eens bij ons in de stad komen kijken’, zei Daphne, terwijl ze naar het raam liep en naar buiten keek. ‘Op je handen staan is erg in de mode op 't ogenblik. Jij hier in dat durpje bent niks gewend, daarom kijk je zo je ogen uit, maar in de stad....’. Hij lachte schamper en kwam naast haar staan. ‘Met zwarte gymbroeken aan zeker, of zo....’. Hij begon haar rokje in de korte pijpjes van haar broekje te stoppen. Daphne schaterde. ‘Sommige meisjes wel’, zei ze, ‘dat is waar, maar lang niet iedereen’. ‘Is het je wel eens opgevallen, dat meisjes veel meer op hun handen staan en aan stangen van hekken ronddraaien dan jongens? Veel en veel meer! En als wij jongens dan komen aanhijgen om wat te zien, kijken jullie beledigd en zorgen, dat we net niets te zien krijgen, of houden gauw op’.

Zij trok glimlachend haar rokje los en draaide enige malen snel in het rond. ‘Of zo, ja juist....’ zei hij, zakte snel door zijn knieën en zei met een piepstemmetje: ‘Lekker toch gezien!’

Het werd wat lichter buiten, hoewel het nog steeds regende. Tussen twee beukenkruinen door was een stuk van de rivier zichtbaar in grijze sluiers van regen. Bob deed de schijnwerper uit en keek naar Daphne, die zich van het raam had afgewend en nu nogmaals alle uitgestalde foto's ging bekijken. Zij neuriede het promenade-thema, waarmee zij hem een week tevoren had verrast en toonde zich volkomen op haar gemak.

‘Toepasselijk hè?’ zei ze met een warme, lage klank in haar stem. Toen zij hem aankeek vroegen haar ogen: *Wat heb je.... waarom kijk je zo somber*?

‘Ben je nu, wat je vader noemt: zwaar op de hand?’ vroeg zij ernstig, toen zij langs hem heen liep.

Hij zuchtte diep, sloeg zijn armen om haar heen en duwde zijn gezicht in haar haar. ‘Neen’, zei hij, ‘wat mij scheelt zou Nol typisch overdreven sentimentaliteit van de puber noemen. Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt’.

‘O. Hou er dan mee op, of vind je het juist fijn?’

Hij begon te lachen, tilde haar van de grond en droeg haar naar de grote fauteuil. ‘O jij.... verschrikkelijk bijdehand schattekind’, zei hij met een lage, hijgende stem, viel neer in de stoel en trok haar op zijn schoot. ‘Weet je wel, dat alle meisjes, die ik ooit ergens heb ontmoet, in de verste verte niet met jou zijn te vergelijken?’

‘Ik vind het soms ook fijn om verdrietig te zijn en een beetje te huilen’, zei ze met een zoet stemmetje.

Hij streelde haar gezicht en hals met zijn vingertoppen en zei met een zucht: ‘Domme gedachten warrelen door mijn hoofd.... Ineens denk ik aan vandaag over een maand.... aan vandaag over twee maanden, drie maanden, vier maanden.... Dan ben ik hier weer alleen met papieren Daphnes.... ontzettend lieve bewijzen, dat het toch heus eens echt is geweest dat je hier was, dat ik je tegen me aan heb gevoeld en zo maar heus echt zo heb kunnen doen en zo en zo....’. Hij trok haar rokje hoog op en drukte een snelle kus in haar schoot, trok het rokje weer naar beneden, wreef zijn wang en mond langs de heuveltjes die het truitje spanden en streelde met zijn beide handen langs haar wangen, hals, armen en bovenlichaam. ‘Zo maar echt heb kunnen doen, waar je anders alleen maar van droomt en over piekert.... Maar als je weer thuis bent, zijn er alleen maar foto's en herinneringen. Als ik hier dan op een regenachtige kille middag alleen ben, kijk ik naar het raam en hoor het promenade-thema en denk: daar stond ze toen.... en ik zie deze stoel....’.

Zijn stem klonk alsof hij hardop droomde.

‘Tjassus’, zei Daphne, ‘wat praat je eng! We zitten toch niet zo gek ver van elkaar? Je komt me maar eens gauw opzoeken!’

‘Tachtig kilometer’.

‘Jô, je springt gewoon op je paard en dan kom je onze straat binnen galopperen. Je maakt de teugels van Marianne aan de deurknop vast. Nee, ik weet nog iets veel beters! Je komt me van school halen en dan til je me voor je in het zadel, net als toen het dokterde.... en alle meisjes zien donkergroen van afgunst en overal staan mensen in rijen langs de straten naar ons te kijken, vooral naar jou natuurlijk....’. Zij trappelde met haar benen van opwinding en zijn stem imiterend voegde ze aan haar woorden toe: ‘Weet je wel, dat alle jongens, die ik ooit ergens heb ontmoet, in de verste verte niet met jou te vergelijken zijn?’

Hij grinnikte. ‘Het zit 'em niet in die tachtig kilometer. Maar buiten deze beschuttende muren en deuren, en buiten de beschutte plekjes van ons grondgebied kan ik me niet met jou vertonen. Zo op mijn schoot lijk je heel groot en voor mij ben je heel, heel groot, maar de andere mensen.... Wat denk je dat je vader zou doen, als hij ons zo zag zitten, of mij zo zag doen?’ Hij schoof haar rokje zo hoog op, dat haar rose broekje zichtbaar werd en streelde de satijnen huid van haar bovenbenen. ‘O ja, nog wel bedankt, dat je een schoontje aangedaan hebt. Toen je vanmorgen de trap afkwam had je het blauwtje nog aan zag ik. Erg, erg lief van je en het ruikt weer zo feestelijk naar bloemetjes-eau-de cologne’. Hij drukte zijn gezicht in haar haar. ‘Je haar ruikt ook heerlijk’.

Zij lachte opgetogen en zei: ‘Zal ik m'n rok uitdoen? Er komt hier toch verder niemand?’

‘Fantastisch goed idee! Laten we zoveel mogelijk fijne dingen doen, die anders niet kunnen.... en onze speelzin weer oppotten en het spelen uitstellen, net als de laatste keer.... dan gaat het ontzettend goed. Moet je daar van trillen, als ik dat zeg?’ Hij hielp haar met het rokje. ‘Ik dacht aan de laatste keer....’, fluisterde Daphne en lachte zacht. ‘Ontzettend leuk staat dat zo met je trui erop. Zo heb je van die mieters lange benen’, zei hij. Zij ging weer op zijn schoot zitten, met haar benen over de armleuning van de fauteuil.

‘Vind je me een gekke jongen?’

‘Ik meende wat ik zei. Meisjes van mijn leeftijd zijn meestal helemaal flauw en vervelend. Op straat speel ik liever met jongens. Maar grote jongens, van jouw leeftijd, zijn dikwijls zo schreeuwerig en zo allemaal hetzelfde; ze praten eender en kijken eender en doen eender.... en als ze een groot meisje voorbij zien gaan....’. Zij rilde en schudde haar hoofd.

‘Voor mij is het niet moeilijk, om een beetje anders te zijn dan de jongens uit jouw straat’.

‘Dat is waar. Jij hebt een sprookjesachtig leven, in een sprookjeshuis, in een sprookjestuin, met een sprookjespaard. En je bent zo knap, van buiten en van binnen. Maar je kon net zo goed erg verwaand en vervelend zijn, inplaats van

lief’.

‘Met een sprookjesprinses.... Vanmorgen werd ik wakker met een nieuw thema.... toen ik het opschreef zag ik, dat de eerste drie noten D, A, F zijn’. Hij floot het thema. Zij luisterde aandachtig en toen het uit was trok zij speels aan zijn haar, imiteerde hem met koddige gebaren en zei met een bromstem, haar ogen half dichtgeknepen: ‘Fluiten, harp, strijkers.... draaiorgel’.

Hij schudde haar lachend door elkaar.

‘Schrijf je 't voor mij ook op?’ bedelde zij met een lief stemmetje. ‘Op dat papier met die gekke kleine notenbalkjes, met hele kleine lieve notepetootjes?’ Hij knikte en kuste naar handen.

‘Bij mij op school en in de buurt zijn al heel wat meisjes, soms nog jonger dan ik, die met een jongen gaan. En eentje bij ons in de straat, die ook twaalf is, doet het al echt, zeggen ze. En eentje van veertien is naar het ziekenhuis gebracht omdat ze een kind moest krijgen. Moet je daar van rillen, jochie? Vind je het akelig om te horen wat er te koop is in de wereld?’

‘Ja, eigenwijsje’.

‘Dat is met meer mensen zo hoor’, zei ze troostend. ‘Sjef, een vriend van mijn vader, een beeldhouwer, kan er ook niet tegen, en mijn moeder is precies zo.... die vindt de buurt vreselijk en wilde me het liefst in een kooitje thuis houden. Zeg.... zakt de droevigheid al? Voor mij is het ook niet zo leuk, als ik net als jij denk: vandaag over een maand, over twee maanden.... het sippe gezicht van m'n tante aan het ontbijt, m'n aangebrande vader, die zich altijd overal zit te krabben als hij nog slaperig is, en op alles zit te vitten, terwijl hier bij jullie, in het sprookjeshuis....’. Zij rekte zich behaaglijk uit en keek naar het tafeltje met de albums. ‘Zitten daar nog meer foto's in?

‘Ja, pak ze maar, dappere zuster bleekgezicht. De onderste het eerst’.

Zij sprong naar het tafeltje en trok het album onder de beide andere uit. Daphne 1943 stond er met barokke sierletters op het kaft. ‘Wat een zwaar ding’, zei ze en drukte het met overdreven gebaren aan haar hart.

‘Er zit niet veel in, want het meeste hangt nu hier aan de muren, wat anders discreet in dat album zit. Alleen de grootste vergrotingen hingen er al’. Zij nestelde zich weer op zijn schoot, legde haar hoofd tegen zijn schouder en bekeek geanimeerd de inhoud van het album.

‘Leuk hè?’ zei Daphne, voldaan zuchtend, toen ze alle foto's gezien had, ‘om zo stilletjes en een héél klein beetje stout bij elkaar te zitten’.

‘Mmm. Als je vindt, dat mijn handen niet stilletjes genoeg zijn, geef je ze maar een tik’.

‘Nee, ze zijn lief.... Zijn ze blij, dat ik niet van papier ben?’

‘Ontzettend’.

Zij pakte zijn handen, drukte ze tegen haar wangen en kuste daarna één voor één alle vingertoppen. ‘Waar zijn ze het liefst bij me?’

‘O, dat wisselt. Vandaag zijn ze gek op je hals, maar ze zijn ook graag hier, op je heuveltjes en ze zijn ook verliefd op je schouders en je armen en je benen en je lijfje vol gekke lieve plekjes, en op het eindstationnetje’.

‘Maar ze houden meer van *Steinway & Sons* hè?’

Hij lachte zacht. ‘Ze houden ook veel van *Steinway*....’.

‘'s Morgens spelen ze met *Steinway* en 's middags met Daphne’.

‘Als ze altijd maar met jou speelden, zon je er gauw genoeg van krijgen.... Zeg, wil je nog meer foto's kijken, of ben je het beu?’

‘Nee, ik wil ze allemaal zien’. Zij gleed van zijn schoot en pakte de beide andere albums. Er klonk een stommelend geluid op de zolder. Bob sprong op, opende de deur op een brede kier en glipte de zolder op. Even later kwam hij terug met een blad, waarop twee glazen yoghurt met limonade en een schaaltje eigen gebakken koekjes stonden.

‘Was het H. de h.?’ vroeg Daphne met een grimas.

‘Inderdaad. Wel bekome het u’. Bob keek op zijn horloge. ‘Op zijn vroegst over drie kwartier kan de telefoon rinkelen. Dan is er een verrassing voor je’.

‘Alweer? Zeg, mag ik je echt alleen 's avonds opbellen? Vanmorgen had ik er zo'n zin in. O, maar toen zat je te componeren!’

‘Mmm. Je zoete, slaperige stemmetje is me de hele nacht in al m'n dromen bijgebleven, en zo kwam natuurlijk vanmorgen dat thema te voorschijn. Wat stom hè, dat ik niet direct op het idee ben gekomen, dat we in bed met elkaar kunnen praten. Pienter meisje!’ Hij klopte haar op de schouders. Ze nuttigden staande de lekkernijen.

Zij maakte enige sprongetjes en zei: ‘Niemand zal het willen geloven, dat ik dat allemaal heb meegemaakt.... op je twaalfde.... met je liefste telefoneren in bed.... en wat jij verzon met die hoorn.... o Bob! O, maar ik zal *niemand* iets vertellen. Ik zweer het! Dat je me niet mag komen toedekken van Nol hè, echt flauw....’.

‘Misschien kom ik een keer door je raam geklommen als je slaapt.... Ik hoef maar één hoek rond te klimmen. Dan zal ik een bloem op je kussen leggen en een haarlokje van je stelen’.

‘O, Bob!’ Er kwamen tranen in haar ogen. Hij tilde haar van de grond, droeg haar de kamer rond en prevelde lieve woordjes. ‘Zou je het te koud hebben, als je je truitje uitdoet?’ vroeg hij, toen hij haar weer op haar voeten had gezet. ‘Dan doe ik mijn shirt uit.... we worden nu niet meer gestoord. Kom je dan weer stilletjes bij me zitten?’ Zij glimlachte verheugd en deed wat hij vroeg.

‘Ze zijn nog niet helemaal op orde’, zei Bob, toen Daphne zich met de albums weer op zijn schoot en in zijn armen had genesteld.

‘Eerst dat blauwe maar. Wat ben je hier lekker warm’. Hij had één arm rond haar borst geslagen en streelde met zijn lippen haar gladde schouders. ‘Je bent heus al bruin van die paar dagen zon. Wat tril je leuk....’.

‘Geen wonder.... kijken we nu foto's of doen we fijn slecht?’, zei ze met een lief stemmetje.

‘Allebei, Doe maar open. Hier zie je de eerste probeersels’.

‘Dit zijn meer gewone foto's’.

‘Mmm. Een paar ongewone misschien. Maar wat je verwacht zit in het rode album, voor zover ik ze niet heb weggedaan’.

‘Weggedaan?’

‘Foto's van het vriendje, waar ik je van verteld heb, en andere zeldzame opnamen van fraaie jongens en jongetjes. Die zijn allemaal een prooi der vlammen geworden. Die geschiedenis vertel ik je nog wel eens, misschien’.

‘Om je gek te lachen, al die meisjes over de muur. En hier, dat wasgoed, waar is dat goed voor?’

‘Dat zijn dezelfde broekjes, in het openbaar wapperend, maar nu zonder de meisjes erin. Daar in het midden zie je de broekjes van Annelies en Ria, twee zusjes die op de lagere school bij mij in de klas zaten. Ik herinner ze mij nog goed, met grote levendigheid mag ik wel zeggen, de meisjes en de broekjes, in de klas en op het schoolpleintje’.

‘Gemenerik. Keek je ook nog wel eens naar het bord?’

‘Als ik tijd had. Het was een heel gezicht hoor, die broekjes.... en zo'n leuk stiekem wereldje. Weet je, als ik niet zo oplettend naar alle meisjes had gekeken, die maar een béétje aardig waren, zou ik nooit zo gek op jou kunnen zijn als ik nu ben’. Hij drukte haar tegen zijn borst. Haar haren kriebelden boven de halsuitsnijding van zijn hemd tegen de huid van zijn borst en hals. ‘In postzegels heb ik nooit veel gezien’, zei hij opgewekt, ‘en m'n verzameling zeldzame gesteenten is nooit groter dan elf brokjes geweest, maar meisjes, en vroeger ook jongens, die verzamelde ik graag. Daar in dat kastje zitten ettelijke plakboeken vol allemaal uit tijdschriften en modebladen geknipt. Dat gaf me het gevoel, dat ze allemaal van Bobje waren’.

‘Ik heb sigarenbandjes gespaard, schriften vol, maar ik vind er niks meer aan’.

‘Meisjes zijn heel veel aardiger dan sigarenbandjes’.

‘Je moet er maar op komen.... Oòòò! Wie zijn dat? Oòòò.... en hier!’

‘Liesbeth en nog een stuk of wat meisjes waar ik mee op de lagere school geweest ben, zich kledend voor het bad. En hier kleden ze zich weer aan. Ik heb ze met de telelens genomen, vanachter een struikje bij de afsluitboom. Die Liesbeth is een bijzonder meisje. Aan haar heb ik heel veel te danken. Dat

verhaal vertel ik je nog wel eens als ik zin heb. Nu heb ik alleen zin in jou’.

‘Heb je dan met haar omgegaan?’

‘Neen, nooit, ze weet er niets van, dat ze me iets heel moois heeft gegeven, dat is juist zo aardig’.

‘Gô, ze is wel knap hè’.

‘Onze dorpsschone’.

Daphne sloeg enige lege bladzijden om. ‘Zaten daar jongens?’

‘Mmm. Dat daar zijn de handen van m'n pianoleraar. Als je omslaat zie je zijn kop. De Leeuw, wordt hij genoemd’.

‘Ach, wat een enige opa!’

‘Die daar heeft Nol gemaakt, toen ik optrad voor een liefdadigheidsconcert’.

‘Ach gos, wat zag je er schattig uit met je witte sokjes en dat korte broekje. Om te stelen! Vond je het niet eng?’

‘Vlak voor je begint wel en de eerste maten zijn vreselijk, maar als de muziek je eenmaal te pakken heeft, vergeet je die zaal met bleke, opgeheven gezichten weer. Als ze gaan klappen, dat is gek! Dan schrik je echt, de eerste keer, en dan voel je je weer alleen’.

‘En je speelde zonder muziek. Dood-eng! Bij mamma zit er tenminste nog iemand in een hokje voor te zeggen, als je de draad kwijt bent. Is dit je oom Henri? Hij is eens bij ons geweest, herinner ik me; zo'n rossige man die handkussen gaf, enig. Wat zit er in dat rode album?’

‘De rest van de geschiedenis’.

Zij sloeg het derde album open. Zijn handen werden rustelozer.

‘Wie is dat naast je vader?’

‘Dat is Frits, het vriendje, je weet wel. Dit is geloof ik de enige foto waar hij nog op staat. De rest heb ik weggedaan. Er waren foto's bij, waar de ondeugende die ik van jou nam nog maar kinderspel bij waren’.

‘Knappe jongen. Nee zeg, om je gek te lachen, dat stel aan de dijk. En hier. Jô, gek! En wat hangt er aan de schoen van dat meisje? Haar broek!! O, idioot, kijk nou eens.... hoe *durf* je! Is dat nou eigenlijk niet gemeen?’

‘Waarom? Iedereen, die door die bosjes liep had hetzelfde gezien en de herinnering aan hetgeen hij zag bewaard. Ik deed dat op het gevoelige filmpje. Als ik die foto nu tentoongesteld had in de trouwzaal van het raadhuis, of aan de beide ouderparen had gestuurd....’.

Zij keek tamelijk lang, voor ze het blad omsloeg. De vingers van zijn linkerhand speelden met de zoom langs de halsopening van haar hemdje. Hij keek over haar schouder op zijn horloge, voor hij de halszoom van het hemdje heel ver vooruit trok en met zijn mond op haar schouder gedrukt naar beneden keek.

‘Hoeveel tijd hebben we nog, voor de telefoon kan rinkelen?’ vroeg Daphne en sloeg snel de laatste bladen om.

‘Minstens twintig minuten.... waarschijnlijk langer. Da-ag, tweelingheuvelzusjes’.

Daphne deed het album dicht en legde het naast de fauteuil op de grond. ‘Wacht, ik draai me om.... je hebt nu lang genoeg tegen m'n rug aangekeken’.

‘Tegen je rug? Als je eens wist wat een prachtig uitzicht ik hier aldoor had, in je hemdje en op het fraaie landschap van broekje en benen. Draai je toch maar om. Ik heb zin je een zoen te geven waar je van ontploft’.

Zij draaide zich om en legde speels haar benen op zijn schouders met haar voeten achter zijn hoofd. ‘Zo heb ik tante eens bij mijn vader gezien’, zei ze, zijn mond ontwijkend, ‘in de kamer bij de kachel, op een avond dat ik nog even daar moest zijn en zij dachten dat ik al lang sliep. Ze schrokken ontzettend en m'n vader vloekte me de deur uit’.

‘Waren ze bloot?’

‘Zij had alleen haar hemd aan, maar hij was zowat helemaal aangekleed. Maar ze deden het *echt* zo! Ze zagen vuurrood en hijgden als paarden. Tante is zo'n rare. Soms is ze aldoor aanhalig en dan geeft pa haar soms een mep en roept: “Jet, hou nou op!” Het is nogal gehorig bij ons’.

‘Jaja, en toch zouden ze meer dan woest zijn als ze ons eens verrasten.... Ach, laten we daar niet aan denken’. Hij drukte zijn lippen op de hare en schoof enige tijd later haar benen van zijn schouders. Zonder zijn lippen weg te nemen tilde hij haar op de armleuning van de stoel en draaide haar lichaam zo, dat haar voeten bijna de vloer raakten en haar linkerschouder tegen de rugleuning van de stoel steunde. Terwijl hij over haar en de zijkant van de stoel gebogen stond en haar armen om zijn hals gekneld zaten, trok hij op de tast zijn broek uit. Toen nam hij haar rechterbovenbeen tussen zijn benen en drukte zijn schoot krachtig tegen de hare. Hij boog zijn bovenlichaam wat terug, trok haar hemdje met beide handen over haar hoofd en begon wild haar borstjes te aaien. Zijn blik viel op haar lippen, die zacht trilden. Zij hield haar ogen gesloten en maakte kreunende geluidjes. Plotseling sloeg zij haar ogen op en keek hem aan met een blik, waarin zoveel aanhankelijkheid, bewondering en geluksgevoel lag, dat er een floers voor zijn ogen kwam. Haar armen gleden weer om zijn hals en drukten zijn mond op de hare. Haar tong zocht de zijne. Onbewust duwde haar schoot tegen de bewegingen van de zijne in. Haar armen gleden langs zijn lichaam omlaag, streelden langs zijn bovenbenen over het korte onderbroekje en knelden daarna stevig om zijn middel. Toen zijn liefkozingen wilder werden, verslapte de druk van haar armen en haar benen schoven verder van elkaar. Hij voelde, dat zij heel zacht en willoos werd, op een wijze die hem opwond als nooit te voren. Zijn

handen gleden van haar borstjes en zijn armen omknelden haar rug en lendenen in een laatste, wilde vervoering, die hen beiden intens doortrilde. Na het hoogtepunt duurde het geruime tijd, voor de laatste natrillingen waren weggeëbd. Hij hief langzaam zijn gezicht van het hare omhoog en keek naar haar. Zij zuchtte enige malen diep en haar oogleden trilden.

‘Het was geweldiger dan ooit.... Bob, wat was dat?’ Zij sloeg langzaam haar ogen op. ‘Dat was geen spoortreintje!’

‘Dit was wat de boerenkindertjes met elkaar doen.... alleen dan meestal helemaal met alles aan. Ze noemen het vadertje en moedertje. Ik heb het voor mezelf buikje-wrijven genoemd. Vond jij het ook fijn? Heb ik je geen pijn gedaan?’

‘Dit was vliegtuigje! Ik zweefde heel, heel ver weg en het tintelde tot in m'n vingers en tenen. O, Bob, wat knap, wat ontzettend fijn. Ik geloof, dat je niet wild genoeg kunt doen. Vind je me een gek meisje?’ Zij omklemde hem nog eens stevig.

‘Afschuwelijk heerlijk gek. Geloof je me als ik zeg, dat Steinway dit niet kan geven?’

‘Ja, Bob’.

‘Fijn. Zullen we nog even in de stoel gaan zitten uitblazen? Wat hang je hier mooi hè? We mogen wel schoon ondergoed aandoen; ik heb je natgesproeid geloof ik’.

‘Geeft niks hoor, al dreven we weg. Dit mag je de hele dag door doen. Oòòò....’. Zij kroop tevreden zuchtend op zijn schoot, met één arm om zijn hals en opgetrokken knieën.

‘Zeg.... hoe oud zijn die boerenkinderen die dit doen?’

‘Een jaar of tien, twaalf. Jij denkt nu wel, dat ze in de stad zo bij zijn, maar volgens mij genieten ze er hier meer van. Bij jullie zijn geen schuren en hooibergen en bermen met hoog gras. Ik zeg niet, dat die kinderen er zó van genieten als wij, maar ze doen het ook, stilletjes natuurlijk’.

‘Het lijkt op het-echt-doen, vind je ook niet? Kun jij je voorstellen, dat het nog maar een week geleden is, dat je voor het eerst spoortreintje met me speelde?’

‘Onbegrijpelijk’, verzuchtte hij.

‘En dat de mensen dit nou niet goed vinden hè’, zei ze, toen ze een poosje stil hadden gezeten. ‘Gekke mensen. Ik heb me nog nooit zo heerlijk gevoeld’.

‘Mmm’. Hij keek op zijn horloge. ‘Jammer, dat het zo gauw voorbij was’.

‘Ja, nou! Moeten we ons al aankleden?’

‘Nog een paar minuten, denk ik. Zeg.... denk je nog een beetje, dat je te jong bent voor deze spelletjes?’

Zij schudde krachtig haar hoofd en kuste zijn handen.
Toen de telefoon rinkelde, had Bob de gordijnen gesloten en brandde het rode lampje boven de werktafel. ‘En zo ziet het er dus uit, als je aan het werk bent’, zei Daphne.

‘Ja. Daar gaan we. Doe jij even de gordijnen open?’ Hij pakte de telefoon, die op de werktafel stond. ‘Ja, Nol. Waar? Ja, we vliegen!’ Hij draaide het lampje uit.

‘Het regent nog steeds’, zei Daphne. ‘Zeg, zie je niets bijzonders aan me? Zit alles goed en zo?’

Hij kwam naar haar toe en keek naar buiten. ‘O, heerlijke zomertijd!.... Je ziet er keurig uit. Je ogen stralen bijzonder blij.... een beetje afdempen maar. Kom’. Hij nam haar hand. ‘Loop rustig, want dadelijk heb je je adem nodig voor een van je vermaarde jubelkreten’.

‘Plaaggeest. Waar moeten we heen?’

‘Naar de kleine salon’.

Toen hij de deur achter hen op slot had gedraaid, renden ze om het hardst de zolder over en de trappen af. Hijgend en lachend stond zij stil voor de deur van de kleine salon. Toen Bob de deur had geopend verdween de lach van haar gezicht. Zij stond een ogenblik roerloos. Toen slaakte zij een doordringende jubelkreet, sprong hoog op en stormde op haar moeder af, die haastig opstond en nog juist haar wijnglas neer kon zetten, voor Daphne haar onstuimig om haar hals vloog. Bob sloot de deur en kwam langzaam naderbij. Hij keek aandachtig naar het wisselen van innige kussen en opgetogen blikken van Odette en Daphne.

‘Blijf je logeren?’ vroeg Daphne. Haar moeder knikte.

‘Hoelang?’

‘Twee weken’. Daphne uitte een nieuwe jubelkreet. Moeder en dochter hielden elkaar bij de bovenarmen vast en bekeken elkaar met stralende blikken. ‘En nog wat.... nog meer’. Odette draaide Daphne een kwart slag om. ‘Je krijgt er nu heus een vader bij, kind. Gisteren is de scheiding uitgesproken. Volgend jaar gaan we trouwen. Als alles goed gaat kom jij bij ons wonen’. Zij liet Daphne los en gaf haar een klein duwtje.

‘Gefeliciteerd, oom Louis’. Bob zag nu pas bewust, dat er behalve zijn ouders en Odette nog iemand in de kamer was. Daphne gaf de man een hand en daarna een spits kusje op zijn wang.

Louis was een lange, stevige man met vriendelijke bruine ogen en bijna geheel grijs haar. Hij hield Daphne bij de schouders vast en zei: ‘Dank je, Daphne. Ik hoop, dat wij heel goede maatjes worden. Je weet, ik ben van afkomst een ouwe vrijgezel, die niets van kinderopvoeding afweet, dus als mijn

vaderlijk gezag faalt, moet je dat maar door de vingers zien'.

Daphne glimlachte breed naar hem op en zei: 'U moet maar les nemen bij oom Nol, dat is de beste en fideelste vader die er bestaat'. Nol legde plechtig zijn hand tegen zijn hart, stond op en boog diep. Hij zei: 'Louis, mag ik je mijn zoon voorstellen. Ik geloof niet, dat jullie elkaar ooit ontmoet hebt'.

'Mijn gelukwensen, meneer, met uw voorgenomen huwelijk'.

Odette lachte hoog en zei: 'Waar haalt hij het vandaan!'

'Dank je, Bob. Zou je mij oom Louis willen noemen? Jongen, wat lijk je op je vader. Toen hij en ik samen op de schoolbanken zaten konden we niet dromen, dat we nog eens van die knappe kinderen zouden hebben'.

'En zo bijdehand', vulde Nol lachend aan. Bob ging Odette begroeten en gelukwensen.

'De feestwijn, kinderen. Wat vind je, Bettina, zal ik de jeugd laten meedelen? Een bescheiden slokje?'

Bobs moeder, die zich enigszins op de achtergrond had gehouden, haalde glimlachend haar schouders op en maakte een gebaar naar haar echtgenoot, dat ze de eer aan hem liet. Nol boog en pakte de fles.

'Zeg, Daphne', zei Bettina bedachtzaam, 'je moest mij maar tante Bettina noemen. We hebben nu een oom Louis, een oom Nol, een tante Odette....'. Daphne, die op een laag bankje tussen de beide moeders zat, keek verlegen naar Bobs moeder op, die haar blozend toeknikte. Bob zond zijn moeder een dankbare blik. Hij wist, dat zij hier diep over had nagedacht en dat dit betekende, dat zij Daphne accepteerde als het vriendinnetje van haar zoon. Nol had er al met een enkel woord tegen Bob op gezinspeeld, dat zijn moeder bezig was, haar standpunt enigszins te herzien. 'Jullie blikken stralen zo'n verliefde gloed en zo'n aanstekelijk jolig geluksgevoel uit, als we aan tafel zitten en zo, dat je moeder er opnieuw jong van wordt', had Nol gezegd. Er werd een heildronk uitgebracht op het geluk van het toekomstige echtpaar en daarna enigszins bedekt op dat van de verliefde kinderen en tenslotte op de weddenschap, die Nol en Louis zojuist hadden gesloten. Volgens Louis zou Parijs vóór zijn vertrek, dus binnen twee weken, bevrijd zijn, terwijl Nol meende, dat dit nog tenminste vier weken zou vergen.

'En wat is de prijs?' vroeg Bob.

'Een fles wijn. Wat mijn voorraadje betreft: een van de laatste', verklaarde Louis.

'Net zulke lekkere als deze?' Daphne maakte een grimas naar Nol en zei

'Heerlijk'.

Toen zij Bobs blik ontmoette zeiden haar ogen: *Je bent toch niet jaloers*? Zij hield haar hand op die van haar moeder en glimlachte telkens naar haar.

Natuurlijk zeiden zijn ogen.

De telefoon rinkelde. ‘Ja, Hendrik, geef maar door’, zei Nol in de hoorn en begon opgewekt Frans te praten.

‘Ik geloof, dat Parijs nu al is bevrijd’, zei Odette met gedempte stem. Zij zag er stralend uit.

‘Dit is een van de dierbare stokpaarden van mijn vader’, verklaarde Bob. ‘Sinds hij eens heeft horen beweren, dat er telefoongesprekken worden afgeluisterd door niet nader te noemen lieden, praat hij zoveel mogelijk Frans, omdat dat volgens hem de moeilijkst afluisterbare taal is. Hoort u wel, hij heeft het gewoon over het weer en ander belangrijk dorpsnieuws’.

‘Ik schijn die fles kwijt te raken, Louis, en nog nooit raakte ik dan een fles met zoveel vreugde kwijt. Ze zeggen dat er een tangbeweging om Parijs aan de gang begint te komen’, zei Nol, toen hij had afgebeld.

‘Zeggen ze op het veerbootje....’ prevelde Daphne.

Nol lachte. Men sprak opgewonden door elkaar heen. ‘Daar nemen we nog een grote slok op!’ riep Bob. ‘Met Kerstmis naar Parijs.... binnenkort plaatsbespreken!’ jubelde Odette. ‘Nu kun je natuurlijk beweren, dat je dit al wist, toen je die weddenschap sloot, maar voor zo'n doortrapte advocaat, met de beruchte troefkaart achter de hand houd ik je toch niet’, zei Nol tegen Louis.

2

Daphne stond op het dak hij de borstwering van de toren, waar zij met haar hoofd en schouders bovenuit stak. Van dichtbij gezien was deze borstwering minder brokkelig en verweerd, dan ze er vanuit de verte uitzag. Het was middag. Er woei een frisse wind, die Daphnes haar deed wapperen en haar gezicht aangenaam verkoelde. Zij stapte op een lage houten bank en boog zich over de dikke bakstenen muur. Zij droeg alleen haar sandalen en had Bobs zonnebril op. Achter haar klonk het geluid van een deur, die geopend en gesloten werd en daarna het knarsen van een grendel. Zij kwam overeind uit haar gebogen houding en draaide zich om. Bob kwam naar haar toe, met zijn camera in zijn hand. Het dak van de toren was voorzien van een dikke laag grint, waarin hier en daar pollen gras en onkruid groeiden.

‘Prachtig gelukt!’ riep Bob. Achter hem was een laag, groen geverfd houten loodsje, dat gedeeltelijk beneden het niveau van het platte dak lag. In dat kamertje kwam de trap uit, en het diende als opslagplaats voor enige ligstoelen en een oude gymnastiekmatras. Bob had er zich in afgezonderd, om onder zijn

jasje een volle film uit het fototoestel voor een nieuwe te verwisselen; hij had zijn witte zeilpet op en droeg alleen zijn tennisshorts en sandalen.

‘Wat ben je stil’, zei hij. Daphne draaide zich om en boog zich over de dikke borstwering. Hij zette zijn camera neer, stapte op de bank en ging naast haar staan.

‘Nu heb *ik* er last van....’, zei Daphne met een dromerig stemmetje. ‘Lekker sentimenteel doen.... Volgens jouw vader ben ik ook een pubertje, net als jij, dus heb ik er recht op’.

Hij legde zijn arm om haar gladde middel, drukte haar heup zacht tegen de zijne en keek mee de diepte in.

‘Natuurlijk. Wees jij maar fijn sentimenteel’, zei hij.

‘Dat ze er morgen niet meer zijn.... gek hè?’ zei Daphne.

Beneden in het groene gras, omgeven door struiken en half overwoekerde brokkelige muurtjes lagen Odette en Louis op een gele badcape uitgestrekt in de zon. Het diepe rood van Odettes badpak stak scherp af tegen haar gebruinde huid en de helgele ondergrond. Ze lagen een klein eindje van elkaar af en op hun rug met gespreide benen. Louis, die een donkerblauwe zwembroek droeg, had zijn hand op de van Odette gelegd.

Daphne liet een jodelende kreet weerklinken. Odette en Louis openden hun ogen en zwaaiden. Daphne en Bob zwaaiden terug.

‘Gaat het goed?’ riep Louis.

‘Uitstekend!’ antwoordde Bob.

‘Vervelen jullie je niet?’ vroeg Odette.

‘Nee.... nog niet!’ antwoordde Daphne.

‘Wij ook niet!’ riep Louis.

Het tweetal sloot de ogen weer en schurkte zich behaaglijk in het warme zonlicht.

‘Wat zijn ze heerlijk bruin hè, de ouwentjes’, zei Daphne. ‘Het zal stil zijn, morgen, als ze vertrokken zijn’.

‘Zij zijn niet zo gaaf gebruind als jij, mooi meisje.... Stil, zei je dat? Met zo'n gekke Tinus als jij is het nergens lang stil. Een vat vol dolle streken, net als je moeder trouwens. Ga je mee? Dan gaan we aan het werk’.

De aanwezigheid van Odette en Louis had hun vacantie niet zo radicaal veranderd als Bob aanvankelijk vreesde. Toen hij van Nol hun komst vernam had Bob tegen zijn vader gezegd: ‘Ben je bang, dat Daphne en ik te veel alleen zijn?’ Nol had hem plagend aangekeken en gezegd: ‘Ik slááp er niet van. Aldoor vraag ik me angstig af, of jullie elkaar toch heus nooit kusjes geven, foei, ba! En dan al dat gemengde gezwem van jullie! Daar stomp je maar van af. Waar blijft op die manier de gezonde kunstmatige prikkeling, die door een strenge scheiding

der geslachten reeds eeuwenlang voor de uitbreiding van onze bevolking heeft gezorgd?.... Maar afgezien daarvan: je weet, als je grijze vader iets op touw zet is dat zelden om één reden. Zo ook hier. Ik doe Odette en Louis een groot plezier, ik doe Daphne en Odette een niet minder groot plezier, Arjen zal het minder leuk vinden, maar hij hoeft het niet te weten, en wat jou betreft, mijn zoon.... zie ik zeer belangrijke lessen en opgaven voor je in het verschiet. Je zult waarschijnlijk zeer duidelijk constateren, dat Daphne al met al nog een kind is, dat zeer aan haar moeder hangt, in de eerste plaats aan haar moeder hangt.... En dan, je boekt nu succes als jeugdig veroveraar in bijzondere omstandigheden vol onbegrensde mogelijkheden. Nu kun je je oefenen in savoir vivre, iets waar je je hele leven plezier van kunt hebben, namelijk er wat van te maken in omstandigheden, waarin de mogelijkheden minder onbegrensd zijn’.

‘Plus nog een stuk of wat redenen en wijze bedoelingen’, had Bob er aan toegevoegd. ‘Misschien wel. Overigens zul je je in het bijzijn van Odette nooit vervelen. Het spijt me, dat ik zelf zo weinig tijd heb’.

Die laatste voorspelling was weldra juist gebleken. Odette maakte van alle regenachtige middagen een feest, door het improviseren en activeren van gezelschapsspelen, toneelstukjes en operapersiflages, waarin zelfs de teruggetrokken Bettina enthousiaste rollen speelde. En toen het weer verbeterde en er zonnige middagen te genieten vielen, bleef er bij alle zwem-, roei- en zeilpartijen nauwelijks tijd voor rustig in de zon liggen, want Odette en Daphne waren dol op stoeien en ravotten. Bij al deze bruisende activiteit was er toch dagelijks wel een halfuur, waarin Bob en Daphne zich konden afzonderen voor wat zij in gedachten hun speelkwartiertje noemden, officiëel bramen zoekend of wandelend. 's Morgens studeerde Bob trouw piano, dat was onveranderd gebleven. Alleen gebeurde het nu wel eens, dat er plotseling vanuit de tuin geapplaudiseerd werd.

De verstandhouding met Odette en Louis was uitstekend. De beide ouderen accepteerden zonder plagen en zonder bemoeizucht de verliefdheid van Bob en Daphne als die van jonge collega's, en ze zwegen er evenmin gegeneerd over. Daar zij zich zelf jong en verliefd voelden, viel het leeftijdsverschil enigszins weg. Odette en Louis vonden het aardig, als Bob en Daphne stoeiden en aanhalig deden, of als hij met haar rondsjouwde alsof ze een speelpop was, en lieten zich ook niet onbetuigd.

‘Geniet samen en wees dankbaar’, vonden Odette en Louis. Zij waren dat zelf ook, dankbaar, voor dit lieflijke intermezzo in een wereld die vol was van oorlogsgeweld en onbeschijfelijk leed. Nu, op deze zonnige middag, had de weemoed van het naderend afscheid Odette en Daphne stil gemaakt.

‘Kom’, zei Bob. Hij had zijn camera weer opgenomen en greep Daphnes

hand. ‘Nog twee blootjes heb ik in mijn hoofd, en dan de lang verbeide aankleed-serie. Wat een licht, wat een licht!’ Hij voerde haar naar een zonnige hoek van het dak, waar een jonge vlierstruik als een wonderboom langs de muur omhoog was gekomen, ‘Dit wordt een echte poseerfoto, hier voor dat struikje.... handen achter je hoofd gevouwen, neen, zo.... lichaam wat naar voren gebogen, buikje nog iets vooruit’.

‘O, net als dat beeldje boven je bed’.

‘Precies. Mag ik even de zonnebril? Nu niet zo somber kijken, een vleugje van een glimlach graag. Denk aan iets liefs. Ja, daar gaan we. Zo. Nu nog even van beneden af....’. Hij ging languit op de grond liggen en richtte de camera opnieuw. ‘Klaar. Merci!’

Daphne rekte zich uit en zei: ‘Fijn hè, dat mijn moeder en oom Louis zo weinig nieuwsgierig zijn. Wat zei je eigenlijk dat we gingen doen?’

‘O, eh.... dat we wat foto-experimenten gingen doen. Ik neem aan, dat ze het wel zo'n beetje snappen, hoewel niet precies, niet dat het zo'n vaart loopt en het lieve dochtertje hier zo schaamteloos, alleen gekleed in zonnebril, rondloopt’.

‘Jij schijnt er al aardig aan gewend te raken. Veertien dagen geleden zou je me beslist aldoor hebben willen opeten en zo’.

‘Mmm. Dat wil ik nog aldoor, maar ik beheers me. Dat me dat zo goed lukt, om oom Louis te plagiëren, wordt ten dele veroorzaakt door het feit, dat we nauwelijks een half uur geleden heerlijk gespeeld hebben, terwijl vervolgens overwogen dient te worden, dat mijn ijver om de foto's te maken, waar ik al zo lang van droom, mijn zelfbeheersing in niet geringe mate te hulp komt. Overigens, zeg jij maar niets.... als er een mug naar je knipoogt, ben je mij en het hele spelen vergeten’.

Daphne schaterlachte en danste in het rond. ‘Het was geen mug, maar een vlieg. Ik dacht ineens: waar leeft zo'n beest van.... omdat er in die kamer haast nooit iemand komt, die suikerkorrels en broodkruimels morst en zo, waar vliegen van leven. Zo ben ik nu eenmaal, dat heb ik van mijn moeder’.

‘Dat is niet helemaal waar, geloof ik. Waarschijnlijk komt het omdat je nog erg jong bent. Je moeder zou zich zeker niet door een knipogende vlieg laten afleiden. En gisteren kon ik je alleen door uiterste topprestaties mee krijgen op vliegtocht; toen moest je aldoor nalachen over dat mopje van oom Louis.... Nu lacht je mond en je ogen kijken verdrietig’.

Daphne knikte en liet haar hoofd hangen. Hij trok haar tegen zich aan en zei: ‘Dom kleintje, ik verwijt je toch niets? Ik neem je zoals je bent, en zoals je bent ben je heerlijk. Twaalf jaar, speels, kinderlijk en heerlijk’.

‘Twaalf en een half’, pruilde zij.

‘Twaalf en een half. Een rijk meisje van twaalf en een half. En als je dertien

en een half bent, of veertien en een half, zul je beslist al minder springerig en gauw afgeleid zijn als we spelen, en als je vijftien en een half bent, of zestien en een half....'. Hij drukte haar nog krachtiger tegen zich aan. 'Ik word helemaal gek als ik alleen maar die getallen zeg'.

Haar armen gleden om zijn middel. Zij wreef met haar gezicht over zijn schouder en vroeg: 'Hoe oud moet ik zijn, voor we helemaal groot kunnen doen?'

'Ik weet het niet. Misschien zeventien. Kom. Ik wil nog een heel moeilijke foto maken'.

Daphne hield zijn middel stevig omklemd en zei: 'Zouden die foto's van daarnet, waar we samen opstaan, niet te erg zijn? Als iemand ze eens ziet....'.

Hij zuchtte. 'Als ik ze ontwikkeld heb en ze te erg vind, zal ik ze mét de negatieven verbranden. Maar ik denk, dat ik ze niet zal willen missen.... voor September, als je ver weg bent, en October en November.... Als de oorlog gauw afgelopen is, kom ik misschien met het nieuwe jaar in jouw stad wonen, om daar nog een poosje het conservatorium te bezoeken. Dan ga ik vlak bij jullie wonen, heb ik verzonnen, en je moeder zal het best vinden, dat we elkaar regelmatig zien. Anders houd ik het niet uit'.

'En ik heb geen foto's om me mee te troosten'.

'Zodra je bij je moeder woont, stuur ik je een flinke partij. Tot zolang.... nu ja, jij bent een meisje en bovendien veel gauwer afgeleid. Ik zal je een kiek van mezelf sturen, om boven je bed naast je hoofd te hangen. Als daar dan ook nog een vlieg rondzoemt....'.

Zij lachte, maar niet van harte. Hij voelde haar rillen.

'Heb jij wel eens angstige voorgevoelens?' vroeg Daphne zacht.

'Nooit', zei hij heftig, 'en ik geloof daar niet in ook'.

'Ik wel, en ze komen vaak uit. Ik ben bang, Bob'.

'Kksst, ga je weg!' Hij maakte bewegingen of hij een insect boven haar hoofd verjoeg. 'Weg met die domme gedachten'.

'Mijn vader heeft het goedgevonden om te scheiden, op voorwaarde dat ik bij hem bleef'.

'Ja....'.

'Nu moeten ze gaan proberen, mij bij hem weg te krijgen. Ik voel, dat er akeligheid op komst is'.

'Onzin. Oom Louis is zo'n bolleboos. En Nol wordt toeziend voogd, zo heet dat. Allemaal uitstekend georganiseerd. En jouw vader leeft in zonde met zijn dienstmaagd. Dat schijnt gewicht in de schaal te werpen, heb ik gehoord'.

'Mijn vader is een koppige boer. En ik hou van hem'.

'Maar natuurlijk. Dat is je goed recht. En het is verre van plezierig, zo'n

situatie. Maar om je nu allerlei muizenissen in je hoofd te halen.... Er zijn nu duizenden en duizenden kinderen, wier ouders in de oorlog zijn omgekomen en die alles kwijt zijn.... die hebben het nu veel moeilijker, dan jij het ooit kunt krijgen’.

‘Dat is zo, maar dat helpt mij niet’.

Hij lachte zacht, zuchtte en zei: ‘Ik vrees, dat dit ook mijn antwoord zou zijn op zo'n opgewekt preekje. Neem me niet kwalijk, poezelig meisje’.

Het kostte hem nog veel praten en liefkozen, voor hij haar zover had opgemonterd, dat zij zich beschikbaar stelde voor zijn moeilijke foto: een elegante sprong van het lage loodsje naar de matras. Na de talrijke foto's van de zich aan- en weer uitkledende Daphne, trok zij haar badpak aan, dat haar moeder wat beter sluitend had gemaakt, en toen gingen ze met bengelende benen op de borstwering zitten. Ze wuifden Odette en Louis nog eens toe en keken dan mijmerend uit over de zonnige rivier en het stadje.

‘Hoe hoog is het hier?’ vroeg Daphne plotseling.

‘Ongeveer achttien meter, plus vijf meter van de terp waarop deze toren staat. Een enkele keer spoelt het water's winters tegen de zware deur beneden, maar meestal blijft de toren droog. Dat is een vreemd gezicht, als hij midden in het water staat’.

‘Loopt dan alles onder? Daar ook, en daar, en de griend?’

‘Hier en daar steken wat boomtoppen en takken, boven het water uit, als het heel hoog is, maar de bruggetjes, het weggetje, de hekken, alles is dan verdwenen’. Hij streelde met zijn wijsvinger langs haar lippen. ‘Vandaag is het je mond, waar ik in het bijzonder gek op ben. Toen we de vorige week naar de markt gingen, heb ik alle monden bekeken, die er in de stad liepen. Allemaal niets vergeleken bij de jouwe’.

‘Zo’.

‘Daphne! Kijk niet zo somber.... hoger, die krulletjes bij je mondhoeken; ze zijn afgezakt. Na morgen hebben we nog een hele lange week, dat we samen zijn, elke middag en elke avond. Dan zal ik jou opbellen 's morgens, hè, vind je dat leuk? En ik zal ook nog een keer bij je binnenklimmen, maar niet wakker blijven boor! Wat ik dan op je kussen leg blijft een verrassing. Zeg, zal ik eens een sterk verhaal vertellen, om je op te vrolijken?’

Zij knikte en glimlachte triest.

‘Het is een reuze wilde geschiedenis, het gaat over een gebeurtenis, die me zó heeft aangepakt, dat ik het zelfs nog niet aan Nol heb verteld, alleen vaag aangeduid. Kijk, daarginds bij die kreek zie je zo'n dicht bossage van vlier- en meidoornstruiken. Die staan zo hoog, omdat daaronder nog een vooruitstekend restje van het oude vestigwerk zit. Aan de kant van de kreek, wat meer in de

laagte, is een soort hut ontstaan'.

'Ja, daar zijn we wel eens geweest. Toen wou jij er niet in'.

'Ja. Luister. Twee maanden geleden was Frits hier nog, zoals je weet. Zoals ik al vertelde sliep hij bij mij op m'n kamer, in het begin, en vloog schreeuwend overeind als het afweergeschut, dat daar verderop stond, begon te blaffen. Enfin, het kalmeerde hem erg, als we die spelletjes deden, die ik van mijn achterneef Gerard heb geleerd; het leidde hem althans af. Mooi excuus. Nu kan ik me dat nog maar vaag voorstellen, maar ik was gek op die jongen en hij op mij. We speelden dagelijks een poosje, meestal voor we sliepen. Soms hielden we er een dag of wat mee op, maar dan kreeg de een of de ander zin, en haalden we meteen onze schade in. Nol in zak en as. Niet dat bij spionneerde of zo, maar bij voelde het en het duurde niet lang, of ik vertelde hem alles. Hij speelde niet op en verbood niets; bij deed eerlijk zijn best om de zaak luchtig op te vatten, maar het was duidelijk, dat bij 'm ontzettend kneep, dat ik altijd zo zou blijven. Dat zou hem ontzettend veel verdriet hebben gedaan. Enfin, twee maanden geleden dus. Je weet, begin Juni, toen de invasie begon, was het beestachtig koud en winderig weer, echt weer om hard te blokken. Op de eerste mooie Juni-avond was ik wat zwaar in mijn hoofd en suf geleerd, en ging direct na het avondeten naar de toren, niet van plan nog wat uit te voeren. Ik ging alleen. Frits had nog van alles te werken. Het was zoel weer. Toen ik bij de toren kwam hoorde ik van de kant van de kreek gelach en gepraat en ik zag een roeibootje liggen. Wat doe je in zo'n geval als junior grondbezitter.... Toen ik dichterbij kwam, zag ik damesondergoed bewegen en een blonde, vochtige haardos, die me vaag bekend voor kwam. Het was Liesbeth, bezig zich te kleden en haar natte haar te kammen. Ik sloop het heuveltje op en zag moffenkleren, en daarna een Duitse soldaat, gekleed in niet meer dan een zomers onderbroekje, die op zijn rug een sigaret lag te roken, vaag door het struweel zichtbaar. Als hij zo'n Duitse rotdeun had gezongen of gefloten, zo'n slap Unterhaltungsmusik-gevalletje, zou ik waarschijnlijk afgedeinsd zijn, maar hij floot en neuriede, of all things, een thema van Ravel uit Sprookjes van Moeder de Gans.... Toen werd ik ineens ontzettend benieuwd. Hij riep tegen haar, dat het nu wel goed was, stond op en ging haar halen. Zij was op blote voeten en in rose onderjurk en scheen in een niet al te opgewekte stemming te zijn. Hij droeg haar de bladerrijke hut binnen, waar de ter kimme nijgende zon als een groot voetlicht binnen scheen, wipte met een geroutineerd gebaar haar onderjurk uit, ging zitten en legde haar over zijn schoot, terwijl ik centimeter voor centimeter dichterbij kroop. Ik was behoorlijk zenuwachtig en dacht: als hij me ontdekt, grijpt hij zijn revolver. Het laatste eindje kroop ik op handen en voeten, tot ik bijna loodrecht boven hen lag. De man in onderbroek leek me een jaar of vijfentwintig à dertig; hij had een

intelligent gezicht, donker haar en was tamelijk groot. Liesbeth komt uit een arm gezin, waarvan de vader een niksnut is. Zij had die onderjurk kennelijk aangetrokken, omdat ze zich geneerde voor het versleten hemdje en broekje van heel dun geworden, verschoten rose tricot, die haar juist zo meer dan mieters stonden. Dat hemdje was zo'n echt dameshemdje met dunne schouderbandjes, die zo leuk van een schouder kunnen glijden en dan zo'n bovenarm iets heel bijzonders geven. Zij lag daar over zijn schoot met haar buik een beetje omhoog gebogen en haar schouders met het wilde blonde haar in zijn linkerarm. Ik had een prachtig uitzicht op haar bekoorlijkheden. Zij is niet zo mooi als jij, maar toch knap en slank, met flinke, niet te dikke, lange benen en tamelijk dunne, sierlijke armen en heel behoorlijk gevormde borsten. Enfin, en toen kwam dan waar ik nog steeds van ondersteboven ben: de prachtigste liefdesdemonstratie die je je maar kunt indenken. Hij deed het eerst heel, heel rustig en toch met geladen hartstocht en zij was eerst heel stilletjes en passief. Het duurde eeuwen, voor dat broekje uitging, maar toen was zij ook helemaal veranderd. Eerst begonnen haar armen te leven en toen haar benen en toen alles. En hij gebruikte alles waarmee hij maar liefkozen kon en liefkoosde alles wat er te liefkozen viel. Steeds wilder en wilder ging het, maar toch met duizend-en-één omwegen en knap gevonden variaties, een symphonie, dat was het, een symphonie! Het rustige eerste deel, met tragische accenten con sordino. Een tweede deel vol beweging en vaart, een spel van vraag en antwoord. Het derde deel, met broekje uit, waarin de eerst zo passieve helft even fel ageerde als de veroveraar, en daarna de ontzettend stormachtige finale, ingeluid door het wegvliegend hemdje, een finale vol wilde exclamaties en bronstige geluiden, een slank blond meisjeslichaam, helemaal bloot nu, waarin iedere vezel actief is, waarvan elke beweging van elk détail zoveel mogelijk genot geeft en krijgt. Het was fabelachtig. Ik transpireerde geloof ik nog erger dan zij en hield mijn tanden in mijn hand gedrukt om hun geluiden niet te overstemmen. En toen gleden ze op hun zij, met de armen om elkaar heen en je hoorde alleen het zachte geruis van de bladeren en het gieren van de zwaluwen’.

‘En.... deden ze het *echt*?’

‘Maar natuurlijk! En hoe!’

Daphne keek opzij naar de plaats van handeling en zuchtte.

‘En toen?’ vroeg zij, na enige ogenblikken stilte.

‘Ik bleef doodstil liggen, trillend als een espenblad. Als ik me bewogen had, zouden ze me gehoord hebben. Hij begon eindelijk weer te neuriën, hetzelfde thema, en daarna een ander uit de Sprookjes van Moeder de Gans. Zo nu en dan streelde hij haar haren en schouders en prevelde lieve woordjes. Toen stond hij op en trok haar mee. De zon stond als een bloedrode bal vlak boven de rivier. Hij

nam haar hand en nam haar mee naar het water. Het kon hem kennelijk niets schelen, dat ze helemaal bloot waren. Ik wist toen nog niet, dat dit een afscheidsfeest was en dat hij de volgende dag met die batterij zou verdwijnen, maar ik verschikte m'n stijve ledematen wat en bleef liggen. Ze plasten in het water rond en kwamen tamelijk gauw weer terug, hand in hand, glimmend van het water en rood van het zonlicht. Ze droogden zich af en hij wilde niet, dat ze zich aankleedde. Toen ze weer gingen liggen, trok hij haar over zich heen, fluisterde, zoende en aaide haar heel kalm, en langzaam aan begonnen hun bewegingen minder loom te worden. En toen hoorde ik het fluitje van Frits, en zijn geschreeuw van: *waar zit je*.... Liesbeth lag over hem uitgestrekt en begon gelukkig wat rumoeriger te worden. Ik kroop uiterst omzichtig maar zo snel mogelijk achteruit. Frits inwendig grondig vervloekend, omdat hij de idylle kwam verstoren. Hoe dichter hij naderbij kwam, hoe meer kans er bestond, dat de voorstelling een ontijdig einde zou vinden. Ik wierp nog een laatste blik op het paar en kwam in gebukte houding overeind, schramde me een paar keer niet zo zuinig en draafde naar Frits toe. Ik kon hem wel vermoorden, ook al had hij geen schuld aan zijn eigen stomme gedoe. Ik sleurde hem mee terug naar het hek en het weggetje op en het werd nogal wat je noemt eert botsing, want hij kwam me opzoeken omdat hij wilde spelen en drong zich ondanks mijn woede aan mij op, en ik walgde ervan en dat kon hij natuurlijk niet begrijpen. Het werd huilebalken en excuus maken en een diep terneergeslagen Frits, die ik onmogelijk kon uitleggen, hoe geweldig het was wat ik gezien had en hoe vol ik daar van was. Tegen Nol kon ik er evenmin over praten; ik duidde het alleen maar wat vaagjes aan en noemde Liesbeths naam niet; zij heeft toch al vijanden genoeg’.

‘Hoe oud is zij?’

‘Zeventien, denk ik’. Hij zuchtte enige malen diep. ‘Ik heb nu wel geprobeerd om het je duidelijk te maken, maar het is zo moeilijk na te vertellen.... de sfeer.... sommige momenten.... dat trillen en langzaam tot leven komen.... om nooit te vergeten!’

Hij zweeg geruime tijd. Ze staarden beiden over de rivier. Zijn hand, die eerst vormen en gebaren in de lucht had aangeduid, rustte licht op Daphnes gladde, gebruinde schouder. Toen zij haar hoofd scheef hield en haar wang op zijn hand drukte zei hij: ‘Eigenlijk idioot, om zoiets tegen jou te vertellen. Maar ik hou zo van gekke dingen, die eigenlijk niet kunnen! En het is een bewijs, dat ik jou heel groot vind.... Ik denk niet, dat ik het nog ooit tegen iemand zal vertellen’.

Zij drukte haar wang wat harder tegen zijn hand en vroeg: ‘Gaat Liesbeth nu met een andere Duitser?’

‘Er zijn geen andere Duitsers, althans niet hier; wel aan de overkant en aan de

zuidkant van ons eiland. Trouwens, Liesbeth beeft altijd een zekere stijl gehad. Ik wil niet beweren, dat zij een maand of wat later niet een andere vriend vindt, maar ze geeft zich nooit met Jan en alleman af. De jongens van ons stadje zijn woedend op de meisjes, die zich met Duitsers hebben afgegeven, en niet alleen de jongens! Er worden de vreselijkste dingen gemompeld over bijltjesdag en zo. Ik geloof, dat de jongens van ons stadje haar begeren en haten tegelijk. De schaarse keren dat ik Liesbeth zie, loopt zij nog altijd met haar neus in de wind en alles wat mannelijk is, is lucht voor haar. O ja, en precies twee dagen nadat die troep Duitsers met hun afweergeschut vertrokken waren, werden de scheepswerf en de constructiewerkplaats hier aan de overkant gebombardeerd. Een hels spektakel’.

‘Oompje Nol had zeker even opgebeld, dat de kust vrij was’.

Hij lachte en haalde zijn schouders op.

‘En hoe vond Frits dat?’ vroeg Daphne plotseling.

‘Gô, jij bent ook uitgeslapen! Wel, de rakker haastte zich om bescherming in mijn bed te zoeken. Uit vriendschap en medelijden heb ik toen nog een keer meegedaan, maar het deed mij weinig; mijn gedachten waren bij andere dingen’.

‘En toen heb je ook al die foto's weggedaan’.

‘Alles is in vlammen opgegaan’.

‘Was Nol blij?’

‘En of! Hij liet het niet zo blijken, maar hij was dagenlang opvallend opgewekt en zanglustig’.

‘En je moeder?’

‘Die weet hier niets van’.

‘Dus je vader had mij eigenlijk niet eens behoeven uit te nodigen om goeie invloed op je te hebben?’

‘Daphne!’ Hij keek haar verontwaardigd aan. ‘Je denkt toch niet dat Nol jou alleen als een soort speelgoed.... Je weet toch, dat Nol jou bijzonder graag mag?’ Zij knikte heftig van ja en glimlachte verontschuldigend. Hij sprong van de brede borstwering waarop ze zaten op de bank die achter hen stond en trok met beide armen haar bovenlichaam achterover. ‘Hij heeft ontzettend zijn best moeten doen om mijn vader zover te krijgen, dat ik hier mocht komen. Als jouw vader iets in z'n hoofd heeft, krijgt ie z'n zin hè?’

‘Meestal wel. Hij is erg organiseerderig en energiek, maar hij bedoelt het altijd goed. Als hij kan helpen en goeddoen en organiseren, is hij in zijn element. Ik kan je daar ontzettend koddige verhalen over doen’. Bob tilde Daphne voorzichtig van de borstwering en ging met haar op zijn schoot op de bank zitten. Hij liet zijn band achteloos over haar borst dwalen, terwijl bij haar vertelde over het visconservenfabriekje, dat in het begin van de crisisjaren

failliet was gegaan, en de vele werklozen in hun stadje. Nol had het fabriekje gekocht als een miniatuur-werkverschaffingsobject, toen hij tussen twee buitenlandse reizen van de burgemeester vernam, hoe de situatie in het plaatsje was. Hij zette zich aan zijn bureau en deed nagenoeg de hele zaak telefonisch af. Zijn bankdirecteur, zijn accountant, zijn bedrijfsleider legden hem het hoe en waarom uit en gaven hem adressen van vakmensen, die wat van de verkoop van etenswaren afwisten en van reclame-mensen, en al vragend en notities makend kwam het plan te voorschijn, dat hij daarna telefonisch met zijn bankier en accountant besprak. Twee dagen later was hij weer op weg naar Nice, maar het fabriekje ging weer draaien. Er kwamen nieuwe verpakkingen, geraffineerd fraaie etiketten, een reclame-campagne met opvallend mooie aanplakbiljetten en advertenties, en wat werd opgezet om overblijvende vis van de riviervissers te kopen en een handjevol mensen aan werk te helpen, groeide gestadig uit tot een veelzijdig bedrijf, waar Nol zo nu en dan eens een uurtje ging kijken en praten en suggesties geven aan de bedrijfsleider op zo'n wijze, dat deze het gevoel had, de verbeteringen zelf te hebben bedacht. Het fabriekje werd enige malen vergroot, er kwam een laboratorium, er kwamen eigen bestelauto's, nieuwe machines, nieuwe afdelingen, nieuwe producten en zo meer.

‘Alleen de stank.... daar heeft hij nog geen oplossing voor kunnen vinden.... als de wind zuidoost is, ruik je hier een weeïg luchtje’, besloot Bob zijn verhaal. ‘Nol heeft natuurlijk vijanden, die hem een uitbuiter vinden en zo. Nu schijnt het zo te zijn dat, als je eenmaal rijk bent, het niet zo moeilijk is om nog rijker te worden. De eerste jaren verdiende hij niets aan dat fabriekje, zegt men; als je 't mij vraagt deed hij het alleen maar voor de sport. Hij is ook dol op dingen, die eigenlijk niet kunnen. En vandaag de dag is er geen kunst meer aan; nu wordt er goud verdiend met de gekste uitvindingen en brouwsels. Hier in het stadje heeft hij het vertrouwen van de meest verbitterde bolsjewieken gewonnen, volgens Harremans. “Meneer de baron”, noemen ze Nol in de wandeling. Iedereen, die langer dan een jaar bij de fabriek werkt, deelt mee in de winst. Nol heeft een sportveld laten aanleggen, twee straten met arbeidershuizen laten bouwen, een kleuterschooltje....’. Er klonk geroep van beneden. Daphne sprong op en stapte naast Bob op de bank. Hij rekte zich uit en kwam overeind. Toen ze zich over de borstwering bogen zagen ze de huisknecht met een mand, die hij bij Odette en Louis neerzette. Bob en Daphne zwaaiden en maakten zich gereed om naar beneden te gaan. ‘Dat met die ijsschotsen is ook zo typisch Nol’, vertelde Bob opgewekt verder. ‘De boel zat vast op de rivier en het ijs begon gevaarlijk over de dijk te kruien. Je had Nol moeten zien, opgewonden ronddravend en opbellend, of daar nu niets aan te doen was, of er geen dynamiet gebruikt kon worden, of een bom. Dan kan hij het niet uitstaan, dat hij zo maar werkeloos

moet toekijken’.

Ze daalden de wenteltrap af. Bob keek nog even rond in het schemerige gewelf van de bovenste torenkamer, waar alleen wat pakkisten stonden. Daphne kwam langzaam achter hem aan. ‘Ik droom wel eens van deze trap’, riep zij. ‘Die ijzeren treden trillen zo typisch. In m'n dromen is de toren wel duizend meter hoog, met overal trillende trappen in spookachtige gewelven, die nooit eindigen’.

‘Arm kleintje. Vraag Nol eens of hij het na wil kijken, wat die dromen betekenen. Daar bestaan boeken over’. Hij stond stil voor de kamer van oom Henri en wachtte op haar. ‘In dit schemerige licht lijk je nog bruiner dan bruin’, zei hij, omhoog kijkend. Toen zij vlak bij hem was liep hij verder. De camera in het foudraal hield hij losjes aan een riempje over zijn schouder. ‘Je lacht je dood als je Nol met die ouwe vissertjes ziet praten. Dat moet je vóór je zien! Hij in een keurig, smetteloos dandy-zomerpak en die knoestige kereltjes in dikke zwarte pakken met zwarte petjes op.... dan klopt hij ze op hun schouders en probeert hun namen of bijnamen te onthouden, en dan moeten ze hem altijd iets uitleggen.... waarom ze zus of zo netten gebruiken, waarom ze van die dikke pakken dragen als het warm weer is, waarom ze elkaar Zondags niet groeten, als ze niet bij dezelfde kerk horen, hoe dat nu later moet gaan, als ze met z'n allen in dezelfde hemel hun pijpjes roken.... en ze *nemen* het van hem, de manier waarop hij over al die dingen praat. Zo is het ook met de pachters en boerenarbeiders. Nol predikt overal het evangelie van de verdraagzaamheid, van “als de mensen daar nu aardigheid in hebben, en een ander geen kwaad doen”.... dat slaat bijvoorbeeld ook op de nieuwe kerkjes, die er bij komen en zo. En omdat hij is zoals hij doet, tovert hij altijd lachjes op baardige en zorgelijke gezichten. Zeg.... waarom sta ik hier eigenlijk op die onderste tree?’

Daphne stond twee treden boven hem en begon plotseling hard te huilen. Zij liet zich in zijn uitgestrekte armen vallen en nestelde zich op zijn schoot. Het geluid van haar wilde snikken en zijn sussende woordjes weerkaatsten in de holle, koele ruimte. ‘Ik....
ik weet het niet’, stamelde Daphne. ‘Laat me maar’. Zij rilde en kroop dichter tegen hem aan. Haar tranen gleden over zijn blote rug. Hij staarde met een gefronst gezicht door de schemerige ruimte naar de zware deur, die op een kiertje stond en een baan licht doorliet. Iemand bonsde op de deur, die langzaam open ging. Nol keek naar binnen, luisterde, zag hen zitten en stapte naar binnen. ‘Neem me niet kwalijk kinderen, maar ik moet even die tuinparasol en een paar stoelen pakken. Er is adellijk bezoek bij de toren en Hendrik heeft een mand vol verrukkelijke hapjes en slokjes gebracht. Jullie zijn welkom’. Hij sleepte een paar ligstoelen en een kleine ronde tuintafel met een parasol naar buiten.

‘Ik heb je helemaal nat gehuild’, fluisterde Daphne met een boog stemmetje bij Bobs oor.

‘Mijn rug beschouwt het als de grootste eer, hem ooit te beurt gevallen. Huil maar fijn hoor’.

‘Ik was.... ik was ineens zo verdrietig en angstig.... geef je zakdoek eens’.

‘Hier. Heb ik je suf gepraat of zo? Gewoon maar een stomp geven hoor, als ik langdradig word’.

‘Nee.... jij kunt het niet helpen’. Zij wreef haar gezicht en zijn schouder en rug af

‘Wie zou er op bezoek zijn?’

‘Mijn moeder. Die wil nooit op de grond zitten’. Zij drukte plotseling haar tanden in zijn schouder en daarna, met een snik, in zijn lippen. Hij stond op, klemde haar lichaam tegen het zijne en droeg haar zo, voetje voor voetje, naar de deur, terwijl zij nasnikte en hem hartstochtelijk kuste.

Toen ze even later buiten kwamen en om de toren liepen, zaten Bettina, Nol, Odette en Louis in ligstoelen bij het tafeltje, waarvan de oranje parasol uit stond. Louis en Nol hadden een glas bier in hun hand; de dames dronken limonade. Toen ze naderbij kwamen wierp Odette een bezorgde blik op Daphne, en glimlachte daarna moederlijk naar de ernstig kijkende Bob.

‘Ik haal er nog twee stoelen bij’, zei Bob, ‘voor de harmonie’. Daphne ging dicht naast haar moeder in het gras zitten. Zij keek ernstig, maar snikte niet meer. Toen Bob terug kwam met de stoelen, at Daphne een appel. Zij glimlachte triest naar hem en trok aan de schouderbanden van haar badpak. Nol en Louis praatten over de geschiedenis van de toren en het landgoed. Odette verdedigde Shakespeare tegen Bettina, die zijn stukken veelal te grof besnaard vond. Bob worstelde met de ligstoelen en toen hij ze had uitgezet, maakte hij een diepe buiging voor Daphne en stak haar zijn hand toe. Op hetzelfde ogenblik klonk er van de kant van het weggetje door de griend een pèèèuw-kreet. Nol keek op zijn horloge, verontschuldigde zich, sprong op en verdween dravend. Toen hij een eindje gelopen had herbaalde bij de kreet. Bob kuste Daphnes hand terwijl zij in de ligstoel plaatsnam. ‘Hij is bij de padvinderij geweest’, zei hij op verontschuldigende toon tegen Louis.

‘Je kunt het nog zien aan zijn gedisciplineerde loop’, antwoordde Louis, de snel verdwijnende figuur in het helderblauwe shirt en de licht grijze pantalon nakijkend.

Niet lang daarna werden zij opgeschrikt door een woeste vreugdekreet van Nol. ‘Le jour de gloire est arrivé!’ zong bij, met zijn armen zwaaiend, toen bij snel naderbij kwam. Dat Parijs omsingeld was, wist men reeds. ‘Het volk vecht op de barricaden. De politie op het île de la Cité heeft zich verschanst tegen de

Duitsers. Overgave van het Duitse garnizoen wordt elk ogenblik verwacht!' Allen begonnen door elkaar te roepen en werden aangegrepen door een wilde vreugde. Men greep elkaars handen en er werd een kinderlijke rondedans om het tafeltje met de oranje parasol gemaakt en daverend hoera geschreeuwd, en daarna moest Nol nog eens woord voor woord vertellen, wat bij had gehoord. Daphne liep ettelijke keren op haar handen en klom op Nols schouders. 'Aankleden en naar huis, naar de wijn en nieuwe berichten!' hijgde Nol. De toren weerkaatste hun vreugdekreten tot ver in de ijle ruimte.

Vierde boek

Bevrijdingsfeesten

1

Hoewel ik slechts enkele uren had geslapen, na een avond en nacht van woeste vreugde, reed ik die morgen reeds vroeg uit. Mijn paard Marianne was met twee oranje pluimen getooid. Het was een koele, stralende Meimorgen. Een lichte wind deed de vlaggen aan de voorgevel en aan de vlaggenmast in de tuin vrolijk wapperen. In kalme draf reed ik de oprijlaan af. In de hoge beukenkruinen waren de knoppen nog maar nauwelijks open, maar de lage takken prijkten met malse, frisse blaadjes. Een schildwacht in blauwe overall, een stengun op zijn borst, opende het hek voor mij en groette eerst stram militair en daarna met een knipoog. Op de weg voor het hek waren jongemannen, sommige in blauwe overalls en andere met colbertjasjes aan, een band van de Binnenlandse Strijdkrachten om hun arm, luid zingend bezig de overblijfselen op te ruimen van het vreugdevuur, dat onze onderduikers en de uit het stadje toegestroomde menigte daar de avond tevoren spontaan hadden gestookt. Even vlijmde het in die tijd zo vertrouwde gevoel van ‘eeuwen te laat geboren’ door mij heen. Ik was altijd te jong geweest en gebleven, om met Nol te mogen samenwerken in zijn riskant ondergronds werk, en nu was het de dag van de bevrijding.... Die middag om vijf uur zou er een bescheiden démasqué plaatsvinden, waarbij Nol als waarnemend burgemeester en commandant een toespraak zou houden vanaf het bordesje van het raadhuis, en enige dapperen en weldoeners zou eren. Het feest zou worden opgeluisterd door het fanfarecorps en worden besloten door een feestsoepuitdeling, soep, waarin echt vlees en geen vis zou ronddrijven volgens Nols belofte.

Mijn gedachten werden spoedig afgeleid door een rumoerige stoet. Omstuwd door honende en luid schreeuwende belangstellenden en bewaakt door enige leden van de Binnenlandse Strijdkrachten naderde een groepje N.S.B.-ers. Ik wierp een blik naar de zon, stuurde mijn paard in een voordelige positie en trok mijn camera uit het foudraal. Het groepje bestond uit een rijke boerenfamilie, ergens diep uit de polder vandaan. Uit het stadje waren de weinige N.S.B.-ers die

er woonden al vroeger op de morgen uit hun huizen gehaald en na een verhoor door mijn vader en enige vertrouwensmannen, op transport gesteld naar de naburige plaats. Zeer diepe voldoening kon ik bij nader inzien niet voelen, toen de bejaarde boer en zijn vrouw met twee volwassen dochters en een achterlijke zoon, met neergeslagen blikken en afhangende schouders voorbij sjokten, maar na vijf jaar bezetting was het in elk geval een ongewoon tafereel. Het stadje was vol ongewone taferelen en geluiden; kinderen met oranje sjerpen, mutsen en jurkjes in de nationale kleuren liepen zingend en met vlaggetjes zwaaiend door de straatjes. Bijna elk huis had een uitgestoken vlag. Men was druk bezig, papieren slingers aan te brengen. Ik sprong enige malen van mijn paard om foto's te maken. De bootjes van de riviervissers werden gepavoiseerd.

Aan de buitenkant van het stadje, waar enige straten met arbeidershuizen de polder in staken, werd mijn aandacht getrokken door hysterisch gegil. Een troepje jongemannen had een schreeuwend meisje overmeesterd en een van hen was bezig, met een blikkerende schaar haar blonde haar af te knippen. Toen ik naderbij kwam en mijn camera hief, zag ik, dat het de oudere zuster van Liesbeth was, wier heftig verweer een duidelijk excuus voor de jongens was, om haar op enige ongewone plaatsen vast te houden en tegen de grond te drukken. Haar verfomfaaide jurk zat ver boven haar heupen. Enkele nieuwsgierige kinderen en volwassenen stonden lachend en jouwend toe te kijken.

Juist op het ogenblik, dat ik de foto wilde nemen, dacht ik met schrik aan Liesbeth zelf, borg de camera op en keek rond. Ik wist, dat zij in dat buurtje woonde en was nauwelijks verbaasd, toen ik haar omzichtig over het lage, met groen verweerde dakpannen bedekte lage dak van een van de oude huisjes zag sluipen. Zij hield een bundel kleren onder haar arm en klom lenig als een kat van het dak op het uitgebouwde keukentje. Maar toen zij op het pad sprong, dat tussen de achtertuintjes liep, stormden uit een naburig huis drie jongens naar buiten, die schreeuwend en wijzend de achtervolging inzetten. Enige van de kijkers, die bij de zuster van Liesbeth stonden, zagen haar de weg op rennen, op vijftien à twintig meter afstand gevolgd door de drie jongemannen. Hoewel ik van mijn hoofd tot mijn voeten beefde van emotie, toen ik de beluste, rode gezichten van de achtervolgers en de uit alle macht rennende Liesbeth zag, wist ik bijna onmiddellijk wat ik ging doen. Misschien liepen de achtervolgers met opzet niet te hard, zodat zij haar later honderden meters lang op voor hen plezierige wijze konden meesleuren naar de plaats, waar nu haar zuster werd kaalgeknipt. Het was ook mogelijk, dat zij werkelijk niet harder konden lopen. In elk geval zouden zij zich hun prooi, deze prooi, niet laten ontgaan. Ik zette mijn paard tot spoed aan en passeerde het achterste groepje, dat langzaam op de voorste drie inliep. Stof dwarrelde op. Terwijl ik de voorste drie voorbij

galoppeerde, kwamen er uit een zijweg, ongeveer honderd meter vóór Liesbeth, twee mannen op fietsen, die onze kant op zwenkten. Het waren leden van de Binnenlandse Strijdkrachten en zij zagen spoedig, wat er gaande was. Liesbeth slaakte een vertwijfelde kreet. Links van de weg was een brede wetering en rechts een tamelijk diepe sloot. Vóór haar hadden de mannen hun fietsen op de weg gelegd en wachtten met uitgebreide armen haar komst af. De een trok, waarschijnlijk om nieuwe kreten uit te lokken, een groot pistool en hield dat dreigend in zijn hand. Vertwijfeld keek zij naar links en rechts en juist toen zij naar links zwenkte, de wegberm in en de bundel met haar rechterhand hief om die over de brede wetering te gooien, alvorens in het water te springen, haalde ik haar in. De tweede angstkreet bestierf op haar lippen, toen ik zeer ver doorboog, mijn linkerarm om haar middel sloeg en haar omhoog trok. Eerst viel ik bijna uit het zadel, maar de greep slaagde. Het bloed hamerde in mijn slapen en ik kon geen woord uitbrengen van hetgeen ik haar wilde zeggen. De achtervolgers hieven een woest gebrul aan. Als ze hadden vermoed, wat ik van plan was, zouden ze ongetwijfeld nog harder hebben geschreeuwd. Ook de twee mannen vóór ons dachten, dat ik Liesbeth had gegrepen om haar zelf kaal te knippen, of na een triomfantelijke rit aan de kaalknippers af te leveren. Ze stonden breed lachend op de weg en deden bij wijze van grap net, of ze mij tegen wilden houden. Liesbeth was te zeer door schrik verlamd om tegen te stribbelen. Ik sjorde haar met beide armen voor mij op het paard en slaagde er in, met één hand weer de teugel te bemachtigen.

Als ik vriendelijk tegen de mannen had gelachen, zouden ze wellicht niet zo snel op hun fietsen zijn gesprongen als ze nu deden. Hun nieuwsgierigheid was gewekt. Eindelijk slaagde ik er in, tegen het bevende, hijgende meisje te roepen: ‘Ik zal je niets doen! Ik breng je over de rivier!’ Haar verwarde haar, dat zij lang droeg, kriebelde in mijn gezicht en hals. De bundel kleren die zij in haar rechterhand hield gekneld, hupte op en neer tegen haar blote bovenbenen. Heel langzaam draaide haar gezicht omhoog en opzij. Zij keek mij aan. De gevoelens, die haar wijd opengesperde blauwgrijze ogen tot uitdrukking brachten, waren in hun sterke expressie een van de mooiste ervaringen van mijn leven. Eerst sprak er nog ontzetting uit haar ogen, daarna een wilde woede en een dierlijk wantrouwen, toen de berusting van: knip jij me maar kaal, dat is beter dan die wilde troep.... en eindelijk een begin van vertrouwen, dat gevoed werd door mijn aanmoedigende glimlach en bewonderende blik. Ik hield mijn paard in. Zij bleef mij aankijken. ‘Je hoeft van mij niet bang te zijn.... ik hoor daar niet bij. Ik ben te jong. Mag ik je over de rivier brengen? Zullen we samen een streek uithalen?’

Er beefde een lachje om haar vochtige lippen. Haar warme lichaam trilde tegen het mijne. ‘Kijk een gauw over mijn schouder.... volgen ze ons?’ Zij deed

wat ik vroeg en stamelde: ‘Die.... die twee op de fiets’.

‘Ga wat gemakkelijker zitten’, zei ik, ‘we gaan draven, en hoe!’ Ik lachte uitgelaten en beduidde haar, dat ze één been over de hals van het paard moest slaan en flink tegen mij aan moest leunen, gaf een flinke ruk aan haar omhooggeschoven jurk en zette Marianne aan tot een snelle galop. De mannen waren dicht achter ons en schreeuwden iets, dat ik niet verstond. Spoedig zwenkten we de weg op, die langs De Beukenhorst voerde. De mannen fietsten in onze stofwolken. Ik werd meer en meer vervuld van een wilde vreugde. Toen De Beukenhorst in zicht kwam stopte ik voor het hek van de wei, die aan onze tuin grensde. ‘Hou je aan haar manen vast.... ik moet even dat hek open en dicht doen’. Ik gleed uit het zadel en leidde mijn paard de wei in. ‘Voor het huis staat een schildwacht en het is daar vol met mensen’, verklaarde ik. ‘Ben je nog bang van me?’ Liesbeth schudde krachtig haar hoofd, maar haar ogen zeiden, dat ze er niets van begreep. Ik klopte Marianne op haar hals en sprong weer in het zadel. Toen ik het hek aan de andere kant van de wei, bij de achterweg, sloot, hingen de twee mannen over het eerste hek. ‘Zie je ze?’ zei ik. ‘Als wij nu wisten wat zij dachten, was het allemaal erg eenvoudig. We hebben niet zo'n grote voorsprong, maar in het ergste geval toch net groot genoeg denk ik’. We galoppeerden in snelle vaart in de richting van de rivierdijk. Bij het achterhek van De Beukenhorst liet ik Marianne een eind door de berm draven, zodat de schildwacht die daar geposteerd was ons pas zag, toen we vlak bij hem waren. Hij keek ons met open mond aan. Ik hoopte, dat het verscheidene minuten zou duren, voor hij op het idee kwam om iemand te gaan vertellen wat hij had gezien. Op de dijk was niemand. We stegen af hij het hek voor het pad dat naar het botenhuisje voerde. ‘Naar huis! Hup!’ riep ik tegen Marianne en klopte haar stevig op de flanken, maar zij begon rustig te grazen. Ik haalde mijn schouders op en keek Liesbeth aan. Zij lachte een klein beetje en keek toen weer heel ernstig. We stapten om het hek heen en ik rende voor Liesbeth uit naar het botenhuisje. ‘Ik ga nooit uit zonder mijn sleutel mee te nemen, gelukkig!’ Ik begon steeds meer plezier in het avontuur te krijgen. We bolderden de trap af naar de roeiboot. Ik haalde de riemen uit het rek en opende het hangslot van de ketting, waarmee het vaartuigje vastlag. Op dat ogenblik voelde ik een lichte honger en een brandende dorst. Liesbeth was gaan zitten, met het bundeltje op haar schoot, In het schemerige groene licht zag zij er nog bezweter uit dan op het paard. Zij droeg een dik, kort manteltje van donkerblauwe stof over een donkerrode wollen jurk.

‘Zeg, heb jij ook honger en dorst?’ vroeg ik. ‘Heb je wel gegeten vanmorgen?

‘Nee, dat niet, maar ik heb geen honger’.

Ik lachte en zei: ‘We laten ons niet kisten door twee nieuwsgierige mannetjes!

Ik heb hierboven nog wat noodrantsoentjes. Die lagen daar.... haha, dat mag ik nu aan iedereen vertellen! Die lagen daar voor piloten en andere vluchtelingen, die hier 's nachts over de rivier werden gezet. Luister. We nemen geen risico. Stel je voor dat ze hier komen kijken, dan zitten we als ratten in de val. Ik verstop jou daarginds op het puntje van deze kreek, pak eten en drinken, roei daarginds naar toe en pik jou daar op. Als ze mij verrassen kunnen ze mij niets doen, maar jij moet uit de buurt blijven'. Ik pakte haar hand en trok haar mee, de trap op en het smalle paadje af. Er waren daar prachtige ondergrondse schuilplaatsen onder stapeltjes hout in een hoog dijkje, waar gedurende de razzia's een aantal mannen een halve dag in hadden doorgebracht, terwijl de Duitsers boven hun hoofden rondstampten. Ik wees Liesbeth een van de schuilplaatsen en sprak met haar af, dat zij weg zou kruipen als zij een woest geschreeuw hoorde en te voorschijn zou komen als ik 'In 't groene dal', het lievelingslied van ons beider bovenmeester, zou fluiten. 'En niet bang zijn', vermaande ik. 'Toen je daarstraks het breedste water uitkoos om in te springen, was je ook niet bang. Zodra je mij hoort fluiten, trek je je schoenen uit en bagger je naar me toe'. Toen ik weg wilde lopen, greep ze mijn arm stevig beet en keek me aan.

'Waarom doe je dit?' vroeg ze.

Het was heel stil op die plek. In de verte hoorde ik vaag een karekiet. Het water klotste zacht tegen de oevers.

'Omdat ik je graag mag, omdat ik je bewonder en omdat je lijkt op een meisje, waar ik erg veel van hou'. De greep van haar hand verslapte. Zij knikte en begon te huilen.

'Hier, neem mijn zakdoek', zei ik. 'Ik moet nu rennen, anders is de hele stad dadelijk hier'. Ik klopte haar op de schouder en snelde weg. In het botenhuisje verschoof ik haastig wat lege kistjes en dozen in het muurkastje, tilde een losse plank op en stak mijn arm in het gat. Met een paar pakjes en flesjes kwam ik de waranda op, fluisterde 'Daphne', legde alles in het kastje onder de voorplecht en luisterde scherp, alvorens de riemen in het water te dompelen. Ik hoorde alleen een paar eenden kwaken en het zachte ruisen van de wind in de boomtoppen. Halverwege de kreek gekomen begon ik het afgesproken deuntje te fluiten. Liesbeth stond met haar oude platte schoenen, waarvan de zolen met ijzeren pennen waren beslagen, in haar hand aan de rand van het water te wachten. 'Wacht even. Ik maak eerst de boom los', riep ik haar toe. In haar andere hand hield zij mijn zakdoek, die ze tot een bal had samengeknepen. Toen ik de drijvende balk, die de ingang versperde, los had en opzij duwde, hoorde ik lawaai bij het botenhuisje. Ik keek om over de stille kreek en zag een van de mannen, die ons per fiets was gevolgd, op de waranda staan. Hij wees naar mij en schreeuwde iets tegen de andere man, die ik niet kon zien.

‘Daar *komen* ze!’ riep Liesbeth met overslaande stem. Ik roeide wat ik kon. Zij nam een geweldige sprong en kwam op handen en voeten midden in het schommelende bootje terecht. Terwijl ik de sloep draaide, hoorden we haastige voetstappen, het schuren van lichamen tegen takken en bladeren en tenslotte de hijgende ademhaling van de beide mannen. De monding van de kreek was slechts drie meter breed. Tergend langzaam schoof de boeg van het sloepje tussen de boom en de rechteroever van de kreek door. Ik wilde zo snel mogelijk een eindje in de richting van het stadje roeien, zodat onze achtervolgers ons niet meer konden zien.

‘Hé daar! Stop! *Stop*! Dat gaat zo maar niet!’ riep de eerste man. Ik kende hem niet en vermoedde, dat hij een onderduiker was. Maar de tweede man kende ik wel. Hij was chauffeur bij onze fabriek en had mij in de goede oude tijd, toen we meer dan één luxe auto hadden, wel eens naar de stad gereden.

‘Jongeheer!’ riep hij. ‘Dat kun je toch niet doen! Ze is een moffenhoer!’

‘Laat dat maar aan mij over, Adriaansen. Jij mag daar helemaal niet komen, en die andere man nog veel minder. Verboden toegang. Weg daar!’ Mijn lippen trilden, maar ik slaagde er in, mijn stem in bedwang te houden. De boeg van het bootje raakte eindelijk het vrije water. De mannen liepen als woedende honden die een watervogel nablaffen tot op het uiterste puntje van de drassige wal. De onderduiker trok zijn pistool te voorschijn en brulde: ‘Direct terugkomen of ik schiet!’ Hij leek mij zo'n fanatieke man, die niet tegen zijn verlies kan. Liesbeth begon zachtjes te jammeren. ‘Plat liggen’, bromde ik over mijn schouder. Ik achtte het niet uitgesloten, dat de man met het pafferige gezicht en de vreemde diepliggende ogen zijn laatste restje zelfbeheersing zou verliezen en op Liesbeth zou schieten. Wij waren nu ongeveer zes of zeven meter van de mannen verwijderd. Na een hevige ruk aan de riemen, die de boot verder van de wal bracht, had ik moeite, niet in lachen uit te barsten. Ik hield mijn gezicht in de plooi en riep: ‘Denk aan je vrouw en je zes kinderen, Adriaansen. Je hebt hier geen donder te maken. Jullie weten niet, waar ik dit meisje heenbreng en 't gaat je geen snars aan ook. Ingerukt, mars!’ Ik hief bevelend mijn linkerhand op en trok tegelijkertijd aan de rechterriem, om de boot achter de zwaar begroeide rechteroever van de kreek te krijgen. Het gezicht van de dikke man werd nog roder dan het was. Uit woede en teleurstelling, en om ons schrik aan te jagen, schoot bij in de lucht, wilde althans over mijn hoofd schieten, maar Adriaansen greep op hetzelfde ogenblik naar het wapen en uitte een schreeuw. De kogel raakte de duim van mijn opgeheven linkerhand. Het knetterende schot weerkaatste hard over het water. Mijn kreet van pijn en schrik werd overstemd door het lawaai, dat de twee mannen maakten. Adriaansen had het pistool bemachtigd en slingerde dit ver weg over het water. De andere man wilde deze

daad verhinderen. Beide mannen verloren hun evenwicht en tuimelden tierend en vloekend met groot geplons in het water, waar ze nog een poosje voortgingen met elkaar te stompen en uit te schelden. Dit alles speelde zich zó snel af en de aanblik van het tweetal (de dikke man lag, waarschijnlijk op zijn knieën, tot zijn borst in het water, de ander half over hem heen met wild slaande armen) was zó koddig, dat ik luidkeels lachte en pas weer erg had in de vlijmende pijn in mijn duim, toen ik het bootje achter de met hoge struiken begroeide strekdam had getrokken, die enkele meters uit de oever stak. Achter mij hoorde ik Liesbeth zachtjes jammeren. Zij was onder de voorste twee bankjes gekropen en hield haar gezicht in haar handen gedrukt. Het lawaai van de mannen werd zwakker. Zij keek op en vroeg zacht: ‘Ben je geraakt?’

Ik had nog niet naar de gewonde duim gekeken; het liefst had ik dit in het geheel niet gedaan, omdat ik een afkeer heb van bloed zien. ‘Een schampschotje....’, zei ik achteloos en klemde mijn tanden weer op elkaar, om over de stekende pijn heen te komen. Liesbeth kwam overeind, slaakte een gilletje en zei: ‘Oô, je bloedt!’

‘Ik zal dadelijk wel eens kijken’, antwoordde ik. ‘Even de boot op een veilig plekje zetten. Ze zijn allebei in het water getuimeld. Als ze de kreek overzwemmen begint alles opnieuw, behalve het schieten.... de revolver ligt ook in het water’.

Achter de strekdam van de kreek lag het openbare strandje, met daarachter een zanderig terrein, begroeid met verspreide struiken en plekjes gras. Er was daar niemand. Ik liet het bootje met de boeg op het zand lopen en keek daarna naar mijn duim, waaruit bloeddruppels rondom op het donkergroene bankje en ook enkele op mijn rijbroek waren gevallen. Ik voelde koude rillingen. Een ogenblik werd het schemerig voor mijn ogen, maar ik vermande me en wikkelde snel mijn zakdoek rond de bloedende duim. Daarna klom ik naar het kastje onder het voorplechtje. In een van de verste hoeken vond ik eerst een verrekijker in een zwart foudraal, die ik boven mijn hoofd neerzette, en daarna het gezochte verbandtrommeltje.

‘Zal ik je helpen?’ vroeg Liesbeth met een bedeesd stemmetje.

‘Je ziet zo wit....’.

Ik knikte en gaf haar een gaasje en een rol verband. De bebloede zakdoek wierp ik in het water. Liesbeth verbond mijn duim handig. Toen zij halverwege was, begon ik met genoegen naar haar bezige handen te kijken. Voor een simpel fabrieksmeisje had zij opvallend mooie, slanke handen. We zaten samen op het voorste bankje, met onze benen in tegengestelde richting. Vanachter het dichte bossage, dat de kreek afsloot, klonken vaag de stemmen van de ruziemakende mannen. De geluiden verplaatsten zich in de richting van het botenhuisje en

werden steeds zwakker. Daarna waren er alleen de bescheiden geluidjes van vogels en het zachte klotsen van het water tegen de sloep.

‘Doet het erg zeer?’ vroeg Liesbeth. Zij draaide de zwachtel om mijn pols, scheurde het eind een stukje in en knoopte het verband vast.

‘Gaat nogal’.

‘Het bloedt erg. Wat doen we nu?’

‘Rustig verdergaan’. Er was een vage, dreigende angst ergens diep in mij, die ik niet in mijn bewustzijn wilde toelaten. ‘Waar wilde je heen?’ vroeg ik opgewekt. Liesbeth haalde haar schouders op. We keken elkaar aan, een kort ogenblik. Onze gezichten waren dicht bij elkaar. Zij bloosde, sloeg haar ogen neer en plukte verlegen aan haar jurk. De zon begon zomers warm te worden. ‘Ik dacht eerst.... naar de overkant, naar m'n tante, maar als je me hier zou kunnen verstoppen....’. Haar gemompel was nauwelijks te verstaan.

‘Daar heb ik ook aan gedacht’, zei ik zacht, doch met de opgewektheid van dokters aan ziekbedden. ‘Ik zou je met alle plezier in de toren willen opsluiten. Het bloeddorstige volkje zou je daar niet kunnen krijgen. Maar wat dan vervolgens? Ik heb een veel beter plan. De rivier over is de beste oplossing en dan ver, ver weg van dit snertplaatsje! Als ik dan straks bij mijn vader kom, kan ik naar eer en geweten verklaren, dat de vogel gevlogen is. En wat zou je hier nog moeten uitvoeren? In deze buurt lig je er uit. Maar in een andere stad, liefst een grote, waar de mensen je niet kennen.... daar heb je dezelfde kansen als iedereen. Later kun je altijd nog hier terugkomen, maar voorlopig lijkt het me plezieriger om je hier niet te vertonen’. Zij keek me, terwijl ik praatte, een paar maal aan, maar vestigde haar blik dan op mijn mond. Nu knikte zij, langzaam en enigszins plechtig. ‘Ik heb een adres voor je bij heel aardige, geschikte mensen, die je zeker zullen helpen’, vervolgde ik. ‘Dus: naar de overkant! Maar eerst gaan we ons moed indrinken. Hou je van bier?

‘*Bier*?’ Zij keek mij met open mond aan. Ik stond op en haalde twee flesjes bier uit het voor picnics en geheime nachtelijke veerdiensten ingerichte kastje. Op mijn hurken zittend diepte ik twee witte, geëmailleerde kroezen en een flesopener op. ‘We kunnen hier niet lang liggen’, zei ik, ‘want als die twee het weer eens worden, of de rest van onze wereldstad waarschuwen, komt er dadelijk een woeste bende met stenguns, hooivorken en visnetten op ons af’.

‘Laat mij dat doen’, zei Liesbeth, toen ik de flesjes wilde openen. Het bier schuimde onstuimig over de kroesranden. ‘Geeft niet’, zei ik, toen Liesbeth een verontschuldiging mompelde. ‘Ik heb nog servetten in dat kastje, en etenswaren, maar daar beginnen we pas aan, als we een flink eind uit de wal zijn....’.

Ik had een grote behoefte aan opgewekt babbelen. Liesbeth's verlegenheid begon te verdwijnen. Zij lachte voor het eerst luidkeels, toen ik haar een mopje

vertelde. In haar linkerwang kwam een kuiltje en in haar rechter niet. Daphne had kuiltjes in beide wangen als ze lachte. Dat zal ik Daphne vertellen, dacht ik. Het bier was tamelijk koppig. Een plezierig loom gevoel trok door mijn lichaam,

‘Zal ik roeien?’ stelde Liesbeth voor. ‘Dat kan ik heel goed’, voegde zij er kinderlijk trots aan toe.

‘Best’, zei ik. ‘Roei jij maar eens, dan rust ik uit van de schrik. Straks neem ik het van je over, of we nemen allebei één riem’. Ik trok mijn jasje uit, voorzichtig manoeuvrerend met de mouw over de verbonden duim en knoopte mijn overhemd een flink eind open. De zon was stovend warm. Liesbeth deed haar dikke, donkerblauwe manteltje uit. De donkerrode jurk met tamelijk lange korte mouwen paste haar goed. Het met krulletjes versierde borststuk, dat hoog aan haar hals sloot, spande sierlijk om haar stevige borsten; de jurk was kort, naar de mode van die tijd. Ik legde mijn camera en jasje op een droog plekje van de voorplecht, die met bier bespat was en haalde een hagelwit servet uit het kastje te voorschijn, waarmee ik de bierplekken afveegde en daarna de bloeddruppels op het bankje en mijn laars. ‘Jô, die mooie schone doek!’ zei Liesbeth verontwaardigd.

‘Voor de wasvrouw’, zei ik lachend, en wierp het servet achteloos in het kastje. ‘Die is altijd blij als er eer te behalen is. Als ik het nu met jouw Zondagse jurk deed....’. Ik wees naar de jurk die zij droeg.

‘Hoe weet je, dat dit m'n Zondagse is? Nee, laat mij dat doen!’ We stoeiden een beetje om de roeiriem, waarmee ik de boot van de wal wilde duwen en ik liet haar de eer.

‘Natuurlijk kon je het niet over je hart verkrijgen om je jurk in die bundel te rollen’, zei ik en ik zag haar op het lage schemerige zoldertje van het oude, trieste huisje bij een der ijzeren ledikanten bezig. De détails van dat beeld ontleende ik aan een dramatisch, niet voor mijn oren bestemd verhaal van ons doktertje, over de slaapgelegenheden in de lage arbeidershuisjes, waar niet zelden tien kinderen van beide geslachten en uiteenlopende leeftijd op één zo'n laag zoldertje sliepen, met minstens twee, doch vaak drie kinderen in één bed. Zo'n ijzeren ledikant had ik wel eens gezien op een onofficiële vuilnisbelt, niet ver van die huisjes verwijderd.

Liesbeth lachte parelend. Zij had goede witte tanden. ‘Hoe kom je aan zulke mooie tanden?’ vroeg ik. Het kloppende, vlijmende gevoel in mijn gewonde duim had duidelijk iets te maken met de wurgende angst, die op de loer lag om mij te overmeesteren. Liesbeth legde de roeiriem in de pen en ging zitten. Zij keek mij verbaasd en enigszins wantrouwend aan. ‘Nu ja, ik bedoel.... bij jullie in de buurt zijn niet veel meisjes met goed verzorgde tanden, lijkt mij’, zei ik verontschuldigend. Liesbeth knikte. Ik had de deurtjes van het kastje

dichtgedaan en ging er met mijn rug tegenaan zitten. ‘Mijn vader en moeder vinden het overdreven en zonde van het geld, dat ik ze poets. Vroeger moest ik m'n borstel en tandpasta verstoppen. En naar de tandarts gaan terwijl je geen kiespijn hebt, vinden ze getikt’.

Ik meende het broekje van een jaar geleden te herkennen, voor Liesbeth haar jurk zo ver mogelijk op haar knieën trok en haar benen tegen elkaar klemde. Zij draaide de achtersteven van het sloepje naar de zon en roeide in de richting die ik haar had aangeduid. Ik sloot mijn ogen bijna geheel tegen het verblindende zonlicht en keek door mijn oogharen naar Liesbeth, die krachtig en regelmatig roeide. ‘Het bloed komt door het verbandje’, zei ze plotseling. ‘Je moet je hand boven je hoofd houden’. Ik deed wat zij me aanraadde, zonder naar de duim te kijken. Zolang ik nog belang stel in Liesbeth's bekoorlijkheden zal het nog wel met me schikken, dacht ik, mezelf dwingend naar haar blote benen te kijken.

Lang stil zitten kon ik niet. Weldra stond ik op en haalde de verrekijker uit het foudraal. ‘Eens kijken, of er nog belangstelling voor ons is’, zei ik. Bij de kreek was niemand meer. Op de vissersbootjes viel weinig leven te bekennen, maar op en bij de aanlegsteiger van de veerboot zag ik mensen lopen en staan. Ik vroeg Liesbeth wat links aan te houden om buiten de route van het veerbootje te blijven. ‘Ze zijn fanatiek genoeg om ons te torpederen’, zei ik lachend. Er was in het geheel geen scheepvaart op de rivier. Het was afgaand water en er woei een zachte oostenwind. ‘De stroom en de wind voeren ons vanzelf verder’, zei ik na een poosje. ‘Heb je zin in een hartig hapje?’ Ik haalde een blik sardines, een pakje crackers, een rood geëmailleerd bord, een vork en een schoon servet te voorschijn. Liesbeth haalde de riemen in en stapte, gefascineerd naar de uitstalling kijkend, over de bankjes naar mij toe. Ik spreidde het servet uit en gaf haar het blikje om open te maken. ‘Heb je honger?’ Ik stopte een stuk cracker in haar mond, een daad, die haar tot tranen toe ontroerde. We belegden samen de crackers met sardines op het rode bord. Liesbeth at als een wolf. Toen zij de helft op had, weigerde zij verder te eten. Het kostte mij veel overredingskracht, om haar de rest ook te doen opeten. ‘De duim zit me een beetje in de weg.... ik heb geen honger’, betoogde ik. Er was nog een flesje bier, dat we samen opdronken. Het voorplechtje diende als bar. Zo nu en dan keek ik achterom de verlaten rivier af. We dreven langzaam stroomafwaarts; het stadje was al bijna niet meer te zien. Ik probeerde niet naar de donkere bloedplek in het verband rond mijn duim te kijken. Liesbeth ruimde het eetgerei op. Het gaf mij een prettig gevoel, dat zij zich meer en meer op haar gemak voelde bij mij. We waren de toren al een eind voorbij en 'dreven ongeveer honderd meter uit de wal. Ik zocht in mijn rechterbroekzak naar een zakdoek en klopte daarna met mijn rechterhand op mijn linkerzak. ‘O, je zakdoek’, zei Liesbeth en keek zoekend de bodem van het

bootje af. De zakdoek lag als een prop in een hoek.

‘Dank je’, zei ik. ‘Ga nooit uit zonder twee zakdoeken. Nu vermengen jouw tranen zich met mijn vet’. Liesbeth bloosde en glimlachte vertederd. ‘Zie ik er erg smerig uit?’ vroeg zij. Ik lachte en zei plagend: ‘Ontzettend!’ Uit het linker wandrekje van het kastje haalde ik een zeepdoosje, een handdoek en een washandje te voorschijn. Liesbeth nam de voorwerpen in stomme verbazing aan. ‘Wij zijn zo'n schone familie’, zei ik enigszins verontschuldigend. Zij werd ineens bedrijvig, opende het doosje, bezong enthousiast de lof van de goede zeep en de weelderige handdoek en boog zich voorzichtig over de rand van het bootje om zich te gaan inzepen.

‘Denk om je Zondagse jurk’, vermaande ik. ‘Trek 'em uit’. Zij kwam overeind met een ruk, die het bootje deed schommelen en staarde mij onderzoekend aan. Ik knikte haar aanmoedigend toe. ‘Er is hier verder niemand dan ik.... doe of je op het strandje bent’. Ik knikte met mijn hoofd in de richting van ons stadje. Zij aarzelde een ogenblik, draaide mij haar rug toe en maakte de knoopjes bovenaan op haar rug open. De duim zond pijnscheuten door mijn hand en arm. Ik keek om en zag dat de veerboot in aantocht was. Liesbeth had er geen erg in. Haar rose onderjurk vertoonde slijtgaten en verstelde plekjes. Ik pakte omzichtig mijn camera en schoof met een blik op de zon zo ver mogelijk naar de andere kant van de boot. Liesbeth waste energiek haar armen, schouders, hals, oksels en gezicht met zoveel enthousiasme, dat zij de eerste drie klikjes niet hoorde. Eerst toen zij haar hals afdroogde en met haar gezicht in mijn richting kwam, merkte zij het afdrukken van de vierde foto een seconde na het rrrrrt-klikje van de sluiter op. Haar eerste reactie was starre ontzetting en heftige verontwaardiging. Zij liet een langgerekt oooooo horen en haar blauwgrijze ogen werden donker en bliksemden ongemakkelijk.

Ik lachte en zei: ‘Wat is dat toch raar met jullie meisjes.... als je een buitje en een kippenborst had, zou het inderdaad afschuwelijk zijn wat ik deed, maar.... De beste foto's (leraarde ik opgewekt) zijn meestal die, waarbij het slachtoffer van niets weet. Wat is er nu om kwaad over te zijn? Je armen staan er op en je schouders en je knieën.... die mogen allemaal gezien worden’. Zij staarde mij nog steeds aan. Haar blik werd zachter. Een lichte blos kleurde haar wangen. ‘Bovendien laat ik zulke foto's aan niemand zien; ze zijn alleen een souvenir voor mezelf’, voegde ik bezwerend aan mijn woorden toe.

Liesbeth glimlachte en zei: ‘Je bent een vreemde jongen. Vind je mij knap?’ Ik glimlachte terug en dacht aan de foto's, die ik vroeger van haar had gemaakt. ‘Dat weet je best, ijdelheid. Je bent onze stadsschone. Op de lagere school stelde je alle meisjes al in de schaduw’.

Zij keerde zich met een parelend lachje van mij af en zei: ‘Zou ik mijn benen

ook wassen?’

‘Natuurlijk. Ze verdienen bet!’ Goed gevonden, prees ik mezelf. Dit was allemaal heel wat prettiger dan het onheilspellend paukengedreun van de angst, die probeerde bezit van mij te nemen. Af en toe gingen er half bewust wordende woorden en zinnen door mij heen. *Je handen, Bob, zul je voorzichtig zijn met je handen? Speel niet te wild met die jongens!.... Denk er om, jij komt later in de Salle Pleyel.....Je kostbare handen. Salle Pleyel.....* ‘Zulke jongens als jij bestaan er maar weinig’, zei Liesbeth peinzend, terwijl ze haar benen over boord stak en tot hoog boven haar knieën begon in te zepen. Zij droeg geen b.h. Als zij ver voorover bukte zag ik haar donkerrose tepels. Ik knipte weer twee foto's af. Liesbeth keek bij de tweede klik op; zij zag nu ook het veerbootje, dat rookpluimen uitblazend op ongeveer tweehonderd meter voorbij voer. Ik wuifde met mijn zakdoek en Liesbeth met de handdoek. Zij trok haar voeten binnenboord en begon die af te drogen.

‘O ja?’ vroeg ik. ‘Meisjes als jij ook. Waarom ging je eigenlijk met Duitsers?’ Ik nam weer een foto. Zij liet haastig en juist te laat haar knieën zakken. Ik glimlachte verontschuldigend. Zij zag er lief uit, iets forser van type dan Daphne, maar met dezelfde gave schouders en lange benen.

‘Och.... De meeste Duitse jongens zijn veel aardiger, niet zo kinderachtig en vuns. Hollandse jongens zijn zo doorgezakt, met ronde ruggen en openhangende monden, zo slap’.

‘Een zeer interessante kijk’, prevelde ik.

‘Nou ja, jongens uit mijn buurt. Ik bedoel jou niet’, voegde zij er haastig en diep blozend achteraan. Zij wreef ijverig haar rechterbeen, dat al droog was.

‘Ik begrijp het. De Duitse jongens hebben meer houding, ze lopen fier rechtop, het Herrenvolk. Ik vrees, dat ze nu, op ditzelfde ogenblik, tamelijk krom lopen, Liesbeth. O, begrijp me goed, ik veroordeel je niet. Ik vind het alleen interessant om te weten. Zie je, als we vorig jaar September bevrijd waren, zou het allemaal zo'n vaart niet hebben gelopen, echt niet, maar na die tijd is er te veel gebeurd. Er zijn ontzettend veel mensen gefusilleerd en doodgemarteld; er is vreselijk veel honger geleden. Iedereen is nu verbitterd en vol haat. Dat kon jij ook niet voorzien’.

Zij liet haar hoofd hangen en keek neer op haar handen, die de korte onderjurk zo dicht mogelijk bij haar knieën hadden getrokken. ‘Ik hield veel van mijn laatste vriend. Walther heette hij. We waren erg gelukkig. Hij heeft me nooit bedot of overdreven verhalen gedaan, zoals de anderen. Ik wist, dat hij getrouwd was en twee kinderen had. Hij liet me de foto's zien’. Zij praatte zacht en deed nog meer haar best, zo weinig mogelijk dialect te spreken. ‘Walther was helemaal niet voor Hitler en zo’, vervolgde ze na een ogenblik stilte. Zij wreef

met haar handen over haar gladde knieën, die nog een vleugje gebruind leken van de vorige zomer. ‘Hij moest in de oorlog, net als de anderen. Er waren er veel, die er een hekel aan hadden. Dat zal bij de anderen wel net zo zijn.... de Engelsen en Amerikaanse piloten die Duitse steden bombardeerden, waar alleen vrouwen en kinderen woonden....’. Zij zuchtte diep en pakte de bundel kleren, die met een groene ceintuur en een stuk pluizig touw stevig zat dichtgebonden.

‘Jouw vader is erg anti-Duits hè?’ vroeg ze, terwijl zij de bundel openmaakte.

‘Geworden. Vooral na die tweede razzia, toen ze de burgemeester en ons oude doktertje hebben meegenomen, de schoften’.

‘Heeft hij echt Schele Piet laten doodschieten?’

‘We zijn nu bevrijd, dus kan ik 't je wel zeggen. Dat heeft hij inderdaad, maar niet voor zijn plezier. Hij heeft het zich vreselijk aangetrokken. Jouw vader hebben ze ook nog verdacht. Het was ook al te gek! De eerste keer: het stadje omsingeld, hier en daar huizen onderzocht, onze toren, ons huis van kelder tot zolder, de stallen, kassen, omliggende boerderijen..... niets gevonden. Nog geen week later waren ze terug, en hoe! Er was een prachtige waarschuwingsdienst, bij de veren aan de overkant en op de voornaamste kruispunten. De moffen konden nooit de rivier over zonder dat iedereen tijdig gewaarschuwd werd, en nu.... 's morgens voor de zon op was in georganiseerde bootjes kwamen ze uit de nevel opduiken. Je zult ze ook wel gehoord hebben.... op drie plaatsen gingen ze aan land. Overal dreunde het van de laarzen. Goddank maakten ze zelf zo'n lawaai, dat ze het draven van alle onderduikers en lui, die wat op hun kerfstok hadden niet hoorden. Als gekken hebben ze moeten lopen, soms maar met een voorsprong van tien meter. Gelukkig werd het voorlopig niet licht. De hele griend werd met kogels doorzeefd en ze probeerden telkens de griend te doorzoeken, maar het was nogal hoog water en de dappersten moesten telkens door hun kameraden op het droge worden geholpen. Onze jongens hadden vaak niet eens tijd, hun mooie schuilplaatsen in te duiken en lagen zo maar in het water met een bosje gras of riet op hun kop, uren in de modder. Vier werden er gewond en een stuk of wat kregen een longontsteking. En dan dat in onze stal, dat deed helemaal de deur dicht! De twee paarden, die ze ons gelaten hebben, en de pony eruit, stro opzij, tjoep! het geheime luik open.... alsof ze een plattegrondje bij zich hadden, dit keer! Een handgranaat erin en allemaal hard weglopen, de helden!’

Liesbeth luisterde aandachtig. Ze had een tasje uit de bundel gehaald en zat daarmee in haar handen met open mond naar mij te luisteren.

‘En zat daar iemand, onder de stal?’

‘Meer dan twintig lui, waarvan zeker de helft meteen de kogel zou hebben gekregen. Alleen.... ze zaten nog een hol verder, achter een muur van bijna drie

meter dik. Er lopen daar onderaardse gangen en er zijn oude kerkergewelven. Die muur is een stuk fundament van de grote toren, die het later verwoeste kasteel sierde. Er zaten daar niet alleen meer dan twintig kostbare mannen, maar daar was ook het heilige der heilige op het gebied van wapens, vervalste papieren, bonkaarten en zo meer. Het moest verraden zijn, dat ze daar zo maar dat luik konden vinden. Dat ze niets en niemand vonden was hun eigen stommiteit. Toen de granaat ontploft was en ze niets hoorden, kwamen ze weer naar het gat en begonnen uit alle macht met machinepistolen in het keldergewelf te schieten en te bulderen, dat iedereen zich over moest geven. Het duurde eindeloos, voor ze met een ladder kwamen en in het gat durfden afdalen. Ze waren ontzettend lang in de weer met op de dikke, brokkelige muren te kloppen en te slaan, maar het kleine gangetje, waar iedereen doorheen gekropen was, vonden ze niet. Ik heb het gisteren voor het eerst sinds jaren teruggezien. Ik mocht nooit meedoen weet je. Er lag altijd een heel kort broekje en een kinderlijk bloesje voor me klaar om me in te hullen voor het geval er boze moffen kwamen. Ik was het kind dat van niets wist, zo had mijn vader het uitgestippeld. God, wat ging hij te keer, toen hij die handgranaat hoorde ontploffen! Bij die eerste razzia werden wij beleefd behandeld, maar bij de tweede beduidend minder. Mijn vader had altijd die brieven van Goebbels gereed liggen, -weliswaar was er aan de datum geknoeid, maar hij ging er tegen moffen prat op, dat Herr Goebbels, zijn grote vriend, er godbetert van zou ophoren, als ze zijn huis vol Kultur durfden beschadigen. Iemand die hem te pro-Duits vond had hem een poets willen bakken en valse berichten over hem verspreid, dat moesten de heren toch begrijpen! Die tweede keer trokken ze zich weinig van mijn vaders verontwaardiging aan. Maar ze maakten niets kapot en hebben niets meegenomen, alleen een paar foto's uit mijn atelier. Enfin, je weet het, ze hebben niemand te pakken gekregen en namen toen het doktertje en de burgemeester maar mee, omdat die wel de leiders van de terroristenbende zouden zijn, die in ons stadje verscholen zat’.

‘Maar de Wehrmacht had hier niks mee te maken!’ zei Liesbeth fel. Ze haalde een kam uit het tasje en begon haar blonde haar te kammen, dat glansde in het felle zonlicht.

‘Weet ik. Mijn vader en de anderen vreesden een derde razzia. Iedereen zat vreselijk in angst. Wist je, dat Schele Piet een volledige bekentenis heeft afgelegd, voor hij de kogel kreeg? En heus geen bekentenis onder pressie, zoals bij die schurken altijd gebeurde.... ik bedoel, geen martelingen of zo. Het ging hier om minstens honderd man, waaronder zeer belangrijke mannen, plus gewone onderduikers, enige Joodse families op de boerderijen en zo maar door.... het een zou tot het andere hebben geleid. Je moet je eens indenken, wat

er allemaal gebeurd is, sinds de Duitsers hier kwamen, zogenaamd om ons te beschermen. Daarom moet je het de mensen niet kwalijk nemen, dat ze jou haten, al is dat dan overdreven’. Ik rekte me uit en probeerde de gewonde duim niet te voelen. ‘Het is nu allemaal voorbij’, zei ik en glimlachte naar Liesbeth. ‘Vandaag is het feest. Jij begint hier een flink eind vandaan een nieuw leven.... als je je geheimpje maar bewaart en gewoon meepraat en een goed verhaal verzint waar dat nodig is. Later kun je altijd weer terugkomen, als je daar nog zin in hebt. Wat heb je eigenlijk allemaal uitgevoerd, sinds je van school ging? Je hebt toch ook op onze fabriek gewerkt?’

Liesbeth trok de losse haren uit haar kam, draaide ze in elkaar en gooide ze overboord.

‘Eerst op de fabriek gewerkt, papiertjes op potjes plakken en zo. Later was ik bij m'n tante aan de overkant. Ze hebben daar een groentewinkel. Maar m'n oom heeft me weer weggejaagd, omdat ik een Duitse vriend had. Als ik wraak had willen nemen, was dat erg gemakkelijk geweest’. Zij pakte haar jurk en liet die luchtig over haar hoofd glijden. ‘Ik ben ook nog in betrekking geweest als dienstmeisje.... dat ging net zo. Toen het uitkwam, dat ik een Duitse vriend had, hebben ze me weggepest. Toen ben ik weer thuis gekomen en op de fabriek gaan werken’.

‘Ook niet zo plezierig’.

Zij schudde haar hoofd en maakte de jurk vast. Daarna keek zij in een klein rond spiegeltje, dat zij uit het bruine tasje haalde. ‘Het moet wel heerlijk zijn om rijk te wezen’, verzuchtte zij.

Ik lachte, ‘'t Is ook niet alles hoor, vooral niet zolang je een kind bent. Het lijkt mooier dan het is. Ik heb jullie vaak benijd. Maar ik geef toe, met zo'n engel van een vader als ik heb, is het niet zo'n zwaar lot. Hoe oud ben jij nu?’

‘Achttien’. Zij haalde een lippenstift uit haar tasje en besmeerde met een geroutineerd gebaar haar bovenlip, die zij daarna op haar onderlip perste.

‘Ik ben bijna zeventien. Altijd net te jong gebleven om mee te doen. Maar nu heb ik ze toch lekker tuk.... nu heb ik mijn eigen vluchtlijn. Dit hier was ook nog een station van een vluchtlijn voor neergekomen piloten en belangrijke personages, die via België, Frankrijk, Spanje en Portugal naar Engeland gingen. Deze sloep heeft heel wat illustere en gevaarlijke mannen vervoerd. Dat ging altijd bij nacht en ontij. Soms ging mijn vader ze zelf halen. Vandaar dat dit bootje zo somber groen is geverfd; vroeger zag het wit met gouden biesjes’.

We dreven nu tussen de beide provinciesteden door, links was een kleine, stille stad, wat groter dan ons eigen stadje, en rechts en tamelijk grote provincieplaats met een belangrijke constructiewerkplaats, een grote scheepswerf en tal van kleinere industrieen, die ons het uitzicht op de eigenlijke

stad grotendeels ontnamen. Met uitzondering van het hoog gelegen plantsoen, waar de aanlegsteigers van de veerdiensten waren, was het overal langs het water opvallend stil.

‘Mijn laatste vriend was dol op muziek. Hij had eigenlijk pianist willen worden, maar....’. Liesbeth's peinzende stem brak met een verschrikt kreetje af. ‘Je hand, je duim! Is dat nu niet vreselijk? Jij leert toch voor....’.

Er gingen talloze koude rillingen door mij heen. Ik zei zo nonchalant mogelijk: ‘Dat wondje? Dat is gauw weer heter. Het heeft geen zin, daar nu over te praten. Laten we het over jou hebben. Kom, laten we op de voorplecht in de zon gaan liggen. We hebben nog wel een half uur, voor we op de veilige plek zijn waar ik je wil afzetten. Want *stel* je voor, dat die vechtersbazen met het veerbootje zijn overgestoken om ons op te wachten. Je moet met zulke mogelijkheden rekening houden’. Ik praatte als Brugmen en trok haar mee naar het voorplechtje, waar we naast elkaar gingen liggen, met onze voeten op het dichtstbijzijnde bankje en onze handen onder ons hoofd. Ik schilderde Liesbeth, terwijl het bootje zachtjes voortdeinde op het stille water en de zon ons behaaglijk warm stoofde, een rooskleurige carrière als winkelmeisje in een warenhuis of in een exquise modewinkel in een grote stad vol leven en vertier, de stad waar Daphne woonde, ver van ons saaie stadje. Ik schroomde niet, Liesbeth's lieftallige verschijning en mooie handen als uiterst belangrijke factoren te noemen. Zo nu en dan lachte zij kort of verklaarde, dat ik een rare jongen was. Hoe meer zij zich op haar gemak toonde, hoe meer ik op dreef raakte. Zo nu en dan hief ik mijn hoofd op en verspiedde de kalme, blauwe watervlakte. Geleidelijk aan begon zij een beetje enthousiast te worden voor mijn plan, dat zij met een briefje van mij naar Odette en Louis zou gaan, die haar op mijn verzoek ongetwijfeld zouden willen huisvesten en verder helpen, daar twijfelde ik niet aan. Ik legde haar uit, dat Odette politiek niet fanatiek was, gerust de waarheid over Liesbeth mocht weten en mij graag een dienst zou bewijzen. Bovendien zou het voor Odette als toneelspeelster een klein kunstje zijn, Liesbeth van haar onwelluidend accent af te helpen.

Liesbeth bleek Odette wel eens in ons stadje gezien te hebben, in de vorige zomer, en sprak over haar als ‘die mooie blonde dame’. Toen we weer een poosje met gesloten ogen hadden gemijmerd, zei Liesbeth: ‘En is dat blonde meisje met die donkere ogen haar dochtertje?’ en daarna half overeind komend en wat luider: ‘En is dat dan jouw vriendinnetje? Maar.... dat is toch nog maar een kind?’

Ik hield mijn ogen gesloten toen ik antwoordde: ‘Och.... een kind. Ze is nu dertien jaar en drie maanden. Ze is zo'n beetje als jij, toen je dertien was.... geen heilig boontje en bijdehand. Daarbij heeft ze nog een hoop verstand ook. Ze is

heel begaafd. Van schilderijen heeft ze voor een jong kind fabelachtig veel verstand.... Walther was vast ook ouder dan jij’.

‘Hij was tweeëndertig en ik zeventien, maar ja....’. Zij ging weer liggen met haar handen onder haar hoofd. De punt van haar elleboog raakte licht de mijne, maar zij schoof spoedig een klein eindje van mij af.

‘Overigens ben ik ook nog maar een kind’.

Zij lachte luid. Er was een moederlijk-warme klank in haar stem toen ze zei: ‘Nog geen zeventien.... dat is zo. En Prins Bob bemoeide zich maar weinig met de meisjes. Wist je, dat ze jou Prins Bob noemen? Je hebt heel wat stille aanbidsters. Als je op dat grote paard voorbij komt draven, bonzen er overal meisjesharten en iedereen vliegt naar het raam. Nou hebben ze weer wat om over te praten. O, o, wat zullen die knullen kwaad zijn! Je mag wel oppassen.... nou ja, met zo'n vader als jij hebt, durven ze toch niks te beginnen’.

‘Jij weet er heel wat van’, zei ik. ‘Als je Daphne daarginds soms ontmoet, Daphne heet ze, zeg dan, dat ik dag en nacht aan haar denk. Prins Bob.... hoe verzinnen ze het’. Ik wilde, dat ze me nog meer van zulke dingen zei. Mijn gedachten gingen naar Daphne. De laatste dagen voor de bevrijding, die wonderlijk stille dagen, hadden Nol en ik veel met elkaar gesproken. Nu het eind zo nabij was, had hij me eindelijk ingewijd in de zorgvuldig bewaarde geheimen van de bezigheden, waar hij zich de afgelopen jaren in toenemende mate aan had gewijd, voor zover ik die geheimen niet reeds zelf had ontsluierd. Er waren ook enkele prominente onderduikers en een van zijn verwondingen herstellend piloot opgedoken, die tamelijk vrij in huis rondliepen, boeken lazen, schaakten en veel en graag praatten. Nol en ik hadden ook breedvoerig over Daphnes situatie gesproken. In het begin van de hongerwinter was zij met haar vader en ‘tante’ naar de boerderij van Arjens broer gegaan, waar zij nu naar alle waarschijnlijkheid nog was. Arjen was intussen officiëel getrouwd met de huishoudster waar Daphne ‘tante’ tegen zei. Daardoor werd het zeer moeilijk voor Odette en Louis, Daphne bij zich te krijgen. Tot overmaat van ramp had Arjen alle contact tussen Daphne en De Beukenhorst verboden: ik mocht haar niet schrijven, en na enkele korte, lieve briefjes die zij mij stilletjes schreef, vernam ik niets meer van haar. Arjen wilde met Nol, die aan Odette's kant stond, niets meer te maken hebben, had hij verklaard. Nol had mij bij herhaling bezworen, Arjens woede niet te prikkelen door tóch aan Daphne te schrijven. We konden inzake Daphne niets anders doen dan afwachten, tot de oorlog eindelijk, eindelijk voorbij was. En nu was de oorlog voorbij.... nu zou het niet lang meer duren, of....

‘Wat dobberen we heerlijk hè?’ Liesbeth zuchtte behaaglijk.

‘Voor mijn part dobberen we eeuwig zo door....’.

Ik schrok op en tilde mijn hoofd op. We waren bijna bij de plaats, waar ik Liesbeth aan land wilde zetten, direct achter de scheepswerf, voorbij de provinciestad aan de overkant. De stroom had ons in de bocht bijna geheel naar de andere oever gestuwd. Ik wees Liesbeth de kreek achter de verlaten scheepswerf. Zij stond langzaam, met tegenzin op en nam de riemen. Bij de monding van de rimpeloze kreek stonden grote borden met opschriften: als: *streng verboden toegang - op overtreders wordt geschoten*. Liesbeth keek mij vragend aan. ‘Allemaal bluf’, zei ik. ‘Er is daar nu trouwens niemand’. Langs de rechteroever van de kreek liep een hoge stenen muur, waarop prikkeldraad was gespannen. De smalle strook grond tussen het water en de muur was opgevuld met trossen verroest prikkeldraad. Aan de andere kant was een laag griend. Er heerste een spookachtige stilte.

‘Als alle mensen zo waren als jij....’, zei Liesbeth zacht. Ik maakte een buiging en pakte mijn jasje.

‘Je begint toch niet bang te worden? Je zult zien, dat het allemaal erg meevalt’, zei ik troostend. ‘Denk maar aan die wilde bende kerels met rode gezichten.... alles beter dan dat! Je vertelt maar het mooie verhaal van ondergedoken meisje op zoek naar familie en iedereen zal je verder helpen. 't Is niet fraai, maar nodig. Wat zou ik graag met je meegaan!’ Ik legde haar met enkele woorden de moeilijke situatie van Daphne uit. Liesbeth roeide langzaam verder door de brede kreek. Ik haalde een potlood en het opschrijfboekje met muziekpapier, dat ik altijd bij me droeg, te voorschijn, stootte mijn gewonde duim, bedwong de kreet van pijn en schreef: ‘Lieve tante Odette, U kunt mij een zeer groot genoegen doen door Liesbeth onderdak te verlenen en haar verder te helpen. Nol zal misschien een beetje verontwaardigd zijn, maar het was nodig, dat ik Liesbeth hielp. Ik kijk verlangend uit naar enig teken van leven van Daphne! Hier alles o.k. Bij voorbaat veel dank. Hartelijke groeten, ook aan oom Louis, van Bob’. Op een tweede velletje schreef ik de naam en het adres van Louis en tekende de route uit, met de voornaamste plaatsen, die Liesbeth moest passeren. Toen ik opkeek voeren we voorbij een groot gat in de muur, dat met dikke palen en prikkeldraad was opgevuld. ‘Daar zijn bommen gevallen. Door dat gat zijn onze knokkers gekropen om een paar moffenscheepjes, die hier voor reparatie lagen en niet geraakt waren, op te blazen. Op verzoek van de eigenaar. Geestig hè? In de constructiewerkplaats van Groeneveld hebben ze tijdbommen geplaatst, zelf gemaakt door ondergedoken studenten en jongens van ons laboratorium. Er is daar toen nog gevochten met bewakers. Het had niet zo erg veel te betekenen, de Duitsers verloren er de oorlog niet door, maar ze werden wel erg zenuwachtig en het gaf onze jongens wat afleiding, vond mijn vader. Ze zaten allemaal ontzettend te popelen om mee te gaan vechten, maar kregen niet

de kans. Er waren alleen zulke karweitjes en een paar overvalletjes op distributiekantoren en auto's met bonnenkaarten'.

'En gingen ze dan met deze boot?'

'Neen. De knokploeg werkte zelfstandig vanuit de conservenfabriek, met eigen boten en een vrachtauto met het bord voedselvoorziening. Soms escorteerden ze mijn vader, onopvallend natuurlijk. Hij is hun grote held'.

'Hoe kom jij nu weer thuis?'

'O, daar bestaan allerlei manieren voor', zei ik luchtig. 'Hier achter de werf ligt de villa van Henselmans, de eigenaar. Hij is een goede kennis van mijn vader en zijn oudste zoon zat op de H. B. S. het laatste jaar met mij in dezelfde klas; ik zeil wel eens met hem en zo. Met jou erbij kan ik niets beginnen, omdat je niemand kunt vertrouwen, maar alleen.... Ik kan ook naar het ziekenhuis wandelen, om het duimpje na te laten kijken en dan met de veerboot terug. Kon ik maar ergens een fiets voor je bemachtigen'.

'En deze boot?'

'Die loopt niet weg en is nu niet meer belangrijk. Hier, neem die handdoek en die zeep maar mee; dat washandje ook'.

'Jô, wat zullen ze bij je thuis wel zeggen?'

'Niets. Handdoeken en zeep genoeg. De meeste gasten zijn al vertrokken vandaag, of staan op het punt om weg te gaan'. We naderden het eind van de kreek, waar langs de griend een drassig paadje liep, dat naar de dijk voerde. Het getsjilp van een paar mussen en het plassen van de riemen waren de enige geluiden. Op mijn aanwijzingen draaide Liesbeth de sloep met de achtersteven tegen de wal, zodat zij snel kon weg roeien als dat nodig mocht zijn. We spraken af dat, als ik luid 'Goed zo!' zou roepen, zij uit alle macht zou wegroeien, de rivier op en enige kilometers stroomafwaarts nogmaals haar geluk zou beproeven. Ik gaf de etenswaren en de briefjes, trok mijn jasje aan, hing mijn camera om en sprong zo geruisloos mogelijk aan land. Voor alle zekerheid duwde ik de sloep een eindje van de kant en sloop toen scherp luisterend het paadje af, dat grotendeels door bijna bloeiend fluitekruid en moerasplanten was overwoekerd. Het kraken van mijn rijlaarzen klonk hinderlijk door de suizende stilte. Ik klom over een lage prikkeldraadversperring en bereikte spoedig de dijk, zonder iemand te zien en te horen. Voor een laag arbeidershuisje, dat tegen de kruin van de hoge dijk was gebouwd, speelden twee jongens, die ik uitvroeg over eventueel in de buurt aangekomen wraakzuchtige mannen, maar zij hadden niemand gezien. Fluitend aanvaardde ik de terugweg. In jaren had ik niet zo spannend rovertje gespeeld. Liesbeth huilde bijna van blijdschap, toen ze mij zag. We trokken samen de roeiboot zover mogelijk op de wal en maakten de ketting aan een jong wilgenboompje vast. Ik legde Liesbeth uit, hoe zij het huis

van Louis en Odette kon vinden in de grote stad, die haar een onnoemlijk grote metropole moest lijken. Zij weigerde mij de bundel kleren te laten dragen. Ik nam nog een foto van haar, terwijl zij de prikkeldraadversperring nam.

‘Toch jammer, dat je me niet in die toren kon verstoppen’, zei Liesbeth, toen we tegen de hoge dijkhelling opklommen.

‘Je zult me je hele leven dankbaar blijven, dat we dat niet geprobeerd hebben’. Dominee Bob spreekt, dacht ik. Zij lachte nerveus. De dijk met zijn hoge, pas in het blad komende iepen zag er vriendelijk en rustig uit. Er naderde een man op een hevig rammelende fiets zonder banden. De man nam geen notitie van ons. Midden op de met klinkers bestrate dijk stonden we stil. Er tierde welig gras en onkruid tussen de stenen.

‘En nu maar kalm tippelen, gauw weg van deze onzalige oorden. Zodra je iets hoort aankomen, wat de goede kant op gaat, probeer je mee te rijden. Iets zal er toch wel rijden, al is het maar een boerenwagen. Vanmorgen hoorde ik, dat er al Canadese koeriers en kwartiermakers rondrijden. Wie weet.... kun je meerijden! Dag, Liesbeth, hou je taai, neus in de lucht, en schrijf me als je aangekomen bent. Ik ga m'n geluk in de stad beproeven’. Ik klopte haar bemoedigend op haar schouder.

‘Bedankt.... Bob, en het beste met je duim’. Ze nam de bundel onder haar linkerarm en stak haar hand uit. ‘Ik kan het niet allemaal zo goed zeggen als jij, maar.... nou ja, je begrijpt me wel. Het was geweldig’. Zij schudde krachtig mijn hand, keek mij verlegen aan en gaf mij een spontane kus op mijn wang. De emotie, die het gevolg van deze daad was, gaf haar de kracht om zonder dralen de lange, stille weg op te stappen. Zij hield het pak stijf onder haar linkerarm geklemd en liep tamelijk snel. Ik keek haar na, aangegrepen door het besef, dat het nu ineens uit was, dat we beiden alleen waren. Nog steeds voelde ik de aanraking van haar zachte lippen op mijn wang. Ik keek op mijn horloge. Eén uur. We hadden bijna drie uur gedobberd.

Liesbeth stond stil en keek om. We waren nu ongeveer dertig à veertig meter van elkaar verwijderd. Ik maakte aarzelend een wuivend gebaar. Zij wuifde aarzelend terug en stapte weer door. Toen zij weer omkeek, maar nu zonder stil te staan, wierp ik haar een kushand toe en maakte daarna een energiek gebaar met mijn hand vanonder mijn kin: het hoofd hoog houden. Dappere Liesbeth, dacht ik. Bij een groepje lage huisjes stond zij nogmaals een ogenblik stil. We zwaaiden nu uitbundig naar elkaar. Even later was zij in de bocht achter de huisjes verdwenen.

2

Een half uur nadat Liesbeth uit het gezicht was verdwenen, stond ik op het havenplein, niet ver van de plaats waar het veerbootje naar ons stadje vertrok, en staarde met verbazing naar het dicht aan de waterkant gebouwde Hotel-Café-Restaurant Het Veerhuis. De beide spiegelruiten waren vernield en ook op de eerste étage waren enkele ruiten kapot. Het merkwaardige was, dat de glasscherven nog op straat lagen en de eigenaar, geholpen door een kenner, bezig was, planken en tafelbladen voor de ramen te spijkeren. Vanuit Het Veerhuis had men een mooi uitzicht over de haven en de rivier. Enkele jaren tevoren hadden de Duitsers een deel van het hotel gevorderd en na de spoorwegstaking hadden ze het geheel in beslag genomen.

Ik keek naar de erkerkamer op de eerste verdieping en zag het zilvergrijze hoofd van de vader van de eigenaar tegen de leuning van de ouderwetse, met leer beklede stoel. Hij was slecht ter been en zat daar al jaren, verzorgd door zijn broodmagere, levendige vrouw. Opa Schepman zat daar altijd op de uitkijk, met een enorme verrekijker op een tafeltje naast zich. Hij had zeer goede ogen, die alles zagen wat er bij de haven en op de rivier gebeurde. Er stond een telefoontoestel onder zijn bereik, waarmee hij de gelagkamer, de huiskamer van zijn zoon, maar ook het bureau van Nol tot op die dag, dank zij de dubbele bescherming van Duitsers en illegaliteit, kon bereiken. Opa Schepman was een belangrijke inlichtingencentrale en waarschuwingspost, zo had ik een dag te voren van mijn vader vernomen. De oude man sliep weinig en had bijna dag en nacht over ons en ons slaperige stadje aan de overkant van de brede rivier gewaakt. Zijn zoon, een ex-wielrenkampioen en de bejaarde ober waren ook in het complot. Ik had er wel eens gelogeerd, wanneer bij zeer slecht weer de veerdiensten uitvielen.

‘Wat is hier gebeurd, Schepman?’ riep ik, naderbij komend. Als Schepman iemand tot zijn vrienden rekende, uitte hij dat door in een nogal gepeperde tale Kanaäns het woord tot hem te richten; dit moest men als een uiting van aanhankelijkheid beschouwen. Hij keek mij over zijn brede schouder aan, herkende mij aanvankelijk niet, nam mij van top tot teen op en zei toen met een schampere lach: ‘Wacht 's effe.... het lieve zoontje van De Beukenhorst, niet? Ze hebben m'n ruiten ingeflikkerd, dat zie je toch?’ Hij liet een reeks vloeken over het plein daveren.

‘Wie?’ riep ik verbaasd uit.

‘Het dankbare Nederlandse volk. Zodra de moffen er hier uit waren, een uur of wat geleden, de uitgepoepte labbekakken’.

Ik begon het te begrijpen en keek zo meewarig mogelijk.

‘Maar de illegaliteit hier, de B.S.?’

‘Die staken geen poot uit.... waren toevallig nergens te vinden, de glibberige

rioolratten. Nog altijd jaloers op die jongens van jullie en dat jouw vader het zo piekfijn voor elkaar had, vat je? Jullie knapen hebben me een mooi papier gebracht om aan m'n huis te plakken, kijk....’.

PROCLAMATIE stond er boven. Toen ik enkele woorden had gelezen wist ik al, zonder naar de met driftige inktspatten geplaatste handtekening te kijken, dat Nol aan het woord was. Hij maakte den volke bekend, wat de familie Schepman allemaal voor het heil van het vaderland, met inzet van haar leven had gepresteerd, laakte ‘de godvergeten schanddaad’ van het ruiten ingooien en wekte de daders op, een inzameling te houden om de schade te herstellen op een wijze, een dankbaar volk waardig....

‘Terwijl ik met je vader telefoneerde vlogen de stenen en glasscherven goddome om m'n kop, hier....’. Hij wees me enkele schrammen en builen op zijn grote, vlezige gezicht. ‘En m'n ouwe heer moest onder de tafel kruipen. Ze waren wel met z'n honderden, de stinkende jakhalzen. Maar eh.... wat heb jij ons voor een smerig ongaar kooltje gestoofd, jongeheer? Met een moffenmeid aan de haal gegaan?’

Ik zette kort en krachtig mijn standpunt uiteen, porde hem in zijn stevige ribben en besloot: ‘Nou, Schepman, als jij op dat paard had gezeten, twintig kerels tegen één meisje, hè, en een verdomd lief meisje ook nog, wat zou jij dan gedaan hebben, ouwe snoeper?’ Hij meesmuilde. Ik had bij het praten mijn linkerhand in de zak van mijn jasje gehouden.

‘Heb je wat aan je hand?’ vroeg Schepman plotseling. Hij was aanzienlijk scherpzinniger dan hij er uitzag.

‘O, dat?’ zei ik luchtig. ‘Een van die flinke kerels, die achter dat meisje aanzat, heeft me in m'n poot geschoten’.

‘WAT!’ Het daverde als een kanonschot over het plein. Ik trok langzaam mijn linkerhand uit mijn zak. ‘Zijn ze helemaal nakend van God verlaten? Op jou schieten voor een meid!! Zeg, 't is toch niet ernstig?’ Hij staarde mij dodelijk ongerust aan en zag er met zijn neergetrokken mondhoeken uit, of hij dadelijk in tranen zou uitbarsten.

‘Dat is nu waar ik voor hier kom, Schepman, ik wilde eventjes met m'n vader bellen en dan doorgaan naar het ziekenhuis. Onder ons gezegd en gezwegen ben ik er niet helemaal gerust op. Het steekt nogal in die duim. Ik wil me natuurlijk niet laten kennen....’.

‘Josef, Maria en alle heiligen, wat een stinkend stomme knullen! Dat zou nou net hetzelfde zijn of ze mij twintig jaar geleden vlak voor de finish in m'n kuiten hadden geschoten. Op jou schieten!!’ Hoewel bij niet muzikaal was, had hij een religieus ontzag voor mijn muzikaal talent en mijn toekomst.

‘Nu ja, het was geloof ik niet zo bedoeld, meer als waarschuwing.... Een wat

oudere vent deed het, een vreemde, die niet tegen z'n verlies kon’.

‘Gottegod dat had ik moeten weten toen ze hier kwamen! Ze kwamen niet alleen dat papier brengen, maar ook op jou en die meid loeren. Je had ze moeten zien. Ze klapten bijna toen jullie voorbij dreven. En je vader! Die is ook woedend. Ze moesten jullie hier opwachten, die meid kaalknippen en jou een pak slaag geven. Ik zei nog: die leggen hier heus niet aan, dat jochie aardt naar z'n vaartje, die vang je niet zomaar. Nou, zij aan het rennen, tot aan de scheepswerf helemaal, toen hebben ze 't maar opgeven’.

‘Zijn ze nu weg?’

‘Daar gaan ze’, zei hij, en wees naar het veerbootje, dat juist de haven uitvoer naar ons stadje. ‘Nou, bel maar gauw je papa en ga dan naar de dokter. Haast je. Het licht hebben ze al afgesneden, de uitgedroogde pestkoppen, dadelijk gaat m'n telefoon er ook nog aan. Gottegod wat een toestand. Dat noemen ze nou bevrijding!’

We gingen samen de duistere gelagkamer binnen, waar niemand aanwezig was. De glasscherven en stenen waren daar reeds opgeruimd. Hij zette een hoge barkruk voor mij neer bij de wandtelefoon en zei: ‘Nou, ik laat je maar alleen. Vecht het maar uit met de ouwe’.

De Beukenhorst was op het stadsnet aangesloten. De verbinding kwam snel tot stand. De telefoon stond op Nols bureautoestel geschakeld, want hij nam zelf de hoorn op.

‘Je verloren zoontje hier’, zei ik opgewekt, ‘alias de Rode Pimpernel, commandant van de nieuwe escape-line. Zijn er nog klanten voor me?’

Nol antwoordde met enige Schepmanachtige termen. Hij vloekte en tierde heel zelden, niet uit godsdienstige preutsheid, maar omdat hij dit nogal imbeciel en fantasieloos vond.

‘Ik zit hier bij Schepman. Je dappere scharen zijn zojuist per veerboot vertrokken. Hallo, versta je me?’

‘Ja. Ze hebben je toch niet té hardhandig afgerost?’ Er klonk vaderlijke bezorgdheid door zijn afgebeten woorden.

‘Stel je gerust, nieuwbakken generaal ijzervreter. Liesbeth is, mét al haar mooie haar op weg naar tante Odetje en je zoontje hebben ze zelfs niet ontmoet!’ jubelde ik triomfantelijk.

‘Wat! Maar dat is afschuwelijk!’

‘Stel je niet zo aan. Mij zo aan te blaffen! Ik hoor van Schepman, dat je woedend op mij bent. Het soldaatje-spelen is je naar 't hoofd geslagen. Woedend op mij.... zijn wij ouwe vrienden of niet?’

‘Jochie, je weet niet wat je zegt. Het hele stadje is in rep en roer. Mijn zoon, die zich met een moffenmeid afgeeft, die halfnaakt met hem in een bootje zit te

kroelen. De gekste verhalen doen de ronde'. De telefoon sloeg herhaaldelijk over.

'Kalm, kalm. Sinds wanneer trek jij je wat aan van de praatjes van op hol geslagen dorpelingen? Jij hebt absoluut niet het recht kwaad te worden, voor ik je de feiten verteld heb, zoals *ik* die werkelijk heb beleefd!'

'Nu goed, vertel mij die feiten dan maar eens!' Nols stem trilde van woede. Ik verhaalde hem uitvoerig wat er gebeurd was, zonder van het schieten te reppen. 'Daarbij komt', besloot ik mijn verhaal, 'dat Liesbeth, zonder het te weten, mij vorig jaar Juni een grote dienst heeft bewezen, waar jij ook blij mee was. Zij was het, die toen die liefdesdemonstratie heeft gegeven, waar ik zo van ondersteboven was'.

'O God', mompelde Nol, 'nog meer?'

'Mmm. Toen ik de naam van tante Odette noemde had je ijzervreterige bullebakkigheid met één slag verdwenen behoren te zijn'.

'Ja, wat is dat voor waanzin, om haar naar Odette te sturen?'

Ik zuchtte dramatisch met veel windgeruis. 'Nol', zei ik honingzoet, 'stel je Odette voor in de plaats van Liesbeth, achtervolgd door een troep kerels met rode koppen en kwijlende monden, en stel je dan jezelf voor in mijn plaats, te paard... Nol, Odette is in de ogen van jouw illegaliteit evenmin zuiver als Liesbeth. Zij mocht niet meer toneelspelen van jullie, althans niet voor die halve N.S.B.-kliek. Toch heb je haar vorig jaar zomer bij ons uitgenodigd.... toen was je niet zo'n farizeeër. Stel je jouw lieve Odette voor, Nol, achtervolgd door wellustige kaalknippers met kwijlmonden....'.

Het bleef geruime tijd stil. Ik zei: 'Hallo! Nol, heb je me gevolgd?'

'Ja zeker', zei hij, opvallend nuchter, 'maar ik weet niet wat ik moet antwoorden. Het enige wat me te binnen schiet is, dat je nog steeds ontzettend bijdehand bent.... en ook, dat je wel gelijk hebt, geloof ik'.

'Gelukkig. Ik begon jou al van fascistische ideeën te verdenken. Het gezonde Volksempfinden.... meisjes zonder vorm van proces door het dartele landvolk laten achtervolgen en kaalknippen. Schande!'

Nol lachte hartelijk. 'De gesprekken van de laatste dagen werden, wat jou betreft, niet voor dovemansoren gesproken', zei hij. Dat was waar. Bij de opgedoken prominenten, die 's avonds in onze salon kwamen debatteren, waren enkele juristen, een hoogleraar, een journalist, een kamerlid, een predikant, en dan nog de Amerikaanse piloot, die sociologie had gestudeerd en veel van moderne muziek afwist.

'Er is nog een kleinigheid, Nol die ik met opzet tot het laatst heb bewaard, om dit debat zuiver te houden.... mijn linkerduim is per ongeluk door een verdwaalde kogel geraakt'. Met het geluid van zijn gejaagde ademhaling en

ontstelde uitroep in mijn oor was het niet moeilijk, me zijn gezicht voor te stellen. Ik vertelde hem rustig, hoe het ongeval zich had toegedragen en wat ik nu van plan was te doen. Schepman en zijn kellner kwamen intussen met nieuwe planken door de schemerige gelagkamer sjouwen en waren even later driftig aan het hameren.

‘Goed, goed’, zei Nol gejaagd, toen ik mijn verhaal beëindigd had, ‘ga direct naar het ziekenhuis. Ik zal ondertussen die chirurg daar opbellen, die mij toen zo handig gekerfd heeft.... als ze daar tenminste telefoon hebben. In duizend jaar zal er geen beroerder dag aanbreken voor zo'n geval als juist de dag van vandaag. Ik kan hier nu onmogelijk weg, maar ik zal proberen je moeder zo snel mogelijk aan de overkant te krijgen. Hou je taai jongen en loop hard’.

Een kort ogenblik had ik grote moeite, niet in huilen uit te barsten. Ik nam haastig afscheid en hing de hoorn op.

‘We kijken al naar je uit’, zei de portier van het ziekenhuis. ‘We konden dokter nog juist aan zijn jas trekken’. De man bracht mij door een lange gang naar een zijvleugel van het oude gebouw.

Onderweg kwamen we enkele verpleegsters tegen. Het rook overal naar ontsmettingsmiddelen. ‘Het is rustig hier’, zei de portier. ‘Hoe minder de mensen eten, hoe minder patiënten. Verkeersongevallen waren er de laatste tijd ook niet meer’. Een thema uit Porgy and Bess van Gershwin ging door mijn hoofd. De duim stak gemeen. Ik had uren met Robert, de Amerikaanse piloot, over moderne muziek gedebatteerd en hem voorgespeeld. Robert wist veel van Copeland, Bartòk, Gershwin en ook van jazz. In gedachten zette ik nu het gesprek voort.

De portier klopte op een witte deur, waarop met zwarte lettertjes de naam van de chirurg stond geschilderd. Ik was op een morgen enkele dagen tevoren, in het Engels droom-pratend wakker geworden, na een geanimeerde avond met Robert.

Dokter Smit stond in de open verbindingsdeur tussen zijn stemmige spreekkamer, waarin een Perzisch tapijt op de grond lag, en de witte kamer die voor onderzoek was ingericht. Een verpleegster maakte juist de bandjes vast van zijn enorme witte jas. Het was een gebruinde man met vriendelijke donkere ogen achter goud-omrande brilleglazen, en hij deed ijverig zijn best, mij op mijn gemak te stellen. De verpleegster hielp mij uit mijn jasje en rolde mijn mouw op. Toen ik op de onderzoekingstafel lag, kwam er een jonge dokter bij, de assistent van Smit. Ik had het koud. Iedereen waste ijverig handen. Vergelijk Gershwin nu eens met Debussy en Ravel, argumenteerde ik tegen Robert. Debussy slordig en artistiek, Ravel niet minder artistiek, maar nauwkeurig als Bach.... bij hen nóóit stoplappen en leeg geschetter, elke maat lééft, elk accoord, elke noot, net als in

een goed schilderij elke vierkante duim tintelt van leven. Nooit dode plekken en ook geen al te vlotte volksmelodieën, die gauw doodgespeeld zijn, zoals soms bij Beethoven. Beethoven! Zo veel doodgespeelde deuntjes, dood als een deurnagel. Zwakke plekken. Neem die dorpshoempahoempa in het laatste deel van de negende, na de eerste koorzang. Welk orkest, welke dirigent weet daar wat van te maken? Monumentaliteit?

Au! Het verband was er nu bijna af, voelde ik. ‘Dat was nogal een flinke revolver’, zei dokter Smit. ‘Een musket uit de Tachtigjarige Oorlog, dokter’, kreunde ik. ‘Probeer die duim eens te buigen.... ja.... pijnlijk? Zo ook?’ ‘Hier erin en daar eruit’, zei de assistent met gedempte stem, ‘naar de kogel behoeven we in elk geval niet te zoeken’. Ik lag met afgewend hoofd, klemde mijn tanden op elkaar en kreunde. ‘Tampon’, zei dokter Smit tegen de verpleegster, ‘tampon....’ en nog enige woorden, die ik niet verstond. Het drietal was aangekleed voor een operatie. De deur ging open. Er werd een toestel naar binnen gerold. Ik had het warm en voelde zweetdruppels in mijn oksels. ‘Au!’ riep ik luid. ‘Wat komt daar?’ mompelde ik. ‘Een fototoestel, beste jongen’, zei dokter Smit opgewekt door zijn witte maskertje, ‘dat van jou is te oppervlakkig voor ons’. Ik draaide mijn hoofd een eindje terug en wierp een blik op het Röntgenfototoestel. ‘Een platencamera?’ vroeg ik. ‘Inderdaad. Is de pijn al weg?

‘Bijna, dokter. Was die prik een verdoving?’ ‘Mmm’.

Ik haat al die kille, koude, strakke, dat je ook bij moderne schilders en architecten vindt. Warm, tintelend, kleurig, *levend* moet kunst zijn. Hier, vergelijk die reproducties eens.... dit zijn onze Nederlandse schilders Dick Ket en Willink, hard, knap en koud. Dit is onze Jan Sluyters, warm, levendig, met vaart, en erg plezierig om naar te kijken. Voor mij betekent *modern*: meer mogelijkheden, meer mógen, you see? Muziek moet een weefsel zijn, een fijn weefsel. Bartòk kan zó hard en vervelend zijn. Neen, de Fransen nooit; ook de lieve César Franck niet.

‘Au!’ ‘O, voelde je dat? Kan haast niet’.

Natuurlijk noemde Robert mij ‘kid’, maar hij praatte met me of ik een ervaren man was. Iedereen had plezier over ons enthousiasme, toen we ontdekten, dat we een dierbaar stokpaard gemeen hadden: de zang, de overgecultiveerde, opgeschroefde, steriele solo- en solistenzang.... vooral het opera-genre en de overdreven wijze, waarop liederen van Schubert, Brahms en Wolff worden gezongen. Drie hoera's voor de negro-spirituals en de volksmuziek, de Spaanse, Franse, Italiaanse en andere volksliederen, balladen, coplas, chansons en zo meer. Juist, precies, daarin zong de mens als mens, en niet als de imitator van een opgepoetste fluit of virtuoze viool. Enthousiast was Robert ook over mijn grote liefde: een spreekstem met orkest en/of koormuziek. Ik speelde hem

fragmenten voor uit mijn muziek bij drie fabels van La Fontaine, die ik tijdens de laatste winter had geschreven. ‘Ik kan inderdaad enig enthousiasme voelen’, schreef mijn leermeester aan het slot van een critische verhandeling bij mijn werk. We onderhielden in die tijd het contact schriftelijk. Hij stond zeer wantrouwig tegenover het gemak waarmee ik componeerde en de vlotte muzikaliteit van mijn thema's en harmonisatie-vondsten. Ik was te lief en zacht, vond hij; zelfs als ik schrijnende, om verlossing schreeuwende dissonanten en frasen opstapelde, bleef ik die lieve, zachte jongen, die niet verder kwam dan Ravel en de zijnen. Volgens mijn leermeester moest ik ontevredener worden over mezelf en niet zo de jonge Mendelssohn uithangen. Zijn voorzichtige lofprijzingen bezorgden mij slapeloze uren van opwinding. Een enthousiast muziekliefhebber als Robert tot schouderkloppen en wilde uitroepen van bijval te brengen, was niet moeilijk. Maar voor Robert was ik slechts een van die *duizenden* begaafde jongens, die elk beschaafd land rijk is, begaafde jongens, die op prijzenswaardige wijze hun vrije tijd besteden en misschien later als pianist nog wel eens geld kunnen verdienen op de planken, als dat zo uitkomt. Maar mijn koelbloedige leermeester zag mij, zonder dat met zoveel woorden te uiten, als een van die *tientallen* hoogbegaafde jongelui, die de gehele wereld op een bepaald moment in *totaal* rijk is, jongelui, die het door hard werken en inspiratie kunnen brengen tot iets, waar slechts sporadische enkelingen ooit toe in staat zijn. Ik was aan dat denkbeeld nog niet voldoende gewend om rustig te kunnen blijven, als ik er aan dacht. Nol vond het uitstekend, als ik mij er van tijd tot tijd van bewust werd dat ik, zoals hij het noemde, een ontluikend genie was, met het volste recht, de grauwe massa te verachten en een hoge borst op te zetten, ‘mits op delicate wijze’. Bij Nol moest alles altijd op delicate wijze, zelfs het dronkenmakende gevoel: ik ben tot grote dingen in staat, moest op delicate wijze geuit worden. Het kunstenaarschap leidde toch al zo gemakkelijk tot ondelicate dingen.... ‘Niemand kan dat beter weten dan ik, de maecenas of uitbuiter, dat ligt er aan hoe je me bekijkt’, had hij me kort tevoren verzekerd. ‘Reeds nu heb je die typische neiging tot het extreme, genieën eigen. Inplaats van plezierig musiceren en van het leven genieten, zoals een zoontje van welgestelde ouders betaamt, werk je als een koelie. Inplaats van leuk met je camera te spelen, bouw je er een hele illegale wereld voor jezelf mee op. Inplaats van leuk met je vriendinnetje om te gaan, en als bijzondere attractie eens een keertje een tikje ondeugender met haar te stoeien dan kinderen van jullie leeftijd geacht worden te stoeien, word je tot ver over je oren verliefd, zweert haar alvast maar eeuwige trouw en stort je met haar in wilde orgieën. Inplaats van een bescheiden kiekje op je werktafel zo nu en dan eens met een knipoogje te vereren, sluip je elke avond als een spook met een kaars de trappen op naar je foto-boudoir en loopt

daar urenlang handenwringend en steunend te ijsberen langs foto's van een twaalfjarig meisje, die je, alleen een extreem genie is tot zoiets in staat, zó pikant hebt gemaakt dat, zoals je me verteld hebt, moffen van twee meter lang ze als kostbare krijgsbuit hebben meegenomen....'. Het werd plagend gezegd, met veel voorpret over het antwoord, dat ik zou geven, maar tevens met een ernstige ondertoon.

'Ik wil geen Kunst met een grote Pa', antwoordde ik, een antwoord, dat een homerisch gelach veroorzaakte en nog lang een gevleugeld woord in onze kringen bleef. 'Ik wil hard ploeteren om iets te bereiken', betoogde ik, 'geen slap rijkeluiszoontje met veel relaties en betaalde succesjes. En wat dat andere betreft, heb ik wel andere klanken uit jouw mond vernomen.... over een lichtend voorbeeld in een wereld vol slapheid en conventies.... niet bang zijn om te leven.... niet verkalken in cliché's.... en zo meer'.

'Je bent een engel van een jongen', boudeerde Nol, 'maar als ik alles van tevoren had geweten, had ik je te vondeling gelegd op de stoep van een arme schoenmaker. In dat milieu zou je volledig tot je recht zijn gekomen, en fijn hebben kunnen vechten en ploeteren. Enfin, zie de gezamenlijke biografieën in je eigen boekenkast. Neen, ik voel me al met al toch wel een beetje bekocht met jou'.

Kunst met een grote Pa.... Ik klampte me krampachtig vast aan plezierige, opgewekte gedachtenspinsels, terwijl de beide artsen en de verpleegster met mijn duim bezig waren, om alle gedachten aan de vraag te verduwen, die zij toch niet zouden beantwoorden.

Natuurlijk stelde ik die vraag toch, toen ik met mijn moeder in de spreekkamer van dokter Smit zat om de verdere gang van zaken te vernemen. En zoals te venvachten was, ontweek dokter Smit een duidelijk antwoord. Er was nu aan de duim gedaan, wat er aan te doen viel, rekening houdend met het speciale belang, dat dit lichaamsdeel voor mij vertegenwoordigde. De volgende dag moest ik terugkomen, dan waren de röntgenfoto's er en kon bepaald worden, of verder operatief ingrijpen nodig was. Hij begreep volkomen, hoe belangrijk het herstel van de duim voor mijn toekomst en levensgeluk was en ik moest vooral geen voorbarige angst koesteren.

Schumann was ook gehandicapt, dacht ik. 'Wat je absoluut uit jezelf moet bannen is elk spoor van angst en elk spoor van wrok.... dan vergeet je je duim vanzelf en dat is de beste medicijn die er bestaat.... vergeten, radicaal vergeten.... Luister je jongen?' Na de stille straat, waaraan het ziekenhuis was gelegen, kruisten mijn moeder en ik enkele smalle, drukke straten, die een bonte wemeling waren van vlaggen, oranjewimpels, kleurige papieren slingers en vrolijke, uitgelaten mensen en kinderen. Er werden schuwe en geíntrigeerde

blikken geworpen op mijn linkerarm, die in een grote witte draagdoek hing en op mijn rijcostuum, geen dagelijkse dracht in deze straten. Mijn moeder leidde mij door rustige achterstraten

‘Maar ik ben ontzettend bang, dat het niet meer helemaal in orde komt en bovendien begint de duim nu weer te kloppen en te prikken!’

‘Ik begrijp het. Maar als je er voor wilt vechten, Bob, dan niet mét angst, maar tegen de angst. Vergeten, jongen, vergeten. Kijk eens naar al die dankbare en blijde mensen, naar de vrolijke kinderen. Is het niet, of ze uit een angstige droom zijn ontwaakt? Zo moet jij ook wakker worden uit je angstdroom en je vreugde zal pas volkomen zijn, als zelfs de herinnering aan die droom verdwenen is’.

‘Schumann was ook gehandicapt’.

‘Dat is voor jou nog geen reden’.

Een rij luid zingende, hossende jongens en meisjes sloot ons een ogenblik in. Er was een meisje bij, dat ik mij van de H.B.S. herinnerde. Haar lange, donkere haar hing voor haar warme gezicht en haar stevige borsten in de dunne jurk dansten uitdagend op en neer. Zij schonk mij een lange, warme blik uit haar donkere ogen, een blik die medelijdend en uitdagend tegelijk was. Toen sprong zij weg met hoog opfladderende rok en keek nog enige malen om. Het zingen en brullen klonk mij afschuwelijk in de oren. Begon het maar hard te regenen, dacht ik. Was ik maar alleen met Daphne. Nol moet mij helpen haar hier te krijgen. Al maanden lang maakte ik mij zorgen, dat haar iets zou overkomen. Ik begon sneller te lopen. Mijn keel schroeide, of ik een tocht door een hete woestijn had gemaakt. De haven kwam in zicht. Ik ben een kinderachtig ventje, dacht ik; Robert mist een knieschijf, twee vingers en zijn halve gebit, en hij is de opgewektheid zelve. Er liepen tranen over mijn wangen. Een man kwam naar ons toe. Het was Schepman. Ook dat nog, dacht ik, nu moet ik er met de hele wereld over praten. Was ik maar dood.

3

De stad, die schuin tegenover De Beukenhorst aan de rivier lag, werd aan de waterkant rechts afgesloten door de constructiewerkplaats en aan de linkerzijde door de scheepswerf. Aan de buitenzijde van deze monstrueuze obstakels lagen, in weelderige tuinen die tot aan het water liepen, de villa's van de eigenaars. Eén villa achter de scheepswerf en twee achter de constructiewerkplaats. De villa's waren lelijk en even groot, fantasieloze kasten van huizen, gebouwd op enorme terpen in de uiterwaard. De grote tuinen waren tamelijk mooi aangelegd.

De eigenaar van de scheepswerf, Henselmans, was getrouwd met de zuster van de eigenaars van de constructiewerkplaats, de heren Groeneveld. De rivaliteit tussen de familie Henselmans-Groeneveld en de beide families Groeneveld was al sinds vele jaren een publieke vermakelijkheid voor de bewoners van de provinciestad. Liet de familie Henselmans een jachthaventje uitgraven in hun tuin, voorzien van een zwembad met zandstrandje, de families Groeneveld haastten zich een nog iets beter haventje te laten aanleggen, met zwembad, zandstrandje en botenhuis, voorzien van solarium, hangmatten, fraaie veranda's, bar en dansvloer. Nieuwe auto's, motorjachten, buitenlandse reizen, diners, liefdadigheidsfeesten, ingenieuze huishoudelijke installaties, oude meesters, tuinbeelden.... wat de een had of deed, trachtte de andere partij te overtreffen.

Zowel Henselmans als de beide heren Groeneveld waren millionnais, maar de constructiewerkplaats was beduidend groter dan de scheepswerf en de families Groeneveld waren deftiger en stijver dan de familie Henselmans. Volgens Nol zouden de heren het geen van drieën ooit zover hebben gebracht, als er niet die altijd inspirerende rivaliteit was geweest. De neven en nichten van de families gingen vriendschappelijk met elkaar om, maar de verhouding tussen de ouderparen was, hoewel niet vijandig, altijd enigszins gespannen.

Het contact tussen deze families en de mijne was tamelijk onregelmatig en vluchtig. Als kind was ik wel eens de gast van de familie Henselmans ter gelegenheid van verjaardagsfeestjes van de drie kinderen, die dan op hun beurt weer het mijne bezochten. De oudste zoon, Wim, zat het laatste jaar in dezelfde klas van de H.B.S. als ik en deed tegelijk met mij eindexamen. Hij was nu bijna 20 jaar en had zich met ettelijke doublures door de H.B.S. gesleept. Wim was een knutselaar en sportsman, maar omdat de drie zonen Groeneveld ingenieur waren of werden (de families Groeneveld waren enige jaren ouder dan de familie Henselmans was) moesten de beide zonen Henselmans, Wim en Aat, ook ingenieur worden, zo mogelijk doctor ingenieur, alvorens ze bij hun vader op de werf kwamen werken. Voor Aat, die zeventien was en een klas lager zat dan wij, zou dit waarschijnlijk nog wel te doen zijn, maar zijn oudste broer wachtte een lijdensweg, die deze overigens niet tragisch opvatte.

Omdat ik mij maar zeer matig voor sport interesseerde en mij slechts zelden de tijd gunde voor luidruchtige fuifjes, kwam ik de laatste jaren weinig bij de familie Henselmans. In de nazomer van het voorgaande jaar, nadat Daphne was vertrokken, had ik enige malen met Aat en Wim gezeild en na de spoorwegstaking hadden we elkaar nog wel eens een halve dag gezelschap gehouden.

Waarschijnlijk was enige invloed van Nol niet vreemd aan de in officiële

termen gestelde uitnodiging van mevrouw Henselmans-Groeneveld, om te haren huize een bevrijdingsfeest voor jongelieden te komen meevieren. Pyama en tandenborstel meebrengen, had Wim op de kaart gekrabbeld. Mijn ouders drongen sterk aan. Vooral Nol vond het hoog tijd, dat ik mijn schuwe oudemannetjesbestaan eens onderbrak en mij onder opgewekte jongelui begaf. De uitnodiging bereikte mij veertien dagen na de veelbewogen bevrijdingsdag. Ik droeg mijn linkerarm toen nog in een draagdoek, maar de gewonde duim genas voorspoedig, zij het, dat ik nog maanden daarna in onzekerheid verkeerde, of ik de duim weer ooit geheel zou kunnen gebruiken. ‘Afleiding en ontspanning zullen je goed doen’, pleitte mijn moeder. ‘Als er nieuws is bel ik je op; tot voor kort was er nog telefoon bij Henselmans’, troostte Nol. Dat laatste was doorslaggevend.

Daphne was zoek ! Sinds een week wisten wij dat. Zij was weggelopen van de boerderij, waar ze met haar vader en stiefmoeder was, en drie weken later was zij nog niet terecht. Waarschijnlijk was zij op weg naar Odette, maar het was niet uitgesloten, leek mij, dat zij naar De Beukenhorst onderweg was. Nasporingen waren tot heden vruchteloos gebleven. De telefoon van Louis was, zowel op zijn kantoor als in zijn woonhuis nog afgesloten, zoals bij de meeste mensen toen, maar een goede vriend van Nol die in hun buurt woonde, stelde de zijne gaarne te hunner beschikking. Nol had ook al een briefje van Odette gehad, waarin nogal vaag-somber werd gedaan. De avond voor ik op weg ging naar de familie Henselmans had Odette opgebeld en gezegd, dat er nog steeds geen spoor van Daphne te vinden was. Zij vertelde ook, dat er de vorige week een meisje bij haar was gekomen, Liesbeth, die zeer moe, stoffig, hongerig en verlegen was. Ik had Odette een brief geschreven over het geval Liesbeth, maar die scheen nog niet te zijn aangekomen.

Toen ik die middag op de brede oprijlaan De Werfhorst, de villa van de familie Henselmans, naderde, werd ik door een aantal meisjes, die op het bordes in de zon zaten, met enthousiaste kreten begroet. Alles was altijd nogal luid op en om de scheepswerf. Loeki, de dochter des huizes, een jaar ouder dan ik, die mij met enige vriendinnen tegemoet snelde, leek op haar vader. Zij was een tamelijk klein, dik meisje, met kleine blauwe varkensoogjes en zware benen, dat ondanks haar lelijkheid altijd aanbidders had, omdat zij met gulheid en spontaniteit ruimschoots scheen te vergoeden, wat zij aan schoonheid tekort kwam. Van haar vriendinnen kende ik er enige uit mijn H.B.S.-tijd. Zij zochten haar gezelschap om zich te vermaken met Loeki's liefdeshistories, omdat zij een joviale meid was, omdat het in huize Henselmans royaal toeging, en ook omdat deze vriendschap hen in aanraking bracht met Loeki's broers en hun vrienden.

De neven Groeneveld kwamen niet. Zij rekenden zich niet meer bij de

jongelui, hoewel ze alle drie nog geen dertig waren. Maar de vier nichtjes Groeneveld arriveerden spoedig na mij. Louise en Hennie, ongeveer vierentwintig en tweeëntwintig jaar, van de oudste familie, Thea en Loes, ongeveer drieëntwintig en twintig jaar oud, van de jongste familie Groeneveld. Elke familie had een mooi en een tamelijk lelijk meisje, hoewel lang niet zo lelijk als Loeki Henselmans. Wim en Aat waren omringd door een aantal boks-, worstel- en watersportvrienden, in hoofdzaak even gespierde knapen als zij zelf waren. Ik was de jongste van de ongeveer twintig jongelui, die de tafel van de familie Henselmans eer aandeden. Voor die tijd was het een overvloedig maal, waaraan zelfs een goede wijn niet ontbrak. Twee nichtjes Groeneveld beijverden zich mijn vlees te snijden en onder bijval van alle aanwezigen werd ik zo nu en dan gevoerd. De titel ‘held van de dag’ is stellig overdreven, maar er werd wel veel aandacht aan mij en mijn ontvoering van de belaagde dorpsschone besteed. De meisjes waren zeer geroerd; de jongens neigden meer naar spot en jaloezie. Papa Henselmans, een kleine, breedgebouwde man met een stem als een scheepstoeter, het type van de geslaagde self-made-man, was nogal grof in de mond en zijn lieve zoontjes en dochtertje waren dat niet minder. Hij vond, dat je je dat in je eigen huis kon permitteren, als je het zover gebracht had als hij. Zijn vrouw, een magere, rossige blondine met groengrijze, olijke ogen, was aanzienlijk beschaafder dan haar echtgenoot. Zij was de enige van de familie Henselmans die muzikaal was en stelde veel belang in mijn werk. De kinderen hadden op dit gebied alleen belangstelling voor jazz en wat daar voor doorging.

Twee belangrijke gebeurtenissen zijn mij bijgebleven van die middag, avond en nacht van luidruchtige vrolijkheid, kinderlijke en pikante spelletjes, jazz en dansmuziek. De eerste gebeurtenis was, dat ik een vriend vond. De tweede gebeurtenis, dat ik mijn eerste pasjes maakte in de balzaal en daardoor opgenomen werd in een kringetje van de jongsten, die er bijna even weinig vanaf wisten als ik. Het bleek, dat er enige dagen tevoren een dansclubje voor beginnelingen was opgericht, dat onder leiding van een dansleraar bijna iedere middag oefende in een van de salons van De Werfhorst, om de achterstand van jaren in te halen. Verschillende meisjes boden aan, mij de eerste beginselen van de foxtrot bij te brengen, maar na ampele discussie werd uitgemaakt, dat nichtje Thea, die uitstekend danste en paedagogische talenten bezat, mij zou bijwerken. Ik kreeg, mijn handicap ten spijt, terstond mijn eerste les van haar. De volgende middag zou zij naar De Werfhorst komen om mij verder bij te werken. Zij had, net als alle aanwezige jongelui, toch niets te doen en de plannen waren, om de feestelijkheden in wat kleinere kring bij wijze van tijdverdrijf in de komende dagen voort te zetten. Bovendien waren er nog twee soortgelijke grote feesten te verwachten, in de beide villa's van de Groenevelds.

Iwan Vinkeveen heette de jongeman, die ik die dag leerde kennen en met wie ik vriendschap sloot, een vriendschap voor het leven. Iwan was een achterneef van de Groenevelds en een protégé van mevrouw Henselmans. Hij was vijf jaar ouder dan ik, maar dat vormde toen reeds geen bezwaar voor de vriendschap. Sinds enkele weken was Iwan liefderijk opgenomen door de familie Henselmans. Hij was een wees, een telg uit een minder gefortuneerde tak van de familie, die sinds zijn kinderjaren bij diverse familieleden had gewoond, de laatste jaren bij een oom die arts was. Het was in hoofdzaak de honger, die hem naar hier had gedreven. Hoewel enigszins vermagerd was de gezonde, mollige, door tantes vertroetelde jongen nog in hem te herkennen. Zijn gezicht met de grote neus, volle lippen en grote blauwe ogen met opvallend lange, donkere wimpers deed enigszins Vlaams aan. Iwan had rechten gestudeerd tot dat niet meer mogelijk was, en zich daarna vermaakt met zijn liefhebberijen: de schone letteren en de muziek. Hij speelde uitstekend viool en lang niet slecht piano, en had een grote répertoire-kennis.

Telkens als wij gelegenheid vonden een poosje min of meer ongestoord te praten, stortten we ons in enthousiaste discussies over de muziek. ‘Ik houd zoveel van muziek, dat ik geen musicus wil worden.... 't Idee! Omdat je graag vioolspeelt en aanleg hebt word je veroordeeld om levenslang uren per dag te studeren. Voor mij zou dat een straf zijn. Aan alles wat ik móét doen heb ik een hekel. Wat niet wegneemt, dat ik de grootste bewondering heb voor goede musici’.

Over enkele maanden hoopte Iwan zijn studie weer te hervatten en dan later een baan in het bedrijfsleven te vinden, waar hij ‘dik centen’ verdiende en niet te hard behoefde te werken. Dan kon hij alle boeken en gramofoonplaten kopen die hij maar wilde en alle concerten bijwonen en zelf muziek maken, zonder een koelie te worden.

Ongeveer alle jongelui die het feest bijwoonden zouden over ongeveer vier maanden weer gaan studeren; voorlopig kwam het er op aan, zich zo goed mogelijk te amuseren in eigen omgeving, omdat reizen en trekken de eerste maanden nog wel niet mogelijk zou zijn. Iwan en nog enkele anderen spraken reeds over plannen voor de komende weken en maanden; er gingen stemmen op om zoveel mogelijk bij elkaar te blijven, of een selecte club te vormen van min of meer gelijkgestemde jongelui, althans van dansen spelletjes-liefhebsters en liefhebbers. Later op de avond polste Iwan, hoe ik ‘gestemd’ was. De twee ineenlopende salons, waarin gedanst en gespeeld werd, waren schemerig verlicht, in hoofdzaak door lampions en kaarsen. Er was wel electrisch licht (Henselmans had al driemaal luidkeels verteld, dat hij altijd licht had gehad en de Groenevelds drie weken zonder hadden gezeten, hahaha!) maar dat mocht

eigenlijk alleen op de werf en het kantoor branden, en als er te veel lampen brandden bestond er kans, dat we plotseling in het donker zouden zitten. In het romantische licht zagen alle meisjes er bekoorlijk uit. Ik had al opgemerkt, dat er behalve de muziek en literatuur nog iets was, waar Iwan warm voor liep. Als we praatten, kon hij zijn ogen nauwelijks van de meisjes afhouden en zag ik zijn oogleden met de zware wimpers de goedkeurende, strelende blikken uit zijn blauwe ogen markeren, als die van hoofd naar voeten en weer terug gleden. Bij de zoenspelletjes was hij een opvallend enthousiast deelnemer. Om elf uur belde ik mijn ouders op om hen welterusten te wensen en te informeren, of er nog nieuws was. Er was geen nieuws over Daphne en zij waren verheugd te vernemen, dat ik mij goed amuseerde en Nol loeide enthousiast over de danspasjes. ‘Als die feesten voorbij zijn, vragen we de hele bende op De Beukenhorst. Amuseer je, jongen, en maak het maar flink laat!’

Ik vertelde Iwan, wat mijn vader had gezegd en wijdde enkele woorden aan de vriendschappelijke verhouding tussen Nol en mij. ‘Zulke pa's kunnen we gebruiken’, zei hij. ‘We zullen hem erevoorzitter maken van onze zomerclub-in-oprichting. Ik wou, dat die ouwelui hier eens opkrasten. Elf uur is een keurige tijd voor zulke mensen. Ik zit te popelen om met Mies naar de nachtegalen te gaan luisteren, maar die ouwe loopt maar rond met z'n veldheersblikken om te kijken of alles wel bij een handje en een kusje blijft. Dat is de nieuwigheid, het zal wel slijten, maar ik zit er maar mee. Ik kan natuurlijk wel naar haar kamer gaan (ze logeert hier ook) maar voor alles rustig is.... dat wordt zo erg laat. Nu zijn we nog fit’. Hij lachte met een enigszins kinderlijke vrolijkheid en keek mij toen onderzoekend aan. ‘Ben jij eigenlijk een braaf moederszoontje, of hoe zit dat?’ vroeg hij.

‘Moederszoontje? Helemaal niet’, antwoordde ik.

Hij keek naar Mies, die in de verte voorbij danste en over de schouder van haar partner naar hem keek en wierp haar een kushand toe. ‘Verrukkelijk vrouwtje’, zei hij met omfloerste stem. ‘Ze is pas negentien, maar rijp als een appel en een *huidje*.... puur satijn’.

‘Het wemelt hier van de aardige meisjes’, zei ik.

‘Grijp je kansen, jongen. Er zijn hier zeker drie of vier meisjes die nu al trappelen van ongeduld om een uurtje of wat het bed met je te delen’.

Het zweet brak mij plotseling uit. Ik staarde Iwan met open mond aan. Hij boog zijn hoofd wat dichter naar het mijne en zei: ‘Ben je nog maagd? Hoe is het mogelijk! Een fraaie jongen als jij en lang geen sufferdje, als je me die uitdrukking wilt vergeven, bijna zeventien en nog maagd. Je kijkt zo geshockeerd!’

‘Heel erg maagdelijk ben ik nu ook weer niet. Maar zeg, meen je dat van die

meisjes?’ Hij knikte. ‘Ik dacht juist, dat *jullie* moederskindjes waren. Natuurlijk heb ik wel gezien, dat er een beetje gezoend en gevrejen wordt hier en daar, maar dat zegt niets’.

‘Jij dacht, dat wij H.B.S.-kindertjes waren, die een beetje flirten en twee zoentjes geven voor de huisdeur van het meisje na de fuif.... Daar liet ik het al niet bij toen ik twaalf was, jongen’.

‘En de anderen hier?’

‘De meeste jongens zijn tamelijk gehaaid voor zover ik weet. Dat is nu juist wat die sportjongens en ik gemeen hebben: de vrouwen. Ik wil niet beweren, dat het erg doorgewinterde minnaars zijn, maar het interesseert ze wel en ze zijn niet flauw’.

‘En de meisjes?’

‘Meer dan de helft is safe. Ik bedoel, geen verlegen maagden die gaan gillen, integendeel. Er zijn wel een paar typische maagden bij, de mooie meisjes Groeneveld bijvoorbeeld. Hennie, de knapste, is een merkwaardig soort vamp, die uitdagend doet maar gaat krijsen als je haar aanraakt. En Loes, de jongste, is er zo eentje die graag een beetje vrijt en zoent voor de gezelligheid, maar als ze een jongen warm heeft, zegt ze ho en neemt de benen. Met die Thea moet je oppassen, die is zwaar hysterisch, interessant, spontaan, maar te erg. Zie je, volgens mij moeten we een club vormen van lui die safe zijn; er mogen gerust een paar maagdjes bij zijn en groentjes als jij, als ze maar mee willen doen en niet net doen als dat jongetje in die aardige roman *Amsterdam*, van Maurits Dekker. Gelezen?’

‘Ik lees pas een jaar of twee’, zei ik verontschuldigend.

‘Wel, dat gaat zo. Een meisje van dertien en een jongetje van elf spelen in een kuil op een open stuk bouwterrein tussen de huizen. Het meisje vertelt, dat haar grote zus een vrijer heeft en als die er is, mag zij nooit in de kamer, maar ze weet lekker toch wel wat die twee doen. Haar zus gaat op zijn schoot zitten, vertelt het kind, en dan doen ze zo en zo. Of hij dat gek vindt, vraagt ze. Nee, zegt hij. En zo doen de grote mensen, vertelt en demonstreert het meisje, en zo.... Wat voor hem altijd een griezelig sprookje was, schrijft Maurits Dekker, werd nu een spel dat geweldig prettig bleek te zijn en zo gaat hij, toegevend aan een drang, die plotseling in hem opgekomen is, tot een handeling over. Maar dan komt het broertje van acht eens kijken, wat het ventje van elf toch eigenlijk uitvoert met dat meisje. Hij schrikt, blijft even staan kijken, vliegt dan naar huis, belt luidruchtig aan en zodra de deur open is brult hij in het trappenhuis: “Vader, kom gauw. Dolf neukt!”.... Zie je, zulke broertjes lusten we natuurlijk niet. Leuk verhaal hè? Het staat er echt zo’.

‘Een jongetje van elf met een meisje van dertien, die alles deden?’

‘Ja. Zó vroeg was ik er ook niet bij hoor, maar als 't niet waar is, is het toch een aardig verhaal, zoals de Italianen zeggen. Je moet het eens lezen, 't Is zo'n kleine uitgave in een serie *De Salamander*. Maurits Dekker. *Amsterdam*’. Hij stond op en zei zacht: ‘Ik smeer 'em gauw even; die ouwe is eindelijk weg. So long’.

Ik zag Iwan even later met Mies het bordes opgaan. Thea nam spoedig Iwans plaats in. Zij kwam uithijgen van een snelle Weense wals. Ik was met mijn gedachten bij het jongetje van elf en het meisje van dertien van Maurits Dekker, die alles deden. Zou Nol deze roman kennen? Voor zijn algemene ontwikkeling leek het boek mij een schone bijdrage; dan wist hij weer wat meer van wat er werkelijk in de wereld te koop is. Een jongen van elf en een meisje van dertien.... Thea had mij iets gevraagd, waarvan ik alleen het woord ‘nachtegalen’ had verstaan.

‘Ik zei, dat de nachtegalen zingen. Ze beginnen meestal omstreeks half twaalf hier. Ga je mee even luisteren?’ Er dansten vijf paren in de salon. Buiten de open tuindeuren op het terras danste Wim met een van de vriendinnetjes van zijn zusje. Ze bewogen zich bijna niet en stonden stil in een omhelzing, toen wij naar de andere kant liepen. De nachtlucht was fris, doch vol zoete geuren. Het lichtje in een oranje lampion boven de tuin flakkerde en doofde langzaam uit. Thea en ik liepen zwijgend de hoek van het huis om en toen zij stil stond, bleef ik naast haar staan. Uit een donkere groep struiken klonk inderdaad het onvermoeibare, schallende gezang van een nachtegaal en verderop, naar de waterkant, was een tweede nachtegaal te horen. De lucht was onbewolkt en vol flonkerende sterren. Er brandden nergens lantarens in of om de stad. De blauwige rivier was duidelijk zichtbaar. ‘Ze roepen de vrouwtjes’, zei Thea zacht, toen we een poosje zwijgend hadden geluisterd. ‘Doet je duim nog pijn?’ ‘Heel weinig’, zei ik afwerend. Haar zoete stemmetje beviel mij niet. ‘Arm klem jochie, arme troelepoel’, croonde zij en legde een blote arm om mijn hals, drukte bliksemsnel haar mond op de mijne en legde haar andere arm heel laag om mijn middel. Zij leunde met haar bibs tegen de stenen balustrade en liet mij een kwartslag draaien. Ik schrok hevig en had het gevoel, dat ik door een grote slang werd verslonden. De arm om mijn hals verschoof iets naar boven en werd een klemschroef. Haar open mond zoog mijn lippen gretig naar binnen. Ik wilde mijn mond wegtrekken, maar zij had de kracht van een wild dier. Zij liet een opening tussen mijn arm in de draagdoek en haar bovenlichaam en drukte haar schoot krachtig tegen mijn rechterheup. Met moeite kon ik, door met mijn vrije hand hard tegen haar borst te duwen, mijn mond bevrijden. Thea was drieëntwintig jaar. Voor mijn gevoel zoiets als een tante. Zij was tamelijk lelijk, heel mager met lage kleine borsten en een opvallend smal middeltje. Alleen haar

blonde haar was het aankijken waard en voor mijn smaak waren haar dunne benen niet onaardig, maar haar groengrijze ogen hadden doorgaans een harde uitdrukking en haar dikke, brede, grove lippen bezorgden mij kippenvel.

‘Niet doen....’, hijgde ik, ‘dat wil ik niet....’.

‘Ach chut, waarom mag een eenzaam meisje een arm lief jongetje geen kusjes geven, domoortje?’

‘Ik wil niet....’. Zij greep mijn pols. ‘Ik hou van iemand....’, protesteerde ik, terwijl de greep om mijn pols sterker werd.

‘O, wat op*win*dend!’ zuchtte Thea. Zij trok met een heftige ruk mijn afwerende arm opzij en zoende mijn mond nog wilder dan de eerste maal. Plotseling klonk er achter ons, bij de hoek van het huis een geluid of er een paard hoestte. Thea liet mij ijlings los, draaide zich om en leunde, hijgend, met haar ellebogen op de balustrade. Ik vond het nu ineens toch wel opwindend, nu ik ontdekte dat zij iets verbodens had gedaan. Zij begon met een hoog, gemaakt vrolijk stemmetje tegen mij te babbelen. ‘Nee, dat vind ik niet zeg. Dat behoeft helemaal nog geen reden te zijn ... Hé, hallo, *oompje*! U hier? Heeft u uw das om? U heeft het lelijk te pakken geloof ik’.

‘Schikt wel, uchuche, uch. Stoor ik?’

‘We waren naar de nachtegalen aan het luisteren’. Zij wipte met een luchtig sprongetje op de balustrade. Haar gezicht was een bleke vlek in het vage licht. ‘Hoort u wel....’. De nachtegaal liet een van zijn mooiste, rijk gevarieerde slagen horen.

‘Zozo. Jaja. De jongens gaan dadelijk wat vuurwerk afsteken, 't Is zo stil geworden overal. Het is de vraag, of het lukt, want 't is oud vuurwerk. Anders maar een vreugdevuur bij 't haventje. Komen jullie?’ Er was uit zijn stem niet op te maken, of hij iets van de wilde omhelzing had gezien.

‘Dadelijk, oompje, nog héél eventjes luisteren. 't Is nu juist zo mooi’. Dit was haar middelzoete stemmetje.

‘Goed. Ze gaan zo beginnen’. Henselmans liep met zware stappen weg.

‘Heb ik je laten schrikken?’ vroeg Thea met haar honingzoetste stemmetje, zodra haar oom om de hoek was verdwenen. Ik bromde wat. Met een katachtige uithaal pakte ze mijn hoofd, wreef het enige malen langs haar borst en drukte het achterover met het gezicht naar boven, of het een los stuk speelgoed was. ‘Mooi jongetje’, prevelde zij hees, met haar lippen vlak bij de mijne. ‘Nog één zoentje?’ Zij wachtte mijn antwoord niet af. Op de balustrade gezeten omknelde ze mij met armen en benen. Het ene zoentje duurde eindeloos. Haar kreunende en grommende geluiden werden meer en meer overstemd door geroep en gejuich op het bordes om de hoek. Toen het lawaai oorverdovend werd, liet Thea mij met tegenzin los. ‘Het zoete jongetje is toch niet kwaad op Thea'tje?’ hijgde ze

bij mijn oor.

‘Neen’, zei ik luid en ernstig, ‘kwaad niet. Wel verbaasd’. Ik had mij niet gewonnen gegeven en was passief gebleven als een kind. De afdruk van haar tanden gloeide in mijn lippen. Zij lachte. Ik liep snel voor haar uit de hoek van het bordes om.

Het vuurwerk ging maar gedeeltelijk af. In de algemene opwinding voegden Iwan en Mies zich ongemerkt bij ons. Ik nam Iwan terzijde, zodra zich daartoe de gelegenheid voordeed en vertelde hem, wat mij zojuist was overkomen. Hij klopte mij lachend op mijn schouder en zei: ‘Je bent er nog genadig afgekomen. Als ze het te bont maakt, moet je haar in haar zij kietelen, flink hard, en mocht zelfs dat niet helpen, dan een paar flinke klappen in haar gezicht. Ze neemt je dat heus niet kwalijk, uiteindelijk. Weet je, om een beginnend jongeling als jij op weg te helpen, is ze werkelijk niet slecht, als ze je tenminste niet afschrikt. Maar denk nu in vredesnaam niet, dat andere meisjes ook zo zijn! Al willen die nog zo graag, ze zullen het heus niet zeggen of tot handelen overgaan, zoals Thea.... hoogstens een vage hint, een beetje tegen je aanleunen, kinderlijk met hun handjes spelen zodat je daar naar kijkt en ze pakt, en meer zulke subtiele kunstjes. Loeki, die is ook nogal openhartig. Als lelijke meisjes warmbloedig zijn, is er ook meestal geen houden aan’.

‘Maar ik *wil* helemaal niet’, zei ik verontwaardigd.

‘Ssst! Niet zo hard. Waarom niet? Moet je pastoor worden? Zelfs dan zou ik zeggen: omhels de meisjes, voor het te laat is’. Hij grinnikte langdurig.

‘Ik ben niet vrij.... ik hou van iemand’.

‘O goden, Amor, Venus, Petrus, Paulus en alle de heiligen, ziet deze jongeling aan, aanschouwt hem. Nog geen zeventien ben je toch? Hij is bijna zeventien en niet vrij!’

‘Ik *voel* mij niet vrij.’

‘Man, het leven is vanavond pas voor jou begonnen. En waar is die iemand dan, die je tot kuisheid en geheelonthouding verplicht, nog vóór de manbaarheid is aangevangen? Breng haar hier’.

‘Ze is nog beneden de maat en bovendien vermist. Ik.... ik vertel je daar nog wel eens meer over’.

Iwan zweeg geruime tijd en zuchtte enige malen. ‘Wat vindt je ouwe heer ervan? Man, man, wat een beroerde geschiedenis’. Ik lachte nerveus. ‘Beroerde geschiedenis.... en je weet het verhaal nog niet eens’.

‘Neen, maar dat voelt een zuigeling met z'n klompen aan’.

‘Mijn vader vindt het ook een beroerde geschiedenis, een rotstreek vindt hij het, dat ik zo tot over m'n oren verliefd ben en teruggetrokken leef en zo’.

‘Dat moet een ontzettend interessante vader zijn, iemand die zijn zoon te

zwaar op de hand vindt. Daar zit 'em de kneep. Jij mag dan nog zo van dat lieve kind houden, om dan nooit geen ander meisje meer aan te kijken, dat is gewoon verraad aan je mannelijke natuur, dat is ontrouw, waarde heer, dubbel boerenbedrog. Natuurlijk ziet zij in jou een man.... nu, zorg dan dat je een man wordt. Zoen jij maar gerust andere meisjes hoor, op mijn verantwoording. Als je de juiste zoenen aan de juiste meisjes geeft, doe je er nog een goed werk mee ook. Er wordt zóveel gehunkerd.... het zou typisch puriteins sadisme zijn, al die kinderen maar te laten hunkeren. Zo'n egoïstische farizeeër.... foei! Uit mijn ogen!'

'Ik zal er over nadenken....', beloofde ik. 'Wat vind jij van de Russen?' Geanimeerd debatterend over Russische componisten keerden we terug naar het feestgedruis. Kort daarna klonk het geluid van paardehoeven en het geratel van wielen op uit de tuin. Een huisknecht, geflankeerd door een der oudste neven Groeneveld kwam met een grote landauer de nichtjes afhalen, die luid protesteerden. Er werden nog enige laatste en allerlaatste dansen gedanst. De jonge ingenieur Groeneveld danste met zijn tante. Thea zond mij warme blikken toe. Als zij danste, leek zij vele jaren jonger, bijna een meisje van veertien.

Toen de nichtjes Groeneveld vertrokken waren, werd er nog een romantische rondwandeling door de tuin naar de rivier gemaakt, onder het wakend oog van het echtpaar Henselmans en bijgelicht door toortsen en lampions. Daarna werd er onverbiddelijk een eind aan het feest gemaakt.

'Wat waren ze vervelend, die ouwelui', klaagde Iwan, toen we op onze kamer waren. Het was een bijzondere attentie van mevrouw Henselmans om ons samen een kamer te geven. 'Twee zulke muziekaanbidders.... ik denk dat zelfs jullie snurken muzikaal en tweestemmig zal zijn'. Zij hield erg van zulke kinderlijke grapjes.

'Ze waren natuurlijk zo omdat jij er bij was en nog een paar vreemden. Ze wilden niet het risico lopen, dat het gerucht in de stad zal gaan, dat het op die Werfhorst zo'n wilde boel is', vervolgde Iwan. 'En die ouwe is jaloers als de pip. In zijn hart is ie een echte vrouwengek en hij kijkt z'n ogen uit aan al dat frisse goedje hier, wat geen spekje voor zijn bekje is. Nu speelt hij dan maar de ordentelijke huisvader met het boze oog. Hoeft die doek 's nachts niet om? Zeg, heb jij ook de pest aan alles wat Strauss heet, Richard Uilenspiegel inbegrepen?'

'Ontzettend! Nu ja, Richard heeft een paar goede liederen geschreven en op operagebied schijnt hij niet slecht te zijn. Johann vind ik zonder meer afgrijselijk, typisch oppervlakkige kitsch uit de super-kitsch periode. Leider nicht von Brahms.... Begrijp jij nu zo'n Brahms?'

Ik lag al een poos in bed, toen Iwan nog steeds rondscharrelde. Hij borstelde zijn pantalon en was eindeloos bij de monsterlijk grote marmeren wastafel bezig.

‘Ach, dat schijn je in iedere tijd te hebben, dat grote figuren charlatans voor grote figuren aanzien. Nu moet ik zeggen, als die Blauwe Donau heel, heel goed gespeeld wordt, door een eerste klas symphonie-orkest, zitten er aardige dingetjes in, maar de spijt van Brahms is zonder meer getikt.... Zeg, als ik jou over muziek hoor, klink je helemaal niet als bijna zeventien. Bestaan er nog dingen, die jij niet gelezen hebt, of niet weet of zo?’

‘Ik bezit de ziel van een grijsaard’.

‘En de reine oogopslag van een kind’. Iwan was eindelijk klaar om in bed te stappen. Onze bedden stonden zo ver van elkaar verwijderd, dat we bijna moesten schreeuwen. Hij kwam op de rand van mijn bed zitten. ‘Wel eens in handen van homo's gevallen?’ vroeg hij plotseling.

Ik knikte en vroeg geschrokken: ‘Zie je dat aan me?’

‘Zie je 't aan mij?’

‘Ik niet’.

Hij lachte. ‘Je hebt niet het type, maar ik kan me voorstellen, dat je het ideaal van alle pederasten was en de droom van vele homo's bent. Vind jij er nog wat aan?’

‘Neen’, zei ik met overtuiging. ‘Geef mij de meisjes maar’.

‘Ho, daar heb je je versproken, m'n jongen. Je had moeten zeggen: mijn meisje.... Je natuur is verstandiger dan je verstand.

Het is zulk heerlijk goedje, dat kun je nog niet half weten. Zeg, ik ben ontzettend benieuwd naar je muziek. Ik begin hoe langer hoe meer te begrijpen, dat die nog veel beter moet zijn, dan bijvoorbeeld mijn tante hier kan begrijpen. Kunnen we morgen niet even naar de overkant wippen?’

‘Wat mij betreft ben je welkom en mijn ouders zullen verheugd zijn. In een straal van honderd kilometer wonen hier alleen voetbalknullen en imbecielen. Ik heb geen vrienden, m'n vader buiten beschouwing gelaten, alleen kennissen’.

‘Maar hoe komen we daar zo gauw’. Hij kon lachwekkend bezorgd doen over kleinigheden; het was een van zijn eigenaardigheden, die hem zo charmant maakten. ‘We kunnen ook weer niet al te lang wegblijven, hoewel.... In wat voor krankzinnige tijd leven wij eigenlijk? Er rijden geen treinen, er is nergens eten behalve bij millionnairs en zo, er is niet eens benzine voor een buitenboordmotor om even naar de overkant te ploffen. Nu ja, ik weet het, we moeten de hemel danken dat we niet gesneuveld, of verminkt of opgepakt zijn.... een hoop jaargenoten van mij zitten vandaag de dag nog in Berlijn, neem ik aan.... maar 't blijft gek. Niemand heeft wat te doen, al een halfjaar en langer niet, en dat zal voorlopig wel zo blijven ook. Honger, dat is een verrekte straf, wist je dat? Stel je voor, toen ik hier twee maanden geleden aanspoelde, was ik vrijwel impotent. Eerlijk!

Daar ben ik nu wel overheen.... Er zit ook wel iets aardigs in deze situatie, als je er iets van weet te maken. We hebben nu de tijd om veel te lezen en de vrouwtjes het hof te maken. Die arme kinderen vervelen zich ook rot. Zoals Greshoff zegt: wat ons nog rest, om ons éven te bevrijden, zijn de roes, de bijslaap en een goed gedicht'.

'We pakken gewoon het veerbootje. Als het laat wordt, nemen we wat muziek mee. Er is hier een heel goede Bechstein. Misschien kunnen we driehandig spelen'.

Hij sprong van mijn bed af en danste rond van opwinding.

4

De volgende morgen belde ik Nol op, nog voor ik ontbeten had. Er was geen nieuws over Daphne. Het denkbeeld om Iwan, die ik trots als 'mijn vriend' aankondigde, mee te brengen, werd inderdaad met vreugde begroet. Mevrouw Henselmans had mij gevraagd, nog minstens een week te blijven logeren. We spraken af, dat we vroeg in de avond op De Werfhorst terug zouden komen. Er kwamen die avond enkele jonge Canadese officieren, die mevrouw Henselmans wilde onthalen.

Ik had mij in weken niet zo opgewekt gevoeld, dank zij Iwan. Hij was kinderlijk vrolijk, cynisch, scherpzinnig, in bepaalde dingen naïef, nerveus en onverstoorbaar tegelijk; het leek, of hij twee denkcentra tegelijk in werking had. Midden in een bewogen discussie over het verschijnsel opera, kitsch of geen kitsch, zei hij: 'Zeg, scheer jij je nog niet? Twee keer per week? Wat gemakkelijk. Ja, je hormoontjes beginnen zich al aardig te roeren'. We werden 't er over eens, dat vooral de onvervalste Italiaanse opera's en de imitaties daarvan, psychologisch beschouwd in elk geval kitsch waren, vanwege het belachelijke zingende acteren; een fraai uitgedoste juffrouw in haar somptueuze bedstede verheft haar bijgeschaafde coloratuurstem, doet het Scala tot in alle hoeken trillen met haar gegalm, blaast en passant de laatste adem uit, verheft nogmaals haar loeiend geluid, en zo maar door.... Een eenvoudige opmerking wordt twintig keer zingend herhaald en ondertussen staat de handeling stil.

Terwijl we op de veerboot zaten kaatste ons gelach over het water en putten we ons uit in het bedenken van schilderachtige voorbeelden. 'Wat gaat dat bootje langzaam, of verbeeld ik me dat? Kijkt dat vrouwtje zo naar jou of naar mij? Naar jou natuurlijk; met zo'n opera-doek heb je alle vrouwen op je hand'. Iwan begon een aria van Verdi te zingen. Hij had een tamelijk lichte tenor. We werden 't er over eens, dat er muzikaal veel moois in opera's was gestoken, met talent en

ijver, een betere zaak waardig.

Terwijl we praatten, zwierven Iwans blikken zo nu en dan naar de medepassagiers, alsof hij het eenvoudig niet kon geloven, dat er geen mooie meisjes te zien waren.

'Ik verlang ontzettend naar goede concerten', zei ik.

'Voor jou is dat zeker al lang geleden, met zo'n illegale vader?'

'Concerten heb ik nog tamelijk lang gehoord, maar de bioscoop vond hij taboe, allemaal propaganda en zo. Om hem te plezieren ben ik daar niet meer heen geweest'.

'Ja, ik ken dat. Mijn oom was niet zo fanatiek. Ik heb ettelijke aardige en zelfs heel goede Italiaanse films gezien, onder andere met Alida Valli, een schat van een ster. Kunnen ze heel Hollywood voor houden, voor Alida en de films. En nog een paar Franse ook, die lang niet slecht waren, alleen helaas met Duitse stemmen, heel zot. En bij het journaal lachte iedereen zich rot, zo snoeverig en opgeblazen, je reinste anti-Duitse propaganda! Er waren ook opmerkelijke films uit de Oostenrijkse en Tsjechische hoek. Volgens de illegale blaadjes waren alle films vergiftigd door propaganda.... Dat was bekrompen waanzin; je zou haast zeggen typische nazi-overdrijving van de weeromstuit'.

'Precies wat ik Nol, mijn vader, ook heb verweten. De wraak op meisjes die met Duitsers hebben omgegaan, en op de N.S.B.-ers, is zo nazi-achtig als de pip'.

'Zeg', zei Iwan, toen we voet aan wal zetten in mijn geboorteplaats, 'ik hoop voor je, dat er vanavond bij die Canadezen een heel lief jong kereltje is, dan heb je aan Thea geen kind. Ze heeft toch wel iets aardigs, Thea. Ik bedoel dat erg spontane en dat recht op haar doel afgaan. De meeste vrouwen van haar leeftijd bijten nog liever hun tong af dan te laten merken, dat ze iets graag willen. Als ze ouder en rijper zijn, vertellen ze 't je wel met hun blikken soms, maar Thea.... Natuurlijk ben ik ook in haar handen gevallen, bij gebrek aan een jonger jochie. Jammer, dat het bij haar nu weer het andere uiterste is; dat verveelt ontzettend gauw. Toen ze zestien was en net begon te ontwaken, moet ze zeer de moeite waard zijn geweest'.

'Toen was ik tien. In mijn ogen is zij altijd zoiets als een tante geweest. Nu je het zegt herinner ik me ineens, dat zij graag op verjaardagspartijtjes van jongere kinderen kwam om de baas te spelen, vooral over de jongens, en dat ze typisch stoeierig en aanhalig was'.

'Dat klopt. Bijzonder koddig is, dat haar ouders, en haar oom en tante Groeneveld niet erkennen dat ze hysterisch en niet te vertrouwen is. Zoiets bestaat bij mensen van standing helemaal niet. Dat mannen sexuele wezens zijn, die je een beetje in de gaten moet houden, dat is nog daar aantoe, maar een

vrouw, en zeker een meisje van voor in de twintig, bezit niets van dien aard, om van abnormale dingen nog maar te zwijgen; zulke dingen bestaan helemaal niet voor hen, net als bij de Engelsen. Thea is wel eens nerveus, c'est tout. Er schijnen al diverse dingen-op-het-kantje te zijn geweest, een affaire met een zoontje van hun tuinman, en met een jongen die zich op hun verboden gebied waagde, die nog maar net met de mantel der liefde en der Groeneveldse millioenen te bedekken waren. Weet je, dat is het interessante bij haar, ze *doet* de dingen ook waar ze zin in heeft, als ze de kans krijgt. Jongens vanaf een jaar of veertien zijn voor haar niet veilig, misschien nog wel jonger, als er niets anders in de buurt is. Ze moest nodig eens naar een psychiater, maar aangezien dit allemaal officieel niet bestaat.... En ze speelt in haar eigen omgeving haar rol verder zo goed mogelijk. Ze geeft uit liefhebberij en zogenaamde liefdadigheid wel eens bijlessen wiskunde aan zoontjes van relaties van pa. Ze is een kei in wiskunde, wist je dat? Al met al een verdomd interessant kind. Andere vrouwen zouden ook wel eens met een sappig jongetje willen vrijen.... maar ze *doen* het nooit. Zielig.... al die onvervulde verlangens!

Voor verdere inlichtingen informere men bij het nieuwsbureau Loeki Henselmans, gespecialiseerd in sex-stories. Dat kind is een wandelende encyclopaedie. Waar ze 't allemaal vandaan haalt weet ik niet, maar er is geen technisch detail of pikante afwijking, of zij weet er alles van. Haar ouders hebben Thea wel zo'n beetje door, vooral die ouwe Henselmans, die schijnt haar wel eens de huid volgescholden te hebben; voor hem is ze bang. Hij weet natuurlijk niet alles, maar voor zo'n ouwe sok moet ie aardig bijdehand zijn. Gek hè, Thea is helemaal geen manwijventype. Alleen die ijskoude slangenogen en dat dunne postuur zijn merkwaardig. Het vreemde is, dat zij altijd de baas wil zijn; hoe passiever je bent, hoe meer zij geniet. Dat is een van de redenen, dat ze wild is op jonge jochies. Ik heb haar aangeraden om homo te worden. Woest was ze!’

Ik had Iwans betoog enige malen onderbroken door hem bezienswaardigheden te wijzen. Dicht bij het hek van De Beukenhorst stond ik plotseling stil, ‘De dansles’, zei ik. ‘Thea zou me vanmiddag dansles geven’. Iwan wist er aanvankelijk ook geen raad op, maar toen kreeg hij de voor zijn doen in zo'n geval geniale inval, haar op te bellen en zichzelf de schuld te geven. Het werd een ware feestdag met Iwan op De Beukenhorst. Hij was verrukt over ons huis, onze tuin, onze Steinway, over mijn ouders, over het driehandig pianospelen en over mijn muziek. Het was een beetje of ik Daphne te gast had. We waren uren enthousiast bezig met oude en nieuwe probeersels, schetsen en composities. Het was zeer weldadig, deze kinderlijke geestdrift van de scherpzinnige Iwan. Tussen het bekijken, bespreken en spelen door vuurden we

vragen en antwoorden af over de meest uiteenlopende onderwerpen, doch vooral over muziek en poëzie. Tot onze grote opwinding ontdekten we een gemeenschappelijke verering voor Achterberg en Hoornik, we kibbelden over Marsman, betreurden eensgezind onze geringe kennis van de moderne Franse poëzie en hadden in het geheel geen tijd voor het aldoor voor mij op de achtergrond aanwezige onderwerp *Daphne*. Het duurde nog verscheidene dagen, voor ik met bijzonderheden voor den dag durfde komen; ik vreesde, dat hij het geval enigszins belachelijk zou vinden. Daarom liet ik hem ook niet mijn kleine werkkamer met de oude Bechsteinpiano zien. Deze kleine kamer op het zuiden had mij in de brandstofarme winter tot werkhol gediend. Er stonden en hingen enige grote foto's van Daphne. Ik liet Iwan in de muzieksalon op de vleugel spelen, terwijl ik in mijn werkkamertje muziek haalde.

Nol was aanvankelijk nogal gereserveerd. Toen ik hem een ogenblik alleen sprak zei hij: ‘Eén vraag: is Iwan van de homokant?’ Ik lachte Nol hartelijk uit en antwoordde: ‘Ik dacht dat je zou vragen, of hij politiek betrouwbaar was. Neen, Nol, integendeel, hij is een eerste klas vrouwenbeminnaar’. Nol liet zich niet gemakkelijk overtuigen. ‘Ben je er zeker van?’ drong hij aan. ‘Volstrekt zeker. Vraag het maar aan de meisjes van de overkant, speciaal Loeki en haar vriendinnen. Jij bent toch ook niet van de homo-kant? Jullie zijn eendere typen!’

‘O, vind je mij een eerste klas vrouwenbeminnaar?’ Ik haalde mijn schouders op en zei: ‘Misschien. Het wordt tijd, dat je me alles eens opbiecht; je zult zien hoe dat oplucht. Overigens doelde ik meer op jullie eendere zorg voor het uiterlijk en zo. Neen, Nol, jouw inzicht in homo-zaken is veel te kinderlijk.... een schuldeloos tekort overigens. Kwestie van te weinig levenservaring’.

‘Gelukkig, dat je weer wat praats hebt’, zei Nol, ‘dat is plezieriger dan aan mijn schouder snikken’.

Aan tafel vertelde Iwan over zijn ingewikkelde afstamming. Hij had behalve Nederlands en Vlaams, ook Russisch en Frans bloed in zijn aderen. Het bleek, dat hij ook nog een halfbroer bezat, die directeur was van een metaalwarenfabriek, die hun beider vader had nagelaten. Iwan stal mijn moeders hart, door zonder kwaad van zijn broer te spreken toch fijntjes te laten uitkomen, dat deze een bekrompen materialist was, met wie hij niet kon opschieten. Iwan moest spoedig een poos komen logeren, vonden mijn ouders. Het kostte ons moeite, van De Beukenhorst te scheiden en tijdig op De Werfhorst aanwezig te zijn. Volgens een ruwe schatting, die we onderweg maakten, hadden we nog voor minstens tien jaar gesprekstof.

‘Meneer Bob, uw vader is aan de telefoon....’. De stemming was feestelijk. Ik zat met Loeki Henselmans te praten. We keken naar de dansende paren. Haar vader

was vroeg in de avond met enige zakenlieden naar zijn werkkamer vertrokken. Er dansten vier Canadese officieren, die met hun partners het middelpunt van de belangstelling vormden. Thea had een jong luitenantje veroverd, die haar de jitterbug leerde. Hennie, de ongenaakbare vamp, was ontdooid in de armen van een mooie kapitein met grijze slapen, die zij aldoor glimlachend in zijn ogen keek. Het mooie Loesje Groeneveld zwierde enthousiast en in ademloze bewondering met een lange, athletische luitenant met een Franse naam, en de vierde Canadees had even te voren Loeki Henselmans verwisseld voor de saaie Louise Groeneveld. Loeki maakte mij juist met glanzende ogen attent op het naar de tuin verdwijnen van Thea en haar jonge, donkerharige luitenantje, toen de huisknecht mij aansprak.

Ik liep snel naar de hall, waar hij het licht voor mij aandeed in een kleine kamer, die de spreekkamer werd genoemd. De wilde jazzmuziek volgde mij gedempt, tot de deur achter mij dichtging. Mijn hand beefde, toen ik de telefoonhoorn opnam. Nol vertelde mij zeer opgewekt, dat Daphne terecht was, maar dat ik, voor hij verder ging, moest beloven, geen domme dingen te zullen doen. ‘Ik zal mijn best doen’, mompelde ik nerveus. Het rook benauwd naar vreemd ruikende boenwas en leer in dat kamertje. Mijn maag begon zich te roeren. ‘Is het erg met haar?’

‘Och, erg.... Ze is vanmiddag bij Odette aangekomen, op haar eigen benen, doodmoe, overstuur, verwilderd en hongerig. Een week vóór de bevrijding ongeveer is er een ernstig conflict met haar vader geweest. Ze is weggelopen en onderweg ziek geworden, waarschijnlijk een zware griep. In een zeer afgelegen gehuchtje ia ze liefderijk opgenomen in een boerderijtje bij een arm keuterboertje. Zodra ze weer op haar benen kon staan is ze ook daar 's nachts het raam uitgeklommen, waarschijnlijk geobsedeerd door de gedachte, dat Arjen haar op de hielen zat, en is ze met grote omwegen naar haar moeder getrokken, levend van wat medelijdende mensen haar gaven. Ze heeft uren gehuild, vertelde Odette me, en slaapt nu rustig. Moraal voor zoon Bob: meisje vlucht schreiend naar moeder.... ze is nog een kind m'n jongen.

Laat dat goed tot je doordringen, dat ze niet naar ons, naar jou, is gevlucht, maar naar haar moeder. Voorlopig moet je haar met rust laten. Je moet trouwens morgen naar de dokter voor die nieuwe foto. Geen domme dingen dus. Wees blij, dat ze heelhuids en terecht is, en wacht verder af. Je behoeft nu niet meer wakker te liggen....’.

‘En verder?’ zei ik met verstikte stem.

‘Wat verder?’

‘De rest.... dat, waarvan je dacht: dat vertel ik hem later nog wel eens, hij loopt toch al zo te tobben?’

Het bleef een ogenblik stil. Ik hoorde alleen Nols ademhaling. ‘Nol!’ schreeuwde ik met overslaande stem. ‘Ik wil alles weten! Anders.... anders ga ik dadelijk op weg! Er.... er is hier nog een fiets met echte banden. Voor de zon opgaat ben ik bij Daphne. En stuur niet weer je lijfwacht achter me aan, want ik ben niet te houden. Ik leg het toestel naast de haak en storm weg....’. Ik stootte een zenuwachtig gelach uit, dat met gehuil vermengd was. Er drupten tranen op de zwarte hoorn. De telefoon sloeg een paar maal over. ‘Wacht toch even....’ verstond ik. ‘Ja?’ riep ik. ‘Dat conflict....’. Nols stem klonk aarzelend. Hij zuchtte diep. ‘Dat conflict was over jou. Daphne schijnt een beetje doorgeslagen te hebben tegen haar stiefmoeder, zich iets te hebben laten ontvallen in een twistgesprek over een foto, en toen wilde Arjen meer weten en Daphne wilde niets zeggen, maar Arjen, als koppige boer.... enfin, hij schijnt op den duur met unfaire middelen er het een en ander uitgekregen te hebben inzake jullie minder zedelijke bezigheden. Je moet haar dat niet kwalijk nemen. Maandenlang opgesloten te zitten op zo'n afgelegen boerderijtje met die paar mensen.... zelfs een geslepen spion zou zich dan nog wel eens verspreken’.

‘O God! Heeft hij haar mishandeld?’

‘Nou, of het zó ernstig was....’.

‘Natuurlijk! Dacht je, dat ze zó maar doorsloeg en wegliep? Hij heeft haar mishandeld, de vuile schoft! Nol we moeten haar daar weghalen, Nol, we moeten haar laten onderduiken. Morgen staat hij daar op de stoep, en wat dan?’

‘Kalm toch! Schreeuw niet zo, jongen! Odette en Louis zijn twee heel intelligente mensen, die heel veel van Daphne houden en best weten, hoe ze met een op hol geslagen boer aanmoeten. Vanzelfsprekend heb ik mijn diensten aangeboden, maar Louis heeft andere plannen. Hij is een geroutineerd advocaat, jongen, heb toch een beetje *vertrouwen* in de mensen! Hij wil deze situatie uitbuiten om Daphne voorgoed bij haar vader weg te krijgen’.

We praatten nog geruime tijd. Nol deed alle moeite om mij op te vrolijken en verweet mij, toen dat niet lukte, dat ik kinderachtig en veel te zwaar op de hand was. Ik beloofde hem tenslotte, rustig op De Werfhorst te blijven, en zelfs geen brief aan Daphne te schrijven. Hevig transpirerend en trillend van opwinding liep ik de hall in. Uit de salon klonk pianomuziek, begeleid door rhythmisch handgeklap en gestamp. Een der gasten speelde barbaarse dansmuziek. Ik liep behoedzaam de gang door en opende de voordeur, vechtend tegen de opwelling, terug te gaan en Nol op te bellen, om hem nog enige argumenten toe te roepen, die mij inmiddels waren ingevallen. De buitenlucht was zoel en zeer vochtig. Ik liep de tuin in, mijn gedachten vol beelden van verlaten landwegen, waarover Daphne moeizaam voortsjokte, haar mooie schoudertjes gebogen en pijnlijk van de slagen, haar stukgelopen voeten in de versleten kleppersandalen struikelend

in de kuilen en gaten van de verwaarloosde wegen.... in haar lieve ogen, geschapen om te lachen, diezelfde opgejaagde blik die Liesbeth in de hare had, toen ik haar op mijn paard tilde. Ik struikelde over een bloempot, die ik oppakte en zo ver mogelijk de duistere tuin in smeet. Het begon zacht te regenen. Twee schimmen bewogen zich enkele meters voor mij uit en verdwenen in de schaduw van een zwarte beuk met laag neerhangende takken. ‘Meiregen maakt dat ik groter word....’ zong een vrolijke stem, welke ik als die van een van Wims vrienden herkende. Over een smal pad, dat vaag oplichtte in de duisternis, liep ik naar een wit prieel. Ik droomde, dat ik Daphne had ontvoerd en te paard wegsnelde, achterna gezeten door Arjen, die dreigend met zijn veldezel zwaaide.

Toen ik voor het prieel stond, waarin het aardedonker was, meende ik duidelijk het gezang van een minzieke kat te horen, een geluid, dat mij kippevel bezorgde; maar juist toen ik in mijn handen wilde klappen en kssst! roepen, hoorde ik een gesmoorde mannestem zeggen: ‘O dear, o honey, oooo....’. Woedend draaide ik mij om en liep verder in de richting van de rivier. Het regende harder. Nu wild op een piano beuken, dacht ik, de Appassionata van Van Beethoven, goeie ouwe Ludwig, of de wildste études van Chopin. Ik rende over een grasveld naar het botenhuis. Er was nu plotseling ook wind. Op de rivier dobberde een bootje voorbij met felle lichtjes op, als in de goede oude tijd voor de moffen kwamen. Het donkerblauwe water leek olieachtig. Boven mijn hoofd was vaag enig diffuus maanlicht te zien. Het drijvende botenhuis had rondom een brede, overdekte waranda. Twee verstrengelde figuren rezen verschrikt half overeind van een witte bank op de waranda. Ik sloeg snel de hoek om en keek uit over de rivier, die nog maar nauwelijks te onderscheiden was.

‘Wie is daar?’ Iwans stem klonk zacht en bedeesd.

‘Sinterklaas!’ riep ik hard.

‘Verrek, 't Is Bob!’ Hij lachte opgelucht. ‘Wat voer jij hier uit?’ Hij bleef op enige afstand van mij. ‘In kuilen kijken’, mompelde ik.

‘Hè wat? Zijn er moeilijkheden? Is er nieuws?’

‘Ja!’ schreeuwde ik. Een regenvlaag kletterde in mijn gezicht. Ik bleef lijdelijk tegen de balustrade leunen en staarde de donkere nacht in. Even later kwamen Iwan en Mies naar mij toe. Iwan drong aan, dat ik mee zou gaan. ‘Je verband wordt nat’, zei Mies. Zij was een schemerig, bleek wolkje dat warmte uitstraalde, een wolkje met een lieve stem, die mij prettige rillingen bezorgde. ‘Kom’, zei het wolkje. Een warme hand ging tastend langs mijn rechterarm en pakte mijn hand. Ik liet mij willoos meevoeren. Toen we in de regen liepen greep Iwan Mies' rechterhand en zo renden we met ons drieën door de natte, donkere tuin terug naar huis.

Een week nadat ik de aankomst van Daphne bij Odette van Nol had vernomen, belde mijn vader mij 's morgens op en vroeg, of ik die middag naar huis wilde komen. Er was een brief van Liesbeth voor mij gekomen en hij had nadere berichten over Daphne, die hij rustig met mij wilde bespreken. Ik had de vorige dag de draagdoek bij de dokter, die voorzichtig optimistisch gestemd was, achtergelaten, en voelde mij wat opgewekter.

Eerst las ik de brief van Liesbeth, een onbeholpen schoolmeisjesepistel, met een zekere moederlijke levenswijsheid, waar het bepaalde observaties en conclusies betrof. Na enige inleidende regels, waarin ze mij bedankte, bezorgd naar mijn duim informeerde en vertelde, dat zij het goed maakte, schreef zij: ‘Het zit niet zo goed met je vriendinnetje Dafne. Ik praat vaak met haar. Ze is erg senuuwachtig en ook boos op jou en nu ook nog jeloers ook!’ Daarna volgde een verslagje over de aankomst van Daphne, hoe ze er aan toe was, dat Liesbeth het zo prettig vond om Daphne te vertroetelen, ook al scheen Daphne dit maar matig te waarderen, en daarna weer: ‘Er broeit iets waar ze met mij niet over praten wil’. Ze huilde veel, Daphne. Meneer en mevrouw waren erg aardig en wilden haar, Liesbeth, graag bij zich houden als hulpje in de huishouding.

Ik schoof Nol de brief toe. We zaten aan zijn bureau in zijn werkkamer. Hij las het epistel snel door en zuchtte. Toen hij opkeek stonden zijn ogen treurig, ook al glimlachte hij. ‘Ik vertrek binnenkort naar Parijs’, zei hij, ‘min of meer illegaal. Ik heb er ernstig over gedacht, jou mee te nemen, maar nu je een vriend gevonden hebt, kun je beter met hem wat afleiding zoeken met de jongelui aan de overkant. Je begrijpt, dat ik graag met een enigszins gerust hart vertrek, ook al denk ik niet lang weg te blijven. Het is overal nog zeer onherbergzaam en voor het vervoer ben ik afhankelijk van omgekochte, corrupte lieden. Luister, Bob, dat ik me zo druk maak over deze zaak, is in de eerste plaats vaderlijke bezorgdheid over jouw heil!’ We bogen glimlachend naar elkaar. Er weerkaatste zonlicht in een kristallen presse-papier tegen het grijze haar van zijn linkerslaap. Nol zag er moe en terneergeslagen uit, in het geheel niet de man, die na lang wachten eindelijk op het punt stond naar zijn geliefd Parijs te vertrekken. In de afgelopen weken had hij als waarnemend burgemeester veel energie verspild met nutteloze pogingen, het economisch leven en de voedselvoorziening van ons plaatsje weer een beetje op gang te brengen. Tenslotte was hij officieel vervangen (hoewel de oude burgemeester volgens de laatste berichten op weg was naar ons stadje) omdat een waarnemend burgemeester, die beledigingen aan het adres van het Militair Gezag en godslasterlijke uitdrukkingen voluit in telegrammen en dienstbrieven bezigde, niet gehandhaafd kon blijven. Nol haalde diep adem en kondigde toen een lange redevoering aan. Hij zei: ‘Voor jou is dit meer dan een kindergeschiedenisje. Er bestaat een redelijke kans, dat het slijt, al

kun jij dat nu onmogelijk geloven, maar laten we eens aannemen, dat het dat niet doet. Alles schijnt er momenteel toe mee te werken, om jullie grondig gescheiden te houden. Punt één: Daphne is boos op jou. Odette bevestigde dit ook. Invloed van haar vader. Door zijn bril bezien, ben jij een slechte jongen, die haar tot slechtigheid heeft verleid. Punt twee: Daphne is nu een echt wild pubertje, met puistjes en kromme benen, kattig, opvliegend, onhebbelijk, vlegelachtig, tegen de draad in, etcetera. Jij denkt bij jezelf: als ik haar één seconde in haar lieve ogen kijk, zou alles weer goed zijn. Ik wil je de desillusie graag besparen, Bob. Punt drie: reeds bekend. Dwaasheid om je aan te stellen als een bejaard minnaar, die nog alleen maar leeft voor zijn verre geliefde. Punt vier overtreft helaas al het voorgaande. Ik zeg 't maar ronduit: Arjen overweegt ernstig een aanklacht bij de zedenpolitie tegen jou en mij in te dienen. Standpunt van Arjen: ik ben een rijke schoft, die voor de lage lusten van zijn wellustig zoontje het onschuldige dochtertje met eten en drinken naar hier heeft gelokt als een jeugdig blank slavinnetje; daarbij heb ik dan ook nog de oude heer gunstig gestemd, door schilderijen van hem boven de prijs aan te kopen en zo meer. Maar hij, Arjen, zal die rijke schobbejakken wel eens krijgen! Punt vijf: hij wil Daphne onmiddellijk terug hebben en zal haar vandaag, zonodig met de sterke arm, naar zijn huis halen. Hier, drink wat en blijf kalm, wij zijn er ook nog’. Ik dronk het glas wijn met twee slokken leeg, zonder iets te proeven en veegde het zweet van mijn gezicht. Nol ledigde het zijne in één teug en schonk onze glazen vol. ‘Als Arjen die aanklacht indient, moeten we erg op onze tellen passen, want dan worden Daphne, de wet en Arjen het zonder moeite eens. Maar.... hij zal het wel uit zijn hoofd laten, omdat Louis als tegenzet een rapport bezit, opgemaakt door twee vooraanstaande artsen, over de sporen van mishandeling, die meer dan drie weken na dato nog op Daphne te vinden waren, aangevuld met haar verslag over Arjens optreden en dat van de boerenknecht, geen familie dus, die een deel van Arjens misdragingen heeft gezien. Er is nu een koortsachtige strijd gaande tussen de beide echtparen, die waarschijnlijk vandaag een voorlopig einde zal vinden. Een beeldhouwer, Sjef, die met beide partijen bevriend is, brengt momenteel Arjen tot kalmte. Maar Louis en Odette zullen Daphne weer af moeten staan, hoewel de strijdbijl wat dit betreft nog niet wordt begraven.’

We zwegen geruime tijd. Ik begon de kamer op en neer te lopen, ging weer zitten en nam met trillende hand mijn glas. ‘En ik dus maar werkeloos afwachten....’, zei ik somber.

‘Precies. En alles wat je nu in je hoofd gaat halen, moet je er ook weer uitzetten. Zulke ideeën van: onderdak zoeken in dezelfde straat en daar dan net zo lang lopen tot je haar tegenkomt, en dan die blik, die alles goed moet maken.... Ik ken dat, jongen; ik wil je nu niet vervelen met verhalen over toen ik

zeventien was. Luister! Ik heb je alles eerlijk verteld; ik had deze feiten ook voorlopig achter kunnen houden. Van jou verwacht ik ook eerlijk spel. Hier valt nu voor jou niets te doen. Zelfs een brief zou haar waarschijnlijk niet meer bereiken en brieven zijn levensgevaarlijk in deze situatie. Morgen ben ik hier in elk geval nog. Ik heb mij afgevraagd of het niet verstandig zou zijn, alle compromitterende foto's en alle negatieven waar Daphne op voorkomt, te verbranden. Nu, huil maar niet, ik heb er wat beters op gevonden. Zie je die zwarte koffer daar? In die koffer ga je dadelijk alles en alles opbergen. *Alles*, begrepen? Van beide jaren laat je een paar brave kiekjes, met de negatieven, in je foto-kamer. De rest gaat in die koffer. Jij houdt de sleutel en ik laat die koffer tot nader order verdwijnen. Zorg, dat de foto's, die jij aan Daphne hebt gestuurd, met de negatieven bovengronds blijven. Ook de foto's, die in je werkkamertje staan en hangen, moeten verdwijnen.... Summa summarum: wij kunnen alleen iets voor jouw heil doen. Voor dat van Daphne kunnen wij nu niets doen. Laat dat goed tot je doordringen. Je kunt wat mij betreft dat befaamde zwakke plekje blijven koesteren, je kunt romantisch dromen over later, als Daphne pubertje àf is, maar vanavond ga je, in je eigen belang, heel gewoon en zo rustig mogelijk naar het feest bij Groeneveld senior’.

‘O God, Nol, neen, dat niet!’

‘Hier, drink eens uit. Jij wilde natuurlijk minstens een hele avond en nacht lekker sentimenteel doen, daar boven op dat kamertje, masochist! Je krijgt een uur voor het grondig opbergen van die foto's en negatieven. Daarna gaan we eten en na het eten breng ik je eigenhandig weg. De jongens hebben een buitenboordmotor voor me in orde gemaakt en een vat benzine opgegraven. Het zal wel niet mogen, maar we doen het toch maar. Ik ga en passant de Groenevelds en Henselmans de hand schudden. Het leven moet verder gaan, jongen; kniezen helpt niets. En denk je eens in hoe de meisjes zullen opkijken, als je vanavond in smoking verschijnt! Hier, neem die koffer mee, en zorg, dat niemand je er mee ziet lopen’.

Er waren slechts twee Canadezen, die avond op het feest bij de oudste heer Groeneveld: de kapitein met de grijzende slapen, die veel werk maakte van het vampje Hennie, en de athletische luitenant, die het hart van de mooie Loesje Groeneveld had veroverd. Het vriendje van Thea was naar een andere plaats vertrokken en de vierde man had dienst. Nol kwam ook een kijkje nemen, met de diverse ouderparen, en maakte enige dansen met moeders en dochters.

‘Waar jouw vader verschijnt, verbleekt zelfs de glans der Canadezen’, zei Iwan, toen hij een dans met mij uitzat. ‘Alle dames kijken over de schouder van hun partner naar hem.’

‘Hij is een decoratieve figuur’, beaamde ik mat.

‘Het is natuurlijk lief en kranig, dat ze ons bevrijd hebben en zo, maar 't begint ons de keel uit te hangen, dat die Canadezen de aardigste meisjes inpalmen. Zeg, zitje erg in de put? Drink eens uit. Het is hier wel wat stijf, maar royaal, en een aangenaam gevolg van die deftigheid is, dat er niet zo op je gelet wordt als bij Henselmans. Wacht, ik haal daarginds nog wat voor ons’.

Aangemoedigd door Iwans ontboezemingen over zijn liefdesavonturen, had ik hem het een en ander over Daphne en mij verteld, doch nog niet vermeld, hoe jong zij precies was, alleen, dat zij nog te klein was om mee in het openbaar te verschijnen.

‘Hier....’. Hij kwam met twee glazen aan. ‘Drink op. Cognac en verdomd goeie ook. Waarschijnlijk alleen bestemd voor de oude heren. Ik heb net gedaan, of ik ze voor jouw vader en Henselmans haalde. Vertel eens....’. Ik verslikte mij danig in de sterke cognac. Daarna bracht ik met horten en stoten Iwan verslag uit over de moeilijkheden, hem herhaaldelijk bezwerend, er tegen niemand een woord over te reppen. Hij schudde meewarig zijn hoofd, hetgeen hem niet verhinderde, met strelende blikken naar de mooiste meisjes te kijken. De cognac zond een aangename, doezelige warmte door mij heen. ‘Het is waar’, zei hij, ‘in die wet staan de krankzinnigste verouderde dingen. Ken je *Tine Kipra's Echtscheiding*, van Pauwels? Moet je lezen jongen! Geen meesterwerk misschien, maar verrekte interessant, vooral die inleiding.... Zodra je de blote vrouwelijkheid van een minderjarig meisje hebt aangeraakt, heb je recht op een paar maandjes brommen. En als ze nog geen zestien is, ben je op hetzelfde ogenblik rijp voor Siberië. Zo heet dat in onze schone rechtstaal.... blote vrouwelijkheid’.

‘Dus als ze hun broekjes aanhouden mag verder alles? En de borsten?’ ‘Begin nu niet met galgenhumor. Zie je, als je met een meisje trouwt, dat op de trouwdag zestien wordt, is ze daarmee automatisch meerderjarig en mag alles uit en bloot; krijgt ze drie maanden later een kind, waarmee dus voor alle eeuwen is vastgelegd, dat je iets zeer strafbaars deed toen ze vijftien was, dan kraait daar verder geen haan meer naar. Maar als de ouders een klacht indienen, inplaats van dat er getrouwd wordt, dan word je prompt door de wet verpletterd’.

‘Interessant’, zei ik, ‘moet je een proefschrift over schrijven met een hele lange titel vol vieze blote woorden. Over the river! Haal je nog een glaasje?’

‘Straks. Ik moet eerst Mies van Wim overnemen, voor ze in de armen van die houwdegen valt. So long’.

‘Snoeperig zie je er uit, of heb ik dat al gezegd?’ zong Thea.

‘O, dag Thea. Doe of je thuis bent. Ga zitten. Zo, vind je dat?’

Iedereen was in avondtoilet, de mannen in uniform uitgezonderd.

‘En hoe voel je je nu wel, grote jongen, op een echt grote-mensenfeest?’
‘Sometimes I feel like a motherless child’.
‘Ach gossie. Kan ik iets voor je doen?’
‘Cognac, daar zal ik van opknappen. Kun jij daar aankomen, als grote dochter des huizes? Je ziet er uit als een elfje, als een goede fee. A Midsummer night's dream. Titania, queen of the fairies. Groen is een enorme kleur voor jou’. Haar ogen leken er groener door. Zij straalde en snelde lichtvoetig weg.
‘Hier, Oberon. De gevraagde nectar kon ik niet bemachtigen. Dit is sherry’. Zij had voor zichzelf ook een glas meegebracht.
‘Je bent een engel’.
Toen de sherry op was, drong zij aan, dat ik een foxtrot met haar zou proberen. Zij was minder agressief geworden, sinds ze mij een week tevoren met haar wilde zoenen had verrast. Ik had enige danslessen van haar gehad, die zonder incidenten verliepen, en deed nu met het clubje beginners mee; zij was aldoor poeslief geweest, bij de dansinstructies. Ik stemde toe, op voorwaarde, dat we nog even wat zouden babbelen en ik nog een glaasje sherry zou krijgen. ‘Als ik dans, kan ik niet praten’, klaagde ik, ‘dan denk ik alleen maar: quick quick, slow slow.... niet huppen, en zo meer. Die sherry maakt m'n tong los, merk je wel? Kriebelt dat niet vervelend, dat haar op je schouders?’
‘Welnee, het is een prettig gevoel’.
‘Ze houden er wel van, die schouders’.
‘Ondeugende jongen, kijk niet zo’.
‘Wat is iedereen mooi hè, of zei ik dat al? Loeki lijkt zelfs een elf, zij is Puck, de grappenmaakster’.
‘Omdat je haar benen niet ziet, of mag ik zoiets niet tegen jou zeggen? Je hebt zo'n teer zieltje, lijkt me’.
‘O, zeg maar gerust. Dat is weer eens wat anders dan plichtplegingen. Sommige meisjes moesten altijd alleen lange jurken dragen. Zoiets moest je gewoon kunnen zeggen en afspreken. En anderen shorts of balletrokjes. Jij bent aardig in shorts, zag ik, jongensachtig en vrouwelijk tegelijk’.
Haar lippen trilden van opwinding en haar ogen vonkten van blijdschap. Haar stem daalde een halve octaaf toen ze zei: ‘En jij dan? Die smoking staat je geweldig, maar toen ik je gisteren in je tennisbroekje zag ging ik haast gillen, zo lief zag je er uit’.
‘Slanke meisjes moesten eigenlijk in hun broekje en hemdje naar een bal gaan. Zou dat niet te organiseren zijn?’ Zij kneep mij tamelijk hard in mijn arm. ‘Daar gaat niets boven’.
‘Wat weet jij daar nu van?’ zei ze, snel ademhalend. ‘Zou je mij wel eens zo willen zien?’ Ik knikte en dronk mijn tweede glas sherry leeg. De Canadese

officier met de grijze slapen kwam naar ons toe om Thea te vragen. Zij bedankte met haar liefste glimlach, trok aan mijn arm en zei: ‘Kom. Dit is een foxtrot. Je moet me steviger vasthouden. Ik geloof, dat je je als een bijzonder lieve jongen ontpopt. Eerst dacht ik, dat je alleen maar saai en zwaar op de hand was. Misschien kom ik je vannacht wel eventjes toedekken’. Ik voelde mij plotseling duizelig. Het zweet brak me uit. Als Thea zich vooroverboog zag ik haar lage, kleine borsten bijna in hun geheel zitten. Bij het draaien drukte zij zich als een aanhalige poes tegen mij aan. Zij leek nu veel zachter en vrouwelijker dan anders.

Na de dans kwam Nol afscheid van ons nemen. ‘Dat wordt gezellig, hier een week logeren, en hiernaast een week. Wij oudjes hebben zojuist afgesproken, dat jullie daarna nog een week naar De Werfhorst gaan, en dan met een hele bende twee weken naar De Beukenhorst. Ik zal zorgen, dat ik er dan ben’. Ik was het al bijna vergeten; Iwan en ik logeerden nu bij Groeneveld, bij de ouders van Thea.

De meeste oudjes vertrokken met Nol. Het feest ging verder. Iwan nam mij onopvallend even terzijde. ‘Als je met Thea naar de sterretjes gaat kijken, denk dan aan je ribben, jongen’, vermaande hij. ‘Er was eens een knaap, wiens ribben plotseling bleken te wandelen, na een knuffelkwartiertje met Thea. Als ze het te bont maakt, weet je wat je moet doen. Hier, neem nog een slokje cognac. De roes, de bijslaap en morgen het goede gedicht’. We dronken op Jan Greshoff. Thea voegde zich bij ons, na het uitleiden der gasten, en nam mij mee naar het bordes. De koele avondlucht was aangenaam aan mijn warme hoofd, waarin een machtige batterij slagwerk onophoudelijk paukengedreun en bekkenslagen uitzond. Ik voelde mij een luchtballon aan een stevig touw: de arm van Thea, die mij zonder aarzelen naar een tuindeur voerde, die op een kier stond. ‘Blijf hier staan’, zei ze fluisterend, toen we binnen waren. Zij sloot de tuindeur, schoof er een zwaar gordijn voor en toen hoorde ik haar in de pikdonkere kamer bewegen. Ik onderscheidde het op slot draaien van een deur en daarna een machtig geruis van zijde. De dansmuziek was duidelijk te horen, een zoete Engelse wals. ‘Voor, zij, sluit....’ prevelde ik. Thea draaide een bureaulampje aan. Ik kneep mijn ogen dicht en opende ze daarna langzaam. Thea lachte triomfantelijk. Door een grijs waas zag ik haar naast een klein schrijfbureau staan. Zij droeg alleen een klein broekje van lichtgroene zijde en haar zilveren schoentjes met hoge hakken. Het licht bescheen haar blonde krullen en dofglanzende vormen op feeërieke wijze. Ze liep met kleine pasjes langzaam over het dikke tapijt naar mij toe. ‘Als je er ook zo uitziet, gaan we alles doen, alles, alles, alles’, fluisterde zij hees. Zonder aarzelen begon ze mij uit te kleden en legde mijn zwarte en witte kleren ordelijk over een leren fauteuil. Ondertussen kwam er een lage, zoemende toon uit haar halfopen mond. Zij peuterde geduldig mijn schoenveters los en trok mijn

schoenen uit; dat maakte mij poezeliger, verklaarde zij later. Het was, of ik blind werd. Mijn hoofd leek te barsten en er was een vreemd gefluit in mijn oren. We stonden als twee paarden in een lentewei bij elkaar. Zij leidde mijn handen naar door haar gewenste plaatsen. Maakte zij die gekke geluiden of ik? Zij fluisterde mij allerlei bevelen toe, die zij meestal enige malen moest herhalen, voor ze tot mij doordrongen. Plotseling liet ze mij los en sprong weg. In de mistige kamer, waarvan de vaag verlichte muren rondwentelden, zag ik haar ergens vandaan een dik kussen grijpen, dat zij op de grond wierp, Dit gebaar en het uitschoppen van haar broekje, maakten mij aan het lachen. Ik wankelde, wilde lopen, maar mijn voeten zaten vast. Voor ik viel had Thea haar armen om mij heen en snoerde mijn mond met de hare. Ik schudde van het lachen en bevrijdde mijn mond weer. ‘Wat is er?’ fluisterde Thea driftig.

‘Mijn.... mijn voeten zitten vast’, hik-lachte ik. ‘Dat is je obeetje, schop uit’. Zij zette haar voet erop om mij te helpen.

‘Wat een.... wat een prachtige woorden weet jij’, grinnikte ik.

‘Moet je, moet je.... een boek over schrijven. Der O. B. und das Mädchen’. Zij stak haar tong in mijn mond en omknelde mij zo, dat ik naar lucht snakte. Langzaam drong ze mij naar de plek, waar het kussen lag. Zij wreef mij met haar hele lichaam, benen en armen. Toen begon zij te groeien en ik werd steeds kleiner. Zij groeide over mij heen, tot ik plotseling op het kussen lag. Ik bevrijdde mijn mond een ogenblik en hijgde: ‘Zo zwaar.... je bent zo....’. Gerard, dacht ik, Gerard is teruggekomen. Ik word door een wild beest doodgedrukt. Help! Hoe kan ik nu kietelen en stompen, als ik geen vin kan verroeren. Ik kan niets doen. Een gek vermoordt mij.... Ik wilde om hulp roepen, me verweren. Plotseling begon ik ook wild te worden, maar toen werd ik nog platter gedrukt. Mijn mond kwam langzaam vrij. Zij praatte en kreunde in mijn mond, en prevelde een stroom rare woordjes. Toen was het ineens voorbij. Zo nu en dan werd ik nog even plat geperst. Ik hoorde de dansmuziek weer boven haar gesteun uit.

Had ik geslapen? Er werd hard aan mijn schouders geschud en toen werd ik aan mijn armen overeind getrokken. ‘Opschieten, jochie, toe nou’.

‘Ik wil slapen’, mopperde ik. ‘Laat me liggen. M'n hoofd heeft ergens klem gezeten. Ik ben overreden. Ik ben ziek. Ik moet overgeven’.

‘Nee, nee’, jammerde zij. ‘Toe nou, even flink zijn. Hier, ik help je wel’. Zij kleedde mij koortsachtig snel aan. Haar ogen waren groot en donker. Toen ik in een fauteuil zat, met de opdracht mijn schoenen aan te trekken, deed zij haar broekje aan, wierp de lange, glanzende japon over haar hoofd en stak haar armen in de lucht. Ik kreeg een nieuwe lachbui, maar toen zij dreigend op mij afkwam, voelde ik mij plotseling erg misselijk en kokhalsde. Zij gaf mij een paar klapjes

op mijn wangen en drukte daarna een harde hand rond mijn neus en kin. ‘Flink zijn’, gromde zij, ‘kom, sta op!’ Zij trok me mijn jas aan en streek mijn haar glad. Voetje voor voetje strompelde ik, door haar ondersteund en voortgesleept, naar de tuindeur. Ik greep het gordijn vast. ‘Blijf hier staan!’ Zij snelde weg. Het licht ging uit en ik hoorde haar de sleutel omdraaien. Met gesloten ogen leunde ik tegen de deurpost. ‘Zo ziek....’, kreunde ik. ‘Ssst!’ siste Thea en opende omzichtig de tuindeur. Zij stak haar hoofd naar buiten. ‘Kom’. Ik werd over het terras gesleept naar een stenen bordestrap, die naar de tuin voerde. Zij drukte mij neer op de onderste tree, maar ik kwam weer overeind, deed enkele wankele stappen en begon over te geven. Thea liep vlug weg. Toen mijn maag leeg was, ging ik huilend op de stenen trap zitten. Ik had mij nog nooit zo ziek en ellendig gevoeld.

Niet lang daarna kwam Iwan mij opzoeken. ‘Je hebt wat te veel gedronken, makker’, zei hij. ‘Ik zal je naar bed brengen. Kom, niet huilen, grote jongen zijn’.

‘De hele wereld is van watten’, zei ik, ‘draaiende watten.... alleen zij niet, zij is een harde wilde merrie. Ik ben helemaal van platte watten’. Ik barstte in lachen uit. Iwan trok mij mee en leidde mij door een zijdeur het huis binnen en daarna door de hall naar de trap. Een huisknecht kwam ons te hulp. Ze lieten mij wat water drinken en zeulden mij naar mijn kamer. ‘Het is de hele avond maar aan- en uitkleden’, klaagde ik. ‘Zul je bij m'n bed waken, Iwan? Ik ben erg ziek en koortsig. Zie je 't aan me? Ik ben nu geen kind meer. Ze heeft me ontmaagd. Ze moet de gevangenis in, denk je niet? Ik ben pas zeventien’.

‘Thea is een ondeugende meid. We zullen haar in de hoek zetten. Ga jij maar slapen. Hier staat een glas water, voor de nadorst’.

Ik dommelde even en keek op. Er brandde een klein lampje en Iwan stond bij het raam naar buiten te kijken. Ik zuchtte verlicht, draaide me op mijn zij en sliep in. Toen ik opkeek, viel er een vaal licht door het raam naar binnen. Iwan en ik hadden nu ieder een kamer. Een merel liet een schallende slag horen. Mussen begonnen te tsjilpen. Ik had brandende dorst. Mijn oog viel op het glas water. Ik dronk het in één teug leeg. Mijn hoofd was loodzwaar en pijnlijk. ‘Jô, gek!’ hoorde ik Daphne zeggen. Toen ik weer wakker werd, bracht een huisknecht mijn ontbijt binnen. ‘Hoe laat is het, Willem?’ mompelde ik. Een baan zonlicht blikkerde in de kamer. ‘Tien uur. Voelt de jonge meneer zich al wat beter?’ Ik knikte. Willem was een aardige kerel, discreet en toegewijd. Hij had het gezicht van een koetsier, zoals ik die op oude prenten had gezien. ‘Als ik u een goede raad mag geven, drink dan deze koffie zwart op, met een asperientje, Het is goeie koffie, vers van de Canadezen. En dan een bad. Als u zich een beetje haast, is er nog warm water’. Ik bedankte Willem. Het ontbijt was

vorstelijk. Toen ik het bijna verwerkt had, hoorde ik Iwan neuriën in de badkamer, die tussen onze kamers lag. Hij herhaalde eindeloos een bekend motief van Borodin. Het gaf mij een warm, behaaglijk gevoel, mijn vriend te horen rondscharrelen. Ik hoorde zijn scheergerei kletteren. Toen ik de laatste druppel koffie op had, floot ik hetzelfde steppen-motief een halve toon hoger. Hij stak zijn hoofd om de hoek van de deur en staarde mij verbaasd aan.

‘Dat moet een halve toon hoger’, zei ik.

‘Tjee.... ben jij even een doorgewinterde dronkelap! Dat zit daar met veel praats stralend in bed als een jonge moeder....’.

‘Zeg liever jonge vader, nudist. Ik kan 't aan je zien, dat je zonder vrouw bent hier’. Hij was in pyamabroek en op pantoffels. Bij zijn oren zat scheerzeep. Hij sloeg zijn blauwe ogen ten hemel en verzuchtte: ‘Schei er over uit, jongen. Hoe kunnen ze 't me aan doen, veertien nachten gescheiden van tafel en bed. Wel wel, zo zo, hoe is 't je bevallen, afgezien nu van dat laatste glas cognac, het stormachtig ontwassen der kinderschoenen?’

Ik haalde mijn schouders op en vroeg, of hij de warmwaterkraan boven het bad voor mij wilde opendraaien. Toen hij terugkwam, was de scheerzeep verdwenen en had hij zijn pyamajasje aan.

‘Zou er geen gevaar bestaan, dat ik papa word?’ vroeg ik.

Iwan lachte bulderend. ‘Ben je een haartje? Die Thea is nog uitgekookter dan moedertje natuur zelve!’

‘Een tikkeltje raar ging het wel toe geloof ik. Veel gevoeld heb ik niet, daar was ik te dronken voor’. Ik nam een Sweet Corporal van hem. In die tijd begon ik te roken, tot verdriet van mijn moeder.

‘Verrekte goed hè? Van die houwdegen gekregen’. Hij ging op de rand van mijn bed zitten. Dat deed hij de laatste dagen in De Werfhorst ook, 's avonds laat. Dan praatten we een uurtje en na de laatste sigaret sloop hij op blote voeten weg om, zoals hij het noemde, Mies een nachtkusje te brengen, een bezigheid, waar hij pas van terugkeerde, als de vogels alweer zongen. Die praatuurtjes waren vooral aan gepeperde bed-stories en amoureuze perikelen gewijd. Iwan kon zeer smakelijk en gedétailleerd over zijn liefdesgeneugten vertellen. Zijn moraal was, dat het zo goed was voor de mensen, vooral voor de vrouwen. Meisjes als Mies zagen er opvallend veel bloeiender uit en leefden harmonieuzer dan pinnige, verzuurde maagden. Trouwen was iets dat je deed als je je wilde haren kwijt was en een levensgezellin had gevonden, die je vooral ook geestelijk boeide. Zolang je de grote Liefde niet vond, zocht je het plezier. Als beide partners er plezier in hadden en elkaar niet met valse voorspiegelingen bedrogen, was dit kameraadschappelijke liefdesspel de mooiste ontspanning die een mens kon vinden, vergelijkbaar met tennissen en dansen, waar je ook een partner bij

nodig had die er zin in had. Maar om ter wille van de sex te trouwen, was even laag bij de grond als met je huishoudster trouwen omdat die zo lekker kan koken.

‘Het was wat veel ineens’, zei ik peinzend. ‘Wat mij betreft, had ze beter een aardig spelletje met me kunnen doen, een prélude’. ‘Ach jij met je spelletjes en préludes en “wat bewaren voor later”. Je bent toch geen twaalf meer? Jij hebt toch ook geen muziek bewaard voor later? Toen je er aan toe was, heb je die muziek gespeeld, ook al komen minder begaafde pianisten daar pas jaren later aan toe’.

‘Word je dan niet gauw blasé of een tikje raar, zoals Thea?’ Ik stond op om naar het bad te kijken.

‘So what? Als de muziek doodgespeeld is neem je andere. Muziek genoeg. Na de prélude komt nu de fuga, voor twee stemmen’. Iwan liep met mij mee.

‘En de risico's?’ vroeg ik.

‘Wat risico's! Dominee Malthus heeft niet voor niets geleefd. Andere weldoeners der mensheid hebben het hunne bijgedragen. Praten we nog wel eens over. En eh.... als Thea het te bont maakt, waarschuw me dan, dan zal ik haar op haar ziel geven waar ze van staat te kijken. Momenteel is ze dodelijk verliefd op je. Doe je best. Je doet er haar een enorm plezier mee en zelf heb je een interessante ervaring, eenzijdig, maar de moeite waard. Au revoir!’

5

‘Amuseer je!’ riepen onze ouders ons aldoor toe. ‘Geniet zoveel je kunt, nu je er de tijd voor hebt!’ Zo ongeveer waren ook Nols laatste woorden, voor hij, opgelucht doordat Arjen van de aanklacht had afgezien, naar Parijs vertrok. ‘Amuseer je!’ riepen we elkaar steeds toe, de meer dan twintig jongelui, twaalf meisjes en tien jongens, waaruit in korte tijd ‘de bende van Iwan’ ontstond.

Het was een boeiende levenservaring, uit het losse verband van danslustige neven, nichten, logé's en vrienden, elk met eigen hobbies en denkbeelden, een gemeenschap van lotsverbondenen te zien groeien, met gelijkgestemde idealen en levensgewoonten.

Er hadden zich enige verliefde paartjes gevormd die, als we onder elkaar waren, hun genegenheid niet onder stoelen of banken staken. In de drie grote tuinen, in en om de botenhuizen waar we bij gunstig weer veel waren, alsmede in de villa's, was voldoende ruimte voor vindingrijke paartjes om zich desgewenst ongestoord af te zonderen, maar naar Iwans smaak was dit doorgaans niet ongestoord genoeg. Zolang hij en ik bij de familie Henselmans

logeerden, bezocht hij meestal 's nachts zijn Mies, maar eenmaal bij de Groenevelds aangeland, verviel deze mogelijkheid. Er ontstond daardoor in die week een clubje lotgenoten, Iwan en Mies, Loeki Henselmans en haar vriendje Klaas, Thea en ik dat voor elkaar geen geheimen had en zonodig voor elkaar op de uitkijk stond.

In het begin sneerden Wim en zijn sport- en knutselvrienden tamelijk agressief op Iwans veelvuldige vrijages. Dit beantwoordde Iwan met sarcastische schilderingen van de zeden en gewoonten der sportknapen, die zestien uur per dag in de weer waren met radiolampen en het laten trillen van hun biceps, tegen één kwartier knuffelen met hun vriendinnetjes, en in dat kwartier dan ook afwerking van een volledig programma wensten. Dit leidde tot urenlange, felle debatten tussen ‘de partij van Wim en Aat’ en ‘de partij van Iwan’, debatten, die steeds openhartiger werden en onze afzondering bevorderden. Aan tafel kon Iwan op uiterst koddige wijze vage verslagen geven van ‘levendige discussies betreffende levensbeschouwelijke en cultuurhistorische vraagstukken’, die de harten der ouders met trots vervulden over hun met het leven ernst makende kinderen. Hoewel geen zedepreker of wereldhervormer, had Iwan toch een uitgesproken behoefte aan het zich opgenomen voelen in een verwante gemeenschap, terwijl hij bovendien, net als Nol, graag iedereen gelukkig zag, profiterend van geboden gelegenheden. Het was verrassend dat, wat de partij van Wim en Aat de ene week nog gek vond en bestreed, de volgende week ging imiteren, want veel sneller dan discussies en predikaties was de uitwerking van het voorbeeld. Iwan, met zijn tweeëntwintig jaren de oudste en bovendien onbetwist de meest ervaren jongeman in onze kring, maakte school. Op de een of andere wijze had hij zoveel overwicht op Mies, dat zij nooit jaloezie demonstreerde, als Iwan in haar bijzijn met andere meisjes flirtte, stoeide en zoende. Dit vond spoedig navolging. Alle jongens schermden weldra met zijn slagzin: ‘Het is zo goed voor de meisjes en zo plezierig bovendien’.

De eerste bekeerling was Boudewijn, een kolos van een jongen. Hij was een jaar jonger dan Iwan en de zoon van de geneesheerdirecteur van het ziekenhuis. Boudewijn had een blauwe Maandag medicijnen gestudeerd, voor de Duitsers het college-lopen onmogelijk maakten. Hij schermde er graag mee, dat hij sexuoloog wilde worden, ‘verdomd interessante wetenschap’ en ontleende daaraan het recht, op zijn zware berenvoeten rond te sluipen, ons te beloeren en in zijn zakboekje in code statistiekjes bij te houden over onze intiemste geneugten. Om hem te plagen, veroordeelden we hem met algemene stemmen tot het dragen van een koeiebel, een besluit, dat overigens niemand ernstig nam. Boudewijn vond het heerlijk, als we ons vrij durfden uiten in woord, maar vooral in daad. Al dat wegkruipen en deuren op slot draaien was volgens hem een

overblijfsel van ziekelijke schaamtegevoelens. Daar werd ook lang en fel over gedebatteerd. Er ontstond een nieuwe slagzin: ‘Experimenten zijn zo belangrijk voor de wetenschap’. Voorlopig moest zelfs Boudewijn ervaren, niet geheel buiten dat wegkruipen te kunnen.

Speelse invallen werden niet zelden spontaan in ernstige pogingen omgezet; spel en ernst gingen ongemerkt in elkaar over. Iemand kwam op het denkbeeld, Iwan tot leider en Boudewijn tot secretaris uit te roepen. Algehele bandeloosheid bevredigde niet. Er gingen stemmen op om tot een reglement te komen. De groep van Wim en Aat schrompelde ineen en ging geheel op in de bende van Iwan. Onder grote bijval werden plechtig enige studiecommissies geïnstalleerd, die rapporteerden en voorstellen deden, welke na repliek en dupliek in stemming werden gegeven. Boudewijn noteerde de afspraken in geheimschrift in zijn zakboekje. De studiecommissie Sfeerverbetering kwam met een lijst van verboden en aanbevolen termen. Vrijages in onze besloten openbaarheid waren zeer gewenst, omdat aanzien doet gedenken, maar als de slotfase zo werd uitgevoerd, dat partners het laatste vijgenblad aflegden, moest dit in de daartoe bestemde romantische hoekjes geschieden, tenzij de feeststemming van dien aard was, dat de meerderheid op een bepaald ogenblik liever bleef waar zij was, dan kon de minderheid, voor zover deze zich geschokt voelde, zich naar afzonderingshoekjes begeven.

Weldra had iedere jongen zijn eigen vriendinnetje. Verbintenissen konden dagelijks worden verbroken, nadat beide partners door de Verzoeningscommissie waren gehoord en deze had geconstateerd, dat een van beiden niet meer wilde. Het aangaan van verbintenissen geschiedde door een korte plechtigheid, welke door de secretaris of de leider werd voltrokken. Iedereen was vrij met elk lid van de andere sexe te dansen, te flirten, te zoenen en te knuffelen, maar voor meer omvattend contact was een toestemmende knipoog van de eigenaar nodig. Alle leden waren verplicht zich stipt te houden aan de voorschriften, gegeven door de studiecommissie Preservia, en vergrijpen terstond bekend te maken. Voor corvéediensten, zoals wakend uitzien naar indringers, gramofoonplaten draaien, het ronddienen van dranken en zo meer, waren de meisjes aangewezen, die door haar natuurlijke gesteldheid enige dagen in hun uitingen waren beperkt, en voorts vrije meisjes. Er kwam een geheime ledenlijst van ingewijden. Aspirant ingewijden werden na ballotage op bepaalde voorwaarden toegelaten tot de studie-bijeenkomsten. Kuise pottenkijkers werden met kracht geweerd.

De bende vergaderde op middagen dat er dansles was als regel omstreeks vier uur en anders om drie uur in en op een der drie botenhuizen. Niemand was verplicht de bijeenkomsten bij te wonen. Wie liever sport beoefende, knutselde of een boek las, kon dit doen en deed dit ook. 's Avonds vergaderde de bende

zoveel als met de sociale verplichtingen van de leden overeen viel te brengen. Alle leden waren tot geheimhouding en strikte discretie verplicht, dit laatste vooral ook in hun gedragingen buiten beschermde gebieden, zodat de ouderen ons alleen zagen, zoals zij verwachtten ons te zien, wat onze vrijheid gestadig deed toenemen. Ernstige misdragingen werden in de vergadering besproken, berispt en zo nodig gestraft met een week uitsluiting, gevolgd door een proeftijd.

Dit alles kwam in ongeveer vijf weken tot stand. Toen we ons de zesde week met de gehele bende van nu vierentwintig leden inscheepten voor twee weken vermaak op De Beukenhorst, was er juist een levendig dispuut gaande over het rapport van de studiecommissie Animerende Kleding. De commissie stelde voor te komen tot een indeling voor beide sexen in typen A, B en C. Bij feestjes in besloten kring kon type A, wat de meisjes betrof, krachtens schoonheid en sexappeal ter animering van de sfeer niet genoeg kleren uittrekken als de stemming stijgende was, het laatste vijgenblad inbegrepen. De jongens van type A mét vijgenblad. Type B was bij het zich vrij door de ruimte bewegen toegestaan met een lichte graad van ontkleding het feestelijk karakter te accentueren en bij uitbundige stemming tot de zevende sluier te gaan. Type C mocht alleen vrijwel geheel gekleed rondlopen, teneinde de aanwezigen niet onaangenaam te stemmen. Iwan en ik waren de opstellers van het rapport, dat naar verfijning streefde; wij hadden geen zin om Loeki Henselmans bloot te zien rondspringen, of de harige berenpoten van Boudewijn te moeten aanschouwen als er ondeugend gedanst werd. De aanvaarde conclusies uit ons rapport werden door Boudewijn in code genoteerd en daarna werd het document, zoals met alle rapporten was geschied, plechtig verbrand.

Mijn verhouding met Thea duurde bijna een week. Zij kwam mij toen elke avond, als iedereen geacht werd te slapen, het befaamde nachtkusje brengen, waarbij zij was gehuld in een pyama van zwarte zijde, die met groen was versierd. Telkens als zij mij uitgeput en doodmoe achterliet, nam ik mij voor, de volgende avond mijn deur op slot te doen. Maar als het moment naderde, kon ik er niet toe komen, die simpele handeling te verrichten. Ik herinnerde mij dan altijd dingen van haar, die mij bijzonder opwonden, die uniek en overrompelend waren en ik kroop trillend van opwinding in bed, ongeduldig en angstig uitkijkend naar het ogenblik dat de deur geruisloos zou opengaan.

De laatste middag dat ik gast was in haar ouderlijk huis, overrompelde ze mij, terwijl ik in een hangmat, niet ver van het botenhuis, lag te lezen, gekleed in tennisshorts en dun sporthemd. Het was een warme, slaperige Junimiddag. De anderen waren op en bij het water, en enkele dapperen waren aan het zwemmen. Ik werd plotseling opgeschrikt door een naderbij sluipende Thea, die mij met

hongerige ogen verslond en die zo onbeheerst handtastelijk werd, dat ik luidkeels schreeuwde van schrik en ergernis. Op mijn geschreeuw kwamen twee witte gedaanten af, de broers van Thea, die op de nabijgelegen tennisbaan hadden getraind. Zij gaven Thea een paar rake klappen en sleurden haar mee naar een tuinhuisje. Later kwamen ze mij opzoeken, zonder Thea. Pim en Adriaan bemoeiden zich zelden met ons, omdat ze ons jochies en bakvisjes vonden en opgingen in hun eigen wereldjes. Ingenieur Pim was getrouwd en ingenieur Adriaan had ernstige trouwplannen. Ze verzochten mij, blozend van schaamte, om discretie en verzekerden mij, dat ik geen last meer van Thea zou hebben. In tegenstelling tot hun ouders wisten zij heel goed, wat ze aan Thea hadden. In welke termen ze het goten kwamen wij niet te weten, maar enkele dagen later werd Thea uit logeren gestuurd naar een bejaarde tante, die enige uren gaans van Thea's ouderlijk huis woonde. De officiële lezing luidde, dat het gezelschap jongelui te druk voor haar zwakke zenuwen was. De afstraffing van haar broers verhinderde haar niet, diezelfde avond laat (zij was niet aan tafel verschenen en lag officieel met zware hoofdpijn in bed) aan mijn gesloten deur te rammelen en met haar nagels over het hout te krabben. Ik sprong mijn bed uit en rende door de badkamer naar Iwan, die reeds sliep. ‘Stil laten gaan, jongen, het is te erg met haar’, zei hij lodderig.

‘Maar ik vind het zo zielig. Stel je jezelf eens voor in haar plaats, aan Miesjes deur krabbend omdat je het niet uit kunt houden’.

Iwan kwam overeind en zei: ‘Dat is het stomste wat je kunt doen. Als het leven flink-zijn vraagt, moet je je nooit in de plaats van de ander denken. Hoe zouden soldaten ooit kunnen schieten, of rechters kunnen oordelen?’ Hij krabde op zijn hoofd. ‘Alle medelijden is trouwens verkapt zelfmedelijden’, voegde hij er aan toe en geeuwde.

‘Dat laatste vind ik een rot-opmerking. Voor dat eerste kan ik voelen, hoewel 't ook om te grienen is’.

‘De hele wereld is om te grienen, jongen, wat dacht jij dan? Troost jij je maar met een goed gedicht, nu roes en bijslaap complicaties geven. Hier, het verzameld werk van Werumeus Buning, neem mee en lees’. Hij geeuwde luidruchtig.

De volgende morgen kwam Thea mijn kamer binnen, terwijl ik aan het pakken was. Zij goot een stroom van verontschuldigingen en lieve woordjes over mij uit en stelde een verzoenend kusje voor, maar ik werd plotseling bang en rende door de verbindingsdeur naar Iwan. Zij verloor haar zelfbeheersing; een schoen sloeg met een harde slag vlak naast mijn hoofd tegen de deur die ik openrukte. ‘Ze is gek geworden!’ riep ik angstig, toen ik Iwans kamer binnentuimelde. We hoorden haar hysterisch jammeren. Even later sloeg mijn

kamerdeur met een daverende slag dicht.

‘Leuk, vlot ding’, zei Iwan opgewekt, ‘echt geschikt om een schuchter jongmens voor de liefde te winnen’. Ik barstte in een zenuwachtig gelach uit en weerhield tezelfdertijd met moeite mijn tranen.

Thea vertoonde zich niet meer in ons midden.

Ik was nu opgenomen in het dansclubje voor beginners, dat om de andere middag anderhalf uur zwoegde onder leiding van een dansleraar, afwisselend in een der salons van de drie villa's. In dat clubje vond ik een passend vriendinnetje, Erna, (uit het gevolg van Loeki Henselmans) het zeventienjarig dochtertje van de afgezette en nu weer in ere herstelde burgemeester van onze provinciestad. Erna was in alle opzichten tegengesteld aan Thea. Zij had een klein beetje Indisch bloed, ravenzwart, kort, zwierig haar met een decoratieve pony op haar hoge, matbruine voorhoofd, lieve zachte bruine ogen, een grappig ovaal snoetje, heel kleine handjes en een mooi, slank, pril vrouwelijk figuurtje. Zij was niet bijzonder intelligent of muzikaal, maar bezat een heerlijk gevoel voor humor en was dol op lachen en vrolijkheid. Iwan wilde haar graag bij de troep hebben, omdat hij haar zo decoratief vond. Erna was het minst door de wol geverfde vriendinnetje van Loeki, niet bang van wat flirten en zoenen, maar verder onervaren en schuchter. En wat zeer belangrijk was: zij beefde van verliefdheid, als ik haar bij het dansen in de ogen keek. Erna was zo'n meisje, dat veel haar ogen neersloeg om ze vervolgens weer heel langzaam op te slaan. Tegen het eind van een avond werd zij altijd stil en smachtend. Zij behoorde tot de externe leden van onze bende, bleef wel eens logeren, als er een min of meer officiële fuif was, maar trok verder met nog enkele jongens en meisjes, die in en bij de stad woonden, 's middags en 's avonds op en neer van het ouderlijk huis naar een der grote villa's waar wij onze bevrijdingsfeesten vierden en onze dans- en dispuutbijeenkomsten hadden. Erna had enige jaren balletles gehad en bewoog zich heel sierlijk. Iwan beweerde, dat dit nu de vrouw was, ‘die liep of zij nooit sterven zou’ van A. Roland Holst.

Alle ouders van onze feestvierende leden waren tolerant. Dit was niets bijzonders in die wonderlijke tijd. Er waren aldoor, in telkens andere wijken van de stad, bevrijdingsfeesten met bal op straat en de ouders van dochters waren al dankbaar, als hun lievelingen niet met Canadezen aan de zwier gingen en tot de vele meisjes behoorden, die niet eens de moeite namen, het beschuttende duister af te wachten, alvorens zich in het nogal kale stadspark met een Canadees in het gras uit te strekken. Volgens de verhalen krioelde het daar iedere avond van ongegeneerd hartstochtelijk vrijende paren en kwasi-verontwaardigd rondkijkende wandelaars. Naïeve predikanten en jeugdleiders organiseerden limonade-fuifjes om de Canadezen op wat huiselijke gezelligheid te onthalen; de

Canadezen hadden daarbij dan rustig de gelegenheid, de aardigste meisjes uit te zoeken om daar na tienen een wandelingetje mee te maken naar het dichtstbijzijnde stukje grasveld. Erna vertelde, dat haar vader een toenemend aantal klachten ontving van verontwaardigde stadgenoten en Boudewijn verhaalde enthousiast, dat meisjes van vijftien, zestien jaar bij hopen in het park en langs de dijken lagen, hun broekjes als teken van onvoorwaardelijke overgave als vlaggen aan één bengelende voet. Hij drong zo lang aan, tot we een kleine expeditie uitrustten, die eerst een buurtfeest bezocht en daarna de berucht geworden grasrijke dreven afstroopte, op zoek naar gratis voorstellingen. Het resultaat was niet geheel bevredigend, maar ik bracht Boudewijn in extase door voor hem twee flitslampfoto's van paren te maken, die in zo'n staat van innigheid verkeerden, dat van verontwaardigd opspringen geen sprake kon zijn. (Ik had in onze eigen gebieden ook foto's gemaakt, tot de bende zich met grote meerderheid uitsprak voor een fotografeerverbod, conventionele foto's uitgezonderd). ‘Sinds de hoogtijdagen der Griekse en Romeinse beschaving is de atmosfeer nog nimmer zó van sex vervuld geweest!’ verklaarde Boudewijn bij herhaling.

De toren in de griend werd het hoofdkwartier van onze bende tijdens het verblijf op De Beukenhorst. Er was voor alle vierentwintig leden een slaapplaats in het huis ingericht; een deel van de jongens sliep op zolder in veldbedden, die eerst op de hooizolder van de stal door onderduikers waren gebruikt. Ik had onze wensen, verlangens en levensgewoonten op dezelfde wijze voorgedragen voor mijn ouders als de kinderen Henselmans en Groeneveld voor de hunne.

De eerste avond zouden we het bekende programma van gezelschapsspelen voor jongelui, gramofoonplaten draaien en veel dansen afwerken, maar Nol had voor enige verrassingen gezorgd. Na het diner arriveerden een tiental eregasten, het echtpaar Henselmans, de beide echtparen Groeneveld, de burgemeester van de overkant en zijn vrouw (Erna's ouders) en gedurende korte tijd was ook de burgemeester van ons eigen plaatsje, sinds kort teruggekeerd uit gevangenschap, en zijn vrouw aanwezig, om het feest luister bij te zetten en ons de ouderlijke zegen te geven over de komende twee feestelijke weken. Er arriveerde een dansorkestje met een charmante zangeres, terwijl onze eigen dansleraar maître de bal was en met zijn vrouw dans demonstraties gaf. De tuin en de salon waren stijlvol versierd en er was een overvloed aan wijn, waarvan Nol tegen mij beweerde, dat hij die zelf had gesmokkeld. Het club-parool voor die avond luidde: uiterste keurigheid en lachende onschuld.

Ik had Nol sinds zijn terugkeer uit Parijs nog maar enkele keren kort gesproken en hem nog niet over de zeden en gewoonten van de bende ingelicht.

Op de een of andere wijze schepte ik er bij voorbaat behagen in, hem te overdonderen.

‘Je aanstaande schoonvader is nogal ingenomen met je’, zei Nol zoetsappig, toen we in een rustig hoekje een praatje maakten, terwijl het feest in volle gang was.

Ik staarde hem verontwaardigd aan. Nu het drama met de duim met een lichte handicap tamelijk vreedzaam leek te eindigen, hing tussen ons alleen nog de kwestie Daphne.

‘Als je romantische jongenshartje pijn doet, omdat ik Daphne te vlug lijk te vergeten, hoewel je eerst deed of je niets liever wilde, dan kan dat hartje gerust zijn. Ik heb in de afgelopen weken met drie meisjes geslapen, maar het doet me niets. Het is wel plezierig, maar het maakt het verlangen naar Daphne alleen maar groter. Ik moet mij dagelijks ontzettend bedwingen, om er niet tussenuit te knijpen, naar die grauwe straat te fietsen en haar te schaken’.

‘Zo zo, met drie meisjes....’ zei hij peinzend. ‘Is het erg onbescheiden als ik vraag....’.

‘Helemaal niet. Tien keer met Thea, beter gezegd: Thea met mij, in zes dagen, twee keer met Loeki Henselmans omdat zij het zo graag wilde, en daarna ben ik de held van de bende geworden door de mooie Loesje Groeneveld te verleiden, wat zelfs Iwan nooit was gelukt’.

Nol staarde mij stomverbaasd aan. ‘En Erna?’ vroeg hij.

‘Petting to climax, zoals onze vrienden zeggen. Maar ze wil graag alles, bang, dat ze niet voor vol wordt aangezien, dus zal het wel gebeuren, vannacht, of morgen. Tevreden over mijn vorderingen?’

Nol ging op deze vraag niet in. Hij zei: ‘Dus zó is dat met jullie en daarom heb je een discrete vergaderplaats nodig met gramofoonmuziek. Ik vond ook al, dat al die lieve wichtjes er zo bloeiend uitzagen. Als jullie nu maar niet de tragische vergissing begaat te denken, dat jullie iets origineels hebt uitgevonden....’. ‘Voor ons is het in elk geval origineel. Weet je, wat de spreuk van de dag is? *Niemand behoeft te onaneren*. Boudewijn is er de auteur van. Maar waarom zouden wij niet origineel zijn?’

‘Omdat wij in onze dagen ook atelierfuifjes hadden, met blote meisjes op schoot en zo.’ Hij keek even ondeugend-verheerlijkt als Iwan kon doen.

‘Goed, maar bij jullie waren dat incidentele atelier-orgieën, waarbij eerst moed moest worden gedronken, en jullie meisjes waren natuurlijk nogal aan de lichte kant. Wij hebben millionnairsdochters en pakken de zaak wetenschappelijk aan. Experimenten zijn zóóóó belangrijk voor de wetenschap!’

‘Als je dan ook alles maar wetenschappelijk en discreet aanpakt’.

‘O, maak je geen zorgen. Wij staan op jullie schouders en zien verder. Wij

vormen werkelijk een grote debating-club, maar we laten het niet bij theoretische discussies en we hebben geen roes nodig, al lusten we graag een goed glas. Onze beweging is geïnspireerd op ballroom-dancing. In theorie kan iedereen die dansen heeft geleerd thuis met zijn vrouw dansen, maar daar komt weinig van terecht. Breng evenwel een aantal gelijkgestemde zielen bijeen en het zien dansen van anderen brengt de meest stijve benen in beweging.... er is stemming, sfeer, men houdt het uren vol, verzint nieuwe variaties, is onvermoeibaar, wisselt van partner, en kijkt na afloop verlangend uit naar het volgende feest.... En wat Boudewijns vader zijn zoontje niet heeft geleerd, heeft Boudewijn uitgebreid gehoord van een Engelse legerarts, gespecialiseerd in nare kwaaltjes die met de sex te maken hebben. Van hem heeft Boudewijn de eerste exemplaren van een hier uitverkochte uitvinding gekregen; daarna hebben we er duizend van een Canadese fourier gekocht, in ruil voor een radio'tje'.

Ons grijze burgemeestertje, vergezeld van zijn vrouw, naderde ons om afscheid te nemen. Bijna op hetzelfde ogenblik kondigde de maître de bal aan, dat nu de dames een partner mochten kiezen. Nol en ik besloten het gesprek met een trieste glimlach.

Ik had met Liesbeth, die nu voorlopig dienstmeisje bij Odette was, enige brieven gewisseld en van haar vernomen, dat Daphne gewillig naar haar vader was gegaan. Liesbeth had Daphne herhaaldelijk voorgesteld naar mij te vluchten, maar dit voorstel was niet in goede aarde gevallen. Ik was een slechte jongen, had Daphne verklaard. Ik hóórde het Arjen zeggen.

De roes was mijn toevlucht. Pianospelen was een kwelling, nu de duim nog enigszins pijnlijk en stijf was. Voor andere bezigheden was ik niet in de stemming. Ik had genoeg van kwellingen. Bij de bende was ik een zeer geziene figuur. Bijna alle meisjes verklaarden mij tot Mister 1945, en vonden, dat ik meesterlijk kon minnekozen. Loes Groeneveld had mijn gaven onderschat en nu zij eenmaal veroverd was, liep zij mij openlijk na en was zeer verliefd op mij. Iwan had mij reeds gewaarschuwd, dat meer dan middelmatig minnekozen een sterke band schiep, althans van de zijde der meisjes. De roes, waarin alle leden van de bende leefden, voorkwam liefdesdrama's. Wat in normale omstandigheden een weken- of maandenlang mokken en zich verlaten en gekwetst voelen zou hebben betekend, werd bij ons binnen enige uren opgelost. Wie zich in de steek gelaten voelde, troostte zich met een ander. Wie er genoeg van had ging zwemmen, kanoen, tennissen met een lotgenoot, paardrijden of wandelen en keerde spoedig in ons midden terug, hongeriger dan ooit naar nieuwe emoties en de herhaling van vroeger beleefde verrukkingen. De minder aantrekkelijke meisjes en jongens waren het meest enthousiast, omdat zij beseften, zelden in hun leven nog de kans te krijgen, met zulke mooie leden van

de andere sexe te minnekozen. De knappe leden werden gestimuleerd door de bewondering en hofmakerijen van de anderen. Niemand bleef onbewogen, als de anderen om hem of haar heen aan het dansen, stoeien en minnekozen waren. Schuldgevoelens waren er niet, en als ze optraden, werden ze uitgepraat en in de feestroes weggevaagd. Wij begonnen de wereld om ons heen hoe langer hoe krankzinniger te vinden. Boudewijn en Iwan hielden daar vlammende en geestige vertogen over. Meestal begonnen we onze bijeenkomsten met een discussie, gevolgd door gramofoonmuziek. Er werd dan bijvoorbeeld gedebatteerd over de kwestie, dat haastige spoed wel eens leuk, doch zelden goed was. Iedereen, vrij spoedig zelfs de grofgebekte sportvrienden, beijverde zich om de meest hoofse en kiese termen te gebruiken, dat hoorde bij het spel.

De twee weken, dat we de toren tot onze beschikking hadden vormden een hoogtepunt in de geschiedenis en activiteit van de bende van Iwan. Soms, als ik 's morgens wakker werd, kwam alles me zó onwezenlijk voor, dat ik minutenlang meende, dat wat ik de vorige dag had gezien en gedaan, louter fantasie was, onwezenlijker dan de fantasieën, waar ik mij vroeger in de eenzaamheid mee vermaakte. Onwezenlijk leek alles ook 's morgens aan het ontbijt. We hadden de gewoonte van de nachtzoentjes brengen in hoofdzaak afgeschaft, en vrijwel alle leden lagen gewoonlijk om twaalf uur in bed en sliepen lang. Bij het ontbijt, waar we ons meestal pas om half tien voor verzamelden, zagen enkele gasten er wel eens wat bedrukt uit, maar die vielen nauwelijks op tussen de vele vrolijke gezichten. Was dat bedeesde, bescheiden glimlachende meisje in haar kinderlijke witte jurkje, dat meisje dat zo aardig met mijn moeder stond te praten, dezelfde Erna, die zich de vorige avond om half twaalf, op weg van de toren naar huis zo tegen mij had aangedrongen, en half huilend van opwinding en begeerte gesméékt had: ‘Toe nou, Bob, jongen, ik heb je zowat de hele avond moeten missen....’? En mooie Loesje Groeneveld, heel onschuldig een beetje met Nol flirtend, haar rok kuis op haar knieën trekkend.... Zou Nol zich kunnen voorstellen, dat ditzelfde lieve engeltje, samen met Erna, een uitkleeden naaktdans voor ons had opgevoerd, en een Lesbische liefdesscène, die ons allemaal wild had gemaakt?

Toen ik het Nol vroeg, op een morgen, verklaarde hij, dat hij zich dat inderdaad slechts met grote moeite kon indenken.

‘Maken jullie het erg bont?’ vroeg hij.

‘Heel, heel bont. Alles wordt geprobeerd en wat bevalt wordt herhaald. Elke speelse of dolle inval kunnen we gebruiken. Ballet, gymnastiek, toneelstukjes, dansen, erotische voordrachten.... alles dient voor het genot’.

‘Het is heerlijk, dingen te doen die eigenlijk niet kunnen!’ zei hij met overtuiging. ‘Maar toch ben je niet tevreden?’ Ik schudde mijn hoofd.

‘Misschien maken jullie het te erg?’

‘We doen heel erg ons best om niet af te stompen. Er zijn geestige, geestrijke, opwindende debatten, waarbij niemand een plat of onvertogen woord zegt, er worden gedichten gezegd, er wordt cymbalo gespeeld, we zoeken steeds naar verfijning en afwisseling. Er zijn wel eens spontane orgieën, maar meestal wordt de spanning heel lang opgevoerd, voor de orgie losbarst, meestal één keer 's middags en één of twee keer 's avonds. Het hoogste genot is onze enige norm. Schaamtegevoel en terughoudendheid zijn uitsluitend spelelementen geworden’.

‘Jullie overdrijven. Elke middag en bijna elke avond zo'n feest, waarbij het uiterste van iedereen gevergd wordt.... voor een kort poosje werkt dat bevrijdend, ik weet het uit eigen ervaring. Maar het einde is meestal een catastrofe of op zijn minst een flink schandaal. Jullie snellen daar nu op af, hoe verstandig en voorzichtig je alles ook organiseert. Als het feest hier gedaan is, moeten jullie uit elkaar gaan, anders voorzie ik ernstige moeilijkheden, waardoor alles met één slag uit is. Die andere ouders mogen dan naïef zijn en de bekende struisvogelpolitiek bedrijven, ze zijn niet gek! Kom desnoods een of twee keer per maand met zo'n grote groep bij elkaar, maar niet dagelijks. Bespreek dit met Iwan. En wat jou betreft, waarschijnlijk ben je nog te jong, om dit allemaal te verwerken’.

‘Twaalf meisjes is wel wat veel. Heb jij wel eens twaalf meisjes in luttele weken tot vrouw gehad? Mag ik daar trots op zijn, dat er minstens tien van de twaalf gek op mij zijn, al ben ik pas zeventien?’

‘Het is wel moeilijk, om het je althans van sommige van die meisjes in te denken, dat ze zo door de wol geverfd zijn, als je ze daar zo stralend fris, jeugdig en lieftallig ziet zitten, maar ik weet het jongen, ik weet het. Wees jij maar fijn trots, dat doet in elk geval volwassener aan dan fijn sentimenteel. Hierna komt het blasé-zijn, wat het aanleren van enige zelfbeheersing en matigheid bevordert’.

‘In jouw geniale versie: wees matig in alles, zelfs in de matigheid.... Ik zal jouw maxim als spreuk van de dag voorstellen’. De bende had er geen oren naar en streek op De Werfhorst neer als een troep spreeuwen bij zonsondergang.... als het donker werd hoorde of zag men ze niet meer. Van blasé-zijn was voorlopig nog geen sprake, hoogstens van een zekere verslaving. Wel kwamen er enige veranderingen. Op bescheiden schaal begon er weer enige reisgelegenheid te komen, waardoor onze provinciestad uit haar isolement verlost raakte. Hoewel ongaarne en onder protest, vertrokken enige bendeleden om bij familie te gaan logeren. Het omgekeerde gebeurde ook. Erna bracht een nichtje mee, Lucie, en ook bij de Groenevelds kwamen enige jongelui uit veraf gelegen plaatsen per boot aan, jongelui, die wij, als ze de leeftijd hadden, enthousiast en soms

noodgedwongen in de bende opnamen. Lucie was het buitenbeentje van de troep. Zij was nog maar amper vijftien, een Latijns type, met een wilde, lange, donkere haardos en pony, een matbleke huid, grote donkere ogen, een volwassen figuurtje en naar ieders oordeel was zij rijp als een appel. Dat bleek trouwens wel bij onze eerste ontmoeting. Zodra wij elkaar voor het eerst zagen (ik kwam die middag wat later dan gewoonlijk) bestond er niets meer dan wij beiden. Ik strekte mijn armen naar haar uit en wij dansten, zonder een woord te zeggen. In vervoering keek ik aldoor in haar wilde donkere ogen en naar haar mooie, half geopende, wel wat erg sensuele mond, en zij keek naar de mijne. Lucie was het eerste nieuwelingetje, dat links noch rechts keek, toen ik haar steeds vaster tegen mij aandrukte, mijn mond heftig op de hare perste en haar dansend naar een der discrete hoekjes van het botenhuis voerde. Zwijgend lieten wij ons meevoeren door een storm van hartstocht, zoals ik die nog nimmer had ervaren. Eerst toen deze storm enigszins was uitgewoed, zeiden we elkaar onze naam.

Lucie en ik waren krankzinnig verliefd op elkaar, hadden ruzie met de gehele bende, aten en sliepen slecht, zonderden ons zoveel mogelijk af, klommen 's nachts door ramen om bij elkaar te zijn (zij moest om half tien naar bed van de burgemeester) en maakten het zeer, zeer bont. Zij was een meisje, dat weinig lachte en vrijwel alleen belangstelde in mij, in barbaarse dansen en minnekozen. Haar ouders zaten in een Jappenkamp. Naar zij mij vertelde, had zij een ongelukkige kindertijd gehad. Ruim drie weken lang dacht ik bijna niet aan Daphne, wilde niet aan haar denken, tot we even stormachtig scheidden, als we elkaar de eerste middag gevonden hadden. De bende nam ons in genade aan, enkele dagen voor het einde. Ik voelde toen voor het eerst schuldgevoel, als ik aan Daphne dacht, en ik moest weldra veel aan haar denken, omdat er nieuws over haar was. Nol had Odette bezocht en vernomen, dat Daphne ‘heel slecht oppaste’. Arjen kon haar niet meer de baas. Zij was immuun voor slaag, zwierf, vooral 's avonds, veel op straat met verwilderde jongens en meisjes, die baldadig waren, zwarte handel dreven en waarschijnlijk niet geheel kuis met elkaar omgingen. Daphne was reeds met de kinderpolitie in aanraking geweest, doch dit scheen niet te helpen. Er was nu weer een nieuwe fase in de strijd om Daphne begonnen. Hoe slechter zij oppaste, hoe meer kans er bestond, dat Arjen de voogdij over haar ontnomen werd. Arjens nieuwe vrouw verwachtte binnenkort een baby en dat zou het toezicht op Daphne niet verbeteren. Arjen had het druk met het aan de lopende band vervaardigen van lieve schilderstukken, die grif verkocht werden.

Het laatste, wat wij voorlopig vernamen was, dat Daphne voor de tweede maal met de kinderpolitie in aanraking was geweest en kans liep, naar een opvoedingsgesticht te worden overgebracht. Dat laatste was overigens een lot,

dat de leden van de bende van Iwan door diverse opgewonden ouders eveneens werd toegedacht. Nols voorspelling kwam uit. Na ongeveer drie maanden activiteit viel de slag. Een der nieuwe leden vertelde iets te veel aan een oude schoolvriend, die niet betrouwbaar bleek te zijn. Luttele dagen later wist de burgemeester iets, die, omdat zijn eigen dochter en nichtje erbij betrokken schenen te zijn, zeer discreet samen met een der heren Groeneveld en de heer Henselmans een verrassende aanval op het botenhuis van De Werfhorst ondernam. Dat botenhuis lag op een ponton en de loopbrug was ingehaald, maar de heren hadden zelf een loopbruggetje meegebracht, kennelijk na inleidende verkenning. Zij overrompelden de wacht, een meisje dat achter de deur op de uitkijk stond, maar vóór er een grote hand tegen haar mond werd gedrukt, slaakte zij een doordringende kreet en schopte enige malen zeer hard tegen de deur. Het duurde enkele seconden, vóór het licht uitging. Wat de heren indringers zagen was voldoende, om hen in één nacht grijs te doen worden. Wij voerden juist een geliefde één-acter op: onschuldige jonkman overvallen door twee stoute vrouwtjes. De onschuldige jonkman was ik en ik lag gekneveld op een tafel, zeer summier gekleed. De stoute vrouwtjes, die met mij minnekoosden, waren Loes Groeneveld en Erna van de burgemeester. Van de toeschouwers was ook vrijwel niemand ordentelijk gekleed.

Er ontstond een onbeschrijfelijk tumult. Meisjes gilden bijna ononderbroken. Er was een begin van een vechtpartij: de jongens probeerden, zonder aanzien des persoons, volgens een vroeger ingestudeerd verdedigingsplan, de indringers te verdrijven. Henselmans brulde als een getergde leeuw. De burgemeester deed een zaklantaarn aan en schreeuwde, dat iedereen ordelijk het schip moest verlaten. De zaklantaarn werd hem uit de hand geslagen en onder de voet gelopen. Er vielen rake klappen. De indringers liepen builen en schrammen op en trokken zich langzaam terug naar de vaste wal. ‘U heeft het nu gezien, maak nu dat u wegkomt alstublieft, voor er ongelukken gebeuren!’ riep Iwan aanhoudend. ‘Wij zitten hier ingesloten; wacht maar kalm af tot wij komen!’

Voorlopig kwam er niemand. Het licht ging weer aan en het slagveld kon worden overzien. Meisjes snikten en moesten gekalmeerd worden. De deur werd gebarricadeerd en toen iedereen aangekleed en wat rustiger was geworden, hielden we krijgsraad. Slotconclusie: dit is het einde van de bende, en dat is ontzettend jammer, maar verder behoeft niemand zich zorgen te maken of bang te worden, want de heren zullen geen openlijk schandaal willen.... Wat Iwan ging zeggen, was in grote trekken van tevoren lang en breed overdacht.

De heren mochten binnenkomen. De meisjes zaten; de jongens hadden zich in een halve cirkel voor hen opgesteld; Iwan in het midden iets naar voren, stond als voorzitter achter de stevige tafel. Wij hadden vóór de tafel drie stoelen

neergezet. Henselmans liep een paar passen voor de anderen uit. Hij zag paars, had een grote buil op zijn voorhoofd en schreeuwde: ‘Ik draai jullie eigenhandig je nek om, brutale, smerige viespeuken!’ en andere woorden van die strekking. Groeneveld en de burgemeester zagen bleek. Iwan was nerveus, maar hield zijn stem vrijwel steeds rustig. ‘Ik ben de leider van dit genootschap’, zei Iwan luid, ‘en spreek namens alle leden. Ik bied u ons welgemeend excuus aan voor onze spontane reacties op uw binnenkomst zonder kloppen.... Wij nemen aan, dat u geen openbaar schandaal wenst?’ Henselmans barstte in een reeks zeer bloemrijke vloeken uit, die de wanden van het drijvende botenhuis deden trillen. Zijn zwager en de burgemeester trachtten hem te kalmeren.

‘(.....) Mijn eigen dochter, die de hoer speelt, mijn zoons op wie ik mijn hoop gevestigd had....’. Henselmans barstte in tranen uit.

‘Stel je niet aan, pa’, zei Loeki snijdend. ‘Zo'n heilig boontje was je zelf niet, toen je jong was, en evenmin toen je niet meer jong was....’. Zij lachte smalend. Wim Henselmans maakte een dreigend gebaar naar haar; hij zag bleek en was diep onder de indruk.

‘Wij deden experimenten’, verklaarde Boudewijn, die rechts van Iwan stond, met zijn diepe basstem. Het klonk zo komisch, dat er onder de meisjes een nerveus gegiechel te horen was.

‘Dat jullie je niet diep, heel heel diep schamen!’ zei de burgemeester met fonkelende ogen. Hij had een schram op zijn wang, een ontvelde plek op zijn hand en zijn bril stond scheef.

‘Waarom, meneer de burgemeester?’ vroeg Iwan. Wat een verrukkelijke kans, nu niet, zoals wij wel eens hadden gevreesd, Henselmans ons in zijn eentje ter verantwoording riep. De beide andere heren hadden beduidend meer geest, en Iwan was in de voordelige positie, alles wat er te zeggen viel, ruim van te voren overdacht en besproken te hebben, terwijl de tegenpartij alleen maar stomverbaasd, verontwaardigd, verslagen en verdrietig was. ‘Wij deden niets aan de openbare weg, meneer de burgemeester’, betoogde Iwan rustig. ‘Wij deden niets, wat de andere leden niet plezierig vonden, wij hadden alleen geen schaamtegevoel voor elkaar en onder elkaar. Niemand werd iets aangedaan, dat hij of zij niet verlangde. Ik wil niet persoonlijk worden, maar u zult menig uiterlijk keurig huwelijk hebben gesloten, waarin dat inzake de zeer essentiële dingen, die hier aan de orde zijn niet gezegd kan worden; waarin datgene, wat wij als prettig en mooi ervaren, van het zwakke geslacht onder onwaardige pressie en bescherming van uw wetten....’.

‘Maar dat is een vervloekte onbeschaamdheid!’ bulderde Groeneveld. Hij trilde van het hoofd tot de voeten. ‘Zijn jullie nu helemaal van God verlaten of hoe zit dat! Inplaats van je hoofd te buigen en af te wachten, wat er....’. Hij had

geen geduld om deze zin af te maken, kuchte en hernam met nog groter stemverheffing: ‘Iwan, ik verbied je, om zo onbeschaamd te spreken op een diep tragisch moment als dit, om ons op zo'n onbeschrijfelijk verwaten manier de les proberen te lezen. Een flink pak voor je billen zou goed voor je zijn, ik, ik....’.

‘Heren’, zei Iwan bezwerend, ‘als u eens rustig ging zitten en deze zaak eens kalm....’.

‘Niks te zitten, niks rustig!’ brulde Henselmans, die zijn tranen gedroogd had. Hij vloekte kernachtig. De beide anderen moesten hem stevig vasthouden, anders was hij om de tafel heen op Iwan afgevlogen. Als Iwan nu maar de kans krijgt, dacht ik bezorgd, de kans om aan te vallen.

‘Als u op de vuist wilt’, zei Iwan, ‘dan zullen wij ons tot onze spijt moeten verdedigen. Lijfstraffelijke rechtspleging is afgeschaft. Ik geef toe, dat ik en de anderen vanuit een bepaalde gezichthoek bezien, wellicht een zeker misbruik van gastvrijheid hebben gemaakt, maar daar staan andere dingen tegenover’.

Het leek, of niemand op deze opmerking in zou gaan. ‘Kalm, Henselmans, kalm blijven’, vermaande Groeneveld. Hij keek op en zei tamelijk rustig: ‘Dus jullie menen, dat je je niet schuldig behoeft te voelen?’ Ik slaakte een zucht van verlichting.

‘Precies’, zei Iwan voldaan. ‘Wij zijn een groep moderne jonge mensen, kinderen van de eeuw van het kind, die op hun wijze hebben geëxperimenteerd met iets, waar u in uw tijd op uw wijze mee heeft geëxperimenteerd. U kroop daarbij weg in bosjes en bermen en huurkamers en voelde u schuldig, wij kropen, om ons tegen uw maatschappij en uw agressie te beschermen, weg in botenhuizen. U stuurde uw dienstmeisjes, die door de jongeheren des huizes zwanger waren gemaakt met een fooitje weg, wij experimenteren met sociaal gelijkwaardige partners en hebben bij alle speelsheid en, wellicht, losbandigheid, gevoel voor verantwoordelijkheid!’ Iwan kwam geweldig op dreef. Hij geraakte in extase, beukte met zijn vuist op de tafel en herhaalde luid: ‘Verantwoordelijkheid, heren, verantwoordelijkheid!’

Henselmans staarde hem met open mond aan. Hij haalde zwaar en snuivend adem. De aderen op zijn voorhoofd waren gezwollen. ‘En het liegen en bedriegen, dat hiermee gepaard ging?’ zei de burgemeester snijdend. ‘Dacht jij, jongeman, dat ik mijn dochter niet honderdmaal had gevraagd, waarom ze altijd zo dringend hier moest zijn?’

‘Dat waren leugentjes uit noodweer, net als onder de Duitse bezetting. Uw maatschappij, met haar dubbele moraal en haar achterlijke wetten en meten met twee maten is even vol terreur en menselijke onwaardigheid als het systeem van de Duitse bezetting’.

‘Klets nu niet, Iwan’, zei Groeneveld. ‘Je zult een knap rechtsgeleerde

worden, maar hier gaat het om andere dingen dan juridische haarkloverijen. Wou jij beweren, dat de liefde er was om mee te experimenteren, om liederlijke spelletjes en vertoningen met elkaar mee te houden, als een stel gedegenereerde dronkelorren?’

‘Wilde u in ernst volhouden, dat er iets belangrijks tot stand kan komen zonder experimenteren?’

‘Maar dat dit zulke vormen aan moet nemen....’, zei de burgemeester verwijtend. ‘En de anderen, denken die er net zo over? Waarom zo'n tumult en zo'n chaos, als jullie menen in je recht te staan en geen schaamtegevoel meent te moeten hebben?’

‘De anderen denken er net zo over’, zei Boudewijn, ‘en wat dat tumult betreft, dit moet u zien als een diep in het onderbewustzijn verankerde instinctmatige reactie, een atavisme.... Wij doen ons best om met onwaardige schaamtegevoelens te breken, maar u kunt niet van ons verwachten, dat wij daar binnen drie maanden geheel in slagen. Bovendien was deze reactie gericht tegen een agressie uit de vijandige wereld, die ons omringt. In overvallen verwerken hebben wij nog geen ervaring’. ‘En de eerbied voor jullie ouders....’, zei Henselmans steunend. Hij was enigszins gekalmeerd, maar zag er uit of hij elk ogenblik weer in vloeken en dreigementen zou uitbarsten. Nu was het mijn beurt om te spreken. Ik deed een stap naar voren en zei: ‘Meneer Henselmans, de ouders krijgen de eerbied, die ze verdienen.... door hun sportieve houding. U moet dit niet zo tragisch opvatten. Als u ons aanvalt, moeten wij ons verdedigen, en anders zou u ons maar slappelingen vinden’.

Hij gromde. ‘En jullie, jongens....’. Hij keek zijn zoons aan.

‘Wij denken er net zo over, pa’, zei Wim bedeesd. ‘We vinden het rot voor je, maar toen jij jong was, zul je ook wel eens wat uitgespookt hebben, waar grootvader over gevloekt heeft’.

‘Maar jij bent een smerige hoer!’ viel Henselmans plotseling tegen zijn dochter uit, een trillende wijsvinger op haar richtend. Joyce en Lucie grepen Loeki vast, die op haar vader wilde afspringen en met verachtelijk gesnuif op de grond spuwde.

‘U hoort het nu zelf, meneer de burgemeester, hoe uw generatie met twee maten meet. Hadden wij simpele dienstmaagden belaagd, zoals 't jongemannen van onze stand vroeger paste, of meisjes van lichte zeden, dan had u ons waarschijnlijk een knipoogje gegeven. De ene partij gaat vrijuit, de andere wordt voor hoer uitgemaakt, ten aanhore van jonge mensen uit de eerste families van uw stad’.

De burgemeester maakte heftig afwerende gebaren. ‘Dat is niet waar, althans niet wat mij en heel veel andere weldenkende mensen betreft. Ik verafschuw

dubbele moraal, liegen en bedriegen. En dan nog iets....', zijn stem beefde. 'De risico's, jongeman....'.

Iwan glimlachte breed. 'De geallieerde troepen, meneer de burgemeester, hebben millioenen exemplaren van een klein, handig uitvindinkje op zak, een uitvindinkje, waarvan het propageren, zoals u als hoofd van de politie wel zult weten, bij de wet is verboden, in ons land. Ik mag u daar dus niet verder over inlichten, doch wil u alleen zeggen, dat dit thans in rijke mate op de zwarte markt verkrijgbaar is. De risico's zijn zeer klein. Wij hebben gewetensvol getracht, niet waar, Boudewijn.... door duidelijke informatie en consequente toepassing van wat de wetenschap ontdekte, het risico heel klein te houden, en met succes tot heden'. 'Jullie zullen toch *niet* zo naïef zijn te denken, dat alles op de oude voet voort kan gaan, wel?' Groenevelds stem was vol sarcasme.

'Neen, oom Jaap, de consequenties van uw overval zijn ons allen zeer, zeer duidelijk. Ze zijn wat minder bloedig, maar toch te vergelijken met een overval van de S.D.'.

'Grote goden, dat gaat te ver!' riep de burgemeester, bevend van verontwaardiging. 'Ik ben door de S.D. overvallen, jongeman, maar daar ging het om andere waarden dan genotzuchtige, overspelige, bandeloze uitbarstingen van ongebreidelde hartstocht. Foei! *Foei*! Wij moeten hier in kleinere kring als mannen eens over spreken, en wel zeer spoedig'.

'De meisjes zijn gelijkwaardige partners, dominee, eh, meneer de burgemeester. Volgens het christelijk geloof, zijn man en vrouw, Jood en Griek, rijk en arm gelijk. Ook dat heeft u en hebben uw voorvaderen rustig genegeerd.... wat u meent te moeten verdedigen is heel zwak, meneer de burgemeester, hol, verrot en dubbelzinnig'.

De burgemeester negeerde dit en zei met stemverheffing: 'Jullie gaan nu allen naar huis. Wij zullen noteren, wie hier bij betrokken zijn en met de ouders overleg plegen, wat ons in dezen te doen staat. Ik voor mij voel voor een goed opvoedingsgesticht'. 'Daar voelen wij allen voor, meneer de burgemeester'. Iwans stem werd enigszins verstikt door plotselinge emotie. 'Maar dan voor de gehele maatschappij en in zonderheid voor de ouders'. 'Jij....', hijgde de burgemeester, 'jij onbeschaamde, verdorven rekel!' Zijn hoofd schoot dreigend naar voren, waarbij zijn bril op het uiterste puntje van zijn kleine neus zakte. Iwans hoofd kwam ook naar voren.

'U heeft de *macht*, net als de moffen, maar niet het recht, niet het morele recht om naar machtsmiddelen te grijpen. U heeft hier een kans, meneer de burgemeester, om te tonen dat u een grein beter bent dan de moffen en hun dictatuur, dat u enig begrip hebt van democratie, die er ook moet zijn in de verhouding tussen generaties en tussen ouders en kinderen. U heeft de macht om

deze minderjarige kinderen naar tuchthuizen te sleuren en mij voor een rechtbank. Goed, sleep mij maar voor een rechtbank. Ik zal het de hele stad, het hele land rondschreeuwen, dat niet wij onzedelijk zijn, maar u, en u, en u! Wij hebben fouten gemaakt, wij zijn in uw ogen bandeloos en immoreel, goed, maar uw fouten zijn honderdmaal erger, duizendmaal erger en uw moraal, waar u de onderworpen dienaar van wilt zijn, is onzedelijker en immoreler dan de onze'. Er viel een diepe stilte. De burgemeester stond met gebalde vuisten oog in oog met Iwan. Toen wendde hij zich af, kuchte enige malen en zei zacht: 'Jullie horen hier nog nader van'.

Henselmans stond langzaam op. Zijn ogen dwaalden een ogenblik langs onze zwijgende groep. Toen draaide hij zich om en liep, enigszins gebogen, de deur uit. De beide andere heren volgden zijn voorbeeld.

Vijfde boek

Perpetuum mobile

Wees matig in alles, zelfs in de matigheid. NOL

1

Ik zwierf doelloos rond. Het was een broeierige middag in Augustus. Op de hoek van de Prinsengracht zat een man te tekenen. Ik bleef staan kijken. ‘Daffie-oehoe!’ riep iemand. Het was die enge jongen; hij verkocht sigaretten op de hoek. Ik zwaaide zonder om te kijken. De man tekende goed, erg breed en toch wel zorgvuldig. Hij nam er de tijd voor. Er keken nog een paar mensen. Een troepje jongens kwam schreeuwend de brug over. Ik kreeg een duw, waardoor ik bijna op de tekenende man viel. Toen ik een hand op mijn schouder voelde zei ik woedend: ‘Jô, als je nou niet....’. ‘Daphne’. De diepe, beschaafde, jolige stem had de uitwerking van een bliksemslag. Ik slaakte een kreet en draaide mij om. De tekenaar en de toeschouwers keken ook om. Hij zag er opvallend smetteloos uit, en ook opgewekt. En kostbaar. Het jasje van zijn lichte costuum had hij los om zijn schouders gehangen. De grote filmheld en het straatkind.

Zijn arm rond mijn schouders voerde mij weg. We gingen de brug over, weg uit mijn eigen buurt. Mijn haar was vettig en slordig herinner ik me. En waarschijnlijk was mijn gezicht niet schoon. En er zat een losse naad aan mijn versleten katoenen jurk. Mijn schoenen waren nieuw, maar mijn benen waren stoffig. We liepen zwijgend een eindje langs de overkant van de gracht. ‘Daphne, grote Daphne. Groot, en nog altijd maar dertien en een half’.

‘Oom Nol....’, zei ik zacht en keek hem een ogenblik aan. We hadden elkaar in een jaar niet gezien, maar het leek wel tien jaar. Zijn haar was weer wat grijzer geworden en er waren nieuwe rimpeltjes bij zijn ogen. Ze keken erg lief, zijn ogen. Ik liet mijn hoofd hangen en keek naar mijn stappende voeten. ‘Niet bang, van boze, slechte oom Nol?’

We stonden stil voor de deuren van een dicht pakhuis. Ik schudde mijn haar voor mijn gezicht. Met mijn schoen schrapte ik over de hobbelige stenen.

‘Vertel me eens.... vind jij mijn Bob zo'n slechte jongen?’

‘Nee’, zei ik schor. Ik vocht erg tegen de opwelling om hem om zijn hals te

springen en *ontzettend* te huilen. ‘Niet meer. Ik ben slecht, niet hij’.

‘Ach’, zuchtte hij dramatisch, ‘nu jij weer slecht? Zo komen we nooit uit de ellende. Ik slecht, hij slecht, jij slecht, wij slecht.... Weet je, dat die jongen van mij on-be-schrij-fe-lijk veel van jou houdt? Dat hij iedere avond sinds jij weg bent, als hij de kans krijgt, naar dat kamertje met foto's sluipt, zoals een pastoor naar zijn altaar, om een kaars te branden bij de afbeeldingen van de heilige blonde Daphne? Weet je, dat je het geluk van die jongen in die twee lieve knuistjes van je houdt?’

Ik veegde met de rug van mijn handen over mijn ogen en wangen.

‘Kan ik het helpen?’ snikte ik.

‘Dat hij zo gek is op jou? Neen, in de klassieke betekenis van het woord treft jou geen schuld’. Hij had zijn hand weer op mijn schouder gelegd en voerde mij zachtjes mee. Ik lette niet op waar we liepen. Mijn ogen waren door brandende tranen verblind.

‘Hij is veel te goed voor mij. De liefste jongen die er is. Dat weet ik nu maar al te goed’, zei ik toonloos.

‘O. Is het erg dom te vragen, hoe je dat nu weet?’

‘Ja. Erg dom’. Ik lachte en huilde tegelijk.

‘Juist. Zo. Je bedoelt, nu je met andere jongens in aanraking bent geweest.... Ja. Ik begrijp het. Dus je bent nog wel een beetje gek op Bob?’

‘Ja, maar ik deug niet. Ik moet misschien wel naar de gevangenis. Het kan me allemaal niks meer schelen’.

‘Onzin, kindje, dat meen je niet helemaal echt. Weet je, wat jij moest doen? Naar je moeder teruggaan. Zou je dat willen? Kijk me eens aan, doe dat gordijntje eens weg’. Hij legde zijn hand onder mijn kin. Ik zei ja.

‘Mooi. Dat is belangrijk. En dat andere ook, maar eerst moet je bij je moeder zijn en willen zijn. Eh.... je weet nog wel, ik ben er niet voor, als kinderen elkaar beloften van eeuwige trouw doen en het nog menen ook. Maar zoals het nu met jullie is, staat ons niets anders te doen, dan jullie weer bij elkaar te brengen en het zo te regelen, dat jullie elkaar bijvoorbeeld in de vacanties ontmoet, tot je eventueel tot de ontdekking komt, dat je elkaar ontgroeit of zo. Tot zolang blijft Bob onrustig en piekert veel, en jij waarschijnlijk ook’.

‘Als ik eens wegliep, naar hem toe....’.

‘Het zou de mooiste dag van zijn leven worden, vooral als hij je tegemoet zou kunnen snellen, maar de vreugde zou van korte duur zijn. Je weet waarschijnlijk wel, dat er hard gewerkt wordt, om je definitief bij je moeder te krijgen. Daarna kunnen jullie elkaar weer vrij ontmoeten, hier, op De Beukenhorst, of in Parijs.... Denk overigens maar niet, dat Bob zo'n, lief, oppassend kereltje is. Om zijn verdriet een beetje te verzachten, heeft hij zich aangesloten bij een groep

jongelui, meisjes en jongens uit de villa's aan de overkant van de rivier en daar weer vriendinnen en vrienden van, die met elkaar de bloempjes zo hevig hebben buitengezet, dat er een groot schandaal van is gekomen. Alles is nu met de mantel der liefde bedekt en na het vertrek van zijn nieuwe vriend Iwan, doolt Bob weer eenzaam rond als een eeuwige slaapwandelaar. Morgen vertrekken we samen, eerst een poosje naar Brussel, daarna naar Parijs. Verandering van omgeving en serieus werk zullen hem goed doen. Hij gaat in September in Parijs wonen en studeren’.

‘Hoe is het met zijn duim?’

‘Nog altijd niet helemaal bruikbaar. Hij redt er zich aardig mee, maar de duim zal wel altijd een lichte handicap blijven. Maar daar komt hij wel overheen. Dirigeren is ook heel mooi werk, en componeren....’.

Ik zag ineens, dat we op het Leidseplein waren. Nol voerde mij naar een terras.

‘Ik zie er zo uit!’ zei ik beschaamd.

‘Iedereen moet je maar nemen zoals je bent, Assepoester. Je bent een vermomde prinses. Deze kant uit, hoogheid. Er zijn alweer interessante tentoonstellingen.... heb je er al wat van gezien? Als je Bob weer spreekt, vertel hem dan voorlopig maar niets van dit gesprek. Dat doe ik namelijk ook niet. Als ik hem zeg, dat ik jou gezien heb, en dat je naar hem verlangt - dat is toch zo? - krijg ik hem morgen niet mee, en 't is toch al een moeilijke reis.... Als 't nog even duurt, zal ik hem wel eens zeggen, dat ik via je moeder heb gehoord, dat je niet meer boos op hem bent. Niet huilen.... het komt wel goed met jullie, toe....’.

2

‘Als je Bob weer spreekt’.... Het duurde tot het volgend jaar Juni, Juni 1946, voor ik officieel bij mijn vader weg kon gaan en bij mijn moeder kon gaan wonen. Allerhande dames en heren bemoeiden zich regelmatig met mij. Huilerig-vriendelijke, griezelig-ernstige, erg ouderwetse en vlot-moderne. Pro Juventute, Voogdijraad, Kinderpolitie, Jeugdzorg.... zoals ik eerst immuun werd voor slaag en scheldpartijen, zo werd ik nu immuun voor preekjes en preken.

De enige, die weinig preekte en invloed op mij had, was de beeldhouwer Sjef Ulvenhout. Hij woonde in onze buurt en was bevriend met mijn vader, met mijn moeder en Nol. Sjef was een vriendelijke man, met het uiterlijk van een orang-oetang en de ziel van een engel. Sjef fungeerde in spannende tijden als onderhandelaar tussen de partij van mijn vader en die van mijn moeder. Mijn vader was een beetje bang van hem, zoals een jongen soms bang is van zijn grote broer. In die tijd was Sjef de enige man ter wereld, die mijn achterdochtige vader

vertrouwde en aan wie hij zijn laatste cent en zijn dochter durfde toevertrouwen.

Sjef nam de mensen zoals ze waren. Beter gezegd: zoals hij ze met zijn kinderogen zag. Hij beschouwde mij, met mijn baldadigheid, mijn rusteloosheid en avonturen als een ziek kind, waar je niet kwaad op kunt zijn. Groeistuipen, zei hij; de groeistuipen van een begaafd kind in de moeilijke jaren.

Bij Sjef kon ik altijd terecht, als ik in de put zat, als er thuis narigheid was, of, wat ook wel gebeurde, als de politie mij op de hielen zat. Maar soms schaamde ik me en durfde niet naar hem toe te gaan. Dan was ik bang voor zijn mooie, grote bruine kinderogen. Die ogen waren het enig mooie, dat hij uiterlijk bezat. Hij had een klein, harig lichaam (we zwommen wel eens samen, met zijn vrouw en kinderen) korte, dunne benen en zeer lange armen met grote handen. Een wilde, donkere haardos en een even wilde baard, met zilver dooraderd, gaven hem het uiterlijk van een oermens. Met die mooie kinderogen had hij, denk ik, zijn vrouw veroverd, anders was het niet te verklaren, dat hij zo'n mooi, fijngebouwd, blond vrouwtje had, dat hem een lelijk aapje van een jongen en drie mooie meisjes had geschonken. Het was er arm en vrolijk en, de nogal ernstige levensopvatting van Sjef ten spijt, onburgerlijk in den huizen Ulvenhout. Sjef kreeg een kleine toelage van een bejaarde vader die, evenals mijn grootvader, boer was. Hij had een moeilijke jeugd gehad en stond veel critischer tegenover het milieu waaruit hij afkomstig was dan mijn vader. Zijn drie dochtertjes, in die tijd acht, negen en tien jaar oud, waren ballerina's in de dop. Ze waren veel in de weer met dansjes, sprookjes, verkleedpartijen en gymnastiek. Drie mooie, watervlugge kinderen, die veel mochten en dol waren op hun goedige, fantasierijke baardaap van een vader. Sjefke, elf jaar, was veel stiller en tamelijk verlegen. Hij las veel, net als zijn vader. De vrouw van Sjef was een verbeterde uitgave van mijn stiefmoeder. Zij was huishoudelijk zonder vervelend te zijn en kon bijzonder smaakvolle kleren voor de kinderen en zichzelf ontwerpen en maken. Sjef zag zijn kinderen liever bloot rondspringen dan ‘opgefrunnikt’, maar hij was geen Streber.

Ik kwam er graag, maar was meestal te rusteloos om lang bij Sjef te blijven. Op die warme middag in Augustus liepen Nol en ik haastig van het terras op het Leidseplein naar Sjef, toen ik Nol had verteld, dat ik model had gestaan voor Sjef en dat deze ettelijke schetsen had gemaakt. Nol wilde er daar graag een van hebben om aan Bob te geven, wanneer die eenmaal rustig in Parijs aan het werk was.

Sjef vond het vreselijk, dat een kind als ik door opgeschoten jongens en mannen wellustig werd gemonsterd alsof ik een rijpe vrouw was. Volgens hem was ik een disharmonisch kind, met de werkelijk mooie borsten van een bijna volwassen vrouw, het middeltje en de dunne armen van zijn tienjarige Maria en

bijna de slanke, volgroeide benen van zijn eigen vrouw. ‘Alleen je knappe smoeltje is evenwichtig, maar tegenwoordig lacht het veel te weinig’. Als ik de nogal lange regenmantel aantrok, die ik van mijn stiefmoeder had geërfd en lipstick opdeed, werd ik overal nagefloten en aangegaapt. Er waren tijden, dat ik daar behagen in schepte. En soms irriteerde die eenzijdige bewondering mij, om enige ogenblikken later om te slaan in woede, als jongemannen mij niet opmerkten, doordat een struise vrouw hun blikken gevangen hield. Onder de vele goedwillende mannen en vrouwen, die zich met mijn heil inlieten, was een man die, als ik hem bij het praten aankeek, nooit lager dan mijn kin durfde kijken zonder te blozen. Toen ik weer eens bij hem moest komen, trok ik, om hem te plagen, een oud katoenen truitje, waar ik uitgegroeid was, over mijn blote bovenlijf aan en deed voor zijn deur mijn mantel uit. Hij kon bijna geen woord uitbrengen en liet mij, blozend en stotterend, spoedig weer uit. ‘Voor zoiets moest je op je billen hebben’, oordeelde Sjef, toen ik hem het voorval vertelde.

‘Waarom?’ vroeg ik. ‘Waarom bloos jij niet en hij wel? Omdat hij aan dingen denkt, die hij graag zou willen en niet durft. En dat preekt tegen mij!’

Ik had aanbidders en zo nu en dan een vriendje. Een vriendje was altijd een jongen, die ik de baas was. Als ze te veeleisend waren, gebruikte ik zonodig mijn nagels, doch meestal waren een paar klappen voldoende. De buurt kende mij als ‘een wilde meid’. Ik trok op met jongens en meisjes uit onze buurt, die avontuurlijk waren, zwart handelden en het verschil tussen mijn en dijn niet al te nauw namen. Opsluiten hielp weinig. Ik klom uit het raam van mijn kamertje op het dak en vandaar via uitbouwsels en loodsjes naar een brandgang. In klimmen en waaghalzerij deed ik voor geen jongen onder. Ik rookte, gebruikte stoere taal en als het niet te warm was, droeg ik een lange broek, met een riem om mijn middel gesjord. We gingen veel naar de bioscoop, het liefst naar gangsterfilms en dergelijke. Geheel thuis voelde ik mij niet in dit milieu. Ik bezocht ook in mijn eentje tentoonstellingen en doolde uren eenzaam rond, zat zoet te tekenen op het atelier van Sjef, of las avonturenromans. Maar als de onrust in mij kwam, zocht ik de wilde meisjes en jongens op. Eigenlijk voelde ik mij nergens blijvend thuis. Mijn kameraden waren allen een of meer jaren ouder, doch minder intelligent dan ik. Toen de schooldeuren opengingen leek het een poosje, of er een nieuw leven voor mij was aangebroken, maar het duurde niet lang, of ik ging mijn huiswerk verwaarlozen en verzuimde niet zelden. Ik ging dan naar de bioscoop of dwaalde, alleen of met lotgenoten, door de stad. Op een avond in November werd ik door de politie opgepakt. We waren met een troepje avontuurlijke jongelui een half gesloopt huis binnengedrongen. Het was uit pure baldadigheid en, wat de meisjes betreft, vooral om prettig te griezelen, dat we dat deden. Maar de politie meende, geloof ik, het hoofdkwartier van een

gevaarlijke bende ontdekt te hebben. We werden langdurig verhoord en mijn vader moest mij van het bureau halen. Hij zei niets, terwijl we naar huis liepen, maar hield mijn arm zo stevig vast, dat ik moeite had om niet te kermen. Thuis stond mijn stiefmoeder klaar met de mattenklopper. Zij hitste mijn vader op en hield mij vast. We maakten met ons drieën een ontzettend lawaai. Sinds ongeveer twee maanden had ik een broertje. Zijn dunne, doordringende stemmetje en het aankloppen van de buren maakte een eind aan de woeste scène. Mijn vader liep half huilend terug naar de politie met het dringende verzoek, mij terstond in een opvoedingsgesticht op te nemen. Hij had mij al duizend keer toegeschreeuwd, dat alle moeilijkheden de schuld waren van die rijke ploerten en dat vieze jongetje, die Bob. Als ik hem dan met grote heftigheid toeriep, dat ik al met die en die, en met het dochtertje van zijn vriend Snoekmans 'vies gedaan' had, voor ik bij Bob kwam, gooide hij het over een andere boeg en was ik de nietswaardige spruit van dat landsverraderlijke toneelwijf.

'Nu is het genoeg! Ik neem de verantwoording niet langer! Ik ga vragen of ze je opsluiten, voor ik een ongeluk aan je bega'. Met die woorden ging hij de deur uit. 'Dan spring ik in het water!' riep ik hem na. De deur van mijn kamertje werd achter mij op slot gedraaid. Mijn mantel, die mijn stiefmoeder had uitgetrokken, voor ik haar in haar hand beet en tegen haar schenen schopte, was in de huiskamer achtergebleven. Ik bleef een poosje op mijn bed liggen grienen en uitrusten, om het trillen van mijn pijnlijke ledematen te overwinnen. Koud tot op mijn gebeente klom ik het raam uit en hees me in de koude, klamme dakgoot. Het was een kille, mistige avond. Ik vond mijn gevaarlijke weg bijna geheel op de tast. Soms huilde ik even, vooral als ik er aan dacht, dat ik Bob zo'n groot verdriet ging doen. Het was intens donker en doodstil. In de brandgang, waar lege dozen en afval lagen, ritselden ratten. Een hoog toegangspoortje, dat van boven met prikkeldraad was versperd, scheidde mij van de straat. Voetje voor voetje klom ik omhoog. Toen ik in het prikkeldraad stond, hoorde ik mijn vader, gedempt pratend met twee agenten, het huis naderen. Toen de huisdeur achter hen dichtgevallen was, sprong ik op straat, viel pijnlijk op mijn handen en knieën en rende weg door stille straten en stegen. Op een der bruggen stond ik stil en staarde in het zwarte, bijna roerloze water, tot twee fietsende politieagenten mij aanriepen. Er volgde een dolle ren, tot ik er in slaagde, het snel fietsende tweetal kwijt te raken.

Sjef Ulvenhout was nog op, toen ik doordringend bij hem aanbelde. In zijn machtige, liefderijke armen huilde ik uit. De nacht was al een eind voorbij, toen ik met een kop hete anijsmelk in mijn maag en een warme kruik aan mijn voeten in een veldbed insliep.

De volgende middag kwamen enige dames en heren met mij praten. Sjef had

mij al enigszins gerustgesteld met de mededeling, dat de opvoedingsgestichten overvol waren. Ik was moe en koortsig. Het laatst van allen kwamen mijn moeder en oom Louis, die de volgende dag met hun onvermijdelijke artsen terugkeerden. Dit keer kwamen zij als door de hemel gezonden, want behalve verse sporen van mishandeling, constateerden zij een ernstige longontsteking. Ik bleef ruim zes weken ziek. De gezamenlijke familie Ulvenhout verzorgde mij zeer toegewijd. Een berouwvolle vader kwam mij herhaaldelijk bezoeken.

In de periode, die aan mijn ziekbed voorafging, had ik weinig aan mijn moeder. Zij lag zelf in ernstige mate met het leven en de maatschappij overhoop. Vrienden en kennissen, schilders, maar vooral critici, dichters en schrijvers, die in de laatste oorlogsjaren, toen haar naam met duidelijke letters op de aanplakbiljetten van een bekend toneelgezelschap stond, vriendschappelijk met haar omgingen en niet zelden door haar werden geholpen, wilden nu niets met haar te maken hebben. Zij deden nu, of zij mijn moeder niet kenden, ontvingen en groetten haar niet meer, omdat zij thans voor enige tijd was ‘uitgezuiverd’. Zij en oom Louis trokken zich dit erg aan, en alles wat zij deden om haar houding in de bezettingsjaren te verklaren, werkte averechts. Ik werd van min of meer klandestiene bezoeken aan mijn moeder ook weerhouden door de aanwezigheid van Liesbeth, die als een tweede dochter werd opgevoed en als een lotsverbonden zuster vertroeteld. Een redeloze jaloezie deed mij Liesbeth haten als een indringster, die mijn moeder en Bob om haar mooie vinger wond. *Voor haar had hij zijn duim geofferd*! Mijn moeder en oom Louis leerden haar feilloos Nederlands spreken, brachten haar omgangsvormen en tafelmanieren bij, en het nieuwste was, dat ze Liesbeth naar een Avond-lyceum zonden, dat zij blakend van ijver en eerzucht volgde. Elke middag zat zij over haar boeken gebogen en 's morgens mompelde zij bij het afwassen en stoffen spraakkunstregels, formules en zo meer. ‘Het is zo'n mooie afleiding voor je moeder’, zei oom Louis. ‘Bob heeft ons en haar een enorme dienst bewezen....’.

Na de Kerstvacantie ging ik naar mijn vader terug, zoals na eindeloze onderhandelingen over en zonder mij was besloten, in afwachting van de door oom Louis gevoerde procedure. Het was wel duidelijk, dat de gebeurtenissen op die dramatische Novemberavond de weegschaal van Vrouwe Justitia in de voor oom Louis en mijn moeder gewenste richting deden doorslaan, maar de rechterlijke molens maalden langzaam.

Er gingen enige maanden van gewapende vrede en beperkte incidenten voorbij. Op school raakte ik hoe langer hoe meer achter door mijn indolentie. Ettelijke leraren boden mij bij herhaling aan, mij gratis privé-lessen te geven. Ik weigerde. Het waren vooral die leraren, wier blikken bij het doceren zo vaak naar de toppen van mijn eenzame tweelingzusjes dwaalden, wegzwervend als ik

ze door vooroverzitten en het kruisen van mijn armen bedekte, en weer terugkerend als ik rechtop zat. Als jongste meisje van de klas hadden die belangstellende en genietende blikken op mijn truitjes en bloesjes mij met trots moeten vervullen, maar meestal reageerde ik met woede. In een drieste bui stemde ik na herhaald aandringen toe, op een middag bij een van hen thuis te komen. De leraar was een cynische man van ongeveer veertig jaar, getrouwd met een weinig indrukwekkende, zorgelijke vrouw, die mij binnenliet. Een tweetal kleine kinderen verborg zich verlegen achter haar. Een half uur zaten we in een kamertje bij een kleine tafel en spraken over Engelse grammatica zonder te horen wat we zeiden. Toen begon hij mij te aaien. Ik schoof achteruit en zei tamelijk luid, dat ik dat niet wilde. ‘Zo'n kruidje-roermeniet....’, zei hij plagend, maar zijn ogen keken minder zoetsappig dan zijn stem klonk, ‘zóóó'n kuise indruk maak je toch niet....’. Hij deed een uitval naar datgene, waar hij al sinds een jaar zijn ogen niet van af kon houden.

‘Ik ga gillen....’, dreigde ik.

‘Gil maar.... de hele familie is zojuist uitgegaan, en bovendien zou ik dan verplicht zijn, heel nare dingen rond te vertellen, en je begrijpt, mijn woord.... toe nou, domoortje.... schat, heerlijk -’.

Toen gilde ik. Het was de rauwste, luidste gil, die ik ooit had voortgebracht. Ik schopte bovendien een stoel om en greep naar een nikkelen asbak. Tot ik mijn laatste ademtocht verbruikt had gilde ik. Een uur later deed mijn keel er nog pijn van.

‘Hoe je bek.... ik vermoord je!’ Zijn handen klauwden naar mijn keel. Er klonk luid gestommel op de gang. Zijn vrouw rukte de deur open. Zij zag even wit als hij.

‘O, eh, mevrouw....’, zei ik met een bevend lachje, en slikte enige malen, ‘uw man vertelde zo'n afschuwelijke spookgeschiedenis.... hij, hij.....bedoelde het niet zo, ik begreep het verkeerd....’.

De vrouw stond roerloos in de deuropening naar ons te kijken.

‘Ik zal een glas water voor je halen’, zei hij. Het zweet parelde op zijn voorhoofd. Hij was harder aan een glas water toe dan ik.

‘Je bent een pestkop, maar toch fideel’, fluisterde hij, voor hij de buitendeur achter me sloot.

‘Je moet het Sjef alsjeblieft niet vertellen’, zei Sjefs vrouw.

‘Van zulke verhalen ligt hij 's nacht wakker. Hij hoort zo weinig goeds over de mensen en daar heeft hij juist zo'n behoefte aan, dat weet je. Vertel hem maar iets moois, dat inspireert hem tot zijn beste werk’.

De leraar nam mij enige dagen later terzijde en bood me zijn excuus aan, omdat hij zich zo had laten gaan. ‘Je kunt het natuurlijk niet helpen’, zei hij,

‘maar je ziet er zo verdomd uitdagend mooi en prikkelend uit.... een man is maar een man, kindje’. Dit was al evenmin een verhaal voor Sjef, want toen ik, met enige tegenzin, verklaard had, niet meer boos te zijn, zei hij dat, mocht ik ooit behoefte voelen aan troostende mannenarmen, hij steeds gaarne tot mijn dienst bleef.

3

Ter ere van mijn veertiende verjaardag, ging ik eind Februari een Zondagmiddag en -avond bij mijn moeder en oom Louis op bezoek. Ik was er sinds begin Januari niet meer geweest. We vielen elkaar aangedaan om de hals, mijn moeder en ik. Dat was zo onze gewoonte, sinds zij het huis van mijn vader verliet. Oom Louis hield zich bescheiden op de achtergrond en Liesbeth hield zich nog bescheidener op de achtergrond van oom Louis. Ze irriteerden mij mateloos.

Toen ik de huiskamer binnentrad en rondkeek, bleef ik aan de grond genageld staan. Er hing een zeer grote, scherpe foto aan de muur, waarop mijn hoofd, stralend lachend, geflankeerd werd door een weemoedig, oneindig lief kijkende Bob. Het was een sterke vergroting van het enige kiekje, dat ik ooit van de serie uit 1944 had gezien. Hij had het mij kort na de vacantie toegestuurd, terwijl de storm reeds aan het opsteken was. De kleine foto die ik toen kreeg, was nog iets minder afgesneden dan de vergroting waar ik nu naar staarde en de opmerkzame ogen van mijn stiefmoeder hadden op een druilerige winterdag ontdekt, dat mijn schouders bloot waren, terwijl ik niet in het bezit was van een plastron. Het foto'tje had een triest einde gevonden in het fornuis van mijn vaders broer en was aanleiding tot een wekenlange zich voortslepende ondervraging, die kort voor de bevrijding een dramatische ontknoping bracht. Nu, tien maanden later, stond ik met open mond naar de foto aan de muur te staren. Ik beefde en werd beurtelings warm en koud. Ergens had ik het gevoel: als ik deze foto altijd vóór me had gehad, zou ik er nooit toe gekomen zijn, ook maar iets lelijks van Bob te denken. ‘Goed hè?’ zei mijn moeder. ‘Nu is 't een beetje, of hij je verjaardag met ons meeviert....’. Ik vocht tegen mijn tranen. De opzettelijk bescheiden gehouden belangstelling van mijn moeder, oom Louis en Liesbeth dwong mij om flink te zijn. Gedachteloos pakte ik de cadeautjes uit, bedankte plichtmatig en keek telkens naar de foto aan de muur.

‘Er zijn nog meer verrassingen’, zei mijn moeder. ‘Hier, dit is van oom Nol....’. Het was een groot, in Zwitserland uitgegeven boek over moderne kunst, met veel prachtige reproducties verlucht. Van Bob was een klein pakje en een tamelijk groot pak, dat er uitzag als een stevig ingepakt boek. ‘Een speciale koerier van oom Nols kunsthandel heeft het gebracht’, verklaarde mijn moeder.

Uit het kleine pakje kwam een gouden hangertje in een mooi doosje. Het was een zeer fraai zonnebloempje aan een ragfijne ketting. Zenuwachtig lachend drukte ik er enige kussen op, poetste het gouden bloempje aan mijn rok en deed de hanger om. Mijn vingers trilden zo, dat mijn moeder mij moest helpen. Op het grote pak stond in een guirlande van hartjes ‘Aan de jarige Daphne’ in Bobs handschrift geschreven, met zijn Parijse adres aan de achterkant. Het pak bevatte een groot, met de hand vervaardigd in leer gebonden dagboek, voorzien van slot en sleutel. In een gouden hart stond op de band *Voor Daphne van Bob - 24-2-1946*. Tussen de band en de eerste bladzijde lag een dikke brief, die enige dichtbeschreven velletjes bevatte. Het boek was als foto-album ingericht. Op de chamois bladzijden zaten, voorzien van welverzorgde bijschriften en commentaren in Bobs fraaiste handschrift, alle foto's van Bob en mij, die enigszins toonbaar waren aan ruimdenkende ingewijden, gevolgd door ‘foto's uit het leven van een eenzame jongen’. Toen ik een eindje in het boek had gebladerd, deed ik het blozend weer dicht en zei, dat ik het graag op een rustig plekje wilde bekijken.

‘Dat hadden wij ook al bedacht’, zei oom Louis. ‘Hier zijn nog drie dikke brieven van Bob. Hij dacht, dat je al eerder hier zou komen. Drink eerst een kop thee, en neem dan alles mee naar mijn kamer. We hebben er de kachel voor aangemaakt. Steek een grote zakdoek bij je, want ik vrees, dat het een emotioneel werkje zal zijn’.

‘Haar leven is wel rijk aan emoties’, verzuchtte mijn moeder. Ik verontschuldigde mij voor het feit, dat ik zo'n ongezellige jarige was en verdween zo spoedig mogelijk naar de werkkamer van oom Louis.

Ik vrees, dat men mij huizen ver hoorde huilen en lachen. Bobs brieven waren lieve, malle en niet zelden aangrijpende epistels, in staat een hart van graniet zacht te maken. Hij vertelde over zijn leven, sinds wij anderhalf jaar tevoren afscheid namen. Bob verheelde niet, dat hij voor het oog van de wereld mij niet trouw was gebleven, maar alle avonturen met meisjes hadden hem alleen maar gesterkt in de overtuiging, dat hij zeer veel van mij hield. Alle meisjes, die hij het hof had gemaakt had hij verteld, dat hij een verre geliefde had, en tegen elk meisje had hij weer een andere naam voor mij gezegd: Juliet, Isolde, Héloise, Mélisande, Euridice, Flossie, Angèle, en zo maar door. Sommige stukken waren in een heldere betoogtrant geschreven en andere waren brokkelig, dagboekachtig, met speelse invallen, tedere opmerkingen, vurige complimenten en weemoedige herinneringen. Bob bewoonde twee kamers in een statig huis aan de Quai d'Oréans op het île Saint Louis, met uitzicht op de linker Seine-oever. De eigenaar van het huis was een ruim zeventigjarige kunsthandelaar-in-ruste, die in zijn jonge jaren een bundeltje verzen had geschreven, een gebeurtenis,

waaraan hij het recht ontleende met Bob over ‘wij kunstenaars’ te praten. Wijlen zijn schoonzoon was geassocieerd met Nols kunsthandel in Parijs; diens echtgenote, de dochter van de oude heer, was nu bedrijfsleidster van deze kunsthandel. Haar man was in de oorlog gesneuveld en haar oudste zoon was als maquis gevallen bij de bevrijding van Parijs. De tweede zoon, enige jaren ouder dan Bob, studeerde kunstgeschiedenis aan de Sorbonne. Oma, die tegen de zeventig liep, was een levendig vrouwtje, dat graag moederde. Dat deed trouwens de hele familie, met de bejaarde dienstmaagd en het conciergeechtpaar ook graag. Allen hadden een roerende zorg voor de *jeune maître*. Het beste kon hij opschieten met de studerende zoon, Jean-Louis, die Bobs *copain* was en met de oude heer, die het helemaal niet vreemd vond, als Bob 's nachts om één uur, begeleid door de beide bouviers van de familie, van een nachtelijke zwerftocht terugkeerde. Bob schreef enthousiaste verhalen over die zwerftochten.

De foto's in het album gaven een opwindende documentatie van Bobs leven. Er waren foto's van het versierde stadje, twee nogal pikante opnamen van Liesbeth in het roeibootje, foto's van de bende van Iwan, van Iwan aan Bobs vleugel, een door Nol genomen foto van Bob te paard ergens bij Brussel, een door Jean-Louis genomen foto van Bob aan de piano in zijn Parijse werkkamer, een uitgebreide reeks opnamen van zijn werkkamer (met Sjefs schets boven de piano) slaapkamer, foto-kamertje, gezichten op de Seine en kaden, van clochards en andere schilderachtige typen, natuurlijk van minnende paartjes, van het parkje op de punt van het eiland (een van zijn mijmerhoekjes) overdag met kinderen en 's avonds met paartjes, van de bruggen en naaste omgeving, van de Parijse familie, van leermeesters en van medeleerlingen. Hij had er een kaartje van Parijs bij geplakt.

Met Pasen zou hij bij mijn moeder zijn. Het aantal nachten slapen had hij al uitgerekend.

Het Zondagse bezoek aan mijn moeder werd voortaan wekelijks herhaald. Nu het voor iedereen duidelijk was, dat de dagen van mijn verblijf in mijns vaders huis geteld waren, werd deze meegaander. Elke Zondagmiddag lag er een dikke brief van Bob op mij te wachten en ik besteedde een deel van de Zondag om hem terug te schrijven. Op school, op straat tijdens zwerftochten en thuis tussen mijn leerboeken, schreef ik invallen op in een notitieboekje, en sloot deze krabbels bij mijn brieven in.

Wat slaag, scheldwoorden, bangmakerij en preken niet konden bewerken, bracht de briefwisseling met Bob spontaan tot stand (hoewel Bob over deze kwestie nooit repte): *ik beterde mijn leven*! Niet, dat ik plotseling een gewillig schoolkind werd (er waren incidenten en moeilijkheden te over) maar mijn

indolentie was verdwenen. Uiterlijk bleef ik de jongensachtige, onverschillig doende ‘wilde meid’, maar ik stelde weer hevig belang in de dingen waar wij over correspondeerden: tentoonstellingen, jeugdconcerten, een enkele opmerkelijke film voor alle leeftijden of ‘toegang boven 14 jaar’, en bovendien was er de vertedering om wat Bob vertederde en inspireerde.... Ik noteerde alle dingen en impressies, die mij ‘een mooi blij’ of ‘een mooi triest’ gevoel gaven. Daar deed ik Bob een buitengewoon groot genoegen mee. Het was een bezigheid, die sindsdien vele jaren tot mijn dagelijkse gewoonten behoorde. Ik liet zulke notitites wel eens aan Sjef lezen, die er over in de wolken was. Hij vond het verrukkelijk dat een veertienjarig meisje zulke dingen zó aan haar vriendje schreef; jammer, dat mijn vader te koppig en argwanend was om dergelijke invallen en impressies te lezen. Het zou goed voor hem zijn als schilder, zei Sjef; dat hij, nu de tijd gunstig was, een paar centen verdiende aan routine-landschappen en bloemstukjes kon niemand hem kwalijk nemen, maar het werken voor tweede-rangs-kunsthandels nam al mijn vaders tijd en aandacht in beslag. Hij had weinig omgang meer met kunstbroeders en ging nooit naar tentoonstellingen.

Als ik nu door de stad dwaalde, speelde ik dat ik samen met Bob was. Soms lachte ik luid over een opmerking, die hij in mijn geest maakte. Ik ging steeds meer dingen opmerken, die mij een mooi blij, of een mooi triest gevoel gaven. Mijn zelfmedelijden en minderwaardigheidsgevoelens, die ik onder het masker van onverschilligheid verborg, veranderden in snobisme, verwaandheid en honger naar bewonderd worden. Het gemak, waarmee ik de bewonderende en beluste blikken van grote jongens en mannen trok, was nooit in staat geweest mij werkelijk gevoel van eigenwaarde te geven. Ik wist nu wel, dat al die bewonderaars, of zij nu mooie, dichterlijke, of platte en schunnige woorden gebruikten, hetzelfde van en met mij wilden. Romantische jongens hadden een lange aanloop nodig en primitieve jongens namen nauwelijks de moeite van enige omhaal, sommigen probeerden het met zachtheid en medelijden wekken en anderen met overrompeling en bruutheid, maar het resultaat was altijd, dat zij de gehele hand probeerden te nemen als ik eventueel een halve vinger toestond, en daarna woedend werden of huilerig gingen doen.

Daarbij kwam, dat er lange tijd bijna geen week voorbij ging, waarin mijn vader of stiefmoeder mij niet voorspelden, dat ik al heel jong achter de Sint Nicolaaskerk bij een rood lampje zou zitten. Maar toen de briefwisseling met Bob tot stand kwam, begon ik mezelf met andere ogen te bezien. Ik vóélde me, als ik tentoonstellingen bezocht, en ik voelde me nog meer, als ik met Sjef (en later ook alleen; ik was altijd welkom) de opening van een tentoonstelling bijwoonde. Het was een verrukking, om dan eigenwijsheden te luchten tegen

verbaasde en geamuseerde kunstenaars, en daarna in een hoekje aantekeningen in mijn blocnote te gaan zitten schrijven en te doen, of alle mannen lucht waren. Het was heerlijk, hun complimentjes over mijn uiterlijke verschijning en snelle groei weg te vagen met spitse opmerkingen over hetgeen er hing en stond, en aldus het middelpunt van welwillende belangstelling te zijn. Er werd dan weldra door stoere schilders en beeldhouwers gebedeld om crue uitspraken over hun werk, hetzij lof, hetzij blaam. Ik kreeg herhaaldelijk verzoeken om te willen poseren, maar dat weigerde ik altijd, aangezien mijn vader bij herhaling verklaard had elke schilder de benen te zullen breken die mij naar zijn atelier meenam om te poseren. 'Ze beginnen met je kop te schetsen en eindigen met je in bed'. Soms liet ik mij meetronen naar de soos en als de pret dan haar hoogtepunt had bereikt, nam ik snel de benen, met het excuus dat ik moest studeren, dat ik moest werken aan het ontwassen der kinderschoenen. Ik deed dat ook wel, als ze met grappen begonnen over het thema 'nou, de man die jou krijgt....', of als ik jaloers was omdat het een of andere pikante model te veel aandacht kreeg (hoewel er dan ook het wapen der spitse conversatie was) of zo maar, om interessant te lijken of te plagen. Met hun geloei van verontwaardigde teleurstelling in mijn oren was het heerlijk om hard door drukke straten te rennen en mezelf gewichtig te voelen. Behalve behaagziek-verwaand en impertinent, was ik ook leergierig. Ik stelde werkelijk veel belang in beeldende kunst. Een bekend criticus gaf mij pro deo les in kunstbeschouwing.

Ik was ook plaagziek. Er waren enige rechercheurs, die kennelijk opdracht hadden op mij te letten. Als ik erg hard liep, en dit deed ik graag, werkte dit meestal op hun verbeelding. Als ik er in slaagde, een rechercheur of politieagent achter mij aan te krijgen, was mijn dag goed. Dan liet ik de stakker fietsen of lopen tot hij rood zag en verdween dan bijvoorbeeld stralend in Nols grootste kunsthandel. De chef werd een vriend van mij. Toen ik er de eerste maal aarzelend binnenstapte vroeg hij: 'Bent u niet de jongejuffrouw Daphne?' Het bleek, dat Nol mijn signalement verspreid had. De chef leende mij altijd zijn zakkam, hetgeen voor mij het bewijs was, dat hij mij bijzonder graag mocht; een kam lenen stond bijna gelijk met samen één sigaret roken of van één appel bijten. Ik mocht daar altijd mijn handen wassen en ging daarna mappen etsen en tekeningen en nieuw aangekomen schilderijen en gouaches bekijken. Als het stil was, voerde ik lange gesprekken met de chef. Er waren ook twee juffrouwen, maar die mochten mij niet. Een lijstenmaker en een mannelijk factotum gaapten mij alleen maar verbaasd aan.

'Dat *typische* knappe meisje, dat ik hier wel eens zie, wie is dat toch?' vroeg een van de vaste klanten, een mevrouw van middelbare leeftijd, op een middag aan de chef. Ik zat muisstil ergens in een hoekje op de grond in mijn blocnote te

schrijven, verscholen achter een sokkel. ‘Dat is het vriendinnetje van de zoon van onze eigenaar, mevrouw. Ze is niet alleen knap om te zien, maar ze is ook in andere opzichten knap. Een heel bijzonder meisje’. ‘Ach, wat roma-a-ntisch!’

Ik beet in mijn hand om het niet uit te jubelen. Dat was nu precies wat ik wilde: knap gevonden worden in andere opzichten.... Kort voor de Paasvacantie vond Nol mij daar. Ik stond achterin het benedenzaaltje. ‘Meneer!’ siste een van de juffrouwen geagiteerd. Nol zag mij bijna onmiddellijk. Hij wierp zijn hoed en jas toe aan de onderdanige juffrouwen en liep snel, met sonoor gejubel op mij af, zijn armen uitgebreid en zijn gezicht en ogen één blijde lach. Hoewel dat nu strikt genomen niet meer nodig was, tilde hij me op alsof ik nog steeds zes was en zoende mij herhaaldelijk op beide wangen. Ik liet mij niet onbetuigd. Hij zag er buitengewoon gebruind, gezond en stralend uil. Terwijl hij me mee naar boven voerde, zijn arm stevig om mijn schouders geklemd, klopte hij het toegesnelde personeel op de schouders en liet een vloed van kort saamgevatte nieuwsberichten en instructies uit zijn mond vloeien. Er zaten schilderijen en tekeningen in de auto die voor de deur stond, waar allerlei dingen mee moesten gebeuren; er kwam een tentoonstelling uit Parijs naar hier; er moest een persconferentie belegd worden; allerlei mensen moesten allerlei dingen doen.... en toen waren we de bovenzaal doorgelopen en traden het kleine privé-kantoor binnen. Nol tilde mij op het zware schrijfbureau, ging zelf in de draaibare stoel er achter zitten, pakte mijn hand en kuste die herhaaldelijk. ‘Dankbare vader kust hand van weldoenster zijns zoons’, zei hij. ‘Je kent die jongen bijna niet meer terug! Opgefleurd, vol werklust en élan helemaal weer jong geworden.... En jij ... jij ziet er ook al veel stralender uit. Wordt het Paasrapport beter dan het Kerstrapport?’ Wat hij allemaal kon onthouden was altijd weer verrassend. Ik vertelde hem, dat het Paasrapport een lichte verbetering te zien zou geven en vroeg: ‘Maar wat is er met Bob?’ In zijn laatste brief stond dat hij een beetje verkouden was.

Nol staarde mij met open mond aan. ‘Wat! Heb ik zo'n open kindergezicht, dat jij daar, al mijn oprecht vreugdebetoon ten spijt....’.

‘Wat is er met hem?’ drong ik ernstig aan.

‘Niets ernstigs. Hij ligt in bed met angina, brullend van woede, dat hij niet hier kan komen met Pasen. Daar zal geen sprake van zijn. En jij kunt nog niet naar Parijs zonder toestemming van je vader. Zo zie je.... toch nog een addertje onder het gras. Maar over vijftig dagen is het Pinksteren. Wil je hem graag zien? Dan zorg ik, dat je hem ziet, al moest ik er een vliegtuig voor charteren. Gistermorgen was ik nog bij Bob. Hij zal minstens een week huisarrest hebben. Met Pinksteren.... dan hen jij vrij, heb ik zojuist van je moeder vernomen. Dat wil je toch nog steeds, naar je moeder?’

Ik beaamde dat, doch met te weinig enthousiasme.

‘Nu ja, al is je vader dan een nijdas en een argwanende driftkop, je houdt van hem en je vindt het ondanks alles zielig ... Nee, is het dat niet? Wat dan?’

‘Ik ben jaloers op Liesbeth’, zei ik en veegde driftig een paar snel opgekomen tranen weg. Nol lachte zacht, tilde mij op zijn schoot en trok mijn hoofd tegen zijn schouder.

‘Ik heb Liesbeth zojuist ontmoet’, zei hij. ‘In mijn gedachten stond ze ook in een onvriendelijk hoekje genoteerd, maar eh.... het is een alleraardigst, ijverig, bescheiden meisje. Zo, en daar ben jij dus jaloers op.... Omdat zij zo'n alleraardigst, ijverig bescheiden meisje is, dat zo goed met je moeder overweg kan, terwijl jij....’. Hij droogde mijn tranen met zijn zakdoek. ‘Wat is dat toch met de vrouwen uit jouw familie.... altijd als ik er een zie moet ik tranen drogen’. Zijn jasje rook vaag naar parfum, alsof er een mondain vrouwenhoofd tegen had gerust. De telefoon op het bureau zoemde. Nol kon niet bij het toestel. Ik boog opzij en gaf hem zwijgend de hoorn. We glimlachten beiden. Waarom was mijn moeder niet met hem getrouwd? Ik had haar dat meermalen gevraagd. Zij suggereerde dan heel subtiel, dat Nol een charmante man was, maar niet zo hevig als het leek. Onbegrijpelijk.

‘Ja, breng alles maar hier’, zei hij in de hoorn. ‘Merci’. Ik nam de hoorn van hem over en legde die op de haak. ‘En ook jaloers, omdat Bob uitgerekend voor dat meisje.... Heerlijk!’ Hij drukte mij bijna plat. ‘Een volmaakt meisje moet ook een paar aardige onvolmaaktheden hebben, anders zou ze engelenvleugels dragen en ons gewone stervelingen vervelen’.

‘Volmaakt meisje!’ Ik snoof verontwaardigd. ‘Als de opvoedingsgestichten niet zo vol waren, zat ik hier niet’. Nol lachte. Er werd geklopt. Ik nestelde mij wat gemakkelijker op Nols schoot. Er waren maar twee mannen ter wereld meer, waar ik dat bij kon doen: Sjef en Nol. Een van de beide juffrouwen trad schichtig binnen en legde beleefd prevelend een stapeltje mappen op het bureau. Ik genoot van de situatie.

‘Zeg Miesje’, zei hij.

Miesje was ongeveer veertig jaar; zij was niet uitgesproken lelijk, maar stokkig en onvrouwelijk.

‘Ja meneer?’ fluisterde zij bedeesd. Ze stond met de deurknop in haar hand.

‘Je hebt je haar veranderd. Staat je goed, vind je ook niet, Daphne?’

‘Veel vlotter’, zei ik ernstig. Miesje vertrok blozend en stralend.

‘Waarom zijn hier twee van die pinnige juffrouwen?’ vroeg ik.

‘Wel, de kunstschatten lijken er mooier door, en dan.... de bedrijfsleider is een uitstekende kracht, maar, zoals een Chinees spreekwoord zegt: knappe dienstmeisjes brengen onvrede in den huize’. Nol legde zijn hand onder mijn kin

en keek mij vorsend aan. ‘Is hij altijd correct tegen jou?’

‘Jewel meneer de specteur, 'k sweer ut.... Hij kijkt wel eens wat smachtend, maar dat ben ik gewend’.

‘Wel ja, word jij maar fijn verwaand. Voorlopig is dat beter dan tragische ideeën over “slecht”, weet je nog, kleintje? Is die lange broek eigenlijk uitdaging of bescherming?’

‘Bescherming, vooral met aangesjorde riem.... en je kunt zo fijn overal op de grond zitten.... Dit zijn eigenlijk geen dingen om met een kind van veertien te bespreken!’ voegde ik er bestraffend aan toe.

‘Wat je zegt’, verzuchtte Nol. ‘Ik zou je graag eens mooi aankleden. Je bent zo'n mooie pop om aan te kleden, maar met zo'n vader en zo'n moeder.... zo trots en streng. Zeg, Bob stuurt je toch niet te veel presentjes? Anders krijgen we daar weer moeilijkheden mee’.

‘Boekjes, stuurt hij. Met opzet zoveel mogelijk kleine en dunne. Hij correspondeert daar weer ernstig over met Iwan, wat je aan een beginnelinge het beste kunt geven, en Iwan loopt de antiquariaten af om uitverkochte bundeltjes te vinden. Ik doe maar net, of ik ze te leen krijg, hoewel, soms schrijft hij er dingen in.... En laatst heeft een geheimzinnige boodschapper een flesje parfum voor me gebracht. Mamma zag groen van afgunst, omdat het zo'n duur flesje was’.

‘Ik dacht al zoiets te ruiken’, zei Nol, snuffelend.

‘U vindt het toch ook leuk, oom Nol, dingen die niet kunnen? Een straatkind met Chanel en Nijhoff?’

‘Als het niet al te erg wordt, ja.....’. Hij lachte vertederd.

‘En ieder Zondag staat er een bos bloemen klaar, die zet ik dan naast me, als ik zijn brief lees en beantwoord. Pappa zegt er niets van tegenwoordig, als ik bloemen meebreng; hij denkt, dat ze van oom Louis komen of zoiets. Hij heeft ze zelfs al geschilderd!’ ‘Elke week bloemen....’. Nol zuchtte en keek oneindig weemoedig. ‘Zo kijkt mamma ook, als ik Zondagmiddags m'n bloemen kus en met foto's en brieven in de weer ben, *precies*!’

Nol staarde het raam uit en zei: ‘Hij is zo extreem. Als ik niet preekte, zou hij de hele weg van het huis van je vader naar dat van je moeder met bloemen laten bestrooien en duizend figuranten huren, die allemaal tegen je moesten glimlachen, en zangkoren om 's avonds slaapliederen onder je raam te zingen.... Pas had hij weer een verschrikkelijk wild plan om je gramofoonplaten van hem te sturen - in Parijs maken ze die weer volop - met een grootse installatie erbij om ze te draaien, praaten speelplaten, begrijp je? Als je eenmaal bij je moeder woont, staat je nog wel het een en ander te wachten.... Eén ding, Daphne, schrijf hem niet al te somber over jezelf. Je kunt hem gerust fijne trieste dingen

schrijven.... hij is nu eenmaal een soort Zondagskind, en daarom fascineren hem juist trieste toestanden en dingen. Hij is dol op Parijs bij nacht, op verlaten Seine-kaden en zielige zwervers. Maar jij, dat is een andere zaak. Hij is zo overdreven bezorgd over je - en ik misschien weer over hem - dat hij 't er, ondanks alles, soms haast niet kan uithouden. Ik heb zelfs.... o, neen, dat is een geheimpje’. (Hij had bijna verklapt, dat ik discreet beschermd werd door een particulier detective die er, in tegenstelling tot de rechercheurs, maandenlang in slaagde, onopgemerkt te blijven). Ik vertelde Nol dat ik mijn verhalen inderdaad enigszins censureerde en daarbij Sjef als maatstaf nam. Persoonlijke gebeurtenissen, die voor Sjefs kinderoren niet geschikt waren, vermeldde ik ook niet in mijn brieven aan Bob. Nol prees mij vurig, maar toen ik hem een paar van die verhaaltjes vertelde, betrok zijn gezicht meer en meer. De telefoon onderbrak mij enige malen. Toen zei ik: ‘Ik zal u maar niets meer vertellen, want u kijkt zo ongelukkig’.

Nol knikte ernstig en zei: ‘Ik ben slechts een oppervlakkige egoïst, die graag plezierige dingen ziet, hoort en ervaart. Daarin ben ik volstrekt niet origineel overigens; de halve mensheid is zo, maar dat is geen excuus.....’. Hij zuchtte enige malen diep. ‘Nu moet ik je wegjagen’, zei hij, ‘niet vanwege die realistische verhalen, maar allerlei tijdbommen, die ik geplaatst heb beginnen nu te ontploffen, en dan is de aardigheid er voor jou af. Nog één ding: doe wat je wilt, maar zorg dat je overgaat naar de vierde en verwaarloos vooral je talen niet!’

Er zat inderdaad een clubje mensen op hem te wachten, waaronder enige kunstenaars, die ik kende. Ik was zo vervuld van ons hartverwarmend onderhoud, dat ik niet lette op de zwarte Citroën, die voor de kunsthandel geparkeerd stond.

4

Zoals zoveel driftige mensen, had mijn vader een klein hartje en kon zeer sentimenteel worden. Toen de onherroepelijke uitspraak kwam, dat ik naar mijn moeder zou gaan, bewoog hij hemel en aarde om mij althans tot de Pinkstervacantie bij zich te houden (waarin de tegenpartij, na dringende verzoeken van mij, toestemde) en kocht zwarte textielpunten voor mij. We trokken er samen op uit om nieuwe kleren voor mij te kopen en hij liet mij geheel vrij bij de keuze. Telkens verzekerde mijn vader mij, dat hij het nooit kwaad bedoeld had, dat hij thuis ook met de mattenklopper kreeg, dat hij het allemaal zo graag anders had gezien, dat hij me die rijke jongen best gunde, maar dat hij bang was, dat ik misbruikt zou worden en zo meer. Nu was het mijn

stiefmoeder (die haar tweede kind verwachtte) die het moest ontgelden, omdat zij kleinzielig, afgunstig en zelfs ‘burgerlijk’ was. Mijn vader had altijd nijdig en kleinerend gedaan over mijn ‘snotneuzerige en opgeblazen opmerkingen over kunst’, maar toen hij kort voor mijn vertrek koortsachtig mijn beeltenis in olieverf wilde vereeuwigen en niet slaagde, luisterde hij naar mijn opmerkingen en raadgevingen als een stervende naar de woorden van een geestelijke, begon opnieuw, smeet zijn penselen door het atelier en verklaarde huilerig, dat ik veel knapper was dan hij, de ongelikte boerenpummel, die alleen geschikt was voor handige landschapjes en bloemstukjes.

Toen het uur van afscheidnemen was aangebroken, stond hij er op, mij naar de tram te brengen. Het afscheid van mijn stiefmoeder was koel, zelfs toen ik in een opwelling de prachtige beer, die ik eens van Nol had gekregen, aan mijn broertje vermaakte. We wensten elkaar afgemeten het beste. Mijn vader droeg de grote koffer. Enige eigendommen had ik al eerder naar het huis van oom Louis gebracht.

Het was Vrijdagavond voor Pinksteren, een bijna zomerse avond. Ik had mijn lange broek in de koffer geborgen en droeg een lichtblauwe zomerjurk; een kort zomermanteltje had ik los over mijn arm. Mijn vader wist, dat ik Bob de volgende dag zou ontmoeten en daar zeer opgewonden-blij over was. Het was hem niet ontgaan, dat ik de laatste maanden zo was opgefleurd. Ik herhaalde mijn belofte, mijn vader regelmatig op te zoeken en hij herhaalde de zijne, een deel van het opgepotte geld te gebruiken voor een trektocht door Frankrijk als voorbereiding voor een expositie

‘Nou, nou’, zei ik, toen de tram aankwam, ‘ik vertrek niet naar Indië!’

Diep in gedachten stond ik even later op het achterbalcon van de rammelende, slingerende tram en staarde met nietsziende ogen in de ruimte. Een aanhoudend toeterende claxon wekte me uit mijn gepeins. Ik zag een onopvallende zwarte Citroën met een Frans nummerbord en een grote koffer op het dak. Plotseling herinnerde ik mij, dat ik deze auto heel vaag had opgemerkt voor de kunsthandel van Nol en eveneens schuin tegenover het huis van mijn vader. In mijn geest hoorde ik het starten van de motor, die zacht achter ons bleef brommen, terwijl mijn vader en ik naar de tram liepen. En terwijl ik mij dat herinnerde, zag ik eindelijk Bobs wuivende arm en een stukje van zijn gezicht door het opengedraaide raampje van het achterste portier. Mijn hart bonsde wild. Tranen sprongen in mijn ogen. Ik lachte zenuwachtig en greep mijn koffer. Toen de tram bij de halte vaart minderde, kwam de auto aanbrommen, terwijl het achterportier langzaam openging. Bob maakte bezwerende gebaren naar mij. Zijn ogen waren wijd opengesperd. Ik proefde bloed aan mijn onderlip. Struikelend over benen en tassen tuimelde ik de tram uit, zodra deze stilstond. Bob sprong mij tegemoet.

We konden geen van beiden een woord uitbrengen. Hij greep mijn koffer en wipte de
ze op de lege zitplaats naast Nol. Toen trok hij mij, onder de luidruchtig geuite belangstelling van het publiek naar binnen. 'Dag Daphne!' riep Nol vrolijk, 'heb ik woord gehouden? Zeg maar niets. Vergeet mij maar!' Hij begon een liedje te fluiten. Door de schok, waarmee de auto verder reed, tuimelden Bob en ik op de achterbank. We kusten elkaar hongerig en rusteloos en onze armen en benen omknelden elkaar wild. Hoelang we bezig waren weet ik niet, maar plotseling schalde Nols stem: 'Orde! Netheid! We krijgen politie-contrôle!' Hij remde heftig om ons op te schrikken en reed toen langzaam nog een eindje door alvorens geheel stil te houden. Bob vond het eerst zijn bezinning terug. Hij trok mij overeind, vond op de tast mijn manteltje, sloeg mij dat los om en trok mijn jurk over mijn knieën. Met tegenzin trok ik mijn hand uit de halsopening van zijn hemd en opende mijn ogen. Toen ik uit de tram tuimelde, was de zon nog niet onder. Nu was het aardedonker. Rijkspolitiemannen met zaklantaarns gewapend controleerden Nols paperassen. Ik knoopte het manteltje dicht. Bob en ik hadden nog geen woord gewisseld, alleen gekreun en zuchtende uitroepen. We keken elkaar aan in het licht van de koplampen van een passerende auto.

'Hoe is dat raampje dichtgekomen?' Het waren mijn eerste woorden.

'Om u te dienen, jongejuffrouw', zei Nol.

'Welbedankt, oom Nol, bedankt voor alles'. Ik aaide onze weldoener over zijn hoofd en hals

'Blijf nog even keurig zitten, kinderen. We naderen een enigszins verlichte stad, waar enige honderdduizenden mensen op jullie neerzien'.

We namen elkaars gezicht tussen onze handen. Lantaarnlicht gleed af en aan.

'Waar gaan we heen?' fluisterde ik.

'Naar De Beukenhorst. Je moeder en oom Louis komen morgenavond'. 'Ben ik niet te groot geworden?'

'Neen, precies de juiste maat'.

Ik beet zachtjes in zijn oorlelletje en fluisterde: 'En de tweelingen?

'Onwaarschijnlijk mooi. Volmaakt. Om dol van te worden'. Hij drukte mij tegen zich aan. Nol begon zacht te zingen.

'Je baard prikt echt een beetje, grote man. Was je ook zo heel, heel ver weggezweefd?'

'Ontzettend. Heb ik je geen pijn gedaan?'

'Je stem is zwaarder geworden. Pijn? Ja, heerlijk. Druk me plat!'

'Zo altijd te kunnen blijven rijden', zei hij. De motor bromde harder. Het lantaarnlicht werd schaarser en verdween geheel. Nol zong harder. Ik gleed langzaam

achterover en zweefde weg.
‘We naderen de pont. De laatste.... we kunnen niet langer rondtoeren!’ riep Nol na een lange rit, waarvan ik mij alleen vaag hotsebotsen van de auto, luidkeels zingen van Nol en een eindeloze wilde roes herinner. Bob kon op dat moment niet antwoorden omdat zijn hoofd bekneld zat en uit mijn mond kwamen kreten, die ik, door Nols geroep gewekt, met verbazing aanhoorde. Maar we slaagden er toch na enige tijd in tot het aardse leven terug te keren. Ik herinner me, dat ik ijverig de twaalf knoopjes van mijn nieuwe jurk vastmaakte, maar van boven een knoopsgat en van onder een knoop over hield. We reden de pont op. Een paar lichtjes pinkelden op de zwarte rivier. Nol stak een sigaret op en ging neuriënd naar buiten. Wij zaten dicht tegen elkaar aan en fluisterden malle woordjes. Ik stak de vingers van Bobs linkerhand in mijn mond en zoog er op.
‘En dan te bedenken, dat ik me had voorgenomen, je alleen maar stilletjes tegen me aan te houden’, zei Bob peinzend.
Ik deed zijn vingers uit mijn mond, lachte en zei: ‘Gekkerd, hoe kon je dat nu denken? Zeg.... was dat nu wat de Franse boerenkindertjes doen, wat je daarnet deed?’
Hij schudde van het lachen. ‘Misschien wel.... scherpzinnig meisje. Ik ben weer veel te hard van stapel gelopen. Dit had ik nog een beetje willen bewaren’. ‘Zou Nol het niet erg hebben gevonden? Ik ging geloof ik wel erg te keer daarnet, toen je zo met je tong....’. Ik huiverde en trilde nog wat na.
‘Hij is met opzet uren omgereden, de goeierd. Maar leuk was het niet voor hem, twee van die wilde steunberen’.
Zijn handgleed ouder mijn arm door en streelde mijn borst.
‘Vannacht wil ik bij je blijven, heel stilletjes tegen je aan liggen’, prevelde ik slaperig.
‘Maar je moet er morgen mooi en fris uitzien.... dan klimmen we op onze toren en laten de hele, hele wereld achter ons’.
Er bewogen schimmige figuren over de pont. Het was heel stil. Alleen het brommen van de machine van de pont was te horen. In de verte blies een boot. De fluit van de pont antwoordde. Het brommen van de auto zoemde in mijn hoofd na.
‘Waar blijft Liesbeth nu?’ vroeg ik.
‘Bij haar ouders in het krot’.
‘Vind je het naar, dat ik jaloers ben? Ja hè?’
‘Och.... 't is niet nodig’.
‘Heb je mooie muziek gehoord, nu, tijdens de rit?’
‘Soms een beetje *La Mer*’,

‘Dat dat toch al veertig jaar oud is hè....’.

‘Schat! Snobistische boef! Ik kom je straks instoppen, goed?’

Hij drukte mij kreunend tegen zich aan en zoende mijn mond. Nol stapte weer in en startte de auto. ‘De benzine is over een half uur op’, zei hij. ‘We rijden nu naar huis’.

‘We zullen er rekening mee houden’, verklaarde Bob. ‘Heb je erg tegen je tranen moeten vechten, ouwe jongen?’

‘Doe wel en zie niet om.... heb ik aldoor gedacht’.

‘God zal 't je lonen’, mompelde Bob.

5

Het platte dak van de toren was veel groener geworden. Vlierstruiken en wilgenroosjes waren heel ver uitgelopen en vormden schilderachtige hoekjes en hutten. Er nestelden vogels in spleten en scheuren van de dikke muren en achter de grootste vlierstruik was het ijle gepiep van jonge vogeltjes te horen. Een weelde van bloeiend onkruid stond te pralen in het felle middaglicht. Witte wolken zeilden langs de diepblauwe lucht. De rivier was zilverig blauw, bestrooid met witte zeilen en donkere, langzaam voortploegende vrachtschepen. De warmte was zomers.

‘Wat zeggen de vogels?’ prevelde Bob. Wij lagen in de zon uitgestrekt.

‘De lijster vertelt aan de rietvink, dat het paradijs is neergedaald op het dak van de toren en dat twee jonge mensendieren al hun namaakveren hebben weggedaan. De rietvink komt kijken en vindt ons erg lief en hij vertelt aan de roodborst, dat we naar bloemen ruiken en dat het zwartkopmannetje van de kraaien afstamt, omdat hij van een blikkerend speelgoedje nog meer lijkt te houden dan van het geelkopvrouwtje. En de roodborst vertelt het aan de nachtegaal en de nachtegaal jubelt het tegen de sterren en de sterren fluisteren het tegen de maan en de maan schrijft het op de rivier en de rivier murmelt het tegen de veerboot en de veerboot vertelt het aan de veerman en de veerman vertelt het aan de vrouwen van het dorp, die hun wasgoed uitslaan in de rivier en de vrouwen vertellen het aan iedereen. Wee ons!’

‘Pronkvogeltje.... Zeg, wist jij, dat sommige vogels een jaar of langer verloofd zijn? Het jonge mannetje maakt zijn vriendinnetje het hof en bouwt fantasienestjes, om met zijn kundigheid te pronken. Ze trekken samen op, maar bouwen nog geen echt nestje’.

‘Zou de lijster het geelkopvrouwtje erg dom vinden, dat ze alles meteen wil?’

‘Och, hij voelt het wel aan, denk ik. Maar een tikkeltje verstandigheid geeft op den duur veel plezier’.

‘Maar je hebt eens gezegd dat, omdat ik het graag wilde, toen ik eerst dacht dat ik nog te klein was.... weet je nog? Lach me niet uit!’

‘Twee moeten het samen graag willen en groot genoeg zijn. Ik wil niet, omdat ik van je hou’.

‘Moet ik dan eerst een lijster*besje* worden? Au, niet zo hard! In mijn klas weet ik van minstens drie meisjes....’.

‘Die zijn ouder’.

Ik woelde door zijn haar en trok er hard aan. ‘Moet je altijd gelijk hebben?’ pruilde ik. ‘Ja, ze *zijn* ouder. Wat zou dat?’

‘Ze deden het alleen omdat ze bang waren hun vriendje kwijt te raken. Mij raak je nooit meer kwijt... nooit meer, nooit meer. En jij geniet van wat wij doen, en zij in hoofdzaak niet doen, duizend keer meer dan zij van wat zij wel en wij niet doen. Jij laat een hele toren meetrillen van enthousiasme, wegzwevend naar de maan en de sterren’.

‘Ja, dat is zo. Aai mijn zusjes eens.... ze zijn zo veel alleen geweest. Soms streelde ik ze en speelde met ze en verbeeldde me, dat jij het deed. Denk je, dat ze daar zo flink van geworden zijn? Geef ze nog eens kusjes, namens mij....; ze zijn zo ver van mijn eigen mond af. Waar denk jij aan, als je met jezelf speelt?’

‘Aan hetzelfde als jij, vrees ik’.

‘Zie je, in gedachten zijn we eender. Hè, vertel eens wat meer! Wat denk je dan allemaal?’

Hij lachte stilletjes. Ik streelde met mijn hand over zijn borst. Bij het kuiltje groeide een beetje donker haar. ‘Ik neem de zon weg....’ prevelde hij en ging weer op zijn rug liggen. Hij schoof zijn arm onder mijn schouders. Ik duwde met mijn elleboog zacht in zijn zij. ‘Meestal fantaseer ik dan heel bonte dingen’, zei hij. ‘gewoon maar heel bonte dingen. Dat we ergens een luxueus stil huisje hebben en elkaar in een poos niet hebben gezien. We doen het meteen al achter de voordeur met alles aan, zo'n haast hebben we, en halverwege de gang en zo maar door, en overal liggen onze kleren, en dan in het bad en weer opnieuw, op alle denkbare manieren. Flauwe jongensfantasieën. Geen mens kan zoiets volbrengen. En jij?’

‘Ik ook. Vooral over de eerste keer en dat we het dan zo heerlijk vinden, dat we niet meer kunnen ophouden en wat jij dan allemaal met mij doet en ik met jou. Ik ben zo *ontzettend* nieuwsgierig hoe het zal zijn! Hoe lang nog?’

‘Minstens een jaar, als ik niet bezwijk. Maar stel je er toch vooral niet te veel van voor.... Het maakt zo weinig verschil meer’. Ik zuchtte dramatisch. Toen vroeg ik: ‘Wat dacht je, toen je me met m'n vader uit het huis zag komen?’

‘Eerst dacht ik hardop een paar opgeluchte woorden. Nol begon, als dit ter sprake kwam al verdacht in te binden, maar een jaar geleden maakte hij me wijs,

dat je vol met puistjes zat en kromme benen had. Je begon meer en meer op te knappen, berichtte hij later'.

'Wat een gemenerik. O, maar een jaar geleden had ik puistjes en m'n benen zaten in een lange broek'.

'Deze benen....' prevelde hij, en streelde er met zijn voet langs, 'net goed, wat hebben anderen er ook mee te maken.... *Twee hete borsten zijn goed, en twee hete benen zijn beter*'.

'Hè, hè....' vermaande ik.

'Zegt J. W. F. Werumeus Buning. Een heel deftige dichter, van *De Ballade van de Boer*, weet je wel? O, maar 't gaat nog verder: *Maar een mens heeft ook nog een hart; als je oud bent versta je mij beter.... Voor twee stuiver anjelieren*, heet het bundeltje. Je krijgt het nog. Coplas, Spaanse volksliedjes, soms nogal ondeugend. Hoe vind je deze: *Ik hield midden in een copla op / Want je sliep met blote borsten. God had het mij nooit vergeven / Als ik zo mijn tijd vermorste*'.

'Leuk. Dappere man, die Werumeus Buning. Niks voor school. Maar eh.... en toen?'

'Ik dacht: God, laat haar omkijken. Ik dacht: zulk haar heb ik in heel de wereld nergens gezien; het is nog mooier geworden, dacht ik, iets minder steil. Het is van mij, dacht ik, ik mag het strelen en tegen me aanvoelen en door mijn handen voelen gaan en er mijn gezicht in drukken en er de geur van opsnuiven. Toen keek je een klein beetje om. Ik dacht: zo'n mond is er nergens ter wereld en die zal ik zoenen, zoenen, en haar benen en alles zal ik zoenen.... Je zag er nog veel mooier, gezonder, gaver, overrompelender uit dan ik ooit had gedroomd. We stonden op gepaste afstand stil en ik dacht: had ik maar een kijker. Eindelijk, eindelijk, bij het instappen, streek je bij het omhoogtrekken van je koffer je blauwe jurk omhoog, niet hoog genoeg, tot hier ongeveer'. Hij streelde het plekje. 'En toen stierf ik van angst, dat je vol enthousiasme uit de tram op straat zou vallen, toen je me gezien had. Nol riep troostend, dat je zo bij de hand was. Beestachtig, dat je die koffer bij je had, anders had ik je zo mooi kunnen opvangen en meteen wild naar binnen kunnen sleuren, als in een gangster-film. En wat dacht jij?'

'Ik was alleen een brok zenuwen in een nieuwe jurk. Misschien dacht ik: wat een geluk, dat ik nieuwe kleren aan heb. Wat een geluk dat pappa er op stond, dat ik eerst in de teil ging en m'n vuile goed achterliet voor tante om te wassen. Het viel me op, dat je hoofd iets smaller was dan ik dacht en dat je gezicht iets doorschijnends heeft. En je donkere haar viel me op. Het zat gelukkig niet stijf. Je had er vast in gewoeld en aan getrokken. En ik dacht: als ik nu maar niet ga huilen.... O, Bob! Zou dat kunnen, dat je me eens bij school afhaalt, op dezelfde manier, maar dan zonder grote koffer, met een auto, net als in meisjesboeken?!

En de hele school kijkt met open mond toe....’.

Hij trok mij enthousiast tegen zich aan. ‘Meesterlijk! Dat gaan we een keer opvoeren, zorgvuldig voorbereid. Als Nol de nieuwe auto heeft. Dat moet te organiseren zijn. Of we lenen een grote slee, met chauffeur. Heerlijk gek kinderachtig onmogelijk doen! Zie je, hoe verrukkelijk het kan zijn, als je heel jong bent? 't Heeft beslist óók voordelen....’.

Ik werd langzaam wakker. De zon stoofde mijn naakte lichaam, maar beneden mijn knieën waren mijn benen koud. Ik tastte slaperig naast me en keek rond. Bob was weg. Ik trok mijn knieën op, zodat ik weer geheel in de zon lag en rekte me behaaglijk uit. Op de rivier blies een boot. Het geluid echode terug. Zo is het ook op zijn île Saint Louis, dacht ik. Wat een succes was de verrassing geweest, dat ik de kaart van Parijs al zo in mijn hoofd had. Met opzet had ik daar nooit iets over geschreven. De *appendice* uit een oude Baedeker van oom Louis was de bron waaruit ik deze wijsheden putte, nadat ik de voornaamste boulevards, kaden en straten en de namen van alle bruggen uit mijn hoofd had geleerd van het kaartje in het album. Van de buurten waar Bob veel kwam bleek ik nagenoeg alles in mijn hoofd te hebben.

De zilveren klanken van het clavecimbel stegen langs de wenteltrap omhoog en verwoeien in de warme, geurige lentelucht. De regelmatige, barokke muziek veranderde plotseling in barbaarse syncopen. Ik hoorde Bob luidkeels een saxofoon nabootsen en daarna een trompet. Haastig trok ik mijn schoenen aan en repte mij over het dak naar het groene huisje, waar mijn kleren lagen. Ik wierp mijn jurk over mijn hoofd en snelde naar beneden. Hij keek om toen ik binnenkwam en lachte. ‘Gaat mieters!’ riep hij. ‘Ik zal een paar blues voor je spelen’. De duim met het diepe litteken repte zich vrolijk met de andere vingers over het oude klavier. Voor het oog was er van een handicap niets te bespeuren. Ik schudde misprijzend mijn hoofd. ‘Geen stijl’, zei ik.

Hij hield op en trok mij op zijn schoot. ‘Zo, schooljuf. Critica in de dop.... is dat geen stijl! Misschien niet. Wacht maar, tot ik uit Amerika terugkom. O ja, dat heb ik je expres nog niet geschreven. Er zijn plannen, dat ik een maand of tien naar de States ga; er is daar een enorm muziekcentrum. Langer dan tien maanden houd ik het vast niet uit, tenzij jij meegaat. Behalve dirigeren wil ik er negermuziek gaan horen, nog meer negermuziek’. Vanuit Parijs had hij mij enthousiast geschreven over een negerpianist, die zo geniaal blues improviseerde. Bob maakte in die tijd studie van de integratie van volksmuziek in het werk van moderne componisten. Hij was bevriend met een Parijs musicoloog, die een zeer grote collectie gramofoonplaten van Westeuropese volksmuziek bezat.

Zijn armen reikten aan weerskanten langs mij heen. Hij sloeg een paar accoorden aan. ‘Van de week hoorde ik een oude Bourrée, gezongen, een koor, ragfijn doorwerkt als kant en toch fors en natuurlijk, dat ging ongeveer zo....’. Hij speelde me een stukje voor. We spraken over de invloed van de volkskunst op de beeldende kunsten en muziek en over abstracte kunst, die ik verdedigde. Bob vond alles goed, als het maar niet vervelend was. Sommige moderne muziek was wel knap doch droog, was een van zijn stokpaarden. Kunst moest behagen, schokken, emoties geven, en mocht dus niet saai zijn, zoals volgens hem met sommige muziek van Bartòk, Hindemith en Milhaud het geval was, zoals ook met schilderijen van Klee en Mondriaan. ‘Als er maar kracht, spanning in zit’, opperde ik. ‘Zeg, wat vind jij van Sartre?’

Hij schoot in de lach en wiegde mij zacht heen en weer. ‘Vinden je leraren je niet onuitstaanbaar? Paedagogisch besta jij niet; net als die giraffe.... Een man zag voor het eerst van zijn leven een giraffe en zei: dat beest bestaat niet..... Sartre! Heel Saint Germain des Prés praat over niets anders. Het existentialisme is een filosofie, waar maar een paar mensen iets van begrijpen. Alles wat ik er van snap is, dat het onze eigen verrekte vrije wil is, dat jij nu op mijn schoot zit, dat hebben wij zo gekozen en daar draaien we dus voor op. We hadden bijvoorbeeld ook kunnen kiezen om tien jaar te wachten en de helft van de pret of alle pret te missen. Zeg, vamp, je hebt niets aan onder die jurk!’

‘Mijn eigen vrije wil. Ik had ook een borstrok aan kunnen doen. Zeg.... laten we nog eens spelen, dat ik uit de tram kom.... De trap is de tram en jij zit hier in de auto.... nee, dat bankje daar is de auto’.

De volgende avond was er een plechtig diner ter ere van Bobs achttiende verjaardag. Ik zat tussen Bob en Iwan in de grote eetkamer van De Beukenhorst. Iedereen was in avondtoilet, behalve ik. In mijn stemming overheerste het gevoel ‘dit alles te mogen meemaken’ over mijn gevoelens van kleinheid, onhandigheid en angst. Dit alles te mogen meemaken.... een copieus diner bij overvloedig kaarslicht, aan een prachtig gedekte tafel, temidden van zwartgerokte cavaliers en beeldschone dames in plechtige, zowel als geraffineerde, betoverende avondjaponnen.... ik, het veertienjarige schoolkind, gekleed in het simpele marine-blauwe jurkje, dat mijn stiefmoeder had vervaardigd om bij schoolfuifjes te dragen, versierd met het hangertje, dat ik van Bob had gekregen. Mijn eigen moeder had kort tevoren mijn garderobe met mij besproken en gezegd, dat er sprake was van een etentje ter ere van Bobs nabije achttiende verjaardag. Dit somptueuze feest kwam geheel onverwacht en Bob had pret over mijn verwarring en bevangenheid, die hij ‘ook veertienjarig’ en ‘zo decoratief’ vond. Hij overlaadde mij met complimenten en als ik zei, dat ik zo

afstak bij de dames betoogde hij, dat heel mooie jonge dames nooit hun blote schouders aan een diner laten zien; dat was een kwestie van beleefdheid en naastenliefde tegenover de minder mooie en minder jonge dames. Volgens Bob maakte zelfs de knappe vriendin van Iwan, die ongeveer eenentwintig jaar was, een vervallen indruk naast mijn pas ontloken bloei.

Bob was het stralende middelpunt van het feest en op een welhaast iedereen vertederende manier liet hij mij in de aandacht en sympathie van de gasten delen. Ik werd aan niemand als het vriendinnetje van Bob voorgesteld, maar ik was het vriendinnetje en hoe ingetogen wij ons ook gedroegen, vooral de mannen maar ook het merendeel der vrouwen keek geroerd naar ons. Bob straalde van trots over mij.

Er zaten bijna dertig gasten aan; een bont gezelschap. Enige Hoger-Leven-vrienden van Bobs moeder, enkele belangrijke relaties van Nol, vergezeld van filmsterachtige dames met blote schouders en gedurfde décolleté's, een dirigent, een beroemd pianist, een bankier die musicus had willen worden, met zijn vrouw, die een bekend zangeres was geweest, en een Parijs musicus, een van Bobs nieuwe mentors, die verklaarde, altijd bankier te hebben willen worden, mijn moeder en oom Louis, en het oude doktertje met zijn vrouw.

Mijn moeder toonde zich aanvankelijk nogal geshockeerd, dat ik, het pas ter nauwernood aan het tuchthuis ontsnapte straatkind, in een uitgelezen gezelschap tafeldame van de hoofdpersoon zou zijn. Zij was, voor het feest begon, wel een uur met mijn uiterlijk bezig en overlaadde mij nerveus met duizend wenken en vermaningen. Later knikte ze mij enige malen goedkeurend toe en was zichtbaar opgelucht, dat ik me zo bescheiden gedroeg. Zelf was zij als tafeldame van de gastheer een van de stralendste vrouwen, die de feestdis opluisterden. Sinds kort was zij geëngageerd door een nieuw toneelgezelschap, dat hard werkte om na de zomer te debuteren; het jaar ‘uitsluiting’ waartoe zij was veroordeeld, was dan intussen verstreken.

Alle gasten amuseerden zich kostelijk. Voor de meesten was dit het eerste grote diner sinds vele jaren, en ik denk, dat daarom hun feestelijk gevoel van ‘dit te mogen meemaken’ verwantschap had met het mijne. Alle mannen keken lief naar mij en van de vrouwen waren er maar enkele, die neerbuigend-vriendelijk deden tegen het schoolkind. De mensen die mij niet kenden wisten niet, dat ik werkelijk zo jong was als ik er uit zag. Toasten en speeches werden in het Frans, Engels en Nederlands gehouden, en bij de gesprekken hoorde men alle drie talen dooreen gebruiken.

Tot de neerbuigend-vriendelijke dames behoorde de vriendin van Iwan, een zorgvuldig gemaquilleerde brunette, studente in de rechten, een hooghartig meisje, dat er ondanks haar aristocratische afkomst en manieren niet geheel in

slaagde, haar groeiende ergernis over mij op passende wijze te bemantelen. Het beviel haar niet, dat Iwan en Bob zo'n uitbundige aandacht aan mij besteedden. Dat was ook al gebleken bij een wandeling, die wij 's middags hadden gemaakt. Zij was nogal verliefd op Iwan en werd graag aangehaald, maar keek dan met een gezicht van ‘wat vervelend dat er een kind bij is’ naar mij, als Iwan haar in zijn armen klemde. Voor echte jaloezie had zij geen reden, want als vrouw was ik voor Iwan zoiets als het amusante kleuterzusje van de goede vriend, wier opmerkingen men in de krant zet onder het hoofd ‘uit de kindermond’. Zij verzette zich tegen mijn succes, door zeer diepe dingen te zeggen, waar schoolkinderen per se niet van gehoord hebben, hetgeen Iwan beantwoordde door terstond zeer ernstig mijn mening over zo'n diepe zaak te vragen. Soms vertaalde hij dan zo'n antwoord langs zijn vriendin heen tegen de Parijse musicus, die het weer aan zijn tafeldame overbracht. Natuurlijk spraken we over Sartre, wiens naam ik drie weken tevoren voor het eerst had gelezen in een cultureel maandblad, dat ik op school onder de bank las in de hoop, dat de leraar het voor een pikant kitschblaadje zou houden, wat hij ook deed trouwens. (Hij griste het blad uit mijn handen met de woorden: ‘Zozo! vind jij dat interessanter dan onre-’, keek, las de titel en verzuchtte: ‘Je hebt waarachtig nog gelijk ook!’) Ik vertelde Iwan, dat Sartre niet zo origineel was als het leek, omdat hij het laatste zinnetje van Huis Clos: ‘Continuons’ van een Noorse toneelschrijver had overgenomen, die er ook een toneelstuk mee had besloten.

Iwan rustte niet voor hij wist, waar ik die wijsheid vandaan had.

‘Ik heb er altijd van gedroomd, een zusje te hebben zoals jij bent!’ riep hij uit. ‘Zou je een aardige broer voor me zijn? Ik geloof dat je blij mag zijn, dat het niet zo is. Ik ben echt niet wat je noemt een lief, oppassend meisje. Zou je met Bob vechten, als je mijn broer was. Echt vechten bedoel ik!’

Iwan keek beteuterd en zei: ‘Daar dacht ik niet aan....’. Hij kon kinderlijk - openhartig en trouwhartig zijn. ‘Weet je’, zei hij, ‘ik heb vroeger heel wat vroeg volwassen meisjes gekend, maar ze waren altijd dom, eenzijdig, het lag er allemaal zo dik op, dat ze zich maar voor één ding werkelijk interesseerden. Ze verveelden snel, maar jij....’ Hij maakte de gedachtengang niet af en vervolgde: ‘Ik zou het leuk vinden om als broer met je uit te gaan, je het allerbeste te laten zien en horen en je de beste boeken te laten lezen, zodat je geen tijd verknoeide met waardeloze rommel.’

‘Voor die beste boeken houd ik me altijd aanbevolen. Ik weet heel weinig hoor, heus.... ik speel alleen maar spelletjes met opgevangen woorden en uitspraken en zo....’, antwoordde ik. Bob en Iwan vaderden heel galant over mij; dank zij hen at en dronk ik niet te veel en niet te weinig. Ik vond Iwan dadelijk sympathiek. Er was niet veel opmerkingsgave voor nodig om te zien, dat hij een

doorgewinterde vrouwengek was, maar hij was dit op een ontwapenend openhartige wijze; hij was geen stiekeme gluurder, zoals sommige mannen die mij moesten opvoeden of op het rechte pad helpen. Iwan had het trouwhartig-smachtende kijken dat honden hebben, als hij naar de filmster-achtige vrouwen keek.

Tot mijn grote opluchting was er geen bal, maar er waren degelijke muzikale bijdragen. De beroemde pianist speelde, ter ere van de jarige, werk van Debussy, Ravel en de kleine suite voor piano van Bob, die enkele maanden later onder de titel *Pour Daphne* als opus 1 werd gepubliceerd. Samen met Iwan speelde Bob een transcriptie van zijn symphonisch gedicht ‘Dorpsschool’ en fragmenten uit *Le Bateau ivre*, voor koor, orkest en spreekstem, tekst van Arthur Rimbaud, waaraan hij in die tijd werkte. Ik vond sommige gedeelten zo mooi, dat ik tranen in mijn ogen kreeg. Bob had een nieuwe tic, een trillen in zijn rechtermondhoek, wat bleek samen te hangen met zijn linkerduim; als die niet voldoende meewilde trok hij nerveus met zijn mondhoek. Mijn prins zag er oogverblindend knap uit in zijn smoking. De dames en heren, die weinig verstand van muziek hadden, neem ik aan, klapten het hardste omdat ze hem zo'n heerlijke jongen vonden. Na een onderbreking zong de vrouw van de bankdirecteur met een diepe altstem enige negro spirituals en mijn moeder zegde een fabel van La Fontaine; Bobs muziek werd daarbij door de Franse pianist vertolkt. Het was lichte, flonkerende muziek, humoristisch en zeer artistiek. Op veler verzoek werd er gebiseerd.

Na de muziek bleven de gasten nog geruime tijd in groepjes in de salon en de muziekkamer napraten. Nol en Bettina liepen van het ene naar het andere groepje. Gehuurde kellners liepen bedrijvig rond. Bob onderhield zich opgewekt met de pianist. ‘Wat ben je stil’, zei Iwan. ‘Die moeder van jou is steengoed zeg!’ Ik antwoordde, dat ik aan de onregelmatige werkwoorden zat te denken en hoe snel Bob Frans sprak. Iwan nam mij mee voor een promenade langs de schilderijen in de salon en de muziekkamer. Met zo'n moeder, vond hij, was goed Frans leren kinderspel.

‘Misschien kun je later de zaken van je schoonvader overnemen’, zei Iwan, toen we enige opmerkingen over de schilderijen hadden gewisseld. ‘Misschien’, antwoordde ik. Zijn blik dwaalde naar een van de mooie jonge vrouwen, die op een lage bank gezeten, haar glas op een laag tafeltje zette en weer rechtop kwam. ‘Jammer, dat ze niet wat dieper doorboog hè?’ fluisterde ik. Hij keek mij met open mond aan en lachte. ‘Zulke opmerkingen kun je van het kleine zusje verwachten’, zei ik plagend. ‘Ik zou het zeker niet goedkeuren, als je zo erg meisjesgekkerig rondkeek’.

‘Loopt het erg in de gaten?’ Hij vroeg dit met aandoenlijke ernst.

‘Nogal’.

‘Zou je het ook niet goed vinden, als je lieveling dat deed?’

‘Als hij het discreet deed, niet naar-stiekem maar wel discreet’. Iwan zuchtte en

zei: ‘Bobs vader spreekt! Discreet.... Overigens moet je mij niet met Bob vergelijken. Hij is een lieve, romantische jongen en ik ben nogal verrot. Wees maar zuinig op hem. Zulke jongens bestaan verder helemaal niet. Als ik je als vriend een goede raad mag geven: wees nooit te jaloers; een beetje is aardig, maar nooit te. Het kan bijna niet anders, of Bob zal wel eens een amouretje hebben, hoewel ik me niet kan voorstellen, dat je daar iets van zou merken. Discreet, begrijp je.... Zo'n mooie jongen als hij, en dan zo begaafd en nog rijk bovendien.... hij zal negenennegentig vrouwtjes die zijn pad kruisen slechts vaag opmerken, maar de honderdste zal hem kortstondig interesseren. Het is misschien krankzinnig, dit tegen een meisje van veertien jaar te zeggen, maar zoiets moet je gewoon némen, want hij houdt zo waanzinnig veel van je, dat zoiets niet veel meer betekent dan dat ik naar een mooi décolleté kijk. Hij zal je altijd trouw blijven, amouretjes inbegrepen. In dit geval geloof ik niet in die theorie van zijn vader’.

Die theorie, had Bob mij verteld, luidde, dat hoe harder wij van stapel liepen en hoe ongegeneerder we met elkaar omgingen, hoe eerder we genoeg van elkaar zouden hebben, althans, die kans was groot.

Op dat ogenblik naderde Nol ons. ‘Lopen jullie ernst met het leven te maken?’ vroeg hij glimlachend.

‘Problemen van levensbeschouwelijke aard’, zei Iwan.

‘O hemel, dan weet ik het al’, zei hij met een knipoog naar Iwan. Mijn moeder en oom Louis voegden zich bij ons. ‘Die jongelui van tegenwoordig zijn zó zwaar op de hand, Odetje. Zo waren wij toch niet hè? Iedereen haast zich om heel jong heel knap te worden en heel veel mee te maken. Wij kenden die haast niet’.

‘Wij waren gematigder en middelmatiger.... in alles’, zei mijn moeder.

De gasten, die niet bleven logeren, begonnen te vertrekken. Ik voegde mij weer bij Bob. We bleven met ons twaalven over. Iemand bracht ons sjaals. We liepen over het bordes heen en weer, genietend van de koele, doch al enigszins zomerse nachtlucht. De meeste logé's kwamen een poosje in de buitenlucht. Iwan, zijn arm om het middel van de studente, liep langzaam de tuin in. Rondom het huis vingen de paden, borders en heesters het licht dat uit vele ramen stroomde, maar dieper de tuin in was het geheimzinnig donker. Iwan en zijn vriendin verdwenen langzaam in het duister. Bob had zijn arm om mijn schouders geslagen. Ik schoof mijn arm om zijn middel. Hij streelde met zijn lippen over mijn wang en oor, en fluisterde, dat ik zo'n decoratieve tafeldame

was geweest. ‘Zul je altijd zo veel van me blijven houden?’ fluisterde ik. ‘Altijd veel te veel’.

‘En zul je me niet vergeten, als je ver weg bent?’

‘In Amerika wonen alleen afschuwelijke meisjes, zeggen de Amerikanen. Ik heb er een paar ontmoet op een bal, in Parijs, dochters van generaals en zo.... ontzettend! Haast nog erger dan de Engelse meisjes, waar ik je over geschreven heb’.

‘En de Franse?’

‘C'est autre chose! Sommige zijn zó lief dat, hadde ik jou niet.... Hé, wat is dat daar?’ Hij sperde zijn ogen wijd open en keek de tuin in. ‘De geest van Hamlets vader....’ prevelde hij. ‘Heb ik gezien bij die voorstelling laatst, precies zo....’.

‘Het is Liesbeth!’ zei ik verbaasd. Mijn moeder had haar gezegd, dat ze maar naar De Beukenhorst moest komen, als ze het thuis niet uit kon houden.

‘Ze durft niet dichterbij te komen’, zei Bob. ‘Kom, we gaan haar halen’. Hij trok mij mee de tuin in en riep haar naam enige malen. Zij hadden elkaar niet meer gezien, sinds die dramatische dag waarop hij haar over de rivier had gebracht. Bob liet mij los, toen we dicht bij Liesbeth waren, die ons aarzelend tegemoet liep. Er stroomden tranen over haar gezicht en zij struikelde bijna. Bob ving haar in zijn armen op en zoende haar op beide wangen. Zij had een koffertje in haar hand, dat zij liet vallen. Uit de schemerige struiken kwamen Iwan en Gladys, de studente, te voorschijn.

‘Behalve tranen heb je ook schrammen op je gezicht.... zeg, Daphne, zie je dat? Wat hebben ze met je uitgevoerd?’ Zijn stem schoot verontwaardigd uit.

‘We hebben ruzie gehad, thuis.... en mijn vader wilde me niet laten gaan’. Zij was zo in de war, dat ze weer dialect sprak. Ik pakte het koffertje op. Bob legde zijn linkerarm rond mijn schouders en zijn rechter om die van Liesbeth. Zo liepen we naar de open tuindeuren van de salon, waaruit opgewekt gepraat en gelach klonk.

‘Maar waarom sloop je daar zo rond? Was je bang? Waarom ben je niet eerder gekomen?’

‘Ik was eerst in de keuken, maar daar liep ik in de weg en toen ben ik weer weggegaan....’.

‘Wat!’ Voor het eerst van mijn leven hoorde ik Bob vloeken.

‘Hebben Kee en Mina je onaardig behandeld?’

‘Nu ja, ze hadden het erg druk’, zei Liesbeth verontschuldigend. ‘Het zweet stroomde over hun gezicht en die kellners liepen aldoor hard en die oudste was wel kortaf, maar wilde me een stoel geven, maar die jongste en die ouwe man met dat jasje deden zo zuur en toen ben ik maar weggegaan. Overal waar ik kom

geef ik last!' Haar stem sloeg over.

'Heb je gegeten?' Hij snauwde de woorden als een driftige rechercheur.

'Ik heb geen honger', zei Liesbeth ontwijkend.

'Zalig zijn de barmhartigen!' schreeuwde hij luidkeels over het bordes.

'O, krijgen we nog een stichtend woord? Ik dacht eerst, dat ik hoorde vloeken, maar nu begrijp ik het'. Nol verscheen op het bordes.

'Een donderpreek! Kijk eens, wie we hier gevonden hebben, uitgemergeld, mishandeld en door onze christelijke bojen hongerig van de deur gejaagd.... Liesbeth!' Hij vertelde kort en verontwaardigd, wat hij wist. 'Hoelang ben je nog minderjarig?' zei Bob plotseling tegen Liesbeth. We stonden op het bordes bij de salon en hij hield ons nog steeds met beide armen vast. Iwan en Gladys stonden zwijgend terzijde.

'Nog anderhalf jaar'.

'Een prachtige nieuwe zaak voor u, oom Louis!' riep Bob. 'Wij kinderen krijgen wel rare voorbeelden te verwerken'. Nol bracht mijn stiefvader met enkele woorden op de hoogte van de situatie. De moeders waren er ook bijgekomen.

'Een hongerig en opgejaagd lam moet gevoed en opgevrolijkt worden', zei Bob tegen zijn moeder. Hij moest mij loslaten om samen met Liesbeth door de deur te kunnen. 'Wij zullen haar de voeten wassen en voeden, zoals een jarige christen betaamt!' riep hij declamerend uit. Hij leidde Liesbeth naar een buffet, wenkte Hendrik de huisknecht, en begon haar allerhande lekkernijen aan te prijzen en stukjes in haar mond te stoppen. Ik haatte Liesbeth, haar bleke, serene gezicht met de donkere krabbels, haar oude manteltje, haar verkreukelde jurk, haar mooie lange benen in dunne zijden kousen van mijn moeder en haar sierlijke voeten in oude pumps van mijn moeder; ik haatte haar en geneerde mij voor dat gevoel. De ouderen namen de houding aan van: laat hem maar begaan, de lieverd, hij is jarig en toch niet te stuiten. Liesbeth's verdriet smolt weg als sneeuw voor de zon. Zij at hem op met haar ogen en bloosde telkens als hij tegen haar sprak. Dit alles overtrof duidelijk haar stoutste dromen. Ik keerde het tafereel de rug toe en bestudeerde een schilderij. Iwan trok mij terzijde en fluisterde in mijn oor: 'Ga er heen en doe gezellig mee. Je bent veel te jaloers, daar moet je overheen. Au, knijp niet zo in mijn arm, verdomme!' 'Sorry', zei ik, 'maar ik moet iemand knijpen. Ik ben nog maar een kind van veertien, mag ik alsjeblieft een kind van veertien zijn?' Er sprongen tranen in mijn ogen. 'Niet gaan huilen', siste Iwan, 'hij is zo'n goedzak, wees daar blij om. En een beetje show, net als bij zijn vader, komt er ook bij, charmante show, aardige sfeer scheppen.... zulke mensen zijn *goud* waard in een samenleving vol saaie pieten, zuurpruimen en bullebakken. Op je billen moest je hebben!'

‘Waarom maak jij je zo druk?’

‘Om dezelfde reden als zijn vader: we willen hem gelukkig zien.... hij is nog zo'n kind en zo uniek.... laat de rest van de mensen in de narigheid zitten, het doet me niets, maar Bob, dat is een ander geval....’.

‘Ik haat haar, maar ik zal mijn best doen om het niet te laten merken’.

‘O, maar zo'n kind is hij niet! En hij heeft geen olifantshuid! Je moet dat meisje niet haten; daar bestaat geen enkele reden voor. Al ging hij met haar in bed liggen, dan bestond er nog geen reden voor. Niet voor jou’.

‘Maar zij is ontzettend verliefd op hem, dat zie je toch zo?’

‘Natuurlijk! Dat pleit voor haar smaak, meer niet. Maar voor hem is ze niet meer dan een aardig accoord, dat hij heeft gevonden, en waar hij geboeid een poosje mee speelt. Als je op ieder accoord dat hij vindt jaloers moet zijn, blijft er voor niets anders tijd over’.

‘Dat ben ik lekker wel! Jaloers op elk accoord, maar hij vindt dat niet erg; hij neemt me zoals ik ben’.

‘Maar je bederft het plezier. O, hij zoekt je. Glimlach en denk aan wat ik gezegd heb’.

Bob keek mij aan. Ik glimlachte door mijn tranen heen en zei: ‘Rare Iwan heeft zo ernstig tegen me gepraat, dat ik er van moest huilen. Knapt Liesbeth al wat op?’

‘Ze zit lekker en rustig te eten. Ze krijgt dadelijk nog een passend slaapmutsje om verder te kalmeren. Weet je, dat het over half twee is en hoogste tijd om te gaan slapen voor kleine meisjes? Kijk, daar komt je moeder.... haar hele gezicht zegt hetzelfde’.

Toen ik een poosje in bed lag en al bijna was ingeslapen, kwam mijn moeder naar me kijken.

‘Ik ben zo jaloers op Liesbeth’, prevelde ik slaperig, ‘is dat erg?’

‘Och....’, zei mijn moeder. ‘Als je een man wilt winnen en houden, moet je hem nooit te veel geven.... ook niet te veel jaloezie’.

‘Is dat een claus uit een toneelstuk?’

‘Bittere levenservaring van grijze moeder’. Ze kuste mij hartelijk.

‘Mag je dan niks laten merken?’

‘Hoe minder hoe beter. Maar als je zo jong bent, kun je er best even over praten, maar daarna niet meer zeuren. Vertel het hem maar, als hij dadelijk komt’. Zij liep naar de deur en lachte parelend.

‘Lach me niet uit’, zei ik pruilend.

‘Dat doe ik niet’. Ze liep terug naar mijn bed. ‘Maar ik had ineens het gevoel, dat ik optrad. Moeder af naar de deur. Ik zag in mijn verbeelding een schouwburg met mensen kijken en luisteren, en realiseerde me ineens, dat geen

sterveling dit zou geloven, dat je als moeder tegen je veertienjarige dochter zegt: vertel het hem maar, als hij dadelijk komt.... 's nachts om bij half drie. Mijn hemel, wat een wereld!’

‘Je taalgebruik staat onder oom Nols invloed. Die zegt altijd *Mijn heme*l.... O. Dus niemand zou dit geloven. Zijn wij zo raar?’

‘Misschien. Maar kom’.

‘Bob is een erg lieve, verstandige jongen’.

‘Ik hoop het kind’.

‘Dat moet je veel toonlozer zeggen.... na *het* een klein zuchtje en na *kind* een steunende zucht. Geen oog dat droogblijft in de zaal.... Nee, maar heus, ik lig toch ook niet wakker te piekeren of oom Louis wel een lieve, verstandige jongen voor jou is?’ ‘Dat gaat wel iets te ver, Daphne’, zei mijn moeder vermanend. ‘Tjassus!’ riep ik, overeind komend. ‘Sla nu niet die volkstoneelmoedertoon tegen me aan. Je sneert daar zelf altijd zo op! Goed, jij hebt drie grijze haren en meer ervaring en ik mis dat, maar voor de rest zijn we allemaal jongetjes en meisjes onder elkaar. Ik las pas nog in een artikel, dat deze problemen voor alle leeftijden in grote lijnen zo eender zijn. Odetje is toch niet kwaad op Daffie?’

‘Van invloed van Nol gesproken....’. Zij drukte een kus op mijn voorhoofd en duwde mij achterover. ‘Nee schat, alleen maar moe’. We glimlachten naar elkaar. Spoedig nadat mijn moeder vertrokken was, kwam Bob op zijn zachte sloffen binnengeslopen. Ik hield mij slapend en gaf mijn gezicht een serene uitdrukking. Hij aaide mijn gezicht met kriebelende wimpers, nadat hij een poosje naar mij gekeken had. Plotseling opende ik mijn ogen, drukte mijn mond wild op de zijne, sloeg mijn armen om zijn hals, trapte de deken naar beneden en klapte mijn benen om zijn middel. Hij schrok hevig, trok zijn mond weg en zei: ‘Jô, *gek*!’

Hij brak mijn schaterlach met zijn mond en tong af. We rolden stoeiend over het bed heen en weer. Hij rukte mijn pyamabloesje open en begon mijn borsten te zoenen en te strelen. ‘Ik heb me extra goed gewassen’, prevelde ik. Zulke berichten wonden hem erg op, had ik ontdekt. ‘Helemaal gewassen. Ik had de hele dag al zin’. We zweefden pijlsnel weg in een wilde, verrukkelijke vlucht.

Toen we lagen uit te rusten zei ik: ‘Vertel nog eens over de zomervacantie. Alles nog eens. Je smaakt nog steeds alcoholachtig’. Hij raapte zijn pyamajasje van de grond op en haalde er sigaretten en lucifers uit. Een asbakje had hij al eerder bij mij neergezet. We rookten om beurten, hij twee trekjes en ik een. ‘Zoals wij in onze vorige uitzending reeds meldden’, begon hij plotseling opgewekt te kraaien, ‘een dag of wat voor je officiële vacantie begint, ga je met je, ehum, toeziend voogd, de weledele heer Nol,
in het karretje naar Parijs en je neemt je intrek in zijn hotel bij de Boul' Miche....’

Ik reikte hem de sigaret over. ‘Place de la Sorbonne, tegenover het Lycée Saint Louis’, vulde ik aan. Hij hield de sigaret voor mijn lippen en verzuchtte: ‘Was je daar maar leerlinge, inplaats van op dat Hollandse hok. Enfin, niet getreurd. Misschien praat Nol je moeder om.... Jij dus in dat hotel en ik nog een paar dagen op mijn eiland, tot de Quartorze juillet, als ik met fatsoen kan verdwijnen naar de kamer vlak bij de jouwe. Zo leven we daar lang en gelukkig tot we half Augustus, dank zij vele zwarte benzinebonnen, met een grote omweg naar hier komen, om uit te rusten tot begin September. Enige dagen lang zal Nol je, ter inlossing van zijn oude belofte, langs alle schilderijen en beeldhouwwerken van Parijs slepen, en daarna.... daarna gaan we samen op stap, 's morgens, 's middags en 's avonds, heel veel slenteren en heel veel zitten en heel veel kijken....’.

‘En alle hoekjes en straatjes en plekjes, elke steen....’.

‘En alle hoekjes en straatjes en plekjes, parkjes en pleinen, boulevards en kaden, elke steen waar ik over gelopen of naar gekeken heb, zullen we samen, samen, samen betreden, bekijken.... bij ochtend, bij middag, bij avondlicht. Het zal allemaal heel verrukkelijk zijn. En als het erg warm is gaan we naar de bossen en naar Nogent sur Marne, kanoën en bruin branden. Parijs is pas heerlijk, als je er niet alleen bent, en verrukkelijk voor alle Daphnes en Bobjes’.

‘En overal....’.

‘En overal kun je met je armen om elkaar heen lopen en zoentjes geven, gewoon zoals je hier een paraplu draagt’.

‘En al dat heerlijks....’.

‘En al dat heerlijks tezamen is zo groot, dat we er bijna een jaar op kunnen teren. En dan, in Juli 1947, op naar de Rivièra, waar Nol een optrekje heeft gekocht, heel privé gelegen met een eigen dennenbosje en een eigen strandje, een optrekje, dat van het jaar wordt opgeknapt’.

‘Hoe kan Nol dat doen? Ik hoorde laatst nog van mijn vader....’.

‘Omdat hij kapitaal en winst in Frankrijk heeft zitten, geld, dat er niet uit mag’. ‘En daarna?’

‘Daarna gaan we misschien nog een zomer naar dat optrekje, met tochten door de Provence en naar Italië. En daarna wordt het hoog tijd om heel ver te gaan reizen. Ondertussen worden we aldoor ouder en wijzer en knapper. Misschien trouwen we, als we daar op zekere dag zin in hebben. Maar dan mag je niet zo erg jaloers zijn als nu’.

‘Ik ben erg dom. Misschien ben ik te dom om met jou te trouwen’.

‘Wees jij maar fijn jaloers, maar je moet toch een beetje aardig voor Liesbeth zijn ook. Iwan is finaal kapot van haar’.

‘Wat!’

‘Ja, nu fleur je op hè, maar ik vind het niks leuk. We hebben haar nu uit die

krotsfeer gehaald.... ze is nu rustig, evenwichtig, gericht op een doel.... Een ongelukkige liefde met Iwan kan haar zo uit haar evenwicht brengen, dat alles vergeefse moeite was. Hij is ontzettend rusteloos met vrouwen. Eerst loopt hij het vuur uit z'n sloffen en dan dankt hij ze af als een das die verveelt. Je moet een beetje op haar passen, op haar eergevoel werken. Hoewel jij jonger bent, ziet ze in jou een ideaal. Ze veréért jou!'

'Maar niet zo hevig als jou. Lach niet, valserd'.

'Och, dat gaat vanzelf over. Ze is nuchter genoeg om te beseffen, dat dat over moet gaan. En later vindt zij een nette man, laten we hopen geen saaie Piet, en is dol gelukkig met haar huis en lieve kinderen. Vergeet niet, dat ze uit een krot komt met een dronken vader en een kijvende moeder. Ze is niet veeleisend. Je moet lief voor haar zijn. Kattigheid is zo'n akelige kleine-meisjes-eigenschap. Gun haar toch ook wat'.

'Je hebt gelijk. Maar jij hebt gemakkelijk praten. Wat doe je toch?'

'Ik vis m'n pyamabroek op. Het is al ontzettend laat'.

'Hè, blijf nog even. Ik heb nog niks geen slaap na deze grote dag.... En niet meer preken, Bob, toe. Alleen maar lief doen'.

'Goed. Nog vijf minuten'.

De liefde van Bob en Daphne

DEEL 2

Eerste boek

Allegro ma non troppo

1

‘Hè, ga toch rustig zitten, Daphne... je maakt ons allemaal dol met je voorstelling van Zuster Anna aan het venster! Toe nou, schat.’ Daphne schrok van haar moeders stem in de stille kamer. Zij draaide zich om en sloeg diep zuchtend haar ogen ten hemel. Al enige tijd stond zij in de erker uit te kijken naar een zwarte Citroën. De drie rustig lezende mensen maakten haar nog zenuwachtiger dan zij al was. Liesbeth zat met geluidloos prevelende lippen aan de tafel over een studieboek gebogen. Odette lag op de bank en las een Franse roman. Louis zat in een fauteuil met een weekblad in zijn handen; hij droeg een forse uilenbril, die halverwege zijn neus stond. Zo nu en dan fronste hij zijn wenkbrauwen en schraapte zijn keel.

Daphne keek op de huiskamerklok. Zes minuten over drieën. Zij draaide zich weer om en keek naar rechts de straat af, die glom van een pas gevallen regenbui. Er liepen enige vrouwen en kinderen met boodschappentassen. Het was zaterdagmiddag. Grauwe regenwolken joegen langs de hemel.

‘Zelfs het eenzame hondje en de natte krant op het trottoir ontbreken niet in de trieste straat...,’ mompelde zij.

‘Quoi?’ vroeg Odette.

Daphne vertaalde de zin in het Frans. Liesbeth keek op en vroeg aan Odette, of zij de thee moest inschenken. Odette antwoordde bevestigend en zei toen in het Frans tegen Daphne, dat oom Nol waarschijnlijk ergens was opgehouden.

‘Voor mij niet,’ zei Daphne met dramatisch-afwerende gebaren tegen Liesbeth, die opstond. ‘Jullie lieve, doch onbewogen gezichten doen elke minuut tien maal zo lang lijken.’

Louis sloeg een blad om, vouwde de krant op de halve grootte en keek over zijn bril naar Daphne.

‘Dat was een fraaie volzin...,’ zei hij. Zijn goedige bruine ogen bekeken haar aandachtig. Daphne maakte een grimas naar hem, verschikte de kraag van haar witte bloesje en streek met beide handen over haar lilakleurige overgooier.

‘Moeten we dlan allemaal bij het raam gaan handenwringen en zuchten?’ vroeg Louis.

‘Dat zou tenminste kameraadschap zijn,’ zei Daphne na een snelle blik in de straat geworpen te hebben. ‘Tien minuten over tijd al. De boekdrukkunst hadden ze nooit moeten uitvinden. Kan iemand daar eens een lezing met lichtbeelden over houden? De wrange verhaaltjes van ene meneer Gide boeien mama veel meer dan de wurgende spanningen waaraan haar bloedeigen dochter ten prooi staat te staan. Hè, Liesbeth, laat eens een kopje vallen. Het oudste met die barst. Die mascara staat je mieters, zei ik dat al? Ja, geef me toch maar een halfje zonder suiker. Zit m'n haar nog goed? Ik ben toch niet vervelend of zo, mam? Je fronst zo smartelijk, of doet Gide dat? Ik wil graag een goede indruk bij jullie achterlaten.’

‘Je bent afgrijselijk vervelend,’ zei Odette, met haar ogen op het boek gericht. ‘Je haar zit precies zo keurig-wild als je zelf wilde en Gide is helemaal niet wrang.’

‘Gide niet? En Iwan zei, dat Gide heel ongezonde lectuur is voor mensen boven de vijftien jaar, zo deprimerend... honderd bladzijden tobben over één zoen. Je neus glimt.’

‘Nee toch!’ Odette legde verschrikt het boek naast zich tegen een kussen en zocht naar haar handtas.

Daphne maakte naar Louis, die hoofdschuddend grinnikte, een triomfantelijk gebaar en zei: ‘Ik ga boven uit het venster blikken. Dan verstoor ik de gewijde stilte niet met mijn gesnap. Is dat geen mieters woord, oom Louis, gesnap...? Echt om heel hoog met een pruimemondje te zeggen. Het vrolijk gesnap der jonge meisjes. Iets voor een pleidooi! Meneer de president, mijn cliënt heeft werkelijk niet het veurnemen gekoesterd eiser te beledigen; hij stond slechts vrolijk te snappen... Als er boven allerlei dingen omvallen, dan is het zover.’ Zij dronk haar thee in één teug uit.

‘Tjassus, hij glimt helemaal niet!’ zei Odette verontwaardigd en klapte haar poederdoos dicht.

‘Nee maar... Oom Louis, zegt u nou zelf. Oom Nol zal dadelijk niet weten wat hij ziet!’ Daphne keek nogmaals uit het raam en liep daarna met dansende pasjes naar de deur. Odette nam hoofdschuddend haar boek weer op.

‘Hè, ik heb zin om een ontzettend woeste jazz-plaat te draaien.’ ‘Nee, doe dat maar als je terug bent,’ zei oom Louis klagend. ‘Ja, dan zal ik je de nieuwste boogie-woogie snufjes leren, Liesbeth.’ Zij opende langzaam de deur. Liesbeth glimlachte vaag naar Daphne, keek een ogenblik erg treurig en boog zich dan weer resoluut over haar boek.

‘Vaarwel dan, onwillige schare boekenwurmen. Laat mij één avond in de plassen blinken, daarna mag ik verdampen als een wolk, zoals Hendrik zei. En een andere dichter...’

Voor het huis klonk het lawaai van een claxon. Daphne liep met verende pasjes op haar tenen terug naar het raam en fluisterde: ‘Niet de roep van de trouwe Citroën. Ei ziet, een durige sportauto met spaken in de wielen stopte voor de nederige woning van de grote pleiter.’

Plotseling slaakte zij een doordringende jubelkreet, zwaaide met beide armen, lachte luid en riep: ‘Hij is in een andere auto gekomen. Een donkerrode. Dat is natuurlijk die Bugatti...’

Zij stormde terug naar de open kamerdeur, struikelde bijna over haar koffer in de gang, rukte wild de voordeur open en viel halverwege het pad in het voortuintje de grote, hartelijk lachende man om zijn hals en zoende hem tweemaal op beide wangen. Hij kuste haar terug, pakte haar hij haar schouders, hield het opgewonden meisje een eindje van zich af en keek vertederd in haar stralende, donkere ogen.

‘Oom Nol...,’ zei ze met een zucht en haar half-open lippen trokken naar beneden, of zij een snik onderdrukte. Er vielen een paar regendruppels op haar omhooggeheven gezicht.

‘Lang gewacht?’ vroeg hij.

Daphne lachte nerveus en schudde haar lange haar over haar schouders.

‘Het leek erg lang,’ zei ze zacht.

Hij monsterde haar, glimlachte, zei: ‘Mes hommages’ en richtte toen zijn blik op de deuropening, waarin Odette en Louis verschenen. Er volgde een hartelijke begroeting. Terwijl ze naar de huiskamer liepen verklaarde Nol, dat hij maar één minuut binnen kwam; hij was opgehouden door een kibbelpartij met ambtenaren, vertelde hij, en voerde het gezelschap naar de erker om naar de auto te kijken, die jarenlang gedemonteerd in zijn fabriek verstopt had gezeten en sinds kort weer in elkaar gezet en opgeknapt was. In diezelfde auto had hij in 1939 een grote tocht met Bob gemaakt, zei hij, en bracht de groeten van zijn zoon over. Toen ontdekte hij Liesbeth, die verlegen bloosde terwijl hij haar de hand schudde en opmerkzaam aankeek. Nol dronk staande een kop thee, terwijl Daphne rusteloos heen en weer liep, maakte een schertsende opmerking over zoveel fraaie blondgelokte hoofden in één huis en maande Daphne aan, alvast met afscheidnemen te beginnen.

Even later snelden ze samen in de stromende regen naar de auto, Nol met de koffer en Daphne in een los omgeslagen regenmantel. ‘Wat heerlijk warm,’ zei Daphne, zodra zij zat en het portier had dichtgetrokken. Ze zwaaiden naar het wuivende drietal dat onder het luifeltje bij de voordeur stond.

‘Ja, die regenjas kan wel op de achterbank,’ antwoordde Nol. Hij startte de motor en draaide het portierraampje open. Er werden nog enige wensen en raadgevingen geroepen, terwijl de motor vervaarlijk begon te brommen.

Daphne ging behaaglijk zuchtend onderuit zitten, zodra de auto reed en het raampje dicht was. Zij wuifde nonchalant nog wat boven haar hoofd. Door de beregende achterruit was weinig te zien.

‘Wat rijdt ie *meesterlijk*! Eerst was ik een beetje teleurgesteld, dat het niet het dierbare zwartje was...’

‘Wees maar blij. De wegen zijn nog slecht en deze Bugatti veert beter. Slecht geslapen?’

‘Vreselijk slecht, oom Nol.’ Zij keek belangstellend naar de verrichtingen van zijn handen en voet.

‘Dat zag ik. Je ziet er een beetje lijdend uit. Vroeger gold dat als deftig. Ik vind je alweer groter geworden in die zes weken; ik bedoel niet langer, maar vrouwelijker.’

‘Mag ik dat als een compliment opvatten?’ Haar ogen straalden ondeugend. Hij keek snel even naar haar gezicht en richtte dan zijn blik weer op de weg.

‘Maar natuurlijk!’

‘Ik zal het mams direct schrijven... De arme schat is sinds Pinksteren dag en nacht in touw geweest om een elegante dame van me te maken. Het nieuwste is, dat we een ballettraining doen iedere dag. Liesbeth doet ook mee. We hebben een barre en een grote spiegel. Spieren losmaken en elegant bewegen. In Parijs moet ik voor zestien doorgaan, vindt Bob, wist u dat al? Dat is gemakkelijker. Ik heb zelfs een lipstick bij me, daar mag ik een vleugje van opdoen, erg hè!... Wat ontzettend knus, zo door de regen rijden. O, als u zich voelde zoals ik me voel, dan... dan zou u met uw hoofd door het dak vliegen!’

Ze lachten beiden luid.

‘We hebben ook aldoor zoveel mogelijk Frans gepraat, aan tafel en zo. Mams is een heel strenge lerares, voor Liesbeth helemaal, maar die vindt dat heerlijk.’

Zij keek naar de bewegende ruitenwissers, die met regelmatige, enigszins stokkerige bewegingen de regendruppels glad streken. Voor het eerst sinds het vertrek dacht zij niet hardop. Zij vouwde haar beweeglijke handen ineen op het tasje van donkerrood leer in haar schoot en herinnerde zich Bobs strelende hand over haar rug, die heen en weer en heen en weer ging, terwijl zij met veel tranen snikte over bange voorgevoelens.

‘... jaloers op Liesbeth?’

Daphne ging wat rechter zitten, schudde glimlachend haar hoofd en zei: ‘Dat is gelukkig voorbij. Zij stoft iedere dag de foto van Bob en mij af. Dat heeft mijn hart gebroken. En ze kijkt zo hoog tegen mij op! Al was het alleen maar omdat ik nu over ben naar de vierde en zij pas naar de tweede. Maar nu gaat ze over naar een dag-stoomcursus en doet het tweede en derde jaar zowat tegelijk. Ze werkt ontzettend hard om mij in te halen. Liesbeth is zo'n schat, daar heeft u

geen idee van.’

‘O, dacht je? En, is ze nog verliefd op Bob, als ik zo indiscreet mag zijn?’

‘Ja, dat wel.’ Daphne maakte het tasje open. ‘Ik kan haar niet genoeg over Bob vertellen. Dat is juist zo geweldig! Een ander zou 't gaan vervelen, maar Liesbeth nooit. We hebben ontdekt, dat we beter met elkaar kunnen opschieten dan de meeste bloedeigen zusters. Ik heb veel meer aan haar dan aan de meisjes uit mijn klas. Zij heeft nogal wat meegemaakt, geloof ik, maar daar komt ze nog niet over los.’ ‘Ze is nu nog wat schuw en bevangen, maar dat gaat wel over. Je zult eens zien hoe snel zij zich ontwikkelt tot een zelfbewuste jongevrouw, die zeker niet onopgemerkt zal blijven.’ Hij staarde glimlachend voor zich uit over de weg.

Daphne keek opzij. ‘Ze praat graag over vrijen en trouwen en al die dingen, maar wat haar betreft liefst in het algemeen. Ze geneert zich over haar verleden en ze doet net of ze bang is van jongens, hoewel... Nu ja, ik ben het wel met Bob eens, dat het goed voor haar is, dat ze rustig studeert zonder liefdesproblemen aan haar hoofd, maar...’

Nol lachte luid. Hij minderde zelfs vaart om beter te kunnen lachen. ‘De nieuwe vader en moeder van Liesbeth! En jullie zijn al net zo hypocriet als de meeste vaders en moeders. Zelf ervan genieten en het je kinderen ernstig afraden, jaja.’

Hij schudde lachend zijn hoofd en drukte het gaspedaal weer in. Daphne keek verontwaardigd, maar lachte toch mee.

‘Ik plaag je maar. Jullie geval is anders, omdat je elkaar alleen in de vakanties ziet, terwijl een eventuele aanbidder van Liesbeth... Maar grappig is het wel. De moderne *Juliet*.’

Hij sprak de naam met bijzondere nadruk uit. Daphne bloosde en keek in verwarring naar Nols gezicht.

‘Heeft Bob nu al...’

Nol knikte en zei: ‘Maar de dag is nog véél te jong, om nu al met zulke zware problemen aan te komen. Vertel me eens, hoe staat het met tekenen en schilderen? Heb je daar nog tijd voor?’

‘Soms wel, oom Nol. Ik heb een paar moderne dingetjes gemaakt, non-figuratief. Twee hangen er bij Sjef. Laatst was er bijna één van verkocht, hoe vindt u dat?! Een paar schilders willen, dat ik wat instuur voor de najaarstentoonstelling van de Onafhankelijken. Ik weet niet... er is al geklodder genoeg in de wereld.’

‘Doen! Insturen! Ik heb werk van je gezien bij Bob. Je weet, hij houdt niet van Kunst met een grote Pa en evenmin met een grote schoonpapa, dus ik mag beslist geen hand uitsteken. Het zou een kleine moeite voor me zijn, je een build-

up te geven, compleet met persconferentie en rijk geïllustreerde artikelen. De Franse en Amerikaanse damesbladen zouden er van smullen. En je bent nog in hoge mate fotogeniek ook. Maar ga door, kindje, en pieker niet te veel. Doen, niet piekeren...'

'Ja, dat zegt iedereen.' Haar handen speelden rusteloos met het tasje. Het onderwerp pakte haar zo, dat haar stem het zingende en bouderende verloor en enigszins vinnig van klank werd. 'Iedereen zegt: literaire schilders zijn zwakke schilders. Niet ce-re-braal worden. U hoort het, ik ken alle woorden al! Maar ik heb hersens, verbeeld ik me. Van Gogh las veel. Het meeste schilder ik in bed, met mijn ogen dicht. Maar zodra ik echt met verf aan de gang ga, denk ik: aha, Dufy ziet een meisje met een rood jurkje vliegen, Cézanne wordt bedankt, dag Picasso, ben je echt niet zo origineel als het lijkt, maar alleen maar handig, zoals boze tongen beweren?...' Zij maakte fladderende en afwerende bewegingen met haar handen en zuchtte diep.

'Ik neem aan, dat je de rest ook al weet?' zei Nol onverstoorbaar.

'Dat alle schilders sinds Rembrandt eerst altijd gedacht hebben dat alles er al was... dat iedereen heeft moeten worstelen om een eigen stijl te vinden... dat Van Gogh eerst stijf en stuntelig tekende en er half gek van werd?'

'En dat ie verdraaid goed tekende, weldra. Krachtig. En dat alle jonge schilders die weinig of niks kunnen, altijd uitroepen: maar Van Gogh... Van Gogh hebben ze óók miskend! Ze schuiven alles maar op Van Gogh. Ja, maar dat is het allemaal niet. Oom Nol, zo langzamerhand *is* alles er. Wat moet ik dan nog? Er zijn al lang Amsterdamse joffers ook! Lach me niet uit.'

'Ik zou niet durven. De laatste man op deze wereld, die ooit... Maar één ding, jonge dame. Slechts dit ene: je leeftijd. Mijn hemel! *Veertien jaar*! En dan nog dit: je meent dit allemaal maar half. De andere helft is, dat je met groot plezier kwast en mes hanteert, dat ziet de vakman aan je produkten.'

Zij lachte vereerd. 'Mams vreest wel eens, dat ik kunstmatig gevoed moet worden als ik eenmaal bezig ben. Het is zo opwindend. Het is vechten. Als ik er eenmaal doorheen ben...'

'Dan meen je het niet meer half. Overigens kán het wel amsuant zijn, dingen half menen. Wat is het leven zonder plezier? De wereld is veel dank verschuldigd aan genieën, maar het is wel rustig, dat er maar zo weinig zijn. De genieën die ik ooit ontmoette zijn weinig plezierig, heus. Niet plezierig voor zichzelf en niet plezierig voor hun omgeving. Let wel dat ik niet zeg: leve de middelmatigheid. Ergens tussen het geniale en middelmatige, met wat ruimte voor gewone gezonde humor en gewone menselijkheid, daar is het 't prettigst op de hele wereld. Met strijd, met heen en weer geslingerd worden, met vertwijfeling, met wanhoop, met nederlagen, met overwinningen, met alles wat

dit leven zo boeiend en rijk maakt.’

Nol zette de ruitenwissers stil. Het regende al een poosje niet meer. Bij een kruispunt stonden enige jongelui met rugzakken en koffers. Ze zwaaiden met hun armen en wezen met opgerichte duimen in zuidwaartse richting. Nol gebaarde met zijn duim neerwaarts.

‘Dat is jokken met uw duim. Maar anders kunnen we over niets anders meer praten als over het weer hè,’ zei Daphne verontschuldigend. ‘U heeft me helemaal stil gemaakt.’

‘Soms moet de naastenliefde wijken voor andere belangen. Stil gemaakt? Je plaagt me. Wat voor zwaar probleem zit er nu weer in de lucht? Of jij wel aan de goede kant van de middelmatigheid bent? Moet ijdeltuit dat nog horen? Kijk, blauw aan de lucht.’

‘Ja. Vroeger heeft u deze dingen natuurlijk ook met mijn vader besproken hè? Is hij ook aan de goede kant van de middelmatigheid. Eerlijk zeggen!’ Zij keek heel ernstig naar Nols gezicht.

‘Och... In zijn jonge jaren heeft hij dingen gemaakt die zeer beslist ver boven de middelmatigheid uitkomen. Hij is nog niet oud. Er kan nog veel gebeuren.’

‘Ik maak mij ernstige zorgen over hem. Als hij Sjef niet had was hij helemaal alleen op de wereld. Met vrouw en kind helemaal alleen. Hij is erg ongelukkig en eenzaam. Hij heeft me alweer beloofd naar Frankrijk te zullen gaan... Toen hij jong was, was hij zeker heel anders hè, oom Nol?’

‘Ja, veel tieriger, vooral in de jaren dat hij in Parijs woonde. Toen was hij heel gelukkig met je moeder.’

‘Dat weet ik. Wat zou ik dát graag eens gezien hebben. Alle grote kinderen zouden op de een of andere manier hun ouders jong moeten kunnen zien. Met een geluidsfilm zou je een eind komen.’

‘Ja. Maar het omgekeerde is ook erg nuttig, maar dat gaat niet: dat de ouders jong hun kinderen groot zien. Foei, wat zijn we zwaar op de hand. Wil je een sigaret voor mij aansteken? Ze liggen in het kastje rechts.’

Toen zij de sigaret had aangestoken, nam zij een lange trek en stopte hem daarna tussen Nols lippen.

‘Vroeger rookte u toch bijna nooit?’

‘Sinds het eind van de oorlog rook ik wat meer dan vroeger. IJdelheid weerhoudt mij van veel roken: je tanden worden er geel van.’

‘Dat is vast niet de reden. Nee, omdat iedereen het doet, vindt u het maar een domme gewoonte, waar u zich niet toe wilt verlagen...’

‘Mes hommages, mademoiselle. Maar om te bewijzen, dat ik niet fanatiek ben, zal ik je straks na het diner een sigaret presenteren. De hemel beware ons voor alle fanatisme, nu en in het uur van onze dood. Twee wereldoorlogen lijken

mij genoeg om de mensheid op het idee te brengen, dat verdraagzaamheid een deugd is.'

'Vindt tante Bettina dat ook?'

'In theorie... ja. In de praktijk ben ik fanatiek verdraagzaam en fanatiek anti-fanatiek, dus fanatiek. Mijn vrouw is een voorbeeld van fluwelen onverdraagzaamheid: naar buiten lief en verdraagzaam, in alle oprechtheid, begrijp me goed, maar van binnen vol diep, geduldig gedragen medelijden met alle stakkers die niet zo denken als zij. Werkelijke verdraagzaamheid is erg moeilijk... Vertel eens wat leuks, Daphne, als je wilt.'

'Hè... we praatten juist zo fijn diepzinnig. U kunt veel beter preken dan oom Louis, die er dol op is. Je hoeft maar heel zachtjes een probleem te fluisteren of hij veert helemaal op. Maar u, die net doet of u zware problemen en preken vreselijk vindt... Het grappige is natuurlijk, dat u ook alles maar half meent. Van binnen bent u één bonk zware ernst.'

'En jij één bonk ondeugd. Foei! Een grijsaard zo te sarren. En dan, jonge meisjes moeten niet aldoor zo diepzinnig doen, daar krijgen ze rimpels van. Je mag wel diepzinnig doen, maar dan over bloemen en sterren en meer van zulke poëtische zaken.'

'Ach, u bent helemaal niet zo ouderwets, integendeel.'

'Merci, chérie. Zal ik wat langzamer rijden?'

'Nee, dank u, het gaat best.' Zij had een kleine blocnote en een stompje potlood uit haar tas gehaald, en schreef vlug een paar regels neer. Toen zij het schrijfgereedschap had opgeborgen zei Nol: 'Het verbaast me, mijn zoon kennende, dat je je notities niet met een gouden potlood in een kostbaar ingebonden boekje schrijft. O, maar jij wilde dat misschien niet.'

'Nee, zo is 't net gewichtig genoeg.' Zij rekte zich uit en maakte behaaglijk schurkende bewegingen.

'Heb je al honger of dorst?'

'Nee, oom Nol. Ik voel me alleen maar gelukkig.' Zij boog haar hoofd en armen ver achterover, sloot haar ogen en glimlachte. Nol keek even opzij. Er scheen een waterig zonnetje, dat Daphnes profiel scherp omlijnde.

'En vond u echt al een spoortje van iets dat in de verte op een eigen stijl wijst, in de dingen die u van me gezien heeft?' Zij opende haar ogen en keek rond naar alle kanten.

'Zeer zeker. En dat zeg ik niet omdat ik je zo'n lief meisje vind. Je weet zelf drommels goed, dat er in het werk van aankomende kunstenaars altijd duidelijke invloeden aan te wijzen zijn. Dus is er geen enkele reden tot wanhoop of verontwaardiging als de gouaches en olieverven van een veertienjarige duidelijk onder invloed staan van Dufy, integendeel!'

Zij lachte opgelucht en hield haar ogen gesloten. ‘En vindt u ook, dat ik na de H.B.S. meteen naar Parijs moet gaan?’

‘Maar natuurlijk! Waar anders heen? Nooit tijd verliezen. Grondig het vak leren, maar zonder de ballast van een trage Academie.’

‘Over twee jaar dus. Zelf wat doen is wél veel opwindender dan stukjes schrijven over het werk van anderen, of oergeleerde boeken in dat aanstellerige stijltje. In 1650 zou hij naar Amsterdam gaan... als bedoeld wordt, dat ie in 1650 naar Amsterdam ging In 1930 zou hij overlijden... als bedoeld wordt, dat hij in 1930 de laatste adem heeft uitgeblazen.’ Zij babbelde nog een poos door over deze onderwerpen. Nol maakte haar attent op een zakje bonbons in het dashboardkastje.

Toen zij een bonbon had genomen, bleef het een poosje stil.

Plotseling zei Daphne: ‘Iwan doet de laatste tijd z'n best een huisvriend te worden. Hij is mijn literatuur-leraar. Maar hij komt niet alleen voor mij, maar ook voor Liesbeth. Kijken. Dat wordt een drama. Lies wil heus alleen maar hard blokken en van alles aan- en afleren... ze kan echt geen man gebruiken en wil niet. Maar zodra die twee samen in een kamer zijn, is het of de lucht elektrisch geladen wordt. Ze zeggen niets, ze kijken nauwelijks naar elkaar, althans Liesbeth kijkt weinig, maar je voelt het broeden. O, oom Nol, niets tegen Bob zeggen hoor, anders maakt hij zich maar ongerust. Ik zeg er ook niets over. Er is trouwens nog niks gebeurd. Dat komt pas na de vakantie, als 't voor die tijd niet over is bij Iwan.’

‘Lief vind ik dat van je.’

‘Iwan mag niet weten, dat Liesbeth over een paar dagen naar Ameland gaat. Hij is gek genoeg om er ook heen te gaan. Zij blijft er tot september, op de kinderen van de broer van oom Louis passen. Ze neemt stapels boeken mee.’

‘Ik sprak onlangs je moeder nog... Heeft zij ook oog voor het naderend drama?’

‘Welnee. Het zou echt niet leuk zijn, als ze zó bijdehand was.’

Nol beheerste zich met moeite. Toen hij zijn gezicht weer in de plooi had vroeg hij: ‘Maar Iwan had toch een meisje... hoe heet ze ook weer?’

‘Gladys. Dat is weer voorbij. Zo is Iwan. Oooo, eindelijk begint het te glooien!’ Daphne keek kinderlijk opgetogen rond.

‘Ja, we zijn niet ver van de grens. Hou je niet van polders?’

‘Sinds de hongerwinter helemaal niet meer. Maanden en maanden op een boerderijtje midden in het platte land! En ik ben maar heel zelden uit de platte klei weg geweest. De Veluwe heb ik nog nooit gezien en de Moerdijkbrug ben ik niet over geweest... nu we hem nodig hebben is ie nog kapot ook. En het Gooi...’

‘Heb je klachten over het Gooi?’

‘Boekdelen. Het is er rommelig en versnipperd. Als je denkt: hier begint het mooi te worden, rijdt er drie bomen verder een trein voorbij, of je stuit op een verkeersweg met loeiende autobussen, of op een wasserij of een vuilnishoop. Het hele Gooi zit vol spoorlijnen, wegen, wasserijen, fabrieken, puinhopen van vliegvelden en afgrijselijk droefgeestige huizen. En het is er bijna nergens echt stil. Pappa zegt, dat timmerlieden en metselaars al die in-droevige huisjes en villa's hebben ontworpen en gebouwd. *Soest*! Heeft u dat wel eens gezien? Nee heus, ik meen bet! Telkens als je denkt: hè ja, nu wordt het mooi, stuit je op iets afschuwelijks, krotten, renteniershuisjes, resten van afgebroken buizen, zo maar hopen kapotte stenen, afval... *Laren*! Daar had ik over horen praten of het een droom-dorp was. In het aardrijkskundeboek staat: het Gooi is een prachtig gedeelte van ons land... in Laren wonen veel schilders, die de schoonheden van het Gooi op het doek brengen... Bedoeld wordt niet de meisjes, maar de schilderachtige landschappen en zo. Er zijn best een paar aardige plekjes, maar dan moet je er altijd iets bij wegdenken. Het is er niet leuk rommelig, maar gewoon zielig rommelig. En achter elke mooie villa, aan de buitenkant van die dorpjes, staat weer zo'n timmermannenmonument. Nee, dan Amsterdam! Het oude gedeelte is zó groot. Daar hoef je geen wasserijen en miezerige woninkjes weg te denkeu. Achter een mooie gracht ligt weer een volgende mooie.’

‘Juist. Dan kun je in Parijs je hartje ophalen, baron Hausmann ten spijt. Maar eh... de onvolprezen natuur, hoe zit het daar mee? Als je zo van gedichten en andere fraaie zaken houdt...’

‘Nu ja, tussen de spoorlijnen van het Gooi zijn wel snoeperige plekjes, maar zo klein. En echte natuur is er nergens meer. Alle bomen zijn door mensenhanden geplant en gesnoeid. Van de wilde hei is niet veel meer over dan wat plekjes tussen sportvelden. En de kuststrook was jaren door de moffen verboden en zit vol landmijnen.’

‘Ja, enige van je jeugdjaren waren wel abnormaal beperkt. Ik moet je wel waarschuwen, dat veel Franse dorpen ook door timmerlieden en metselaars zijn ontworpen, stel je er niet te veel van voor.’

‘Maar die zijn tenminste op heuvels en in dalen gebouwd, als ik De Vlaminck mag geloven. Ik wil zo dolgraag hellende straatjes zien, na veertien jaar plattigheid.’

‘Je mag De Vlaminck geloven, al was hij een grappenmaker. Maar in Amsterdam heb je ook steilten... bruggetjes. Ik heb meer dan eens een melkboer of een man met een bandwagen helpen duwen. Ik ben er trouwens zelf een dag melkboer geweest. Een weddenschap in mijn studententijd. Ik had succes. De omzet steeg.’

‘Wat zou ik dat graag gezien hebben! U houdt ook veel van de stad hè? Hoe

heeft u 't altijd op De Beukenhorst uitgehouden...'

'Wie zegt, dat ik 't daar heb uitgehouden?'

Ze lachten beiden.

'De dichters en schilders, waarover je leest dat ze in Lutjebroek of Bergen aan Zee in de stilte wonen, zie je meer op het Leidseplein lopen dan de Amsterdammers... die gaan veel naar buiten en zo.'

'C'est la vie... Zo, even laden.' Nol stopte bij de laatste benzinepomp op vaderlandse bodem. Het regende weer.

'Dus jij bent geen kind van de stille natuur,' zei Nol, nadat hij de man bij de pomp benzinebonnen had gegeven.

'Nee. Voor een enkele keer is het wel indrukwekkend. Om je er helemaal thuis te voelen, moet je een vogel zijn, of een boom. Je wordt er zo droevig. Daarom schreeuwen en zingen de meeste mensen zo, denk ik, zodra ze wat bomen of een paar nog niet uitgestoken hei-plaggen zien.'

'Tussen twee spoorlijnen en drie wasserijen. Maar in de grote stad tussen mensenmassa's kun je nog eenzamer zijn.' Nol betaalde en wisselde enige opmerkingen met de man van de benzinepomp.

Terwijl bij startte zei Daphne: 'Wij horen al lang niet meer bij de vrije natuur... we zijn er misplaatst. Trouwens, Stendhal zegt...' De motor loeide een ogenblik hard, zonder dat de auto wegreed. 'Stendhal?' riep Nol luid. Hij liet de motor zachter snorren en riep klagend: 'Stendhal!' Toen zij hem geschrokken aankeek, legde hij zijn arm om haar schouders, schudde haar zacht en keek met zijn liefste blik in haar ogen.

'Stendhal...,' zei hij hoofdschuddend. 'Ik hoop in elk geval zó oud te worden, dat ik je niet alleen nog hoor praten als je twintig bent, maar bijvoorbeeld ook als je dertig bent. Daar ben ik erg benieuwd naar.' Hij knikte enige malen plechtig. 'Zeer benieuwd. Zo, en wat schreef Stendhal?'

'Dat alleen het menselijk hart hem boeide; al het andere verveelde hem. Ik las laatst een stuk over hem, waar dat in stond. Is het gek, als ik over zulke dingen praat?' Zij keek hem onderzoekend aan. Hij bracht zijn rechterhand weer aan het stuur, maar de auto stond nog steeds stil.

'Dat weet je wel beter,' antwoordde hij en lachte zacht.

Ze zuchtte diep en vlijde haar hoofd tegen zijn bovenarm. 'Waarom bent u mijn vader niet?'

'Ik ben je toeziend voogd, dat is net genoeg. En wie weet je toekomstige schoonvader. Ruim voldoende. Zo blijft het voor alle partijen plezierig. Als ik je vader was, moest ik heel streng doen en opletten of je je aardrijkskunde en geschiedenis niet verwaarloosde, en preken houden, en misschien konden we elkaar dan weldra niet meer zien. Of ik zou je zó schandelijk verwennen, dat er

geen land met je te bezeilen was. Zeg, zullen we dit land van mist en mest eens verlaten?’

‘Nog eventjes...’ Zij wreef haar hoofd langs zijn bovenarm.

‘Juliet Capulet vreedzaam in de auto met Montague.’

‘Ik hoop in even vreedzame omstandigheden jouw vader nog eens te horen uitroepen: O brother Montague, give me thy hand... Maar voorlopig denkt hij nog: For never was a story of more woe, than this of Juliet and her Romeo!’

Ze lachten beiden.

‘Hij is al minder verbitterd.’

‘Maar 't is niet *deze* passage van Romeo and Juliet, die je zo heeft opgewonden. Ik vrees, dat het meer dat ene zinnetje is: *She 's not fourteen* uit de mond van mama Capulet en de mededeling, dat zij op deze zelfde leeftijd al de moeder van Juliet was en dat het tijd wordt, dat Juliet zelf ook eens... etcetera. De huidige Lady Capulet heeft minder haast, gelukkig. Vanavond, kleintje, na het diner, mag je me met de allerzwaarste problemen bestormen. Goed?’

Daphne knikte glimlachend.

Terwijl ze door de stromende regen langzaam naar de douanepost reden, hield ze haar hoofd tegen zijn schouder gedrukt, maar toen de auto stilstond ging ze weer rechtop zitten.

Nol zei: ‘Dank zij de regen zullen ze 't ons niet moeilijk maken. Als je dikwijls over de grens gaat, worden ze achterdochtig.’

‘C'est la vie.’

‘Schoffie... Neem nog een bonbon.’

2

Na het afscheid van de Belgische douaniers reden ze geruime tijd zwijgend voort. Daphne was ver onderuit gaan zitten. Zij had zichtbaar moeite, haar ogen open te houden, maar deed toch ijverig haar best, alles wat er te zien was in zich op te nemen. Soms, als er een mooi landhuis of een vergezicht op glooiende akkers was, veerde zij overeind. Nol moest enige malen vinnig naar rechts zwenken, om aansnellende Belgische auto's te ontwijken, die zorgeloos links reden.

‘Aardig volkje, maar als ze in auto's zitten wel wat nonchalant,’ mopperde hij. ‘Moe?’

‘Een beetje. Ik zit zo maar stil gelukkig te zijn. De wereld begint al te veranderen.’

‘Ontcijfer vooral niet alle reclameborden en opschriften... dat is erg vermoeiend, als je voor 't eerst in een ander land bent.’

Daphne glimlachte en stak vragend het pakje sigaretten omhoog. ‘Het is lief bedacht, maar ik wacht nog even. We gaan ons dadelijk even vertreden in een huis, waar de geur van onversneden koffie ons tegemoet zal stromen. Nog een paar kilometer.’

Daphne schrok op, toen de auto met een scherpe draai de korte oprijlaan opzwenkte van een witte villa, die als hotel en restaurant in gebruik was. Zij rekte zich uit en geeuwde verstolen. Het regende nog steeds, maar tegelijk scheen de zon, die een vreemd, geel licht over het huis en de bosrijke omgeving wierp.

‘Ik was even in dromenland. Het lijkt, of ik nog steeds droom,’ zei ze, naar alle kanten kijkend.

‘Volgens sommige wijsgeren doe je dat inderdaad.’ Nol manoeuvreerde tussen twee geparkeerde auto's door zo dicht mogelijk naar het bordes. ‘Maar een waterig zonlicht vormt ook een aannemelijke verklaring.’

Hij keek hoofdschuddend naar de verregende tuin, waarin enige witte tafels en stoelen stonden, die glommen van het water. Toen hij de motor afzette en het contactsleuteltje in zijn zak stak, hoorden ze het ruisen van de regen. ‘De dunne stem van de regen...,’ zei Daphne. ‘Zal ik mijn regenjas pakken?’

‘Welnee. Met drie sprongen ben je binnen. Daar gaan we!’

Toen ze in liet café stonden zei Daphne: ‘Ik dacht ineens: als Bob hier nu eens zat.’

‘De hemel beware ons!’ Nol keek zoekend rond en streek met beide handen over zijn haar, dat bij het bespringen van de stoep door een windvlaag naar voren was gewaaid. ‘Wat vind je van daar achteraan?’

‘Ja leuk. Gezellig is het hier. En deftig. Een beetje kitsch hier en daar.’

‘Het vertrouwde interieur van respectabele koffiehuizen. Zijn we het eens over koffie? Vervult de gedachte, dat het thans nog niet eens een jaar geleden is, dat ik jou als enigszins haveloos schoffie het terras van een soortgelijk respectabel koffiehuis op voerde, jou ook met een lichte verbazing?’

‘Gos, ja. Hoe is 't mogelijk.’

‘En ik mag zeggen, dat je verschijning ook thans de aandacht trekt.’

‘Mag dat? Mijn moeder zou zeggen, dat ik al verwaand genoeg ben en dat het helemaal niet nodig is... enzovoort. Typisch, soms lijkt u jonger dan Bob.’

‘Dank je, kind, dat is lief van je. Als 't waar is, lijkt me dit een eerlijke speling van de natuur. Per slot van rekening ben ik maar een gewone koopman, en Bob is een rijkelijk bedeeld genie. Wil je iets eten of snoepen bij de koffie?’

Hij knikte de kelner toe, die naar hun tafel kwam. Daphne bedankte

glimlachend en keek met stralende blikken rond. Toen Nol twee filters had besteld, schoof zij wat dichter naar hem toe en zei: ‘Wat een schattige kinderen... en zo zoet.’

Hij volgde de richting van haar blik. In een hoek bij het raam zat een groepje volwassenen, waartussen twee kinderen bijna schuil gingen. Het oudste kind, een meisje van ongeveer acht jaar, had merkwaardige korte blonde schapenkrulletjes rond een fijngevormd, al wat levenswijs snoetje. Het jongetje leek een jaar of vijf en had een parmantig borstelkuifje boven zijn blozende gezicht. De kinderen amuseerden zich op een bescheiden, welhaast onkinderlijk rustige wijze. ‘Zo zijn de kinderen, hier en in Frankrijk,’ zei Nol. ‘Of 't voor hen leuk is, dat is een andere zaak, maar ze zijn vrijwel allemaal welopgevoed, en in het bijzijn van volwassenen heel goed gedresseerd. Noteer het in je opschrijfboekje. Ze zijn ook meestal heel zorgvuldig gekleed en gekapt en dragen zomers handschoentjes. Stampen, schreeuwen, gillen en iedereen hinderen is er niet hij.’

‘Mamma had het me wel gezegd, maar dingen die je al weet te zien, is reuze opwindend.’

Daphne krabbelde snel enkele regels en keek toen weer naar de kinderen. Nol stak een sigaret op. Het kleine meisje was opgestaan en liep achter de anderen langs naar de andere kant van de tafel. Zij droeg een wijd uitstaand, zeer kort rokje en had mooie lange benen.

‘Is ze niet schattig?’ croonde Daphne. Zij schreef nog enige regels.

‘Ja. Maar hier en daar een vuile veeg is ook wel leuk. Is je slaap verdwenen?’

Daphne knikte lachend en speelde met haar blocnote.

‘Heeft u dat ook wel eens,’ zei ze plotseling geanimeerd, ‘dat u een halve nacht wakker ligt en denkbeeldige gesprekken houdt?’

‘Nee, niet dat ik weet. Heel vroeger misschien wel eens. Als je niet kunt slapen lijkt het me een geestvolle bezigheid, maar om er voor wakker te blijven... Je kunt de antwoorden wel fantaseren, maar je weet toch niet zeker, wat Bob zou antwoorden.’

‘Wie zegt, dat ik alleen met *Bob* denkbeeldige gesprekken heb gevoerd?’

‘Ga verder. Wacht niet op mijn antwoord.’

‘Ik heb zelfs een lijstje gemaakt van dingen, waar ik met u over wilde praten...’
Nol tilde de filter een eindje op en schudde plagend-bedenkelijk zijn hoofd.

‘Zou het mogelijk zijn, dat u ook zo'n lijstje heeft... in uw hoofd of agenda?’ Zij keek hem ondeugend aan en neuriede een wijsje mee, dat uit een voor hen onzichtbaar radiotoestel zacht door het café klonk.

‘Onmogelijk is dat niet.’ Zijn gezicht was vriendelijk maar ondoorgrondelijk.

‘De dag is nog steeds jong. Vanavond na het diner zal ik mijn agenda en hart openen.’

‘Het opwindende van die denkbeeldige gesprekken is, dat je dan allerlei dingen zegt, die je in werkelijkheid nooit zegt.’

Ik kan ook plagen, zeiden haar ogen. Zij tilde het deksel van haar filter op en zag, dat het water geheel was doorgelopen.

‘Dat klinkt nogal triest... Je zou die dingen ter afwisseling eigenlijk maar eens wél moeten zeggen!’

‘De mijne is helemaal doorgelopen.’ Zij zette de filter op het dekseltje en deed suiker en melk in haar koffie.

‘De mijne is nog maar op de helft,’ zei Nol klagend. ‘Maar wacht niet op mij. Zelfs in het koffiedik is jouw levenstempo anders dan het mijne.’

Daphne lachte aanstekelijk en ging daarna onverstoorbaar verder. ‘Bob schreef mij eens, dat het juist uw stokpaardje is, dat zelfs de beste vrienden elkaar niet alles zeggen.’

‘Dat is ook zo. Maar soms komt een mens in opstand tegen zijn eigen stokpaarden. Overigens is dit *mijn* stokpaard, niet het jouwe. Laat je door mijn zwijgzaamheid niet weerhouden. Vergeet ook niet, dat dit tevens met de leeftijd verband kan houden. Als jij over vijftig jaar wellicht eindelijk een beetje grijs begint te worden, vertel je ook niet alles meer, hoop ik.’ Hij morrelde ongeduldig in de koffiefilter.

‘Wat schattig,’ zei Daphne plagend, ‘dat uw geduld niet volmaakt is. En dit was nog wel zo'n schitterende kans voor een preekje. Elke leraar zou hiervan watertanden.’

‘Dat was nu juist mijn fout!’ Nol lachte luid. ‘Mijn liefde voor de koffie won het van mijn opvoedkundige aspiraties. Maar ga verder... en drink eerst wat.’

‘Beste jongens en meisjes,’ bromde zij, ‘zo zien jullie, hoe het geduld wordt beloond. Wacht rustig jullie tijd af, en doet geen voorbarige dingen, die de koffie des levens toch maar bederven.’

‘Maar je bent subliem, een geboren jeugdleidster! Luid applaus!’

‘Van de banken der bangebroeken. Maar ergens zou een Daphne opstaan en zeggen: Ja maar... vaak is de koffie slap, als je wacht tot al het water is doorgelopen. En juist die eerste beetjes zijn zo sterk en geurig... Als je die opsnoept heb je in elk geval het beste gehad, gesteld dat de rest waterig is. *Notre vie c'est maintenant*, aldus de existentialisten, aldus een verschrikkelijk opwindend gedicht van een zekere Prévert, die dat twee kinderen van vijftien jaar laat zeggen, die zitten te knuffelen op een trap. Maar daar horen de beste jongelui pas over 50 jaar meer van. O, oom Nol, is het leven van veel mensen niet net oudbakken koffie met veel te veel water? Wat zou u daar op antwoorden,

als het nu eens vanavond na het diner was?’

Hij deed vergeefse pogingen, zijn gezicht in de plooi te houden, en schudde van het lachen.

‘Heel veel mensen houden van slappe koffie met veel water, mijn lieve kind. Zij vinden sterke koffie... vies. En als het nu vanavond na het diner was, zou ik zeggen, dat mijn persoonlijk plezier wel enigszins getemperd zou worden als ik, genietend, zeker wist, dat dit ten koste zou gaan van mijn koffie van straks, of dat ik, na het snel opdrinken van de krachtige eerste slokken, straks de tamme rest niet meer zou lusten, vooral als ik wist, dat het alles was wat ik kreeg. Maar hier begint, natuurlijk, de overigens snedige vergelijking last van mankheid te krijgen. Maar toch, als ik het wist... dat voorschotten later de spoeling dun zouden maken... En dan, dat *notre vie c'est maintenant* zou ook een uitvlucht voor gebrek aan zelfbeheersing kunnen zijn. Maar dat de zaak zo eenvoudig niet is, dat ben ik met je verontwaardigde kijkers eens. Moet je dit niet opschrijven?’

‘Dit werd reeds opgeschreven,’ zei Daphne met een buiging.

‘Corresponderen jullie veel over deze ernstige zaken?’

‘Bij vlagen heel veel. Soms zit ik halve nachten te schrijven en Bob ook. Wat u daarnet zei: *de tamme rest niet zal lusten*, dat kwam helemaal uit het puntje van uw hart hè?’

Zij dronk haar koffiekop leeg en keek hem ondertussen onderzoekend aan, haar wenkbrauwen hoog opgetrokken.

Nol knikte en glimlachte ernstig.

‘Ik zal het noteren voor vanavond,’ zei ze.

De beide kinderen waren, terwijl Nol en Daphne praatten, hand in hand voorbij gekomen en kwamen nu weer te voorschijn uit een zijdeur. Ze trippelden met ernstige gezichtjes voorbij. Daphne ving de blik van het kleine meisje en wisselde een glimlach met haar.

Nol vroeg, of hij nog wensen kon vervullen. ‘Dan op naar Brussel,’ zei hij, toen Daphne bedankte. ‘Daar zie je heel veel van zulke lieve kindertjes.’

Toen ze Brussel naderden hield het eindelijk op met regenen. Daphne was verrukt over de omgeving en Nol maakte met opzet een omweg, om haar te laten genieten van het uitzicht op het hoog gelegen stadsgedeelte met het Paleis van Justitie,

‘Zolang je Parijs niet hebt gezien, is 't hier een paradijs,’ zei hij.

‘Dit is pas een plek om een stad te bouwen,’ verzuchtte Daphne.

‘Wil je aan de rand van de stad in bosrijke omgeving slapen of in de stad?’

‘In de stad! Met zoveel mogelijk lawaai en overal lichtjes. Ik heb gehoord dat hier alles weer brandt. Bij ons is het nog steeds om de honderd meter een lantaarn en alle etalages zijn donker. Ik was acht, toen ik de laatste keer een

normale winkelstraat bij avond zag.’

‘Ik begrijp het. Als je geen al te grote honger hebt, rijden we om, de hoogte in.’

‘Heerlijk! Daar wil ik graag een week voor vasten. O, zo maar huizen die boven elkaar staan... straten die steil oplopen!’

Nol keek telkens snel opzij naar haar opgetogen gezicht, met de enthousiaste donkere ogen, die alles gretig verslonden.

‘In mijn studententijd,’ vertelde hij, terwijl ze door een vlak stuk reden, ‘was het een tijdlang een rage om beschrijvingen te geven van de Hemel, zoals men die zich het plezierigst voorstelde. De jouwe zou denk ik uit een drukke, schilderachtige stad bestaan, die net als Rome op zeven heuvels was gebouwd.’

‘Ja. En iedereen liep dag en nacht door de straten, die 's avonds mooi verlicht waren. Het regende nooit, behalve kort voor zonsopgang een enkel buitje, en het was er nooit te warm en nimmer koud. Iedereen was luchtig en flatteus gekleed; lelijke, grauwe mensen bestonden niet meer.’

‘In het Paradijs liepen de mensen bloot.’

‘Dat is zo 't zelfde. Mode is zóóó opwindend. Nu goed, op zondag lopen alle mensen in hun stemmige blootje naar de kerk en de schouwburg, het hemelse voetballen, de concerten, maar op gewone dagen is iedereen leuk gekleed.’

‘Is iedereen even oud?’

‘Welnee! Niemand is jonger dan vier of ouder dan veertig. Wie veertig is wordt negenendertig in hetzelfde tempo en zo weer vier, en als ie vier is gewoon langzamerhand weer veertig, en zo maar door. Zodoende worden de ouders de kinderen van hun kinderen, en de kinderen worden de ouders van hun ouders. Zo blijft het allemaal spannend.’

‘Is iedereen getrouwd?’

‘Iedereen is getrouwd, ook de kinderen van vier hebben een vriendje of vriendinnetje. Niemand is eenzaam. Maar de mensen spelen ook met anderen, net als bij dansen en schaatsen en tennissen en zo. Er is geen beperking, geen schaamtegevoel en niemand doet stiekem. Als je vier bent, moet je allerlei dingen opnieuw leren, ook minnekozen. Dat kijk je van de anderen af en je krijgt les van grote kinderen, van je ooms en je ouders.’

‘Worden er geen kinderen meer geboren?’

‘Nee, die zijn er genoeg. Pijn en ziekte zijn afgeschaft.’

‘Het grootste wonder zou zijn, dat niemand zich ooit verveelde of blasé werd.’

‘Welnee. Angst, bange voorgevoelens en piekeren over later zijn er dan ook niet meer. Daar zou ik u wel van genezen, als ik tante Daphne en u neefje Nol was.’

‘En dan, op zekere dag, zouden we allebei even oud zijn. Vervolgens werd ik drieëntwintig en jij eenentwintig en Bob? Zeventien? Zou dat dan een driehoeksdrama worden of zo?’

‘Ach nee, dan was Bob voor een jaar of wat onze zoon en speelden wij vadertje en moedertje en amuseerden ons geweldig. Al die combinaties zouden zo spannend zijn, dat niemand zich ooit verveelde. Denk u eens in: het zou nooit voor *altijd* zijn! Er kwam ook weer een tijd, dat Bob veertig was en ik zesendertig en u en tante Bettina kleuters. En een tijd, dat ik ouder was dan Bob en toch zijn vrouw, allemaal afwisselend...’

Zij veerde enige malen enthousiast op en neer, meegesleept door haar eigen fantasieën, wat haar niet belette ondertussen naar alle kanten te kijken. ‘Op die manier hoeft niemand iets waardevols of leuks te missen, zoals nu. Je moet nu aldoor kiezen. En wat je niet kiest, lijkt later dikwijls ineens heel erg de moeite waard! Bob vindt dat ook zo'n ramp. Hij vindt het leven zo beperkt en eenzijdig. Hij zou zo graag een poos echt clochard zijn, of helemaal niet muzikaal, of helemaal niet verliefd maar juist heel stijf en bangelijk en dan alles opsparen, bijvoorbeeld tot je dertigste. Of tramconducteur of piloot... In mijn hemel mist niemand iets. Wat je niet koos, komt desgewenst later aan de beurt. Wie oud wordt zegt: het is heerlijk veertig te worden. Wie jonger aan het worden is zegt: ik voel mij elke dag jonger worden, wat een genot... binnenkort ga ik weer touwtje springen en wat heerlijk, dat ik toen mijn vlieger heb bewaard en mijn knikkers. Wordt u er helemaal weemoedig van, oom Nol?’

‘Verschrikkelijk. Mag ik ook een paar voorstellen doen? Als je dan toch alles krijgt, wat je niet heb gekozen of niet was, dan stel ik voor, dat je na zo'n serie, als je weer vier jaar bent, ook van sekse verandert. In de nacht dat je het jongst bent, verander jij in een jongetje en de jongens veranderen in meisjes. Dat is pas afwisseling! En er is nog meer. Wie blank was wordt een negertje, en in de volgende serie een Chinees. En Hitler wordt wakker als een Joods meisje en Mussolini als een Abessijns krullekopje en alle Zuidafrikaanders worden Bosjesmannetjes en Zoeloevrouwtjes en alle Amerikanen en Engelsen worden eerst negers en daarna Roodhuiden. Zendelingen worden Balinese danseresjes. Stalin ontwaakt als het lieftallige dochtertje van een multimiljonair.’

‘Maakt u van mijn Hemel geen strafkamp?’

‘Welnee... iedereen wordt met het grootste plezier anders. Dacht je, dat Stalin diep in het puntje van zijn hart niet dolgraag dat lieftallige dochtertje zou willen zijn? Denk je, dat de mensen met zwarte kousen eigenlijk niet veel liever *haasja*! riepen dan *foei*! en *Sur le pont d'Avignon on y danse* zongen dan... nu ja, wat ze nu in hun kerkjes zingen. Vooral, als de Apostelen het voorbeeld gaven. Ken je dat vers uit die symfonie van Mahler? Neen? Hè, eindelijk! Vraag er Bob maar

eens naar. Ik meen, dat het aan *des Knaben Wunderhorn* ontleend is. ‘Kein weltlich Getümmel / Hört man im Himmel / Wir führen ein englischen Leben / Sind dennoch ganz lustig daneben. / Wir tanzen und springen / wir hüpfen und singen! / Sanct Peter im Himmel sieht zu.’ En zo maar voort. Mahler werd vijf jaar niet gespeeld. Goebbels wordt dirigent van een hemels orkest, dat aldoor Mahler speelt, en ontaarde muziek van Hindemith...’

‘In een zaal met decoraties van Mondriaan, Klee en Kandinsky. U een hemelse bonbon?’

Terwijl ze verder fantaseerden aten ze de rest van de bonbons op, waarbij Daphne Nol voerde en telkens naar alle kanten keek om niets te missen. Ze veegde zijn mond af met een geparfumeerd zakdoekje en zei, dat neefje Nol een flink jochie was en babbelde opgewekt verder over haar Hemel.

Maar op het grote plein voor het stadhuis, waar ze uitstapten om de sprookjesachtige huizen en gebouwen beter te kunnen zien, verstomde Daphnes opgewekt gebabbel. Haar mond ging wijd open van verrukte verbazing, terwijl zij eerst snel en daarna steeds langzamer in de rondte draaide.

‘Het is allemaal veel mooier dan op de plaatjes,’ zei ze halfluid. In het westen begon de lucht al rossig te worden. De grauwe regenwolken waren verdwenen. Het was stil op het plein, dit uur van de dag. Er woei een zachte oostenwind.

‘Een feestwind,’ zei Daphne, nadat Nol haar nog enige bijzonderheden had gewezen. ‘Ik voel me zo gek gelukkig.’ Zij strekte haar blote armen naar de lichte avondhemel.

‘Ik ook,’ antwoordde Nol, ‘doch tevens zeer hongerig. Ga je mee?’

3

‘Je moeder is buitengewoon opgefleurd.’ Het was de eerste tot conversatie prikkelende opmerking, sinds ze een half uur tevoren hongerig en moegepraat dit restaurant betraden. Daphne had dit eethuis zonder aarzelen uit een aantal door Nol gekarakteriseerde gelegenheden gekozen, omdat het groot, druk en chic was, en omdat er een beroemde band speelde. Eetlust en vermoeidheid ten spijt beperkte Daphnes aandacht zich niet tot het feestelijke maal op hun tafel bij het raam aan de boulevard. Nol had er behalve eten en drinken genoeg aan, naar haar gretige ogen te kijken. ‘Ja, enorm, oom Nol. Hoe meer drukte hoe liever. Ons huis lijkt soms wel een dépendance van het theater. Dat is vrij naar *Toontje heeft een paard getekend*. Kent u dat enige stuk? Oom Louis, de ziel, wordt er helemaal een beetje stil van. Er komen aldoor mensen lunchen en theedrinken en

opgewonden doen, enig! Allerlei lui van haar troep en de regisseur niet te vergeten... En ze gaan zo leuk vlot met elkaar om. O, in het verlengde van deze diagonaal van onze tafel, een beetje rechts van uw rechterschouder is een beeldschone dame gaan zitten, vergezeld van een officier met zo'n brandweerpet. Zij heeft zwart haar en als ik zeg, dat ze u met haar smachtende, amandelvormige ogen opeet, is dat heel slapjes uitgedrukt.’

‘Plaag jij je grijze oom maar. Als ik dit hapje naar binnen heb, zal ik wel eens discreet kijken, om je niet teleur te stellen, begrijp je?’

‘Ik begrijp het heel goed. De brandweerman heeft zojuist jaloers naar u gekeken. Hij wil zijn besnorde hoofd met onderkinnen voor het uwe ruilen. U kunt al zijn ridderorden erbij cadeau krijgen.’

‘Een mooi aanbod. De manier waarop je dat zei, van die leukvlotte omgang in de dépendance doet mij vermoeden, dat jij daar niet geheel buiten staat?’

Ze keken elkaar glimlachend aan.

‘Een fijn-ironische opmerking,’ zei Daphne met een docerende stem, ‘waarmee, beste jongelui, de schrijver wilde doen uitkomen, dat het meisje beslist niet zo enthousiast zou zijn geweest, als haar eigen ikje... enzovoort. De regisseur heeft een oogje op mij, nu ja, een regisseursoogje. En er is een toneelschrijver, die een paar maal speciaal voor mij is geweest, naar hij heeft onthuld. Zo koddig! Hij werkt aan een stuk waarin, zoals hij 't noemt, een pril bakvisje voor komt. Nu wilde hij mij bestuderen en wat typerende bakvisteksten aan mij ontlenen. Maar het ging niet door. Ik praat helemaal niet als een pril bakvisje, volgens die man.’

Nol lachte. Hij tipte met zijn servet aan zijn lippen en ging achterover zitten.

‘Als wat dan wel?’ vroeg hij.

Zij trok een dwaas gezicht en zei: ‘Rijper. De regisseur was 't er niet mee eens; hij heeft een dochter van zestien, die eerst door de wanhopige schrijver beluisterd is. Die praatte nog rijper dan zijn eigen moeder, zei de schrijver, en hij had zijn moeder altijd voor bijdehand-gebekt gehouden. Mama zei, dat hij een ouderwetse schrijver was... te dinges, te na-tu-ra-listisch. Ze raadde hem aan, *Romeo and Juliet* te herlezen.’

Daphne wipte opgewonden op en neer.

‘Zal ik nu even kijken?’ vroeg Nol.

‘Nog even wachten als u wilt. O, oom Nol! Romeo and Juliet... Zo is het dus gegaan. Ik ben gauw in mams boekenkast gaan snuffelen en vond een oud uitgaafje van een Nederlandse vertaling. Zo vreselijk opwindend! Nu ja, in het begin heb ik me gek gelachen. Juliet is *veertien* en ze praat als een dichteres van zeventig jaar die een beetje getikt is, maar toch... het verhaal. Ik heb het verslonden. En het begin! Net zoals U al zei: de moeder van Juliet zegt tegen

haar: je bent nu al bijna veertien en het wordt hoog tijd dat je gauw gaat trouwen. Allerlei meisjes van jouw leeftijd zijn al lang getrouwd en hebben kinderen... Weet u, Piévert kent geen hond, maar Romeo en Julia wordt al eeuwen door miljoenen mensen gezien en gehoord, gewone, bekrompen, deftige dames en heren die een avondje uit zijn! Ik heb het origineel erbij gehaald en nauwkeurig vergeleken of die vertaler de boel niet vervalst heeft, maar niks hoor. Nee, dank u, ik heb geschranst als een dijkwerker. Het was verrukkelijk allemaal.'

Zij keek verheugd toen Nol uit de bestofte wijnfles in het mandje nog een scheutje in haar glas en een grote scheut in het zijne deed.

'Het is niet moeilijk te raden, wat je moeder zei.'

'U plaagt me. Wat denkt u dat ze zei?'

'Wat het theater betreft: als iets maar oud genoeg en ingeburgerd is, ergert niemand zich aan de onzedelijke leeftijd van een hoofdpersoontje. Bovendien loopt het erg zielig af, dat is heel belangrijk. En wat jon betreft zal ze gezegd hebben, dat dat nu juist een van de zegeningen van de voortgeschreden beschaving is, dat moeders thans niet meer hun veertienjarige dochters aansporen om spoedig te trouwen en kinderen te krijgen.'

'Precies. En oom Louis, die soms reuze vlot uit de hoek kan komen snelde mij te hulp met de opmerking, dat het geen zegen maar eerder een vloek kan zijn, als de beschaving aldoor kinderen met bad wateren weggooit. In heel mooie, vage woorden zei hij, dat als je zoveel eeuwen geleden als veertienjarige al rijp was om te trouwen, je zoveel eeuwen later toch wel als veertienjarige een beetje mocht vrijen als je daar aan toe was, zonder dat dit als iets schandelijks beschouwd behoorde te worden. Geestig hè, van oom Louis! Mamma is iemand, die vaak *bij nader inzien* over sommige dingen gaat tobben, bijvoorbeeld over Bob en mij, begrijpt u? O ja, een paar dagen geleden was de schrijver nog even bij ons en was diep wanhopig, want hij had net in een geleerd boek, dat een geleerde vriend hem onder zijn neus had geduwd gelezen, dat de meisjes in de laatste vijftig of honderd jaar geleidelijk twee jaar eerder volwassen zijn geworden. Juliet van Romeo zou dus vandaag twaalf jaar oud zijn, en moest zo nodig gaan trouwen van haar moeder! Opwindend hè? Dit grijpt u ook aan... Om hem te troosten heb ik de schrijver aangeraden, zijn figuur een paar jaar ouder te maken. De stakker heeft het er zo moeilijk mee. 'Van Shakespeare *nemen* de mensen alles, maar van mij niet,' klaagde hij. 'Wie gelooft nu, dat een meisje van ongeveer vijftien praat zoals jij... geen sterveling! En er moet toch verschil zijn tussen de woordkeus van een moeder en een dochter. Wat er gezegd wordt, moet de spreekster typeren!' Hij kan natuurlijk wel kwistig met mieters, walgelijk goed, levensgroot, en meer zulke woorden strooien, maar dat vindt

meneer te goedkoop. Diep geschokt was hij ook door het beluisteren, in een tram van twaalf uur 's middags, van de conversatie van schoolkinderen. Volstrekt ongeloofwaardige woordenschat en levenswijsheid, vond hij. Als zoiets over het voetlicht komt, hoest en lacht de hele zaal als één man...'

Nol had een zakagenda uit zijn binnenzak gehaald en noteerde een paar woorden.

'Je hebt er geen idee van, hoe dat geleerde boek heet?'

'Nee, maar ik kan het informeren bij onze schrijver. Hij zei, dat de feiten, hoe heet dat... vaststonden.'

'Statistisch? Zo zo. En dáár heb je Bob direct over geschreven?'

'Ja. En u wist dat al? Maar dat kan toch niet?!'

Een kelner bracht hen het dessert: twee schijven ananas. Hij werd gevolgd door de chef, die een fles Kirsch in zijn hand had. Nol wisselde een paar woorden met hem. Daphne keek ademloos toe, hoe de deftige man een scheutje op haar schijven deed en een wat groter scheutje op die van Nol.

'Proef dat eens,' zei Nol. 'Ideaal voor mensen die niet al te dik willen worden. Als je die torens met slagroom op de belendende tafels hebt gezien begrijp je, waarom zoveel Belgen mollig zijn.'

Daphne knikte instemmend en proefde van de ananas. 'Het zondagse dessert uit mijn Hemel! Maar, oom Nol, u dwaalde af...'

'O ja? Nu goed. Bob belde me gisteravond laat nog op. De telefoon was onduidelijk en Bob erg opgewonden.' Hij schudde zijn hoofd.

'Die wanhoop van jouw toneelschrijver kan ik goed begrijpen... meisjes van veertien, die expresbrieven naar Parijs schrijven en opgewonden internationale telefoongesprekken veroorzaken over onderwerpen, waar ik met mijn beste vrienden en mede-grijskoppen slechts schoorvoetend enige algemeenheden over durf wisselen...'

'Daar hoest de hele zaal bij hè. Veertien-en-een-half, om juist te zijn. Nu heeft u nog steeds niet naar die smachtende amandelvormige ogen gekeken. Leuk, die tango-muziek.' Zij neuriede mee, pakte haar tasje, haalde er de kleine blocnote uit en legde die, na een schalkse blik naar Nol, naast zich op tafel. Nol beantwoordde haar blik met een grimas en vroeg: 'Horen die amandelvormige ogen bij een rechte neus en een opvallend blanke huid? Ja? Dan is het Lucia.'

'U keek zo lief, toen u die naam zei. Lucia. O, sorry, dat is natuurlijk niet *discreet* om zoiets te zeggen.'

Hij lachte hartelijk, boog zich wat naar voren omdat de muziek luider werd en zei: 'Je hoeft niet zo'n vies gezicht te trekken bij dat discreet. Jij beschouwt mij als De Profeet van Discreet. Mag ik daar een preekje over houden? Maar laat ik eerst Lucia begroetten.'

Nol leunde achterover in zijn stoel en keek, discreet, eerst naar de verkeerde kant het restaurant rond en daarna naar de goede kant. De jonge vrouw met de amandelvormige ogen keek bijna onmiddellijk op. Zij bloosde een beetje en haar donkere ogen schitterden, toen haar mooie, felrode lippen zich tot een lieve, weemoedige glimlach plooiden. Nol boog en zond haar, snel en kwajongensachtig, een kushand, vóór de man in uniform opkeek. Daarna boog hij waardig naar de officier, die stijfjes terugknikte.

‘Subliem spel,’ zei Daphne. ‘Kan zó over het voetlicht. Wat een nijdas hè, die brandweerman. Het liefst sleurde hij haar aan haar mooie zwarte haren naar huis, weg van alle verleidelijke mannen. Wat een gewaagd décolleté hè? Je ziet hier ontzettend veel woest geverfde dames met nogal opzichtige kleren en van die strenge gezichten. Ze zien er uit zoals bij ons de dames die, zoals oom Louis het noemt, van hun charmes leven. Maar dat doen ze toch niet, oom Nol?’

Hij lachte. ‘Niet in die zin. Ze leven meer vóór hun charmes, die ik doorgaans niet erg bewonder.’

‘Lucia is anders. Heel apart. Ze is verliefd op u.’

Daphne keek hem heel ernstig en doordringend aan. Er gleed een vage glimlach over zijn gezicht. Zijn ogen keken ook ernstig toen hij antwoordde: ‘Dat heb ik ook wel eens gedacht.’

‘Maar u houdt niet van haar?’

‘Ik zou veel van haar kunnen houden, in de zin zoals jij die bedoelt.’

‘Is dat haar man?’ Haar ogen stonden heel donker en zeiden: *eerlijk antwoorden*.

‘Bijna. Ze gaan binnenkort trouwen.’.

‘Ja. Ze dragen rechtse ringen. Zijn ze rooms?’

‘Min of meer. Niet naar Lucia kijken nu.’

‘Ze kijkt ook veel naar mij. Haar ogen vertellen allerlei dingen. Ze probeert van haar bruidegom te houden en heel hef voor hem te zijn, maar als u één keertje met uw hoofd wenkt...’

Daphne bloosde en lepelde het laatste sap van haar bord. Toen keek ze Nol weer vorsend aan. Hij glimlachte vertederd en zei: ‘Je overdrijft. En dan, ik wenk niet met mijn hoofd. Wij zijn daar heel typisch in, Bob en ik. Lucia is een soortgelijk geval als Liesbeth. Ik heb haar een beetje geholpen, toen ze het moeilijk had... een goed baantje, relaties, een nieuw leven. Ze is dankbaar. Je begrijpt, zo'n vrouw blijft niet onopgemerkt. Het vervelende en toch ook wel beschamende is, dat heel veel mannen waar zo'n lieftallige jongevrouw mee in aanraking komt, allemaal hetzelfde willen.’ Zijn ogen vroegen; *is dit niet te cru*? Daphnes ogen moedigden hem aan. ‘Alleen al daarom is het origineel als je, zoals in mijn geval, geen toenadering in die richting zoekt. Bovendien zou het

van bijzonder slechte smaak getuigen, als je een vrouw uit de modder hielp en dan dat soort beloning eiste. Kun je dat begrijpen?'

Zij knikte en keek ademloos bewonderend.

'U... u heeft haar tranen wel eens gedroogd? Haar hoofd heeft wel eens tegen uw schouder gerust?' Daphnes stem was schor van emotie.

Nol knikte ernstig.

'U... u bent trots hè? Karakter! Maar als u haar nu eens een verschrikkelijk, ontzettend groot plezier deed met... nu ja, wat liever voor haar te zijn dan gewoon maar vaderlijk?'

'Dat is een verschrikkelijk ontzettend ondeugende opmerking. Maar wel raak. Weet je, er zijn duizend redenen om dan toch neutraal-vaderlijk te blijven, maar dat is natuurlijk zeer persoonlijk. Ik bedoel, in mijn geval, begrijp je? De wereld gonst van vluchtige avonturen. Oprechte vriendschap ruilen voor een vluchtig avontuur is vaak een slechte ruil. Er zijn honderden aardige en onaardige mannen die heel graag een beetje lief voor Lucia willen zijn, maar er zijn er maar heel weinig, die als vriend een rots in de branding zijn zonder bijbedoelingen. Ik beweer niet, dat ik altijd zo rots-in-de-branding-achtig ben. Een mens is maar een mens. Maar als 't mij niet *al* te moeilijk wordt gemaakt.., Tevreden?' 'Ik moet er over nadenken,' zei Daphne ernstig. 'In elk geval vind ik het geweldig, dat u dit opgebiecht heeft. Bob heeft toch gelijk gekregen. U vertelt zelf ook wel eens wat.' Zij keek nu weer olijk. Nol lachte en vroeg, of zij een kopje mokka wilde. Daphne knikte enthousiast. Toen hij de kelner had gewenkt en de bestelling had gezegd zei hij 'Verduidelijkend preekje over mijn levensfilosofie... Wil je plezierig leven, vermijd dan alle uitersten. C'est tout! Alles wat extreem is verveelt. Een extreme drinkebroer verveelt even snel als een extreme droogpruim. Een vrouw met overdreven veel temperament lijkt onervaren jongemannen wellicht een hemel op aarde, maar het betekent nog gauwer een hel als een overdreven koele vrouw. Overdreven discretie maakt het leven steriel, beter gezegd: stom vervelend. Goede vrienden moeten onder elkaar discreet, dat wil zeggen met goede smaak, óók plezierig kunnen roddelen en openhartig kunnen zijn. Overdreven openhartigheid leidt tot vervelende smakeloosheden, ruzies en verwijdering. Het voortdurend zoeken naar plezierige middenwegen is één van de dingen, die het leven boeiend maken. Want dit alles is niet zo eenvoudig als het klinkt! Indien mogelijk wil ik nergens de slaaf van zijn, niet van mijn zaken, niet van mijn geld, niet van mijn genotzucht, niet van de degelijke burgerjongen in mij, niet van de rusteloze genotzoeker in mij, niet van mijn zwerfzucht, niet van mijn gemakzucht, niet van eten, niet van drinken, niet van de seks, niet van preutsheid en niet van losbandigheid, maar vooral ook niet van bekrompenheid en angstige, kleinburgerlijke vreugdeIoosheid, al of niet

vermomd als deftige verstandigheid. Dat alles tezamen wil alleen maar zeggen, dat ik zo *vrij* mogelijk wil zijn. Ik heb gezegd.'

Daphne stak haar hand uit en aaide snel even over de zijne. Daarna pakte ze het kopje mokka, snoof en sloeg haar ogen ten hemel. Nol presenteerde haar een sigaret.

'Het grootste ogenblik van de dag,' verzuchtte zij, na een dankbare blik.

'Misschien...'

'Oom Nol, ben ik erg overdreven?' Haar olijke blik werd ernstig. Zij rookte als een jongen, zonder het haastig puffende wegblazen van de rook, dat onervaren rooksters kenmerkt. 'Eerlijk antwoorden,' zei ze, toen hij lachte en de zaal rondkeek.

'Tegen dat *erg* moet ik ernstig protesteren... Een zekere mate van overdrijving ligt in je aard, in je leeftijd, in je onervarenheid. Maar dat is nauwelijks als critiek en zeker niet als verwijt bedoeld.' Hij leunde met beide ellebogen op de tafel en boog zich wat naar voren. Daphne volgde zijn voorbeeld en keek hem gespannen aan. Ze bliezen de rook van hun sigaretten elk een kant op. Toen ze zijn ernstige ogen zag, trilden haar lippen. Hij sprak langzaam en nadrukkelijk: 'Het zou overdreven zijn van een Deen te zeggen, dat hij te blond is, of van een neger, dat hij te zwart is. Een goed veulen is dartel. Ik vind jou een bijzonder goed geslaagd veulentje, een raspaard in de dop. Geen zinnig mens kan een veulen haar dartelheid verwijten. Maar geen zinnig mens zal een veulen als trekpaard gebruiken, ben je het daar mee eens? Iedereen die van kinderen en paarden houdt vindt het leuk, als *jonkies* spelen dat ze groot zijn. Je kunt er binnenpret over hebben, als ze zich *verbeelden* reeds volwassen te zijn. Dat spelen is een belangrijk middel om het volwassen-worden te bereiken. Maar, het moet spel blijven. Men spant een veulen niet blijvend voor een zware wagen en men belast een jong mensenkind niet met loodzware verantwoordelijkheid als dat niet bitter nodig is, want dan is het met dat leuke dartelen spoedig, al te spoedig gedaan... Bob en jij zijn nog kinderen. Daaronder versta ik in dit geval tevens iets anders dan duizenden, miljoenen kortzichtige mensen, die de wijze waarop jullie met elkaar omgaan afkeuren, verafschuwen zelfs, en nog niet eens zouden goedkeuren als jullie tien jaar ouder zou zijn! Ik gun jullie je dartele geluk van harte. Ik gun het jullie, dat je *complete* kinderen bent, zo compleet en onverminkt als in deze samenleving met wat moed en voorzichtigheid maar mogelijk is... Mijn enige zorg in dit verband is, dat jullie zo opgewekt en gelukkig blijft als je nu met elkaar bent. Natuurlijk kan ik geen teleurstellingen of meningsverschillen voorkomen. Jullie moeten je eigen leven leven en je eigen ervaringen opdoen. Maar voorlopig draag ik een belangrijk deel van de verantwoordelijkheid en daarom heb ik ook meer recht om eisen te stellen dan

ouders die slechts verstoppertje spelen, of die alleen verbieden zonder een oplossing te geven. Jij bent nog te dartel en te kinderlijk voor een volledige Juliet-rol, Daphne. Ik bedoel dat als een compliment. Dartel nog maar een jaartje of wat onbezorgd... Duidelijk?’

Zij knikte en glimlachte ernstig.

‘Nu heb ik het plezier van je sigaret-roken bedorven met mijn zware preek.’

Zij schudde haar hoofd. ‘Toch niet. U beult zich voor mij af. U houdt helemaal niet van zware preken.’

‘Dat is waar. Zo. Maar voldaan en overtuigd ben je niet. Maar ik heb ook nog niet al mijn kruit verschoten!’ Hij pakte zijn kopje en leunde achterover. Zijn ernstige blik liet haar maar even los. Toen hij zijn koffie had opgedronken, leunde hij weer naar voren en zei: ‘Als ik alles op moest sommen, wat ik zou kunnen opsommen, zaten we hier nog uren en uren. Je moet ook een beetje *vertrouwen* in mij hebben!’ Hij sprak nu sneller en minder docerend.

‘De figuur Juliet was het produkt van een kultuur die deze delicate dingen op een verre van ideale wijze verwrongen had. De onze heeft dat ook. Maar er zijn natuurvolken, met een op dit gebied onverdachte levensbeschouwing, waar men de verlovingstijd kent zonder dat er in die tijd kinderen worden geboren. Daar bestaat de uitdrukking: *het tweede schaamschortje blijft intact*. In Noordafrika is er inzake het minnekozen met jongemeisjes een soortgelijk gebruik dat heet: *frotter, pas casser*. Is dat voldoende duidelijk? Ja? Jouw Juliet-offensief dwingt me je een belofte te vragen, Daphne. Ik schenk jullie heel veel vrijheid en mijn volle vertrouwen, maar op voorwaarde dat je me belooft fair play te zullen spelen. Wil je dat?’

Zij sloeg haar ogen neer onder zijn dwingende blik. Haar mondhoeken trokken naar beneden.

‘In gedachten heb ik het al duizend keer gedaan.’ Zij staarde in het lege mokkakopje waarmee haar vingers speelden.

‘Het is je duizend keer vergeven. De volgende duizend keer ook bij voorbaat.’

Daphne bloosde diep en keek langzaam op. Nol stak zijn hand uit en zei: ‘Op handslag?’ Hij bloosde ook een beetje. Zijn ogen keken zeer vriendelijk.

Haar blik versomberde. Met moeite bracht zij er uit: ‘Voor hoe lang?’

Zijn hand bleef hardnekkig uitgestoken. Hij keek haar lang aan.

Zijn blik bekeek haar vorsend, alsof hij haar voor het eerst van zijn leven goed bekeek. Haar gezicht vertrok of zij zou gaan huilen. ‘Als dit op een studeerkamer overdacht zou worden, met jou veilig ver weg zou ik zeggen: drie jaar. Maar nu ik je zie zoals je bent... Verlang je er heus zo naar? Maar het maakt zo weinig verschil meer, heus. Luister! Wat zou jij nu willen dat ik antwoordde?’ Zijn hand lag met de palm omhoog op het witte tafellaken.

‘Een jaar,’ zei Daphne, zonder aarzelen. Haar ogen keken fel en donker.

Hij trok zijn hand terug en stak een nieuwe sigaret op. Zijn ogen draaiden, omhoog alsof hij een rekensom maakte en zijn gezicht kreeg een diep bezorgde uitdrukking. Hij blies rookwolken omhoog en zweeg. Plotseling boog hij zich naar voren en vroeg: ‘Zou je dit *ook* voor je moeder geheim kunnen houden? Ja? Goed dan, een jaar, maar geen dag minder. En fair play!’

Haar hand sloeg zo snel toe, dat hij er van schrok. Er kwamen tranen in haar ogen en zij bloosde opnieuw zeer diep. Haar hand kneep krampachtig de zijne.

‘Daarna mag je het samen uitvechten. Dit is dus een geheim dat tussen ons drieën blijft. Afgesproken?’

‘Afgesproken, oom Nol.’

Hij drukte krachtig Daphnes hand. Toen zij de hare strelend langzaam liet wegglijden zei ze: ‘Het volgend jaar gaan we per *vliegtuig* naar Nice hè?’

Nol blies kwasi-verontwaardigd zijn wangen bol en zei hoofdschuddend: ‘Schobbejak!’ Hij wenkte de kelner en vroeg om de rekening. Het was stil geworden in het restaurant, Daphne ontdekte met verbazing, dat de schone Lucia en haar bruidegom vertrokken waren. De musici pauseerden.

‘Nu wil je natuurlijk nog weten, waaróm je moeder buiten het geheim moet blijven?’ zei Nol.

‘Die is er toch buiten, min of meer? Ze zou veel te veel tobben als ze alles wist. Liever denkt ze helemaal niet aan deze en... delicate dingen.’

‘Precies. Eén tobber ia genoeg. Aan de ene kant is je moeder natuurlijk ook jaloers, en aan de andere kant zou het haar hart breken, dat haar dochtertje al zo vroeg...’

‘Jaloers?’ Daphnes stem schoot hoog uit.

Nol lachte vertederd. ‘In zulke dingen ben je weer heerlijk kinderlijk. Natuurlijk is zij tevens jaloers op jullie.’

‘Zijn er nog meer mensen, die ik ken, die dat zijn?’

‘Een zekere heer Nol. Een zekere heer Arjen. Een zekere heer Louis. Genoeg namen?’

‘Maar waarom? Het is toch veel mooier om tot je dertigste flink te blijven?’

‘Ten eerste meen je daar helemaal niets van, je bent zo trots als een aap. Ten tweede waren de eerste aanrakingen met het verschijnsel liefde van de genoemde jaloersen bepaald niét zo mooi en...’ Hij maakte de zin niet af en gebaarde ongeduldig met zijn hand. ‘Ach je weet het allemaal veel beter dan ik. Wij hebben een hoop moois gemist. Basta! En lach een oude sukkel niet uit.’

Nol vouwde de rekening open, die een kelner op een bordje had gebracht.

‘Meent u werkelijk, dat pappa jaloers is?’

‘Diep in het puntje van zijn hart zeker. En als hij jullie eens hand in hand kon

zien, zou hij met tranen in zijn ogen beschaamd wegsluipen. Ik meen het. Ik ken hem langer dan vandaag.'

'Is het werkelijk half elf? Ik heb helemaal nog geen slaap. Wat zou Bob nu op dit ogenblik doen?'

Nol keek op zijn horloge en glimlachte raadselachtig. 'Dat mag ik niet verklappen.'

Bob moest die middag een belangrijke bespreking bijwonen en zou de volgende middag in of bij het hotel op hen wachten. Zijn moeder was ook in Parijs.

'Lucia is stilletjes vertrokken. *Zij* heeft die tafel uitgezocht. Haar bruidegom wilde daarginds helemaal gaan zitten.'

'Je bent een ondeugende aap.' Nol telde geld af op het bordje. 'Daarginds helemaal tocht het of zo.'

Daphne keek naar buiten. 'Ik ben zo opgewonden,' verzuchtte ze. 'Ik heb nog duizend dingen te vragen, maar dat komt in Parijs wel. Waarom logeert u in Parijs eigenlijk niet in een groot beroemd hotel? Waarom altijd bij de Boul' Miche?'

'In het Quartier Latin ken ik haast niemand en bijna niemand kent mij. Dat is zo rustig. Grote beroemde hotels vervelen wel eens. Op de linkeroever vind je de meeste menselijke-mensen bij elkaar. Tedere jeugdherinneringen.'

'En nog duizend redenen meer, zoals altijd bij oom Nol.'

Hij boog plechtig. 'Wil de dame het sein voor het vertrek geven? Wij begeven ons dan naar de laatste verrassing van deze veelbewogen dag.'

Toen ze een poosje zwijgend gearmd over de nog drukke boulevards hadden gewandeld vroeg Daphne: 'Zouden de mensen nu denken, dat ik uw vriendinnetje ben?'

'Nog niet.'

'Een paar jongedames hebben al jaloers gekeken. Het moet heerlijk zijn, lijkt mij, om uw vriendinnetje te zijn. O. Ben ik te ver gegaan?'

'Ja, vooral juist door die vraag!' Hij schudde haar zacht en kuchte grommend.

'Ik bedoel dit als een compliment,' zei ze en probeerde zijn stem na te bootsen.

'Ook complimenten kunnen te ver gaan, flirt!'

'We zijn nog wel ver van mijn Hemel verwijderd hè, oom Nol?'

'Verder dan ooit. Jij zeker. Met al jullie vroegrijpe wildheid zijn Bob en jij au fond een heel serieus, degelijk paar. Jij deugt bijvoorbeeld helemaal niet voor flirten. Ik wil niet zeggen dat je het nooit doet of zult doen, maar deugen doe je er niet voor.'

'U overdrijft. Voelt u zich niet slecht, nu we telkens in de buurt van hetzelfde

uitkomen?’

‘Dank je. Het schikt nogal. Eén avond vind ik niet erg.’

‘De gemiddelde tijd van oom Louis is veertig minuten en.drie seconden. Langer houdt hij het niet vol. Naar de meisjes kijken wel, dat houdt hij wel veertig uur vol, discreet...’

‘Begrijpelijk. Ik heb Louis altijd voor een volstrekt normale man gehouden.’

Daphne stak haar tong uit en lachte aanstekelijk.

‘Een welopgevoede man eert de schoonheid met zijn belangstelling.’

‘Maar praat er niet over, of schichtig. Hè, nu hult u zich in ontwijkend gelach.’ Daphnes stem klonk oprecht verontwaardigd. ‘Praat er welopgevoed over, maar zonder overdrijving. Op jullie leeftijd praat je veel te veel over vrijen en flirten en trouwen en aardige jongens en alle aanverwante zaken. Dat is nog daaraan toe, als je maar niet verwacht, dat wij daar aldoor aan mee doen.’

‘Natuurlijk niet. Meestal liever helemaal niet. Mams sparen we al zoveel mogelijk en oom Louis kun je gerust een beetje plagen. Maar soms lijkt het me ineens zo zielig, als je die warme belangstelling uit zijn ogen ziet stralen en je denkt je dan in, dat hij toch zo helemaal buiten alles staat... buiten alles waar hij zo naar kijkt.’ Haar stem klonk mat. Zij voelde zich ineens moe en geprikkeld. Zij was het niet met Nol eens en vond de ouderen huichelachtig. Als zij niet zo moe was geweest, zou ze een stroom indiscrete voorbeelden hebben willen opsommen over die belangstelling van welopgevoede mannen, over de taal van hun ogen, als die keken naar een tepel die door een strakke trui stak, of naar een aantrekkelijk dijbeen dat plotseling zichtbaar werd onder een rok, en vele, vele andere voorbeelden. Nol zweeg enige tijd. Ze liepen langzaam door de warme avond en keken verstrooid naar helder verlichte etalages en opgewekt pratende mensen.

Plotseling zei hij: ‘Als het nieuwtje eraf is, zakt de belangstelling vanzelf en daarmee de energie voor urenlange gesprekken en beschouwingen. Dat geldt voor alles en iedereen. Maar het bewuste onderwerp, in de ruimste zin des woords, blijft normale mensen altijd boeien. Je moeder leest romans. Ze speelt toneel. Twee werelden waarin het onderwerp liefde nogal ter sprake pleegt te komen. Volwassen mensen praten daar heus wel met elkaar over, maar het is nu eenmaal een ingeroeste gewoonte, om zich voor dat onderwerp tegenover onvolwassenen enigszins of nogal te generen, alsof het van minder allooi zou zijn. Of dat nu goed of slecht is... zo zijn de mensen. Kun je dat accepteren?’

Daphne ging wat rechter lopen. Haar arm, die losjes door de zijne stak, drukte zijn arm terwijl ze zei: ‘Op u kan ik niet boos zijn.’

‘Ik op jou ook niet.’

‘Het is wel heerlijk hè, als ergens het nieuwtje nog niet af is...,’ zei ze met een

onschuldig stemmetje.

Nol maakte een heftige beweging en lachte zo hard, dat Daphne er van schrok.

'Dat... dat vind ik je beste opmerking van de hele dag,' zei hij. 'En zoals je dat zei!' Hij lachte opnieuw. 'Je bent toch wel een verschrikkelijk bijdehante duvel! Maar... maar ik *heb* al opgebiecht dat ik jaloers ben. Dat geldt vooral het feit, dat het nieuwtje er nog zo helemaal niet af is.' Hij werd nu weer ernstig. Ze stonden stil voor de ingang van het hotel.

'Je straalt dat *heerlijk* naar alle kanten uit. Altijd en overal. Zelfs als je verdrietig bent en met hangend hoofd loopt, zit daar iets van een nieuwtje in, iets van élan. Je gaat dan helemaal in je verdriet op. Je haar is verdrietig en je schouders, je loopt verdrietig en je zit verdrietig. En als je blij bent... O hemel, dit wordt een liefdesverklaring. Dat laat ik maar aan Bob over, lucky guy. Ik hoop, dat je hele leven nog jaren en jaren een nieuwtje blijft. Dat élan, dat gezonde gretige straal je al uit zolang ik je ken, sinds je kleuterjaren. Heel veel mensen zijn dat al kwijt nog voor hun leven goed en wel begonnen is, nog voor ze de liefde hebben gevonden. Kom, je bent moe en het wordt laat.' Ze stonden tegenover elkaar alsof ze afscheid namen voor een huisdeur. Daphne pakte Nols hand en drukte er een kus op. Ze zei niets en glimlachte ernstig.

'Op naar de verrassing.' Zij keek hem verbaasd aan en ging enigszins aarzelend mee naar binnen. 'Wacht hier even, dan haal ik de sleutels.'
Daphne zag, dat Nol enige opmerkingen met de portier wisselde. Toen ze langzaam de brede trap naar de eerste etage beklommen legde Nol zijn hand losjes tegen haar blote arm en zei: 'Ik pieker, hoe ik het beste een van jouw befaamde kreten kan smoren dadelijk, zodat niet alle reeds aanwezige gasten in schilderachtige nachtkleding de gangen komen opdrommen...'

Daphne lachte zenuwachtig en antwoordde: 'Een prop in mijn mond en een doek om mijn gezicht, net als in gangsterfilms.'

Het was heel stil in het hotel.

Met gedempte stem zei Nol: 'Kijk, dit is jouw kamer. Nummer 115, herinner je je? Nu gaan we een eindje deze kant op, de hoek om. Nummer 129. Nu opgelet. Stop je hoofd maar onder mijn jasje, zo.'

Toen ze dat gedaan had zei hij zacht: 'En achter deur nummer 129 wacht onze zoon Bob vol ongeduld sinds tien uur op je komst.'

Met een heftige beweging sloeg ze haar armen om zijn middel en hij voelde plotseling haar tanden vlak onder zijn schouder. Daarna trok ze haar hoofd weg, stamelde: 'U... u...,' bracht met een vreemde fladderbeweging haar armen om zijn hals, drukte haar trillende lichaam tegen het zijne en zoende de verblufte man innig op zijn mond.

‘U bent meer dan een engel,’ hijgde ze en liet hem langzaam los. ‘Nummer 129?’ vroeg ze, iets luider, met een gebaar van: dat is dan dat, volgende zaak... Met zijn arm om haar schouders klopte Nol aan. Uit een zijgang klonken gedempte stemmen en voetstappen. Nol keek snel rechts en links. De deur ging bijna onmiddellijk open. Nol schoof vlug met Daphne naar binnen in de schemerig verlichte kamer. Bob stond, gekleed in zijn kamerjas, achter de deur. Zijn vader klopte hem op zijn schouder en gaf hem de sleutel van Daphnes kamer. ‘Ze is erg moe gepraat... Ontbijt om negen uur,’ zei Nol zacht. Hij wuifde met zijn hand, opende de deur op een kier, luisterde een ogenblik en verdween.

Bob sloot op de tast de deur, liet de sleutel in zijn zak glijden en staarde naar Daphne. Zij stond hijgend enkele stappen van hem vandaan tegen het gelige licht van een schemerlamp. Haar ogen leken zeer groot en zwart in het bleke gezicht, waarin de kleur terugkwam toen hij met uitgebreide armen op haar toeliep. Zonder een woord te kunnen uitbrengen sloeg hij zijn armen om haar heen en kuste wild haar bevende lippen, die vol en heel zacht aanvoelden. Hij boog zijn lichaam achterover, zodat haar voeten de grond niet meer raakten en deinde zacht heen en weer.

Daphne trok haar lippen terug en fluisterde in zijn open mond: ‘Je vergeet het programma.’

‘Natuurlijk. Dit stuk is *buiten catalogus*!’

Haar lach ging over in een gerekt ooooo-gekreun, toen hij haar diep in haar hals zoende en haar lichaam nog krachtiger tegen het zijne wiegde. Haar benen gleden om de zijne heen en haar handen gingen langs zijn heupen over de zachte stof van de kamerjas en grepen stevig zijn billen. Het wiegen versnelde. Zijn tong drong haar gewillige mond binnen.

Plotseling zwaaide zijn achterovergebogen lichaam terug. Hij bevrijdde zich uit haar omhelzing en ontdeed zich haastig van zijn kamerjas.

Daphne liet opnieuw een oooo-gekreun horen, toen hij naakt voor haar stond en haar tegen zijn gloeiende lichaam trok. Met zijn mond op de hare drukte hij haar hoofd en bovenlichaam achterover. Daphne wankelde, zette haar voeten verder uit elkaar en wrong haar borst en schoot krachtig tegen de zijne. Haar handen streelden rusteloos zijn lichaam. Hij hield zijn linkerarm rond haar middel gekneld en zijn rechterhand klom aaiend langs haar benen omhoog. ‘O, dit hou ik geen tien tellen meer vol, o...,’ prevelde hij in haar open mond. Hij ging nog even door met haar hele lichaam met het zijne te strelen en liet haar toen met een krachtige beweging opzij vallen in zijn linkerarm.

‘Dit is zo afschuwelijk opwindend, die koele stof tegen m'n hete vel en jij daar zo warm in’... Doe uit!

Daphne boog haar hoofd ver achterover en lachte diep in haar keel. Hij

knielde neer en trok haar schoenen uit, terwijl zij haar dunne kleren liet ronddwarrelen. Toen zij glimlachend omlaag keek om te zien waarom hij zo lang werk had zag zij, dat hij de tweede schoen op de tast uittrok, terwijl zijn gezicht in felle aandacht omhoog was geheven. Zij schopte de schoen uit, pakte zijn hoofd met beide handen vast en drukte zijn gezicht in haar schoot. Terwijl zijn handen met snelle bewegingen haar benen streelden drukte hij zijn tanden door de dunne stof van haar witte broekje. Haar handen woelden door zijn haar en trokken er aan. Uit haar mond kwamen vreemde vogelachtige kreetjes en aanmoedigende woorden. Zij zonk langzaam neer op het zachte kleed. Soms leek het of ze vochten, zo rusteloos en heftig waren hun lichamen, monden en ledematen bezig om elkaar nóg wilder en nóg opwindender en nóg vollediger te liefkozen. Hun onbeschrijfelijke vervoering bereikte een hoogtepunt, dat duurde en duurde en nog toenam en tot nog wildere bewegingen leidde, tot eindelijk de verlossing kwam en de laatste opwinding hun lichamen doortrilde. Haar armen en benen bleven hem nog enige tijd vasthouden, terwijl zij met gesloten ogen lag te hijgen met haar open mond tegen zijn hals.

Toen haar ademhaling een regelmatig geruis was geworden en er geen naschokken meer kwamen, gleed hij van haar af, hurkte neer en tilde haar van de grond. Zij uitte baby-achtige pruttelgeluidjes en legde een luie arm om zijn hals. Voorzichtig droeg hij haar naar het bed, zette haar tegen zich aangedrukt neer en sloeg het dek weg. Zij hield haar ogen nog steeds gesloten toen hij haar op het koele laken legde en na een lange blik die strelend van haar hoofd tot haar voeten ging met een zucht naast haar ging liggen en het dek tot hun schouders omhoog trok.

‘Da-ag,’ zei ze slaperig. Haar wimpers gingen een eindje omhoog. Zij draaide op haar zij en kroop tevreden zuchtend tegen hem aan. ‘Da-ag,’ fluisterde hij en draaide zich wat verder op zijn zij.

‘Als... als ik niet zo moe was...’

‘Ja?’ fluisterde hij en drukte haar lichaam wat vaster tegen zich aan. ‘Daphne... Daphne... Schat.’

Maar zij sliep al.

Hij lag nog enige tijd naar haar ademhaling te luisteren en met verrukte ogen te kijken naar haar glanzende haar en blote schouder.

Toen Bob de eerste keer wakker werd prikkelde zijn linkerarm, die onder Daphnes schouder lag. Voorzichtig schoof hij zijn arm wat hoger. Daphne zuchtte diep en draaide zich om met haar rug naar hem toe. Hij trok het dek wat hoger over haar heen en schoof dicht tegen haar aan. Zijn hand gleed over haar borst.

‘Da-ag,’ fluisterde hij, maar Daphne sliep vast.

Toen hij weer wakker werd, klonk het geluid van een deur, die zacht gesloten werd nog in zijn hoofd na. Hij tastte slaperig om zich heen, maar Daphne was weg. De plek waar zij had gelegen voelde nog lauw aan.

Bob wreef zijn ogen uit en keek rond. De schemerlamp brandde nog. Hij rekte zich uit, geeuwde en zag, dat Daphnes kleren en zijn kamerjas nu over een stoel lagen. Toen hij uit bed gleed en naar de tafel liep waar zijn horloge lag, hoorde hij het geluid van watergeplas in de badkamer, waarvan de deur gesloten was. Buiten reed een zware, rammelende vrachtauto voorbij. Het was bijna vijf uur in de morgen. Rond de donkere overgordijnen scheen al wat daglicht naar binnen.

Geruisloos opende hij de badkamerdeur op een kier en knipperde met zijn ogen tegen het felle licht. Daphne zat in het lichtgroen betegelde bad met haar rug naar hem toe. Zij had een wit broekje in haar rechterhand, dat zij met sierlijke bewegingen door het water zwaaide, dat ondoorschijnend was van de zeep. Hij glimlachte en voelde een pijnlijke kramp in zijn keel en borst door de ontroering. Zij neuriede zacht en hoorde hem niet, toen hij tegen de deur klopte. Pas toen hij kuchte keek zij op. Ze zag er opgewekt uit en toen hij naderbij kwam riepen haar ogen: *ik hou ontzettend veel van je*.

Hij bracht zijn vinger naar zijn lippen en fluisterde: ‘Ik moest haast huilen toen ik je zag zitten. Van geluk.’ Zijn handen woelden in haar verwarde haar, dat aan de punten nat was.

‘M'n knieën knikken van verliefdheid,’ fluisterde hij en deed net of hij haar mond wilde zoenen, maar greep plotseling het puntje van haar neus stevig tussen zijn lippen.

Daphne wrong op de tast het broekje uit en hing het over de rand van het bad. Onverwachts greep zij hem stevig om zijn middel, zodat hij zijn evenwicht verloor en in het bad tuimelde. Het water spatte hoog op. Bob uitte enige vreemde kreten en zei toen heftig klappertandend: ‘I-i-dioot! Het is... het is steenkoud!’

Hij lag half over haar heen en voelde haar schokken van ingehouden lachen. ‘Ach wel nee, het wilde niet warmer worden dan zo... Gasloze uren, denk ik.’ Zij gooide met beide handen water over zijn rug en kuste zijn natte gezicht. ‘Is het hier erg gehorig?’

‘Meestal. Dat is je geluk, anders zou ik je!’ Hij schudde haar krachtig bij haar schouders en ging op haar schoot zitten.

‘Da-ag,’ fluisterde Daphne en nam zijn gezicht tussen haar natte, koude handen.

‘Brrr. Da-ag, kikkermeisje. Een boze fee heeft je in een kikker veranderd.’

‘En dan komt prins Bob... O, da-ag, groeten van Liesbeth.’

‘Dank je. Hoe maakt gij het allen?’

‘Uitstekend. Dank u. Liesbeth wacht vol ongeduld tot prins Bob een harem inricht.’

‘Hè, begin nu niet om vijf uur 's morgens met obsceniteiten. Broeken spelen en andere obsceniteiten.’ Haar handen drukten zijn wangen achteruit, zodat de laatste woorden zeer vreemd klonken. Zij schaterde en sloeg verschrikt haar hand voor haar mond.

‘Heb je een goede reis gehad?’

Uitstekend, dank u. Ik zal even een telegram naar huis opgeven. Zij pakte de handdouche. ‘Hallo, portier? Wil je-gij sefkens ne tillegrammeken opnemen zulle? Zitten knus samen in bad. Stop. Bobje klappert vullingen uit kiezen. Stop. Stuur heet water. Stop. Liesbeth moet maar Amelandse schaapherder nemen.’

‘Op Texel zijn schapen, zegt het leerboek. Hoe was Nol? Zeg, vertel eens gauw. Hoeveel maanden heeft hij geëist?’

Zij klopte met de handdouche op zijn rug en hing het ding weer op. ‘Raad eens?’ Zij keek hem glimlachend van heel dichtbij in zijn ogen.

‘Tegen mij zei hij: achttien in het alleruiterste geval, maar liever drie jaar

Achttien?’

‘Twaalf.’

‘Wat! Je hebt hem natuurlijk meer dan lief aangekeken, schurk. O, Daphne!’

Hij greep haar stevig bij haar schouders.

‘Au! Ik zei, dat ik het in gedachten al duizend keer had gedaan.’

‘Jô, gek! Zoiets tegen tere Nolletje te zeggen... En toen?’

‘Toen zei hij: het is je duizendmaal vergeven, en de volgende duizendmaal ook.’

‘Gô. Was hij zo op dreef?’

‘Ontzettend. Ik ook trouwens. Ik ben er nog moe van. Waarom lach je zo gek? Wat heb je? Hou op!’

Bob schudde van het lachen en drukte zijn mond tegen haar schouder om het geluid te dempen. Hij wreef eindelijk de tranen uit zijn ogen en zei haperend: ‘En dit hebben we aan de... aan de Papoea's te danken.’ Hij kreeg een nieuwe lachbui.

‘Van die schaamschortjes bedoel je?’ Zij greep een washandje en kneep dat boven zijn hoofd uit. ‘En aan de Noordafrikaanse Arabieren.’

Hij schudde zijn hoofd als een natte poedel en zei: ‘Ja, maar vooral aan de Papoea's. Die Arabische meisjes zijn met alles zo vroeg, die tellen nauwelijks mee. De Rockefeller Foundation heeft een geleerde juffrouw in Nieuw-Guinea een onderzoek laten instellen naar het opgroeien van de Papoea-jeugd. En de rest

weet je. Wat de Papoea-Daphnes en Papoea-Bobs kunnen, moet ons ook lukken, vindt Nol. En daarom mogen wij hier nu samen bloot in een koud bad zitten en pret hebben. Hij is een unieke vader, waarschijnlijk de enige op het westelijk halfrond die dit zijn kinderen durft gunnen, maar een béétje morele steun kan hij toch wel gebruiken, de aartsengel.'

'Ja.' Ze drukte haar gezicht in zijn natte hals en fluisterde: 'Wat was het *machtig* hè? Zo'n woest feest hebben we nog nooit gehad. Heb ik je niet beschadigd?'

'Dat kan ik beter aan jou vragen. Zitten je borstjes nog vast?'

'Voel maar. Ze zijn weer zolang alleen geweest. Maar noem ze alsjeblieft geen borstjes.'

'Hoe dan? Tweelingen?'

'Dat mag ook. Maar verder: borsten.'

'In die termen denk ik er tegenwoordig ook over, inderdaad. Dat heet: de dingen bij hun naam noemen.'

'Heerlijke idioot. Daar moet je me alles nog eens haarfijn over vertellen, over dat denken van jou over mijn borsten.' Zij stak ze vol trots vooruit. Terwijl hij ze met zijn handen en mond liefkoosde, probeerde zij op zijn schoot te gaan zitten met haar benen om hem heen, maar Bob verhinderde dat door op te staan. Daphne greep zijn benen en rolde stoeiend met hem door het klotsende kille water.

'Wat waren eigenlijk je plannen?' vroeg Bob, toen ze weer wat rustiger werden.

'Nog een uurtje of wat mijn eigen bed omwoelen.'

'Gô ja. Het is vast al zes uur. Laten we opschieten. Drogen we elkaar af, net als de eerste keer in het botenhuisje?'

Daphne knikte enthousiast en trok de stop uit het bad.

'Straks in de auto moet je maar een na-dutje doen,' zei hij.

'Ik heb Nol een net gedrag moeten beloven, met normale conversatie en aandacht voor de omgeving, als prijs voor dit complot.'

'Hoe ben je hier gekomen?'

'Met de trein. Heel saai. Mamma weet er niets van, die denkt dat ik op mijn île Saint Louis rustig lig te slapen. Ja, het zou wel suf zijn om deze hele nacht zo maar domweg te verslapen. Hé, schobbejak, dat durfde je ook niet de eerste keer. Jô, je maakt hem helemaal wakker. Mijn wraak zal zoet zijn.'

'De schat,' croonde Daphne. 'Ik wil best ruilen. Zou jij willen ruilen?'

'Weet ik niet. Dit zijn geloof ik zeer ongepaste ideeën voor een net lief meisje. Kom, mijn beurt. Zie hier, dames en heren, wat kunstmest vermag. Twee jaar geleden was het hier nog dor en kaal, en nu een fraai bossage. Haremdames

wrijven hun bosjes met olie en kammen ze coquet. Ja, heus. Leuk detail voor een schoolopstel.’

Daphne hield zich aan hem vast en proestte achter haar hand.

‘Wat ben je toch een verrukkelijke idioot. Jô! Als je niet ophoudt ga ik je overal bijten. Tjassus, mijn haar is klieder. Nee, gek, mijn pruikebol bedoel ik. Daar is het al kurk.’

‘Wel rustig hè, dat Nol nu geen regenjas behoeft te brengen. Vergeet dadelijk niet je broekwerk mee te nemen; wordt dat nog droog?’

‘Nee. Stop ik wel bij mijn washandje. Heb je het wel goed gezien? Nieuwste mode... een Amerikaans vlinderbroekje.’

‘Of ik het goed gezien heb! Het is ondeugend dun en je vormen bultten er zo leuk door heen. Klaar?’

Zij pakte het broekje en rende voor hem uit de kamer in. Met een vlugge beweging wierp ze de paarse overgooier over haar hoofd en stapte in haar schoenen. De rest van haar kleren frommelde ze bij elkaar, terwijl ze het broekje met haar tanden vasthield. Bob trok zijn kamerjas en sloffen aan en keek op zijn horloge.

‘Acht minuten over zessen,’ fluisterde hij en slaakte een kreet van schrik, toen Daphne een koude natte prop tegen zijn hals duwde.

‘Ik heb het al zo koud,’ zei hij klagend. ‘Wat is dat, moet je je niet fatsoenlijk aankleden?’

‘En dadelijk weer uitkleden? Kijk maar even uit op de gang, of er niemand aankomt. Bij de deur zal ik je een afscheidszoen geven, waar je weer warm van wordt, stakker.’

‘Goed.’ Hij wees op het omgewoelde bed en zei: ‘Vergeet niet een afscheidsblik te werpen op deze gewijde plaats. Als ik daar later aan terugdenk, zie ik op en om dat bed overal bloemen bloeien en tegen de lucht wuiven boomtakken met lentebloesems... nachtegalen zingen... waar ik met mijn lief tussen de lakens sliep.’

‘Schat!’ Zij sloeg haar rechterarm om zijn hals en trok hem mee naar de deur. Bob tastte in de zak van zijn kamerjas en haalde de sleutel van haar kamer te voorschijn.

‘Eerst de afscheidszoen en dan in de gangen loeren,’ zei hij. ‘Zeg. Wie dost zich nu zo uit voor een afscheidszoen. Dit is eenvoudig onbeschrijfelijk.’

‘Ik had me behoren te verkleden voor het diner, maar het was al zo laat. Er hoort een wit bloesje onder.’ Zij aaide met het bundeltje kleren over zijn gezicht

‘Als je het té opwindend vindt, heb ik hier nog wat om af te koelen.’ Haar linkerhand met de natte prop kwam dreigend dicht bij zijn hals. Ze sloeg haar rechterarm weer om zijn hals en hief uitnodigend haar gezicht op. Bob stak de

sleutel weer in zijn zak en sloeg zijn armen om haar heen.

‘Dat heb ik niet gezegd,’ fluisterde zij, toen hij haar lichaam tegen het zijne drukte. Haar lippen waren verrassend warm toen hij die in zijn mond nam. ‘Ik ben moe. Laten we verstandig zijn,’ prevelde zij in zijn open mond.

‘Ja... verstandig zijn,’ fluisterde hij terug en duwde haar bovenlichaam opzij in zijn linkerarm. Zijn vrije hand streelde haar hals en schouders, die uit de wijde overgooier staken. Haar borsten waren maar half bedekt. Hij keek er met gretige ogen naar. Zijn hand streelde de overgooier van haar rechterschouder. Zijn lippen gleden van haar mond door haar hals en zoenden haar heftig. Daphne liet de kleren vallen. Haar arm verdween van zijn hals, wrong zich naar voren.

‘Welterusten. Dag-dag-dag,’ prevelde Daphne, terwijl haar hand zoekend tussen de panden van zijn kamerjas naar binnen gleed.

‘Ja... verstandig zijn,’ stamelde hij en trok hard aan de voorkant van de dunne overgooier, waardoor haar borsten te voorschijn sprongen. ‘Nee, toe,’ steunde hij, toen zij plotseling de natte prop in zijn hals duwde. Maar hij liet zich niet weerhouden haar borsten te strelen en te zoenen. Zij maakte nog aanstalten, het natte broekje onder zijn jas te stoppen, maar plotseling viel het uit haar hand. Dat was toen hij haar nog verder achterover trok en zo neerknielde, dat zij op zijn vooruitgestoken linkerknie rustte. Zijn rechterhand streelde haar bovenbeen tot in haar schoot. Haar koele hand greep krachtig in zijn haar, toen hij met zijn mond de weg van zijn hand volgde. Daphnes andere hand, die onder zijn jas streelde, werd wilder. Zij trilde van haar hoofd, dat bijna de grond raakte tot aan haar hielen, die zich heftig in het vloerkleed boorden. Een stroom van ongearticuleerde woordjes en kreten vloeiden uit haar wijd open mond.

Zonder zijn mond weg te nemen trok hij zijn rechterarm onder de omhoog geschoven overgooier uit, schoof hem onder haar knieholten en tilde het trillende, kreunende meisje langzaam op. Voorzichtig met zijn voeten tastend droeg hij haar naar het bed, terwijl haar hand in zijn haar zijn hoofd nog harder in haar schoot drukte. Toen zij uitgestrekt lag schoof hij de overgooier nog wat hoger op. Daphne trok haar hand terug uit zijn jas, liet zijn hoofd los en trok haar overgooier met ongeduldige bewegingen over haar hoofd. Terwijl zijn lippen en tong voortgingen met liefkozen haalde hij op de tast een zakdoek uit de zak van zijn kamerjas, zonder zijn gebogen houding te veranderen, en zocht naar Daphnes hand. Toen zij de zakdoek van hem overnam, fluisterde zij: ‘Ik zal heel lief voor hem zijn. O, Bob, ik word er bijna gek van, oooo!’

Het duurde langer dan de eerste keer, voor zij na een eindeloos lange climax en een zeer stormachtig slot eindelijk voldaan in elkaars armen lagen.

Toen haar regelmatige ademhaling de indruk gaf, dat zij bezig was in te slapen, schudde Bob haar zachtjes en zei: ‘Daphne... Verstandig zijn...

Verstandiger jongelui dan wij bestaan er op de hele wereld niet. Zoals de Ouden reeds zeiden: pluk de dag.'

'Notre vie c'est maintenant...' Zij geeuwde, rekte zich behaaglijk uit en ging overeind zitten.

'Kranig gezegd. Zeg, mooi bloot meisje...' Bob ging ook overeind zitten en nam haar hoofd tussen zijn handen.

'Zeg... Was je het werkelijk niet van plan?'

Zij sloeg haar ogen neer en haalde haar schouders op.

'Je hoofd was het niet van plan. Gek hoofd. Mijn hoofd was het wel van plan.'

Zij zuchtte opgelucht en keek vertederd in zijn ogen.

'Ik was het wel en niet van plan,' zei ze. 'Een vrouw moet een man nooit te veel geven, zegt mijn moeder.'

'Ach, vlieg op!' zei hij verontwaardigd. 'Kijk me eens aan... zul je je nooit kil houden als je zin hebt om te spelen? Je hoeft het niet te zeggen. Een kleine hint is voldoende. Zo'n kolossale hint als alleen een overgooier is niet eens nodig. Enfin, je weet nu hoe je me te allen tijde kunt verleiden. Dit is een van de meest opwindende gevoelens die er bestaan, jouw lichaam te voelen met niks aan in zo'n opruiend kledingstuk. En de aanblik! Ik droom, dat we zo samen nog eens dansen, maar dan wel zonder andere mensen in de buurt.'

'Slechte jongen!' Zij duwde hem stoeiend achterover en ging bovenop hem liggen. 'Vind je het fijn, dat ik zo'n slechte jongen hen?'

'Ontzettend fijn. Ik zal me niet killer houden dan ik ben.'

'Heel verstandig. Kom. Allez houp! Het ontbijt is al haast klaar.'

Het was bijna zeven uur, toen Daphne haar kamer betrad en Bob een laatste kushand toewierp.

Tweede boek

Quatorze Juillet

1

De tocht van Brussel naar Parijs verliep anders dan ik mij had voorgesteld. Dat begon al met het ontwaken. Toen de telefoon rinkelde was ik vast in slaap. Natuurlijk droomde ik eerst eindeloos van fietsbellen en de wekker van Liesbeth, maar toen ik er eenmaal in was geslaagd met mijn ogen stijf dicht de hoorn te pakken, was de overwinning niet meer te keren.

Inplaats van de gepolijste stem van een hotelbediende uit het verhaal van mijn moeder, schetterde een onvermoeibare Bob mij met een stroom lieve en zotte verhalen en bevelen het bed uit. Het hielp niet of ik al mompelde, dat een boze fee mijn ogen dicht hield en dat mijn hoofd vol spinnewebben zat. Bob praatte en joelde door tot ik met een slok water in mijn mond voor de hoorn had gegorgeld, een geluid dat moeilijk te trucqueren is. Daarna moest ik mij nog op het uiterste puntje van mijn balkon vertonen, zogenaamd om de eerste kushand in het buitenland in de open lucht in ontvangst te nemen. Inderdaad wierp Bob mij die kushand toe, maar zijn glundere gezicht ging eerst schuil achter zijn onafscheidelijke camera. Ik schudde mijn vuist en wankelde slaapdronken naar mijn badkamer.

Nol maakte applaudiserende gebaren en boog diep, toen wij hand in hand op het afgesproken uur de eetzaal betraden. Bob keek erg blij. Ik had op de trap het thema uit zijn stuk *Zestien* geneuried, hetzelfde dat hem twee jaar tevoren in het botenhuisje zo had opgewonden. En bij de begroeting had ik hem hartstochtelijk gekust. Twee dingen die hem heel gelukkig maakten: ongeveinsd meeleven met zijn werk, en nog hongerig zoenen 's morgens na een nachtelijk feest als het onze...

Mijn eetlust was beduidend sterker dan mijn slaap. Nol had er veel plezier in, allerlei dingen voor mij te laten aanrukken. Ik at zwijgend, aangevuurd door de vertederde blikken van Nol en Bob.

Pas bij het drinken van de extra kop zwarte koffie na, ontdekte ik de mooie Lucia met haar officier aan een tafel niet ver van de onze. Nol zag mijn verbazing en zei: ‘Sper je ogen niet zo wijd open... Die man met die baard, daar

rechts, is gewoon je oom Louis met een slechte vermomming. En die heer met glimmende schedel en uilebril is de directeur van je school met zo'n toneelschedel op zijn hoofd. Dadelijk klimt Bob in de lamp en blaast allemaal zeepbellen waar muziek uit komt, en zo maar door. Om kort te gaan: je slaapt nog. Je droomt dit allemaal. Draai je gerust op je andere zij.’

Ik lachte en begon ijverig mee te fantaseren. Bob liet zich ook niet onbetuigd en blitzte ondertussen enkele foto's. Maar ons kinderspel ten spijt, zag ik toch nog kans aan Nol te vragen: ‘Vergeet u niet, nog één keertje héél lief naar Lucia te kijken als zij weer kijkt? Het helpt niets, of u uw pokergezicht opzet. Diep in uw hart heeft u ook met haar te doen.’

‘Slecht meisje,’ fluisterde hij, maar zijn ogen keken lief naar mij. Bob sloop juist Indiaanachtig rond met zijn camera. Ik wenkte hem en legde hem met een paar woorden uit, dat hij ons nog eens zo moest fotograferen, dat de schone dame met haar officier er ook op stond. ‘Maar discreet,’ vermaande ik.

Hij voerde mijn opdracht onbewogen uit, maar toen wij vertrokken en even alleen waren zei hij: ‘Ze stond er al op hoor. Lucia.’

Ik gaapte hem stomverbaasd aan en porde hem vervolgens in zijn zij. ‘Om mij zó voor de gek te houden!’ zei ik verontwaardigd.

‘Ik kon toch moeilijk ten aanhore van iedereen... Vorig jaar heb ik haar ontmoet, op weg naar Parijs. Ze draait altijd om Nol heen als ie in de buurt is. Daar komt de aangebedene. Zeg er maar niets meer over, dat vindt Nol niet leuk.’

Bob en ik spanden ons in, het opgewekte gezelschap te zijn dat Bob beloofd had. We gaven levendig commentaar op alles wat we zagen: de mensen, in hoofdzaak vrouwen en kinderen, op weg naar de Hoogmis, reclameborden, bouwstijlen en, eenmaal buiten de stad, het zomerse landschap en de werkelijk prachtige vergezichten en opwindend aardige dorpen in de heuvels. Van tijd tot tijd wipte ik opgewonden op en neer van oprechte bewondering en vreugde.

Niet minder opwindend waren de discreet uitgevoerde spelletjes, die onze benen, handen en soms ook wel onze ogen speelden, terwijl onze monden een geheel andere taal spraken. Er was in de zomer van 1946 nog niet veel verkeer op de wegen, de ramen van een Bugatti zijn niet groot en bovendien reed Nol zeer hard. Maar juist de toch nog beperkte mogelijkheden maakten dit heimelijke vrijen zo aantrekkelijk. Waar andere jongelui een grote ervaring in bezitten was voor ons een nieuwtje. Wij waren niet gewend aan zo'n situatie.

We wisten, dat Bob na de lunch het stuur zou overnemen. Na de Franse douane moest ik mij inspannen om overeind te blijven zitten en van tijd tot tijd mijn stem te laten boren.

In mijn herinnering lijkt deze tocht een droom. Het zware brommen van de

motor, de kleurige film van wisselende, zonovergoten landschappen, de loomheid van mijn lichaam, een verliefde jolige Bob, die mij bezig hield met zijn stem en zijn handen... Hij scheen de weg goed te kennen, want onderaan een lange helling in een bosrijke omgeving trok hij langzaam zijn hand onder mij uit, zei dat hij het zwarte paard hoorde hinniken, nam strelend afscheid van mijn borsten, verwijderde mijn handen van onwelvoeglijke plaatsen en begon zijn haar te kammen.

Even later stapten we uit bij het hoog gelegen hotel-restaurant Le Cheval Noir. Bob sprong het eerst naar buiten en hurkte neer met zijn camera in aanslag.

‘Prinses Daphne zet voet óp Franse bodem,’ riep hij opgewonden. ‘Nog eens over. Dit was niets.’

Nol zong met sonoor gebrom enige maten van het volkslied. Ik huppelde opgewonden als een dartel lam rond. Er woei een zachte wind, die mijn haar en jurk deed wapperen. Na het zware brommen van de auto deed de stilte aan de rand van dit stadje met het uitzicht over de groene hellingen onder een blauwe lucht aan als een onwezenlijk paradijs.

Op mijn dringend verzoek liepen we eerst een eindje terug om nog beter van dit uitzicht te genieten en wandelden daarna door het stadje, waar iedereen leek te slapen. Bob trok ongeduldig aan mij, toen ik een nieuwe straat wilde inslaan.

‘In Parijs zijn tienduizend van zulke plekjes. Betere!’ zei hij.

‘Maar ik wil zo graag weten wat daar om de hoek te zien is.’

‘Niets bijzonders. Geitenstallen en ruïnes,’ zei Bob lachend.

‘Ik ben dol op geitenstallen en ruïnes,’ zei ik pruilend.

Nol en Bob namen mij als een stout kind ieder bij een arm.

‘Jonge meisjes moeten niet achter alle muren kijken... er moet iets te raden overblijven,’ teemde Nol, maar hij trok zo'n dwaas gezicht, dat ik me alleen maar blij voelde.

‘Jullie zijn twee flauwe jongens,’ zei ik, want het viel me op, dat Nol en Bob eerder broers dan vader en zoon leken. Ze trokken verontwaardigde gezichten en verzonnen zulke bizarre, houterige bewegingen, dat mijn gelach over het stille pleintje klaterde.

‘Na het eten zal ik langs de gemiste geitenstallen rijden,’ beloofde Bob.

‘Jij bent een hoogst immorele jongen, gespeend van elk opvoedkundig inzicht,’ zei Nol klagend.

‘Zij kan toch niet haar hele leven blijven tobben over de vraag... Deze gedachte breekt mij het hart.’

‘Goede opvoeders hebben altijd onbreekbare harten, mijn jongen. Bovendien, mijne vrienden, zijn het juist deze verlangens naar het nog ongekende, die zo onontbeerlijk zijn voor de geestelijke en vleselijke volksgezondheid. En doe die

overdreven verliefde uitdrukking van je gezicht, jongen. Je lijkt wel een kannibaal bij zijn zondagse vleespot. Goede titel voor een nonfiguratief schilderij, Daphne.'

'Is het opvoedkundig wel verantwoord, een jong meisje mee te nemen naar dit loszinnige établissement?' vroeg Bob met gedempte stem. 'Al die blote dienstertjes met alleen maar kanten schortjes en de waardin, die tussen de tafels buikdanst, gehuld in robijnen rokje en enkelbanden?'

'Mijn hemel, goed dat je me waarschuwt! We zouden natuurlijk buiten in de loggia kunnen eten, of in een aparte kamer met herenbediening...'

Om mee te spelen begon ik sneller te lopen en aan hun armen te rukken. Toen we binnen waren had ik grote moeite om niet te lachen bij het aanschouwen van de strenge matrone in de deftigduistere hall en de ingetogen diensters, die zelfs tegen Nol geen enkele maal glimlachten, wat ik een fascinerende prestatie vond. Van de uitgebreide lunch herinner ik mij alles, zoals meestal met herinneringen aan eerste keren. Het was een waar feestmaal. Vergeleken bij de landelijke rust buiten, was het eetzaaltje levendig. Ik herinner mij een familie van vader, moeder, zoon en dochter aan mijn rechterhand, door Bob als *Bef* betiteld, een afkorting voor in de oorlog rijk geworden boter- en eierwinkeliers. Pa en ma waren uitermate mollig en deden gemaakt-deftig. De zoon leek een bokser in te mooie kleren. Hij deed erg verveeld en knorrig. De dochter was niet lelijk, maar evenmin mooi. Haar tamelijk kleine, donkere ogen keken graag naar Bob met iets dat hypocrieten zelfonthullend met 'troebel' plegen aan te duiden. Bob vermaande mij, niet zo gemeen stralend te doen. 'Het arme kind moet er misschien nog jaren op wachten en wie weet is het dan een kortademige vent met veel geld,' zei hij en streelde met één been langs het mijne.

Aan mijn linkerhand zat aan een naburige tafel een jeugdig echtpaar, dat kennelijk op de huwelijksreis was. Ik geloof, dat de aandoenlijk ernstige, magere jongeman en zijn stralend verliefde vrouwtje geen idee hadden van de belangstelling, die de aanwezigen discreet of nauwelijks discreet voor hen toonden. Ze hadden alleen oog voor elkaar, maar een enkele maal keken ze naar Bob en mij. Hun benen waren onder de tafel ook stilletjes ondeugend.

Toen wij aan ons dessert begonnen, maakten zij zich gereed om te vertrekken. Zelfs de ingetogen diensters keken uit hun ooghoeken naar het jonge paar, toen dat opstond.

Bob zei: 'Nu praten de mensen met elkaar over het snoezige mantelpakje van de bruid, maar hun ogen praten heel andere dingen.'

'En wat zeggen al die oogjes dan?' moedigde ik aan.

'Dat blijve onuitgesproken. Het zij voldoende, dat ze in de geest bij wellustige taferelen verwijlen,' zei Nol plechtig.

Het jonge vrouwtje glimlachte lief naar mij, voor zij zich omdraaide en aan de arm van de ernstige bruidegom langzaam, alsof zij door de kerk schreed en daarna vlugger, met kinderlijke trippelpasjes naar de schemerige hall liep.

‘Verdomde wellustig,’ zei Bob hartgrondig, toen het paar verdwenen was.

‘Niet geschikt voor de schoolkrant?’ vroeg ik, zo naïef mogelijk. ‘Ik kom in de redactie, weet je. Een verhaaltje over deze reis is in bestelling. Paartjes op de huwelijksreis lijken me een mooi décor.’

Nol lachte en trok de conversatie in het onschuldige straatje van De Schoolkrant, raadde mij plagend aan niet in elke alinea iets over Stendhal of Sartre te schrijven en kwam met enige anecdotes uit zijn schoolkranttijd. Bob staarde afwezig langs de rijkgeworden familie heen uit het raam. Er vertrokken verscheidene gasten.

‘Nu vertrekt iedereen...,’ zei Bob plotseling, toen Nol even zweeg. ‘Het moest mogelijk zijn, in zo'n schoolkrant echt te schrijven wat je denkt en ziet en opmerkt. Of nee, liever niet. Parelen voor de zwijnen. Op geschept Oudhollands for the happy few is misschien toch beter. Wist jij, dat je met een aankomend literair genie aan één tafel zit?’

Nol trok zijn wenkbrauwen hoog op.

‘Hè, flauwerd, ik wil niet dat je zo opschept over mijn kladwerk. Toe...’

Maar Bob was niet te stuiten. Zijn ogen straalden toen hij zei: ‘Ik zeg alleen de waarheid. Weet je, Nol, ik heb een stuk of wat van Daphnes notities in mijn beste Frans vertaald aan een jong dichter laten lezen, een coming man. Hij is er verrukt over. Pure proza-gedichten, heeft hij letterlijk gezegd, pure proza-gedichten!’

‘Maar ze zijn voor Bob alleen geschreven. Er staat alles in, zo maar. Ook dingen, waar u..., eh, over zou blozen.’

‘Toe maar,’ zei Nol. ‘Daar moeten we nog eens een lang gesprek over hebben. Heb ik niet al eens gehoord, dat Sjef er ook verrukt over was?’

Ik maakte een verontschuldigend gebaar. Nol staarde mij peinzend aan.

‘Eerst begreep ik nauwelijks wat ik in mijn handen hield,’ betoogde Bob onverstoorbaar enthousiast. ‘Per slot van rekening is dit mijn vak niet. Maar het is heus heel bijzonder, Nol. De kijk van een veertienjarige op allerlei dingen, haar observaties, haar gevoelens... Allemaal in die typische sfeer van de eerste ervaring, die eh... (hier begon hij echt Frans naar nuanceringen te zoeken) onnavolgbare, onvervalsbare frisheid van de prille eerste ervaring van alle menselijke dingen. Heel direct genoteerd. Vaak helemaal los van alle conventie, van Bosboom Toussaint en de Tachtigers en alles van school en zo... ja, ik begrijp het, we moeten opstappen. Ik zal je er nog wel eens over doorzagen. Misschien stuur ik wat aan Sartre.’

‘Let maar niet op hem, oom Nol. Hij is door liefde verblind.’

‘Hemel, zullen we ons leven dan wel aan hem toevertrouwen? Wil iemand nog koffie, nee? Dan de rekening en weg.’

Ik wandelde vlug langs de schilderijen, die het zaaltje sierden, terwijl Nol de rekening betaalde. Er zaten nu alleen nog twee kwakende oude Engelse dametjes, die na ons waren gekomen. De rijkgeworden familie stond op. Het meisje liep achteraan en monsterde Bob nog eens van top tot teen, toen hij naar mij toe kwam.

‘Ça va?’ Hij pakte mijn hand.

‘Ça va,’ zei ik en gaf hem een kusje op zijn wang. Hand in hand liepen wij achter Nol aan het zaaltje uit.

De boterfamilie reed weg in een kolossale oude limousine. In het stadje was het nu minder stil. Er speelden wat kinderen en in sommige deuropeningen stonden mensen naar het doortrekkende verkeer te kijken. Bob manoeuvreerde voorzichtig door de hobbelige straatjes. Hij reed nog niet lang, maar volgens Nol konden we zonder doodsangst op de achterbank onze spieren ontspannen.

‘Je hebt je toen zo flink gehouden, nu mag je wel een middagdutje doen,’ zei Nol, toen we naar de grote weg draaiden.

Met een wilde kreet van enthousiasme wees ik naar een wegwijzer waar PARIS op stond. Daarna vlijde ik mijn hoofd zuchtend tegen Nols schouder en zei

‘Nu weet ik dat we op de goede weg zijn.’

Zo nu en dan richtte ik mij met een ruk op, bijvoorbeeld toen Bob het gaspedaal extra indrukte en met wild getoeter de omvangrijke limousine passeerde.

‘Wat toetert die jongen toch aldoor. Typisch een musicus,’ prevelde ik na een poosje slaperig.

Nol legde mij uit, dat men in Frankrijk bij iedere zijweg en bij het passeren van een auto of fiets signaal moet geven. Ik was juist helemaal ingedommeld, toen ik bijna met mijn hoofd door de voorruit was gevlogen, als Nol, die zijn arm om mij heen had, mij niet stevig had vastgehouden. Een akelig gegier klonk boven mijn angstkreet uit.

‘Gered!’ riep Bob laconiek en vol trots uit. Ik zag een wit hondje, dat met grote snelheid in een open tuinpoortje tussen de benen van een paar kinderen verdween. Achter de kinderen verscheen een meisje, dat iets ouder leek dan ik. Zij lachte blij en riep ‘Merci m'sieur’ met een hoge stem door de plotselinge stilte.

Bob startte en zei: ‘Alles wel aan boord? Ik *moest* dat beestje redden. Het was zo aardig.’

‘Zeg dat wel,’ zei Nol.

Bob zwaaide terug naar het meisje, dat met beide handen wuifde. Het was een aardig meisje met lang donker haar en grote bruine ogen.

‘Je kunt hem niets verwijten... hij zag alleen het hondje. De jongedame werd later pas door de hemel gezonden,’ zei Nol bij mijn oor. Ik lachte en aaide Bob over zijn haar. Mijn slaap leek volkomen verdwenen.

We reden langs glooiende korenvelden. De zondag ten spijt waren hier en daar boeren aan het werk. Ik reikte over de lege zitplaats naar het dashboard-kastje en stak ongevraagd een sigaret voor Bob aan.

‘Jij weet wat een honderedder toekomt!’ riep hij.

Door onze ernstige briefwisseling wist ik, wat er nu in hem omging. Eerst voelde bij zich rozig-blij met het beeld van het lieve dankbare meisje voor ogen. Daarna begon hij over haar te fantaseren, hoe zij daar woonde in dat gehucht tussen de korenvelden, in het huis achter de muur van ruwe stenen... Waar droomde ze van, als ze 's avonds uit haar raam keek over de stille, donkere landen en haar lange donkere haar kamde? Natuurlijk hield ze van bloemen. Haar ogen zijn bloemen, donkere bloemen. Nu loopt ze langs een slingerend paadje tussen de glooiende korenvelden. Ze gaat languit liggen kijken naar de trage witte wolken en de snelle zwaluwen tegen de blauwe lucht. Ze rekt zich uit en lacht, zo maar, omdat het lekker ruikt en omdat de zon schijnt en omdat zij verlangt naar vage dingen en stellig verwacht dat die zullen komen... Zo fantaseerde hij dan vertederd, maar langzaam kwam dan als een dreigend gerommel, als een pijn die eerst vaag en zeurderig is, maar snel heftiger wordt *Het Besef* de zoetheid van zijn dromen verstoren. H*et Besef dat ik niet alomtegenwoordig ben, integendeel*! Ik zal het nooit weten. Ik zal het allemaal nooit weten. Ik zal nooit weten hoe ze kijkt als ze verdriet heeft. Ik zal nooit weten of ze van gedichten houdt. Ik zal haar nooit horen neuriën, nooit zien lezen, nooit zien luisteren naar muziek, nooit weten hoe ze er uit ziet als ze slaapt, nooit haar hand voelen, nooit de geur van haar wilde haren ruiken. Ik zal haar zelfs nooit terugzien, haar nooit meer zien lachen en wuiven met sierlijke armen. Ik weet niet of zij Nicole heet, of Claude, of Ariane, of Juliëtte... Ik, stommeling, heb niet eens een foto gemaakt! Er zijn allerlei mensen, die alle mogelijke dingen van haar weten, die zij verschrikkelijk gewoon en niet de moeite waard vinden, terwijl ik brand van verlangen om alles wat zij zo weinig de moeite waard en gewoontjes vinden... Haar oude schoolmeester, waar ze zo bang naar opkeek, maar toen moest ze ineens glimlachen omdat ze de volgende week toch van school ging. Haar ouders, die haar kleineren en beknorren, zoals goede burgerlijke ouders dat altijd doen. Haar broer, die haar onverschillig behandelt. De buurjongens, waar ze vroeger langs de weg mee stoeide als ze uit

school kwam, die haar wel eens ondeugend vastpakten, maar die haar nu een trotse meid vinden. Allerlei mensen die haar niets bijzonders vinden weten allerlei dingen van haar. Ik niet. Haar hondje is beter af dan ik, die stom in dit vehikel zit en het gaspedaal indruk en van haar vandaan stuif. Een nietig stofje in het heelal, dat even knipoogde tegen een ander stofje. En toch is dat stofje verdomd concreet, geen hersenschim, maar een prachtig, bloeiend wezen, met miljoenen gedachtenspinsels, indrukken, gevoelens, met eigenschappen, voorkeuren, met een mond die al miljoenen verwaaide woorden heeft gesproken die niemand meer kent. Waarom bestaat er geen uitvinding die die miljoenen woorden terug kan halen uit de lucht? Zij heeft mij heel concreet een blik, een woord, een glimlach, een gebaar geschonken. Eén seconde heeft dat allemaal heel concreet bestaan! Nu verwens ik alles en iedereen en zou alleen maar daar terug willen zijn in dat gehucht, Jean-Pierre Dupont die op zondagmiddag een afspraak heeft met wat hij het liefste meisje van het dorp vindt. Door korenvelden lopen, hand in hand, vurige dromen over naar Parijs gaan bepraten. Of zo maar over samen in een huisje wonen mijmeren, landelijk geluk in een Aart van der Leeuw-sfeer. Alleen maar... Maar ik wil niets *alleen maar*. Ik wil: ook en ook en ook en ook en ook. Ik wil deze Bugatti honderd laten lopen op een tamelijk slechte weg en alle pietepeuterige benepenheid voorbij stormen, maar ik wil ook door dat bos daarginds dwalen, waar ik nooit zal lopen, aan dat beekje zitten dromen waaraan ik nooit zal zitten. Ik zou in dat stadje daar tegen die heuvel willen leven, de mensen al jaren kennen en begroet worden als een oude vriend. Ik zou... Maar het leven is zo afschuwelijk beperkt. Alsof je in een kooi zit, een kooi, waaraan je zelf gebouwd hebt. Eén traliehek heet Muziek, een ander Ambitie, met spijlen als eerzucht, verantwoordelijkheidsgevoel, angst om niets te zijn, nuchterheid, verstand. Door die tralies zie je schilders, dichters, dansers, kunstnijveraars, uitvinders, ontdekkingsreizigers, levensgenieters... Een ander machtig traliehek heet Liefde; spijlen met gouden kroontjes, goudblonde kroontjes. Het heet Daphne. Als je er door kijkt zie je stoeten opwindende meisjes voorbij gaan, allemaal anders dan Daphne, meisjes met zoete geheimen, opwindende, strenge, ingetogen, wellustige, woeste, zachte, tedere, aandoenlijke, onbereikbare meisjes...

Zo ongeveer dacht Bob dan. En na in die trant gedacht te hebben, sneller dan ik het nu kan navertellen, kwam de zelfspot over wat bij afkeurde als huilerige sentimentaliteit. Maar natuurlijk niet geheel en al. Niet *alleen maar* zelfspot. Maar hij bespotte zichzelf omdat dit protest tegen Het Besef van Beperktheid op gang gebracht was door een mooi meisje. Als het een grauw massaproduct was geweest met van die stijfsel-plak-krulletjes-net-van-de-kapper (wie zou daar in willen woelen? zelfs de wind niet!) met pinnige prikoogjes (inplaats van de ogen

als bloemen van Paul Elouard) of met benen waarvan de kuiten rechtstandig in grote voeten overgingen inplaats van feestelijk gevormde benen.... dan zou hij zich nooit met vurige belangstelling hebben afgevraagd hoe ze heette, hoe ze klonk, rook en voelde. Dan zou deze stemming van protest tegen de beperktheid niet ontstaan zijn. Je zou dus bitter kunnen concluderen, dat hij vooral verdrietig was, omdat hij geen harem kon inrichten van alle mooie meisjes naar het voorbeeld van de wijze koning Salomo. Maar zo'n conclusie had hoogstens enige waarde als bonmot à la Nol, bij een goed glas. Er waren knellende vragen, die je met bonmots niet kon ontlopen, althans niet als je zo eerlijk-ernstig was als deze Bob van achttien jaar. Hij correspondeerde over deze dingen uitvoerig met Iwan en soms met mij, hij redetwistte er hartstochtelijk over met zijn Parijse copains, ook wel met Nol en een enkele maal met Bettina. De beperktheid van het leven. De eenzaamheid van elk mens. De vergankelijkheid. Het afstand doen van alle niet-gekozen dingen, van alle niet-gekozen mogelijkheden. Kan een mooie ziel in een lelijk lichaam huizen? Onmogelijk! De scheiding in lichaam en ziel is een oud grapje van de Grieken, dat zij zelf niet geloofden. Ben ik alleen maar verliefd op het uiterlijk van Daphne, die achter mij weer vredig inslaapt aan Nols schouder? Zou ik zo razend veel van haar houden, als zij een mollig puddinkje was? Belachelijk! De Daphne die ik in het spiegeltje zie als ik het wat draai is de uiterlijke vorm van de innerlijke Daphne, van haar karakter, haar ziel, haar geest, die uit haar ogen straalt, die in elk gebaar aanwezig is, in de vorm van haar gezicht, in de rondingen van haar lichaam, in de verrukkingen als we vrijen. En als haar nu eens iets ernstigs overkwam, een verminking, plotseling? Ach idioot, dat hoort niet bij de Daphne zoals zij is, een volmaakt landje van God... zegt mamma. En waarom wachten we niet een paar jaar met onze nog maar net beperkte, wilde liefdesfeesten? Gebrek aan zelfbeheersing? Slappe karakters? Integendeel. Middensoortmens, massa-product-zijn is het gemakkelijkste. Je richten op je voorman is het simpelste. Dingen doen die eigenlijk niet kunnen, die taboe zijn voor bangelijke puriteinen die zichzelf en daarom ook anderen geen vreugde gunnen, heffen een klein beetje de benauwende beperktheid op van wat men schertsend Het Leven noemt, troosten ons in onze beperktheid. Met dat argument heb ik Nol blijvend verslagen, maar heb ik gelijk? Is het slechts een stomme gewoonte, dat ik medelijdend moet lachen om knapen, die tot op hoge leeftijd onseksueel met hun meisje omgaan en na vele jaren van nagenoeg ‘kuise’ omgang eindelijk met het wicht trouwen... maar tegelijk toch een beetje jaloers ben? Natuurlijk zijn zulke verhalen meestal valse sprookjes. Als ze al eens een keer waar zijn, berusten ze op toevallig aanwezige angst op critieke momenten, op afwijkingen, op negatieve dingen. Maar als je er in boeken over leest en het in films vertoond ziet, gaat er toch de bekoring van het echte

sprookje vanuit. Ik zou zo graag tevens zo'n romanfiguur willen zijn. Ik zou zo graag willen ervaren, boe dat nu voelt, om Anton Wachter te zijn, of die vent uit Rumeiland, of Elias in gevecht met de nachtegalen, of Katadreuffe met karakter van Bordewijk, en al die andere kuise boekenjongens, die nooit tijd hadden voor stoute spelletjes met meisjes, of die zich na één mislukt begin tien jaar en driehonderd bladzijden karaktervast onthielden. Als ze al eens peinsden en droomden, ging dat heus over heel, héél andere dingen. ‘Toen Tamalone een knaap was van dertien jaren, bleek en bescheiden, was hij het meest geliefde kind van zijn vader.’ Een Zwerver Verliefd. Een poosje later vroeg zijn vader hem, waarom hij niet meer bij de priester kwam om te zingen en te leren. De bleke, bescheiden zoon antwoordde, dat hij het heerlijk vond om de hele dag door de straten te lopen denken aan wat in de boeken stond. Maar hij zweeg over de zonderling ontspruitende genietingen waarmee hij in zijn verbeelding bezig was, de fijne knul. Meisjes? Wellustige zaken? Kom nou! Vlieg op! ‘Gezichten van verre landen en oude tijden, van ridders en heiligen.’ Toen hij zestien was, zag deze Italiaanse jongen, twee jaar ouder dan Juliet, voor het eerst een meisje in de stad. Het kwaad ging niet van hem uit, nee, het meisje lachte hem zo aardig toe, dat hij in vervoering raakte, maar weinige dagen slechts, want het meisje wandelde met een ander, terwijl hij haar overal zocht. Ziezo. En toen hij haar later nog eens goed aankeek, ‘vond hij haar niet zo mooi als bij eerst had gezien. Hij vergat haar aldra,’ zoals Iwan en ik elkaar bulderend van het lachen citeerden uit het heilig verklaarde boek van Arthur van Schendel. De brave borst vergat haar aldra. Beneden zijn middenrif bestond hij niet. Maar hoe moet het nu zijn, om *alleen* van verre landen en oude tijden, ridders en heiligen te dromen, en nooit eens van meisjes met warme monden die geschapen zijn voor wilde zoenen en borsten die hunkeren naar liefkozingen? Hoe moet dat nu zijn om dat allemaal niet te zien, of te zien zoals een paard warme meisjesmonden en trillende borsten ziet, zonder ooit in gehinnik uit te barsten?

Of zoals een koe het ziet? Een zwervende koe verliefd. De dichter is een koe. En de boer die melkt mij zalig...

Ik schrok wakker toen Bob moest remmen. We stonden stil voor een optocht, ergens midden in een oud stadje. Ik begon mezelf hardop uit te schelden, dat ik alweer geslapen en heel veel gemist had.

‘Er komt nog zoveel,’ zei Bob en omdat hij dit waarschijnlijk wat toonloos vond klinken, voegde hij er aan toe: ‘Neem dat aan van je grijze grootvader. Het hele leven ligt nog voor je mijn kind quoi que ce soit. Au!’

Ik trok aan zijn haar en kietelde hem onder zijn oksels.

‘Zullen we éven uitstappen?’ vroeg ik.

‘Plaag die jongen nu niet. Hij heeft maar één doel voor ogen: zo snel mogelijk naar de Saint Boulevard de Michel. Maar eigenlijk heb je gelijk. Ik heb nog dorst ook. Bedenk, mijn zoon, dat iedereen in jouw geval verbeten doorgereden zou hebben, fantasieloos doorgereden mag ik wel zeggen.’

‘Jaja, al goed,’ zei Bob enigszins korzelig. Zijn gezicht stond donker toen ik voorover boog en er naar keek. Hij glimlachte triest en zei, wat vriendelijker; ‘Ik ben geen dogmaticus.’

‘Daar rechts is een terras,’ zei Nol opgewekt. ‘De zon schijnt er mild op dogmatici en niet-dogmatici beiden.’

Bob reed de auto een eindje achteruit en zwenkte af naar het pleintje dat Nol had aangewezen. Toen we uitgestapt waren, dook ik terug in de auto, pakte Bobs camera en hing die plechtig als een ambtsketen om zijn hals. Hij bedankte met een lieve glimlach. Ik legde mijn arm om zijn middel en vlijde bij de paar passen naar het terrashoekje mijn wang tegen zijn schouder.

‘De mensen kijken zo,’ zei hij, om mij te plagen.

‘Lief van de mensen.’

‘Ja. En zo verstandig. Ik zou ook die optocht de rug toekeren.’

‘Verwaande jongen.’

Zijn ernstige stemming verdween. We hadden ons nog maar nauwelijks op het terras geïnstalleerd, toen een aanzienlijke mensenstroom het pleintje kwam verlevendigen. Weldra was er geen stoel op het terras meer onbezet, terwijl binnen in het café velen stonden. Ik was opgewonden, omdat ik overal om mij heen zeer levendig Frans hoorde spreken en de gehele bevolking van het stadje op de been zag. Moeders vertroetelden en vermaanden hun kinderen, mannen begroetten elkaar met de hartelijkheid of het doodgewaande vrienden betrof, er werd veel gelachen en naar de garçon geroepen, die handen tekort kwam. Op mijn verzoek fotografeerde Bob enige kinderen, die in zondagse zomerkleren ronddartelden. Om ons verblijf nog wat te rekken, wendde ik een onlesbare dorst voor, toen Bob aandrong om op te stappen. Nol ging nog wat luier onderuit zitten en verklaarde: ‘Notre vie c'est maintenant,’ welke plagerij enigszins verloren ging, omdat het slachtoffer plotseling wegsloop en een foto van mij nam met de dikste vrouw van het stadje vlak achter mij, kolossaal en fotogeniek in het zwart. Daarna stond hij met een beleefd gebaar zijn stoel aan de dikke dame af, ging op mijn schoot zitten en wisselde vrolijke opmerkingen met de opgewekte mensen om ons heen, waarbij ook Nol zich niet onbetuigd liet. De bonmots waren niet van de lucht. De kolossale vrouw, die tot het genre goedlachse dikkerds behoorde, vond mij een schatje en dacht, dat we alle drie Fransen waren, wat wij beantwoordden met vereerd hoofdneigen, de hand op het hart gedrukt.

Als wij niet werkelijk aan tijd gebonden waren geweest (diner met Bettina om half acht) zou Nol zeker het gehele café een rondje hebben aangeboden, zo vlug ging de verbroedering.

Op grond van het familiale banksaldo zouden Nol en Bob eigenlijk uitsluitend in dure, exclusieve gelegenheden behoren om te gaan met (niet zelden vervelende) lieden met soortgelijke banksaldi, reizend in peperdure auto's, bestuurd door chauffeurs in livrei. Maar de charmes van het ‘beneden je stand leven’ waren vele! En je kon altijd weer opstappen, of overstappen, als het vervelend dreigde te worden. Want natuurlijk waren niet alle eenvoudige lieden en brave borsten boeiend, warmhartig of amusant. Maar je kon iets, dat zij nooit konden: een taxi wenken die je in tien minuten naar Fouquet, de George Cinq of de Tour d'Argent bracht, vica versa naar een bistro bij de Hallen, een square in Ménilmontant of een terrasje bij de rue Mouffetard, Evenmin waren alle rijken vervelend, zeer zeker niet de jeugd, zoals ik later heb ervaren.

Het voorproefje van Parijs hield mij de rest van de tocht klaar wakker en inspireerde tot opgewekte conversatie en opgewonden kreten over wat ik om mij heen zag, vooral als er gelijkenis was met schilderijen die ik kende. Naarmate we Parijs naderden steeg mijn opwinding nog. Ik danste juichend op en neer toen we in de verte plotseling een kort ogenblik de Eiffeltoren als een blauwige naald tegen de lucht zagen afsteken. Het eerste stoplicht, in de buurt van Le Bourget! In de zomer van 1946 was het verkeer in Parijs landelijke rustig vergeleken bij de toestand van nu maar na Amsterdam in dezelfde tijd leek het mij aan het eind van deze zondagmiddag ontstellend druk.

Ik verslond alles met gretige ogen: de reclameborden en opschriften, de platanen, de huizen, de mensen op de trottoirs, de taxi's en autobussen... De rue Saint Martin was eindeloos lang. Ik drukte heftig Nols arm, toen we eindelijk bij het square Saint Jacques kwamen en de toren zagen, hoger en mooier dan op de foto's. Hier begon Parijs echt voor mij te leven. Place du Château met het Theâtre Sarah Bernardt, oud en eerbiedwaardig. De Seinekaden met veel groen, de eerste brug, breed en mooi van vorm, de indrukwekkende oude bouwwerken van het Palais de Justice, het hek bij de Saint Chapelle...

Bij het verwerken van deze stroom eerste indrukken had ik nog tijd te denken, dat Parijs ons onverstoorbaar, onverschillig ontving, als contrast op mijn verrukt-zijn-over-alles. Maar op de hoek bij de pont Saint Michel sprongen drie jongemannen van de balustrade en draafden wuifend en roepend een eindje met ons mee. Bob minderde vaart. Ik hoorde duidelijk zijn naam roepen.

‘Die heeft hij gehuurd,’ sneerde Nol. ‘Kijk maar links, de Notre Dame.’ Hij zei het argeloos en bevroedde niet hoe dicht hij bij de waarheid was. Ik schreeuwde van opwinding over de Notre Dame en riep, dat het echt niet leuk

zou zijn als zou blijken, dat ik dit allemaal maar droomde. ‘En recht voor ons uit de heilige Place Saint Michel en nog heiliger Boulevard, de enige ter wereld, die Boul' heet.’

‘Lief, dat je even stil staat,’ zei ik tegen Bob.

‘Idioot!’ zei Nol, die iets begon te begrijpen van wat ons te wachten stond. Hij lachte geamuseerd. Plotseling zag ik een slank meisje, met opvallend wild lang donker haar op het trottoir aan onze rechterkant. Zij kwam aansnellen aan het hoofd van een groepje jongemannen. Een paar droegen baardjes en wild geblokte hemden. Het meisje had een ruiker rode anjers tegen haar borst geklemd, die ze mij met een toespraakje door het open portierraam aanbood. Ik verstond maar de helft van haar welkom-op-delinkeroever en bloosde van genoegen. De jongens applaudisseerden en riepen bravo. Iemand maakte foto's.

Ondertussen kwamen achter ons van de Quai des Orfèvres twee zeer opvallende vehikels aan. Het ene, dat voor ons ging rijden was een zeer oude open auto, bont opgeschilderd en behangen met gestolen bordjes in de trant van ‘niet spuwen’ en ‘geen fietsen in het portaal zetten.’ Het andere vehikel was een Dukw, een amphibie-auto afkomstig uit een dump. Beide voertuigen zaten vol luidruchtige studenten. In de auto die voor ons reed werd een spandoekje uitgerold, dat mij, met name genoemd, een welkom in het Quartier Latin toeriep. Het groepje op het trottoir klom bij de anderen in de Dukw en toen reden we in optocht, met veel getoeter en geroep over de Place Saint Michel de Boul' Miche op.

‘Dus daarom reed hij of de duivel hem op de hielen zat,’ zei Nol.

‘Alles is vergeven en vergeten.’

‘Kam je haar en poeder je neus!’ riep Bob. ‘Er komen nog meer evenementen.’ Hij lachte schallend. Met trillende vingers greep ik mijn tasje. We hadden er overigens geen van drieën een idee van, wat ons tegenover de Place de la Sorbonne bij ons hotel te wachten stond.

‘Mijn hemel, kijk nu eens!’ zei Nol. Uit de richting die bij aanwees klonk een zwaar geronk. Terwijl ik door ging met mijn haar te kammen zag ik uit een zijstraatje vier motorfietsen, bereden door jongemannen, gekleed in bonte uniformen uit de tijd van Napoleon. Voorbij het kruispunt van de Boulevard Saint Germain ging er aan weerskanten van onze auto één rijden, terwijl er twee voorop gingen. We reden nu zeer langzaam.

In de tamelijk nauwe straatmonding voor ons hotel was de zaak uit de hand gelopen van de ongeveer dertig kunstbroeders en studenten, die op aanstichten van Bob en zijn vriend Jean-Louis voor een plechtige ontvangst zouden zorgen. Zij hadden nog wat meer studenten aangespoord om te komen en er niet aan gedacht, dat om zes uur op zondagmiddag met de jolige sfeer van quatorze juillet

al in de lucht de toeloop wel eens wat erg groot zou kunnen zijn. Wij waren ongeveer een kwartier te laat, waardoor de oploop een massaal karakter begon te krijgen. Iedereen die op de Boul' Miche lopend de menigte zag, snelde nieuwsgierig en belust op gratis amusement toe.

Het verhaaltje dat verspreid was luidde, dat ik een Zweedse prinses was, zojuist zestien jaar geworden, die verloofd was met een arme muziekstudent. Een andere lezing was, dat ik de beeldschone kleindochter van Matisse was, die een aanval op de Prix de Rome kwam ondernemen en ook al net zestien jaar was geworden...

Bob slaakte een kreet van verbazing, toen we het Lycée Saint Louis naderden. Een ogenblik nog dacht hij, dat er toevallig een protestdemonstratie van studenten of lyceïsten samenviel met onze aankomst, maar toen de golvende menigte, die de hele hoek vulde en bijna de deuren van het eerbiedwaardige meisjeslyceum indrukte luid begon te juichen en te wuiven en bijna tot in onze auto opdrong, was er geen twijfel mogelijk.

We schoven heel langzaam vooruit, terwijl de motoren vervaarlijk gromden. Dicht bij het hotel waren zelfs politiemannen, die met onnavolgbare Latijnse levendigheid een weg voor ons baanden. De handlangers van Bob hadden zeer grote moeite een breed pad over het trottoir vrij te houden, een pad met een rode loper. Er stonden schijnwerpers, filmcamera's, fototoestellen op statieven, een auto met een filmcamera op het dak en zelfs een microfoon. Het merendeel van al deze indrukwekkende apparaten was uitsluitend voor de grap opgesteld en werd in schijn bediend door zeer ijverige jongemannen. Zo was het ook met de verslaggevers-met-blocnote. Maar er werden ook werkelijk foto's en stukjes film gemaakt en ik moest driemaal uitstappen en vijfmaal Bob een kusje op zijn wang geven en twee keer de hand schudden van Jean-Louis (in jacquet, hoge hoed in de hand) en nam nogmaals een bos bloemen in ontvangst van een guitig negerinnetje en beantwoordde gekke vragen. Terwijl de blitzlichten flakkerden en de schijnwerpers weer werden gedoofd, gaf ik mijn mening over Picasso, De Verenigde Naties, mijn eerste indrukken van Parijs en vertelde iets over mijn plannen. Daarna moest ik nog ettelijke keren naar de applaudisserende en juichende studenten en toegestroomde nieuwsgierigen wuiven, alvorens we het hotel konden betreden. (De volgende dag stond er werkelijk, tot eerlijke verbazing van Nol, in twee kranten een stukje-met-foto, waarin ik als een wonderbakvis werd aangeduid, van gemengd Frans-Hollandse afkomst, dochter van een beroemd Nederlands kunstenaars echtpaar, veelbelovend schilderesje, opmerkelijk literair begaafd ook nog, en waarbij enkele woorden werden gewijd aan de opzienbarende ontvangst in het Quartier Latin. In een weekblad stond zelfs een echt artikel, waarin ik zestien jaar heette te zijn, dat behalve met mijn

foto ook was verlucht met drie afbeeldingen van gouaches, door Bob gefotografeerd. Deze foto's waren door Jean-Louis als ‘perschef’ verstrekt. Er werden enige door Bob vertaalde notities van mij geciteerd). In de hall van het hotel volgde nog het voorstellen aan enige vrienden en vriendinnen, de directeur van het hotel (waar Nol al vele jaren klant was) en toen konden we eindelijk naar onze kamers. We gingen eerst met ons drieën naar de mijne. ‘Oef!’ verzuchtte Nol. ‘Hier schieten woorden tekort. Ik wed, dat je al dat lawaai nog goedkoop gekregen hebt ook.’

‘De zakenman spreekt. Vijftig flessen wijn, om precies te zijn, een paar dozen pikzwarte bonbons, een stuk of wat litertjes zwarte benzine en nog een paar kleinigheden. Zie je, dat ik best een build-up zou kunnen organiseren zonder grote Pa? Let op de kranten morgen!’

Nol grinnikte en klopte Bob op zijn schouder.

‘Hij is een schat, oom Nol,’ zei ik, toen we in mijn kamer stonden. Een hotelbediende droeg mijn koffer binnen. ‘Een gekke idiote schat.’ Ik had plotseling moeite om niet te huilen en drukte mijn gezicht in de geurige bloemen, overweldigd door de emoties en vooral door de gedachte, dat Bob zo trots op mij was, dat hij me op wel zeer nadrukkelijke wijze aan al zijn vrienden en kennissen en de hele wereld had willen tonen.

Nol liep door naar de ramen en keek naar buiten. ‘Komen er nog meer evenementen?’ vroeg hij droog. ‘Vuurwerk, ballonopstijgingen, het strooien van versnaperingen? De schare vertrekt.’

‘Nee, dit was echt alles.’ Bob lachte en legde zijn arm om mijn middel. Ik legde de bloemen op een tafel.

‘Je mag gerust blijven,’ zei Bob tegen Nol, ‘dit wordt nu de platonische begroeting die we schriftelijk hebben bedacht.’

‘Gepremediteerd, noemt oom Louis dat,’ zei ik met een trillend stemmetje

‘Da-ag, energieke kin.’

We legden onze handen om elkaars gezichten.

‘Nee, o, nee,’ zei Nol, overdreven kreunend, ‘zulke begroetingen lijken me nog erger dan onplatonische. Ik zie je straks wel verschijnen. Maak het kort. Daphne verwacht ik uiterlijk kwart over zeven beneden.’

Onze antwoorden gingen verloren in het bulderend geloei van de vertrekkende motorfietsen voor het hotel. We gingen door met de begroeting van elkaars gezicht en stonden met onze lichamen dwaas ver uit elkaar.

‘Nu mag je de kraan van mijn bad opendraaien,’ zei ik, toen we alle dwaze en tedere begroetingswoorden hadden gewisseld. ‘En bedankt voor alles. Het overtrof alles wat ik over de Operatie Meisjesboek heb gefantaseerd. Merci, merci!’ Mijn armen knelden om zijn hals en hoofd en ik drukte mijn mond heftig

op de zijne.

‘Heb je ook zo'n woeste zin om te spelen?’ fluisterde hij, toen ik mijn lippen terugtrok en verliefd in zijn ogen keek. ‘Ja? Dan ijl ik nu met bewonderenswaardige zelfbeheersing weg.’ Hij trok mijn lichaam tegen het zijne, tilde mij van de grond, draaide mij rond, zette me snel weer neer en rende naar de badkamer. Toen hij terugkwam had ik mijn koffer geopend en begon de inhoud uit te pakken.

‘Kom eens,’ zei ik zo neutraal mogelijk en toen hij naast mij stond gaf ik hem onverwacht een klap tegen zijn bibs. ‘Die heb je al twee jaar tegoed,’ zei ik opgewekt. ‘En ik heb op dat belletje daar gedrukt, dadelijk komt de Parijse Kee binnen met een kan heet Seine-water.’

We rolden stoeiend over mijn bed, maar de tijd drong. Om zichzelf nog extra op de proef te stellen, bedelde hij mij de ‘poesjestruc’ af. Een opgerold vestje stelde het poesje voor, dat ik op schoot nam; daarna stond ik op en hield het poesje in mijn schoot door mijn rokken recht vooruit tot boven mijn middel op te tillen. Bob had daar met Pinksteren een paar prachtige foto's van gemaakt. ‘Reconstructie van een der ontroerendste momenten van mijn leven’ en meer van zulke teksten stonden op de achterkanten geschreven. Nu, in mijn hotelkamer, wrong hij overdreven zijn handen en trok rare gezichten, zodat ik schaterde van het lachen. Maar toen hij me een afscheidskusje gaf fluisterde hij: ‘Ik zal het nog úren voor me zien, in de geest... O, waarom kan een mens zich daar niet geheel aan wijden?!’

‘Laten we het Nol vragen. Da-ag, veel-eisende jongen!’

Na mij nog de belofte te hebben afgeperst, dat ik uit het raam zou wuiven, verdween hij in draf om zich ‘thuis’ aan de Quai d'Orléans te gaan kleden voor het diner.

Het uitzicht vanuit mijn ramen op de Boul' Miche en de Place de la Sorbonne had nu het aanzien, dat mij in de komende weken zo vertrouwd werd. Het was, of ik mijn fantastische intocht gedroomd had, zo grondig was alles en iedereen verdwenen.

Ik pinkte een rode anjer uit het boeket en wierp die naar de kushandenwerpende Bob, die de bloem opving en als een Spanjaard tussen zijn lippen stak. Daarna sprong hij in de Bugatti en race'te met brullende motor de hoek om. Met tegenzin sloot ik de ramen, die mij van De Beukenhorst zo vertrouwd waren, en verdween, doodmoe doch luid zingend naar mijn bad. Gelukkig heeft de onbekende uitvinder van de badkuip een overlaat aangebracht, anders zou het water door het hele hotel zijn gestroomd.

2

Na het stormachtige begin waren mijn eerste dagen in Parijs rustig, voor zover dat met eerste dagen in Parijs mogelijk is. Nol betoonde zich een meesterlijke gids die mij, zijn gelofte getrouw, de kunstschatten van Parijs toonde. Zoveel mogelijk kunstschatten en zo weinig mogelijk van de stad, omdat dit laatste Bobs taak zou worden na de veertiende juli.

Terwijl mijn medescholieren hun laatste dagen voor de vakantie op de schoolbanken sleten, zonder veel uit te voeren zoals gebruikelijk is in die tijd, werkte Nol zijn programma met mij af, op een wijze die elke leraar ten voorbeeld gesteld zou kunnen worden.

Omdat het aanschouwen van schilderijen, tekeningen en beeldhouwwerken in musea, vooral voor een hongerig en enthousiast zieltje als ik, onbeschrijfelijk vermoeiend is, beperkte hij zich dus tot het belangrijkste en zorgde er voor, dat wij veel zaten en rustten. We begonnen met Romeinse portretten en beeldhouwwerken van voor onze jaartelling en eindigden op de vijfde dag bij de modernen in het opgewekte museum in het Trocadéro, gevolgd door kleine tentoonstellingen in kunsthandels. Het was een heerlijke tijd voor museumbezoek, met veel licht en, het Louvre op zondag uitgezonderd, niet veel bezoek. Vergeleken bij ‘Het weerzien der Meesters’ in Amsterdam was het er haast landelijk!

In Nols Parijse kunsthandel maakte ik kennis met de moeder van Jean-Louis. Zij was een van de vele typisch Franse vrouwen die van hetgeen, het leven hen gelaten beeft een bewonderenswaardig geheel weten te maken. Dit betreft dan zowel hun smaakvolle uiterlijke verschijning en charmant optreden, als hun maatschappelijk en geestelijk leven, hun levendige belangstelling en meisjesachtig enthousiasme en de opgewektheid waarmee zij ernstige verliezen dragen. Ik had het voorrecht, enige dagen later, vlak voor de veertiende juli, met Nol en Bob gast aan haar tafel te zijn, waarbij ik ook kennis maakte met een lieve vertegenwoordiger van een in mijn leven onbekend familie-functionaris: de grootvader.

Overweldigend in die eerste dagen waren, behalve de vele meesterwerken die ik alleen in reproductie kende, ook de kennismakingen met beroemde en tot roem voorbestemde meesters en meesteressen van het witte doek, de planken en zo meer, die men ook meestal alleen van plaatjes kent. Deze ontmoetingen waren mij ook door Nol beloofd. Ik woonde een cocktailparty bij ten huize van een groot maecenas,, waar beroemde toneel- en filmspelers, dichters, schilders en modekoningen afscheid van elkaar namen, vóór de grote vakantie hen her- en

derwaarts zou voeren. Bob had werkelijk niet overdreven toen hij vertelde, dat Nol veel van deze beroemdheden persoonlijk kende. En uit talloze min of meer toevallige ontmoetingen op terrassen en in restaurants bleek wel, dat het verwarrend grote gezelschap waarin ik had vertoefd, nog maar een bescheiden bloemlezing had vertegenwoordigd. Met de grondigheid die een opvallende eigenschap van Nol was, leerde ik niet alleen de bloem van artistiek Parijs vluchtig persoonlijk kennen, maar, vooral in verband met de meer toevallige ontmoetingen, bracht hij me inzicht en overzicht bij. Van toevallig naar boven gevallen nonvaleur en in de mode gekomen middelmater tot werkelijk geniaal kunstenaar plaatste Nol tout Paris in zijn voor mijn gretige ogen en oren ontvouwde schema. Hij probeerde mij ook bij te brengen, dat mannetjes met het voorkomen van bejaarde aapjeskoetsiers soms de scheppers van verrukkelijke kunstwerken zijn, terwijl zeer fraai gebouwde, artistiek uitgedoste vrouwen en opvallend interessante mannen niet zelden beneden de middelmaat zijn.

Van Parijs zag ik die eerste dagen dus slechts kleine fragmenten door de ruiten van taxi's en van Nols auto. Bob werkte in die dagen nog vlijtig en mocht, althans overdag bij het museumbezoek, niet mee. Dit zou maar storend werken, had Nol plagend maar toch ernstig vroeger al tegen Bob gezegd. Als Bob piano studeerde mocht ik ook nooit binnen...

Nol vond deze week leraarschap een heerlijke rol. Veel langer moest dit nu ook weer niet duren, maar hij bood wel plechtig aan, dit soort rondleidingen in de komende jaren in het zuiden en in Italië nog wel eens een dag of wat waar te nemen, tot ik zover was dat ik geen rondleider meer nodig had.

Elke avond werd ik om half elf in de hall van ons hotel afgeleverd, duizelig van alle indrukken, doodmoe en zeer gelukkig. Ik schreef dan toch meestal in bed nog een paar aantekeningen, soms bij het licht van een kaars, als het electrisch licht plotseling een poosje uitviel, zoals in die tijd nogal eens gebeurde.

Bob had nu de ‘onopvallende zwarte Citroën’ in gebruik, die in Parijs nog onopvallender was dan in Amsterdam. Na het diner reed hij mij trots een eindje rond. Meestal parkeerde hij tijdig op een rustig plekje bij de Seine voor een kleine wandeling, of in een stil straatje bij de Sorbonne of het Panthéon voor het genieten van uitvoerige nachtkusjes.

Pas na de veertiende juli nam Bob zijn intrek in ons hotel, als namelijk het huis aan de Quai d'Orléans naar Parijse gewoonte dicht ging. Parijs was een vrije stad, maar bovenal een discrete stad. Door rustig zijn tijd uit te wonen en pas daarna in het hotel te gaan, kreeg onze omgang het accent van kinderlijke argeloosheid, dat voor een zo openbare aangelegenheid voorlopig toch nog wel nodig was.

Bob wekte mij elke morgen telefonisch en zond een waar vuurwerk van lieve en opgewekte grapjes, liefdesverklaringen, gefloten en gezongen wijsjes, weersverwachtingen en zo meer in mijn nog slaperige oren... de eerste menselijke stem op de nieuwe dag. Dit sprookjesachtige ontwaken vergde meestal wel een half uur, vooral als we elkaar onze dromen gingen vertellen, en ik ook nog met de hoorn zachtjes over allerlei lichaamsdelen moest aaien, terwijl het apparaat zoengeluidjes voortbracht.

Bob zag de nationale feestdag met enige bezorgdheid tegemoet, zoals hij zei, omdat hij niet van harmonica-musette-muziek hield. Als ik hem echt wilde plagen, behoefde ik maar de eerste maten van Reine de Musette te neuriën.

Dat heel Parijs op veertien juli op straat danst is enigszins vergelijkbaar met het geloof, dat heel Nederland op klompen loopt. Mijn indruk is, dat tachtig procent alleen maar kijkt, of zelfs dat niet, en twintig procent afwisselend danst en naar het dansen kijkt. Mijn bedrevenheid in ballroom-dancing was niet bijster groot, noch in ballrooms, noch op asfalt of trottoirtegels. In mei 1945, toen iedereen zich naar danslessen repte, was ik ziek, moe en lusteloos, zodat ik de bevrijdingsfeesten uit die tijd alleen uit verhalen ken. Sinds enkele maanden interesseerden Liesbeth en ik ons voor dansen; we leerden wat van schoolvriendinnetjes en van mijn moeder. Liesbeth nam, als we binnenshuis oefenden met liefde de jongensrol op zich. We hadden een oude grammofoon met een paar foxtrot- en Engelse wals-platen.

Het dansen op straat begon al heel vroeg in de middag. Ik herinner mij, dat ik het voor het eerst zag op het asfalt van een tamelijk drukke verkeersweg, namelijk de rue Lagrange op de hoek van de rue Dante, voor het losse huizenblok dicht bij het square waarin het oudste kerkje van Parijs staat. Er hingen een paar slierten gekleurde lampjes, een luidspreker neuriede de eerste musetteklanken van de dag en er dansten enige bejaarde paartjes, waaronder een schilderachtige clochard met een nog niet zo oude clocharde. Groepjes mensen stonden lachend te kijken en gebaarden verontwaardigd naar automobilisten, die wilden passeren en claxonstoten door de muziek zonden.

Ik had Bob naar die plek getrokken na een rondwandeling over zijn eiland, die eindigde bij de noodbrug naar het île de la Cité. We hadden een kwartiertje gerust aan de voeten van Papa Goldoni in het plantsoen achter de Notre Dame en daarna had ik Bob weer meegetrokken. Dit kon die dag echt en voor het eerst: Bob ergens heentrekken, ronddwalen zonder vast plan, zonder afspraken over etensuren en andere beperkingen.

De grote parade was zonder ons gehouden. Ik had die morgen lang geslapen om kracht op te doen voor deze grote dag, terwijl Bob zijn verhuizing naar ons

hotel uitvoerde. Ik ontbeet samen met Bobs moeder. Nol was al vroeg vertrokken voor zakelijke doeleinden. Er was eerst sprake van geweest, dat Bettina een uur of wat met ons zou meewandelen. Bob had echter zo'n suggestieve beschrijving gegeven van de gevolgen van mijn trillend-als-een-renpaard-gereed-staan om kriskras door Parijs te galopperen, met achter elke straathoek weer een volgende waar ik per se achter zou willen kijken, dat zijn moeder van het plan had afgezien en zich die laatste dag van haar verblijf in Parijs bij een paar Engelse vrienden had aangesloten.

Ik kon nu goed met Bobs moeder overweg. Je kon niet over elk onderwerp met haar praten, maar dat was ik gewend van oudere mensen. Zij was het roerend met Bob en mij eens, dat een paar spelende kinderen in een parkje oneindig bezienswaardiger zijn dan stoeten kanonnen, tanks en marcherende soldaten. We zagen een groepje grimmige oorlogsvehikels van de parade terugkomen. Ze daverden de Boul' Miche op en waren bemand met jolige soldaten.

Het was een stralende dag; wellicht niet zo stralend als in mijn herinnering, maar in elk geval een dag waarop ik tot na middernacht in een luchtige zomerjurk buiten was, zonder jasje of vest. Ik had die jurk van Nol gekregen, een feestgewaadje van lichtblauwe zijde met een breed, diepblauw lint om mijn middel. De rok was iets langer dan de toenmalige absurd-korte mode nog juist voorschreef. ‘Ik mag je maar één jurk geven van je trotse moeder,’ had Nol gezegd, ‘dus moet het een heel goede zijn!’ Met de staaltjes plechtig in Nols portefeuille kochten we er schoenen, handschoenen en een tasje bij, afwisselend in de beide tinten blauw.

De vorige middag was de jurk bij het hotel bezorgd. Voor de tweede keer van mijn leven zag ik Bobs mond in de meest letterlijke zin openzakken van ongeveinsde blijde verbazing. De eerste maal dat dit gebeurde herinner ik mij zeer vaag; dat was, toen hij mij voor het eerst van zijn leven zag en ik onder de tafel ging liggen showen. De tweede keer was, toen hij me met al mijn nieuwe dingen uitgerust op de stoep van het hotel zag verschijnen.

Tot mijn grote vreugde zag ik er behalve flatteus tevens twee jaar ouder mee uit dan ik was, welk gezichtsbedrog vooral te danken was aan de, toen peperdure, uit Amerika gesmokkelde, nylonkousen midden in de bloeitijd van Het Ski-sokje.

Bob breidde zijn armen uit, bedacht zich, gebaarde dat ik in de rondte moest draaien, drukte zijn hand tegen zijn hart, maakte bewegingen of hij wilde knielen en meer van zulke grimassen. Daarna begon bij zoekend naar de grond te kijken tot ik naast hem stond.

‘Wat is er idioot, wat zoek je?’

‘Woorden...,’ kreunde hij. ‘Woorden, words, words.’
Maar het feit, dat hij vergat foto's van mij te maken, hoewel bij zijn camera speciaal voor dat doel had meegebracht bewees wel, dat zijn vreugde en verbazing oprecht waren.
Zijn arm knelde om mijn middel bij het lopen en hij kuste mij herhaaldelijk zonder stil te staan, prevelde verliefde woordjes en kreunde zinnetjes zoals: ‘Dat borstwerk. Wat goed! Niks weggemoffeld. Integendeel mag ik wel zeggen. En die kousen. Misdadig. Daar zit van boven zo'n onweerstaanbaar trucje aan om ze op te houden. Ik zie het zitten. Hemels. Duivels!’
Nog voor we de Boul' Miche waren overgestoken moesten we tegen de winkelpui van de 100.000 hemden leunen, overweldigd door een lachbui, die de tranen over onze wangen deed lopen en mij pijnlijke steken in mijn zij bezorgde. De oorzaak was dat Bob zijn lofzangen onderbrak met de mededeling: ‘Nol zei: een sportieve padvindstersjurk met door Baden Powell uitgevonden flinke zakken op het borststuk om het plaatselijke sekseverschil weg te werken...’
Dergelijke uitbarstingen van vrolijkheid en aanvallen van slappe lach overvielen ons nog jaren na die gelukkige Parijse tijd. Ze gaven mij, als we weer bedaard waren hetzelfde geluksgevoel als samen hand in hand hard door een straat rennen, trappen op en af draven, samen één sigaret roken of samen één appel eten. Bob noemde dat later: ‘het kind in ons cultiveren...’
Onze uitbundige vrolijkheid duurde voort terwijl we, zoals we sinds mijn aankomst dagelijks deden, De Boul' Miche afzakten en bij Dupont Latin en andere terrassen bleven dralen om handjes te schudden en ça-va's te wisselen, alvorens ons naar het familiale diner aan de place Saint Michel te begeven. Bob vond het heerlijk om mij te vertonen en ik genoot als ik, al was het maar een paar minuten, deel uitmaakte van het studentenwereldje, opmerkingen wisselend met kennissen van Bob, en duidelijk voor vol werd aangezien.
Dit keer werd er waarderend gefloten, *formidable* geroepen en nog eens extra opgegeven van de veine van mijn prins. Misschien was ik de enige temidden van al die luidruchtige jongelui die het op dat ogenblik betreurde, dat de grote vakantie de volgende dag begon, zodat er van alle nu aanwezigen maar weinig in Parijs zouden blijven. Het was op de hoek bij Dupont, dat Bob zich eindelijk zijn camera herinnerde. Er viel nog wat laag zonlicht door de zijstraat aan de overkant langs het Hôtel des Etrangers. Bob maakte het verzuim goed en fotografeerde mij met tal van zijn vrienden en kennissen, blank, bruin en geel. Het was zo'n mooie gelegenheid, allerlei karakteristieke typen ongemerkt te nemen.
Zo ging dat ook de volgende dag. Het begon al bij die eerste dansers op de hoek van de rue Dante, die Bob fotografeerde terwijl hij mij nam en ook wel,

terwijl hij deed alsof hij een foto van mij maakte.
Van die hoek met beginnende feestvreugde trok ik Bob mee naar de armoedige straatjes achter de rue Lagrange. In het voorbijgaan had ik wel eens een blik geworpen in dergelijke straatjes en straten, maar ik had er nooit gelopen. Ik zag onbeschrijfelijk trieste huizen, die in honderd jaar niet geschilderd of schoongemaakt waren. Gangen en trappenhuizen zo huiveringwekkend armoedig, zo troosteloos smerig afgeschilferd, haveloos en versleten als ik in de armoedigste buurten van Amsterdam niet had gezien. Een stokoud vrouwtje, dat ondanks de warmte een ondefinieerbaar zwart mutsje en een donkere sjaal droeg slofte gebogen, voetje voor voetje op versleten pantoffels voorbij.

‘Die gaat inkopen doen op het marktje om de hoek. Iedereen doet elke dag inkopen, vandaar altijd die levendigheid 's morgens, en 's middags na drie uur,’ doceerde Bob opgewekt. ‘Hé, je kijkt zo beduusd... het is wel armoediger dan op de foto's hè?’

Ik knikte en knielde neer bij een broodmager poesje, dat begon te spinnen toen ik het aaide. Bob maakte haastig een foto van het tafereel en keek vervolgens bezorgd in zijn belichtingsmeter. Als hij met zijn foto-apparaten bezig was kreeg zijn gezicht iets van een joch dat met zijn nieuwe treintje speelt. Ik glimlachte vertederd naar hem. We liepen langzaam verder. Een clochard met een stoppelbaard duwde een oude kinderwagen vol rommel voort en riep iets tegen twee collega's, die tegen een muur op de grond zaten, elk met een fles wijn en een stuk brood.

‘Kijk nog eens zo triest... Daarginds is weer een poes, nog magerder.’ Bob stapte monter verder en stelde zich alvast op.

‘Ja, het licht is er beter... achtergrond interessanter.’

Mijn antwoord miste voldoende enthousiasme.

Hij vroeg geschrokken: ‘Ik verveel je toch niet?’

‘Welnee.’ Ik knielde gehoorzaam bij de volgende poes, maar Bob trok mij overeind en legde zijn arm om mijn schouders.

‘Weg van hier. Dit is voor morgen, of overmorgen, of volgende week. Maar als ik gezegd had: nee, daar niet in ...wat had de kleine Daphne dan gedaan?’

Ik lachte en gaf hem een kus op zijn wang.

‘Maar nu zijn we hier,’ zei ik, ‘nu wil ik kijken, al past het niet in het feestprogramma. Het is wel schilderachtig, het zijn geen nette burgermanswoningen die vervallen zijn, zoals in onze arme buurten, maar toch...’

Bob knikte waarderend en wilde mij omdraaien om op onze schreden terug te keren, maar ik stapte energiek verder. Een paar zigeunerkinderen buitelden vrolijk uit een van de haveloze portalen naar buiten. Armoedig geklede mannen

in een verschrikkelijk kaal kroegje met verveloze tafels en stoelen keken ons met hun donkere ogen belangstellend aan; het waren Noordafrikanen, die een onverstaanbaar taaltje spraken. Er liepen ook Spanjaarden rond. Niet alle bewoners waren triest. We zagen mooie, opgewekt geklede vrouwen en meisjes met karakteristieke Parijse haast in en uit grot-achtige gangen komen.

‘Nu we hier tóch lopen, ben ik wel verplicht een lezing over de keerzijde van deze medalje te houden... Zie je, als je om die hoek kijkt en om die andere ben je vlak bij de Seine met uitzicht op de Notre Dame. En in die straat waar we zojuist waren zijn, net als langs de Seine-kaden, tamelijk goede en soms zelfs mooie huizen. Die armoedige buurten zijn maar klein. De armen wonen naast de rijken, dat is zo mooi in oude centra. In nieuwe steden wonen de armen in enorme wijken bij elkaar; als je daar woont zie je nooit iets anders dan armoe en verpaupering. Het zou nog mooier zijn, als er geen armoede was, maar er is ook nog zoiets als statische armoede, als ik de sociologen mag geloven. Parijs is vrijer dan Amsterdam. Als je het dan per se wilt mag je hier arm zijn. Je mag onder de bruggen slapen en aan alle netheid en beschaving lak hebben en heel vies zijn. In andere, nette landen, word je opgepakt, en gedwongen om in het gareel te lopen, maar hier niet. Jij denkt misschien, dat al die clochards en kleine scharrelaars zielige slachtoffers zijn, die hunkeren naar een nette woning en een geregeld leven, maar dat is vaak niet het geval. Natuurlijk zijn er gedegenereerde stumpers bij, maar die vind je ook in de uiterlijk nette buurten. Maar er zijn ook intellectuelen bij, die er de brui aan hebben gegeven. Ik zeg niet dat hier alles mag, maar er mag en kan veel meer dan in Nederland. Dat maakt het leven boeiend. En vergis je niet in de mensen, die hier in deze slecht onderhouden huizen wonen. De vrouwen, bijvoorbeeld, onderhouden zichzelf veel beter dan onze dweilende landgenoten. Bij ons gaan de stoep en de vloer vóór het eigen lichaam dat tóch niemand ziet... Hier wassen de mensen zichzelf en hun kleren. In de buurt van de Mouffetard, net zo wonderlijk als hier, heb ik laatst drie badhuizen gezien. Iedere vrouw die zich nog niet oud voelt, wil er goed uitzien. Het is aandoenlijk te zien, hoe vindingrijk de mensen met weinig geld daar in slagen. Ze geven hun geld uit aan lekker eten voor de man en leuke kleren voor de vrouw. Een man wil een vrouw hebben, die zijn oog en neus streelt, maar als ie eenmaal een gevestigd man is, tevens ook zijn tong. Voor de netheid van de huizen blijft weinig geld en tijd over. Maar ze zitten ook niet de hele avond onder de lamp met een krant en een boek te zwijgen. Ze *praten*! Ze lezen elkaar een paar nieuwtjes uit de krant voor en discussiëren er over. Dat discussiëren is belangrijker dan het nieuws.’

Ik applaudisseerde en plaagde hem met de bewering, dat hij alleen maar zulke briljante lezingen hield om Nol te overtreffen als leraar. ‘Belangrijk is alleen, dat

je weer lacht.’
Het was niet zo moeilijk om te lachen. We waren het buurtje doorgeslenterd en op de hoek hij de place Maubert ging een handkar, beladen met oude kranten en rommel voorbij. Bovenop zat een dikke oude vrouw breeduit een tijdschrift te lezen. De kar werd voortgeduwd door twee ernstig kijkende jongemannen, die er iets minder haveloos uitzagen als de lezende vrouw. We renden er lachend heen om een foto te maken.
‘Zoiets kan mijn moeder echt niet doen,’ zei ik, toen Bob voldaan zijn paraattas sloot.
‘Op deze bekering gaan we gauw een Martini drinken bij Dupont. Vandaag mogen meisjes van veertien die er uitzien als jij, in het openbaar Martini's drinken!’
‘Discreet, vanzelfsprekend.’
‘Zelfs indiscreet.’

3

Aan het eind van de middag gebeurde het eindelijk.
Ik had bij elke gelegenheid nieuwe uitvluchten verzonnen; soms ook, zoals Bob zei, oude weer wat opgefrist. Bij de ene dansplaats draaiden ze alleen maar gekke vlugge huppelwalsjes. De volgende was niet geschikt voor het moeilijke begin omdat er zo'n dikke haag mensen stond te kijken. Ergens anders was de straat tot mijn opluchting zo hobbelig. Dan waren er ook nog gelegenheden waar juist een tango werd ingezet, onmiddellijk gevolgd door een valse musette... In het quartier werd zo erg wild door de studenten gejitterbugged, dat was ook niets om een bevend meisje aan het dansen te krijgen. Maar ergens tussen het eind van de Miche en het centrum van Montparnasse, waar wij ons bij een dun haagje kijkers voegden, werd door een band een Engelse wals ingezet. De band troonde achter in een groot café, waar men in het midden en op een gedeelte van het terras danste. Bob trok mij mee naar binnen.
‘Engelse wals,’ zei hij nuchter, breidde zijn armen uit en maakte een paar zwierige bewegingen. De vloer was niet overvol en nieuwe uitvluchten onvindbaar.
‘Ik beef zo,’ klaagde ik. ‘M'n knieën knikken. Ik weet er niets meer van.’
‘Des te beter. Je knietjes knikken van ja. Ze willen zo graag. Straks zal ik ze aaien om ze te bedanken. Juist, zie je wel. Goed zo. Nu bij het sluiten nog op je tenen komen, dan is het volmaakt. Pardon!’ We werden bijna op de grond

geworpen door een dikke man met een stevige vrouw, die in volle vaart tegen ons aan botsten.

‘Nu ben ik er helemaal uit.’

‘Dat zijn de kinderziekten. Voel je het ritme?’ We stonden twee maten stil, terwijl Bobs arm het ritme scandeerde. Ik voelde mij erg beverig en onzeker door de opgepotte angst, dat ik Bob ernstig teleur zou stellen.

‘Nu voel ik er niks meer van,’ zei ik na een paar maten.

Bob pakte mij nog wat steviger en zei: ‘Maar je voeten wel. Vanavond zal ik ze zoenen. Ze zijn zo lief. Alleen in je piekercentrum is het niet pluis. Daar proberen ze de boel in de war te schoppen. Niet piekeren.’

‘Alle meisjes dansen veel beter dan ik.’

‘Dat lijkt maar zo. In het begin had ik ook dat idee als ik naar anderen keek, tot ik in de spiegels zag, dat ik net zo deed als zij. Niet kijken, niet piekeren, niet praten. Bij vrijen en dansen moet je nooit praten, alleen maar lieve woordjes zoemen en aanmoedigingen prevelen.’

‘Maar ik praat veel gemakkelijker dan ik dans.’

‘Een reden te meer dus...’

‘Jij weet overal antwoord op,’ zei ik geprikkeld, en stootte tegen iemand aan.

‘Nu moet je nog zeggen: ik haat je. Dat staat zo in de boeken.’

Hij keek me zo lief aan, dat ik volstond met mijn tong uit te steken en hem onverwachts een kletsnatte lik over zijn neus te geven. Mijn schaterlach brak af door een dubbele spinturn. De dans was uit. We applaudisseerden. Ik voelde me plotseling dwaasgelukkig. Waarschijnlijk realiseerde ik mij enigszins, dat ik een gelukskind was, dat ik midden op een Parijse dansvloer stond met mijn droomprins, dat het quatorze juillet was, dat miljoenen meisjes van mijn leeftijd nog jaren gegronde redenen zouden hebben om mij verschrikkelijk te benijden als ze alles zouden weten.

‘Schat!’ zei ik bij Bobs oor en wreef mijn gezicht langs zijn hals. De band speelde een snelle foxtrot.

‘Kleine pasjes, een beetje meer op je tenen. Zo gaat het geweldig. Zie je nu wel!’

Mijn wangen gloeiden. Hij leidde prachtig.

‘Doe je ogen maar een beetje dicht. Ze stralen zo... je verblindt de tegenliggers.’

‘Niet praten,’ prevelde ik, ‘alleen maar dansen. Moet je me echt zo stevig tegen je aanhouden?’

‘Een oratorische vraag.’

De volgende dans was een erg langzame foxtrot, waarbij een jongen uit de band voor de microfoon een melancholiek wijsje zong met veel woorden over

liefdesverlangen. Over Bobs schouder zag ik een meisje, dat met haar beide armen om de hals van haar jongen geslagen danste; zij hield haar wang tegen de zijne en had haar ogen gesloten. Het vond veel instemming bij mijn partner, toen ik dit voorbeeld volgde. Na de dans was er een korte pauze. Ik hield mijn arm over Bobs schouder toen we een plaats zochten. We kwamen op een met leer beklede bank tegen de achtermuur van het café terecht, naast het paar dat mij ten voorbeeld had gestrekt. Het meisje en ik wisselden bij het gaan zitten een zusterlijke glimlach. Bob legde zijn arm om mijn middel. Ik legde mijn hoofd tegen zijn schouder en zei zacht: ‘Bij het draaien deed je wel stout hè? Ik weet het antwoord ook al...’

‘O ja?’

‘Ik zou het mezelf nooit vergeven hebben, als ik 't niet geweest was,’ bromde ik met een overdreven keelstem.

Bob zoende mij innig.op mijn mond en vroeg, wat ik wilde drinken.

‘Hetzelfde als jij, als dat je plannen niet in de war stuurt.’

Het werd mijn eerste kennismaking met Cap Corse, die de garçon met extra enthousiasme aandroeg omdat hij, zoals niet zelden met garçons het geval is, zelf Corsicaan was. We maakten een praatje met hem tegen de muziek van de band in. Hij vond ons kennelijk roerend lief. We dronken eerst samen mijn glas leeg en, na nog enige dansen, dat van Bob, waarbij we samen één sigaret rookten. Het kon me niet meer schelen, dat de oudere mensen, die om ons heen zaten, nogal aandacht aan ons schonken terwijl we zaten of dansten. We dachten voorlopig geen van beiden meer aan weggaan en sight-seeing. Het werd voller op de dansvloer en ook buiten op het terras, een zeer gemengd gezelschap. Alleen al het kijken naar al die zeer verschillende paren was een nieuw en opwindend genoegen. Als we uitrustten en het niet te druk hadden met elkaar in de ogen te zien, praatten we met onze hoofden dicht bij elkaar over hetgeen er te zien was. Bob wees mij, dat de meeste paren zo maar wat op hun gevoel dansten op een wijze, die alle dansleraren ter wereld moedeloos zou hebben gemaakt, en betoogde, dat dit de enig juiste manier was, vooral op volle vloeren. Het uitrusten duurde nooit lang, al was het samen op de bank zitten feestelijk, omdat ik aldoor weer opsprong om, zoals Bob het plagend noemde, mijn complexen teugelloos weg te dansen. We dansten niet alleen verliefd, maar ook uitgelaten-springerig en ik rustte niet, voor ik ook jitterbug-achtig trippelde, sprong en rondgezwierd werd.

Een knagende honger bracht Bob op het denkbeeld, een restaurant te gaan zoeken waar we vlug wat konden eten. Ik had er de voorkeur aan gegeven, in het café wat croissants te eten, maar Bob, de Lebemann betoogde, dat je flink moest eten als er een langdurig feest voor je lag.

We slaagden er in een taxi te krijgen, die ons naar een rustig straatje op Saint Germain des Prés bracht, de heilige buurt die toen nog juist niet beroemd was. Het kleine restaurant waar ik achter Bob aan binnen stormde was verre van rustig. We werden hartelijk begroet door een gezelschap jongelui van de Beaux-Arts en het Conservatoire. Sommige jongens en meisjes kende ik al bij name, maar een aantal jongens was moeilijk te herkennen. Ze droegen gestreepte maillots en waren bezig omvangrijke zwarte hangsnorren aan te plakken, bolhoeden op te passen, terwijl er een paar op stoelen stonden en uit volle borst op trompetten en tuba's bliezen. Ik klapte in mijn handen en danste rond van enthousiasme, maar Bob loodste mij snel naar de bar, waar we staande een forse maaltijd naar binnen werkten. Het was de luidruchtigste en gekste maaltijd die ik ooit had meegemaakt. Plotseling, wij waren juist aan de koffie toe, verdween de hele lawaaiige bende naar buiten. Bob betaalde, vertrouwde zijn camera toe aan de eigenaar van het restaurant en even later renden we hand in hand naar het pleintje voor de kerk van Saint Germain des Prés.

Ik herinner mij, dat ik nog tijd en aandacht vond voor de opmerking, dat we nu dicht bij de rue de Seine waren, waar mijn ouders, zoals mijn moeder mij kort tevoren had toevertrouwd, in de gelukkigste jaren van hun leven hadden gewoond.

Het ‘orkest’ had zich opgesteld tegen een donker gebouw even voorbij het zijterras van café Les Deux Magots. Een dichte menigte stroomde toe. De dirigent werd door twee forse knapen aan zijn benen omhoog gehouden. Wat we zagen en hoorden was een talentvolle, koddige parodie op de vele harmonie-concerten die ook in Frankrijk worden gegeven door politie- en soortgelijke muziekgezelschappen. Ik herinner mij, dat er met de ouverture *Dichter und Bauer* begonnen werd. Bob veegde enige malen met zijn zakdoek de tranen uit zijn ogen en van zijn wangen. De mimiek van de dirigent en de spelers, het opzettelijk er juist tegenaan blazen en aandikken, tot het optillen en weer wat laten zakken van de dirigent toe, het was allemaal zeer geestig. Vanuit een bovenverdieping van een huis werden ettelijke foto's geblitzt, wat Bob machteloos deed zuchten.

Toch bleven we niet lang kijken en lachen, want toen het orkest even pauseerde, hoorde ik van de andere kant dansmuziek klinken. Nu wilde ik graag op straat dansen, quoi que ce soit! Zelfs een tango schrok mij niet af. Maar eerst sloegen we rechtsaf naar de Flore, wrongen ons door drommen opgewonden pratende mensen naar de zinc van deze Heilige Plaats, om onze dorst te lessen met citron pressé. Het was moeilijk voor te stellen, dat op deze zelfde plaats Sartre de rust had gevonden voor het schrijven van zijn dikke boeken. Maar die avond was het overal vol en luidruchtig. De mond van de anders zo saaie rue de

Rennes werd nu verlevendigd door een haag kijkende mensen rond een open plek met dansende paren, terzijde van le Royal Saint Germain. We drongen door de kijkers heen, voegden ons bij de dansende paren en dansten spontaan een parodie op de eeuwige *valse musette*, door Bob op z'n Hollands De Valse Musette genoemd. Er stonden hier ook tafeltjes en stoelen op de rijweg. De garçons konden het werk niet aan, want het was een warme avond. Toen we een poosje hadden gezeten, gingen we na vergeefs gewenk weer dansen en trokken vervolgens naar een bistro in een stil straatje, waar we iets alcoholisch kregen waarvan ik mij alleen de prettige nawerking herinner. Het was daar, dat ik tegen Bob zei: ‘Hoe moet dat nu, morgen, zonder dansen?’

‘Waarom morgen zonder dansen?’ zei hij met die triomfantelijke bijklank, die meer betekende dan alleen maar nu-een-prettigesfeer-scheppen.

‘Nol vindt het toch niet goed, dat ik in het zondige nachtleven kom?’

Bob haalde lachend zijn schouders op. ‘Desgewenst gaan we morgen al naar Montmartre. Zó nachtelijk hoeft het niet te worden. Des zondags kun je er al 's middags terecht en op gewone avonden vanaf een uur of negen.’

‘Nu ook, nu iedereen met vakantie gaat?’ Ik wipte opgewonden op en neer, voor zover dat op een hoge barkruk mogelijk was.

‘Natuurlijk. Dacht je dat alle lieve midinettes, kantoormeisjes, winkelmeisjes en derlui minnaars allemaal met vakantie zijn morgen, of de volgende week? Je zult eens wat zien. Binnen, of buiten tussen de wijnranken. Romantisch. En vergeet de banlieue niet. Zonnebaden, zwemmen, kanoën in en op de Marne, en... dansen! Joinville, Nogent sur Marne, centre nautique de Paris. Een half uurtje met de auto.’

Bob betaalde en we vertrokken haastig.

‘Ik ben zo gek blij,’ zei ik, toen we buiten liepen. ‘Ik zou zelfs lantaarnpalen willen omhelzen.’

‘Ik ben ook blij, maar niet dat blij, as the fellow says.’

In deze opgeruimde stemming kwamen we in een romantisch verlichte lokaliteit, die in mijn herinnering een voorloper was van de latere caves. Volgens het jaartallenboekje van Saint Germain des Prés bestonden deze laatste in 1946 nog niet. Waar wij binnentraden waren uitsluitend jongelui. Er speelde een uitstekende jazzband, waarin enkele negers zaten. Als er niet wild gejitterbugged werd, was de schemerig verlichte dansvloer vol innig dansende paartjes, waar wij ons goed bij thuisvoelden. Er dansten ook meisjes met elkaar, wat op zo'n dag en bij zo'n drukte niet ongewoon was. Wat mij wel opviel was, dat sommige van die meisjes-paren even innig dansten als de anderen.

Bob en ik vonden met moeite een zitplaats op een bank tussen een groepje luidruchtige jongens en meisjes links en een stil meisje in de hoek rechts van

ons. Er waren hier veel wilde typen met opvallende haardossen en vreemde kleren.

Het meisje waar ik naast ging zitten viel mij op vanaf de eerste seconde dat ik haar zag. Zij leek niet ouder dan achttien, had lang donker, nauwelijks golvend haar, sprekende glanzend donkere ogen en een prachtige zinnelijke mond waar ik mijn ogen niet van kon afhouden. Het was niet ongewoon dat ik, met mijn arm om Bobs middel en mijn wang dicht bij de zijne, duidelijke aandacht aan andere jongelui besteedde. Hij deed dat ook. Ik herinner mij, dat hij vluchtig nota nam van het meisje naast mij en iets bij mijn oor zei van 'fatale vrouw' of 'tragische vamp'. Zijn aandacht ging meer uit naar een halfbloed negerinnetje in een dunne witte trui; zij wierp ons kushandjes toe toen we voorbij haar tafeltje dansten en trok grappige gezichten naar Bob. Mijn buurmeisje met de mooie mond keek onafgebroken naar mij. Zij zat roerloos in haar hoekje, volgde al mijn bewegingen en bewoog zich alleen als wij dansten en zij moest reikhalzen om mij nog te zien. Hoewel zij niet op Liesbeth leek, was haar kijken naar mij net als bij Liesbeth soms, alleen openlijker. Als Liesbeth zo keek deed zij dat op de wijze van ernstige jongens en mannen: kwasi per ongeluk, liefst net of ze naar iets anders kijken, hun gezichten zo ondoorgrondelijk mogelijk, maar hun ogen vertellen andere dingen. Dingen waar hun monden niet over spreken, of alleen verontwaardigd over doen als anderen ze noemen.

Ik speelde graag op de betegelde stoep achter het huis het soort kleine-meisjes-spelletjes waar ik mij in het openbaar te groot voor voelde, zoals hinkelen, touwtje springen en zo meer. Ook hield ik wel van grasranden knippen en andere tuinierwerkjes.

Als ik in de tuin bezig was, zat Liesbeth graag in de achterkamer over haar boeken en schriften gebogen en keek naar mij, soms met prevelende lippen, soms met het gezicht in denkrimpels, maar haar ogen volgden mij zo veel mogelijk.

Als ik met haar stoeide of een beetje tegen haar aanhing om in haar boek te kijken, bloosde zij en sloeg haar ogen neer.

Ik had Bob al eens geschreven, dat Liesbeth zich tegenover mij soms gedroeg als een verliefde jongen, niet wetend of ze nu wèl of juist niet zou kijken, als ik met weinig of niets aan de badkamer verliet en haar op de gang tegenkwam. Daarop antwoordde hij vaderlijk, dat Liesbeth-van-de-krotten mij ademloos bewonderde in alles wat ik deed. Ik repliceerde vinnig-meewarig, dat hij net zo heerlijk onnozel was als oom Louis en mijn moeder. Daarop had hij geantwoord met een geleerde verhandeling, ontleend aan Iwan en een medisch doctorandus waar hij in Parijs mee bevriend was, dat gezonde meisjes met seksueel ongekreukelde zielen altijd tevens wel wat in bepaalde andere lieve meisjes

zagen, dat er dikwijls niet van kwam om die gevoelens duidelijk te uiten, maar dat het zo'n liefelijk gezicht was als het wel gebeurde.

‘We praten er nog wel over, als we door Parijs lopen. Nog tien dagen!!’

Ik zat aan deze dingen te denken toen Bob vroeg: ‘Vind je het niet erg, als ik een dansje doe met Ariane, dat meisje in de witte trui? Ze vertrekt morgen naar de Middellandse zee.’

Ik glimlachte en aaide over zijn wang.

‘Maar ze danst erg lief... het zal een heel gezicht zijn, ik waarschuw je. En jij hebt alle aanbiedingen afgewezen.’

‘Omdat ik doodop en doodsbang ben.’ Ik gaf hem een aanmoedigend duwtje.

‘Toch kijk je een beetje angstig. Ben je bang ontvoerd te worden?’ Ik knikte ernstig en glimlachte.

Het was werkelijk een heel gezicht, Bob met Ariane te zien dansen. De band speelde juist een woeste foxtrot. Van lief dansen was voorlopig geen sprake. Ik maakte applaudisserende gebaren toen Bob mijn kant op keek. Ze dansten bijzonder goed. Toen ze achter andere paren verdwenen, leunde ik achterover en sloot een ogenblik mijn ogen.

Ik voelde, dat het meisje naast mij ging verzitten. Bob was nergens te zien toen ik weer keek. Langzaam draaide ik mijn gezicht naar rechts. De grote, sombere ogen in het bleke, gave gezicht keken openhartig-hongerig naar mij. Toen haar blik op mijn mond rustte keek ik naar de hare en voelde mijn lippen opengaan alsof ik gekust werd. Het vreemde gevoel dat mij doortrilde kende ik vaag, maar had het nimmer zo hevig gevoeld. Hij was bang en tegelijk genoot ik.

‘Zullen we dansen?’ vroeg het meisje.

Zij legde haar hand op de mijne, die op de bank tussen ons lag. Haar vingertoppen streelden voorzichtig mijn vingers. Met neergeslagen ogen stotterde ik, dat ik er niets van kon.

‘Ben je bang van me?’ Zij had een mooie altstem, een beetje hees.

‘Ja,’ zei ik en knikte plechtig. Mijn vingers streelden in haar handpalm. De wilde foxtrot eindigde met een schrille uithaal. Ik keek naar de dansvloer en zag Bob te voorschijn komen, hand in hand met Ariane. Hij maakte een vragend gebaar naar mij, terwijl de band een langzame foxtrot begon. Met mijn linkerhand gebaarde ik dat hij door moest gaan. We wierpen elkaar een kushand toe. Bob en Ariane verdwenen in het gewoel.

Ik stond op zonder mijn rechterhand terug te trekken. Het meisje kwam met mij mee. Zonder om te kijken wrong ik mij tussen een paar lege stoelen door naar de dansvloer, terwijl het meisje mijn hand in haar beide handen hield, smalle, sterke handen met begerig bewegende vingers. Ik trilde nog erger van onzekerheid en angst als bij de eerste dans met Bob.

‘Zweedse?’ vroeg het meisje, haar mond dicht bij mijn oor. Haar rechterarm gleed om mijn rug.

‘Hollandse. Ik heet Daphne.’

‘Daphné. Daphné. Wat mooi. Ik heet Micheline. Is men bang om mij aan te kijken?’

‘Ja.’ We deden een paar onzekere pasjes. Micheline leidde. Zij pakte mij steviger vast. De muziek was zacht en zoet. Micheline ook. ‘Ik vind je zo lief en mooi... maar ik houd ook van mijn prins, mijn Cloë, heel veel. En hij houdt van mij, heel veel.’

‘Dan ben je rijk. Als je rijk bent hoef je niet bang te zijn.’

‘Als je rijk bent hoef je niet bang te zijn,’ herhaalde ik als een bezweringsformule.

Zij drukte mij nog wat steviger tegen zich aan. Micheline was iets groter dan ik. Zij had smalle, beweeglijke heupen. Haar kleine borsten in het dunne witte blousje beefden tegen de mijne. Ik ben in de ban, dacht ik. Zo staat dat in de boeken. Als ik nu iets banaals zeg, is de ban gebroken. Maar ik wil niets breken.

‘Ik heb zo maar *jij* gezegd,’ zei ik bij haar kleine oor, ‘Ik zeg jij tegen iedereen waar ik van hou.’

Zij trok haar hoofd met een schok achteruit en staarde mij met grote, verbaasde ogen aan. ‘Ken je... ken je Prévert? Echt?’

‘Barbara. Sinds een paar weken. Ik begin nog maar net te leven, begrijp je? Mijn grootmoeder was een Parisienne. Je moet niet zo verbaasd kijken. Dacht je dat Prévert zo onbekend was?’

‘Ja. Ken je hem door Bob?’

‘Ja. Ken jij Bob?’

‘Een beetje. Maar hij kent mij niet. Hij is componist.’

‘Ja. Schrijf jij verzen?’

‘Ja. Jij ook?’

‘Bob noemt dat zo. Ik schilder ook. Mijn vader is schilder.’

‘Blijf je lang in Parijs?’

‘Een paar weken. Ga jij naar de *campagne*?’

‘Volgende week... Onze lichamen vertellen heel andere dingen.

Ze dichten en minnen tegelijk. Jij bent een wonder.’

‘Jij ook.’

‘Je mond is niet meer bang. Hij droomt van mijn mond, je mond...’ *Ta bouche*. Franse monden zijn vrouwelijk. Zeg zulke dingen niet, Micheline. Ik ben helemaal gek geworden. Mijn voeten zijn gek en mijn benen, mijn lichaam is betoverd. Morgen heb ik spijt, spijt, spijt. Morgen zou ik onbeschrijfelijk spijt hebben als ik was blijven zitten, zoals altijd, zoals overal, zoals iedereen, zoals

alle lafaards en huichelaars en...

‘Zeg zulke dingen niet, Micheline. Ja, toch, ga verder, dan zal ik naar je lippen kijken.’

Dit was geen dansen. Of was het de volmaakste vorm van dansen? Lovers-tempo. Micheline leidde mij tussen de paren door naar het donkerste plekje van de vloer, een hoek achter een pilaartje. Ik zag tweemaal Bobs achterhoofd naast de zwarte krulletjes van Ariane. Mijn armen gleden om de hals van Micheline. We maakten nog steeds ritmische bewegingen toen ik met mijn schouder tegen het pilaartje geleund stil stond, mijn hoofd achterover gebogen. De muziek was heel zacht en ver weg, toen Michelines lippen mijn bevende mond liefkoosden. Mijn armen trokken haar lichaam verder tegen en over het mijne heen. Zij was een groot, zacht, hongerig kind dat ik in mijn armen en op mijn achterovergebogen lichaam wiegde. Haar lippen prevelden soms onverstaanbare woordjes in mijn open mond, terwijl de omhelzing duurde en duurde. Een bedwelmende verrukking tintelde door mijn lichaam tot in mijn vingertoppen. Haar armen knelden om mijn middel en bovenbenen. Toen de muziek zweeg lieten we elkaar los en streelden elkaars gezicht en haar. Toen gingen we zwijgend, hand in hand naar onze plaats terug.

De leden van de band hadden hun instrumenten neergelegd om uit te rusten en wat te drinken. De volle dansvloer stroomde leeg. Er werd nu overal druk gepraat en gelachen. Dicht bij ons tafeltje moesten wij ons door een groepje jongelui heen wringen. Micheline liet mijn hand los, streelde even langs de binnenkant van mijn blote bovenarm en liet mij voorgaan. Bob was nergens te zien, maar toen ik bijna mijn plaats bereikt had en Micheline langs mij heen liet schuiven naar haar hoekplaats, ging Bob ergens op een stoel staan en wuifde naar mij. Ik bleef staan tot hij zich door de menigte had gewrongen. Er werden overal sigaretten aangestoken, die vrolijke, bezwete en verliefde gezichten plotseling fel belichtten voor de lucifer werd uitgeblazen. Micheline glimlachte toen ik naar haar keek. Bob begon druk te praten, zodra hij bij me was.

‘Ik dacht dat je ontvoerd was of zoiets. Heb je me met jaloerse blikken achtervolgd?’

‘Was ik ook. Nee, ik zag je bijna niet. Dit is Micheline. Ze is alleen en heeft net zoveel dorst als ik.’

Hij stond meteen weer op. Ik stelde hen aan elkaar voor. Bob vroeg wat wij wilden drinken en haastte zich naar het hartje, dat door een dichte drom dorstigen werd omgeven. Ik keek hem na en tastte op de bank naar Michelines hand.

‘Hij is lief,’ zei Micheline bij mijn oor. Ik knikte en speelde met het lege glas dat voor mij stond. Haar vingers streelden mijn pols.

‘Hoe oud ben je?’ vroeg zij.

Ik schudde mijn haar voor mijn gezicht. ‘Ik heb geen leeftijd,’ zei ik. ‘Ben je veel alleen?’

‘Van tijd tot tijd. Ik vind je zo lief...’ Haar stem werd hees.

‘Zo'n lief wonder, dat ik nu wegga.’

Zij pakte haar tas en stond op. Het tafeltje schoof er wat van vooruit. Aan de andere kant zaten twee jongemannen half met hun rug naar ons toe. Het waren opgewekte praters, die al een paar keer naar ons hadden gekeken. Ik pakte Michelines hand en keek naar haar op.

‘Blijf... Dans... dans ook een keer met Bob. Micheline. Micheline Lebrun. Ik, ik heb nog nooit een meisje ontmoet als jij. Ik wil je niet kwijtraken. Micheline. Schrijf mijn adres op. Ga niet zo weg.’

Wat mijn hersens en tong niet zo snel en dringend in het Frans konden zeggen, zei ik met mijn ogen. Maar zij schudde glimlachend haar hoofd. Ik hield nu haar hand met mijn beide handen vast.

‘Je bent te lief, te zacht. Daarom ga ik nu. Niet huilen. Bob zal je tranen wel wegkussen. Ik ben niet bitter. Vergeet mij maar gauw, doe maar of je mij gedroomd hebt.’

‘Ik zal door heel Parijs naar je zoeken. Micheline!’

Zij maakte zich zacht maar resoluut los en wrong zich met moeite tussen het tafeltje en de muur door naar de deur. De pianist speelde een improvisatie. Ik was op de bank teruggevallen en keek met opengesperde ogen door mijn tranen naar haar bleke, lieve gezicht dat triest glimlachte. Zij wuifde met haar hand en stapte met gebogen hoofd om een groepje pratende jongens heen naar buiten. Ik dacht dat ik zou sterven van ellende en wilde haar achterna gaan. Maar Bob kwam in zicht. Hij had een fles bij zich en drie glazen. Ik haatte hem niet. Hij keek zo lief en opgewekt naar mijn betraand gezicht.

Wat scheelt er aan? vroegen zijn ogen. Hij zette de fles en de glazen neer.

‘Je suis trop douce, trop douce...,’ zei ik. De hele band viel geleidelijk in. ‘Trop, trop douce...,’ riep ik tegen de aanzwellende muziek in. Ik pakte zijn arm, trok hem naast mij en borg snikkend mijn hoofd aan zijn schouder. Hij haalde plichtmatig een zakdoek te voorschijn en praatte sussende woordjes.

‘Waar is dat meisje De Bruin?’

‘Partie. Je suis trop douce. Je moet m'n tranen... wegkussen. Ik ben zo alleen. Vergeef me, dat ik zo alleen ben. Ik hou van je en ik ben alleen.’ Mijn rechterhand tastte over de zitting van de bank op de plek, die nog lauw was, de laatste warmte die ik van Micheline voelde.

‘Drink een beetje wijn. Er was niets anders meer. Wat het ook is, morgen zal het allemaal minder erg zijn. Toe, drink wat. De wijn is ook doux. Vertel het

maar aan oom Bob. God nee, vertel maar niets.’
Zijn rechterarm drukte mij tegen zich aan; zijn linker bestuurde de fles. Ik dronk met klapperende tanden van de zachte witte wijn. Ariane stond bij ons tafeltje.
‘Let maar niet op het prinsesje. Ze heeft haar eerste echte kinderverdriet.’
Ik nam Bobs zakdoek en droogde mijn tranen.
Bob en Ariane schudden elkaar lang de band. Ik stak de mijne uit. Arianes hand was heel zacht. Zij glimlachte vertederd met haar lieve, intelligente apesnoet en zei: ‘Met zo'n jongen is het heerlijk om verdriet te hebben.’
‘Drink nog wat,’ zei Bob, toen Ariane vertrokken was. ‘Drink niet te veel maar wel nog wat. Zullen we daarna de stilte zoeken of verder dansen?’ Ik haalde mijn schouders op en verontschuldigde mij. In het toilet deed ik wat poeder op mijn rode neus. Ik zag er verschrikkelijk uit. Mijn lipstick borg ik met een snik weer weg. Micheline had ook ongestifte lippen, alleen wat ogenzwart. Ze geurde bitterzoet, Micheline.
Bob nam me mee naar buiten zodra ik terug was. Ik ging gewillig mee naar de deur, waar ik stilstond en me aarzelend omdraaide. Het was nu wat minder vol.
‘Ik neem afscheid,’ zei ik met een trillend stemmetje.
‘Haast je niet.’
Even later liepen we buiten. Ik keek met hangend hoofd naar mijn stappende voeten. Bob hield zijn arm stevig om mij heen. Vrolijke mensen liepen ons in beide richtingen voorbij.
‘Het kwam niet doordat je me alleen liet,’ zei ik na een lange stilte. ‘Voor je opstond was ik al... verliefd. Je hebt er geen idee van hoe ik ben. Daarom voel ik me zo alleen.’
‘Ik weet heel goed hoe je bent. Dat is het probleem niet. Zei ze dat, dat je *trop douce* was?’
‘Ja,’ zuchtte ik. ‘Ze vond mij te goed... voor slechte dingen. Niemand weet hoe ik ben. We hebben gedanst en heel stout gedaan en wild gezoend en erg genoten. Nu weet je het. Ik zal haar nooit kunnen vergeten. Ik verlang zo erg om haar terug te zien! Jij zou haar kunnen vinden. Jij kunt alles. O!’
Ik sloeg mijn hand tegen mijn mond. Er sprongen tranen in mijn ogen. ‘Nu hoor je zelf... hoe ik ben. Dat had je niet gedacht hè, dat ik zo, zo... zo wild was.’
‘Zeg het woord maar, dat je niet van me mag zeggen.’
‘Slecht!’ riep ik hard. We liepen door de rue Saint Sulpice, langs de zijkant van de kerk. ‘Slecht en onsportief en egoïstisch. Ik heb het hele feest verknoeid en loop te huilebalken terwijl jij... Ik bedrieg jou, en toch... Waarom vloek je me niet uit? Ik lijk wel gek.’
Hij schudde mij zacht en kuste mijn natte gezicht.

‘Ik heb nog nooit zoveel van je gehouden.’ Zijn stem sloeg over. We stonden in de schaduw van de machtige kerk buiten het licht van de lantaarns. Ik kuste Bobs wangen waarover tranen gleden.

Toen ik die proefde voelde ik de scherpe pijn van mijn eigen verdriet wijken. *Je suis trop douce* dacht ik. *Tu es trop douce. Il est trop doux. Nous sommes trop doux*.

‘Ik heb alleen verdriet omdat jij het hebt,’ zei Bob na een poosje.

‘Ik heb zo met je te doen.’ Hij zuchtte diep, stak met bevende vingers een sigaret aan en liet mij meeroken. Een paar feestgangers liepen opgewekt pratend voorbij. De kerkklok sloeg één keer.

Toen we met de armen om elkaar heen langzaam verder liepen zei Bob: ‘Hoe zou ik, als ik van je hou, boos kunnen zijn terwijl jij gloeit van schuldgevoel?! De vloek van ons leven is de beperktheid van alles, dat weet je. Natuurlijk kan ik Micheline voor je vinden. En dan? Je zou keer op keer ontdekken dat het niet gaat. Dat heeft Micheline zelf al heel gauw ingezien. Jij bent geen meisje voor zo'n situatie. Daar moet je spijkerbard of afgestompt of oer-cynisch voor zijn. Jij bent veel te serieus.’

‘Maar je hebt er geen idee van wat ik allemaal kan en wil, waar ik soms naar verlang... ontzettend,’ zei ik opgewonden. Ik zag bij het licht van een lantaarn dat Bob glimlachend voor zich uit staarde. Plotseling keek hij mij aan en drukte een kusje op mijn wang. We liepen heel langzaam. Hij zei: ‘Verlangen. Ja, natuurlijk. Dat is het algemeen menselijke. Iedereen rammelt met zijn ketens en rukt aan zijn tralies, quoi que ce soit, in gedachten. Het proberen is al wat meer particulier. Maar die verlangens van harte in daden omzetten... Daar moet je drie keer zo oud voor zijn als jij nu bent, door het leven cynisch en hard geworden, om het met overtuiging of met plezier te doen, begrijp je wel? Begrijp je, dat ik onmogelijk boos of verontwaardigd kan zijn omdat jij iets geprobeerd hebt?’

‘Maar het was ontzettend opwindend!’

‘Als ik wel eens op een kerkorgel speel is dat ook opwindend. Het nieuwtje. Het andere. De andere mogelijkheden. Maar toch is het mijn richting niet.’

‘En ik ben geloof ik niet echt van plan...’

‘Zeg het maar eerlijk. Je bent niet van plan, als zich zoiets weer eens voor zou doen, voor non te spelen. Dat zou ik ook helemaal niet willen. Jij bent notabene veertien jaar! Toen ik zo oud was had ik mijn ervaringen met Gerard en zo. En later nog een bende andere ervaringen waar ik grotendeels geen spijt van heb, al waren ze niet allemaal plezierig. Ervaring is belangrijker dan plezier, als de ervaring belangrijk is.’

‘Nu spreek je jezelf tegen,’ zei ik, geïrriteerd door zijn opgewekte betoogtrant.

‘Maar dit *is* tegenstrijdig. Wij lijken op elkaar. We zijn geen typen om elkaar echt grof cynisch te bedriegen. Maar we zijn toch niet passief en bangelijke en fantasieloos genoeg om ervaringen buiten het gebaande paadje helemaal af te wimpelen, of alleen in gedachten te doen, zoals de meeste mensen doen. Als jij Micheline over een maand of wat in Amsterdam had ontmoet, zouden jullie elkaar wat hebben kunnen troosten in je eenzaamheid. Maar nu en hier! Ons leven samen is net vandaag begonnen!!’

Ik zuchtte diep en zei, tegen mijn tranen vechtend: We waren zo gelukkig. Het was zo'n ontzettend heerlijk feest... en nu... Hij drukte mij wat steviger tegen zich aan. We liepen een poosje zwijgend voort en sloegen bij een druk pleintje rechtsaf de stille rue de Condé in, die naar het Luxembourg leidt.

‘Denk je, dat Micheline zo'n meisje is dat alleen maar van meisjes houdt?’ vroeg ik.

‘Misschien. Bij zulke meisjes zie je dat niet zo gemakkelijk, tenzij ze opvallend mannelijk zijn, maar zo is Micheline niet.’

‘Nee, zo is Micheline niet.’

‘Ik had zo'n mooi stout plannetje,’ zei Bob plotseling, na een lange stilte. ‘Vlak bij ons hotel wordt ook gedanst. Ik wilde naar jou of mijn kamer gaan en dan met het licht uit en het raam open nog wat na-dansen. Komt nog wel eens.’

‘Maar we kunnen toch wel naar het hotel gaan. Proberen. Ik ben wel moe, maar als ik eerst een beetje uitrust. O, ik vind het zo akelig voor je. Ik hou zoveel van je!’ Mijn stem schoot hoog uit.

‘Je gaat als een zoet kind, slapen. Ik zal bij je blijven tot je slaapt. Alleen maar bij je blijven en je hand vasthouden.’

We liepen door de stille rue de Vaugirard. In de verte doemden de lichten van de Boul' Miche op. Op de place de la Sorbonne was het nog druk. Er reden weinig auto's over de boulevard, zodat de dansmuziek goed te horen was.

‘Misschien is Micheline nu wel daar,’ zei ik, toen we voor de ingang van ons hotel stonden. Ik keek naar de place de la Sorbonne.

‘Misschien. Zullen we gaan kijken?’ Bob glimlachte ernstig. Ik draaide me om en ging zwijgend het hotel binnen.

Derde boek

Quinze juillet

1

Daphne prevelde onverstaanbare woorden en zuchtte diep. Bob boog zich wat voorover en luisterde gespannen. Haar mond en neus staken onder haar gebogen arm uit, die zij over haar gezicht had gelegd. Daphne sliep met haar hoofd in zijn schoot. Haar lichaam vormde een rechte hoek met het zijne.

Hij keek op zijn horloge. Al twintig minuten zat hij zo rechtop en keek afwisselend naar het slapende meisje en het zonovergoten landschap, een wijds uitzicht over een beboste helling van het Pare de Saint Cloud en het laaggelegen Sèvres met het heuvelachtige bos van Meudon op de verre achtergrond. In de diepte van het dal ging een trein voorbij die eruit zag als kinderspeelgoed. Nog verder op de achtergrond reed, wat hoger, een tweede trein. Het was heel stil op de met hoog gras en struiken begroeide helling. De wind ruiste zacht in het gebladerte van een struik achter hen. Soms schoof er een kleine witte wolk langs de hoge zon en dan zag je de schaduw als een vreemde vogel over het heuvellandschap fladderen.

Er stonden kleine zweetdruppeltjes op Daphnes neus. De zon was stovend warm. De lauwe wind speelde met de zoom van Daphnes korte oude zomerjurk, die nauwelijks haar knieën haalde en blies de dunne, gebloemde stof tot waar het bruin van haar blote benen overging in blank vel. Bob keek naar het regelmatige rijzen en dalen van haar borst.

Zij ontwaakte even plotseling als zij was ingeslapen, geeuwde, wilde zich uitrekken en keek hem met knipperende ogen verbaasd aan. Toen zij haar hoofd opzij draaide om over het landschap uit te kijken, bracht zij haastig haar hand boven haar ogen en zei met een slaperig stemmetje: ‘Ik mis je zeilpet... heb ik geslapen?’ ‘Ja, baby.’ Hij pakte zijn zakdoek en bette haar neus en voorhoofd. ‘Ik heb laatst een baby in een wiegje buiten zien slapen, die net zulke dauwdrupjes op zijn neusje had als jij. Je sliep en je prevelde.’ Zijn stem klonk of hij tegen een kleuter praatte.

‘O ja?’ Zij geeuwde weer en legde haar arm terug over haar ogen. ‘Vannacht prevelde je soms ook. Toen zei je ineens: *als je rijk bent hoef je niet bang te zijn*. Droomde je toen?’

Hij zag dat zij slikte, haar lippen op elkaar drukte en ze dan weer een beetje opende. Haar tanden blikkerden in de zon toen ze zei: ‘Het is een poëtische spreuk over jou en mij van... van Micheline.’ Zij draaide zich met een wilde beweging op haar zij, sloeg haar armen om Bobs romp en drukte haar gezicht tegen zijn buik. Zijn handen streelden haar bovenarm en lichaam met zachte, verstrooide bewegingen. Hij trok zorgzaam haar jurk wat naar beneden, glimlachte en schoof de jurk weer terug. Ineens kreeg hij de opwelling, haar wild in zijn armen te nemen en te zoenen tot ze geen adem meer kon krijgen, maar hij beheerste zich en zei: ‘Wees jij maar heerlijk sentimenteel en puberig. Je bent maar één keer veertien jaar. Als je oud bent is het niet leuk meer. Schreeuw alles maar uit tegen oompje Bob.’

Zij snikte een paar maal nauwelijks hoorbaar, trok haar gezicht wat terug en zei verontwaardigd: ‘Als jij in mijn schoenen stond zou je heel Parijs rondrennen. Dan was je desnoods langs repen laken uit het hotel gezakt. Maar ik ben maar een meisje.’ Bob glimlachte en zweeg.

‘En ik kan toch niet...,’ zei ze zacht en toen, wanhopig: ‘O, Bob, hoe gaat dit ooit weer over?’

‘Het slijt, zoals alle dingen, net als je spierpijn van het dansen... die hield je ook voor een ernstige aandoening.’

Zijn stem en handen waren zo lief, dat Daphne niet boos kon worden over zijn spitse opmerking, die haar smart onvoldoende eer bewees. Hij was de hele nacht zo toegewijd en lief geweest, bedacht zij. Haar pogingen om toch tot meer dan platonische liefkozingen te komen, had hij vaderlijk-vriendelijk afgeweerd, toen ze samen in haar bed lagen. Ze hadden de hele nacht geen woord meer gezegd over het moeilijke probleem. De uren waren voorbij gegaan met elkaars handen vasthouden, dommelen, zuchten en naar de nachtgeluiden luisteren. Nadat Bob om vijf uur naar zijn kamer was gegaan, was Daphne in een onrustige slaap gevallen en om negen uur met barstende hoofdpijn wakker geworden. Zij had bovendien hevige spierpijn in haar benen en rug en dacht, dat zij een ernstige kwaal onder de leden had. Bob zat geduldig te wachten toen zij beneden kwam. Hij zei, dat hij al gegeten had en snelde direct om aspirine. Daphne had geen honger en nam alleen koffie en aspirine. Daarna hadden ze zo opgewekt mogelijk afscheid genomen van Bettina, die door Nol per auto naar Calais werd gebracht, vanwaar zij alleen verder ging naar Londen.

Bob had Daphne resoluut naar de oude zwarte Citroën gevoerd en verklaard, dat rust in de buitenlucht het eerst nodige was. Daphne vond alles goed. Ze reden zwijgend door het Bois de Boulogne. Plotseling had Daphne gevraagd, hoe hij zo ineens weer aan zijn camera kwam. Daarop vertelde hij, dat hij die vroeg in de morgen al had gehaald. Wat Bob niet vertelde was, dat hij het adres van

Micheline had opgespoord en haar een bos bloemen had gezonden, met op zijn kaartje alleen het woord merci.

Ze hadden eerst wat rondgereden door het grote park van Saint Cloud en waren daarna te voet naar het hoogste punt gewandeld, waar ze bij een consumptie-kiosk wat hadden gedronken. Een paar honderd meter verderop hadden ze het plekje uitgekozen waar ze nu waren.

‘Ik weet wel dat ik de schijn van gemakkelijk praten tegen heb,’ zei Bob opgewekt, ‘maar dat neemt niet weg dat het zo is. Vergeten is de enige mogelijkheid. Juist omdat het geen speels slippertje was, geen ondeugend spelletje. Dit was ineens zo hevig, zo dwingend. Maar, vergeet niet de omgeving, de sfeer, de stemming van gisteravond, die werkten allemaal in een bepaalde richting. Als je er nu aan terugdenkt, begint het al een beetje onwezenlijk voor je te worden, net of je het maar gedroomd hebt...’

Daphne schudde energiek haar hoofd, ging overeind zitten en schoof naast hem. Terwijl ze voor zich uit in de verte keek zei ze zacht: ‘Waarom zingen de vogels niet? Treuren ze? Ik hoor nog steeds dat wijsje van die slowfox. Als dit een film was zouden de vogels het fluiten en jij zou ineens opstaan en drie coupletten zingen. Dat kan ik niet uitstaan van films, jij?’

Ze draaide haar hoofd opzij en keek hem aan.

‘Je ogen lachen me uit,’ zei ze pruilend. Hij trok haar wild tegen zich aan en zoende haar onwillige mond.

‘Schat! Je bent zo lief... dat ik haast moet huilen.’

‘Ik wil... zo maar stilletjes verdrietig zijn en jij, jij preekt het weer weg.’ Haar lippen trilden.

‘Als ik verdriet heb, is het jouw beurt.’

‘Ben ik erg abnormaal? Andere meisjes zijn meestal zo niet hè?’

‘Mag ik daar wat op zeggen?’ Hij reikte naar haar hand, maar zij maakte zich met een gebaar van ongeduld los uit zijn arm en zei nogal vinnig: ‘Laat maar. Ik weet precies wat je gaat zeggen. Ik ben een gezond meisje met een ongekreukeld dinges... seksueel gevoel. Zulke meisjes, luisteraars van Herrijzend Nederland, zijn in staat om als extra snoepje-zonder-bon bij de normale snoep-van-opde-bon met leuke meisjes te vrijen. Het is nog een leuk gezicht ook... Jajaja. Nou, je hebt er geen idee van hoe ik ben! In Brussel hè, voor jouw deur, toen Nol mij vertelde, dat jij daarachter zat te wachten, ben ik hem om zijn hals gesprongen en heb hem heel stout gezoend. Ik had echt zin om met hem te vrijen. Daar! Nu weet je het.’

Bob greep naar zijn hart en liet zich kreunend opzij in het gras vallen. ‘Dit breekt mij het herte...,’ steunde hij en toen hij Daphnes verschrikte gezicht zag veerde hij weer overeind en zei: ‘Sorry, ik wilde je niet plagen. Enfin, je weet

natuurlijk ook al, wat ik nu zou willen zeggen.’

‘Ja,’ zei Daphne kwaad. ‘Lieve kind, het zou bepaald verontrustend zijn als het niet zo was geweest... of zoiets.’

Bob schaterde het uit, verslikte zich, hoestte benauwd, klopte Daphne op haar rug en zorgde, dat zij tegen wil en dank ook moest lachen.

Toen ze weer bedaard waren zei hij ernstig: ‘Om te vrijen, echt te vrijen, zijn er altijd twee gelijkgestemde zielen en lichamen nodig, lichamen vooral natuurlijk. Daarom al wordt er ontzettend veel meer verlangd, gefantaseerd en gehunkerd dan werkelijk gevreeën. En al hebben die twee gelijkgestemden elkaar gevonden, dan heb je nog te maken met tijd, sfeer, omstandigheden, stemmingen, noem maar op. Jij hebt er geen idee van hoe ik ben, met wie ik in gedachten al allemaal stoute dingen heb gedaan. Dat is iets, want je kunt van deze zaken ook zo bang zijn, dat je jezelf ook dat niet durft toestaan, en kwasi-dapper al zulke gedachten onderdrukt of de pas afsnijdt en daar nog heel erg prat op gaat ook. Begrijp me goed, natuurlijk moet je de baas over jezelf kunnen blijven. Als ik aan een moeilijke orkestratie zit te zwoegen, wens ik niet aan meisjes in hun hemd te denken... Maar ik heb net zo goed recht op plezierige fantasieën over meisjes in hun hemd als over een villa aan de Côte, of een race-auto, of een piano-sonate die ik wil schrijven.’

‘Is dat het toppunt van verleidelijkheid, meisjes in hun hemd?’ vroeg Daphne effen. Zij kauwde op een dikke grashalm.

‘Veelal, aangenomen dat het zeer lieve meisjes zijn in hemden die hen waardig zijn, meisjes zoals jij.’

‘Of zoals Liesbeth.’

‘Is dat bedoeld als een zogeheten vuile opmerking?’ Zijn gezicht vertrok in een brede glimlach. Ze keken elkaar niet aan.

‘Ook. Het is tevens een onhandige poging om het gesprek op Liesbeth te brengen. Ze zit nu zo heerlijk ver weg aan de Waddenzee. Dit onderwerp is misschien nog gekker, nog idioter, nog waanzinniger dan al het andere.’

‘Dat is nogal wat. Ja. We moesten alles maar eens eerlijk opbiechten. Dat lucht op. Nol heeft laatst in een van zijn lucide ogenblikken opgemerkt, dat veel kwijnende en schrijnende liefdesverhoudingen zouden bloeien, als de partners zich tijdig hadden aangewend elkaar alles eerlijk op te biechten wat doorgaans eenzaamheid, vereenzaming en verwijdering in de hand werkt: gevoelens, verlangens en avonturen waar men zich voor geneert en met de ander nooit over spreekt. Verlangens, die gedeeltelijk door goede wil en samenwerking in vervulling zouden kunnen gaan, of als ze niet te verwezenlijken zijn, door openhartig praten al veel van hun spanning verhezen. Zal ik beginnen of begin jij? Laten we een sigaret nemen ter kalmering. Laat je knieën zakken, want

daarginds loopt een man te kijken. In Frankrijk zijn veel broekenkijkers.’

‘Die kunnen met z'n allen niet op tegen de kampioen van Nederland, Bob de Grote.’

‘Gelukkig dat je alweer praats begint te krijgen, dat is beter dan aan mijn schouder snikken... zei Nol eens in de tijd, dat ik meer dan woest over jou liep te treuren,’ antwoordde Bob, nadat hij luid had gelachen. Daphne zag de man nu ook. Hij naderde schuin over de zacht golvende helling en ging een meter of dertig beneden hen onder een struik op zijn buik liggen.

‘Ik weet hoe je je nu voelt,’ zei Bob, terwijl ze beurtelings aan de sigaret trokken. ‘Je zou eigenlijk best gewoon vrolijk willen zijn, je voor allerlei dingen willen interesseren en zo, maar tegelijk wil je liever verdrietig zijn, ook zonder mijn preken. Dat fijne verdrietige gevoel is de enige band met de verre geliefde, dus wil je dat gevoel zoveel mogelijk cultiveren.’

Daphne stak haar tong naar hem uit en zoende hem onverwachts op zijn mond. Hij stampte met zijn hak de sigaret uit, sloeg zijn armen om haar heen en trok haar met zich mee achterover. Zijn rechterhand drukte heftig haar hoofd naar beneden, terwijl de zoen duurde en duurde.

‘Hou je van me?’ prevelde hij in haar mond.

‘Ja... ouwe betweter.’ Even later trok zij haar gezicht een eindje terug en zei

‘Als je zo goed weet hoe ik me voel, heb je er enig idee van hoe uitgerammeld ik ben. Dat gras voedt niet.’

‘Hemel!’ Hij duwde haar aan haar schouders omhoog en ging weer overeind zitten. ‘Natuurlijk. Jij hebt nog niets op en het is bij tweeën! Kom mee naar de auto. Daar beneden is ergens een restaurant. Het uitgangspunt van deze tocht was, dat elke gedachte aan zoiets banaals als eten verre moest blijven.’

Hij stond op, strekte zijn handen naar haar uit en trok haar overeind. Toen hij zijn jasje en camera had opgeraapt, opende hij de tas en veranderde vlug iets aan de instelling van het fototoestel.

‘Jammer voor onze man onder de struik,’ prevelde hij. ‘Kom. Laten we rustig lopen in deze warmte.’

Hand in hand stapten ze door het hoge gras. Dicht bij de struik waar de man lag te kijken zwenkte Bob plotseling naar rechts, liet Daphne los, hurkte en nam een foto van de man, die verontwaardigd keek en half oprees, terwijl Bob vlug de film doordraaide en plotseling nog een foto nam.

‘Dat tweede schot deed het 'em... nu zie je namelijk zijn verrekijker, die hij bij onze nadering verstopt had.’

‘Schoft die je bent,’ zei Daphne vertederd. ‘Overigens kan ik de man geen ongelijk geven,’ bootste zij Bob na. ‘Heel verstandige man.’

‘Diep ontgoochelde man. Dat is de ellende met vrijende paren. Net als je

denkt dat het wat zal worden, net als je zeker meent te weten dat er handen in jurken en broekjes zullen glijden, springen ze plotseling op en verdwijnen achter de horizon. Tien tegen één komt hij ons nog achterna, want waar vindt hij zo gauw een andere voorstelling van deze kwaliteit. De uitgetaande schobbejak. Ik had het zelf nog niet eens gezien!’ Hij tilde Daphnes jurk tot boven haar middel op en zei, toen hij het kledingstuk weer liet vallen: ‘Juist ja.’

‘Jô gek! Daarginds spelen jongetjes. Eén keek er net deze kant op.’

‘Arm ventje. Is voor zijn hele leven verpest waar zijn onschuldige moeder breiend en machteloos bij zit.’

‘Jij zou beginnen met biechten over Liesbeth en zo.’

‘Ik? Beginnen? Op mijn nuchtere maag?’

‘Geen uitvluchten jongetje.’ Zo liet zijn hand los en duwde hem een paar maal in zijn zij.

Hij zuchtte diep. ‘Weet je,’ begon hij plotseling opgewekt. ‘er is nooit iets tussen Liesbeth en mij voorgevallen dat ik je niet heb verteld. Ik heb zeker een zwak plekje voor haar, maar dat is niet zo, dat ik er een drama van zou willen maken. Als ik met haar op een onbewoond eiland aanspoelde...’

‘Hèhè, wat origineel,’ zei Daphne kattig. ‘Op onbewoonde eilanden zou ik wel met iedereen willen. Ook met die jongen die daarnet zo keek toen je m'n jurk optilde. Misschien hoefde het eiland daar niet eens helemaal onbewoond voor te zijn.’

Bob zuchtte en keek Daphne aan. Zijn ogen zeiden: *wat ben ik begonnen*.

‘Ik weet precies hoe jij je nu voelt,’ zei Daphne plagend. ‘Juist omdat het geen speels slippertje is, geen ondeugend spelletje. Vergeten is de enige mogelijkheid, gezonde, ongekreukelde jongen.’

‘Welja, plaag mij maar flink, dat lucht op.’

‘Jij bent geen jongen voor zo'n situatie. Tu es trop doux.’

‘Hè nee, pas par là, toe, Daffie...,’ smeekte hij.

‘Ja, je had me juist zo mooi opgevrolijkt en afgeleid, allemaal volgens het boekje: hoe vrolijkt men meisjes met liefdesverdriet op in drie minuten. Lach niet zo bête!’

Hij legde zijn arm stevig om haar schouders en zei: ‘Als ik niet mag lachen ga ik je bijten. Je bent zo gek lief, alles inbegrepen. Alles, alles!’

‘Begin nu ook niet huilerig te worden. Jantje lacht en Jantje huilt.’

‘Al huilend is Jantje nog steeds gelukkig. Een waar gelukskind vergeleken hij de rest der mensheid om ons heen en zo. Of je huilt onder een struik is beter dan niets, maar ook niet alles.’

Hij zoende haar hals zonder stil te staan.

‘Jij zou biechten, praatjesmaker. Hé...!’

Voorbij een kromming van het pad stonden ze plotseling bij de auto, die Bob deskundig in de schaduw had gezet.

‘Vertel eens... met wat voor lieve meisjes loop jij hier dagelijks, dat je zo goed de weg weet!’ Zij schudde dreigend haar wijsvinger voor zijn neus en lachte met wijd open mond.

Hij lachte ook en antwoordde: ‘Ik heb je geschreven, dat Jean-Louis hier zo graag komt. Het is zo dichtbij, mooi en rustig. Vraag het aan de parkwachters, of ik mij hier ooit met leden van het andere geslacht heb opgehouden.’

‘Die heb je allemaal omgekocht!’ riep Daphne over de auto heen. Bob schoof achter het stuur en opende het portier aan haar kant. Zodra zij zat en het portier had dichtgeklapt trok hij haar naar zich toe. Met zijn hand onder haar kin duwde hij haar gezicht omhoog en keek neer in haar ogen, die groot en donker waren.

‘Praatjesmaakster,’ fluisterde hij.

Er beefde een lachje om haar mondhoeken. Haar lippen weken vaneen nog voor zijn mond de hare raakte. Zij streelde met haar hand over zijn haar en drukte daarna zijn mond nog harder in haar zachte lippen. Zijn hand gleed strelend over haar borst. De suizende stilte werd verstoord door knarsende voetstappen. Bob maakte zich zacht los en startte de auto. Plotseling lachte hij boven het snorren van de motor uit.

‘Onze man,’ riep hij. Daphne, die haar verwaaide haar kamde keek opzij en zag, dat de man hen niet in de auto verwachtte. Pas toen de onopvallende Citroen de weg opdraaide keek de man naar hen en opende zijn mond van verbazing. Daphne gaf een gilletje van plezier. De man had hen waarschijnlijk voor een paar ondeugende kinderen gehouden, die hun eerste geheime afspraakje hadden. Hij zag het meisje in het oude, te korte jurkje nu wegrijden als een trotse dame, die enthousiast haar neus begon te poederen. Van zo'n situatie genoot zij met alle kinderlijkheid die in haar was. Bob draaide langzaam rond en reed daarna de heuvel af. Daphne vlijde haar hoofd tegen zijn schouder. Ze zeiden niets meer tot ze het parkeerterrein van het restaurant opzwenkten.

Daphne ging rechtop zitten en wreef over haar maag.

‘Ze zullen wel geen warme lunch meer serveren,’ zei Bob. ‘Met nog steeds gasloze uren en zo. Maar in een goed restaurant vind je altijd iets te eten.’

‘Ik stel mijn lot geheel in handen van Koning Blauwbaard.’

Bij het restaurant was het tamelijk druk. Men kon er buiten zitten onder parasols en er speelden kinderen onder het waakzame oog van hun moeder.

‘Typisch zoete kinderen, vooral de jongetjes,’ zei Daphne, terwijl ze naar binnen liepen. ‘Heb je dat ook gezien, toen we door het bos kwamen? Op een bankje zit een moeder te breien of te lezen. Vlak bij haar speelt een jongen van een jaar of tien, eigenlijk al te groot voor zoiets. Vijftig meter verder zit een

andere moeder op een volgend bankje. Aan haar voeten speelt haar jongen van tien. Bij ons zouden die twee jongens samen kattekwaad gaan uithalen en de moeders zouden gezellig bij elkaar gaan zitten roddelen, maar hier blijft ieder op zichzelf zitten genieten van hun eigen spruit. Ik zag ook een jongen van een jaar of twaalf, die ernstig zat te lezen en ondertussen paste op zijn kleine broertje en zusje, die in het gras speelden. En ze vermaken zich zo zoet met niets. Gewoon maar puffend om een bank in de rondte lopen, of met wat rommeltjes op de grond spelen.'

'Ze hebben veel fantasie en ze zijn flink gedrild. De handen van de meeste moeders zitten nogal los. En omdat in dit bijdehandsige land waarschijnlijk ook vele eenvoudigen van geest weten, dat op billetjes slaan voor nogal wat slachtoffers een vorm van genieten is, geven ze de kindertjes vaak een harde klets tegen hun bovenbenen. Dat zul je nog wel zien als we in Parijse squares zitten. Vooral die eenvoudige vrouwen hebben veel voor hun kinderen over. Ze wassen geduldig iedere dag witte sokjes, broekjes en zo meer, en zorgen dat de engeltjes er smetteloos uitzien. Aha.'

Een kelner naderde hun tafel. In de afdeling restaurant was het uitgestorven. Bob legde de man hun probleem voor en besprak ernstig de mogelijkheden van snel bereidbare lekkere hapjes. De somber kijkende garçon ontdooide zienderogen en vertrok met energieke tred naar de keuken. Daphne keek vertederd en zei: 'Al zou je helemaal niets anders kunnen, dan zou ik nog van je houden omdat je zo enig met die garçons kunt omspringen. Die mannen vinden het geloof ik heerlijk, als ze iemand treffen die er verstand van heeft.'

Bob boog plechtig.

'Zeg... je moet een heel mooi somber muziekje voor me maken, met iets van die slowfox erin. Dat kan toch hè, in moderne muziek? Iets simpels, schrijnends, lief sombers... Doe je het?'

'Natuurlijk. Voor jou. Als je niet meer zielig doet.'

Zij keek plotseling weer erg verontwaardigd. Hij keek glimlachend in haar donkere ogen en zei: 'Je mag je wel zielig voelen, als je dat wilt...'

'Maar discreet,' zei ze met een grijns.

'Dat is hét moment om handen te gaan wassen,' zei hij en stond op.

'Genieperik. Ik krijg je nog wel!'

Voor ze ieder een deur openden stak ze haar tong naar hem uit. Er stond voor elk een fleurige hors d'oeuvre toen ze terugkwamen. Ze genoten er zwijgend van. Daphne at haastig en smulde ongegeneerd.

Zodra ze haar bord leeg had keek ze loerend naar Bob en zei heel effen: 'Natuurlijk heb je haar adres al.' Zij dacht: ik zeg het, voor dat radijsje in je mond is. Bob bloosde, sperde zijn mond open en staarde haar met ongeveinsde

verbazing aan. Het radijsje trilde in de lucht tussen zijn bord en zijn mond. Hij legde zijn mes en vork neer en leunde achterover in zijn stoel.

‘Daar... daar moet ik bijna van vloeken, ik, ik...’

Daphne haalde gemaakt-onverschillig haar schouders en wenkbrauwen op en zei achteloos: ‘Doe het, als het je oplucht... discreet natuurlijk, want het is hier zo stil...’

Zij keek hem gespannen aan en boog zich wat naar voren over de tafel. Hij mompelde binnensmonds en hijgde of hij hard gelopen had. ‘Daar, daar heb ik gewoon geen woorden voor. Dat zit daar te pokerfacen als een koelbloedige spionne van internationale vermaardheid. Wanneer kwam je op het idee?’

‘O, daarnet, toen ik in de spiegel keek. Je bent er vanmorgen natuurlijk meteen even op uit getrokken. Wat doen we met het adres?’

Zijn gezicht vertrok even in een brede glimlach bij haar kwasizakelijke toontje, maar werd nu weer ernstig.

‘Ik heb Micheline een bos bloemen gestuurd met mijn kaartje en *merci* erop.’ Daphnes gezicht ontspande zich. Zij kreeg een kleur en knipperde met haar ogen.

‘Eet nu maar verder,’ zei ze zacht. ‘Je bent een schat uit miljoenen. *Trop doux*, als je het niet erg vindt.’ Haar ogen rustten op haar eigen hand, die met een stukje brood speelde.

‘Ga verder,’ zei hij en nam zijn mes en vork weer ter hand.

‘Misschien zal ik om het adres zeuren. Misschien niet. Misschien kunnen we... Micheline een foto van mij sturen. Dat zal haar zeker inspireren. Ze dicht. Ze houdt van Prévert. Hoor je dat? Ze was er kapot van, dat ik Barbara kende, dank zij jou... Misschien kun je me haar adres beter niet geven, al zeur ik nog zo hard. Het ene ogenblik denk ik, dat je schattige propaganda toevallig nog waar is ook en dat ik over een week niet meer aan Micheline denk. Het andere ogenblik kan ik mezelf wel slaan en vind mezelf laf en ouderwets-hulpeloos-meisjesachtig. Dan ben ik bang, dat ik het mezelf later nooit zal vergeven, dat ik niet alles gedaan heb om door te gaan, hoe dan ook. Zoiets komt natuurlijk nooit meer terug. Ik ben wel jong en onervaren, maar niet zo onnozel! De paar meisjes die ik van mijn leven gezien heb die niet van jongens maar alleen van meisjes houden vond ik echt niet aantrekkelijk. Waar vind je ooit een Micheline, die zo is en van Prévert houdt en... Nu ja, goed, nu weet je het. Vind je me een erge zeur? Eerlijk zeggen.’

‘Je weet wel beter. Je bent zo ongelofelijk bijdehand. Eigenlijk hoef ik nooit iets te biechten. Jij kent mij beter dan welke moeder ooit haar eigen kind kent. Natuurlijk ben je geen zeur. Ik heb dit toch zelf ook meegemaakt? Het is een heel aparte belevenis en jij hebt dezelfde leeftijd. Dit hoort bij deze leeftijd, als

je niet blijvend zo bent als Micheline. Maar ja... net als Nol indertijd over mijn geval, denk ik: jij bent te goed voor welke Micheline dan ook, al is ze dan ook honderd keer liever en sympathieker dan mijn neef Gerard. Weet je, als je haar in het volle daglicht terug zou zien en nuchter zou observeren, zou ze je beslist tegenvallen, in alles. Haar geest, haar daden, haar lichaam, haar tics, alles. Ik zou het er op durven wagen, jullie samen te brengen. Maar dan in de zon en geen slowfoxes.’

Ze zwegen enige tijd. De kelner kwam met het tweede gerecht.

Daphnes lippen trilden toen Bob naar haar keek. Van buiten klonken de kreetjes van spelende kinderen. De stappen van de garçon bonsden luid door het stille zaaltje.

‘Gekke goeierd,’ zei Daphne hees. Zij boog haar hoofd. Er viel een traan in haar bord.

Zij at nu heel langzaam en zwijgend.

2

‘Praat eens wat. Ik begin slaap te krijgen. Waar pieker je over?’ zei Daphne. Na het eten waren ze buiten onder een parasol gaan zitten en keken zwijgend naar de spelende kinderen.

‘Ik dacht aan Liesbeth, dat zij morgen naar Ameland vertrekt. Hoe is die familie van oom Louis eigenlijk?’

‘Oom Frits, de broer van oom Louis, is dokter. Ik heb hem maar twee keer gezien, maar ik geloof dat het een geschikt baasje is voor Liesbeth. Zij hangt aan zijn lippen. Hij is kaal, dik en erg goedig. Trouwde ook Iaat, net als mijn stiefvader; is wel levendig en zo. Weet je, Liesbeth heeft het ideaal om ook dokter te worden, maar ze durft er niet over te praten uit angst dat we haar zullen uitlachen, omdat we het meisjesboek-achtig zullen vinden, geloof ik. Oom Louis heeft haar laten testen, dat weet je toch? Nu gaat ze dus met september naar die stoomdagcursus, zodat ze over een paar jaar tegelijk met mij eindexamen kan doen. Ze is heel geschikt volgens die test.’

Daphne ging wat verder onderuit zitten, zodat haar benen tot op de knieën door de zon werden beschenen. Bob had zijn stoel dicht tegen de hare geschoven. Zijn vingers streelden verstrooid langs haar bovenarm.

‘Ik moet aan het idee wennen. Dokter Liesbeth. Menig patiënt krijgt al hartkloppingen als hij haar ziet. Hier in Parijs zie je ook wel fraaie meisjes die medicijnen studeren. Ik vind het een raar vak voor mooie meisjes.’

‘Opa Bob! Verder is ze niet van plan om een vrouwelijke Albert Schweitzer te worden. Ze heeft genoeg van krotten en armoede. Ze is wel romantisch, maar niet zó, begrijp je? En ze rekent er niet echt op, maar ze zou het wel graag willen. Een enkele keer wordt ze ineens reuze vertrouwelijk. Dat is niet zo gemakkelijk voor haar, want ze heeft hele waslijsten onderwerpen, waar ze niet over kan of wil praten. Haar gehele verleden, haar ouders, haar zus, haar broer, de Duitsers liever ook niet te veel, haar baantjes, haar vrijertjes... Ze denkt daar allemaal veel aan, ze vertelt over sommige van die onderwerpen iets, maar altijd onsamenhangend. Toch zegt ze wel eens iets te veel, vooral van die kleine opmerkingen en verzuchtingen, waarvan het niet de bedoeling is dat ik begrijp hoe de vork in de steel zit. Ben je nog wakker?’

‘Waarachtig!’ Bob kwam met een ruk overeind. ‘Een heel goed verhaal. Ga verder.’

‘Je weet, ze is dol op samen praten over vrijen en mannen en trouwen, en wat goed en kwaad is en zo meer, maar echt biechten..., dat niet. Ze heeft me iets verteld over haar gescharrel met Duitsers en zo, maar vóór haar zeventiende heeft ze bepaald nooit iets van enig belang meegemaakt. Ze droomde maar zo'n beetje, zei ze. Dat is beslist niet waar. Nu ja, natuurlijk droomde ze ook, maar ik geloof dat ze bijvoorbeeld op z'n minst iets aan de hand gehad heeft met haar broer. Die is een jaar ouder dan zij. Het lijkt me logisch dat dat dus was, toen ze nog tamelijk klein waren, een jaar of elf bijvoorbeeld.’

Bob floot verbaasd en zei: ‘Zou ze *zo* veelzijdig zijn?’

Daphne ging steeds sneller praten.

‘Zij kan zulke typische opmerkingen maken over die dingen, en ze vergeet, dat ik die allemaal onthoud en aan elkaar rijg. Soms doet ze heel naïef. Bij onze buren hebben ze een aardige jongen van een jaar of dertien, die we wel eens in zijn tuin zien spelen als we boven uit het raam kijken of op het balkon in de zon zitten. Vanwege de bomen in andere tuinen heb je daar meer zon. Dan zien we dus die jongen en dan zegt ze bijvoorbeeld heel peinzend: “Zou zo'n jongen nu al over meisjes denken... zou hij al echt een bevrediging kunnen hebben?” Maar een andere keer vertelt ze gezien te hebben, dat een jochie van vier een stijf dingetje kreeg als zijn moeder hem over zijn blote bastje aaide, en dan zegt ze plotseling: “Zo'n moeder zou eigenlijk reuze plezier kunnen maken met zo'n ventje, vooral als hij nog een jaartje of wat groter is, en het zou geen kwaad kunnen ook. Omgekeerd wel: een vader met zijn dochtertje, dat gaat niet...” en dan gaat ze nog wat verder spinnen, zo van: of ik ook wel eens gehoord heb, dat sommige moeders dat doen en of ik wel eens gehoord heb van zusjes met broertjes... Maar een andere keer doet ze schichtig en onnozel, als ik zomaar zonder verdere bedoelingen zeg, dat het me zo leuk lijkt, een broer te hebben en

vraag, hoe dat nu is, of hij ziet wat je draagt, een beetje galant voor je is... Ik heb zo'n idee, dat ze zich heel slecht voelt en zich diep schaamt over iets uit haar jeugd met dat broertje, maar dat ze toch tegelijk ook trots is op haar belevenissen. Dat ze mensen, die nooit op het idee zijn gekomen dat je met een broertje of een zusje leuke spelletjes kunt doen, saai of suf vindt. Zou dat kunnen?'

'Natuurlijk. En als je er nooit openhartig met anderen over praat krijg je vanzelf het gevoel, dat jij alleen zo gek of zo slecht bent.'

'Als er niets anders te zien is, en ze denkt dat niemand het merkt, dan kijkt ze echt met welbehagen naar "dat jochie" van de buren. Niet moederlijk-onnozel zoals iedereen zou doen, maar echt, zoals ze ook echt naar mij kijkt als ik touwtje spring achter op de stoep, of op mijn handen sta met mijn voeten tegen het schuurtje, of zo maar, als ik op de bank lig te lezen.'

'Nu noem je ook allemaal ondeugende dingen in één adem op. Ik ben erg jaloers op Liesbeth. Op de bank liggen lezen. Dat is een van de ergste dingen die een lief meisje kan doen! Wil je nog wat drinken? Ja, ik ook.' Hij wenkte de kelner en zei, met zijn hand naar de lege limonadeglazen wijzend: 'Hetzelfde graag.'

De man keek hem verbaasd aan. Daphne schaterde. Bob keek een ogenblik zeer onnozel, lachte en vertaalde zijn wens in het Frans. 'Ik zat helemaal in Amsterdam,' zei hij, toen de garçon met de lege glazen verdween. 'Aan jullie tafel naar jou te kijken op die bank.'

'Liesbeth en jij lijken op elkaar.'

'Liesbeth en jij ook.'

'Maar ik ben niet zo ondernemend, niet zo origineel in die dingen. Zij komt geloof ik meer uit zichzelf op ideeën, waar ik eerst op gebracht moet worden, al heb ik dan soms maar een half woord nodig. Zit je stevig? Dan zal ik je iets schunnings opbiechten, dat ik vergeten ben te schrijven. Laatst lagen we in ligstoelen op het balkon. Mams was net vertrokken. Ik kijk naar beneden en zie dat Kees, de buurjongen, thuis gekomen is van zijn gym- of voetbalclub of zoiets. Hij lag ook in een ligstoel, een beetje verscholen achter een struik, met een schrift in zijn linkerhand, woordjes te leren of zo. Zijn rechterhand deed stout in de pijp van dat voetbalbroekje waar hij nogal uitgegroeid is. Hij deed het heel rustig, genietend, zoals veel kleinere jochies dat soms ook kunnen. Ik stootte Liesbeth aan en wees. Zij keek heel belangstellend, maar zette haar onnozele gezicht op en dat maakte me een beetje kwaad. Toen zei ik ineens: "Zeg, als jij zoiets ziet, denk je dan wel eens: jochie, laat mij dat doen?" Wat denk je? Liesbeth werd bloed en bloedrood. Ik geloof, dat zelfs haar grote teen meebloosde. Dat is toch idioot? Ze had me zelf op het idee gebracht. Het was

akelig om te zien, zo bloosde ze. Natuurlijk kreeg ze ineens haast om iets in de keuken te gaan doen, en uren nadien deed ze nog schichtig. Wat steekt daar nu voor ergs in, om zó van streek te raken, als meisjes onder elkaar?’

‘Het was een verdomd forse opmerking, tenminste, als je aanneemt dat je gelijk hebt wat Liesbeths jeugdzonden betreft. Maar misschien heeft ze er inderdaad alleen maar van gedroomd... net als jij.’

Daphne keek hem verontwaardigd aan, maar onder zijn vorsende blik knipperde ze met haar ogen, haalde haar schouders op, glimlachte vaag en zei tamelijk zacht: ‘Nu ja, soms, zo'n beetje, eh...’ Ze nam haar glas en dronk gretig. Bob lachte. ‘Kijk niet zo frikkig!’ zei ze plotseling vinnig.

‘Het is soms moeilijker, kleine zondetjes te biechten dan grote,’ zei Bob geamuseerd. ‘Vooral voor meisjes. Jullie hullen je altijd in enorm veel wazigheid en nevels, inplaats van eerlijk te bekennen dat je ook wel eens ondeugend fantaseert, heel concreet zonder wazigheid. Over zo'n jongen bijvoorbeeld. Jochie, laat mij dat doen... Verdomd goed. Om te stelen ben je!’

‘O, vind je?’ Ze keek hem uitdagend aan. Hij pakte haar hand en drukte er een kus op. ‘Misschien biecht ik alles nog eens op, als ik zeker weet dat ik je niet aan het huilen maak. Maar 't is lekker mijn beurt niet. Jij zou biechten!’

‘Komt nog. Ik verzamel moed. Nog een paar van die opmerkingen van jou en ik ben niet meer te stuiten.’

Zij lachte opgelucht en zei: ‘Wacht daar niet op. Vertel nog eens zo'n heerlijk verhaal, dat niet voor kinderen en grote domme mensen bestemd is! De onschuldige kindertjes hier kunnen het toch niet verstaan.’

Vlak naast hen waren drie kinderen gaan zitten. Hun moeder zat aan de andere kant van het tafeltje met een kleintje op schoot.

‘Onschuldige kindertjes? Die wichtjes zijn al reuze koket en niet meer onschuldig in de betekenis die dat woord voor de mensen heeft. Ze trekken aldoor hun rokjes op hun knieën.’

‘Vind je het nog altijd zo leuk, als je wel wat ziet?’

‘Het is zo'n lief gezicht. Liefelijk...’ Hij keek naar de drie kleine meisjes naast hen, overwoog zijn camera te pakken, maar draaide zijn hoofd weer terug en praatte geanimeerd verder. ‘Bij balletuitvoeringen wordt het als liefelijk element gecultiveerd. En heel wat moeders cultiveren het bij kleine slanke meisjes van een jaar of vier, vijf. Dan zie je zo'n héél kort wippend rokje en bij elke dartele beweging een klein wit broekje. Toen jij zes jaar was, zag je er ook zo liefelijk uit. Je was een pikant miniatuur-vrouwtje-in-haar-hemd met prachtige lange benen. Zulke dingen zijn nooit toevallig, want moeders die er niet van houden naaien wel een stuk textiel aan zo'n rokje. Niets is toevallig, zeker niet bij iets dat zo openbaar en zo massaal is. Alles in deze poppenkast die leven heet is de

uiting van iets. Daar heb ik kort geleden nog uitvoerig over gepraat met die vriend van Jean-Louis, je weet wel, de verbeterde uitgave van Boudewijn. Je moet niet zo oneerbiedig grinniken, want denk je goed in, dat deze jongen een vergevorderd medicus-psycholoog is, die al deze dingen nu toevallig eens geen gezeur vindt. Hij vindt ook dat alles een uiting van iets is. Moeders uiten hun onbevredigde of verdrongen sensuele gevoelens in de uiterlijke verzorging van hun kinderen, geven vorm en gestalte aan die gevoelens. Zo ontstaan de mooie jongetjes met de kortste broekjes ter wereld en de kleine meisjes die er uitzien als pikante vrouwtjes. Pikanterie wordt altijd gelanceerd met een air van: daar moet je tegen kunnen. Dat is ook zo met gedecolleteerde avondjurken. Omdat het feest is mag je plotseling allerlei halzen, schouders en bovenhelften van borsten bewonderen. Daar moet je dan maar tegen kunnen, en dat lukt, want alles wat iedereen doet went snel. Dat van die kinderen is veel interessanter, omdat de uiting avondjurken vrij simpel is. Omdat het feest is, mogen de dames de heren wat uitbundiger behagen dan anders. Maar pikante kindertjes, wat mot dat? Officieel zijn onvolwassenen nooit pikant, dus wat moet dat dan in de poppenkast? En lach niet, de vriend van Jean-Louis gaat er op promoveren. Nol zegt immers altijd: je moet er een proefschrift over schrijven? Een griezelig knappe jongen, die Alain, zeer belezen. Heel enthousiast over mijn opmerkingen. Hij interesseert zich in het bijzonder voor de uitingen van gespletenheid in de menselijke geest. Wat ik zojuist opdreunde, is één blok gespletenheid. Want tegelijk weten die moeders zogenaamd van de prins geen kwaad en zijn reuze bekrompen. Ja, je kunt Alain ook gerust plagen met zijn hobbies. Ik zei natuurlijk, dat psychiaters en diergelijke zelf het ergst gespleten zijn en dat afreageren door meewarig te gaan doen over de gespletenheid van gezonde mensen.’

‘Heeft Alain een meisje?’

‘Ja zeker. Een schat. Zelf is hij zo lelijk als een aap, maar sympathiek, groot, stevig, sportief, goedlachs. Een paar weken geleden heeft hij zijn doctoraal gedaan. Hij is 24 jaar. Parijs is een stad vol talent. Het talent rent door de straten. Je hebt hem niet meer gezien, omdat hij net vertrokken is naar Lille. Daar werkt hij deze maanden als hulp van een prof in een gekkenhuis. Hij is van huis uit arm. Zijn verloofde is ook in het vak, ook niet erg rijk. Zij wordt kinderarts. Alain liep ook letteren en filosofie. Daar gaat hij van de winter mee door. Ze spelen allebei viool, en goed!’

‘Slapen ze samen?’

‘Wat dacht je dan? Ze hebben niet veel tijd om te vrijen, maar ik neem aan dat ze het goed doen, als ze het doen.’

‘Je hebt hem ook over ons verteld hè?’

‘Ja, natuurlijk. Hij is erg enthousiast, over Nol haast nog meer dan over ons. Hij vindt: als Nol dit van ons had aangemoedigd om zelf door het sleutelgat te kijken, dan zou de samenleving hem een licht verwijt van immoraliteit kunnen maken. Hij niet, Alain, maar onze samenleving; want het kijken naar een minnend paartje voor je plezier is minder gespleten-idioot dan het niet willen kijken, of kwaad-zijn over iemand die kijkt. Maar goed, onze Nol is ook weer ietwat dubbelzinnig, omdat hij het echt helemaal niet wil zien als wij vrijen. Dat hij er niet speciaal op uittrekt om vrijerij te zien is niet gek, want voor een volwassen mens is zelf-doen leuker dan toekijken. Maar zoals toen in de auto, dat vond hij vreselijk, maar hij gunde het ons zo. En hij wil er liever ook niet over praten en als het moet zo kort mogelijk. Je kunt alle onderwerpen uitspinnen, maar niet de seks.’

‘Ja, arme Nol. Wij zijn lekker niet zo, hè?’

‘Miljoenen leeftijdgenoten ook niet. Bovendien is het ons bij voorbaat vergeven, omdat wij er een hele vakantie aan mogen besteden.’

‘Ja, heerlijk. En wij houden zo fijn van overdrijven. Dat komt natuurlijk omdat het hele leven zo afgepast en in kleine porties gedistribueerd is, met voor alles bonnen en rantsoentjes. Getsie!’

‘Getsie derrie!’

Zoals ze nu schaterde was Daphne weer het kleine meisje, dat niet uitgelachen raakt over een gek woord uit een mond waar je het niet van verwacht.

‘Zullen we verder gaan? Ik zal je dadelijk de kaart eens laten zien, die ik in de auto heb. Deze omgeving is vol prachtige bossen, heuvels, kleine dorpen, vergezichten over Parijs...’

Daphne sprong meteen op. Bob keek rond naar de kelner.

‘Wat niet wil zeggen, dat je me voldoende zult afleiden om niet meer aan je biecht te denken, die je beloofd hebt. Wat je aan Alain verteld hebt, moet je mij nu ook maar opbiechten. Over Claudine bijvoorbeeld... Kijk niet zo dom. Daar komt de garçon. Vergeet van schrik geen Frans te praten.’

Daphne liep lachend weg naar de auto. Bob keek haar hoofdschuddend na. Hij had haar enige maanden tevoren geschreven over een componist-pianist, leermeester van hem, die zich nogal voor hem interesseerde en hem meermalen had uitgenodigd in zijn huis, dat een eindje buiten Parijs aan de Marne lag! Bob was er een paar keer op bezoek geweest en had in het gastvrije huis enige weken geleden een week-end doorgebracht. In zijn brieven had hij melding gemaakt van het dochtertje van de musicus, Claudine, een meisje van twaalf jaar met smachtende zwarte ogen en triest neergetrokken mondhoeken, dat even hongerig naar hem kon kijken als haar moeder, die precies drie keer zo oud was. Over het

week-end had hij nogal sober geschreven, dat de musicus zo in zijn werk opging en dat ‘het kind’, zoals haar ouders Claudine altijd noemden, voor hen had gedanst. Zij was een ijverige petit rat, veelbelovend leerlinge van de vermaarde Studio Wacker. ‘De verliefdheid van Claudine begint lastig te worden.’ Meer had hij niet gemeld.

‘Daar gaat weer een dinges... gespleten moeder met twee snoezige kinderen,’ zei Daphne, toen Bob haar had ingehaald. Zij legde haar arm losjes over zijn schouder en leunde een beetje op hem. ‘Ben ik ook gespleten?’

‘Iedereen, of iedereen niet, vind ik. Als jij fantaseert dat je tegen een joch zegt: laat mij dat doen... en zo verder, dan wil je hem geen kwaad doen en toch kwaad doen, naar je eigen maatstaven. Dat is gespletenheid.’

‘Ik fantaseer juist dat het mogelijk moest zijn, dat dat heel gewoon was allemaal onder alle mensen. Dat er over en weer lieve vrij-partijtjes mogelijk waren, zoals je een bosje bloemen meebrengt, elkaar een cadeautje geeft of nog eens rond gaat met een schaaltje bonbons. Grote mensen met elkaar, maar evengoed de kinderen van de buren met elkaar. Bijvoorbeeld allemaal tot de grens die Nol voor ons heeft uitgevonden. *Grijns* niet zo!’

‘Ik lach om mezelf. Het viel me ineens in, dat je deze dingen moest kunnen opnemen in De Rechten van de Mens. Schrijf eens een brief aan de Verenigde Naties. Het recht op speelse vrijage, vrij van schuldgevoelens. Op grondslag van de naastenliefde.’

‘Logisch! Ik ga jou toch ook niet tegen heug en meug een bonbon in je mond proppen of een sigaret laten roken? Maar eh... *jij* zou biechten. Wat staan we hier gek.’

‘Vind je? Stap in. Maar je zou je eerst moeten uitkleden, want het zal smoorheet zijn. Wacht, ik start eerst de motor.’

3

Ze reden in het begin heel hard, om de warmte uit de auto te jagen. Daphne zat over de kaart gebogen. Haar wapperende haar raakte zo nu en dan Bobs rechterarm. Hij had de mouwen van zijn sporthemd opgerold. Daphne riep enthousiast de namen van allerlei heuvels, bossen en dorpen in de omgeving van Saint Cloud, die zij op de kaart las. Zij voelde zich leeg en moe, maar toch opgewekt en vol verwachting.

Als je rijk bent, hoef je niet bang te zijn... dacht zij en glimlachte. Bob minderde vaart. Zij voelde, dat hij naar haar keek. Hij nam zijn rechterhand van

het stuurwiel, streelde met de buitenkant van zijn vingers langs haar bovenarm tot in het korte mouwtje van haar jurk en klopte zacht op haar schouder. ‘We maken een rondrit door het groen, Bois de Fausses Reposes... zie je het? Viroflay, en dan het hele bos van Meudon rond naar Issy en dan over Montparnasse naar het hotel. Mooie kleren aan en eten bij La Mère Catherine op de Butte. Wandelingetje over de Butte bij avond, met onvergetelijk uitzicht over Parijs en dan dansen, spierpijn of geen spierpijn. Goed?’

‘Goed.’ Daphne knikte plechtig. Ze reden door een stille laan. Bob remde voorzichtig.

‘Kinderen die zo begerig kijken, krijgen geen snoepje,’ zei Daphne. Hij lachte diep in zijn keel en trok haar met een wilde beweging opzij. Met zijn mond drukte hij haar hoofd achterover. Haar borsten waren warm onder de koele stof van haar jurk. Het was heel stil. In de auto klonk alleen het geluid van hun ademhaling en strelende handen.

Na een poosje trok Daphne haar hoofd en handen terug en zei hijgend: ‘Als je me nu zo laat... dan blijf ik nog uren een beetje dronken van opwinding en verlangen.’

‘Dan... dan laat ik je zo,’ zei Bob hees. Hij pakte haar hand en drukte die een ogenblik in zijn schoot. Toen startte hij de auto weer. Ze reden langzaam verder.

‘Leg je hoofd tegen mijn schouder, dan hoef ik niet zo hard te praten. Het wordt een lang verhaal.’

‘Hoe langer hoe beter. Ik ben nu precies in de juiste stemming. Ondertussen kijken we naar al het moois. Rijd maar langzaam.’

Daphne ging nog wat gemakkelijker zitten en verzuimde haar jurk geheel op haar knieën te trekken en de knoopjes aan de halsopening te sluiten die Bobs vingers hadden opengemaakt. De jurk klapperde zachtjes aan haar hals en bovenbenen door de verkoelende wind. Zij draaide het raampje aan haar kant wat naar boven en duwde haar hoofd tegen Bobs bovenarm.

‘Toch niet je tekst vergeten?’ vroeg ze met een zoet stemmetje.

‘Nee. Tweestrijd, of ik je eerst nog iets zal vertellen dat er niets mee te maken heeft, of niet. Moet je er zo ondeugend zitten uitzien?’

‘Ja. Daar moet je tegen kunnen.’ Zij lachte uitdagend en schoof haar jurk nog een paar centimeter boven het midden van haar bovenbenen en modelleerde een breed en diep decolleté. ‘Ik heb nog geen woord gehoord over de echte schouderbandjes van mijn hemd,’ zei ze pruilend.

‘En evenmin over de vormverbeterende afwezigheid van een onderjurkenbovenstuk. Maar ik heb 't allemaal wel gezien en er wel over gedacht!’

‘Dan is het goed.’

‘Schuif je jurk eens over je rechterschouder,’ bedelde hij. De auto stond bijna stil. Daphne deed wat hij vroeg en trok coquet haar rechterschouder op.

‘Daar moet ik van kiezenknarsen,’ zei hij ernstig.

‘Kijk nu maar voor je en vertel.’ Zij schoof de jurk wat terug aan haar hals en drukte een kusje op zijn arm.

‘Ik neem nog wel wraak,’ zei hij en keek nog een paar keer voor hij begon te vertellen.

‘Ik heb je geschreven, dat ik met Alain heb gepraat over jouw brief met ontboezemingen over Liesbetb. Weet je, de lieftallige verloofde van Alain is net zoals jij en Liesbeth. Ik wilde je dat eerst niet vertellen, om je niet aan het twijfelen te brengen. Zij vindt gemiddeld één op de vijftig meisjes van ongeveer twaalf tot twintig jaar op die speciale manier aantrekkelijk. Met één op de vijfhonderd zou zij graag wel eens lief willen doen, soms heel erg graag. Dat beeft ze dan ook wel gedaan, meer dan eens, uit kameraadschap, vroeger, maar ook nu nog wel eens, nu ze echt van Alain houdt. Maar, bij haar is het luchtig, beslist niet in de sfeer van grote liefde en eeuwige trouw. Ik bedoel niet het liefkozen zèlf, maar de gevoelens ervoor en erna zijn luchtig, teder en luchtig.’

‘Een heel lief verbaal.’

‘Jij bent dus beslist niet abnormaal, maar wel bijzonder, zoals schilderen en musiceren niet abnormaal is, maar om iets te kunnen presteren wel bijzondere begaafdheid vraagt. Bijna iedereen is min of meer muzikaal... Op haar beurt kent de verloofde van Alain weer andere meisjes, ettelijke met trouwplannen en ettelijke die al getrouwd zijn, die ook wel eens zo'n amourette erbij hebben. Onder mannen is dat veel zeldzamer. Daar is het veel meer: alles of niets. Bij ons zijn de nuances veel beperkter. Wij jongens lopen niet gearmd en geven elkaar geen half-platonische zoentjes. Bij jullie gaat dit ongemerkt in elkaar over, van platonisch naar erotisch.’

‘Het is heel lief van je.’ Daphne aaide hem zacht over zijn wang en haar. ‘Niet stoppen. Ik ben al zo dronken van opwinding. Zelfs dit goddelijke landschap heeft iets opwindends.’

‘Ouderwetse schrijvers hebben het altijd over de zinnelijke bekoring van het landschap. Volgens filosofen is ook dit allemaal zingenot.’

‘Lief van die filosofen. Ik wil je niet haasten, maar dadelijk zijn we weer thuis.’

‘Ik haal adem. Zul je niet huilen als het verhaal te erg wordt? Claudine dus. Claudine Cuvelier, dochter van Antoine François Pierre Marie Cuvelier, musicus, veertig jaar, type goedig-verstrooide kamergeleerde, naïef, vroom, gehuwd met Jacqueline met de mooie zwarte ogen, dochter van een muzikaal zakenman met wat geld, om de donder niet naïef, niet vroom, koket, zesendertig

jaar, voelt zich als vrouw verwaarloosd door man die opgaat in de muziek. Claudine Cuvelier... Als ze op straat loopt heeft ze misschien al dat maskertje, maar thuis, min of meer onbespied, heeft ze dat hongerige en hunkerende, dat ik zo dikwijls zie, of meen te zien, in de gezichten van bloeiende meisjes van haar en jouw leeftijd, als ik belangstellend kijk... soms ook nog wel bij veel jongere meisjes, vreemde kinderen zo maar ergens, of meisjes die ik ontmoet bij vrienden en bekenden. Ik heb ook vaak gedacht, dat ik mij maar wat verbeeldde en dat dit verlangende, hongerige, soms zelfs flirtende kijken gewoon maar de uiting van belangstelling was van een kind dat een voor haar nieuw mens aandachtig bekijkt, en dat belangstelling dankbaar beantwoordt met een lieve glimlach of een gretig-onderzoekende blik... Ik heb natuurlijk proeven genomen. Bij kleine meisjes met gekke gezichten trekken, goocheltrucjes, of zo maar belangstellende vraag- en antwoordconversaties. Met grotere meisjes door hen iets voor te spelen, door samen piano te spelen, door “groot” met hen te praten over hobbies, over school, over grote mensen die je nog zo graag als kind behandelen als dat in hun kraam te pas komt. Zulke dingen vallen allemaal in goede aarde, maar toch was het vaak net of ze nog meer verwachtten, nu je eenmaal zover was met hen, iets dat meer emotie gaf, iets liefs dat je met je ogen beloofd leek te hebben en dat nu uitbleef... Als ik dan wel eens een broederlijke arm rond smalle schouders legde en dicht bij sierlijke oren wat poëzie fluisterde, voelde ik een vibreren van hoofd tot voeten en bij sommige meisjes kreeg je het gevoel, dat ze je zó om je hals hadden willen vliegen, met een zucht en een gebaar van: eindelijk... Je moet dit verbaal niet als grootspraak opvatten, alsof ik zou willen opscheppen over mijn succes bij ondermaatse meisjes. Ik ben een geziene gast bij verschillende kunstzinnige, of zo maar aardige families. Door mijn talent en leeftijd behoor ik in hoofdzaak bij de groten, bij de poppenkast, maar de meeste volwassenen vinden het “enig”, als je ook nog wat jongensachtig bent als achttienjarige en je lief-belangstellend met de jonge kinderen inlaat, die al te oud zijn om door iedereen vertroeteld te worden. Die grotere kinderen zijn meestal boeiender dan de volwassenen, hoe klinkend hun namen, titels en eretitels ook zijn, maar dat beseffen ze natuurlijk niet. Met veertien zijn die kinderen, vooral de meisjes, nog wild romantisch, gretig, avontuurlijk, hongerig, origineel, en als ze een béétje loskomen dragen ze nagenoeg geen masker. Maar met een jaar of zestien, zeventien krijgen de meesten dat gereserveerd-gladde-verstandige. Ze zijn dan zo helemaal doordrenkt van het feit, dat je met jongemannen moet oppassen, dat je veel reserve in acht moet nemen om respect te krijgen, dat er vaak weinig meer aan is. Als ze twintig zijn en niet meer onder moeders en tantes vleugels gaat dat, als ze niet totaal verkreukeld zijn, weer wat over; dan zijn ze weer romantischer en gretiger als ze hun straatgezicht niet

ophebben. Wel wat gereserveerd maar niet meer bang. Natuurlijk zijn er hopen meisjes waar dit allemaal niet voor opgaat, maar ik spreek nu alleen over boeiende en bloeiende kinderen en die zijn dat het sterkst tussen hun twaalfde en vijftiende jaar. In die generatie vind je het grootste aantal wilde boskatten, aanhalige poezen, stoute droomsters, mysterieuze wezens vol poëzie, vol melancholie, vol onverwachte humor, vol originele dingen, vol verlangen naar onzegbare dingen. En ik geloof, dat als er in die jaren niets wezenlijks gebeurt, als er geen antwoord komt op al dat hunkeren, dat er dan iets sterft dat nooit meer zó terugkomt als het was... Verlangen is belangrijk. Vele wijzen hebben al beweerd, dat het verlangen naar iets mooier en inspirerender is dan het bezit van het verlangde. Maar als je dat consequent doorvoert, zijn straatarme mensen het gelukkigste en zou je ze dus in hun eigen dierbare belang zo arm mogelijk moeten laten... Niemand zou ooit moeten trouwen of kinderen krijgen. Het verlangen naar deze dingen is immers mooier? Ergens moet deze wijsheid dus mank gaan. Ergens moet een grens zijn, waar, dat weet niemand. Ik zie, dat veel van die originele meisjes, die je de eretitel Mens kunt geven, later glad en maskerachtig en nogal gewoon zijn, een beetje uitgeblust al, met veel minder dromen en idealen, dank zij “verstandig” zijn en worden. Als ze de liefde eindelijk beleven, zo goed en zo kwaad als dat gaat, gaan ze op slag kinderlijk doen met hun geliefde, troetelnaampjes zijn niet van de lucht, pruilen, kinderstemmetjes opzetten en de minnaar spreekt van “kindje, liefje, schatje, vrouwtje, engeltje”, ook al weegt zijn gade honderd kilo.’

Daphne schaterde het uit. ‘Ik begrijp niet waar dat allemaal heen moet, maar 't is een goed verhaal, zou jij zeggen,’ zei ze en drukte een kus op zijn arm. ‘Wat prachtig overal hè?’

Mmm. Ik was er bijna. Iedereen begint dus weer waar ze opgehouden waren toen ze pubertjes waren... Weet je, bij Claudine wilde ik ontzettend graag weten, of ik aan waandenkbeelden leed of niet. Ik weet, dat wetenschappelijk één zo'n ervaring niets zegt, de onze nu nog buiten beschouwing gelaten, maar voor mijn gevoel hing er veel van af. Wat betekende dat hunkerende kijken van Claudine? Was mijn veronderstelling juist of niet?... Een van de waanzinnige kanten van deze ervaring is, dat de moeder mij de tweede keer dat ik bij Cuvelier op bezoek was gewoon in de kring der familie zei, dat Claudine verliefd op mij was en dat wij daar toen met z'n allen, de slachtoffers inbegrepen, gewoon op gepaste wijze over gegrijnsd hebben. ‘Het land’ was verliefd op mij... over zoiets maak je met z'n allen rustig een grapje. Nu, ‘het kind’ is een vrouwtje zoals jij, nauwelijks een half hoofd kleiner dan haar moeder, met heupen en benen, iets te stevig misschien, maar waar heel veel volwassen vrouwen jaloers op kunnen zijn. En ze heeft geen borstjes, maar borsten, mooier dan die van haar moeder. Ze heeft

alles al, zelfs een aantrekkelijke, trieste zoenmond en het enige dat ontbreekt is ervaring. Het fatsoen eist, dat je alle Claudines nog minstens zes jaar laat smachten. Maar goed, ik toonde dus mijn belangstelling, zond haar bewonderende blikken, was attent, moedigde haar aan om voor ons te dansen, mij haar lichaam en kunsten te tonen, maakte een paar foto's die ik je nog zal laten zien, en werd steeds nieuwsgieriger naar de inhoud van dat door mij verondersteld verlangen.

Die zaterdagmiddag was ik tijdig hij de Cuveliers. We hadden al afgesproken, dat ik met Claudine, het kind, zou gaan kanoën op de Marne. Cuvelier kwam pas met het avondeten. Claudine deed open. Zij zag er leuk uit in een veel te strak wit katoenen truitje met blauwe streepjes en een wit broekje dat de naam shorts eer aandeed, bedenksels van de kokette, niet-vrome mama Cuvelier.

Ik kuste Claudine met zwier de hand en vroeg: ‘Wil mevrouw dat ik mij zó kleed of zo...?’ en wees naar haar en naar mij. Haar treurige mondhoeken vlogen omhoog, haar oogleden omlaag en terwijl ik haar hand bleef vasthouden zei ze verlegen: ‘Zo..., maar dan wit’ en wees naar mij. Ze wilde met een man op stap, niet met een joch in een kort broekje. Dus trok ik na de plichtplegingen mijn witte zeilbroek aan, wit shirt, greep handdoek en badbroek en snelde het avontuur tegemoet, mevrouw bij het dienstmeisje in de keuken achterlatend met grootse kokkerelplannen. De Cuveliers wonen in een buitenhuis, niet groot, niet klein, met een tamelijk lange, wild begroeide tuin die tot aan het water loopt. Het snellen werd halverwege al minder en bij het prieel was het stapvoets gaan al vertraagd tot schrijden. Ik maakte mijn complimentjes over haar lieftallig uiterlijk, de zon scheen, de vogels floten, de sfeer was vol zoete romantiek. Bij het prieel aan de waterkant legde ik mijn arm rond haar schouders, losjes, ik kon nog alle kanten op met die arm en zei zoiets van: ‘En dit is zeker je droompaleisje?’ Zij knikte en stapte binnen. Ik keek rond, nog steeds met mijn arm om haar zacht trillende schouders en zei zoetjes, terwijl ik over het water keek: ‘En waar droomt de prinses dan van?’ Zij keek ook over het water en zei zachtjes: ‘Is dat zo moeilijk te raden?’ Ik lachte en noemde het halve woordenboek op, alle dingen waar kleine meisjes van kunnen dromen, tot jonge ridders met kastelen en wilde paarden toe. Toen ik haar aankeek staarde ze snel naar de grond. ‘Waarom wil je dat weten?’ vroeg ze. ‘Omdat ik belang stel in je. Ik wil het erg graag weten.’ Ik drukte een beetje met mijn arm. Met de punt van haar witte tennisschoen schreef ze BOB op de vloer. Ik lachte en zei, dat ze me voor de mal hield, dat ze nog veel te klein was om over zo'n ouwe vent als ik te dromen en wat ze dan wel droomde, als dat zo was. Zij kwam meteen tot de zaak en zei, dat ze me dat zou vertellen als ik het tegen niemand zou zeggen en haar een kus zou geven, zou omhelzen. ‘Accoord,’ zei ik en gaf haar een kusje op

haar wang, zo van opzij, maar zij schudde energiek haar hoofd en zei: ‘Een echte omhelzing, zoals aan het eind van een film’ en ze keek me niet aan, bloosde en hijgde een beetje van emotie. Ik protesteerde nog wat, bracht haar ouders in het geding, eiste ook van haar kant strikte geheimhouding en toen kwam de eerste kus. ‘Je moet me eerst lief in mijn ogen kijken... en dan heel langzaam... en je armen om me heen.’ Zij maakte er meteen een soort balletuitvoering van. Ik kuste haar lief, zacht, eerbiedig, maar zij begon te snuiven, knelde haar armen om me heen en drukte zich van onder tot boven tegen mij aan. Toen ik mijn mond wegtrok had ze haar ogen dicht en zei: ‘Encore’. Na de tweede kus maakte ik mij los en zei: ‘Vertel me nu wat je droomt.’ Claudine keek naar de grond, pakte mijn hand en zei, ontzettend ernstig: ‘Hiervan’ en streek mijn hand over haar spannende truitje. ‘Schrik je daarvan?’ Ik zei, dat ik daar erg van schrok, dat ze toch wel wist dat ze te jong was voor zulke dingen, dat ik als niet-katholiek niet zou willen beweren dat het slecht was om over zulke dingen te dromen, maar dat haar ouders, de pastoor, de Lieve Heer en alle de Heiligen toch wel erg onthutst zouden zijn, vooral als zij, Claudine, dan ook nog probeerde om die verlangens nu al te verwezenlijken. Zij stond met afhangende schouders en gebogen hoofd voor me.

‘Huichelachtige schoft,’ mompelde Daphne.

‘Wat zeg je?’

‘Huichelachtige schoft!’ riep Daphne luid, en toen, wat zachter: ‘Ga verder.’ Bob stuurde juist door een scherpe bocht. Toen hij snel opzij keek zat zij te schuddebollen als een bezorgde moeder.

‘Claudine zei tegen de huichelachtige schoft, dat ze alleen maar fantaseerde over hoe het zou zijn als we getrouwd waren, zij en ik, dat is toch geen zonde? Hoe we het huis zouden inrichten en hoe we veel gelukkiger zouden zijn dan haar ouders, en hoe het zou zijn als we de eerste avond eindelijk alleen waren... God, zoals ze dat stond te prevelen in dat groen beschaduwde prieeltje bij het water. Zo goddelijk openhartig!’

Hij bootste de stem van Claudine na en zei: ‘En dat we dan zouden spelen, dat ik helemaal niet wilde en dat jij heel wild werd en toch alles deed wat je maar wilde en dat we elkaar zachtjes beten en krabden, zo heerlijk was alles... En een andere keer speelden we dat jij helemaal niet wilde en dan deed ik heel woest. Dat is toch allemaal niet erg? Als we op ballet dansen vertellen we met ons lichaam soms ook verhaaltjes over de Liefde. Als jij me zou strelen, zouden je handen ook verhaaltjes vertellen. Maar je vindt mij te klein en te dom, je lacht me uit, je vindt me lelijk, je stelt alleen belang in wat ik doe, niet in wat ik ben.’

Ze reden nu door een brede rechte laan. Bob keek een ogenblik opzij en zag Daphnes ogen groot en donker, gespannen en enigszins verontwaardigd. Zijn

blik gleed over haar lichaam.
‘Ze leek zo roerend op jou. Ze heeft zelfs haar halflange haar, precies het jouwe op een negatief, voor haar gezicht geschud en staarde naar haar voeten. Wat zou jij gedaan hebben in mijn geval?’
‘Ik zou haar in mijn armen genomen hebben, heel lief en wild, getroost en vergeving gevraagd hebben voor mijn grofheid.’
‘Maar dat zou alleen haar hartstocht hebben gewekt,’ zei Bob om haar te plagen.
‘Kwezel!’
‘Niet zo kattig, anders durf ik niet meer verder te biechten.’
‘Hé, niet stoppen!’
‘Wie zegt dat ik stop? Ik sla alleen dat rustige weggetje in. En wie zegt, dat ik haar niet getroost heb?’
‘Je ziet toch dat dit weggetje doodloopt?!’
‘Ach.’ Hij remde. De motor sloeg af.
‘Plaaggeest. Rotjongen!’ Zij trok hem onzacht aan zijn haar, zoende wild zijn mond en beet hem in zijn onderlip. Zijn handen vlogen van het stuurwiel naar haar lichaam, maar zij weerde hem krachtig af en zei: ‘Als je niet direct doorrijdt stap ik uit en ga lopen. Toe, vertel verder en rij door.’
‘Ja, goed, stap uit,’ zei hij hees. ‘Zie je ook dat daarginds een verdomd goed plekje is om neer te rollen? Jij rent weg en ik zal je vangen. Toe nou!’
Daphne schudde energiek haar hoofd en klemde haar lippen vastberaden op elkaar.
‘Maar ik heb zo'n zin!’
‘Je moet een man nooit te veel geven, zegt mijn moeder. Je bent een veel te verwend jongetje. Achteruit en doorrijden.’
‘Je plaagt me onnodig.’
‘Ik plaag je, maar niet onnodig.’ Zij trok vinnig haar jurk op haar knieën en begon de knoopjes bij haar hals dicht te maken. Bob haalde zijn schouders op, zuchtte, startte de auto en reed wild achteruit terug naar de weg. Zwijgend reden ze door een glooiende groene tunnel. Onderaan de weg was een spoorwegovergang. Met gillend lawaai van de banden kwam de auto voor de gesloten bomen tot stilstand.
‘Als je verder vertelt krijg je een zoen,’ zei Daphne onbewogen, ‘en dan zal ik ook mijn jurk weer mooi doen.’
Bob staarde donker voor zich uit. Toen de trein voorbij was zei hij ernstig
‘Moet dit nu echt zo? Moet ik zo geplaagd worden?’
‘Misschien. Maak me nu niet aan het huilen.’
‘Leg je hoofd weer tegen mijn schouder, dan vertel ik verder. Jaloerse kat!’

De laatste woorden vuurde hij fel af.

Met een ruk draaide ze haar gezicht naar hem toe. Haar ogen vonkten. Bob stak zijn tong uit. Zijn blik werd zachter. Hij bootste haar stem dwaas na en zei

‘Mag ik alsjeblieft jaloers zijn? Mag ik alsjeblieft een kind van veertien zijn?’

‘Rottige Iwan. Dat zal ik hem inpeperen! Kijk niet zo, anders ga ik janken.’

Ergens riep een barse mannestem: ‘Allo-o-o! Avancez!’ Het was de baanwachter, die door het raampje van het seinhuis ongeduldig wenkte en schreeuwde.

Bob en Daphne barstten tegelijk in lachen uit. Toen de auto het tweede spoorhek gepasseerd was, schoof dit achter hen weer dicht. Daphne ging verzitten en schoof haar jurk terug omhoog tot dicht bij haar middel.

‘De warmte is een mooi excuus,’ zei ze en lachte zacht. ‘Zie je ze goed?’

‘Als ik recht vooruit kijk neem ik je benen nog net in mijn ooghoek mee. Mieters. Maar voor de borstpartij moet ik opzij kijken. Is ook opwindend.’

Zij opende gehoorzaam haar jurk, rekte zich uit en kuste hem stevig achter in zijn nek.

‘Eigenlijk moest ik je krabbelen, vanwege dat jaloerse kat!’

‘Bijt dan maar zachtjes. Eventjes, anders sta ik niet voor de gevolgen in.’

Zij drukte haar tanden in zijn nek op dezelfde plaats waar ze hem gezoend had. Hij kreunde. Haar hand aaide ondeugend langs zijn lichaam en door zijn schoot. Daarna ging zij op haar gemak zitten met haar hakken op de rand van de zitting en haar knieën wijd in de lucht. Toen ze een dorp naderden liet ze haar benen weer zakken. Ondertussen vertelde Bob verder.

‘Ik zei dus tegen Claudine, dat ik haar wel heel lief en zelfs verleidelijk vond, maar dat ik al een meisje had waar ik ontzettend veel van hield, dat de verhaaltjes met mijn handen voor haar gereserveerd waren, en meer van zulke degelijke kost, maar dat bovendien dit verhaaltjes vertellen met de handen tot de verboden vruchten behoorde, met tuchtschool, gevangenis, vagevuur en de hel op de zeer nabije achtergrond. Daarop keek ze me even vuil aan als jij kunt doen en zei: “Merde” en dat zij lak had aan al deze instellingen als ik het precies wilde weten en haar ogen zeiden, dat ik best een keertje lief voor haar kon zijn. Toen heb ik haar in mijn armen genomen en gezegd, dat ik dat wel wilde zijn, maar alleen op voorwaarde dat zij het goed tot zich liet doordringen dat dit alleen voor één keer kon zijn, dus tevens een afscheid, en dat ik daarna graag nog wat meer wilde horen over het onderwerp: waar dromen kleine meisjes van... Ze stemde in alles toe en leidde zelf mijn handen naar de plaatsen waar ze verhaaltjes moesten vertellen en ze vertelden daar heel lieve en wilde verhaaltjes tot Claudientje helemaal voldaan en moe was en toen gingen we zwemmen en in de kano varen.’

Daphne stootte hem aan en vroeg: ‘Hielden jullie alles aan? Ging je onder dat truitje en zo?’

Bob glimlachte en zei: ‘Met mij gebeurde er helemaal niets. Ik beweer niet, dat ik niet ietwat opgewonden raakte, maar zoals ik al zei: mijn handen vertelden verhaaltjes. Eerst over dat dunne truitje en over dat stoute echt Franse sportbroekje... Als Fransen zoiets maken zit het in 't kruis zo aangegoten, dat je inderdaad meteen ziet of er een meisje dan wel een jongen in zit. Daarna ging het truitje omhoog en daarna uit, allemaal rustig. Het sport- broekje schoof ik ook uit, maar haar piepkleine onderbroekje bleef aan. Ik zat op de vloer op mijn handdoek en zij zat en hing op mijn schoot. Mijn hoofd bleef boven haar middel, mijn handen deden de rest. Ze heeft wel twintig keer verklaard, dat het zo onnoemelijk heerlijk was geweest, dat haar hart haast uit haar borst was gebonsd, dat het heerlijker was dan alles wat ze ooit met zichzelf had uitgespookt bij elkaar. Toen we in de kano zaten kwam het vertellen op gang met behulp van nog wat aanhaligheid, ditmaal van de tenen om precies te zijn. Ze had één vriendje gehad, een buurjongen van haar leeftijd, waar ze de vorige zomer ontmoetingen mee had aan de waterkant. Wat hij deed, en volgens Claudine de meeste van zulke jongens met meisjes van hun leeftijd, kon je geen vrijen noemen, alleen wat stoeien en dan voelen. Dat voelen was wel een beetje opwindend, maar ook vernederend eigenlijk, vond zij. Al bijna drie jaar deed zij 's avonds voor het inslapen tamelijk regelmatig aan spelen met zichzelf met wilde fantasieën in vervolgverhalen. Verder keek zij gretig naar minnende paartjes, luisterde hongerig naar alles wat zij maar over deze dingen kon opvangen, observeerde aantrekkelijke jongens en mannen op straat, in de bus en waar ook ter wereld. Haar droomminnaars waren meestal niet jonger dan een jaar of zestien en geinspireerd op levende voorbeelden. Ze fantaseerde dan over huwelijksnachten en huwelijksreizen. Haar indruk was, dat éénderde van haar klasgenootjes precies zo was en deed als zij. De rest was achter in lichamelijke en geestelijke ontwikkeling, of bijzonder onnozel, of zo maar dom en fantasieloos, of werd zo bezig gehouden met jeugdwerk en vroomheid dat ze niet aan leven toekwamen. Einde van de eerste acte. We moesten hard peddelen om nog op tijd thuis te zijn. Na een genoeglijke avond in de familiekring sliep ik de volgende morgen wat uit. Zoals ik al zei is Cuvelier vroom. Hij gaat elke zondagmorgen naar de mis, vergezeld van zijn dochtertje. Het dienstmeisje heeft die dag vrij en mevrouw blijft thuis, gaat geloof ik alleen met Pasen en Kerstmis naar de kerk. Op die gedenkwaardige zondagmorgen in het stille huis kwam ze mijn ontbijt op bed brengen en zichzelf erbij. Van de eerste zoen schrok ik, zo onverwacht kwam die en toen ze, net als haar dochtertje, mijn hand nam en ermee over haar borsten aaide, wist ik niet of ik moest huilen of lachen. Zij had

zich mooi, geurig en nogal bloot gemaakt en ontpopte zich als een volmaakt verleidster, waar geen ontkomen aan was. Ik had natuurlijk zoals eenmaal de kuise Jozef kunnen heenvlieden naar badkamer of dak, maar de zeer bittere ironie van het geval maakte mij nu juist tot was in haar bekwame handen. En heel eerlijk gezegd: een straf was het niet. We kwamen beiden goed op dreef en zij steunde en stamelde van dankbaarheid en genot. Het is een bijzondere ervaring, als je zoveel dankbaarheid oogst voor iets wat je zo gemakkelijk afgaat, iets dat je toch over hebt. En extra bijzonder is het, zoiets wilds te doen met iemand die wel aantrekkelijk is, maar waar je per se niet van houdt...'

Hij keek opzij naar Daphnes gezicht. Zij luisterde met open mond en gefascineerde ogen.

'Toen Cuvelier en Claudine thuiskwamen voelde ik me natuurlijk wel een cynische schobbejak. Als die brave Cuvelier nu ook nog homo was geweest en mij op zijn beurt had willen verleiden, zou het laatste prikkeltje schuldgevoel uit me verdreven zijn, maar zoals de zaken nu stonden voelde ik me wel wat vreemd. Cuvelier vermoedde totaal niets, maar 's middags, toen we in ligstoelen in de zon lagen en ik verstrooid mijn sporthemd wat verder openzette, zag Claudine de donkere vlek op de plaats waar mijn hals in mijn rechterschouder overgaat, een zoenplek die niet door haar was veroorzaakt. Ik bemerkte mijn fout ruimschoots te laat en zag Claudine, die mij toch al opmerkzaam en vreemd had aangekeken bij het tweede ontbijt, verbleken. Zij ging het huis binnen op een manier die nog juist mijn aandacht trok. Ik wil mezelf niet op de borst kloppen, maar ik begreep het gevaar en zei zoetsappig, dat Claudine, verliefd als ze nu eenmaal was, ernstig door mij teleurgesteld was, en nu plotseling wanhopig was weggegaan, en dat ik haar naging om wat met haar te praten. De brave Cuvelier lachte zoetsappig, maar de ogen van zijn vrouw flikkerden vervaarlijk. Zij vermoedde nu ook wat. Ik rende het hele huis rond, klom op het dak en zag Claudine, in een inderhaast aangetrokken witte jurk de weg afsnellen in de richting van de brug bij Nogent. Wat kon dat kind lopen! Ik reed sinds veertien dagen in deze Citroën. Het duurde eindeloos, voor ik haar had ingehaald. Wie zou geloven dat een kind van twaalf jaar van de brug ging springen uit liefdesverdriet? Geen hond! Jongens en mannen wierpen wel blikken op haar dansende borsten, maar een kind is een kind, nietwaar? Ik kwam in een rijtje wachtende auto's terecht, reed toeterend over het trottoir, raakte vast, sprong de auto uit en zette het op een lopen. En overal gezapige wandelaars met elf kinderen om zich heen, kinderwagens, sportfietsen, troepjes mensen die naar een roeiwedstrijd keken en zij rende als een hinde. Moest ik haar naam luid schreeuwen, zoals in films? Dan zou ze nog harder rennen. Had ik mijn trouwe paard maar onder me! Een meter of vijftig voor de brug kwam zij ook vast te

zitten voor de ingang van een uitspanning waar een oploop was. Zij begon wild te snikken, zodra ik haar vast had. Ik had geen jasje aan, dus geen cent bij me, anders had ik een kano kunnen huren om ergens vlug een stil plekje te bereiken. Nu liepen we zwijgend de lange weg terug tot aan de auto, die nu geflankeerd werd door twee ongemakkelijk kijkende politiemannen. Ik het de preek geduldig over me heen gaan, kon me niet eens behoorlijk legitimeren, en aldoor hield ik Claudine stevig vast. Ze was mijn nichtje, zei ik en ze was ondeugend geweest, weggelopen. Haar ouders hadden mij gevraagd haar terug te halen. Na eindeloos geklets konden we eindelijk instappen en doorrijden. Bij de brug sloeg ze haar handen voor haar gezicht en huilde ontzettend. En overal mensen en drukte. Ik sloeg linksaf, het Bois de Vincennes in en vond na veel rondrijden een rustig lommerrijk laantje bij een grote grasvlakte waar we, in de auto zittend, meer dan anderhalf uur gepraat hebben, te veel om op te noemen. Zij moest dus begrijpen, dat ik niets om haar moeder gaf, maar dat deze net zo hongerig was naar precies hetzelfde als zij, Claudine, en dat dit weer kwam door een schuldeloos tekort van papa, die een kunstenaar was, een goed mens maar met wat erg veel aandacht voor zijn werk. Dat klinkt zo verteld erg simpel, maar ik moest heel wat praten. Over jou en mij, over de moraal, over de seks, over ouders en kinderen, over verlangen, droom en daad, over de miljoenen andere meisjes en vrouwen die ook niet altijd een man bij de hand hebben, over de miljoenen jongens en mannen, die geen meisje of vrouw bij de hand hebben. Zo is het dan allemaal nog goed afgelopen. Claudine houdt vol, dat ik haar leven gered heb en dat van haar moeder, die beslist haar voorbeeld gevolgd zou hebben. Mama is jaloers achtergebleven en papa componeert vrolijk voort. Ik heb nog vier keer in alle stilte contact met Claudine gehad, voor de nazorg, de laatste keer in gezelschap van Claire, de verloofde van Alain, die heel lief met haar heeft gepraat. Volgens papa Cuvelier is zij de laatste tijd zeer opgewekt en helemaal over haar kalververliefdheid heen. Ik heb de gelegenheid aangegrepen om te zeggen, dat we dat dan voorlopig maar zo moesten laten en dat ik maar niet meer kwam om Claudine niet aan de gang te maken...’

Daphne keek met half gesloten ogen naar de langzame film van het Bois de Meudon, waar Bob zigzag doorheen reed.

‘Hoe ging dat, met dat contact?’ vroeg zij plotseling.

‘Ik wachtte haar in het Bois de Vincennes op met de auto, als zij uit ballet kwam. Zij stapte daar dan ergens uit de bus. Ik had natuurlijk bij de school kunnen wachten, maar Parijs is net zo'n kletsgat als Lutjegast, vooral in zo'n wereldje met balletvriendinnetjes en schoolkameraadjes. Claudine schreef mij een briefje met plaats en uur.’

‘Dreigde ze met nieuwe zelfmoordplannen?’

‘O nee, dat niet. Ze had me nog zoveel te vragen.’

‘Maar het liep op zoenen uit.’

‘Dat mag je gerust wat vinniger zeggen. Och, in het Bois de Vincennes valt niet veel te zoenen met een *fillette*, althans niet voor mij. Zulke zoentjes zijn mij geen gedonder met de justitie waard. Maar ze is een keer foto's wezen kijken bij mij thuis. Ik had de concierge deugdelijk voorbereid, dat er een kind zou komen, het dochtertje van een mijner leraren.’

‘Beest! Je hebt natuurlijk een schitterende collectie foto's van haar gemaakt, ik ken jou...’

‘O. Nee, het zijn er maar een stuk of tien, wel goed inderdaad, op die zaterdagmiddag gemaakt, behalve dan die paar balletfoto's die ik in het bijzijn van de ouwelui maakte. Ik liet haar wat van ons zien en zo, om te bewijzen dat ik geen verhaaltjes had verteld.’

‘En toen hebben je handen weer verhaaltjes verteld?’

‘Voor het allerlaatst, ja.’

‘Vond Claire haar een meisje van een op de vijftig of van een op de vijfhonderd?’

Bob grinnikte hoofdschuddend en zei: ‘Van een op de tweehonderdvijftig.’

‘Was Claudine... hartstochtelijker dan ik?’

‘Wilder dan toen jij twaalf was, ja, maar niet zo wild als jij nu bent.’ Zij keek hem ernstig aan. ‘Ik zal nog dagen lang om bijzonderheden zeuren. Trek nu niet zo'n vroom-afwerend gezicht, want zelf ben je dol op bijzonderheidjes, huichelaar. O, ik brand van nieuwsgierigheid naar die foto's. Desnoods huur je maar een brandweerauto om op het Île Saint Louis binnen te klimmen!’

‘Ze zijn al in het hotel. Bezichtiging op mijn kamer.’

‘Wist je dan... wist je dat je dit zou vertellen?’

‘Ja. Ik hoopte het.’

‘O. Zeg... met die nazorg, daarmee heb je mijn hart gestolen. Nee, echt. Dat vind ik aandoenlijk lief. Later word jij heilig verklaard. Sinte Bob, schutspatroon van de dinges, bloeiende, verlangende, eenzame meisjes tussen servet en tafellaken. Sint Bob de Dappere, Man van de Daad. Zeg...’

‘Ja, zoet stemmetje?’

‘Biecht je de rest nu ook? Anders word je nooit heilig verklaard later. Van de Bende van Iwan weet ik nu zowat alles, maar daarna...?’

‘Vanavond de rest.’

‘Komt niets van in. Er is best nog tijd.’

‘O. Vanavond is het jouw beurt.’

‘Pfff! Mijn biecht duurt maar vijf minuten.’

‘Laat dan maar even horen, lief kind. Pas op, anders duikelen we van de weg.

Goed, ik rijd nog wel even rond. Wat de Fransen “flirten” noemen sla ik voorlopig over.’

‘Goed. Hoeveel meisjes, mijn zoon?’

‘Twee, mevrouw de pastoor.’

‘Leeftijd, mijn zoon?’

‘Negentien en eenentwintig.’

‘Hoeveel keer, mijn zoon?’

‘Hoe kom je aan die wijsheid?’

‘Van Sjef gehoord. Laat je niet afleiden. Hoeveel keer, mijn zoon?’

‘Met het meisje van eenentwintig twee ontmoetingen in de zin zoals door meneer pastoor bedoeld. Zij is de dochter van een Amerikaanse generaal. Ik leerde haar op een bal kennen, een select bal. Verbroedering van de oude en de nieuwe wereld. Volgens de moraal van haar land en van haar stand vooral, dient de seks voor vrouwen alleen om onderdak te komen. De jongen met het grootste banksaldo en de beste vooruitzichten mag het meisje hebben, als er getrouwd wordt dan altijd. Een beetje flirten en heel beperkt vrijen is wel toegestaan om het jachtterrein te verkennen, respectievelijk de lust tot trouwen op te wekken... maar bind je als meisje nooit voor je de beste partij om je vinger hebt gewonden. Gevoelens dus maar opzouten tot het doel bereikt is, en daarna kalmpjes aan, want de moeder van je kinderen mag niet echt hartstochtelijk zijn.’

‘Ik dacht dat je Amerikaanse meisjes zo afschuwelijk vond?’

‘Dat zijn ze ook vaak, maar er zijn natuurlijk uitzonderingen.’

‘Idioot! Was ze... hongerig?’

‘Erg. Maar tevens geremd. Ik moest haar echt veroveren, onder de ogen van de generaal en de generaalse. We maakten een afspraak. Ik kreeg de sleutel van een atelier los van een bevriende baard. Ze gloeide nog na van het bal van de vorige dag. Ze wilde alleen maar eens fijn praten, zei ze, maar haar ogen en haar lichaam vertelden heel andere dingen. Het werd nogal een wilde boel, toen ze eenmaal haar bepantsering had afgelegd en in haar hemdje met mij danste. O nee, dat was later... God, waar hebben al zulke meisjes die werkelijk prachtige lingerie voor nodig, als er geen man is om te behagen en het echt niet in de pen is ook? Om zichzelf zo in de grote spiegel te bekijken en te dromen...? Eileen had er werkelijk geen idee van, wat minnekozen is of kan zijn. Zij was er volkomen door overdonderd, ze vond het een ontzettend mooie ervaring. Toen ze achttien was had ze een avontuurtje gehad met een haastig officiertje, zo'n affaire die totaal generaal een kwartier duurde, eerst een beetje opwinding gaf en dat was slechts de eerste vijf minuten van dat kwartier. Daarna tien minuten pijn, angst en walging, precies als in de boeken. Toen ik haar ontmoette dacht ze, dat alle fraaie verzen en lofzangen aan de liefde gewijd irreële propaganda was voor

iets dat gewoon maar een dierlijk momentje was dat je zo nu en dan had, in de rustig kabbelende stroom van plichtplegingen en alle poëzie dodend fatsoen. Ze dacht dat het zoiets was als reclameplaten voor de aanwerving van soldaten: die stellen het ook mooi voor terwijl iedereen weet dat oorlog een aaneenschakeling van beestachtigheid en ellende is. Tegelijk verlangde ze sinds haar dertiende heel concreet naar seks, maar later had ze dat verlangen meer en meer uitgebannen op aanraden van de dominee en de Morele Herbewapening: absolute reinheid.

Mozes! Gewoon een ander zijn gezond plezier niet gunnen, schuw wegkijken van alles wat mooi zinnelijk en sensueel is... alsof je dáár de wereld mee verbetert, met de ander een plezier te ontzeggen waar je zelf te verkreukeld voor bent!’

Hij schreeuwde de laatste zinnen uit. Daphne nam haar hoofd weg van zijn schouder en applaudisseerde.

‘Hoeveel keer, mijn zoon, in dat atelier?’

‘O..., eh, heel rustig ging bet. Twee keer, madame le curé, twee keer. De eerste keer na ongeveer een uur van weinig praten en veel doen, de tweede keer na een uur praten en een uur lief doen.’

‘Alles, mijn zoon?’

‘Ja, alles.’

‘Was dat nu wel nodig? Het was toch een begin?’

‘Wie zegt... Ja, alles. Ja. Het was zeer, zeer nodig. Eileen is een gewoon gezond kind, zoals er miljoenen in Amerika moeten rondlopen, met een leuke grote mond, een meer dan stralend gezond lichaam, flink, een beetje robuust, een beetje luid uit gewoonte, een gek mengsel van veel zelfbewustzijn, I am an American, en toch allerlei angsten en minderwaardigheidsgevoelens. Ja. Alles was nodig en alles was welkom. En het was mijn verdienste dat het mooi was en mooi bleef, en dat ze mijn handen en voeten eerbiedig kuste voor de mooiste ervaring van haar leven. Daarna kwam het bijna uit, want de ondergeneraal had ons stom toevallig gezien en de generaal werd argwanend. Wat je noemt een kiene vent, die generaal. Om zo te zien modern, vlot, eerder een groot zakenman dan zo'n ouderwetse snorremans. Ik heb hem bespied op het terras van Fouquet, vermomd met zonnebril en kleurig hemd. Hij had mij alleen in smoking gezien. Keek heel begerig naar de vrouwtjes, de vrome generaal, als de generaalse niet in de buurt was. Toen Eileen zes was, mocht ze zondagsmorgens niet meer eventjes bij papa in bed kruipen. Wat voor indruk geef je een kind daarmee? Toen ze tien was mocht ze niet meer op zijn schoot zitten. Daarmee suggereer je dat een man een beest is, dat elk moment los kan barsten, zelfs als het zijn eigen kleine dochtertje betreft, zodat dus het kleinste prikkeltje vermeden moet worden.’

Daphne lachte en vroeg toen ernstig: ‘Wist Eileen dat ik besta?’ ‘Ja. Zij wist, dat ik alleen maar een kameraad met beperkte mogelijkheden en geen huwelijkscandidaat was. Ze wist dit toen ze discreet naar dat atelier kwam en misschien was dat een van de redenen, dat het atelierfeest à deux zo spontaan slaagde. Geen krampachtige ideeën van: ik mag mij niet teveel laten gaan anders vindt hij me geen goede moeder voor zijn kinderen... We wisten ook, dat zij nog maar een week te leven had in Parijs en daarna: terug naar de States. Behalve vrijen wilde ze echt dolgraag veel met mij praten, maar om een zorgzame, argwanende moeder kwijt te raken, die het hoofd vol heeft van de gevaren die jonge meisjes in Parijs bedreigen, dat vereist nogal wat brainwork! Eileen had wel eens last van haar gal. Dank zij die gal kon zij zich dus weleens aan uitstapjes onttrekken en een uur of wat op haar bed gaan liggen. Dan boomden we uren... telefonisch. Ik verwaarloosde alles, die week, behalve jou. Tussen telefonades en geheime afspraakjes in afgelegen café's door zat ik jou te schrijven.’

‘En je zei: twee ontmoetingen.’

‘In de zin als door de pastoor bedoeld, ja! Lach niet. De natuur gooide roet in het eten, zoet roet, begrijp je, want het laatste spoortje angst-voor-de-gevolgen was op slag verdwenen. Voor het eerst van haar leven kwam de menstruatie zonder pijn. En wij dus maar bomen en handjes vasthouden. Stapels waandenkbeelden heb ik weggepraat. Volgens haar zeggen opende ik nieuwe werelden vol poëzie voor haar. Zij ging zich nu gereed houden om de liefde te verwelkomen als die kwam, zoals Rilke zich altijd gereed hield voor de poëzie en de inspiratie. Ik heb alle moeite gedaan een kamer in haar hotel te krijgen, maar dat zat stampvol Amerikanen. Dus ging ze de laatste avond tegelijk met haar moeder heel vroeg slapen omdat ze de volgende morgen vroeg zouden vertrekken, pakte haar koffer, nam een bad, maakte zich mooi en sloop om elf uur zeer omzichtig het hotel uit, naar een donker straatje om de hoek, waar ik in een taxi zat te wachten, gewapend met de sleutel van de baard.’

‘Hoeveel keer, mijn zoon?’

‘Dat is enigszins onduidelijk. Drie keer in elk geval. Het werd heel laat. Om half zes met de taxi bij haar hotel.’

‘Heeft ze gehuild?’

‘Heel erg.’

‘Jij ook?’

‘Ik ook.’

‘En gevloekt op de beperktheid van het leven?’

‘Heel, heel erg.’

‘Hoe moest dat nu met foto's maken?’

‘Ik heb er een stel op straat van haar gemaakt, en in de achtertuin van een restaurant op Montmartre, en in het atelier. Ik had daar schijnwerpers gebracht.’

‘Viel het licht niet uit?’

‘Niet meer op dat uur.’

‘Veel foto's?’

‘Ja. Meer dan honderd.’

‘Veel stoute?’

‘Een paar tamelijk stoute.’

‘Mag ik die zien?’

‘Eh... ja.’

‘Was Eileen wilder dan ik?’

‘Eerst even wild. Bij het afscheidsfeest wilder.’

‘Zon ik dat ook worden, later?’

‘Vast en zeker. Erger wilder.’

‘Heb je nergens spijt van?’

‘Nergens.’

‘Dan is het goed.’

Ze stonden al enige tijd stil in de berm van een afgelegen boslaantje. Bob had zijn arm rond Daphnes schouder gelegd. Zijn vingers speelden luchtig en verstrooid in de wijde halsopening van haar jurk. Nu schoof ze haar linkerarm rond zijn middel en drukte haar hoofd tegen zijn borst. Zij zuchtte diep en zei nog eens: ‘Dan is het goed.’

‘Verschrikkelijk groot meisje... Heb je erge honger? IK heb je lege maag al een paar keer horen praten. Het is kwart voor zeven!’

‘Lekker gek vrij leven. Geen afgepaste porties. Et alors?’

‘Naar een kwiek eethuis rijden, daarna verkleden in het hotel. O, ezel!’ Hij greep energiek om haar gewillige lichaam heen naar het dashboard-kastje. ‘Hier zit de hele dag al chocolade in!’

Daphne trappelde met haar benen en samen schreeuwden ze van het lachen. Ze propten ieder een hele reep in hun mond.

‘Ik heb zin om je hele gezicht vol met bruin te zoenen.’

Daphne gaf hem een lik over zijn wang. Ze stoeiden en lachten tot ze beiden buiten adem waren en aten toen de derde reep samen op. Terwijl ze elkaars monden en wangen schoonpoetsten zei Daphne: ‘En hoe gaat het nu met Eileen?’

‘Goed, dank je. Aan de nazorg heb ik nog een paar dikke brieven gewijd. Ik kreeg dikke dankbare terug. Ze heeft de Ware Jacob nog niet ontmoet, maar is vol goede moed.’

‘Je hebt alvast één vriendin als je naar Amerika gaat.’

‘Een geniepige opmerking. Amerika is een ontzettend groot land. Hier zit nog een vlekje.’ Bob likte aan de punt van zijn zakdoek en poetste in Daphnes hals tot op haar borsten.

‘En hier, kijk eens even!’ Hij wreef over haar bovenbenen.

Daphne trok de zakdoek uit zijn hand.

‘Die hou ik vast maar,’ zei ze en woelde in zijn haar.

‘Als je zo kijkt sleur ik je de auto uit,’ steunde hij en drukte zijn mond in haar hals.

‘Ja, goed. Doe het meteen. Hier, door mijn deur. Zul je niet aan Eileen denken als je met me speelt?’

Hij lachte diep in zijn keel en zei: ‘Het was meer andersom. Kom, over dat heuveltje.’ Hij opende het portier aan Daphnes kant en keek door de voor- en achterruit. Het was heel stil in het bos op dat uur van de dag.

‘Zul je je gelofte aan Nol niet vergeten?’

‘Helaas niet,’ fluisterde hij.

Ze stonden eindelijk naast de auto en keken eerst nog even naar alle kanten. Toen tilde Bob haar als een kind van de grond en klom met haar tegen het heuveltje op. Zij knoopte ondertussen zijn gele shirt helemaal open, streelde zijn borst en kuste rusteloos zijn schouder en hals. Hij prevelde lieve woorden en speurde naar een geschikte plek. In de diepe schaduw, half onder een struik vond hij een hoekje hoog gras, waar eerder op de dag de zon had geschenen. Het was er warm en beschut. Toen hij stil stond, licht hijgend met Daphne in zijn armen, knoopten haar vingers op de tast zijn broek los, die hij stampvoetend uitdeed. Zij maakte bewegingen die beduidden dat hij haar los moest laten. Haar jurk en onderrokje gingen in één beweging over haar hoofd en fladderden neer in het gras.

‘We houden de broekwerkjes aan... als er onraad is zijn we zó weer aangekleed,’ fluisterde Bob.

‘Ga jij liggen... Goed?’

Bob knikte en strekte zich uit. Daphne keek enige ogenblikken naar hem met felle aandacht. ‘Hoor je m'n hart bonzen?’ vroeg ze. ‘Ik... ik kan nu al bijna geen adem meer krijgen, alleen maar van naar je te kijken.’

Toen trok ze haar hemd uit en ging languit op hem liggen, bedekte zijn gezicht met haar wilde haren, stak haar tong in zijn mond en wrong met duwende bewegingen haar schoot tegen de zijne. Zijn handen grepen gretig haar borsten, terwijl haar armen rond zijn lendenen gleden, die hij gewillig omhoog drukte.

Het feest duurde maar enkele minuten, maar was zo meeslepend en bevrijdend, dat ze geen van beiden spijt hadden van deze kortheid. Ergens in de

verte luidde een kerkklok, waardoor de stilte nog dieper leek, na het wilde kreunen en hijgen.

‘Dit... dit was weer heel anders hè? Net... de eerste druppels koffie uit een filter,’ zei Daphne buiten adem, toen zij helemaal voldaan was.

‘Jij was reuze... Dat mag je nog wel eens doen bij gelegenheid,’ fluisterde Bob bij haar oor.

‘Heb ik je fijn plat gedrukt? Jij was ook goed, toen je je bibs van de grond tilde, gô!’ Haar handen gingen strelend door zijn haar. ‘Ben ik niet te zwaar?’

‘Nee, je mag daar altijd blijven liggen.’

‘Wat voelt dat gek als je praat. Je lijkt net zo'n grote basviool.’

‘Laten we ons weer aankleden. Je moet het lot niet te veel verzoeken. Eén stroper en we schrikken ons dood.’

Daphne gleed gehoorzaam van hem af en ging zitten. Zij wreef over de binnenkanten van haar knieën.

‘Kijk eens... aan iedere kant een purperen plek. Zou dat lang blijven zitten?

‘Dagen en dagen. Iedere kenner ziet meteen hoe dat komt.’

‘Plaagbeest.’ Zij kietelde hem in zijn zij. Ze rolden stoeiend om en om, tot er ergens een tak kraakte.

‘Waren we maar in ons botenhuisje,’ klaagde Daphne, terwijl ze haastig haar hemd aantrok.

‘Ja, wat doet een mens van huis te gaan.’ Bob trok met koddige haast zijn broek aan en knoopte zijn shirt dicht. ‘De verdere restauratie doen we wel in de auto.’

Toen Daphne haar jurk aan had sloeg hij zijn armen om haar heen en keek verliefd in haar ogen.

‘Draag je me terug?’ bedelde zij. ‘Doe het maar gauw, anders begin ik nog eens. Als ik er alleen maar aan denk hoe je daar lag...’

‘Halverwege heb ik stiekem mijn hoofd opgetild en gekeken hoe je goddelijke lijfje en benen aan het vrijen waren. Het was een van de mooiste aanblikken die ik ooit zag. Kom.’ Hij tilde haar van de grond en droeg haar terug naar de auto.

4

‘Vijf minuten vóór op ons schema!’ zei Bob en wees trots op zijn horloge. Na een wilde rit van Meudon naar de Boul' Miche hadden ze zojuist in een overvol Dupont Latin met moeite twee lege krukken aan het comptoir veroverd.

‘Mieters!’ Daphne zag in de heldere spiegel tegenover zich, hoe haar ogen straalden en haar wangen gloeiden. De snelle rit had een gevoel van diepe vreugde in haar gewekt.

Bob maakte overdreven smekende gebaren naar een van de goedlachse diensters, die bedrijvig achter het comptoir heen en weer liep met borden en schaaltjes.

‘M'sieur dame?’ De dienster boog zich naar hen over. Bob legde haar uit, wat ze wilden eten en hoe groot hun haast en honger was.

‘Chez Dupont, tout est bon,’ zei Daphne, toen de dienster de bestelling genoteerd had.

‘Et chez Daphne aussi?’

Zij knikte glimlachend en streelde zijn hand. ‘Ik zat juist te kijken hoe gelukkig ik er uit zie. Zouden we echt over vijfentwintig minuten weer buiten lopen?’

‘Het moet! En verkleden in tien minuten op de wijze van een oude filmklucht.’

‘Helemaal verkleden, denk je eens in. Helemaal!’

‘Maar al te graag denk ik mij dat in.’

Zij stak haar tong naar hem uit in de spiegel. De dienster legde papieren servetjes en bestek voor hen neer, gevolgd door een karaf wijn en een schaaltje brood. Bob begon meteen in te schenken en toen hij weer opkeek zag hij, dat Daphnes gezicht treurig stond. Hij hield haar het glas voor en zei: ‘Drink. Hoe en wat dan ook: drink.’

Daphne glimlachte triest, dronk en keek weer in de spiegel. Zij rilde en zei: ‘Als ik zo plotseling wijn drink, moet ik bij de eerste slok altijd even rillen, terwijl ik het heerlijk vind.’

‘De heerlijkste dingen beginnen soms met rillen. Zeg het maar gauw.’

‘Drie plaatsen links van je zit een van die twee jongens, die met hun rug naar ons toe aan ons tafeltje zaten, gisteravond, weet je nog? Het lijkt zo ongelooflijk lang geleden, dat met Micheline...’ Zij trok een stukje brood van een homp, maar at het niet op. Bob nam het uit haar vingers en stak het in haar mond.

‘Het *is* lang geleden. Je hebt zoveel meegemaakt sindsdien, meer dan anders in een maand. Voel je je nu een beetje schuldig, omdat je haar zo vergeten kon?’

‘Hou op met zo in mijn ziel te loeren,’ zei Daphne kattig. ‘En wie zegt, dat ik haar vergeten kon?’

Bob draaide snel zijn hoofd naar links. Met grote moeite slaagde hij erin niet in lachen uit te barsten. Toen hij zijn gezicht weer in de plooi had, dronk hij zijn glas in één teug leeg en zei: ‘Ik zag een man naar ons kijken, die me aan je vader deed denken.’

Daphne haalde haar schouders op. ‘Die zit in Amsterdam landschapjes te kwasten.’ Zij rukte stukjes brood van het hompje en kauwde energiek. ‘Hoewel...,’ zei ze plotseling en staakte het kauwen. ‘Ach nee, onzin. Toen ik hem de laatste keer sprak zei hij, dat hij best mee zou willen. Ik heb hem, toen ik hier drie dagen was een enthousiaste brief geschreven.’

‘Misschien heeft hij het in zijn hoofd gekregen om naar ons te komen kijken. Hij en ik hebben elkaar in jaren niet gezien. We moeten nodig eens bijpraten.’

‘Spot er niet mee. Hij is een doodongelukkige, zielige man en ik hou van hem.’

‘Weet ik,’ zei Bob geschrokken.

‘Bon appetit,’ zei Daphne, iets vriendelijker.

‘Pareillement,’ boog Bob.

Ze aten zwijgend het snel opgediende maal.

‘Ik dacht, dat de Boul' Miche er nu verlaten uit zou zien,’ zei Daphne, toen ze naar buiten stapten. Voorbij het tamelijk volle terras was het een drukte van belang. Een dichte drom mensen was zichtbaar tussen het hek van het Museé de Cluny en een rij schiettentjes en raderen van avontuur.

‘Nee, het blijft altijd levendig hier. De Fransen houden van kinderlijk vermaak,’ zei Bob, toen Daphne reikhalzend naar de tentjes keek. ‘Kom. Je wilt toch nog wel?’

Daphne haalde haar schouders op.

‘Ik ben wel erg moe,’ zei ze.

‘Doe het voor mij. Je zult er geen spijt van hebben.’

‘Goed. Laten we flink doorstappen.’

Bij een café, een eindje verderop, stonden groepjes mensen op het trottoir naar binnen te kijken. Er speelde een band en een helblonde vrouw zong voor een microfoon. Bob en Daphne moesten elkaar loslaten om vooruit te kunnen komen. Voor de bioscoop stond een rijtje mensen. Interdit au moins de 16 ans zei het bordje bij de kassa. Daphne keek omhoog naar het grote felle reclamedoek.

‘Kom, daar mag jij toch niet in.’

‘Leuk hè, dat je hier met 16 jaar helemaal groot bent. Idioot land, Nederland. Als je 16 bent mag je trouwen met elke woesteling en naar bed en alles, maar niet naar films, waar ze eerst al van alles hebben uitgeknipt.’

‘Goed zo! Lucht je hartje maar flink. Van mij mag je hier blijven. Hoor je dat? Negen uur!’ Bob lachte uitgelaten. Hand in hand renden ze het hotel binnen en kwamen een kwartier later weer te voorschijn. Toen ze ingestapt waren trok hij Daphne tegen zich aan, zoende haar hals en mond en zei: ‘Nog parfum ook! Weet je zeker, dat je kousen vastzitten? Laat eens kijken.’

Zij liet hem gewillig begaan en sloot haar ogen.

‘Ik heb slaap,’ zei ze verontschuldigend. Ze voelde zich doodop.

‘Blijf dan zo zitten, met je ogen dicht. Maar dan moet je ze ook echt pas open doen als ik ja zeg. Daarna ffft! weg slaap. Let op mijn woorden en zeg niet: dat doe ik altijd, of: dat kun je beter zelf doen.’

‘Zo helder ben ik niet meer. Zeg...’

‘Ja, blanke pit van me.’

Zij lachte zacht en zei toen: ‘Je moet je biecht nog afmaken, teer zieltje. Ik heb het gevoel, dat het ergste nog komt. Het meisje van negentien. Ik hou mijn ogen dicht en jij vertelt.’

‘Niet helder!’ zei hij verontwaardigd. ‘Praatjesmaakster. Het ergste zei je? Och, in zekere zin. Het is niet zo'n mooi verhaal. Echt voor gevorderden.’

Hij startte de motor. Daphne legde haar hoofd tegen zijn schouder en vroeg

‘Hoeveel keer, mijn zoon?’

‘Eh... drie ontmoetingen, eerwaarde. Het begon, toen ik een week of wat hier was. Zij heette Françoise en was het vriendinnetje van mijn vriend Jean-Louis. Zodra we elkaar zagen, was er iets tussen ons. De brave Jean-Louis merkte niets en beeft ook nooit iets gemerkt. Niet mooi hè, het meisje van je vriend.’

‘Ik doe wel een oogje dicht. Allebei trouwens. Heb je er spijt van, mijn zoon? Eerlijk echt berouw, bedoel ik.’

Bob lachte een beetje en zei: ‘Och. Ik weet het niet. Als ik aan Jean-Louis dacht wel. Maar schuldgevoelens, nee... Zoiets kan iedereen overkomen. Een gekke, onverklaarbare passie. Ze was niet mooi, Françoise, ook niet erg lelijk, maar nogal sexy. Ik heb haar heus niet nagelopen, eerder ontlopen, maar natuurlijk zagen we elkaar nogal eens. We deden wel eens een dansje, niets bijzonders, maar we wisten allebei dat, als Jean-Louis er niet was geweest... Op een avond zouden we met ons drieën uitgaan. Ik zou hen ontmoeten op Françoises kamer, omdat ik daar op dat uur toch in de buurt was en we ook in dat stuk van het quartier naar een fuifje zouden gaan. Op het afgesproken uur klopte ik aan haar kamerdeur, maar Jean-Louis was er nog niet. We wachtten en liepen zenuwachtig rond te drentelen. De atmosfeer in die kleine kamer was dik van de spanning en nog wat. En als ik niet keek, staarde ze naar mij en als zij niet keek monsterde ik haar van top tot teen. Er gingen vijf minuten voorbij. We zeiden banale dingen en keken uit het raam. Toen er tien minuten voorbij waren vielen we in elkaars armen en toen ik een kwartier binnen was vielen we op haar bed neer en al was Jean-Louis met een stengun binnen gekomen, het was niet meer te houden. Na een halfuur kwam hij aanhijgen met duizend excuses over zijn oponthoud. We geneerden ons allebei en de brave jongen bespeurde niets en we konden ook weer niet té bokkig tegen elkaar doen, anders zou hij juist vragen gaan stellen. We haatten elkaar de hele verdere avond.’

‘Dus je maakte haar niet gelukkig?’

‘Welnee. Er waren alleen tien minuten genot.’

‘Wat was zij voor een meisje?’

‘Eerstejaars rechten. Uit de provincie. Latijns type, mat bleekbruine huid, donkere kollenogen, te grote neus, te grote mond, te grote borsten, korte benen die een tikje krom waren, geen mooie benen, maar wel fascinerend op een bepaalde manier. Nogal een middeleeuws type. Als je naar die benen keek deden ze je denken aan de benen van iemand die veel paard heeft gereden en vandaar naar de volgende associatie il n'y a qu'un pas... Toen we elkaar een week later terug zagen, keken we weer even hongerig naar elkaar.

‘Morgenavond ben ik alleen,’ zei ze en ik mompelde dat ik kwam.’

‘Maakten jullie het bont?’

‘Nogal ja. Nadat ik de trap al halverwege afgedaald was, zijn we nog eens opnieuw begonnen.’

‘Riep ze je terug?’

‘Ik keek om. Zij stond er nog net zo. We staarden naar elkaar tot het licht uitfloepte. Zij drukte het licht weer aan. Toen liep ik naar boven en we begonnen elkaar weer uit te kleden, terwijl zij een beetje huilde en toch enthousiast meewerkte. Zolang we aan het vrijen waren was ze gek op me. Als ze daar zo druk mee bezig was kreeg ik het gevoel, dat zij dan in haar natuurlijke element was, zoals een vis in het water. Die tweede-tweede keer was zij nogal pervers. Ieder mens is dat ietwat, maar dit keer liet zij zich nogal gaan. Dat wekte mijn afkeer en dat gevoel, gecombineerd met verstandige overreding in de trant van: “ik heb toch een vrije wil?!” zorgde, dat ik er een dikke punt achter zette. Ik ontliep haar zes weken zoveel mogelijk. Toen was het Kerstvakantie. Jean-Louis raakte op een ander meisje verliefd. Ik sprak Françoise op de Boul' Miche. Ze vertelde dat Jean-Louis haar de bons had gegeven. Ik wenkte een taxi en we reden naar haar kamer. Dat was onze derde ontmoeting en tevens het echte afscheid.’

‘Was zij zoals die Thea?’

‘Ook, maar dan gepaard met een te grote hardhandigheid.’

‘Een beetje is wel leuk hè?’

‘Ja, maar het moet een aardigheidje blijven.’

‘Zie je haar nog wel eens?’

‘Een enkele keer.’

‘Zou zij nog willen?’

‘Een beetje wel. Maar het echte wilde willen is er alleen als zij voelt dat de ander ook wild wil.’

‘Zij heeft misschien te veel, wat andere meisjes soms te weinig hebben.’

‘Jij bent weer klaar wakker. Te klaar haast.’

‘Er gaan allemaal lichtjes over mijn gezicht, zo grappig. En ik voel dat we stijgen. Zeg, wat noemen de Fransen flirten?’

‘Jij bent werkelijk ontzettend helder. Aanhalig doen noemen de jongelui flirten. Als je in goed gezelschap bent, bijvoorbeeld op een dansfuifje bij de een of ander thuis met de ouwelui uit, dan kun je niet aldoor de brave Hendrik spelen. Dan moet je een beetje aardig zijn voor het een of andere meisje. Je zegt enorm veel complimentjes, je danst een beetje innig, je aait en zoent een beetje... dat hoort allemaal bij het sfeerscheppen en aardig zijn. Van wat je zegt en doet, tedere blikken inbegrepen, meen je nauwelijks iets. Je schept illusies, dat is meestal alles.’

‘Ik zou dan nog uren nagloeien als ik weer naar huis ging, als een slechte lucifer. Gloeien niet na, staat er op de doosjes.’

‘Dat nagloeien is ook wel eens leuk. De meeste meisjes van onze leeftijd en wat ouder vinden dat heerlijk. Beter iets dan niets. Als je zo'n fuif voor het eerst ziet denk je, dat dit in massaal in bedden tuimelen eindigt, maar daar vergis je je dan lelijk in. Het is gewoon maar spelen dat je een verliefd paar bent, zolang de voorstelling duurt. Als je weer buiten bent, is het spel gauw uit. Dit is heus niet allemaal onbevangen kinderlijkheid en gezond verstand. Er komt ook veel angst en jezuïtengekronkel bij, zo van: al barst je ook van begeerte, een beetje aanhaligheid is geen zonde en zolang je “het” niet hebt gedaan, heb je niets gedaan. Frankrijk is nog altijd een soort Rooms land, met alle gevolgen... De mensen worden opzettelijk dom gehouden en er is een officieel verbod om middelen te verkopen die de natuur en de techniek geven om niet aldoor vader en moeder te worden als je een beetje aan het vrijen slaat. Men is hier iets vrijer dan bij ons, maar alleen: iets. Flink zoenen op straat is hier al eeuwen gewoon, maar ik weet zeker dat er in ons land op stille plekjes, in bermen van wegen en zo, meer gebeurt dan hier. Als het donker is gaan alle squares en het Luxembourg op slot en wie wil vrijen moet naar huis of moet een kamertje huren. Dat iets vrijer slaat ook op de toegestane uitbarstingen zoals carnaval en zoals het feest van de studenten van de Beaux-Arts met uitkleedpartijen van meisjes en zo meer, maar daarna is iedereen dan weer een poos netjes. Die wilde feesten leveren flink wat gedwongen huwelijken en nieuwe aanvoer van eerste-communicantjes voor meneer pastoor op, en met die jonge kindertjes begint alles weer opnieuw: hel en vagevuur contra natuurlijke zinnelijkheid in de prille jeugd, daarna de twijfels in de puberteit, maar uit traditie toch later in de kerk trouwen, zodat het nageslacht weer opnieuw begint met onderwijs van nonnen, fraters, hel en vagevuur... Alain vertelde mij dat enorm veel vrouwen hier met drie, vier kinderen-onder-de-hoede-van-grootmoeder-of-buurvrouw in fabrieken

werken, en dat werken telkens onderbreken voor het volgende kind, het vijfde, het zesde, het zevende, zonder dat ze enige notie hebben dat er al bijna honderd jaar middelen bestaan om die vloed van kinderen te beperken tot het aantal waar ze ook werkelijk voor kunnen zorgen. Het gevolg is, dat onnoemelijk veel vrouwen naar knoeiers en kwakzalvers gaan, die ongewenste zwangerschappen op levensgevaarlijke manier wegwerken, wat door vele mensen als moord wordt beschouwd. En er zijn veel meisjes die in de Seine springen omdat zij een kind verwachten. Zelfmoorden komen hier veel voor. Het is dus logisch, dat studentes en andere meisjes die wel eens nadenken, niet zo vlot zijn met zich te geven als je wel zou denken.'

'Gô, wat klimmen we nu! Heb je ver omgereden?'

'Een klein eindje, bijdehand meisje.'

'Zeg, ga jij wel eens naar woeste fuiven, waar meisjes uitgekleed worden? Ik zou dat best eens willen zien!'

'Als ik in een periode van heilige-werk-buien ben, blijf ik liever thuis. Maar ik ben wel eens wezen kijken naar wilde feesten en ga ook wel eens naar minder wilde fuifjes, daar heb ik je toch over geschreven? Dan "flirt" ik dus ook en troost het een of andere meisje, en mezelf, met onze eenzaamheid, en maak vergelijkingen met jou, die altijd in het nadeel van die meisjes uitvallen, omdat jouw ogen tien keer leuker stralen, jouw lippen veel romantischer verhalen vertellen ook en juist als ze zwijgen, en zo maar door. Au, heb ik die stompen verdiend?'

'Vast wel. Tegen die meisjes heb je het natuurlijk net andersom gezegd, logisch, behalve als ze je het vuur te na aan je schenen legden en jij dus romantisch ging doen over je verre geliefde Daphnis, Juliet etcetera. Nee, ik stompte omdat ik je ineens buiten zag lopen met telkens een ander meisje na de fuif. Dan is het spel gauw uit, zei je. Behalve natuurlijk voor speelse sentimentele Bob. Lach niet zo!'

Ze stonden al enige minuten stil voor de Sacré Coeur. Daphne hield haar ogen nog steeds gesloten. Bob nam haar gezicht tussen zijn handen en streelde het met zijn lippen.

'Ik heb wel eens bang-lief-warmbloedige meisjes naar hun pension-voor-jonge-meisjes gebracht en in een gastvrij portaal of portiek zo'n beetje hetzelfde gedaan als wij plegen te doen, maar echt niet vaak, anders krijg je zo'n naam. Ik bedoel: zo'n meisje raakt dan zó ver heen, dat ik gemakkelijk alles had kunnen doen. Later realiseert ze zich pas, behalve hoe heerlijk dat vrijen was, hoe ridderlijk ik ben gebleven. Kom je haar dan een dag of wat later tegen, dan is de kans groot, dat ze zo weer wil beginnen, of nog erger, dat ze haar beste vriendinnen verklapt, dat die Bob zo'n safe lieve jongen is. Er zijn

troepen lieve meisjes, die dit safe petting to climax dolgraag willen; de moeilijkheid is alleen dat de jongens niet te vertrouwen zijn. Dat is natuurlijk overal ter wereld zo. Als een meisje steeds moet denken: wat doet ie nou, wat gebeurt er... is haar climax niet half zo goed als in het geval dat ze zich helemaal vol vertrouwen kan laten gaan en alles om zich heen vergeten. Verder is het net als met de armoede: je kunt individueel wel eens een beetje goed doen in bepaalde gevallen die je pad kruisen, en dan moet je nog oppassen, dat je geen trotse armen krenkt. Met vrijen is dat net zo.’

Ze kuste een paar keer zijn zacht pratende mond.

‘Ridder Bob. Heilige Bob. Toch leuk, dat je ook wel eens onheilig doet, zoals met die Françoise.’

‘De heilige Augustinus, toeverlaat van alle zwartkijkers had een, wat men noemt: onwettig kind. Leuk hè?’

‘Fantastisch. Zeg... Noem eens een paar namen, van eh... klantjes. Ariane? Au!’

Hij schudde haar door elkaar, lachte en zei: ‘Schat! Ja, Ariane, en nog een paar meisjes uit de troep die jou heeft toegejuicht. Tevreden?’

‘Voorlopig. Ik ga fijn naar alle bijzonderheden vragen, morgen en overmorgen en volgende week. Ben ik erg gek, dat ik het schattig vind, dat je zo lief kunt zijn voor andere meisjes?’

‘Heerlijk gek. Aanbiddelijk gek.’

‘Ik zie het voor me, jij met zo'n meisje door nachtelijk Parijs... je gaat steeds langzamer lopen. Maken ze dan veel leven, als de climax in zicht komt?’

‘Meestal wel. Het zijn grote meisjes. Soms hadden ze al maanden zin moet je denken. Zullen we uitstappen? Aan mijn kant en dan eerst even naar de kerk kijken om je ogen aan het licht te laten wennen.’

In die tijd stonden er nog geen autobussen met zingende Nederlanders voor de Sacré Coeur. Het was er stil op dit uur van de avond. Er waren geen schijnwerpers.

‘De suikerbakkerstaart...,’ mompelde Daphne, in haar ogen wrijvend. Zij leunde, toen ze uitgestapt waren, met haar rug tegen de auto.

‘Begin nu niet meteen snobistisch te doen...,’ zei Bob plagend. Hij hield haar hand vast en trok haar mee om de auto heen. Daphne slaakte een kreet, ontglipte hem en rende naar de balustrade. Zwijgend keek zij, haar armen op de balustrade geleund, alle kanten op, naar het sprookje van nachtelijk Parijs in de diepte. Toen ze een poosje zwijgend gekeken hadden zei Bob: ‘Morgen zullen we ook overdag kijken. Dat is haast even adembenemend. Goed idee, dat ik dit gierig bewaard heb?’

Daphne zuchtte diep en knikte. Haar hand tastte naar hem. Zij sloeg haar arm

om zijn middel.
‘Als het morgen helder is, gaan we ook op de Eiffeltoren. Er is daar een goed restaurant ook, op de eerste etage. Een beetje erg would-be deftig, maar wel goed. Er zijn nog zoveel verrassingen. In de dierentuin van Vincennes is ook een goede uitkijkplek. Dan zie je alles van de andere kant af. Daar wilde ik een zondag heengaan. 's Middags zie je er tout Paris met kinderen, net als in de Jardin des Plantes.’
Bob wilde haar meetrekken.
‘Nog even. Dan gaan we dansen hè? Zou ik het nog kunnen? Het is zo'n tijd geleden... En dan spelen we dat we spelen dat we op een fuifje spelen dat we een verliefd paartje zijn.’
‘Dat moet dan reuze subtiel spel worden. Heb je het koud?’
‘Een beetje, maar ik had geen zin in een saai vest.’
‘Bravo. Je wordt al een echte Parisienne. Zullen we een paar straatjes om slenteren? Kom maar dicht bij warme Bob.’
Dicht tegen Bob aangedrukt keek Daphne nog een paar maal om over het panorama en zuchtte diep.
‘Toch heb je nog het meest gedroomd van zo maar hand in hand langs de Seine en door alle buurten en buurtjes slenteren...’
Daphne lachte. Zij wreef haar wang tegen de zijne en antwoordde: ‘Wat weet jij van mijn dromen?’ Met de armen om elkaar been liepen ze langzaam verder. ‘Mijn biecht bestaat alleen uit dromen, voornamelijk.’ Haar stem klonk ijl.
‘Toen ik een half jaar jonger was dan jij, had ik ook alleen dromen te biechten, voornamelijk, dromen en droomspelletjes. Weet je, dat ik op deze gewijde plaatsen mijn eerste biecht tegen Nol afstak, als jochie? Daar aan de overkant op die trappen zaten twee Engelse meisjes van een jaar of tien heel royaal met wijde knieën. Wel fideel van Nol, dat we er voor mijn plezier nog eens extr langs liepen, zodat ik op mijn gemak kon genieten... Ik was toen elf jaar. Toch wel dapper van een vader, als ik hoor hoe andere ouders zijn. Zelf vond hij er allemaal niets aan. Voor het eerst en laatst van zijn leven was hij toen dol op verhalen hoe andere kinderen het bont maakten en zo. Dat gaf hem het veilige gevoel, dat ik heus bescheiden en normaal was. Hij is gek op normaal. Net als Liesbeth heeft hij een geheim, waar hij niet ronduit over kan spreken. Te pijnlijk.’
‘Misschien hebben alle mensen pijnlijke geheimen... Lach nog eens zo brommerig, dat is zo'n leuk gevoel.’ Zij drukte haar oor tegen zijn borst.
‘Als alle mensen eens eerlijk biechtten tegen alle mensen... Misschien was het voor sommige mensen dan het pijnlijke, dat ze helemaal geen pijnlijk geheim hadden. Hè nee, nu lach je veel te hard. Zachter en lager.’

‘Het enig pijnlijke zou zijn, dat ze over iets dat ze zogenaamd altijd te mooi en te teer vonden om over te praten, stiekem altijd gedacht hebben als: lekker vies doen.’

Daphnes lach klaterde tegen de stille huizen.

Ja, heus! zei Bob met overtuiging. ‘Als je Alain daarover hoort...’

Daphne ging plotseling rechtop lopen en trok Bob mee.

‘Marie du Vieux Montmartre!’ las zij hardop. ‘O-o-o!’

‘La place du Tertre heet prinses Daphne welkom. Is het niet schat-tig allemaal?’

‘Plaag me niet. Utrillo. O! Is dat daar de rue de Saules?’

‘Trek niet zo, gulzigaard.’

‘Wat zou je raar kijken, als ik niet meer gulzig was. Hè, 't is net of ik thuis kom.’

‘Ik zou dag en nacht wenen, als je niet meer gulzig was. Maar de volgende keer doe ik gymnastiekschoenen en een turnpakje aan, is dat rennen, op mijn leeftijd!’

‘Idioot. O, en daar!’

Ze draafden het pleintje rond en liepen het straatje in dat naar de steile trappen voert.

‘Het is hier een groot openluchtmuseum. Val niet naar beneden. Morgen zullen we onze namen in die muur krassen. Ik denk, dat ik zal proberen een handig bergpaardje te huren. Au, stomperd.’

‘Waar is Le Lapin Agile?’

‘Daarheen, de Saules door. Niet zo wild, anders schrikt het konijn en schiet de butte af. Stel je er niet te veel van voor, het ziet er uit als een boerenhuisje aan een dijk.’

Hun voetstappen kletterden door het stille straatje. Een paar eenzame wandelaars keken verbaasd en geamuseerd naar het dravende paar, waarvan het meisje onder het lopen alle kanten op keek en uitroepen slaakte. Toen ze hijgend voor het oude huisje stonden, waaruit vage flarden muziek opklonken, zei Daphne

‘Dat je... dat je zo weinig tegelijk kunt doen hè. Ik wil overal kijken, ik wil dansen, ik wil...’

‘Ja, dansen. Morgen zijn we hier terug. En je moet om twaalf uur rustig en alleen in je bed liggen, op twee oren slapen zoals ze hier zeggen, anders moet je in september eerst een maand in een sanatorium. Kom, we gaan met een bochtje terug, according to plan. Het blijft vannacht allemaal nog staan. Daarginds om de hoek, tegen die wijngaard, is het atelier van mijn vriend de baard, waar ik je van vertelde. Het ligt er bijzonder vrij, een laag gebouwtje met alleen een zolder,

geen buren, geen concierge, geschapen voor discrete feestjes, van alle gemakken voorzien. Kom, langs die kant zie je meer Utrillo.'

'Die baard, is dat die geparfumeerde jongen, die zo eh... kijkt?'

'Ja. Hij lust ons allebei wel, als het daar om gaat. Maurice heet hij. Veelzijdige knaap. Schildert niet onverdienstelijk, maar het is kunst met een grote Pa bij hem. Zijn vader is een jaar of wat geleden overleden. Schatrijk. Heeft fabrieken en twee uitgeslapen zoons nagelaten. Maurice is het nakomertje. Zijn enige zorg is, niet door die uitgeslapen broers uitgekleed of onder curatele gesteld te worden. Hij leeft er vrolijk van. Wijdt zich geheel aan de liefde en de kunst. Dat atelier is zo maar een pied à terre van hem. Hij is dol op galante avonturen, eeuwen te laat geboren. Als Hij je mag, is hij je graag van dienst zonder wederdiensten. Hij vindt mij amusant, omdat ik zo serieus ben. Er is een goede pastoor aan mij verloren gegaan, maar misschien is het nog niet te laat, zegt hij. Goed plekje hier hè? Donkerder bestaat echt niet.'

Daphne leunde met haar rug tegen een blinde muur en trok hem tegen zich aan. Ze zoenden elkaar hartstochtelijk. Bob drukte zijn lichaam krachtig tegen het hare.

'Doe ik je geen pijn... dadelijk valt die muur achterover,' fluisterde hij na een poosje.

Daphne hijgde zacht en prevelde: 'Ja, heerlijk, ik word helemaal dronkeen.'

'Er staat een man naar ons te kijken. Kom, anders ga ik je mooie jurk op de grond gooien en zo. Kom nu, dansen...'

Ze liepen langzaam verder en stonden telkens stil om elkaar te strelen en te zoenen.

'De sterren van Parijs blinken in je ogen,' fluisterde Bob toen ze voor het laatst stilstonden. 'Ogen als nachtbloemen. Kom.'

Een zoete Engelse wals stroomde hen tegemoet, toen ze de dancing binnen gingen.

'Dat is lief van die jongens,' zei Bob bij Daphnes oor. 'Zullen we eerst wat koele limonade drinken?'

Er dansten zes paren. Andere paartjes zaten in schemerige hoeken met de hoofden dicht bij elkaar. Een kelner leidde hen naar een tafeltje tegenover de band. Ze gingen op een kleine bank met hun rug naar de ingang zitten.

'Weelderig is het hier niet, maar dit is de stijl van Montmert. Limonade dus.'

Daphne knikte en keek met opgetogen blikken rond, voor zij haar hoofd tegen Bobs schouder vlijde. Zij moest haar hoofd weer wegtrekken, toen de garçon het bestelde had gebracht en om geld vroeg.

'Dat is toch nergens?' vroeg Daphne, toen de man verdwenen was.

'Nee, zelfs op terrassen niet, waar je zo weg kunt lopen. Niemand steelt hier

van een garçon. Zelfs een inbreker die zojuist een offerblok van een kerk geleegd heeft, zal netjes zijn koffie betalen... Maar hier is dat anders. Sommige mensen dansen uren en bestellen maar één glaasje van iets. Anderen gaan na een kwartier weer weg omdat het hen niet bevalt. Nu hoeven ze niet naar de garçon te zoeken die, als je hem eindelijk gevonden hebt, zoiets zegt van: ik zal mijn collega waarschuwen die u bediend heeft.'

Daphne lachte luid, nam een slok uit haar glas en bood het Bob aan. Toen hij gedronken had vroeg zij: 'Is mijn krasse grijsaard nog moe van het draven?'
'Mijn knieën knikken nog, maar dat kan ook andere oorzaken hebben. Maar ik wil wel...'

Hij zette het glas neer en keek in haar ogen, die donker en glanzend waren in het rossige licht. Ze liepen met de armen om elkaars middel naar het dansvloertje. De band speelde een tamelijk langzame foxtrot. De eerste pasjes gingen houterig en er was een botsing, maar Daphne liet zich niet ontmoedigen. Toen ze het vloertje rond waren zei Daphne: 'Wij zijn wel echt de jongsten hè... Dat grijze mevrouwtje kijkt aldoor zo verbaasd naar ons, alsof ik in mijn nachtponnetje op blote voetjes binnengetrippeld ben. Kijk niet zo! Ik weet precies wat je gaat zeggen. Ten eerste dat je beter de jongste dan de oudste kunt zijn, en ten tweede: helaas, dat je niet in je nachtponnetje over je blote bastje danst... of zoiets.'

Haar gezicht vertrok in een overdreven brede glimlach.

'Zoiets wel ja. Kijk niet zo! Niet zo... onsubtiel. We zouden toch spelen dat we zouden spelen dat we speelden? Het moet wel een heerlijk gevoel zijn, een nachtponnetje met helemaal niets eronder en dan dansen. Komt nog wel.'

'Wanneer?' Haar lippen bleven half open staan en trilden.

'Volgend jaar, op ons eigen privé-terrasje aan de Middellandse zee, met maanlicht en het silhouet van een palm... Dan dansen we de schemerige kamer binnen als we het niet langer kunnen uithouden en zinken neer. Als we helemaal voldaan zijn, van onze tenen tot ons haar, dalen we de trap af, die in de rotsen is uitgehakt, langs de steile helling die begroeid is met geurige exotische planten en dansen de zee in voor ons *bain de minuit,* even bloot en glad als vissen. En als we moegespeeld zijn in het water, draag ik je de trap op. De lucht is zo warm en zacht als fluweel. Je hoort alleen het gesjirp van een krekel en heel zacht het ruisen van dennen en palmen, en het murmelen van het water als in de tederste passages van La Mer van Debussy... We spelen onbezorgd als kinderen, tot we helemaal voldaan en moe zijn, en slapen tot de zon ons wekt.' De band pauseerde.

'En als we spelen, mogen we net zoveel geluid maken als we willen nog meer dan in Meudon, en alles mag, alles, alles...'

Daphne duwde haar gezicht in zijn hals, terwijl ze naar hun plaats liepen. ‘Alles wat we in maanden hebben opgespaard.’

‘En waar ik eeuwen van gedroomd heb.’

Bob hield haar zijn glas voor, maar zette het weer neer toen hij haar trieste glimlach zag. Hij legde zijn hand onder haar kin en keek onderzoekend in haar ogen.

‘Ik geloof het pas als ik het zie en voel,’ zei ze. Haar stem klonk nog steeds dromerig. ‘Volgend jaar begint Nol ons natuurlijk allerlei dingen te beloven, als we nog een jaar wachten... verleidelijke dingen misschien. Als we dan nog anderhalf jaar wachten ben ik zeventien, nog steeds erg jong in de ogen van wijze schuddebollen. Mijn moeder heeft me laatst bekend, dat zij zich herinnert, dat ze zin in vrijen had toen ze vijftien jaar was. Weet je hoe oud ze was, toen die wens in vervulling ging? Negentien! En weet je wat ze zei? Dat ze toen dolgraag nog een jaar of wat gewacht had. Ze trouwde toen ze een jaar of drieëntwintig was. Waarom ze niet met Nol of oompje Louis trouwde is nog steeds een geheimzinnig raadsel...’

‘Ze had een voorgevoel, dat er later een jongen zou zijn, zekere Bob, die ze daarmee de dienst van haar leven bewezen heeft en zo gelukkig heeft gemaakt met haar lieve dochter, dat de engelen in de hemel met grote witte zakdoeken hun ogen zitten af te vegen van ontroering. Ook een zekere meneer Bill Shakespeare is helemaal van streek. Hij wil zijn Romea and Juliet herschrijven en eist terugkeer van Montparnasse naar de aarde. De fraaie boekentaal van het paar hoeft alleen maar wat aangevuld te worden en hier en daar omgezet in vinnige opmerkingen en uitroepen, zoals *jô gek! idioot*! en zo meer. Maar de gang van zaken!

Ten eerste brengt Romeo niet de nacht door bij Juultje van veertien, haar tot de zijne makend in alle schouwburgen ter wereld, maar hij wacht tot ze vijftieneneenhalf is, nog onthutsend... Niet zo kijken.’ Hij trok zijn hand onder haar kin vandaan en maakte er een waaierende beweging mee voor haar ogen. ‘Ik ben jouw Romeo, niet Nol.’

‘Maar Nol is zo machtig,’ zei ze met een trillend stemmetje.

Bob lachte en pakte zijn glas. ‘Als hij dit hoorde zou hij nog honderd keer treuriger glimlachen dan jij. Machtig ja, maar zover gaat zijn macht niet. Ik heb je toch vanmiddag zo bloemrijk verteld over die bloeiende meisjes, die met zestien weer verkillen en afstompen? Vóór die tijd... tenzij jij van gedachten verandert. Dit is toch van ons samen? Moet ik zweren?’

Zij nam het glas van hem over, dronk en hield het voor zijn mond. Ze keken bij al deze handelingen elkaar ononderbroken aan. Toen hij gedronken had kroop ze nog dichter tegen hem aan en zei: ‘Ja, op je beide duimen.’

Hij maakte een grimas en zei: ‘Ik zweer op mijn beide duimen wat ik beloofd heb ook te zullen doen.’ Hij maakte zich los en stond op. ‘Gauw even een praatje maken met de muziek.’ Haastig beende hij over de dansvloer en legde zijn hand op de schouder van de pianist, die zat te improviseren. De drie andere musici hadden juist hun instrumenten ter hand genomen. Daphne zag, dat een bankbiljet discreet van Bobs hand in de zak van de pianist gleed, die met één hand doorging met spelen. Ze praatten eerst met de ernst van vaklieden en wisselden daarna nog een paar woorden met lachende gezichten. Terwijl Bob terugliep staken de musici de hoofden bij elkaar en praatten opgewonden.

‘We krijgen een paar goede foxtrots, Engelse walsen en geen musette,’ zei Bob, toen hij naast Daphne gleed en zijn arm om haar middel legde. Hij vertelde niet, dat hij tevens had verzocht, een bepaalde, nogal in de mode zijnde foxtrot, die het dansen van Daphne met Micheline had begeleid, zeer beslist niet te spelen voor ze vertrokken waren.

‘Lief...,’ prevelde zij en leunde met haar linkerschouder tegen zijn borst. Hij woelde met zijn lippen in haar kruidig geurende haar en fluisterde lieve woorden.

De band begon de eerste foxtrot te spelen. Ze spraken nu geen woord meer, stonden eensgezind op en dansten drie dansen achtereen zó lief, dat iedereen naar hen keek, zelfs de andere verliefde paren. Maar tijdens de vierde dans bleef Bobs blik een ogenblik rusten op een eenzame man, die op een duistere plaats tussen de band en de deur naar hen zat te kijken, zijn ellebogen op het tafeltje en zijn hoofd in zijn handen gesteund.

‘Wat...,’ prevelde Daphne bij zijn oor. Zij danste met gesloten ogen en voelde, dat er iets haperde.

‘Ik zie dezelfde man naar ons zitten kijken, die op de Boul' Miche daarstraks ook zo loerde. Hij lijkt op je vader.’

Bob voerde Daphne nog wat dichter naar de rand van het dansvloertje aan de kant waar de eenzame figuur in de schaduw zat, en stond stil. Daphne vertrok haar gezicht als een slapend kind dat niet wakker wil worden en zei met een klagend stemmetje: ‘Moet dat nu?... Alleen als er brand is mag je me storen.’

Terwijl ze dat zei en met tegenzin haar ogen opende, stond de man plotseling op en liep, enigszins wankelend maar tamelijk snel naar de open deur en verdween. Zodra Daphne hem zag sperde zij haar ogen wijd open, maakte een wilde beweging, rukte zich los, deed een stap naar de deur en sloeg haar hand voor haar mond. Haar gezicht, dat heel klein leek, zag doodsbleek. Zij aarzelde, keek om naar Bob en riep halfluid: ‘Pappa!’

Toen begon zij te rennen. Terwijl de muziek aanzwol liep Bob met snelle stappen naar hun tafeltje, nam Daphnes schoudertasje mee en rende haar

achterna.

‘Daar gaat hij...,’ zei ze met een hoge, trillende stem en wees naar het eind van het pleintje, waar het straatje uitliep op een steile trap.

Bob zag bijna even bleek als Daphne. Hij zag de man in het vage licht een ogenblik heel duidelijk. De figuur verdween in de schaduw van een geparkeerde auto en werd weer zichtbaar ter hoogte van het uithangbord van een restaurant.

‘Dus toch...,’ zei Bob. Hij haalde diep adem en legde zijn arm beschermend om Daphne heen, die klappertandde van schrik.

‘Misschien... misschien wil hij even tot zichzelf komen. Het leek net of hij vluchtte. Hier, je tas. Heb je het koud? Doe mijn jasje aan.’ Hij trok zijn jasje uit en hing het zorgzaam om Daphne heen. Zij staarde nog steeds verwezen naar het eind van het straatje, waar haar vader zichtbaar was bij het hekje naast de volgekraste muur.

‘Ik voel me zo raar. Hoelang zou hij ons al achterna zitten? Hij zal toch niet... Nee, dat is onmogelijk. Zou hij op de Boul' Miche een taxi genomen hebben? O, kun je Nol nergens bereiken?’

‘Die zal nog niet terug zijn uit Calais. Trouwens...’

‘Ik ben zo bang, dat hij je zal aanvliegen. Hij is soms zo driftig.’ Zij liet zich met tegenzin door Bob meevoeren, die zijn arm om haar bevende schouders hield.

‘Hij zag er uit als iemand die veel verdriet heeft en nogal wat gedronken heeft. Kom, we gaan naar hem toe.’ Bob praatte wat rustiger en begon energieker te lopen.

‘Ik zal wel voorop gaan,’ zei Daphne. ‘Blijf jij dan eerst wat achter. Als je merkt, dat hij niet driftig is, kom je dichterbij. Hij is zo ongelukkig en ...het stikt hier van de herinneringen aan de tijd dat hij hier met mamma was, op de huwelijksreis. Op veertien juli!’ Zij stapte nu ook minder aarzelend. De bezorgdheid om haar vader won het van haar angst.

‘Ben je echt niet bang?’ fluisterde Daphne. Zij stond stil en wees.

‘Kijk, hij zit bovenaan de trap.’

‘Bang? Ik voel me wel raar. In elk geval zal ik oppassen, dat we niet bovenaan die trappen slaags raken...’

Ze zagen, dat Arjen met onzekere bewegingen zijn pijp aanstak. Hij zat onder de lantaarn, die op het stoepje bovenaan de steile trappen stond, een krom zittende figuur, die een zo verlaten en moedeloze indruk maakte, dat Daphne Bob losliet en hard naar haar vader toeliep. Haar voetstappen kletterden over de stenen. Zij verloor bijna het jasje en moest het opnieuw over haar schouders trekken. ‘Pappa!’ riep zij hard en toen, terwijl ze naast hem ging zitten en haar arm om zijn hals legde zei ze nog eens, boog en ijl als een zucht: ‘Pappa.’

Ze gaf hem een kusje op zijn wang, die enigszins stoppelig en tot haar grote ontroering nat was van tranen. Met grote moeite beheerste zij zich en legde met een zucht haar hoofd tegen zijn borst. Hij nam de pijp met zijn rechterhand uit zijn mond en legde zijn linkerarm om haar schouders.

Toen Bob achter hem stond staarde Arjen voor zich uit over Daphnes door lantaarnlicht beschenen hoofd heen naar het fragment met lichtjes bestrooid Parijs, dat vanaf deze hoge plek zichtbaar was. Het was doodstil. Vanuit de diepte klonk ergens de claxon van een auto en achter hen, op de place du Tertre riep een vrouwenstem: ‘Fiche-moi la paix, idiot!’

Arjen haalde een paar maal zuchtend adem, trok aan zijn pijp en toen keek hij half om en zei zacht: ‘Kom zitten...’ en gebaarde met zijn pijp naast zich. Ze pasten met hun drieën precies tussen de leuning die de trappen in twee helften verdeelde en het rechtse ijzeren hekje. Zo zaten ze enige tijd voor zich uit te staren.

‘Mooie vertoning,’ mompelde Arjen plotseling. Bob en Daphne schrokken beiden op. ‘Een grienende vader met een stuk in z'n kraag, die zedenmeester wou spelen. Het spijt me... dat ik jullie stoorde.’ Zijn stem was een halve octaaf lager dan die van Bob en klonk enigszins dik van de alcohol.

‘Ik heb een glaasje te veel op, maar ben nog goed bij m'n positieven. Ik wou me flink kwaad maken, maar het kwam anders uit. Heel anders uit. Dit was een ietsje moeilijk te verteren. Ik heb van m'n leven wel eens flikflooiende paartjes gezien, en 'k heb zelf ook geflikflooid, maar dit... dit was meer dan een mens kan verdragen. Eerst dacht ik, dat ik alleen maar gek was, maar iedereen in die tent keek met open mond naar jullie. Een paar wijven waren jaloers, maar sommige mensen hadden net als ik tranen in hun ogen.’ Hij lachte kort en schraapte hoestend zijn keel. ‘Ze mochten jullie wel geld toegeven. Dit... dit zal ik nooit vergeten. Ik ben 't er niet mee eens, maar jullie hebben me helemaal gek gemaakt.’ Hij tikte met het mondstuk van zijn pijp op Bobs arm. ‘Verstandelijk geredeneerd zijn jullie verrot tot in je gebeente, verstandelijk... God, de hele wereld is een verrotte bende. De hele wereld stinkt van verstandigheid.’ Hij mompelde een paar onverstaanbare klanken, kuchte enige malen en ging dan vrij luid verder: ‘Ik tart iedere zedenmeester om hier wat te durven zeggen, als ie gezien heeft, zoals ik jullie heb gezien. Gezien, ja meneer.’ Hij knikte een paar keer plechtig. ‘Jullie wisten niet dat ik daar zat?’ Het bleef een ogenblik stil. Toen zei Daphne zacht: ‘We hadden er geen idee van. Bob zag je het eerst. Hij meende je op de Boul' Miche al te zien, maar we hadden er geen idee van dat je hier was.’ ‘Als ik in jullie schoenen had gestaan, zou ik hard weggelopen zijn. Jullie komen me achterna!’ Zijn stem schoot uit. ‘Dat... dat vind ik nog meer om te snotteren eigenlijk. Ik was zo niet toen ik je moeder veroverde. Een grotere

stiekemerd dan ik was moet nog geboren worden.'

'Het was Bobs idee, om je achterna te gaan.'

Arjen slikte enige malen hoorbaar.

'Weet je vader, dat jullie hier zijn?' vroeg hij aan Bob.

'Zo ongeveer wel, oom Arjen..'

'Hou jij zoveel van die meid van me?' Arjens stem klonk schor.

'Ja, oom Arjen. Heel veel.'

'Wij moesten samen eens praten.'

'Graag, oom Arjen. Ik weet ergens een brasserie, waar ze bijzonder goeie koffie hebben. Zullen we dan eerst Daphne naar het hotel brengen? Ze heeft slecht geslapen vannacht en het is over half twaalf.'

'Zul je niet kwaad worden op Bob. Hij is erg gewiekst met z'n tong, maar hij meent het echt niet oneerbiedig...' Daphne tilde haar hoofd op en keek Arjen aan. Ze zag, dat hij zijn hoofd schudde en probeerde te glimlachen. Zijn ogen stonden donker.

'Zit je in ons hotel?' vroeg Daphne plotseling, terwijl ze hem bleef aankijken. Ze zag zijn gezicht vertrekken alsof hij een betrapte schooljongen was.

'Ik zei toch al: groter stiekemerd dan ik moet nog geboren worden?' Hij bracht de woorden er met moeite uit.

'Je moet jezelf niet zo afkammen,' zei Daphne op een toon of ze tegen een groot kind praatte. 'Zat je vannacht op de loer? En je zag Bob en mij thuiskomen en naar één kamer gaan en er uren blijven, en dacht wat iedere grote domme vader zou denken. Maar je had het he-le-maal mis!'

'Daphne was erg verdrietig, oom Arjen. Ik ben bij haar gebleven om haar te troosten. U hoeft dit niet te geloven, maar we hebben elkaar nauwelijks een zoen gegeven.'

Arjen haalde snuivend adem en staarde voor zich uit.

'Je... Je mag met me naar een dokter gaan, nu direct, om me te laten onderzoeken. Ik zou het afschuwelijk vinden, maar je zou tenminste zekerheid hebben, dat er niet gebeurd is wat jij denkt.' Daphne huilde bijna, maar ze bleef hem strak aankijken, haar gezicht opgeheven in het lantaarnlicht.

'Wie zegt... dat ik jullie niet geloof? *Ik* zou het niet gepresteerd hebben, maar als jullie op erewoord zeggen, dat Daphne nog steeds... maagd is... dan, dan zal ik jullie geloven, dan moet ik jullie geloven.' Hij ontweek Daphnes felle blik en keek opzij naar Bob.

'Het is zoals Daphne zegt, oom Arjen. Op mijn erewoord. En als deze vakantie voorbij is... dan is het nog steeds zo.'

'Nou goed,' zei Arjen met een diepe zucht. 'Daar wilde ik nu juist met jou eens onder vier ogen over praten. Dit gaat boven mijn pet, maar dat zegt per slot

niks. Jullie gaan helemaal boven mijn pet.’ Hij grinnikte, klopte zijn pijp uit en stond moeizaam op. ‘Ik zal mijn best doen,’ zei hij mompelend. Bob en Daphne sprongen overeind om hem te ondersteunen toen hij wankelde. Daphne gaf hem een arm. Zijn rechterhand steunde op Bobs schouder. Bob leek heel smal en knaapachtig naast Arjens forse gestalte.

‘Sinds wanneer ben je hier?’ vroeg Daphne. Toen ze eenmaal liepen werden Arjens stappen zekerder.

‘Sinds drie dagen. Ik zit vijf hoog. Tot vier hoog met de lift en verder lopen.’

Daphne zag zichzelf en Bob ineens voor het hotel staan, vierentwintig uur terug. Zij keek naar de place de la Sorbonne en zag een man op de stoeptreden van het Lyceum zitten. Een clochard, dacht zij. En toen ze zich enige uren geleden haastig verkleed hadden en in de auto stapten, was hij naar de place overgestoken en had aan het *tête de station* een taxi genomen en gezegd: volg die daar... Maar in het Parc van Saint Cloud was hij het niet geweest.

‘Heb je ons zien dansen, gisteren?’ Ze keek hem onderzoekend aan. Hij schudde zijn hoofd. Ze liepen voorbij het blauwgeverfde uitbouwtje van het café op de hoek. Hij keek daar met vreemde blikken naar en mompelde: ‘Weinig veranderd.’

Uit het café aan de andere kant klonk vrolijk gezang en handgeklap.

‘Heb je spullen meegebracht om te werken?’

Arjen knikte. Daphne drukte zijn arm zoals een moeder die haar kind bemoedigt.

‘Dat is goed. Ga je door naar het Zuiden?’

‘Misschien.’

‘Dat is goed. Daar heb je ruimte. Je hebt veel te lang opgesloten gezeten. Ik zal je een paar tentoonstellingen opgeven in kunsthandels op Montparnasse. Als je je haast kun je ze nog net zien.

Daar zul je een reuze opdonder van krijgen. Dat heb je nodig!’ Bob luisterde ademloos toe. Bij het licht van een lantaarn zag hij, dat het enigszins rode gezicht van de man grijnsde en toen opzij keek, langs hem heen naar het gebouwtje van de finiculaire, waarbij de spieren in zijn gezicht bewogen of hij zou gaan huilen. Bob had Daphne nog nooit zo gehoord.

‘Dus je hebt nog wel een beetje vertrouwen in die ouwe knoeipot van een vader van je?’ Arjen mompelde het zachtjes.

‘Meer dan jij... in jezelf.’ Zij balde haar linkervuist in de lucht en zwaaide ermee of ze een troep rebellen aanvoerde.

‘Je moet veel vechtlustiger worden. Denk eens aan je dingen van twintig jaar terug! Als ik schilder heb ik spijt, dat ik geen vent ben, maar alleen maar een meisje, dat net komt kijken. Maar Jij ... jij hebt enorm veel meegemaakt. Neem

alleen maar de paar dagen dat je hier bent. Je ziet de hele dag herinneringen. Je ziet ons. Je krijgt opduvels van jewelste. Pappa, dat moet door je heen slaan als een bliksem, dat moet je toch in je vingers voelen, eruit gooien op de een of andere manier, in de kleur van een boom, in een spanning, in, in... dingen die jij kunt!'

Ze stonden nu bij de balustrade met hun rug naar de auto en keken uit over het panorama van nachtelijk Parijs. Daphne had haar arm weggetrokken en gebaarde met beide handen. Arjen vloekte goedmoedig tussen zijn tanden en grinnikte.

'Als we jou eens naar bed brachten inplaats van haar?' zei hij tegen Bob. Zijn grote hand drukte zwaar op Bobs schouder.

'Pookt ze jou ook wel eens zo op, die kleine heks?' Arjen zei het met trots.

'Bob werkt net zo hard als jij, toen je achttien was. Oom Louis heeft; een portretje van je, dat je gemaakt hebt toen je achttien was, zo fris en krachtig, zo... nieuw. Als je het vandaag de dag instuurde voor een tentoonstelling, kreeg het vast een goed plaatsje.'

Arjen nam zijn hand van Bobs schouder en leunde met beide armen op de balustrade. Hij slaakte een diepe zucht, en zei: 'Toen was ik jong en verliefd. Nu ben ik oud en moe, en ik heb een gezin om voor te zorgen.'

Daphne blies ongeduldig. 'Oud en moe. Drieënveertig! O, ik weet best wat je nu denkt. Je denkt: wat weet zo'n snotkind van het leven... Weet zij veel hoe ik hier drie dagen en drie nachten heb lopen rommelen met pijn in mijn ziel van alle herinneringen?... Nee, pappa, ik weet best wat verdriet is. Ik weet best dat het allemaal ontzettend rot voor je is. Ik weet dat het godgeklaagd is dat een gevoelige man zoals jij... Nee, grijns nou maar niet zo. Je doet wel altijd zo stoer en bonkig en driftig, maar je hebt zo'n klein hartje en je bent zo trots en gevoelig als een kind.' Zij snikte zonder op te houden met praten en veegde driftig met beide handen over haar ogen. 'Je moet eerst eens aan jezelf denken en aan je talent. Dat gezin komt best in orde. Sjef houdt wel een oogje in het zeil, dat heb je natuurlijk al lang heel degelijk geregeld. Nou, ga nu maar met Bob praten. Stort je hart maar uit. Hij is erg lief, dat zul je wel merken. En ook erg degelijk.'

Zij liet Bobs jasje van haar schouders glijden en gaf het achter haar vader om aan Bob.

'Je bent een meid van goud,' zei Arjen met een haperende stem. Toen draaide hij zich om en liep heel rechtop en zonder wankelen naar Bobs auto.

'On est trop doux,' zei ze zacht tegen Bob en keek van hem weg naar de lichtjes van nachtelijk Parijs.

'Gelukkig wel,' mompelde hij. 'Nous sommes tous trop doux.'

Het viel hem ineens op dat Arjens slobberige pak eruit zag, of hij er al die

dagen in geslapen had.

‘Als we allemaal eens gingen slapen...,’ zei Arjen, toen Daphne naast hem op de achterbank ging zitten.

‘Geen sprake van!’ riep Daphne krijgslustig boven het ronken van de aanslaande motor uit. ‘Je bent in Parijs! Afgelopen met het leven in afgepaste rantsoentjes. Slapen kun je je hele leven nog, vind je ook niet, Bob?’ Zij wipte op en neer.

‘Ik blaak nog van energie. Daar gaan we,’ riep Bob.

Hij keerde de auto en reed met fel knipperende koplampen en gierende banden de hoek om langs het pleintje de stille straat door naar beneden.

Vierde boek

Sotto voce

1

Misschien begon ik aan het plan te geloven, toen ik haar nakeek uit het raam. Dat vogelstemmetje klonk nog in m'n hoofd na. Ik had haar voor de zoveelste keer gezegd, dat ik zeker ook nog eens naar Frankrijk ging, dat ik misschien wel kwam kijken. Maar ik was het voorlopig niet van plan.

'Moet je heus doen!' riep ze op de trap bij het weggaan.

In de achterkamer was Jet aan het mopperen tegen de kleine. Ik keek door een kier van het gordijn, hoe ze haastig de straat uitliep. Zoals altijd als ze opgewekt was liep ze een beetje danserig op die lange benen en huppelde op en van de trottoirband. Altijd haast, altijd hongerig naar het volgende. Ik keek haar na tot ze onder de poort in de Vijzelstraat verdween.

'Moet je heus doen!' dreinde het door mijn hoofd. Net die parkieten, die ze vroeger had. Ik wilde daar liever niet aan denken. Dat liep toch uit op walgen van mezelf. Je kunt daar niet altijd mee aan de gang blijven. Het viel me op, dat ze de laatste tijd weer 'jij' tegen me zei. Ik hield niet van die kul. Ouwelui zijn ouwelui en kinderen zijn kinderen. 't Ontbrak er nog maar aan, dat ze 'Arjen' ging zeggen. Nu ze groot en bijdehand werd en vrij was, was ze niks bang meer van me. Ze begon zelfs bazig te doen, alsof ik al kinds begon te worden. Misschien had ze gelijk. Toen Sjef een jaar of wat te voren eens heel kwaad was, slingerde bij me dat naar mijn kop. 'Jaloers zijn op een kind van twaalf... dat is jandorie kinds. Ik kan het accepteren dat je het niet *zegt*, dat ze begaafd is, dat je haar niet verwaand wilt maken voor haar tijd, maar dit...'

Brave Sjef. Bewaart al haar krabbels of ze Van Gogh zelf is. Verwaand is ze toch wel geworden. Maar dat kreeg nu wel iets lolligs. 'Moet je heus doen!' *Waarom eigenlijk niet*? Ik keerde terug naar m'n kwasten en ging verder aan zo'n landschap voor Nathusius, die aflegger. Betaalde niet de helft van wat Nol gegeven zou hebben, maar hij nam ze allemaal en ik moest Nol z'n centen niet meer. Het was geen groot werk, maar beslist ook niet alleen routine. Goed, ik maakte me niet moe, ik smeerde 't er maar lekker op, maar je kon er best nog wat mee doen als het niet te bont werd. In gedachten zag ik haar daar weer huppelen.

Dat ging naar Parijs. Naar haar minnaar. Ik voelde het bloed naar mijn hoofd stijgen. Als ik eens ging kijken? Ik had een lange ervaring in afloeren. Als ik de zaak verkend had, kon ik altijd nog naar de zedenpolitie gaan en het hele verhaal er uitgooien. Als ik ze eens ging bekijken samen? Ik was nog altijd haar vader, al had ik dan niks meer in te brengen. Misschien zou ik dan eindelijk genoeg fut krijgen om ronduit in te zien, dat iedereen gewoon maar gek was, iedereen, die me beloften had afgeperst die ik dan misschien niet meer zou houden. En als ik ging, dan hoefde ik zeker niet alleen daarvoor te gaan. Ik zou m'n spullen meenemen en wat frisse ideeën opdoen. Zelfs Nathusius zou me groot gelijk geven.

Tegelijk wist ik, dat het reuze stom zou zijn, juist nu, midden in de zomer. Ik alleen in Parijs, alsof de wereld niet groot genoeg is voor een schilder met wat spaarcenten op zak. Parijs, dat werd zuipen en snotteren. Ik zag me al op Montmartre rondsjouwen in m'n eentje, om van de rue de Seine nog maar te zwijgen. Als ik die naam maar dacht, werd ik al zo week als een jonge meid. Maar daarom nou juist. Ergens niet heen durven vanwege wat snotterige herinneringen! Het kon net zo goed zijn, dat het me allemaal niks meer deed. De tijd dat ik droomde dat ik weer in Parijs woonde, lag ver achter me.

Jet smeet met de deuren. Dat deed ze altijd als Daphne geweest was. Ze bracht me thee, die ze met opzet pas gezet had toen Daphne vertrokken was. ‘Phoe!’ snoof ze, ‘heb je geroken dat die meid van jou d'r eige al parfumeert? Veertien jaar. En een verbeelding! Al die praat over schilderijen en geleerdheid, allemaal dikdoenerij, allemaal om goed te laten voelen, hoe kleinburgerlijk ik ben, niet soms? Zo lekker lievig, dat je d'r net niks van kan zeggen...’

Ik gaf geen antwoord en liet haar rustig tetteren. Daphne had me net het verhaal gedaan over Dufy, die op een ochtend uit z'n raam een meisje in een rood jurkje hard zag lopen en toen op het idee kwam, de figuur van het meisje en haar jurkje niet helemaal dekkend enigszins los van elkaar te schilderen, waardoor je het idee kreeg van snelle beweging. Zulke verhalen deed ze zo lekker opgewonden, zo zuiver kinderlijk... Als je er dan aan dacht, dat zo'n kind een knul had, die d'r al uitkleedde en met 'r knoeide toen ze twaalf was... ‘Finaal door die meid ringeloren!’ schreeuwde Jet in mijn oor.

‘Ik ben niet doof. Een vrouw in jouw toestand moet zich niet zo opwinden.’ Ik legde mijn palet en penselen neer en dronk m'n thee op.

‘Ach man, zeur niet, 't is pas goed drie maanden. Hier, voel maar.’ Ze pakte m'n hand. Ze loerde al dagen op me. Ik werd wel zwaar bezocht. Wat er ging gebeuren was allemaal al bekend. Terwijl ze met mijn hand over haar buik wreef besloot ik, dat ik zo gauw mogelijk naar Parijs zou gaan. Maar voorlopig zei ik niks. Ik had van m'n leven al veel te veel gekletst en elk woord dat ik heb

gezegd, is tegen me gebruikt, tot mijn eerste bèèè in de wieg toe, verdomd als 't geen waar is!

Er was nog niks van te zien, maar dadelijk zou Jet gaan grienen. Toen ik mijn hand terug wilde trekken en afwezig knikte, kwam haar andere hand er ook bij te pas. Ze had behoorlijk kracht in haar knuisten.

‘Kijk niet zo raar, preuts ventje.’ Ze lachte als een boer die een buitenman verschalkt, maar ik zei alleen maar; ‘Ik moet nog even weg,’ en stond op. Ze hield mijn pols met beide banden vast.

‘Jaja,’ teemde ze, ‘dat kennen we. En vanavond ook weer zo druk en zo laat en dan zo moe en ga jij nou maar slapen in je toestand. Stiekemerd! Je houdt niet meer van me, dat is het!’

Nu kwamen de tranen en daarna tirade nummer één, twee of drie. Het werd nummer twee. Dat was die begon met ‘En eerst was je zo blij met me... Ik hoor het je nog zeggen!’ Dan volgden m'n bloedeigen woorden, flink omlijnd zoals die knullen als Dufy en Picasso en Van Dongen doen, flink omlijnd en met lekkere malse kleuren.

‘O, Jet, zei je... nee, laat me uitspreken, laffaard, kakkerd, laat me uitspreken. Was ik maagd of niet, toen je me voor 't eerst had? Nou? Hoor ik nog wat?’

Ik knikte gelaten. Ze hield me nog steeds vast. Hoe minder ik zei, hoe gauwer het voorbij was.

‘Wie heeft me gemaakt zoals ik nu ben? Jij! Ik was een doodfatsoenlijk meisje van dertig. Godgod wat was je blij. Eindelijk een wijf in je bed en geen pop. Eindelijk een wijf met billen waar je in kon knijpen en die dat nog lekker vond ook. Eindelijk een wijf dat zich naar jou voegde, een fatsoenlijke vrouw, maar een die geen nee zei als jij nog eens wou. O, o, wat was meneer in z'n sas. Een vrouw die begreep wat een man toekwam, en die nog lekker ouderwets tegen haar vent opkeek, die er aardigheid in had om hém te behagen inplaats van de hele wereld, die niet van knoeien hield en niet bang was om kinderen te krijgen. Wie heeft dat vuurtje in me aangestoken? Jij! Wie kon er niet wachten tot we getrouwd waren? Jij! Wie heeft me alle standjes geleerd? Jij! En nou heeft meneer er genoeg van. Meneer is kunstenaar, meneer moet zo nodig verheven doen. Zijn voetveeg moet zichzelf maar vermaken. Meneer heeft verdriet over zijn oogappel, die niet ver van de stam valt. Ja durf 's! Waag het eens een zwangere vrouw te slaan!’

‘Als je nog ooit één woord over haar in je gore mond durft te nemen, dan, dan...’ Ik stikte bijna van woede en duwde haar op de bank met al die knullerige kussens, die zij zo bloedig had gefabriceerd om haar verleidingskunsten daar in het atelier te kunnen botvieren. Maar dit keer viel er niks te verleiden. Ik stormde weg als een dolle stier.

Redeneren met Jet hielp niet. Zij was maagd, ja, maar wel een apart soort. Alleen een boerehengst als ik kon daar intippelen. Van buiten leek ze zo netjes en kuis als een non, maar van binnen was het één bonk opgespaarde hartstocht. En ik, rund, dacht dat ze alleen zo ontvlamde dank zij mijn vermogens als minnaar en dank zij onze verliefdheid. Zij was zo gewoon, dat ik in het begin moeite had om haar op straat te herkennen; een gewoon door en door Hollands naaistertje, zoals er duizenden rondlopen, zo fatsoenlijk en afkerig van alles wat mondain is als iedere ouwe vrijster. Ze speelde het allemaal meesterlijk. Ze at uit m'n hand, ze bloosde tot in haar winterhielen van elke zoen, ze was huiselijk en gezellig en verdomd handig met potten en pannen. Alleen de manier waarop ze liep, daaraan had ik het kunnen weten. Ze had een hete manier van lopen, maar ik dacht zeker dat dat al kwam omdat ik mijn oog op haar had laten vallen. Dat tegenstribbelen, die tranen, dat ‘ik doe het voor jou, schat.’ Na een paar keer had ik het toch wel kunnen weten. Ze zoog het op als een dorstige woestijn. Goed, goed, het waren wittebroodsweken. Ik was er hard aan toe. Toen ze de eerste keer zwanger werd wilde ik niet meer terug, al was haar triomf net wat te veel. God die vernederingen! Maar ik wilde niet piekeren. Die dikke moeder van haar, die je vanuit het achterraam kunt zien, waar ze tegen gilt uit het keukenraam. Vernederingen. Zo'n vulgair gehaaid volkswijf, dat je maar net goed genoeg vindt als ‘schoonzoon’, die over ‘je verdiensten’ kletst, die verdomd handig voelt hoever ze gaan kan, dat ze niet te veel over de vloer moet komen, maar die invloed heeft. Eerst beschouw je dat als de staart van de hond, waar je over komt. Ik heb er verdomme nog lol over gehad ook, als ik aan mijn eerste schoonmoeder moest denken! Nu is dat mens al lang een van die vele obsessies, waar je probeert langsheen te kijken, zoals langs de hond van de buurman, die net uitgelaten wordt als je van je bord met eten opkijkt en breeduit op straat zit te kakken. De hele wereld is bekakt of wordt bekakt. Of ben ik alleen maar een vent die nooit tevreden is met wat ie heeft, met een hoop praats over anderen op de koop toe?

Sjef was gelukkig alleen in zijn atelier. Ik begon hem meteen over Parijs door te zagen. Omdat hij met z'n klompen aan voelde, dat ik graag wou, begon hij als goed vriend alle tegenwerpingen te maken die hij kon bedenken. Wie laat er nou een zwangere vrouw met nog een klein kind aan haar rok alleen! Het stomste wat ik kon doen, was nu, in de zomer, naar Parijs gaan. Of ik soms van plan was, die kinderen te gaan afloeren... Hij is de enige vent op de wereld waar ik 't van kan hebben, die ie me op de kast probeert te krijgen. Ik moest maar zuinig zijn op dat brokje vroegrijp geluk, zei hij, en die kinderen met rust laten. Het eindigde er natuurlijk toch mee, dat hij beloofde regelmatig poolshoogte te nemen bij Jet, dat hij wat geld in bewaring zou nemen om bij te springen als er

wat gebeurde en dat hij me op de hoogte zou houden. Nu ik toch vastbesloten was, begon hij nog allerlei broederlijke raadgevingen op te sommen. Ik moest beslist gaan figuurschilderen in de Grande Chaumière, lekker goedkoop met een knipkaart, ik moest beslist bij die en die aangaan, die zouden me wel aan een goedkope kamer of aan een tijdelijk atelier helpen, maar ik moest vooral door Frankrijk zwerven, dat zou me te stade komen. Ik zei, dat ik niet van plan was lang weg te blijven, dat Jet eerst wel zou gillen, maar dat ik alweer maanden thuis zou zitten als dat kind eindelijk geboren zou worden.

Ik ging meteen pasfoto's laten maken en inkopen doen. Het kwam goed uit, dat Jet de bokkenpruik op had. We zeiden nauwelijks drie woorden de hele verdere avond. De volgende morgen was de toestand eender. Na het ontbijt zei ik 't haar. Ik zei: ‘Binnenkort ga ik een week of wat er tussenuit, naar Frankrijk. Nathusius is er reuze mee ingenomen, 't Wordt tijd, dat ik eens met wat anders kom aanzetten.’ Meer hoefde ik al niet meer te zeggen. Ze staarde me aan of ik gek geworden was en toen ze zag dat ik het meende, begon ze meteen te krijsen.

‘Als er wat is, gil je maar uit het raam naar je moeder, dat doe je toch altijd al. Sjef zal een wakend oog op je houden. Ik laat geld genoeg achter,’ zei ik, toen ze merkte dat schreeuwen en dreigementen geen indruk maakten. Ze begon meer en meer bij te draaien, toen het tot haar doordrong, dat ze niet werkelijk de baas was. Sterker, ze begon zelfs bang te worden. Ze kwam nog wel met wat ideeën over de hele buurt erbij halen en gewoon mee in de coupé gaan, maar dat was onschuldige kletspraat. Toen ik 's middags thuiskwam met pasfoto's en formulieren, was ze uit naam van haar moeder alleen nog maar bang, dat ik haar zou laten stikken. Ik zei, dat ze maar tegen haar moeder moest zeggen, dat je een man nooit op zulke ideeën moet brengen. Daar was ze de rest van de dag weer donders nijdig over, zodat ik rustig dat landschap kon afmaken en zelfs al een volgend opzette. De dag daarop schakelde ze meer en meer over op zelfbeklag en begon hevig te doen. Ze kwam ook weer met die ouwe truc van uit het raam hangen. Vanwege haar dikker wordende buik kon ze er niet meer zo ver uithangen als vroeger, toen je vanachter je ezel onder haar korte jurk haar benen en billen zowat helemaal zag zitten, maar met haar handen buiten het raam op de vensterbank geleund kwam ze toch nog een heel eind. Als ik dan na een poosje niet kwam, was er altijd iets in de straat te zien, waar ze tegen me over gilde. ‘Kom. 's kijken, Ar, zo lollig...’ Als ik dan bij het raam kwam zei ze: ‘Leun nog 's tegen me, net als toen...’ Deed ik het niet, dan begon ze te schelden of werd handtastelijk, al wat opgewarmd door de voorpret, deed ik het wel, dan zei ze dat ik nu ook door moest gaan. Nu haatte ik dat soms zo, dat ik haar met liefde uit het raam gedonderd had, vooral als ik voelde, dat ik toch haar willetje ging doen. En altijd die aanwijzingen en aanmoedigingen van haar, die hele santekraam van

woordjes en schunnigheden, haar hele eredienst van lekker-vies-doen-samen, haar dwingerige vraagjes. ‘Geniet je? Is dit lekker? Nou, zeg 's wat, of moet ik...’ En altijd dat vervloekte terugkomen op dingen, die ik ooit eens in een dolle bui gezegd had. ‘Je kijkt zo ontevreden, schat... je vindt het toch niet erg, dat ik er ook mijn pleziertje aan heb, wel? Je hebt zelf gezegd, dat dat zo hoort, weet je nog, toen die keer, dat...’

Toen ik Daphnes brief kreeg, met het adres van haar hotel, was het ergste achter de rug. Ik voelde me soms zo opgewekt als ik in jaren niet was geweest, soms ook neerslachtig en angstig. Als je in drift al eens iemand bijna vermoord hebt, dan ben je nooit helemaal zeker van jezelf. In de trein wist ik niet wat ik er van moest denken. Ik las Daphnes brief twee keer over, nog voor ik aan de grens was. Zij had zich erg uitgesloofd met vijf kantjes vol verhalen over musea, tentoonstellingen, interessante mensen, de zorgzaamheid van oom Nol, over vroeg naar de kooi om weer fit te zijn voor de volgende dag, en zo meer. De herinneringen aan de Kerkstraat en het vervelende afscheid van Jet begonnen te vervagen toen ik door België reed. Ik herinner me dat ik piekerde over een zekere parallel tussen Daphnes jeugd en de mijne, en vroeg me af, of zij zich ooit helemaal op haar plaats en gelukkig zou voelen in het andere milieu, dat haar nu net zo'n sprookje leek als het mij leek, toen ik veertien was. Alleen, zij was duizend keer bijdehanter dan ik op mijn veertiende was. Toen ik veertien was en Odette voor 't eerst van m'n leven aanschouwde...

2

Mijn vader was een godvruchtige boer met een kleine boerderij, die net genoeg opleverde om zuinig van te kunnen leven. Er waren oorspronkelijk vier kinderen. Twee meisjes stierven in hun kleuterjaren. Ik was de jongste, de lieveling van mijn sombere, rechtschapen moeder. Mijn broer was de aangewezen opvolger van mijn vader. Ik was een twijfelgeval, niet ongeschikt voor boerenwerk, maar ik was een van de beste leerlingen van de christelijke dorpsschool en het tekengenie van de buurt. In het land der blinden is eenoog koning.

Misschien zou ik het tot klerk op de Boerenleenbank hebben gebracht, als meneer Petersen zich niet in onze omgeving had gevestigd. Hij liet een oud boerenhuis dat aan het riviertje lag verbouwen en naar onze begrippen luxueus inrichten. Het dorp gonsde van de verhalen. Meneer Petersen was kunstschilder. Hij bezat een zekere vermaardheid en hij verkocht goed. Iedereen zag met zijn

gezonde boerenogen de lege doeken met de vrachtrijder uit de stad aankomen en na verloop van tijd vol geschilderd weer naar de stad vertrekken. Meneer Petersen leefde royaal. Hij was een forse, opvallend lange man met een grijze baard en een vriendelijk, vertrouwenwekkend gezicht. Terwille van zijn frêle vrouwtje, dat niet tegen de zeelucht kon, had hij zich in ons dorp gevestigd. Hij was gul en goedlachs, en kon met de stugge boerenbevolking opvallend goed opschieten.

Ik was elf jaar toen hij bij ons kwam wonen. Dat was in 1914. Iedereen riep er over, dat hij zo'n keurige man was, het tegenovergestelde van wat een kerks dorp van een kunstschilder verwachtte. Hij belaagde de maagden niet, hij leefde ordentelijk en vloekte niet, hij kwam over de vloer bij allebei de dominees zowel als bij de pastoor, ja hij kwam zelfs wel eens in de kerk, zodat zijn bekering alleen een kwestie van tijd was. Meneer Petersen was een zoekende ziel, zei mijn vader.

Meneer Petersen verdiende ze maar gemakkelijk, zeiden de boeren met begrijpelijke afgunst en bewondering, als ze hem met zijn Deense dog door de polders en langs het riviertje zagen zwerver Er kwamen deftige heren in koetsen en primitieve, doch zeer indrukwekkende automobielen bij hem op bezoek, kunsthandelaren en rijke verzamelaars. Zijn kapitale zeegezichten, landschappen en stillevens sierden de wanden van rijke koopmanshuizen. Meneer Petersen was de zoon van een Deens koopman, die zich indertijd in Nederland had gevestigd. Het dorp hoorde er van op, dat hij een piano, een bad, een muur vol boeken in vijf talen en kamers vol antiek en souvenirs van verre reizen bezat.

Toen meneer Petersen door bemiddeling van de bovenmeester werk van mij had gezien, kwam hij reeds de volgende dag bij ons aankloppen. Zijn machtig geluid vulde onze lage woonkeuken en popperige ‘mooie kamer’. De bedremmelde opmerkingen van mijn ouders over hun morele en godsdienstige bezwaren tegen kunstenaars beantwoordde hij met aanstekelijke lachbuien. Hij was een man die van aanpakken wist. De volgende dag kwam hij terug met onze eigen dominee, die alle bijpassende bijbelteksten en citaten van Kuyper leverde bij het betoog van meneer Petersen over van God gekregen talenten. Het was een genot, hem te horen oreren. Ik herinner mij nog dat hij betoogde, dat boer zijn, of koopmansknecht of een andere schraperige, geldgierige bezigheid veel meer pekelzonden bevorderde dan het dienen van de schoonheid... de schoonheid, die veel dichter bij God staat dan het bijeengaren van aards slijk. En de dominee citeerde bij elke hulpzoekende blik, die meneer Petersen in zijn richting wierp, enige passende teksten. Mijn moeder zei na afloop, dat een goede kanselredenaar aan hem verloren was gegaan.

Deze boeiende voorstelling zou mijn verstokte, bangelijke ouders nog niet tot

toestemmen gebracht hebben, als meneer Petersen niet zelf zo'n monument van rechtschapenheid en christelijke deugden was geweest, en daarbij zijn eigen brood niet zo goed had verdiend. Alle bijbelteksten en vroomheid ten spijt, was dit laatste voor mijn ouders het belangrijkste.

Ook al omdat de zaken niet slecht gingen op de boerderij (het was inmiddels 1915) mocht ik naar de (christelijke) mulo in het naburige provinciestadje. Ik gebruikte al mijn vrije tijd voor tekenen, schilderen, lezen en voor gratis onderwijs van meneer Petersen. Hij zou mij zover brengen, dat ik op de Academie niet in de eerste klas behoefde te beginnen. Ik had een hoekje in zijn atelier, waar ik altijd terecht kon als ik wilde werken, ook zondags, maar dat moest geheim blijven, want schilderen was ‘geen zondagswerk’ vonden mijn ouders. Overigens was ik een vroom jongetje, deed althans in angst voor de Here Here niet voor mijn ouders onder, maar in zulke dingen was meneer Petersen mijn leidsman. Dat werd hij in de loop der jaren meer en meer. Hij was geen fanaticus, die mij zo gauw mogelijk van mijn calvinistische obsessies wilde verlossen, integendeel waakte hij er voor, mij aan het twijfelen te brengen. Die twijfel kwam later toch wel.

Meneer Petersen had één zoon, een zwerfzieke beeldhouwer, die getrouwd was met een Franse vrouw. Dit echtpaar had een dochter, Odette, die ik kende van een paar amateurkiekjes en tekeningen, die bij meneer Petersen in de huiskamer te zien waren. Door de oorlog verdreven uit Frankrijk zwierf het echtpaar door Scandinavië, terwijl het dochtertje in Zwitserland op een kostschool was. Ik zag Odette voor het eerst van mijn leven kort voor de dood van haar grootmoeder. Grootvader Petersen had mij verteld, dat het gezin van zijn zoon die zomer herenigd zou worden en zich in het verre Amsterdam zou vestigen. Door de ziekte van de oude mevrouw Petersen waren ze die zondag in de zomer van 1917 naar mijn tweede thuis gekomen, de lange blonde beeldhouwer, zijn kleine, levendige, Latijnse vrouwtje en hun dochter Odette. Zij stoeide met grootvaders hond in de boomgaard aan het eind van de tuin, Odette van veertien. Ik stond met open mond te kijken en bloosde diep, toen zij haar donkere ogen op mij vestigde en het goudblonde haar met sierlijke gebaren achter haar oren streek. Zij was niet groot en nogal tenger. Zoals zij daar langzaam naar mij toekwam, leek ze mij van een bovenaardse schoonheid en liefelijkheid. Tot mijn opluchting kwamen haar grootvader en vader druk pratend op ons toe. Ik stotterde, struikelde en bloosde bij het voorstellen en het rondwandelen door de tuin. Zij praatten met hun drieën Frans en Nederlands door elkaar en hadden, ondanks de gedrukte stemming, met elkaar het soort plezier, dat mij van huisuit volslagen onbekend was.

Ik was volkomen overdonderd. Nog nooit van mijn leven had ik een meisje

gezien, dat in de verte met Odette te vergelijken viel. Evenmin was ik ooit verliefd geweest. Wel had ik thuis geleerd, dat je na je prilste kinderjaren geen gevoelens uit, die verband houden met tederheid, liefde, of vertedering, in tegenstelling tot gevoelens van haat, ontevredenheid, verachting, achterdocht en zo meer.

Deze eerste ervaring werd enkele dagen later overschaduwd door de dood van mevrouw Petersen en mijn eerste opstand tegen het calvinisme van mijn ouders. Zo er iemand in aanmerking kwam om naar de Hemel te gaan, dan was het naar mijn gevoel dit lieve vrouwtje, dat alle christelijke deugden in praktijk bracht die mijn ouders misten. Zij maakte nooit ruzie over onbenulligheden, zoals mijn ouders, zij kleineerde haar man nooit maar was integendeel zo lief voor hem, dat ik er in het begin van moest blozen, zij zat niet propvol ziekelijke angst voor rampen en tegenspoeden zoals mijn ouders, die deze met een gezicht van ‘had ik wel gedacht’ plachtten te begroeten, als ze ooit kwamen. De oude mevrouw Petersen straalde ondanks haar broze gezondheid en lichamelijk lijden een blijmoedig vertrouwen in het leven uit, die haar in mijn ogen tot een reeds bijna bovenaards wezen maakte.

Maar mijn ouders dachten daar anders over. Toen ik, om mezelf te bevrijden van de wurgend benauwende gedachte dat dit lieve wezen nu door de wormen werd opgegeten hardop zei, dat mevrouw Petersen naar de Hemel was, keken mijn ouders mij geschrokken aan. Ze wilden niet zo bot zijn met terstond vast te stellen, dat mevrouw Petersen naar de Hel gevaren was, ze wilden wel een kleine marge laten voor twijfelgevallen waar God op de Dag des Oordeels nader over zou beslissen, maar ik moest toch begrijpen... Was mevrouw Petersen bekeerd ? Was mevrouw Petersen *werkelijk* gelovig? Geloofde zij wat de Catechismus leerde? Was zij *uitverkoren*? Zij bad niet eens voor haar eten, zij viel zomaar aan (had de keukenmeid verklapt), zij zette nooit een voet in de kerk, zij bekommerde zich om God noch gebod. Nee, God was wel barmhartig, maar Hij was ook rechtvaardig. Hij vertoornde zich schrikkelijk over de zonden en de ongelovigheid en het veronachtzamen van Zijn geboden en inzettingen zoals omschreven in de Heidelbergse Catechismus. God was wel goed, maar niet gek! We waren allemaal in Adam verdoemd, en alleen de uitverkorenen gingen naar de Hemel. De rest moest eeuwig branden in de Hel.

En als meneer Petersen zich nu alsnog bekeerde tot het ware geloof, dan kwam hij later in de Hemel, terwijl zijn lieve vrouwtje voor eeuwig in de Hel brandde?

Wanneer ik twintig jaar ouder was geweest, zou ik gezegd hebben: als alle aardige mensen naar de Hel gaan en alleen vreugdeloze kibbelaars en bangebroeken naar de Hemel, laat mij voor de donder dan maar naar de Hel

gaan, daar moet het dan beslist leuker zijn. Maar als weerloze knaap van bijna veertien jaar kom je niet op zulke dingen. Ik zat gevangen in een web van angst, verdriet en twijfel, sliep en at slecht, verwaarloosde mijn huiswerk en voelde me doodongelukkig. Weekhartigheid was bepaald geen eigenschap van mijn ouders, kuren en kunsten behoorden tot de diep verachtelijke dingen, maar ik was er zo erg aan toe, dat zij zich zorgen begonnen te maken. Ik was in de greep van de Duivel. Zij verklaarden met gebroken stem, dat ze voor me zouden bidden.

Meneer Petersen haalde mij uit deze crisis. In de eerste plaats door de wijze waarop hij manmoedig de slag droeg, die hem had getroffen. Maar dat zou, volgens de mij bijgebrachte inzichten, nog door ‘verblindheid’ kunnen komen, waarbij ik dus eigenlijk de plicht zou hebben gehad hem te waarschuwen, dat hem na dit leven een zeer onaangename verrassing wachtte... dat een barse engel hem ruw in het gelid zou zetten bij de verworpenen, voor de afmars naar wat ik nu de gaskamers van het calvinistische Auschwitz zou kunnen noemen, samen met zijn lieve vrouwtje, dat ook het Teken van het Beest droeg, omdat ze met ‘Tak for alles’ inplaats van een passende bijbeltekst op de lippen overleden was. (Pas vele jaren later trof mij, na het bladeren in een dagblad uit die kringen, plotseling de overeenkomst in mentaliteit en ideeën, in groteske wreedheid en waanzin van Hitlers gaskamers en uitverkoren Herrenvolk, met die van Mozes en Calvijn over hun uitverkoren herrenvolkje en de rest der mensheid, de onbesneden of niet-calvinistische mensen vernietigen als ongedierte, bij Mozes zo gauw mogelijk, bij Calvijn na dit leven. Deze ideeën zijn even onmenselijk als die van Stalin, erger dan onmenselijk. En dat er een God zou zijn, die dat toejuicht, lijkt mij de ergste godslastering die er bestaat).

Meneer Petersen redde mij uit deze angsten door zijn voorbeeld en door zijn levenswijsheid. Wat ik dagelijks om mij heen zag, was volgens hem een Hollandse bloemlezing uit Calvijn, een onzuiver calvinistisch vernisje over de angsten en oerinstincten die terug te voeren waren op het geloof in Donar, het noodlot, de nationale God van de Joden Jehova, de nationale oppergod van de Grieken Zeus, en zo meer. Ik kón dit allemaal nog niet vatten, maar ik moest begrijpen, dat mijn ouders hun onchristelijke angsten geleerd hadden van hun ouders, die ze weer van de hunne hadden geleerd, en zo terug tot de Germanen, de Kelten, de Grieken en zo voort. De ideeën van Jezus, zoals die bijvoorbeeld in de Bergrede werden weergegeven waren niet alleen geniaal en onovertroffen, maar de mensheid stond, wat de verwezenlijking betreft nog steeds in de kinderschoenen. Daarom moest ik geduld hebben met mijn ouders, onderwijzers en dominee, want op mijn beurt was ik nog maar een knaapje dat haast nog alles moest leren van het leven, maar dat met de oprechtheid van kinderen en dronken mensen wel eens rake opmerkingen maakte. Ik moest het tere kind niet met het

vuile badwater weggooien en eerst goed weten, wat ik weggooide, voor ik het wilde opruimen; ik mocht wel critisch zijn en argwanend tegenover de door mensen uitgedachte wrede dogma's, maar voorlopig moest ik ogen en oren flink de kost geven en het er maar op houden, dat de door Jezus gepredikte God veel en veel liever is dan de mensen, een waarheid waar het calvinisme wel iets maar niet alles tegen kan hebben. Dat hij zelf niet aan Hel en Verdoemenis na, inplaats van tijdens dit leven geloofde, moest voor mij geen reden zijn om nu al in opstand te komen tegen het gezag van dominees en ouders...

Het was vooral het onuitgesprokene, het niet in woorden aan te duiden ‘iets’ achter zijn woorden, dat mij rustig maakte en mijn diepe wanhoop verdreef. Wellicht hielp mijn wanhoop de zijne verdrijven. Zijn haar verkleurde in korte tijd tot zilvergrijs en zijn lange gestalte werd wat gebogen, zodat men hem vrij plotseling zijn zestig jaren kon aanzien. Hij werkte minder dan vroeger en zwierf langer dan voorheen door de polders, bij slecht weer in een grote cape en rijlaarzen. Soms, onder het werk in zijn atelier, begon hij ineens over haar te praten of maakte een korte opmerking, waaruit ik vanaf de eerste lettergreep begreep, dat hij het over zijn overleden vrouw had. Ze waren bijna veertig jaar samen gelukkig geweest. Ik droomde, dat Odetje, als wij zestig waren, ook nog op mijn schoot zou komen zitten en door mijn haar zou strijken.

Mijn dromen over Odette waren toen nog in hoofdzaak kinderlijk. Ik fantaseerde over alle uiterlijke dingen met haar, zoals ik die bij het grijze echtpaar Petersen had waargenomen, dingen, die volstrekt contrasteerden met wat ik thuis van mijn ouders gewend was.

Bijna vanaf het eerste ogenblik dat ik Odette zag stond het voor mij vast, dat wij later zouden trouwen. Toen ik haar voor de tweede keer zag, kreeg dat geloof een geduchte knauw. Meneer Petersen was met Kerstmis, Pasen en Pinksteren naar Amsterdam geweest. In de zomervakantie kwam Odette drie weken bij hem logeren. De eerste week samen met haar ouders en daarna bleef zij alleen bij haar grootvader, wiens dienstbode nu verheven was tot huishoudster. Meneer Petersen begreep uit mijn vragen en opmerkingen wel, dat Odette diepe indruk op mij had gemaakt, maar hij maakte geen plaagzieke toespelingen op mijn verliefdheid.

De Odette van vijftien jaar was nog veel mooier dan de Odette van veertien. Zij was flinker en veel vrouwelijker geworden, al werd ze door haar ouders behandeld als een kind, als een capricieus, dartel, onnozel schaap. Ik wil niet beweren, dat zij dat niet was, maar zij was tevens een verwaand, verwend, plaagziek nest, dat met een pak op haar billen meer gebaat zou zijn geweest dan met de toegefelijke vertedering van haar ouders en grootvader. De jongejuffrouw wilde toneelspeelster worden en was aldoor in allerlei rollen. Zij verbeterde mijn

uitspraak van het Nederlands (om van het moeilijke Frans maar te zwijgen) bauwde mij na, haalde allerlei streken met mij uit, ging met mij wandelen en stoeide met mij.

Ik wist met mezelf geen raad. Ik wist geen raad met het vertrouwen, dat mijn afgod en Odettes ouders in mij stelden, het vertrouwen, dat zo ik dan al niet helemaal kinderlijk was, in elk geval in de omgang met Odette kinderlijk zou blijven. En Odette was koket en bij al haar dartelheid uitdagender en pikanter dan een hoer ooit kan zijn, alleen... al die dartelheid werd ‘gebracht’ met het air van: flinke jongens kunnen daar tegen. Maar ik kon er niet tegen, niet meer. Ik was bijna vijftien jaar, flink uit de kluiten gewassen, met al een zware stem en dons op mijn bovenlip. Op een keer droeg ze een luchtig zomerbloesje met een koordje dat de halsopening op een fatsoenlijk kiertje liet. We waren op het voetpaadje door de bosjes langs de rivier achter het huis en door een wilde stoeipartij was dat koordje losgeraakt. De jongedame haastte zich niet om het weer vast te maken. Ik kon gemakkelijk zo met haar stoeien, dat ik haar borsten zowat in hun geheel kon zien, en dat deed ik dan ook.

Ik haatte haar, door de ongekend hevige emoties die haar speelse lichaam mij bezorgde, door de wilde begeerten die ik alleen de baas bleef dank zij mijn schuchterheid en onervarenheid. Maar tegelijk was ik ontzettend verliefd op haar en bracht iedere minuut bij haar door die ik maar kon. Ik haatte haar vanwege de lage begeerten des vleses, die met de heftigheid van een bosbrand in mij woedden en nog in hevigheid toenamen als ik 's avonds eenzaam in mijn bed lag. En zij, dat stond voor mij vast, was alleen maar onnozel, zij was rein, kinderlijk dartel, ijdel en koket, maar besefte niet, boe ontzettend zij mij prikkelde.

Plotseling kwam het van alle kanten op mij toe: ik zag katten paren, honden paren, koeien, paarden, ik zag parende stelletjes in bermen van stille wegen. Op een maanlichte avond verraste ik mijn eigen broer met zijn meisje in onze schuur. Het had vroeger op de avond geregend, zodat het gras onbruikbaar was. Ik zag het meisje met verward haar en opengewoeld bloesje op haar rug liggen met haar rokken omhoog en haar broek uit. Voor ik mij walgend en geprikkeld afwendde zag ik haar benen opengaan en mijn broer, die zijn kleren had losgemaakt, zich met bronstig gesteun op haar werpen. Later klampte deze godvruchtige steunpilaar van de jongelingsvereniging mij aan en zei: ‘Je zegt toch niks hè? Nee, dan is 't goed. Zeg... als je 's avonds in bed eh... dat met jezelf doet, maak dan niet zo'n herrie met je bed. En doe het niet zoveel, anders raak je er aan verslaafd en dan krijg je ruggemergtering zeggen ze, en je kunt nooit trouwen. Maf ze.’

Ik sliep zowat de hele nacht niet. Odette vertrok de volgende dag. Zij vond dat ik zo vreemd deed. Zij dacht er juist over, vertelde ze, om mij op haar lijstje

van twaalf aardigste aanbidders te zetten, maar als ik zo raar deed, kwam ik gewoon op de grote lijst van vervelende aanbidders, ik moest het zelf maar weten... Dit soort praat hoorde er allemaal bij, bij de wereld van het onschuldige jonge meisje. Aanbidders, sprookjes, de prins harer dromen. En ik had me wel op haar willen werpen, haar bloes openrukken, haar kokette onderrok met kantjes tot bovenaan willen openscheuren. Maar in werkelijkheid beefde ik van schrik, toen zij een schram op haar arm kreeg bij het stoeien in de bosjes bij het rivierdijkje.

Grootvader Petersen weet mijn bleke gezicht en sombere buien aan kalverliefdessmart. Maar na enkele maanden onder vreselijke obsessies geleden te hebben, kwam ik er na lange tweestrijd toe, hem iets op te biechten van mijn drukkend geheim. Als hij er niet was geweest, zou ik die wurgende obsessies zeker tot mijn twintigste jaar gehouden hebben. Ik bad God dagelijks om vergeving en beloofde het nooit meer te doen, maar eenmaal warm geworden onder de dekens, kwamen de liederlijke visioenen vanzelf op mij af. Ik voelde me slap en moe, mijn gezicht en nek zaten vol puisten, mijn rug deed soms pijn en op een vreemd-zoele avond in oktober stierf ik bijna van angst, toen een onweersbui vlak bij de boerderij losbrak, nog geen tien minuten na een nieuwe zondeval met wulpse fantasieën. Nu was de Here God het beu! Een verschrikkelijke lichtflits, een knallende donderslag... daar ging ik ter helle! Ik schreeuwde als een bezetene. Mijn vader kwam het laddertje op en ik was zo van streek, dat ik hem bijna de waarheid had gezegd.

Meneer Petersen begon zelf over Odette. Ze had in een brief naar mij gevraagd en schreef, dat ze het schilderijtje, dat ik voor haar gemaakt had, boven haar bed had gehangen. Waarschijnlijk mompelde ik met neergeslagen ogen iets dat moest beduiden, dat ik haar onwaardig was. Meneer Petersen kwam bij me staan en klopte me bemoedigend op mijn schouder. Hij zei, dat het bij mijn leeftijd hoorde om deze dingen tragisch op te vatten. Zij had mij natuurlijk geplaagd, zo waren meisjes, misschien zelfs wat gekleineerd, ik was verliefd maar voelde mij een houterige jongen van het platteland, terwijl zij zo'n bijdehand ding was. Maar, ik had talent en ik ging wat doen met dat talent; daarmee -was ik met één slag een bijzondere jongen. Odette zou daar zeker niet ongevoelig voor blijven...

Toen hij merkte, dat ik nog even bedrukt keek, werd hij heel ernstig en zei, dat ik meer talent had dan hij, de bekende zee- en landschapschilder. Hij kende wel vele vooraanstaande moderne schilders, hij had prominente kunstbroeders in de belangrijke centra van Europa, maar zelf was hij maar een middelmatig schilder, te literair, te overdacht, te gelukkig. Het was niet de eerste keer, dat hij mij zulke dingen over zichzelf vertelde, maar hij had nog nooit gezegd, dat ik

begaafder was dan hij.

Ik glimlachte dankbaar, maar toen ik hem in de trouwe ogen keek, zo blauw, zo kinderlijk, zo nobel, begon ik te huilen en toen ik wat gekalmeerd was, stamelde ik mijn moeilijk onder woorden te brengen bekentenis: dat ik wegrotte door een geheime zonde waaraan ik verslaafd was, zodat ik nooit zou kunnen trouwen. (Hoewel God mij ernstig gewaarschuwd had, was ik enkele dagen later opnieuw met de gewoonte begonnen). Ik wachtte, met mijn gezicht in mijn handen, gelaten op zijn wederwoord. Het zou me niet verbaasd hebben als hij mij zijn huis uitgeschopt had. Geruime tijd bleef het stil. Toen tikte hij me op mijn schouder en zei: ‘Kijk me eens aan. Kijk eens naar me!’ Zijn stem klonk vriendelijk. Hij richtte zich in zijn volle lengte op en draaide rond als een danser. ‘Zie ik er weggerot uit? Ziet mijn zoon er weggerot uit? Zien je kameraden, je vader... Maar jongen, heb je dan geen vrienden waar je ooit eens mee spreekt over deze dingen? Leef je dan helemaal alleen?’ Het begon langzaam tot mijn versufte hersens door te dringen, dat ik blijkbaar niet de enige op de wereld was.

‘Maar ik doe het iedere avond!’ riep ik wanhopig uit.

‘Dat deed ik ook... als ik mij wel herinner wel een paar jaar. En begrijp je dan niet, als een jonge kerel getrouwd is, dat hij het dan ook iedere avond doet als hij de kans krijgt, zelfs meer dan dat? Dan raak je toch precies hetzelfde kwijt?’

Hij was niet zo'n nieuwlichter, die bij wijze van spreken nog applaudisseerde ook. Hij gaf mij flink op mijn donder. Ten eerste vanwege mijn zelfmedelijden en kortzichtigheid, maar ten tweede, en dat deed mij deugd, vanwege mijn slappe houding. Ik kreeg leefregels om de vloed van wulpse fantasieën te ontlopen en zelfbeheersing aan te kweken, en als ik het dan zo nu en dan helemaal niet meer kon verkroppen, dan een, twee, drie in godsnaam, kort maar krachtig en dan niet meer tobben. Maar vooral geen angst over wegrotten, want dat was belachelijke oudewijvenpraat. Ik moest weer rechtop lopen, een kerel worden.

Nog herinner ik mij het gevoel van opluchting, van onbeschrijfelijke vreugde, waarmee ik naar huis liep. Inderdaad praatte ik nooit met schoolkameraden over deze dingen. Een paar waren nog onnozeler dan ik en de gevorderde vuilbekken ontliep ik altijd. Ik was liever alleen.

Ik zag Odette terug met Pinksteren, Pinksteren 1918, tijd van voedselschaarste in de grote steden. Grootvader zond regelmatig pakketten. Odette was juist zestien jaar geworden. Een jongedame met opgestoken haar, nog wel schalks en gevat, maar rustiger en waardiger dan in de zomer van het jaar tevoren. Ik vond haar minder prikkelend, maar dat kan wel aan mijn ingetogenheid hebben gelegen. We stoeiden niet meer, zij trok niet meer aan mijn haar, we praatten over ‘mooie dingen’ en over de oorlog. In mijn kring was

men anti-Engels vanwege de Boerenoorlog en daardoor gematigd pro-Duits, terwijl de familie Petersen pro-Frans en fel anti-Duits was. We spraken over onze toekomstplannen.

Toen Odette in de zomervakantie vier weken kwam logeren, was ik geslaagd voor mijn mulo-diploma. Mijn broer was intussen als dienstplichtig soldaat onder de wapenen, zodat ik op de boerderij hard mee moest werken. Ik zag Odette regelmatig, maar telkens slechts kort. Bij het afscheid vertelde ze mij, waar grootvader bij was, dat ik op haar lijstje van zes aardigste aanbidders stond...

Het afscheid was niet voor lang. In september vertrok ik met grootvader Petersen en de ouderlijke zegenbeden naar Amsterdam. Met financiële steun van grootvader Petersen kwam ik in huis bij een bevriend beeldhouwer, een gearriveerd kunstenaar, die ik lichte hand- en spandiensten zon verlenen bij gipsgieten en dergelijke werkjes in ruil voor een goedkoop kosthuis en een hoekje in zijn atelier. Grootvader Petersen introduceerde mij bij talloze kunstbroeders en bij de baas van de Academie, die een oude vriend van hem was. Ook het huis van de jonge familie Petersen stond voor mij open. Mijn weldoener bleef nog een paar weken in Amsterdam en toen hij vertrok begon ik mij al een beetje op mijn gemak te voelen in de overdonderende grote stad. Ik werkte als een paard. Iedereen was aardig voor mij. Ik was de jongste van mijn klas en blaakte van eerzucht en leergierigheid. De eerste maanden van mijn verblijf in Amsterdam was ik elke zondagavond te gast bij Odette thuis. Tot mijn spijt was ik zelden de enige gast. Het duurde niet lang of ik kwam 's middags al; dat bespaarde mij de Heidelbergse Catechismus. Daar moest ik dan altijd aan denken, als men voor de maaltijd even stil was om de jonge gast gelegenheid te geven zijn gebedje te doen. Ik hield die gewoonte met mijn gastheren en gastvrouwen in stand tot de dag nadat ik Odette had verleid, dat was kort voor ik negentien jaar werd en mijn eerste prijzen won.

Als ik nu denk aan de vijf mede-caveliers van Odettes lijstje is het niet, om hen de schuld te geven, hoewel het zonder hun bestaan zeker langer geduurd zou hebben...

3

In het tweede jaar van mijn verblijf in Amsterdam groeide uit de losse vrienden, kennissen en aanbidders van Odette het Clubje van Nol. Odette was onze Muze. We kwamen wekelijks met ons zessen bij de familie Petersen, maakten muziek,

debatteerden en maakten Odette in alle onschuld het hof. We gingen ook wel gezamenlijk naar concerten, toneelvoorstellingen en tentoonstellingen. Odette nodigde wel eens een vriendin uit, maar dat was zelden een succes, omdat andere meisjes volkomen door Odette overschaduwd werden. Zij bezat een bijzonder talent voor de rol: middelpunt van een groepje galante jongemannen te zijn, ieder afzonderlijk te animeren, het gevoel te geven, dat zijn aanwezigheid en aandacht op prijs werden gesteld, maar vooral zijn complimentjes en attenties, als die tenminste origineel waren. Zij prikkelde ons tot prestaties, als zangers, als briljante kletskousen, als debaters, als verzinners van grappen en pretjes, maar ook tot serieus werk.

Nol, Louis en Henri waren enige jaren ouder en levenswijzer dan ik; zij waren student en, evenals Peter en Frits, van rijke of gegoede ouders. Ze waren alle vijf enigszins of nogal fattig, geaffecteerd en jolig. Peter en Frits zaten bij mij op de Academie; ze waren beiden een jaar ouder dan ik. Peter wilde architect worden en Frits kunstschilder net als ik.

Frits was mijn speciale vriend. Zijn ouders waren ook kerks en in de eerste jaren voelden Frits en ik ons de evangelisten, die de andere leden van het clubje wilden bekeren. Odette en haar ouders onderhielden nog enige vage banden met de Vrijzinnige Waalse kerk. Maar vooral het oudste driemanschap van de club, Nol, Louis en Henri ‘leefden maar raak’, zoals Frits en ik dat noemden. In het begin van onze vriendschap deden deze vertegenwoordigers van ‘de wilde na-oorlogse jeugd’ nogal geheimzinnig over hun uitspattingen, maar op den duur maakten ze er voor ons geen geheim van, dat ze avontuurtjes hadden met meisjes, die de liefde nogal licht opvatten en ook wel feestjes hadden, waar het loszinnig toeging.

Nol en Odette waren de enige Amsterdammers. De rest van ons woonde in Amsterdam ver van huis en haard. We kwamen ook wel eens bij Nol thuis, met of zonder Odette. Nols vader was kunsthandelaar en stelde levendig belang in Frits en mij. Hij was niet zo rijk en machtig als Nol later, maar kon toch al heel wat werk aan. De vader van Nol was een verfijnde man, nog fattiger dan de jongelui.

Het waren jaren van stormachtige levensvreugde, wilde vervoering, van hongerig zoeken en ontdekken, maar ook van het ineenstorten van illusies en luchtkastelen. Ik kwam geleidelijk los van de obsessie, dat een alomtegenwoordige calvinistische God aldoor oplette, wat de jongeling Arjen uitvoerde. Toen ik voor het eerst op zondag, de Dag des Heren en der Verveling, een concert bijwoonde, voelde ik mij na afloop onbehaaglijk. Een paar jaar later moest ik lachen, als ik de Ouverture Egmond of een ander muziekstuk hoorde, dat mij aan dat eerste zondagsconcert en mijn gevoelens van toen herinnerde.

Om mijn ouders niet te kwetsen liet ik hen onkundig van mijn veranderde inzichten. Ik leefde ordentelijk, werkte hard en de berichten die zij over mij ontvingen waren gunstig.

Begonnen als zendeling, die boetepreken hield tegen Nol en de zijnen, eindigde ik met zelf Multatuli te lezen en te waarderen. De zendeling aanbad de afgoden, die hij wilde vernietigen. Met Frits ging dat evenzo. Hij was de mooie jongen van het gezelschap en een tamelijk geëxalteerd type. Als dominee zou hij veel succes gehad hebben, vooral bij smachtende meisjes en vrouwen. We noemden hem wel ons schoothondje, omdat hij zo meisjesachtig lief was. Met hem deed Odette wel eens wat aanhaliger dan met ons. Op den duur begon zij met ons allemaal wat aanhalig te worden, maar dit bleef altijd ‘binnen de grenzen der onschuld’. Wij spraken nooit met haar over dit onderwerp, behalve dan in zeer algemene termen. Er was een stilzwijgende verstandhouding. In het begin was er nog wel enig ouderlijk toezicht, maar Odettes vader en moeder, die weinig honkvast waren, begrepen spoedig, dat wij gezamenlijk over de zedelijkheid waakten.

Voor een vriendelijk gezind buitenstaander was deze vriendschap van zes jongens en een meisje een lief sprookje, van een onschuld waar alle ouders van dromen. De werkelijkheid was minder stichtelijk, de werkelijkheid van de keerzijde der medalje. Vooral het oudste drietal hing de oude Franse moraal aan, dat meisjes bewaard moeten worden om mee te trouwen; als een jongeman seksuele behoeften heeft, dan zijn daar vrouwen voor waarbij men terecht kan. Die vrouwen waren dan in dit geval halve lichtekooien, studentenliefjes uit het randgebied van de prostitutie, want voor gewone hoeren waren de heren te fijn gebouwd.

Zelfs grootvader Petersen wist mijn verontwaardiging over deze dubbele moraal slechts te beantwoorden met een glimlachend schouderophalen en de bestraffing: wie zonder zonde is werpe de eerste steen. Vervolgens lachte hij bulderend toen hij uit een opmerking van mij begreep, dat naar mijn mening een respectabel meisje geen seksuele begeerte behoort te bezitten. Volgens hem sierde het zowel een meisje als een jongeman als men zelfbeheersing toonde, maar als je niets bezat kon je ook niets beheersen en zou een ‘respectabel meisje’ alleen maar een pop met zaagsel zijn. Hij vond dat clubje van ons prachtig en raadde mij, toen ik hem aan mijn verliefdheid herinnerde en hem mijn onvoldaanheid bekende, deze zelfbeheersing nog maar wat vol te houden. ‘En *als* je een onervaren meisje wilt veroveren, beste jongen, vergeet dlan nooit één ogenblik, dat tact en zachtheid de sleutels tot haar hart zijn...’

Goede grootvader Petersen overschatte mij. Hij hield geen rekening met de mogelijkheid, dat deze wijsheid door een zwakkeling als ik misbruikt zou

kunnen worden. Ik was verontwaardigd over het gedrag van Nol, Louis en Henri, die met dezelfde lippen waarmee zij lichtekooien kusten broederlijke zoentjes op Odettes wangen en voorhoofd drukten, die met dezelfde monden waarmee ze galante complimentjes over Odettes toilet, kapsel of eerste toneelrolletjes zeiden, meisjes van laag allooi aanhitsten tot geile kunsten... maar zelf was ik evenmin brandschoon. De afleidingskunstjes van grootvader Petersen hielpen wel iets, maar waren niet afdoende. Ik keek meer naar aantrekkelijke meisjes dan goed was voor mijn gemoedsrust en fantaseerde heel wat af als ik in bed lag. Op een keer liet ik mij meetronen naar een atelierfeest, dat ik na enkele uren blazend van verontwaardiging weer verliet, maar ik had intussen ijverig stof opgedaan voor weken wellustige fantasieën. De druiven waren te zuur. Ik was alleen maar een bange, schutterige jongen van achttien jaar, die niet wist waar Abram de mosterd haalde.

De dienstbode van mijn gastheer verloste mij tenslotte van deze schutterigheid. Ans was de kinderloze weduwe van een in de wereldoorlog omgekomen zeeman. Zij was ongeveer dertig jaar, niet mooi maar zeker ook niet lelijk, maar voor mij nauwelijks aantrekkelijk. Ans had een goed gevormd lichaam en poseerde wel eens voor de meester. Ik kon goed met haar overweg en zat graag bij haar in de keuken te praten, waar ik mij meer thuis voelde dan in de overladen salon, en zij moederde over mij. Ans was lang niet dom. Zij had meer hersens dan haar mevrouw, die keukenmeidenromans met een vaag christelijk tintje schreef, en voor Kunstenares speelde. Dit laatste dank zij machtige relaties met redacteuren van kranten, die haar produkten vriendelijk beoordeelden en haar portret in de krant zetten toen zij vijftig was geworden. Toen Ans en ik wat vertrouwelijk werden bekende ze mij, dat die romans haar aan het lachen maakten. Ans was een vurig socialiste, die vergaderingen bezocht en actief propaganda maakte. Zij was zo verstandig en eerlijk, dat ze mij ook bekend heeft dat die vurigheid en die propaganda voor een belangrijk deel vervanging van de man waren...

Ik leerde heel wat van Ans. We lazen een tijdlang dezelfde boeken. Zij waardeerde en critiseerde mijn werk, waar ze overigens weinig kijk op had. Voor de meester, een Rodin-epigoon, had zij diep respect. Hij was een beste man, die mij met rust liet. Die hand- en spandiensten bestonden in hoofdzaak in onze verbeelding: hij wilde van grootvader Petersen geen kostgeld voor mij aannemen. Ik vertelde Ans geleidelijk al mijn zielsgeheimen, behalve dat ik haar wel eens in mijn wulpse fantasieën betrok, maar dat beschouwde ik als een bijkomstigheid. Zij waardeerde het, dat ik niet ‘groos’ werd door mijn succesjes en mijn omgang met de deftige heertjes van het Clubje van Nol. Met haar kon ik naar hartelust theoretiseren over de dubbele moraal, die zij verachtte als typisch

kapitalistisch. We leefden aan het begin van de roerige twintiger jaren. Ans was voorstandster van kameraadschap in de liefde; het stadhuis kwam in de tweede plaats. Als een jongen en een meisje, een man en een vrouw samen behoefte hadden aan hetzelfde, waarom zou een mens dan armoe lijden, als het niet ten koste van anderen ging? Er was jandorie al armoe genoeg op de wereld! Zelfbeheersing? Prachtig, als die diende om de maatschappij vooruit te helpen; in een goede samenleving kon niet iedereen doen waar ie zin in had, dat spreekt. Maar wat had dat in vredesnaam met ons onderwerp te maken? Je moest een ander niet lastig vallen, of een goed huwelijk kapot maken, maar zij had dan ook gezegd: als een jongen en een meisje, een man en een vrouw samen behoefte hebben aan hetzelfde... enzovoort.

Zij was wel een revolutionaire, maar in dit geval bewees ze, dat ze ook heel geduldig aan de evolutie van iets kon meewerken. Bij volgende gesprekken verwarde ik mij hoe langer hoe meer in mijn eigen gezwets, en moest het hoge woord er wel uitkomen, dat ik zelf gloeide van verlangen om man te worden. Ans had Odette wel eens met ons samen gezien. Een enkele keer was Odette wel eens bij mij wezen kijken. Ans begreep best, dat ik verliefd was en Odette begeerde. Toen ik haar dat nadrukkelijk vroeg verklaarde zij, dat het voor een poosje wel aardig was, zo'n groepje, maar dat het in de aard van de beestjes lag, dat wij met ons zessen zouden vechten om dat ene meisje, dat zich koningin voelde.

Zij was notabene bijna negentien jaar! Ze moest toch begrijpen, dat ze niet aan de gang kon blijven met ons op te warmen en net te doen of ze van de prins geen kwaad wist... Ik haastte mij te verklaren, dat het er eigenlijk maar drie waren, Nol, Louis en ik, maar dat wij drieën inderdaad gek op dat meisje waren. De andere vonden haar lief, maar droomden er niet zo van om haar te bezitten. Dit waren wij de laatste tijd door bedekte opmerkingen en toespelingen van elkaar te weten gekomen.

Wat moest ik doen? Ans raadde mij verontwaardigd af, Odette de waarheid te zeggen over Nol en Louis, zoals ik in gedachten al tien keer had gedaan. Dat was laf, onkameraadschappelijk en nog dom ook. Want wat dat meisje, misschien zonder het zelf te beseffen zocht, dat was een vent. Afgezien van het verachtelijke van die ouderwetse kapitalistische moraal, waren Nol en Louis heel wat meer vent dan ik. Misschien zou die Odette het nog prachtig vinden ook, dat die twee durfden wat ik niet durfde...

Niet durfde ? Zij lachte mij vierkant uit en spotte met wat zij mijn opgeblazen verontwaardiging noemde. Daar wrong de schoen en nergens anders, ik durfde niet, ik bang was van vrouwen... Toen won haar medelijden het van haar vrolijkheid, dacht ik, of was het alleen haar geslepenheid? Hoe dan ook, ze zei,

dat het toch zo eenvoudig was, om over die angst heen te komen. Plotseling bloosde ze en zei: ‘Ik zou je er binnen 't half uur voor altijd vanaf kunnen helpen.’

Ze keek mij recht in mijn gezicht met haar lichtblauwe ogen. We zaten ieder aan een kant van de keukentafel. Ik bloosde, knipperde met mijn ogen en stamelde, dat ik dat helemaal niet wilde, dat ze niet boos moest zijn, dat ik haar een bovenste beste vond, maar dat ze mij helemaal niet op die manier aantrok.

Zij zat met haar ellebogen op het tafelblad, haar gezicht beschenen door het felle electrische peertje dat schuin in de muur tussen ons in stak. Ik verbeeldde mij, dat ze naar me staarde zoals een slang naar een bang vogeltje. Het zweet brak mij uit.

‘Wedden?’ zei ze met een dwingende glimlach. ‘Wat kan je gebeuren? Ik bied je iets aan, waar je me je hele leven dankbaar voor zult zijn als je geen huichelaar bent.’

Ik droeg nieuwe bezwaren aan, sprong op en begon te ijsberen. Ze zou het me zo gemakkelijk mogelijk maken, zei Ans. Ik hoefde alleen maar stomweg in mijn bed te gaan liggen, als ik erg dapper was liefst met niets aan. Het licht uit en mijn ogen dicht. Dan zou ze bij me in bed komen en niks bijzonders doen, alleen maar als een braaf meisje wat tegen me aan liggen, me een beetje aaien misschien en als ik binnen het half uur niet een ander mens was, zou ze weer stil weggaan, me niets verwijten, me niet plagen. Nou? Ik haalde mijn schouders op en zocht wanhopig naar nieuwe argumenten.

‘Schiet op,’ zei Ans, ‘en ga je eerst wassen, want je stinkt van angst. En morgen stink je van verwaandheid, let op mijn woorden!’ Ik durfde haar niet aan te kijken. Zij bleef op een veilige afstand van mij. Suf gepraat en trillend van angstige opwinding liep ik de trap op. Om tijd te winnen ging ik eerst uitvoerig in bad. Zo'n wijf! dacht ik. De heer en vrouw des huizes waren uitgerekend een dag of wat uit logeren. Ik kon wel kotsen als ik er aan dacht wat Ans met mij wilde. Was zij helemaal gek geworden? Deed ze daarom soms zo lievig en streek wel eens over mijn haar? Straks kreeg zij een kind van mij en wat dan? Ik loerde wel eens naar haar, als zij blazend van de warmte over de wastobbe gebogen stond en haar bloes flink kierde, maar dit! Zou ik werkelijk in opwinding raken? Nu voelde ik alleen walging. Waarom nam ik niet de benen? Waarheen? Iedereen zou me uitlachen. Ik voelde me ineens verschrikkelijk eenzaam, toen ik eindelijk bevend in het warme bad stapte. God, help mij! God help mij? God was wel wijzer, als er een God was. Mijn verdiende loon. Alle engelen sloegen zich op hun knieën van het lachen, als er engelen waren. Die Arjen, wat een mop! Als ie alleen in bed ligt, is ie zo dapper en woest! Scheurt meisjeshemden en broeken van onwillige maar zeer opwindende lijven en gaat te keer als een stier. Kijk nou

eens. Hij zit bloot in bad en kijkt angstig naar de deur omdat ie voetstappen hoort. Hij zucht opgelucht omdat de deur op slot is. Want stel je voor dat ze je naakt zag, wat een angst! Zelf vindt hij het gewoon om naakte mensen te tekenen, als hij maar niet zo voor de klas hoeft te staan.

Wat is dat? Een briefje onder de deur... Ik stapte druipend uit het bad en griste het van de grond. Liet ze het afweten? Waren mijn gebeden verboord? ‘Schiet op. Doe er talkpoeder op.’ Ik vloekte. Leuk bitter gevoel in je mond, vloeken. Schiet op, doe er talkpoeder op. Anders nog iets van je dienst?

Een kwartier later lag ik rillend onder de dekens. Het was een frisse mei-avond. De klok sloeg tien uur. In de verte begon het carillon te spelen. Wie gaat mee gaat mee over zee, hou je roer recht. Tien uur. Zou ik om half elf een man zijn? Waar bleef die meid nou? God, laat haar niet komen! De deur ging eindelijk open. Ans schuifelde voorzichtig op de tast naar mijn bed. Ik hoorde haar nachtpon ritselen en over haar hoofd gaan. Gelukkig was het een frisse meid, troostte ik mezelf, ze had zelfs ideeën over hygiëne en zo. Toen zij de dekens opsloeg en zwijgend naast mij schoof, kroop ik zover mogelijk opzij in het smalle bed, half met mijn rug naar haar toe.

Haar handen gleden strelend over mijn schouders en trokken mij met zachte drang terug, zodat ik plat op mijn rug lag. Ik voelde mij helemaal leeg en gevoelloos. Zij ging op haar zij naast mij liggen, bijna zonder met haar lichaam het mijne te raken. Haar handen streelden heel zacht en vriendelijk mijn hals en borst. Voorzichtig drukte zij haar warme lichaam tegen mijn flank. Ik voel niks, dacht ik triomfantelijk. Tot heden gebeurde er niets weerzinwekkends ook. Ik werd wat rustiger en grinnikte een beetje, toen haar vingers mijn tepeltjes streelden, waarvan ik mij altijd had afgevraagd wat een man daar eigenlijk mee aan moet. Dit strelen bleek een prettig gevoel te zijn, vooral toen zij dit combineerde met het liefkozen van mijn hals met haar lippen. Er ging een aangenaam loom gevoel door mij heen. Haar handen gleden terug naar mijn schouders en pakten mij wat steviger beet. Nu streelde zij mijn bovenlichaam met het hare. Ik voelde haar zachte borsten over mijn harde borst gaan, zacht, strelend, zacht, zacht. Zij was helemaal zacht, haar buik, haar schoot, haar benen die over de mijne aaiden, vaneen weken en mijn benen tussen zich in namen. Haar hele lijf, zacht, beweeglijk, liefkoosde en drukte het mijne.

Maar dit was om gek te worden! Was ik dat, die zo hijgde? Zij drukte haar tanden luchtig in mijn schouder en nek. Haar mond klom zoenend door mijn hals naar mijn mond. Toen ik haar tong als een warm dier in mijn open mond voelde bewegen, ging er een schok van opwinding door mij been. Ik voelde dat mijn werkeloze handen over haar rug en billen gleden, dat mijn armen haar beweeglijke, wonderlijk zachte en toch stevige lichaam omknelden. Mijn hart

hamerde in mijn borst of het zon springen en mijn lichaam en benen kronkelden en trilden van opwinding en genot. Ik voelde dat ik probeerde haar lichaam om te draaien en onder het mijne te krijgen. Ans lachte met een vreemde lach en hield mij nog minuten lang met inspanning van alle krachten gevangen, terwijl mijn opwinding door deze worsteling naar hoogten steeg, die ik in eenzaamheid nooit had bereikt.

Eindelijk gaf zij toe en draaide, met haar armen stevig om mij heen, op haar rug. Wat nu? Maar voor ik tijd had om mij belachelijk te voelen, trok zij haar knieën nog verder omhoog en naar buiten en leidde mij met zachte hand binnen, een handeling, die ik met een schreeuw van opwinding beantwoordde. Een woeste drift deed mij hijgen en steunen als een bezetene. Een ondragelijk en tegelijk ongekend zoet gevoel van opwinding en spanning zweepte mij op tot brute kracht. Ans liet zich ook niet onbetuigd, zoog mijn tong in haar mond, wrong haar borsten tegen mijn borst en deed met haar handen al het mogelijke om mijn dolle drift nog groter te maken. Toen ik voelde dat het hoogste hoogtepunt naderde wilde ik, plotseling het verbaal van mijn broer indachtig, terugtrekken, maar zij sloeg haar benen om mijn lichaam en stamelde: ‘Hoeft niet. Doorgaan...,’ de rest van haar woorden ging over in gesteun. Uitzinnig van opwinding drukte ik mijn tanden in haar schouder, omknelde haar lendenen alsof ik haar wilde vernietigen. Toen kwam eindelijk de verlossing uit deze razernij.

Wat overbleef was een blijde verbazing, een gevoel van ongekende voldoening en trots.

‘Schat,’ fluisterde zij, toen we op ons zij gingen liggen. Ze streelde mijn haar en trok mijn gezicht tegen haar hals.

‘Krijg je... krijg je nu geen kind?’ vroeg ik.

‘Nee, nu niet. Laat dat maar aan mij over. Hoe voel je je nu?’

‘Heerlijk. Dank je wel. Ik ben er helemaal ondersteboven van. Het is niet onder woorden te brengen.’

‘Goed. Luister!’

De klok beneden sloeg half elf. Het carillon speelde het halfuursdeuntje. Ik kroop zuchtend nog dichter tegen haar aan en sliep weldra als een kind.

Odette was bij mij. Ik lag thuis in bed, in mijn zolderkamertje. Er was niemand thuis, alleen wij tweeën. Het was zomers warm. Odette kroop naakt tegen mij aan. Haar mond zoog op mijn tepeltjes en haar handen liefkoosden heel zacht mijn schoot, speelden daar met mij, wilder en wilder, ontzettend opwindend. Haar zachte blanke lijf drukte liefkozend op het mijne, haar zijïg zachte benen wreven over de mijne, gleden open. Haar mond... Maar dit was geen droom! Toch, toch! Ik hield mijn ogen stijf dicht terwijl ik hijgde van opwinding. Toch! Dit waren Odettes handen die mijn billen omhoog drukten. Dit

was haar schoot die verlossing zocht van lang opgekropte verlangens bij mijn schoot. Dit waren haar borsten die ik in mijn handen nam en onstuimig streelde; dit was haar bovenlichaam, dat zich een eindje oprichtte om mijn bezige handen vrij spel te laten. Heel geleidelijk steeg onze vervoering naar een hoogtepunt, steeg nog meer, werd nog stormachtiger. O, laat dit nog duren, o...!

Toen zij van mij afgleed en met haar hoofd op mijn borst lag na te hijgen, fluisterde Ans: ‘O schat, o lieve jongen, wat doet dat een mens goed hè?’

‘Ja. Ik wist niet dat het zo was. Ik wist niet dat het zo kon zijn.’

‘Ik ook niet, toen ik achttien was.’

‘Wanneer wist je het dan wel?’

Ik hoorde en voelde haar zachtjes lachen. ‘Toen ik achttien was, bijna negentien, net als jij.’

We streelden elkaars gezicht, hals en rug.

‘Had je er toen ook zo naar verlangd?’

‘Niet zo als nu, want ik wist niet wat het was...’

‘Hoe laat zou het zijn? Daar straks sloeg de klok één keer.’,

‘Half vier. Ik werd even voor drieën wakker.’

‘Gelukkig. Wat ga je doen?’

‘Mijn eigen bed opzoeken.’

Ik greep haar stevig vast en zei: ‘Ga niet weg.’

‘Het is verstandiger dat ik nu ga. Eerst wil je niet dat ik kom en nu wil je niet dat ik ga. Morgen is er weer een dag.’

‘Echt?’ Ik vocht tegen mijn slaap.

‘Ja, heus.’

‘Goed.’

Ik liet haar los. Zij zoende mijn mond. Ik kuste haar terug en wenste haar welterusten. Nog even dacht ik na over het geval van mijn broer, die, nog voor hij twintig was, moest trouwen ‘uit zedelijke plicht’. Dat hield in, dat hij voor de kerkeraad zijn zonde tegen het gebod: gij zult niet echtbreken, biechtte en berouw toonde. Daarna werd hij dan kerkelijk in de echt verbonden. Toen ik hem onder vier ogen vroeg, boe dat nu allemaal zo gekomen was legde hij mij uit, dat hij altijd ‘voor het zingen de kerk uitging’, maar ja, als 't erg prettig ging vergat je dat wel eens. De vrouw van achttien, waarmee hij trouwde, was overigens niet het meisje waarmee ik hem in onze schuur had gezien. Drie maanden na de trouwdag was ik oom... Toch eens nauwkeurig bij Ans naar vragen, dacht ik, voor ik insliep.

De volgende morgen kwam ik te laat op de Academie. Ans bracht mijn ontbijt op bed. Ik wilde wel meteen weer beginnen, maar zij vluchtte lachend weg. Haar voorspelling was maar al te waar. Ik voelde mij zo trots als een groot veldheer

die zegevierend van het slagveld komt. Ik zag Ans nu met geheel andere ogen. Mezelf ook trouwens. Met deze handen had ik echt vrouwenborsten gestreeld, niet voor de duizendste keer in gedachten, maar echt, echt! En deze benen... Ik was dronken van vreugde. Om twaalf uur fietste ik als een bezetene naar huis, zag Nol in de verte lopen en kwam daardoor op het galante denkbeeld, bloemen voor Ans te kopen van mijn laatste zakgeld. Ik wilde met die bloemen de keuken binnen stormen, maar op het laatste ogenblik drong het geluid van stemmen tot mij door. Daarom zocht ik een vaas en zette de bloemen bij haar bed. In de keuken zaten twee huisschilders hun brood te eten. Ze krasten wel spoedig op, maar liepen in en uit.

‘Ik heb een verrassing op je kamertje gezet,’ zei ik tegen Ans, die mijn woede over de huisschilders met plaagzieke blikken beantwoordde. Ik speelde met de gedachte, dat we best samen even naar die verrassing konden gaan kijken, maar Ans sneed mij de pas af door mij aan het eten te zetten en onopvallend naar boven te sluipen. Toen zij weer te voorschijn kwam leek haar anders wat harde gezicht tien jaar jonger geworden. Zij bloosde een beetje en haar ogen straalden.

‘Je bent een lieve jongen,’ zei ze en bleef in de deuropening staan.

‘In gedachten zoen ik je.’

Ik stak smekend mijn handen naar haar uit, maar zij schudde glimlachend haar hoofd. ‘Vanavond,’ zei ze, ‘je komt maar zo gauw mogelijk naar huis.’

De wekelijkse avond bij Odette! Als ik eens niet ging? Maar bij het avondeten wilde Ans daar niets van weten, zoals ze ook mijn handen ontvluchtte met het argument: ‘Bij mij is het alles of niets. Ik hou niet van half of haastig werk.’

Wat haar niet verhinderde om bij de afscheidszoen haar lichaam tegen het mijne te drukken. ‘Kijk nou eens,’ zei ik klagend, ‘zo kan ik daar toch niet aankomen?’

‘Als je 't uit je gedachten zet is dat wel over eer je daar bent,’ zei Ans luid lachend.

‘Hoe flik je hem dat... uit je gedachten zetten?’

Ze duwde mij lachend de deur uit.

Odette keek mij enige malen opmerkzaam aan die avond. Zij was mooier en guitiger dan ooit. ‘Du bist wie eine Blume’. Die regel zong ik van harte en keek hongerig naar haar mooie blanke hals en het rijzen en dalen van haar maagdelijke borst. Zij bezat alles wat Ans had, bijna even volwassen, maar mooier. Juist die avond haalde ze het in haar hoofd een dans voor ons te doen (zij kreeg ook balletlessen) in een costuumpje, dat niet al te veel te raden overliet. Henri begeleidde de dans op de piano, uit zijn hoofd, om niets te missen, met fouten. Ik verbaasde iedereen met mijn gevatheid en verzon een

uitvlucht om het eerst te vertrekken. Er brandde licht in de keuken, toen ik thuiskwam, maar Ans was nergens te zien. Op de keukentafel lag een briefje, waarop met grote letters stond: ‘Arjen! Nu zit ik in bad.’ Er lag een stompje potlood bij. Toen ik het pakte en het briefje omdraaide, las ik op de achterkant: ‘Ja, ik schiet op. Ga maar gauw onder de wol.’

Ik deed het licht in de keuken uit en stormde lachend de trap op. Ineens zag ik mezelf daar de vorige avond lopen. Er kwam een dik gevoel in mijn keel, terwijl ik me tegelijk zo licht als een' veertje voelde. Wat een prachtmeid!

Ik liep zingend en kwajongensachtig stampend de badkamer voorbij. Toen ik in bed lag liet ik het licht aan en hield mijn handen boven de dekens. Behalve een licht en blij, had ik ook een plechtig gevoel. De belevenissen van de vorige avond en nacht waren niet toe te schrijven aan een roes die men later betreurt, niet aan zwakheid, maar aan moed, niet aan vluchtige nieuwsgierigheid, maar aan kameraadschap die in de nood geboren was.

Ans sloop niet binnen als een schuwe zondares, die zich gaat overgeven aan doemwaardig dierlijk genot, neen, zij schreed waardig en tegelijk opgewekt binnen, slechts gekleed in haar mooiste hemd met kantjes, een hemd dat losjes om haar lichaam en dijen hing en van voren omhoog werd getild door haar trotse borsten. Haar blonde haar, dat ik altijd in een piekerige knoedel had gezien, stroomde dof glanzend over haar halfblote schouders. Onze verstandhouding was onbegrijpelijk goed. We hadden beiden tientallen dingen kunnen doen, die de sfeer hadden kunnen bederven, maar zonder woorden gebeurde er precies wat nodig was voor de juiste stemming.

Zij kwam langzaam naderbij, haar gezicht was ernstig, verlangend, haar half open lippen en haar ferme, stappende benen spraken van nauwelijks te bedwingen hartstocht. Ik keek met open mond, zonder schaamte voor het verlangen dat uit mijn ogen straalde. We spraken geen woord. Ik stak mijn handen uit en streelde haar benen terwijl zij naast mij stond. Zij geurde naar frisse zeep. Ik richtte mij een eindje op en keek met welgevallen langs haar stevige dijbenen omhoog, terwijl mijn handen liefkozingen uitvoerden waar ik al jaren van had gedroomd. Dit was een van de gelukkigste en opwindendste ogenblikken van mijn leven.

Toen schopten mijn voeten de dekens weg. Ik voelde haar blikken liefkozend over mijn naakte lichaam gaan. Haar handen grepen mijn hoofd. Zij knielde boven mijn gezicht neer en zei zacht: ‘Dit hoort er ook bij, dit is heel goed,’ en fluisterde aanwijzingen en aanmoedigingen. Daarna gingen haar handen en gezicht over mijn brandende lichaam, lager en lager. Ik leerde liefkozingen kennen, waar ik nooit van gedroomd had, zo opwindend, dat ik luid schreeuwde. Ik leerde, dat het hele lichaam waard is om gezoend en gestreeld te worden, dat

het liefdesspel rijkdommen en mogelijkheden heeft, die men langs wegbermen en halfdonkere schuren nimmer ziet, schakeringen waar het merendeel der mensheid wellicht nooit in werkelijkheid toe komt.

‘Hoe moet dit nu verder?’ vroeg ik, toen we na de eerste keer lagen uit te rusten.

Ans lag met wijd open ogen naar het plafond te staren. Zij glimlachte en zei: ‘Net zo eenvoudig als het begonnen is. Ten eerste verwacht ik op z'n laatst morgenavond m'n maandelijkse één mei, snap je?’

Ik schudde mijn hoofd. ‘Wat ben je toch een heerlijke kleuter,’ zei ze en begon geduldig mijn fragmentarische kennis van deze dingen aan te vullen. In één adem kreeg ik een lezing over de idealen en praktische middelen van de Neo-Malthusiaanse Bond. ‘Zo'n beste schooljuffrouw heb ik nog nooit gehad,’ zei ik.

‘Schooljuffrouwen hebben ook zelden zulke vlugge leerlingen. Ik ben tevreden over kleine Arrie,’ zei ze en streelde over mijn borst en heup. ‘Maar we zijn van het onderwerp afgedwaald. Je vroeg hoe dit nu verder moest... Heel eenvoudig. Ik ga over zes weken trouwen.’

Ik richtte mij met een ruk op en staarde haar verbaasd aan.

‘Vind je dat zo gek? Je hebt hem wel eens gezien. Hij is tegen de veertig, een beetje tenger, tamelijk donker haar, al wat dun op zijn kruin. Weduwnaar met twee jonge kinderen. Fijne kerel.’ ‘Die propaganda-man van de vakbond, die arbeiders ophitst? O die!’ Ik had hem wel eens in de keuken getroffen. ‘Ben je daar verliefd op!?’

Ans lachte moederlijk-lief om mijn verbazing. Dat stond haar goed. Het gaf haar gezicht met de te lange bovenlip plotseling iets voornaam-liefs dat ik, maar dan veel sterker, alleen nog maar bij de oude mevrouw Petersen had gezien. Je had ook gezichten die banaal-lief, of begerig-lief konden kijken, of bedillerig-lief.

Ik had mijn hoofd weer op het kussen laten vallen. Nu tilde Ans het hare op en keek op mij neer.

‘Wat heb je?’ vroeg zij zacht. ‘Je keek ineens zo vreemd.’

Ik sloot mijn ogen en schudde het hoofd.

‘Ik dacht aan iemand die dood is en waar ik erg veel van heb gehouden,’ zei ik na een lange stilte. ‘De grootmoeder van Odette. Ze was duizend keer beter, duizend keer liever, flinker, mooier, vrolijker, dapperder dan mijn eigen moeder is. Toen ze zestig was, zat ze nog op grootvaders knieën en deed verliefd als een meisje, helemaal zonder aanstellerij, ze was helemaal zonder aanstellerij. Ze was heel tenger en ze had van die ogen. die altijd mooi blijven, al wordt iemand honderd. En ze trouwden al heel jong, die twee, toen ze amper twintig waren.’

Ans was weer gaan liggen en streelde over mijn voorhoofd en haar. Toen ik nog wat meer verteld had en zweeg, zei ze: ‘Jij hebt ook niet wat je noemt een gelukkige jeugd gehad hè? Ik ook niet. Een mens kiest helaas niet z'n eigen ouders. Zeg, we zijn helemaal afgedwaald.’

Ik mompelde een verontschuldiging.

‘Geeft niet. Je bent een lieve jongen. Je kunt heel lief zijn. Maar als je te keer gaat als een echt mannetje, ben je ook erg lief. En opwindend. In elke man zit dat, als ie een béétje man is: de lieve jongen en de wilde man. Je vroeg of ik verliefd was op Maarten. Hij heet Maarten. Maar begrijp je dan niet, dat als je goed met elkaar kunt opschieten, de rest vanzelf komt?’

Ik lachte en zei: ‘Welja, je gaat gewoon bloot in bed liggen samen. Au!’ Ze kietelde mij plotseling hardhandig en zei: ‘Ondeugende aap.’

Toen we weer rustig waren hield zij een optimistisch betoog over de ondergeschiktheid van het vrij-plezier. Als je, zoals wij, je honger een poos had opgespaard, was dat vrijen natuurlijk een verschrikkelijk belangrijk, overdonderend iets, maar als je honger eenmaal gestild was, werd de rest van het leven, zoals samen belangstellen in hetzelfde, goed met elkaar overweg kunnen en zo meer, belangrijker.

‘Het is een godswonder, dat jij en ik elkaar zo gevonden hebben, allebei hongerig. Maar later zul je me net zo dankbaar zijn dat ik weer vertrokken ben, als je me nu dankbaar bent dat ik in je bed geklommen ben. Ik snap, dat je hier even aan moet wennen. We zijn nu kameraadschappelijk verliefd op elkaar. We geven en nemen allebei. Ik geniet er net zo hard van als jij. Zulke bevliegingen duren niet lang. Het nieuwtje gaat er af. En morgen komen meneer en mevrouw thuis. Dan kunnen we niet meer zo doen wat we willen als nu. Over een week of wat scheiden we als goeie kameraden. We hebben allebei iemand anders.’

Daar dacht ik lang over na. Ik stelde veel vertrouwen in haar inzicht en leiding. Zij was een vrouw zonder bedrog, vond ik. Ik vond haar ‘slecht’, maar in een aparte betekenis van het woord, opwindend slecht, lief slecht, goed slecht, zoals ik in mijn jongensfantasieën vond dat alle meisjes eigenlijk moesten zijn, terwijl ik zeker diep geschokt zou zijn geweest bij de ontdekking, dat ze werkelijk zo waren!

Volgens Ans sliep ik met een verheven glimlach in en werd na een paar uur weer even verheven lachend wakker, toen haar handen en mond voor een hemels ontwaken zorgden. Ik herinner me, dat we die nacht om drie uur door het huis spookten. We namen een bad en bakten eieren met ham, waarna ‘Mijn spelen is leren’ nog werd voortgezet met een paar nieuwigheden, die de vorige evenaarden.

Nog een paar weken leefde ik in de zevende hemel, wat niet wil zeggen, dat

al onze geheime samenkomsten even feestelijk verliepen. Ik leerde ook teleurstellingen en mislukkingen kennen, bijvoorbeeld als liefkozingen die een vorige keer een ware binnenbrand veroorzaakten, nu zonder uitwerking bleven. Het kwam voor, dat Ans geen zin had maar mij toch mijn zin gaf en alleen maar spéélde dat ze opgewonden raakte, en ook het omgekeerde heb ik ervaren.

Na vier weken, toen Ans weer haar ‘één-mei-dagen’ aankondigde, verklaarde zij resoluut, dat nu de tijd gekomen was om echt verstandig te worden. Maar ik fleemde en flirtte net zo lang tot zij, net als toen we die dagen voor het eerst beleefden, 's avonds laat bij mijn bed kwam knielen, en mij met haar handen en mond liefkoosde tot ik tevreden was.

Daarna klaagde zij op een keer, dat ik zo veeleisend was, maar voegde er in één adem aan toe, dat haar gevoel helaas niet zo verstandig was als haar verstand... De laatste weken van het verblijf in haar diensthuis had zij omgang met haar bruidegom. Maar ze was zo gek op mij, dat het mij weinig moeite kostte om haar in mijn bed te krijgen.

‘Je moet voor alles betalen in dit leven... Ik begin mijn huwelijk met leugen en bedrog, nog voor het begonnen is. Pronk niet zo met dat lijf van je, verdomme! Je weet, dat ik daar niet tegen kan. Ansje is niet zo sterk als ze zich voordoet.’

Ze schreide bittere tranen en vroeg, of ik haar niet walgelijk slecht vond. Dat verplichtte mij, haar loszinnigheid voor te stellen als louter goeigheid want, niet waar, ik had net zo lang gezeurd tot ze mij weer ‘hielp’, ook na de beperkende dagen. Ze droogde haar tranen, zichtbaar opgeklaard door deze draai-aan-het-geval, dacht ingespannen na, en begon vervolgens nog hartverscheurender te huilen. Toen ze weer bedaard was zei ze: ‘Het was lief bedacht van je, en er zit wel iets in, maar 't is niet de volle waarheid, helaas...’

Ik keek haar niet aan, maar begon haar wild te liefkozen en vulde haar van zelfverwijt vertrokken pratende mond met zoenen.

Later moest ik haar beloven dat ik nooit zou denken, dat dit avontuur iets te maken had met de idealen van haar heilige Neo-Malthusiaanse Bond. En op een van de laatste avonden moest ik haar beloven, dat ik heel zacht voor Odette zou zijn, als ik haar kreeg. Mijn wildheid moest ik maar bewaren tot we dertig waren, dat was volgens Ans voor een vrouw de leeftijd dat ze zoiets aan kan.

Mevrouw was in die tijd weer aan een nieuwe roman begonnen en verbeeldde zich zo in hoger sferen te zijn, dat ze niets bespeurde. Meneer merkte trouwens ook niets, maar toen Ans vertrokken was en haar plaats had afgestaan aan een kuis molenpaard van veertig, zei hij wel: ‘Wat ben je stil... Ik vond je juist zo opgewekt de laatste tijd. En je werkte zo met plezier! Liefdesperikelen?’

Ik repte niet over Ans, maar vertelde hem, dat ik op Odette verliefd was, doch

geen vorderingen maakte. In het clubje van Nol was ik de held van de dag, omdat Nols vader een paar dingen van mij had gekocht. Mijn eerste eigen verdiende geld! Ik voelde mij! Het was in die tijd, dat ik voor alle clubleden een portretje van Odette maakte.

De zomer was begonnen en we logeerden met ons allen een weekend in het buitenhuis van Nols vader, dat aan de plassen was gelegen. We zwommen er met Odette, we zeilden met Odette, we stookten een kampvuur ter ere van Odette, we zongen met Odette, probeerden allemaal een beetje te flirten met Odette, begeerden haar, maar niemand zette die begeerte in daden om. Het lukte niet, mij langer dan vijf minuten met haar af te zonderen. Zelfs het poseren bracht mij geen extra kansen, want als ik werkte kon ik niets doen, en zodra ik ophield met werken verdween zij weer. Toen ik haar dat week-end vijf minuten alleen had, maakte ik een duidelijke toespeling. Ik zei peinzend: ‘Hoe zou dat nu over tien jaar met ons zijn hè, als we oud en grijs beginnen te worden... zouden we met ons zevenen op een hofje gaan wonen? Of zou een van ons zessen voor die tijd met je trouwen?’

Zij lachte een beetje en zei: Misschien als ik twintig ben, dat ik dan een keus zal maken. Ik vind jullie allemaal aardig en voel me nog te jong om me al te binden. ‘Wat doe jij zwaar op de hand.’

‘Als het om de hand van een dame gaat, doen heren altijd zwaar op de hand. Dat verwacht het leven van hen,’ zei ik en maakte een plechtige buiging.

‘Ach, schiet op, flauwerd,’ zei Odette. ‘Het zijn er trouwens maar vijf meer.’ Zij wendde zich van mij af en begon luid de namen van mijn medeminnaars te roepen ‘Waar zitten jullie?’

Het waren er maar vijf meer. Peter was afgevallen. Hij had ons juist verteld, dat hij een meisje had. Nols ouders hadden haar voor een volgend week-end uitgenodigd. Het was tegen Peter, dat ik na het korte gesprek met Odette mijn nood klaagde, niet bitter, maar luchtig spottend, zoals dat onder ons gewoonte was. Ik vroeg hem, wat hij mij als man van ervaring aanraadde. Hij lachte mij nauwelijks uit en zei: ‘In het begin was onze verhouding net zo vaag als die van jullie met Odette. Mijn Elly had ook meer dan een bewonderaar. Maar ik was de eerste, die haar durfde omhelzen.’

‘Maar als ze dat nu niet wil?

Hij lachte met afwezige ogen. In de geest herleefde bij nog eens zijn verovering. Ik voelde een felle jaloezie.

‘Je moet natuurlijk een romantische sfeer scheppen,’ zei bij, toen ik hem aanstootte. ‘De eerste kusjes en lieve woordjes moeten vlinderlicht zijn. Als je die sfeer eenmaal hebt: niet meer kletsen maar doen! Zorgen dat ze helemaal duizelig wordt van zoete opwinding. Daarna is het afgelopen met de vage

bewonderaars.’
Ik nam zijn goede raad gretig aan. Hij kwam kersvers van het slagveld. Ik had die Elly wel eens gezien in de pauze van een concert. Ze leek een beetje op Odette. Ze was net zo'n lieve lachebek, die ook zo kon kijken of ze vrijen minderwaardig vond.
‘Wacht niet te lang,’ zei Peter en klopte mij bemoedigend op mijn schouder.
Ik had hem bijna mijn plan verteld. Maar wij waren niet intiem met elkaar. Hij vertelde mij ook niet, wat hij precies met zijn meisje uitspookte.

4

Achteraf beschouwd was het een belachelijk plan. Het meest lachwekkende was wellicht de afloop. Ik ging als een sluipmoordenaar alle mogelijkheden na en wilde niets aan het toeval overlaten. De levensgewoonten van Odette en haar ouders had ik grondig nagegaan.
Toen ik die avond om half tien aanbelde wist ik niet alleen dat haar ouders ver weg waren en dat de dienstbode haar vrije avond had en niet voor elf uur thuiskwam, maar ik wist dat Odette ongeveer op dit ogenblik uit bad stapte en spoedig in bed zou gaan liggen lezen. Mijn enige zorg was voorlopig, dat zij op mijn bellen niet open zou doen. Maar toen ik drie keer gebeld had, won haar nieuwsgierigheid het pleit.
‘Idioot!’ riep zij plotseling uit het raam boven mijn hoofd.
Ik groette Odette zwierig en drukte mijn hand op mijn hart. Dat was niets bijzonders, zo deden we altijd tegen haar. Vervolgens maakte ik geheimzinnige gebaren, die alles konden betekenen.
Na enkele minuten opende zij de voordeur op een kier en stak een boek, dat ik met opzet had laten liggen, met uitgestrekte arm naar mij toe.
‘Hier, zemelpiet... Een dame te storen in haar boudoir! Nee, niet doen, toe, schiet op.’
Ik duwde de deur wat verder open, glipte naar binnen, zette mijn hoed, de trots van mijn achttien jaren, op haar losse, sierlijk geborstelde blonde haar, duwde de deur met mijn voet in het slot, knielde neer en kuste haar de hand.
Zij voelde, dat er achter dit stormachtige optreden iets meer zat dan alleen een voor ons normale vertoning van dwaze galanterie. Haar ogen keken een beetje kattig, toen ze zei: ‘Toe, Arjen, ga nu weg. Wat bezielt jou toch de laatste tijd? Je doet zo bezitterig.
Je weet toch wat ik je gezegd heb? Kom over een jaar nog maar eens horen.’

‘Zo staat het in de damesromans van mevrouw Hofland, ja,’ ik lachte minachtend en keek haar heel ernstig aan. ‘Ik maak me zorgen over je. Jij bent zó tegen jezelf!
Jij bent bang, gewoon maar benepen bang van de liefde. Je weet dat ik al jaren van je hou. Waarom ben je toch zo bang van me?’

Odette ontweek mijn blik en zei ongeduldig: ‘Ach, je ziet ze vliegen. Jij leest te veel romannetjes, ik niet.’

Ze duwde tegen mijn schouder en zei: ‘Koest. Vort!’ ‘Welja, ga jij maar fijn in je bedje eenzaam liggen dromen van sterke mannenarmen, Gè! Je weet niet eens wat het is waar je zo bang van bent. Hier.’ Ik sloeg mijn armen, om haar heen en drukte haar lichaam zacht tegen het mijne. Zij droeg onder haar rode peignoir een frêle kledingstuk, dat het midden hield tussen een degelijk nachtponnetje en een mondain nachthemd. Haar blote voeten staken in rode pantoffels.

Ze zag er uit om te stelen. Ik moest mezelf met geweld in bedwang houden, toen ik bedacht, dat er onder dat dunne ponnetje verder niets zat dan haar zojuist gebaad lichaam.

‘Als je niet direct weggaat, dan... dan sla ik je midden in je gezicht!’ Haar donkere ogen vonkten verontwaardigd, maar ik hield mijn armen stevig om haar heen. Zij probeerde zich los te wringen en trok een pruilend gezicht. Mijn hoed stond nog steeds op haar achterhoofd.

‘Midden in mijn gezicht. Tjongejonge! Zou je niet met een klein klapje op mijn wang beginnen? Je bent nog zo onervaren moet je denken,’ zei ik op een toon of zij een meisje van vier jaar was. Zij keek hardnekkig opzij terwijl ik verder praatte.

‘Geef me een kwartier voor een paar kusjes. Als na een kwartier blijkt dat je het akelig vindt, dan ga ik weg en zal je niet meer lastig vallen. Erewoord. Dat is toch niet iets om zó bang van te zijn, een stuk of wat kusjes, echte mannenkusjes? Toe!

Dan weet je tenminste waar je je tegen verzet. Nu weet je dat niet.’ Ik liet haar plotseling los, pakte snel het boek uit haar hand en mijn hoed van haar hoofd en deponeerde deze voorwerpen op de kapstok.

‘Kom,’ zei ik, ‘dan stop ik je in je bedje... ik kniel eerbiedig neer en laat je een paar nachtkusjes proeven. Moet je daar nu zo angstig van kijken, schuw vogeltje?’

Ik legde mijn arm rond haar schouders en voerde haar door het halletje naar de trap.

Tot mijn verbazing liep zij gewillig. Maar op de onderste tree bleef ze stokstijf staan en greep de leuning stevig vast.

‘Ik ben niet bang... Ik *wil* niet!’ piepte zij angstig. En daarna, wat rustiger, met

een poging om haar bravour te hervinden: ‘Als ik behoefte heb aan een paar kusjes vraag ik die wel aan Frits, of aan Nol, die zijn veel liever.’

‘Dat is vals! En tegen Nol zeg je zeker: ik vraag ze wel aan Arjen...’ Ze keek me een kort ogenblik fel aan en zei: ‘Ik begrijp niet wat jou bezielt. Je bent zo... zelfverzekerd.’

‘Ik ben bezig een vent te worden. Precies waar jij heel, heel stilletjes van droomt, veilig onder de dekens. Niet van zachte jochies zoals Frits of Nol, maar van een vent!’ Mijn arm drukte wat steviger.

‘Wat... wat zou pappa wel zeggen als hij dit wist,’ zei ze haperend. Ik had moeite om niet in lachen uit te barsten, want dit was precies een van die vragen die ik, toen ik mijn wilde plan uitbroedde, in mijn verbeelding uit haar mond had gehoord. Mijn antwoord had ik wel twintig keer overdacht en bijgeslepen. ‘Als hij dit kon zien en horen, zouden zijn ogen een heel wazige uitdrukking krijgen en hij zou met tranen in zijn stem prevelen: precies je moeder en ik, vlak voor de eerste zoen... zij was toen ook een beetje bang en koppig en praatte ook afwerend over verstandig zijn... maar later was zij blij.’

‘Hoe durf je!’ riep zij hard. Het kaatste door het trappenhuis, waar het al schemerig werd.

‘Precies wat je moeder ook riep,’ prevelde ik en bootste de stem van haar vader na.

Odette werd nu heel zenuwachtig. Er sprongen tranen in haar ogen vanwege haar koppigheid, zij lachte omdat zij gevoel voor humor had, zij was bang omdat zij zichzelf en mij niet vertrouwde, maar het meest opmerkelijke was, dat zij gehoorzaam de trap begon te bestijgen en mijn arm rond haar schouders liet zitten. ‘Dit is... dit is geen stijl!’ riep ze halverwege de trap met een verontwaardigde stem uit.

‘Precies wat je moeder ook riep,’ herhaalde ik.

Odette wreef met de rug van haar rechterhand de tranen uit haar ogen, maar stond niet stil.

‘Je bent een flauwe, nare jongen,’ zei ze.

‘Precies!’ galmde ik. ‘Precies, wat Eva tegen Adam zei, vlak voor de eerste zoen.’ We waren bij haar kamerdeur, die op een brede kier stond. Haar leeslampje brandde nog niet. Als ik 's avonds op en neer fietste langs haar buis, zag ik de weerschijn tegen de gordijnen.

‘Idioot,’ mopperde zij, ‘wie haalt nu zoiets in zijn dolle hoofd. Nee Arjen, ik meen het, doe nu niet zo flauw.’

‘Woorden, woorden, woorden!’ galmde ik en leidde haar de laatste stappen naar haar bed.

‘Ga je echt over een kwartier weg?’ Ze keek mij niet aan.

‘Over een kwartier, zodra je het bevel geeft. Op mijn erewoord.’ ‘Zweer het.’

Ik stak mijn vingers in de lucht en zei: ‘Zo waarlijk helpe mij God almachtig.’ Het was schemerig in haar kamer. Zij keek een ogenblik naar mijn gezicht en zei: ‘Zo erg had ik 't niet bedoeld, malloot.’

Ik keek toe hoe zij de sprei opvouwde en het dek opensloeg. Mijn hart bonsde luid. Tot zover overtrof alles mijn stoutste verwachtingen. Ik wendde mij een ogenblik af, toen zij haar peignoir uittrok en over een stoel legde. Vanuit mijn ooghoek zag ik haar in bed stappen en de dekens omhoog trekken. Door het half open raam kwamen de geluiden van de zomeravond. Odette strekte zich uit, sloot haar ogen en wachtte gelaten af. Ik pakte twee losse kussens van een stoel, legde ze voor haar bed, trok geruisloos mijn jasje uit en knielde neer. Mijn knieën knikten van opwinding. Zij lag onbeweeglijk als een dode op haar rug, met kaarsrechte benen onder de dunne zomerdekens. Het ontbrak er nog maar aan, dat zij haar handen op haar borst vouwde.

Ik boog mij over haar heen en streelde met mijn trillende vingertoppen haar gezicht en hals. Met mijn mond vlak boven de hare fluisterde ik verliefde woorden. Haar gezicht bleef onbewogen. Zij zag er toneelachtig uit, met het goudblonde haar bevallig op het witte kussen rond haar gezicht uitgespreid.

Haar lippen voelden koel en stijf aan, toen ik er met de mijne heel zacht langs streelde, heen en weer, heen en weer, tot mijn open lippen voorzichtig begonnen te woelen en te zuigen. Na een poosje zoog ik haar lippen tussen de mijne en streelde ze met de punt van mijn tong. Mijn vingers liefkoosden haar zachte hals, gleden over haar schouders tot halverwege haar armen, die koel en stijf langs haar lichaam onder de dekens lagen en ontmoetten de satijnen gaafheid van haar huid, waar de mouwtjes van het nachthemd ophielden.

De strijd was begonnen. Het was een fluwelen gevecht. Heel behoedzaam ging ik telkens een stukje verder. Haar lippen werden al gewilliger, toen haar eerste verzet kwam. Dat was toen mijn handen na veel omtrekkende bewegingen haar borsten beroerden, die stevig en zacht onder de dunne stof van het nachthemd sliepen. Haar nog nimmer geliefkoosde borsten.

Zij reageerde niet onmiddellijk en toen zij: ‘Nee, nee...,’ stamelde, duwde ik mijn mond diep in de bare en perste mijn lippen tegen haar tanden. Mijn vingers en handpalmen speelden zo lief en opwindend, dat Odettes protest overging in hijgende kreetjes. Dit was heerlijk. Ik zag vlak onder mijn ogen haar donkere ogen in het vage licht heel groot worden en daarna gleden haar oogleden weer dicht. Heel geleidelijk begon zij te ontwaken. Haar armen en benen bewogen en haar lichaam werd heel zacht. Zij duwde instinctief haar borst tegen mijn strelende handen op. Ik waagde het, haar zacht hijgende mond te verlaten, haar hals te zoenen en het kleine stukje schouder. Mijn wang en mond namen het

werk van mijn handen over. Ik had het wel uit willen schreeuwen: zie je nu wel!? Zij genoot zichtbaar en hoorbaar. Haar opwinding was groter dan de mijne! Voorzichtig haalde ik eerst één hand weg. Het was een warme avond, zodat ik zonder opzien te baren mijn vest thuis had kunnen laten. Onder mijn gemakkelijk open te maken overhemd zat niets. Terwijl ik voortging met Odettes borsten te liefkozen trok ik op de tast mijn schoenen, sokken en broeken uit, zonder dat deze handelingen tot haar doordrongen. Mijn dolle plan was, dat ik even bloot als zij, met een op mijn borst losgeknoopt overhemd bij haar in bed zou komen. Terwijl mijn rechterhand in de halsopening van haar nachthemd gleed en daar hartelijk welkom was, schoof mijn linkerhand langzaam langs haar zachte lichaam omlaag en streelde haar schoot, eerst over de koele, gladde stof en daarna eronder.

Er was even heel vaag een flauw verzet, maar deze nieuwe verovering veroorzaakte zoveel opwinding, dat ik de dekens aan mijn kant kon los woelen en mijn been in haar bed steken, zonder dat het tot haar doordrong wat er gebeurde. Toen ik mijn mond in de hare drukte, verwelkomde ze mijn tong als een oude bekende. Het critiekste ogenblik was, toen ik naast haar lag en dit feit plotseling tot haar doordrong.

Zij verstijfde een ogenblik van haar hoofd tot haar voeten, maar dit liggen tegen mijn warme, blote lichaam bleek een bijzonder prettig gevoel te zijn en mijn handen en mond deden al het mogelijke om haar opwinding te vergroten.

Daarna duurde het nog eindeloos lang, voor ik de gewenste houding had en het contact had gevonden. Alle mislukte pogingen ontgingen haar geheel en al. Het was een geheel nieuwe Odette, die gewillig haar lichaam optilde toen ik het nachthemd tot ver boven haar heupen omhoog schoof, een Odette die de Odette van een uur geleden, geheel onbekend was. Zij duwde wel met beide handen tegen mijn borst, toen zij pijn voelde waar eerst het grootste genot zetelde, maar ik liet mij even gaan, steunde in haar mond en zij gaf haar verzet met een snik op en kreunde zacht. Mijn handen, die onder haar nachthemd haar borsten streelden gleden om haar lenden. Toen ik mijn bezinning terugkreeg en mijn hoogtepunt voelde naderen trok ik mijn rechterhand weg en pakte de zakdoek, die ik koelbloedig naast haar hoofdkussen op het randje van haar bed had gelegd.

Ik steunde haar naam en een hele reeks koosnaampjes, en voltooide mijn daad met het beproefde middel van mijn broer. Toen het voorbij was, begon Odette te huilen.

Ik probeerde haar tranen weg te kussen en trok haar op mijn zij liggend tegen mij aan.

‘Nu ben je helemaal van mij, van mij, helemaal van mij. Nu ben je mijn vrouw!’

fluisterde ik wel twintig keer in alle toonaarden. Ik voelde een wilde triomf. ‘Van mij, van mij!’ Mijn handen woelden in haar verwarde haar en streelden haar natte wangen. ‘Domme schat,’ prevelde ik, ‘heb ik je pijn gedaan?’

‘Ga weg, ik haat je!’ zei ze met overslaande stem en trappelde als een kleuter. Ik gleed het bed uit en begon mij op de tast aan te kleden. Het was nu heel donker in de kamer. Er viel nauwelijks wat lantaarnlicht naar binnen. Zij had mij haar rug toegedraaid en snikte. Ik dekte haar zorgzaam toe en ging verder met mij aan te kleden. Toen ik klaar was ging ik op de rand van haar bed zitten en legde mijn hand op haar schouder. Zij maakte een onwillige beweging, alsof ze een insect wilde afschudden, maar plotseling vloog zij overeind, sloeg haar armen om mijn romp en drukte haar hoofd tegen mijn borst.

‘Ik ben... ik ben zo bang,’ piepte zij met een overslaand stemmetje. Ik gaf haar met rustige stem een lesje over de geringe kansen voor het gevaar, waarvan ik aannam dat het haar van streek maakte. Maar toen zij wat gekalmeerd was zei ze: ‘Ik ben zo bang... dat je niet echt van me houdt.’

Er sprongen tranen in mijn ogen. Ik omhelsde haar krachtig en wiegde haar bovenlichaam zacht heen en weer. Met trillende stem prevelde ik lieve woorden en zei, dat ik al van haar hield sinds ik haar voor de eerste keer zag. Hoewel zij verscheurd werd door tweestrijdige gevoelens, zoals ik later te weten kwam, begon ze enig vertrouwen in mij te stellen. Dat bleek al de volgende avond, toen we ons eerste geheime afspraakje hadden. Het feit dat ze kwam opdagen, was meer dan ik mocht verwachten. Zij was die dag wel honderdmaal van plan geweest om niet te komen en mij een afscheidsbriefje te schrijven, maar wat zij ook was, laf was ze niet. Wel liep ze met neergeslagen ogen zwijgend naast mij voort maar zij *liep* er! Het wandelen was een dwaze vertoning. Ik zei ook weinig. We liepen door de warme zomeravond en zagen overal opgewekte mensen levendig met elkaar praten. Het was, of we van de begrafenis van een geliefde dode kwamen. Toen het schemerig werd, barstte zij eindelijk los. Ik herinner mij niet meer, wat Odette allemaal zei, maar wel, dat zij zich diep over zichzelf schaamde. Zij nam het mij wel een beetje kwalijk, dat ik haar had verleid, aangezien we toch goede vrienden waren geweest, maar een jongen was nu eenmaal een jongen, en dat betekende: een dom beest, een redeloos dier. Haar trots was diep gekrenkt. Maar het sterkst van alles sprak haar gevoel van minderwaardigheid... Als zij aan Louis, Nol en Henri dacht, om van de lieve tere Frits nog maar te zwijgen, voelde zij zich een meid van laag allooi die zich (ze zei dat niet maar het kwam er wel op neer) had afgegeven met een primitieve jongen van het land, en nu was zij het hoge gezelschap van beschaafde jongemannen zoals Nol en de zijnen onwaardig. Ik sprak haar nauwelijks tegen, prikkelde haar alleen om alles er uit te gooien.

God, ik zweer bij alles wat me heilig is, dat ik het werkelijk niet meer van plan was, maar ik moest nu wel met de waarheid te voorschijn komen. De heilige Louis zou misschien in mijn geval zijn mond nog hebben gehouden, maar ik moest praten.

Ik vertelde haar alles en hoe hardnekkiger zij weigerde ‘mijn praatjes’ te geloven, hoe nadrukkelijker en harder ik 't haar in de oren tetterde. Het gesprek liep zo hoog op, dat zij wel moest toestemmen, de volgende middag en avond met mij het bewijs te gaan zien.

Ons afscheid zou een minder voortvarende jongeman wellicht hebben afgeschrikt, maar ik was door het dolle heen. Ik moest haar hebben en ik voelde, dat ik haar de baas zou worden en dat zij, zonder dat nu te beseffen, hard zo'n baas nodig had. De volgende middag zaten wij somber achter het raam van een kleine melksalon, waar we de bewoonsters van een bepaald bovenhuis aan de overkant bestudeerden, terwijl die thuiskwamen en boodschappen in de buurt gingen doen. Er woonden twee zusters, meisjes van voor in de twintig, samen met een opzichtige, vulgaire moeder, die er uitzag of zij nog regelmatig ‘herenbezoek’ ontving. Het ene meisje was kapster en het andere winkelmeisje; ze waren allebei nogal opvallend en goedkoop.

's Avonds stonden we in het portiek naast de melksalon op wacht. Ik had veel geluk. We zagen Nol en Louis opgewekt pratend aankomen, bellen en het huis binnengaan. Odette wilde verslagen weglopen, maar ik hield haar stevig vast en zei, dat ze nog even moest wachten. Na enkele minuten ging op de derde verdieping een zwak licht aan. We zagen het silhouet van een van de meisjes op het lichte overgordijn vallen. Zij trok haar jurk en onderjurk uit. Toen verscheen Nols profiel naast het hare. Hij nam het meisje in zijn armen, draaide haar in het rond en toen verdween hun saamgesmolten silhouet heel langzaam naar de zijkant van het raam. Odette sloeg haar handen voor haar gezicht en begon wild te snikken.

Ik maakte dat we daar wegkwamen en terwijl zij snikte en danig van streek was, begon ik Nol, Louis en Henri te verdedigen. Zij kon toch niet zo onnozel zijn dat ze niet wist, dat jongemannen uit beschaafde kringen dat al sinds honderden jaren deden: er vriendinnetjes op na houden en dan liefst op niet al te jeugdige leeftijd met een maagd van goeden huize trouwen? Zij moest dat allemaal niet zo tragisch opvatten.

Deze meisjes waren er van gediend om met rijke jongens naar bed te gaan, en de heren waren royaal met dankbare presentjes. Wat was daar nu voor afschuwelijks aan? Ze hadden allebei behoefte aan hetzelfde, de meisjes en de jongens. ‘Maar jij gaat toch nooit naar zulke meiden?’

Odette stond stil en keek mij strak aan. We stonden voor een verlichte etalage.

Haar ogen leken heel groot en zwart in haar kleine bleke gezicht.

‘Je moet mij niet rekenen. Ik kom pas kijken. Ik ben maar een boerenjongen van niks. Ze hebben me vaak genoeg uitgenodigd om mee te gaan naar zulke meisjes en naar fuifjes, maar ik wilde niet. Ik hou alleen van jou.’ Enzovoort.

Ik liet het wel uit mijn hoofd om haar de waarheid over Ans en mij te zeggen. Zij was zo'n onnozel kalf dat ze niet begreep, dat ik over ervaring moest beschikken om te presteren wat ik gedaan had. Daarbij was zij zelf evenmin strikt eerlijk, want jaren later heeft ze mij bekend, dat ze wel met mij had willen vrijen toen ze vijftien was, maar ik was toen zo schutterig...

Er stortte een wereld voor Odette ineen, een dierbare sprookjeswereld. En zij, die begonnen was met mij en vooral zichzelf te haten, eindigde met zich aan mij vast te klampen. Ik werd nog diezelfde avond haar houvast.

In de liefde en de oorlog is alles geoorloofd, zeggen ze. Heel vaag was ik me bewust, dat ik een schoft was, een brute egoïst, die een mooi jongemeisjesleven vermoord had, maar tevens geloofde ik nagenoeg in al mijn redeneringen en argumenten waarmee ik haar inspon.

Het afscheid, in een donkere nis dicht bij haar huis, was al heel wat vriendelijker dan dat van de vorige avond.

Ik herinner me, dat ze met een bevend stemmetje zei: ‘Maar ik voel me zo slecht,’ terwijl ik mijn armen om haar heen hield en mijn wang tegen de hare drukte. Ik lachte een beetje en antwoordde: ‘Maar als we van elkaar houden... dan is het toch niet slecht, dat weet je toch wel? Doe je armen om mijn hals.’ Ik klemde haar trillende
lichaam tegen het mijne. Zij sloeg gehoorzaam haar armen om mijn hals. Haar verzet brak. Zij was nog te veel van streek om bepaald opgewonden te raken, maar haar lippen werden heel zacht toen ik haar lange zoenen gaf. En tussen die lange zoenen door fluisterde ik, dat zij een geboren kunstenaarsvrouw was en beschreef ons geluk in tere kleuren. Voor ik haar liet gaan, liet ik haar beloven, dat zij niets zou laten merken aan de vrienden van haar ontdekking, dat zij gewoon, rustig, vriendelijk zou blijven voor hen. En haar ouders moest zij er maar buiten laten. Ze moest maar eens met grootvader praten, die had veel meer kijk op deze dingen.

De volgende avond was onze wekelijkse soiree. Odettes veranderde houding sloeg in als een bom. Er werden geen welkomstkusjes gegeven en toen de vergadering compleet was vertelde Odette, dat zij en ik het eens waren geworden, maar dat dit geen invloed behoefde te hebben op onze vriendschap met het clubje. Ik deed mijn uiterste best, het er vooral niet te dik op te leggen, maar ondanks dat zullen de trots en vreugde toch wel van mij afgestraald zijn. Deze mooie pop was nu helemaal van mij, van Arjen, de met zeven paarden uit

de klei getrokken boerenknul. Ik had haar weggekaapt voor de neus van enige welbespraakte ridders! Zij, de gevatte Odette, zocht houvast bij een vent van stavast, niet bij verfijnde rijke heertjes, maar bij mij... Vooral Nol was zichtbaar onder de indruk. Louis nam het nieuws kalmer op. Hij dacht kennelijk: er kan nog veel gebeuren, mijn tijd komt nog wel...

Enkele dagen later hadden we ons laatste gezamenlijke week-end in het zomerhuis van Nols vader. Ik moedigde Odette aan, vooral lief voor iedereen te zijn en niet naar de jongens te kijken of ze misdadigers waren. De aanwezigheid van Elly, Peters meisje, kwam mij zeer van pas. Odette nam, zo onopvallend mogelijk, alles gretig in zich op: de lieve aanhankelijkheid van Elly voor Peter, de bewondering voor haar ridder die uit haar blauwe poppenogen straalde, het elkaars handen vasthouden dat die twee vlijtig beoefenden, het rondlopen met de armen om elkaar heen, de speelse kusjes, het elkaar innig in de ogen blikken, en het al met al toch weer niet té vervelend doen in het gezelschap van de anderen. De aanwezigheid van twee paren betekende het einde van het Clubje van Nol, dat voelden ‘de overlevenden’, zoals Henri het uitdrukte, heel goed. Zelf kwam Henri trouwens zo nu en dan maar eens, want hij was, na langdurig uitstel, in militaire dienst. We zeilden en zwommen als vanouds, maar de stemming was enigszins weemoedig. Vooral Nol en Louis moesten aldoor worden opgemonterd door Henri en Frits. Bij de maaltijd werd er menige toast uitgebracht op het jonge geluk. Nols moeder was al naar het buitenland vertrokken, zodat Nols vader alle honneurs waarnam. Hij was een geestig tafelpresident. Odette hing aan zijn lippen.

Na het diner maakten we zoals altijd muziek, zowel serieus als persiflerend. Het was een warme avond en de luiheid won het spoedig van de speelsheid. Het gezelschap viel uiteen. Frits zwierf door de tuin. Nol, Henri en Louis gingen in de loggia zitten praten.

Toen Odette en ik hand in hand door de tuin liepen, zagen we Peter en Elly voor ons uit de weg op gaan. Zij zouden een wandeling rond de plas maken hadden ze gezegd. Frits zat niet ver van het huis in het gras. Wij liepen naar de waterkant. Een smalle maansikkel strooide een zilveren baan over het blauwzwarte water. Ik zocht een schaduwrijk grasplekje en trok Odette in mijn armen.

‘Zouden Elly en Peter dit nu ook doen?’ fluisterde zij. De vorige avond had ik een korte late ontmoeting met haar vlak voor haar huis gehad, waar ik haar had opgewacht. Toen had ze ook door fluisterend praten het vrijen uitgesteld, maar het was toch nog geëindigd met dusdanig stevig en uitvoerig knuffelen in een pikdonkere brandgang, dat je haar meters verderop kon horen hijgen toen haar

plezier het hoogtepunt naderde.

‘Natuurlijk. Wat dacht je dan? Peter heeft er zelf toespelingen op gemaakt, dat hij Elly door knuffelen heeft veroverd.’

Ik moest het nog een paar keer herhalen. Ze zou er Elly eens naar vragen, als ik het niet Beledigend vond, zei ze. Zij kende Elly oppervlakkig, doordat Elly op de H.B.S. een klas hoger zat dan zij. Ik raadde haar dringend aan dit zeker te doen. Zij kende geen enkel verliefd of verloofd meisje intiem. Daarna vertelde Odette, dat het haar was opgevallen, dat Nol en de kleine Frits zo groot met elkaar waren, de laatste tijd. Of er nu geen gevaar bestond, dat de oudere jongens Frits mee zouden nemen naar slechte meisjes. Frits was zo'n fijne begaafde jongen, vond zij. Dat bleek trouwens wel uit de grote belangstelling, die Nols vader voor Frits toonde. Had ik al gehoord, dat er sprake van was, dat Frits met Nols vader naar Parijs zou gaan binnenkort?

Toen het praten mij begon te vervelen, stak ik mijn lippen tussen de hare, zodra zij ze opende voor een volgende opmerking en spoedig duwde ik haar zoenend achterover in het gras. Zacht, zacht... dacht ik, toen een wilde opwinding door mij heen sloeg. De vorige avond had ik maar heel beperkt wat met mijn handen onder haar kleren kunnen strelen en mijn geklede lichaam tegen het hare kunnen duwen, maar nu...! Zacht, zacht m'n jongen, dan kom je het verst.

Ik weet niet, hoe lang ik al bezig was met Odette, toen we op schrokken. Wel herinner ik mij scherp de toestand waarin wij verkeerden. Het had lang geduurd, voor ik een echo in haar bespeurde van mijn eigen opwinding, en zolang die echo er niet was, remde ik mezelf zo veel mogelijk af. Odette durfde niet meer uittrekken dan haar bloes en broek, die we onder mijn jasje stopten dat opgevouwen onder haar hoofd lag. Daar ik wist, dat alle gasten van het huis de kiesheid zelve waren en ons beslist niet zouden storen of afloeren (we lagen trouwens op een pikdonker plekje met alleen wat licht van de sterren), had ik mijn broek uitgetrokken en als laken onder Odette gelegd, want het gras begon koel te worden. Ik had haar met woorden en daden aangemoedigd, zich niet te generen voor zichzelf en mij, maar zich helemaal over te geven aan de gevoelens van verrukking, maar zij bleef tamelijk passief. Toen ik even pauseerde om mijn plezier niet te vlug kwijt te raken, fluisterde zij, dat ze moe was en wat pijn had. ‘Dat heb ik altijd als ik de volgende dag dat gedoe heb, je weet wel...’ Nu wist ik het, ja. Ik kon mijn oren niet geloven en liet het haar nog eens wat duidelijker herhalen. Volgens de theorie en praktijk van Ans betekende dit, dat ik niet behoefde op te passen. Dat zei ik haar, met een stem die trilde van opwinding. ‘Hoe weet je dat?’ fluisterde zij. ‘Dat weet toch iedereen, o-o-o-...,’ steunde ik.

Alle goede en sluwe voornemens ten spijt verloor ik mijn zelfbeheersing en

steeg snel naar een machtig hoogtepunt. Odette huilde en kreunde een beetje. Ik streelde en zoende haar gezicht en halfblote schouders met speelse lippen en berouwvolle handen en prevelde verontschuldigende woorden over mijn wildheid. ('Maar je bent ook zo verschrikkelijk lief, zo opwindend lief') toen er gerucht vanuit het huis klonk. Iemand kwam hardlopend het pad af, dat van het huis naar de aanlegsteiger voerde. Wij lagen achter de struiken die langs dit pad stonden. Instinctief trok ik vlug mijn onderbroek van beneden mijn knieën omhoog en ging rechtop zitten. Odette rees verschrikt overeind en trok haar bloes te voorschijn. We hoorden duidelijk iemand huilen als een kind en vloeken als een ketter tegelijk, iemand die het steigertje afliep en met luid geplons in het water terecht kwam.

Bijna op hetzelfde ogenblik werd er door Nols vader met een hoge, van angst overslaande stem geroepen: 'Help! Nol gaat zich verdrinken! Help dan toch!' Een paar seconden was ik verlamd van schrik. Misschien dacht ik één seconde aan een lugubere grap, maar toen begreep ik klappertandend van emotie, dat zich een drama vlak voor onze voeten voltrok.

Bijna was Nol het slachtoffer geworden van mijn schaamtegevoel. Odette sprong zacht jammerend overeind. Ik greep mijn broek en wilde mij eerst aankleden. Op het bordes klonken voetstappen en luid pratende stemmen. Ik drong haastig door de struiken en begon te draven, mijn broek achter me aanslepend, die ik achteraan op het steigertje neerwierp. Mijn sporthemd, waarvan alle knopen openstonden, trok ik met wilde bewegingen uit, terwijl ik aandachtig luisterde en scherp in het donkere water tuurde. Dicht beneden mij hoorde ik een zwakke beweging in het water. Rechts lag de boot. Hij moest rechtuit zijn gegaan of links. Ik mat de afstand met mijn ogen en sprong. Het water voelde ijskoud aan rond mijn bezwete lichaam; het leek, of mijn borstkas ingedrukt werd. Ik hield mijn hoofd zover mogelijk boven het water en speurde rond. Daar zag ik iets verdwijnen, waarschijnlijk zijn hoofd! De maansikkel stond heel laag. Ik dook en kreeg na wat zoeken een arm te pakken en daarna Nols hoofd. Wild water trappend kreeg ik Nol op zijn rug en trok hem zo vlug mogelijk naar de kant. Er klonk geroep en iemand scheen met een lantaarn. Nol was in pyjama ontdekte ik, toen ik hem als een kind in mijn armen tilde en langzaam op de kant klom, waar Henri, nog in zijn buitenmodeluniform van luitenant, met een stallantaarn stond te schijnen. Louis kalmeerde Nols vader, die jammerde als een vrouw. Zij waren beiden in pyjama. De huishoudster scheen door alles heen te slapen. Peter en Elly waren afwezig. Odette had haar arm rond Frits geslagen, die een badjas over zijn blote lichaam leek te dragen. Hij snikte als een kind. Zij nam de lantaarn van Henri over. Mijn jasje hing over haar linkerarm. Toen zij Frits losliet viel hij bijna. Ik legde Nol in het gras neer. Henri

paste eerstehulp-grepen toe, terwijl wij in een halve cirkel geschaard zwijgend toekeken. De drenkeling had veel water binnengekregen en zag akelig wit. Nols vader slaakte een kreet en knielde neer bij het hoofd van zijn zoon, toen de kunstmatige ademhaling succes kreeg.

‘Kleed je aan, Arjen, je broek en hemd liggen nog op de steiger,’ zei Odette, toen Nol rechtop zat. Wat ons betrof was het fatsoen gered. Alleen Louis keek nadenkend naar ons. Hij was de enige, die alles begreep. Maar dat wist ik toen niet.

Het duurde nog enige tijd, eer ik in die vreemde nacht vernam, dat Nol zijn vader *en flagrant délit* met Frits had betrapt. Dat dit betrappen geheel per ongeluk gebeurde, maakte de schok zeer hevig. Nol had wel iets opgemerkt over bijzondere gevoelens, die zijn vader voor Frits en meer van zulke fraaie jongens koesterde, maar hij had altijd gedacht dat die gevoelens slechts vaag waren. Reeds wanhopig over het feit, dat ik Odette had veroverd, had deze nog schokkender ontdekking de sentimentele Nol tot zelfmoord gedreven.

Peter en Elly kwamen pas aan, toen iedereen net binnen of op het bordes was. Ze waren zeer verbaasd, tegen zo'n talrijk gezelschap op te botsen en zagen er tot mijn grote genoegen nogal verfomfaaid uit. Odette wist mij een paar dagen later te vertellen, dat ik gelijk had, maar dat Peter en Elly niet alles durfden zoals wij. Ik had veel plezier over deze formulering en zei, dat ze dit geknoei beslist niet lang vol zouden houden. Odette was al een beetje over de schok heen. Zij begreep, dat de dramatische gebeurtenis het definitieve einde van het Clubje van Nol betekende. Nol vergaf het zijn vader nooit. Zijn wraak kwam enige jaren later, toen zijn vader betrokken raakte in een zedenschandaal waarbij minderjarige jongens gearresteerd werden. Nol nam het heft in handen, gesteund door Henri en Louis, en stuurde zijn ouders naar Nice, werkte de zaak wat zijn vader betrof in de doofpot op voorwaarde, dat deze nimmer meer een voet in Nederland zou zetten en volledig afstand van zijn troon deed. Op deze wijze kreeg Nol dan eindelijk gelegenheid, gedeeltelijk met het geld van Henri en diens zuster Bettina, de schilderijen te kopen en op te slaan, die hem later fabelachtig rijk hebben gemaakt. Het waren vooral werken van schilders, die op het punt stonden wereldberoemd te worden maar dit nog net niet of nog maar nauwelijks waren. Later deed hij hetzelfde met schilderijen, die Duitsland uit moesten omdat ze ‘ontaard’ waren: kopen en bewaren tot na de tweede wereldoorlog, toen ze het vier- of tienvoudige waard waren.

Nol kwam mij na de vakantie, die op de dramatische nacht volgde, opzoeken. Hij was nog enigszins terneergeslagen en geneerde zich om bij de familie Petersen te komen. Het doel van zijn komst was, mij te bedanken voor het redden van zijn leven. De secure Louis en Henri hadden uitgerekend, dat hij

zonder mijn snelle redding verdronken zou zijn.

‘Ik was eerst kwaad op je, omdat je Odette van ons hebt weggekaapt, maar we zullen maar denken, dat we nu quitte zijn.’

Hij beloofde mij alle hulp bij mijn carrière later, als zijn oude heer opgekrast was. Bij het afscheid legde hij zijn handen op mijn schouders en keek me doordringend aan.

‘Je moet hier niet nijdig over worden... we zijn toch vrienden niet waar? Zul je goed voor haar zijn? Ze is het liefste meisje dat ik ken en nog zo kinderlijk, zo... zo...’ Hij keerde zich met tranen in zijn ogen van mij af en ging zwijgend weg, zonder nog iets te zeggen. Sentimentele Nol. In de tijd dat ik zijn bloed wel kon drinken heb ik wel eens gedacht, dat hij wraak op mij beeft genomen door mijn dochtertje als speelpop aan zijn zoontje te geven, maar dat is waanzin, want hij zag in Daphne alleen de zo door hem aanbeden Odette... de Odette, die hij zijn hele leven op zijn manier trouw is gebleven en nooit uit het oog beeft verloren. Behalve dan de twee jaar die volgden op de dramatische gebeurtenis. Hij was namelijk niet alleen gekomen om mij te bedanken, maar ook om afscheid te nemen. Henri en hij gingen aan de Sorbonne verder kunstgeschiedenis studeren, en ik neem aan, dat de heren zich in Parijs wel vermaakt hebben en niet al te grote moeite hadden om over het verdriet heen te komen.

Helemaal kwijtraken deed ik ze nooit, want ze schreven Odette op onregelmatige tijden lange brieven, die ik niet te lezen kreeg, en waar ze mij wel eens wat uit citeerde, tot ik er onheus over ging doen. Later zweeg zij er dus over, maar soms kon ik merken als zij een brief van Nol of Henri had gekregen. Dan was zij zwijgzaam, of tegen de draad in, of neuriede Franse liedjes, of begon plannen te maken voor onze vestiging in Parijs, of had een plotselinge manie voor een bepaalde dichter of schrijver en deed dan ironisch over mijn altijd achterlopende bekendheid met deze werelden. In die briefwisseling, veronderstel ik, zette zij haar oude leventje nog wat voort.

Maar zij mochten dan de brieven krijgen, ik had de echte Odette! Dat zij die brieven kregen, dankten zij aan de invloed van Odettes ouders, vooral aan die van haar vader. Odette had hem namelijk, tegen mijn advies in, nagenoeg alles opgebiecht: het losbandige leven van de oudste drie vrienden, haar bittere ontgoocheling daarover, het feit dat zij haar hart aan mij had verloren en de gebeurtenissen in het buitenhuis van Nols vader. Voor Odette was ik de held van de dag, de rots in de branding, de pure natuurmens. (Voor Nols vader ook; hij zette een mooi centje voor mij op de bank, dat ik er af kon halen als ik meerderjarig was en beloofde mij, net als Nol, alle hulp bij mijn carrière). Vanzelfsprekend vertelde Odette haar ouders niet, dat ik haar had verleid. Dit

punt liet zij enigszins in het vage en stelde het zo voor, dat ik haar beneden in het halletje van haar huis uitvoerig had omhelsd, waarbij zij enige ogenblikken van opwinding niet meer wist wat er gebeurde. Dit zou haar behalve een gevoel van schrik ook een gevoel van schuld en minderwaardigheid hebben gegeven. Daarop zou ik haar dan hebben getroost met de mededeling, dat de andere leden van het clubje van Nol echt niet van die heilige boontjes waren, van het ene woord was het andere gekomen en toen moest ik haar wel het bewijs leveren. Enzovoort.

Odettes ouders schrokken danig van dit verhaal. Ze gingen zo in hun eigen wereld op, ze waren zo uithuizig en zwerfziek, dat hun bloedeigen kind allerlei drama's kon beleven, tot een logeerpartij in Sodom toe, terwijl zij daar allemaal niets van wisten. Dat moest nodig veranderen! Ze namen Odette enkele dagen later met zich mee op reis naar Bretagne. Daar vond haar vader tijd en rust om zijn dochter wereldwijs te maken. Hij was zo'n soort idealistische Libertijn, die alles van iedereen goedvindt, als men maar van zijn vrouw en zijn dochter afblijft... Wat Nols vader had gedaan was niet goed te praten, maar zij moest vooral niet hard oordelen. En wat die studenten met lichtzinnige vriendinnetjes betrof, ach, een jongeman moest wat ervaring opdoen. Deze toestand was niet ideaal, maar Odetje moest deze dingen vooral niet te tragisch opvatten. Als zo'n volksmeisje inplaats van pret te maken met gulle jongelui op haar zeventiende jaar trouwde en kinderen kreeg, van vroeg tot laat moest sloven, was dat dan zo ideaal? In kiese termen waarschuwde hij haar tegen rotsen van landelijke rechtschapenheid zoals ik. Zulke rechtlijnige jongens scheepten niet zelden hun toekomstige vrouw al met een kind op, als ze zelf eigenlijk nog een kind was, daarmee met één slag een eind makend aan haar jeugd, haar levensvreugd en zo meer.

We hadden wel stof voor brieven en, voorlopig uitgestelde, gesprekken die zomer. Ik had een vervelende vakantie. Grootvader Petersen had zijn huis in mijn dorp verkocht en was teruggekeerd naar Bergen aan Zee. Met mijn ouders en inwonende broer met vrouw en kind had ik steeds minder contact. Ik werkte voor het laatst mee op de boerderij en leefde op Odettes brieven, die er niet toe bijdroegen mij vrolijk te stemmen. Wel prikkelden ze mijn strijdlust! Mijn houvast in deze tijd was de wetenschap, dat Odette mij vreesde zoals de calvinisten hun god. Zij aanbad mij en was mij onderworpen, tegenstribbelend, opstandig soms, maar dat maakte het spel juist boeiend en opwekkend. Ik wist, dat ik haar de baas was als ik met Haar alleen was.

Toen ik Odette in de eerste dagen van september in gezelschap van haar ouders terugzag, was zij tamelijk koel-vriendelijk en haar ouders koel-afgemeten-net-niet-onvriendelijk. Ik was weliswaar een oude huisvriend, maar

vroeger werd ik als een ongevaarlijk groentje beschouwd.

Naar ouderwetse trant liet Odette ons spoedig alleen voor het traditionele degelijke gesprek. Ik wist, dat ik het slechter had kunnen treffen. Zij waren niet zó achterdochtig en huichelachtig als ik later was. Als je je schuldig voelt aan verwaarlozing van je dochter, kun je tegen haar aanbidder niet al te veel praatjes hebben, ook al had je liever een andere aanbidder gezien, dachten ze. Het waren twee mensen, die ik nooit helemaal heb kunnen begrijpen. Ze waren overbeschaafd, zeer belezen, zeer bereisd, nogal snobistisch, sloegen geen belangrijke toneelpremière, geen tentoonstelling, geen belangrijk concert over. Voor het oog van de wereld waren het mondaine mensen, met ettelijke vrienden en kennissen die gescheiden waren of in overspel leefden, maar innerlijk waren ze, voor zover je dat uit hun reacties en daden kon opmaken, de degelijke braafheid zelve. Ze deden niet zo lief met elkaar als grootvader Petersen en zijn vrouwtje gedaan hadden, maar wel zeer hoffelijk. Wat de boosheid dezer wereld zoals echtelijke ontrouw en alles wat daartoe zou kunnen leiden betreft, hadden ze dat over-intellectuele air van: daar staan wij boven, daar hebben wij geen weet van en geen last van. Het sensuele werk van een Rodin bekeken ze met de ogen van een zesjarig kind; ze vonden hem trouwens te naturalistisch. Als Odettes vader, die veel versieringen voor grote bouwwerken maakte, ooit een naakt hakte of kneedde, dan was dat altijd zo gestileerd dat hij beter een boomstronk of een vogel had kunnen nemen, vond ik.

Maar wat konden zij tegen mij doen? Ze vertrouwden mij niet helemaal, ze vertelden mij in hoffelijke termen dat ze zich afvroegen, of wij wel bij elkaar pasten als de eerste verliefdheid wat getaand was, maar al zulke opmerkingen waren bij voorbaat al beantwoord. Ik hoefde weinig te zeggen. Zelf zeiden ze, dat ze Odette natuurlijk vrij wilden laten, dat de vraag of wij bij elkaar pasten alleen maar beantwoord kon worden door ons rustig met elkaar te laten omgaan, en in nog hoffelijker termen vroegen ze mij, bij het vrijen zekere grenzen in acht te nemen.

Ik beloofde met ontroerde, bedeesde stem, nooit iets te zullen ondernemen, dat Odette niet prettig vond en vertelde, dat grootvader Petersen mij al had gezegd, dat zachtheid en tact de sleutels tot het vrouwenhart waren. Ook dat nog! Behalve de mensenredder en de landelijke onschuld was ik ook nog de beschermeling van de alwijze grootvader... Hoffelijk-afgemeten gaven ze mij toestemming, mezelf te beschouwen als leerling-schoonzoon.

Odette mocht weer binnenkomen en werd met dodelijke ernst van het ouderlijk besluit in kennis gesteld. We gaven elkaar een bescheiden kusje onder het oog van de argwanende ouders. Ik bleef eten en het gesprek was van hun kant extra hoogdravend, om mij te laten voelen, dat ik nog altijd met één been in

de klei stond en bescheidenheid van mijn kant zeer gewenst was.

Nu ik er aan terugdenk, weet ik bijna alle woorden en termen nog, de hele santekraam van beschaafde woorden, het wijdlopig geleuter over culturele hoogdravendheden, de vele Franse spreekwoorden en zegswijzen, het jargon van de kunstrecensies, de welgekozen bewoordingen die te pas kwamen bij doodgewone dingen tot kiespijn of vogelpoep op je jas toe... En dat licht, o zo licht wenkbrauwengefrons als Odette er eens een verlate bakvisuitdrukking doorheen gooide, of als ik een landelijke uitdrukking liet ontsnappen, of een woord niet correct uitsprak. (Maar Odettes moeder sprak zelf met een sterk Frans accent, hoewel, dat moet gezegd, zij een scherp oor had voor de fouten van anderen!).

Nog meer dan voorheen beijverde ik me om mij aan te passen, boeken te lezen die men gelezen behoorde te hebben, boeken te vergeten die men vergeten behoorde te hebben (Zola bijvoorbeeld was ouderwets, zo ook zijn Hollandse epigonen als Van Deyssel), toneelstukken te zien die men gezien behoorde te hebben, ook als Odetje er niet in optrad als bejaarde dienstbode die de thee binnenbracht bij een jong meisje van achttien, dat ‘vertolkt’ werd door een toneelspeelster van ver over de veertig met een corset en volstrekt belachelijke gebaartjes. (En al dat declameren van die toneelspelers, die overdreven opera-stijl van het toneel uit die dagen, slechts overtroffen door de allereerste dramatische filmpjes. ‘Maar beste jongen, het naturalisme is passé. Je kunt wel een echt paard op het toneel zetten en de mensen gewoon laten praten zoals ze dat bij een kopje thee doen, maar dat raakt uit de tijd, geloof me,’ aldus Odettes vader).

In deze werelden was Odette mij de baas en was ik in het gunstigste geval haar grote domme jongen en in minder gunstige gevallen een dankbaar object voor het afreageren van bemoeizucht en opvoedzucht. Om daar niet van ondersteboven te raken dacht ik, wat ik ook die avond van de ouderlijke toestemming bij de maaltijd dacht: laat mij één uur met haar alleen in een kamer met een bed, of desnoods zonder bed, en ik ben haar helemaal de baas en maak een meisje van haar dat jullie je niet kunnen voorstellen, zeker niet naturalistisch, maar evenmin gestileerd!

Toen we die avond dan eindelijk een paar minuten alleen waren bleek dat Odette het in haar hoofd had gehaald, dat we voorlopig best een reine vriendschap, versierd met wat kusjes konden onderhouden. We waren nog zo jong. Zij had zich laten gaan, maar voelde nu zij zich bezonnen had, dat wij nog niet rijp waren om stilletjes net te doen of we al getrouwd waren... Ik lachte maar wat en wilde in geen geval over dit onderwerp praten. Zij kon het hoogstens maar half menen, deze bevlieging. Mijn tijd kwam nog wel. Geen halfheid.

De moderne ouders van Odette moesten haar dan wel vrijlaten, maar gaven toch het aan een bevel grenzende advies, dat we soberheid moesten betrachten in het aantal ontmoetingen. We hadden beiden ons werk en onze studie, we waren nog zo jong... Plotseling vergezelden ze ons naar concerten en wilden ‘toevallig’ naar dezelfde film gaan kijken die-je-gezien-moest-hebben, zodat we net zo goed met ons vieren konden gaan, gevolgd door een gezamenlijk afzakkertje en een vijf-minuten-afscheid in hun gang.

Gelukkig voor mij ging het nieuwtje van deze late opvoedkundige bevlieging er spoedig af. Er was in Brussel iets cultureels te doen, waar de Petersens beslist heen moesten. Ik vernam dat nieuws per ongeluk van de dienstbode, toen ik een pakje afgaf en de koffers in de gang zag staan. Ze gingen drie dagen. Ik wachtte Odette 's middags op. Het werd een mooi gevecht, in de open lucht, op de hoek van haar straat. Ik zei, dat ik die avond bij haar kwam, de vrije avond van Mien, om klokslag halftien.

Zij schudde haar hoofd en keek naar de grond.

‘Kijk me eens aan?’ gebood ik. Zij schudde weer haar hoofd en zei: ‘Je weet dat ik niet wil.’

‘Moet ik dan maar naar de vriendinnetjes van Louis en Nol?’

‘Dat is laf. Er zijn duizenden jongens die geen meisje hebben.’

‘Ik ben toevallig een jongen die er wel een heeft.’

‘Elly en Peter deden ook niet alles.’

‘Goed. Doen wij ook niet alles.’

‘Ja maar... als ik eenmaal... hartstochtelijk ben, dan, dan kun je alles met me doen!’ zei ze met een benauwd piepstemmetje.

‘Je vertrouwt me niet? Kijk me eens aan!’

Ze schudde haar hoofd en staarde naar de grond.

‘Ben je bang van me?’

Zij knikte.

‘Dat is een leugen!’ zei ik heftig. Zij keek verschrikt op.

‘Als je dadelijk thuiskomt, dan moet je eens goed in de spiegel kijken. Dan zie je degene waar je bang van bent.’ Ik was zo geinspireerd als bij het beste schilderij dat ik ooit maakte. Zij staarde mij verbaasd aan en kreeg een kleur.

‘Maar ik vind het zo onwaardig, je ouders te bedriegen in hun eigen huis.’

‘Hè, wat verheven! Kom dan bij mij...’

Zij schudde haar hoofd en keek langs mij heen.

‘Verliefde paren bedotten altijd hun ouders. Dat deden de jouwe ook, anders was jij nooit verwekt.’

‘Arjen!’ zei ze, bestraffend als een schooljuffrouw die een vies woord hoort.

‘Dan moet je me Shakespeare niet aanraden, berijmd of in *blank verse*,’ Die

laatste woorden zei ik met een vermoeide kwijnstem, zoals hoogculturele fatten dat doen. Ik vermaakte mij enorm. Ik had daar nog wel uren willen staan, maar zij moest naar huis en mee naar het station.

‘Flauw,’ zei ze, maar moest toch een beetje lachen.

‘De pot verwijt de ketel... Om halftien vanavond. En jij staat achter de deur op wacht, in je mooiste nachthemmetje. Kijk me aan of ik ga verschrikkelijk vloeken, verheven maagd. Je zult er zo van opknappen.’

Ze keek schuw in mijn ogen. Ik keek zo, dat ze moest blozen en naar adem hapte.

‘Zeg eens een lelijk woord,’ bedelde ik. ‘Mijn oren zitten vol algemeen beschaafd.’

‘Pestkop!’ Haar ogen vonkten. Ze meende het nog ook. ‘Lach me niet uit.’ Er kwamen tranen in haar ogen en haar lippen trilden. ‘Ik lach jou niet uit, maar die andere Odette, die helemaal niet bestaat. Een algemeen beschaafde hoogculturele hersenschim, een bloedloos spook. Da-ag, schat! Zet vanavond niet de verkeerde Odette op wacht achter die deur, want dan zal ik haar.’

Ik kuste haar zwierig de willoze hand en zwaaide overdreven met mijn hoed zoals ik dat van Nol en Louis had afgekeken. ‘Kijk je nog eens om?’ riep ik haar na. Zij schudde haar hoofd, maar deed het toch. Aan haar plechtige manier van lopen kon je zien, dat ze zich de in een of andere martelaarsrol voelde.

Die algemeen beschaafde hoogculturele hersenschim verbleekte die avond danig. Zij stond netjes op wacht achter de deur, toen ik om precies halftien tegen het ruitje tikte, maar vervolgens wilde ze mij begraven onder een stroom van ethische bezwaren. Ik ging potsierlijk op de voordeurmat zitten met mijn kin in mijn hand en luisterde een minuut of wat naar haar exclamaties, tot het mij begon te vervelen. Toen trok ik haar in mijn armen, tilde haar van de grond en droeg haar de trap op naar bed.

Het was geen grote passie, die ik in haar wekte, maar tegen het eind werd zij danig opgewonden en ik zorgde er voor, dat zij niets van haar plezier miste.

‘Zeg, dat je van me houdt,’ hijgde ik hij haar open mond, toen haar opwinding het hoogtepunt bereikte.

‘Ik hou van je...,’ zei ze enige malen hortend. Zij bewoog haar hoofd heen en weer en kreunde zacht.

‘Zeg, dat je het heerlijk vindt.’

‘Ja, heerlijk...’

Toen ik de dekens tot onze oren had opgetrokken en we hijgend in elkaars armen lagen uit te blazen zei ik: ‘Jij bent een heerlijke gezonde meid van negentien, die hard een vent nodig heeft. Het enige kleine foutje was, dat je een paar rare ideeën in je hoofd had gehaald, waar niemand wijzer van werd. Jij leeft

je eigen leven en je ouders leven het hunne. Zul je niet meer zo bokkig en dom doen?'

Zij schudde haar hoofd.

'Ben je nog bang van jezelf?'

'Nee,' fluisterde zij en hield haar ogen stijf dicht.

'En van mij?'

'Een beetje.'

'Dat is goed,' zei ik voldaan. 'Een goeie vrouw behoort altijd een beetje bang van haar vent te zijn,'

Ik was verbaasder over een zekere Arjen dan zij. God, wat vond ik mezelf enorm, blaaskaak die ik was.

5

In de volgende jaren kwam Odette steeds meer onder mijn invloed. Ze ging niet alleen steeds meer van mij houden, maar ook van het genot, van het spelen met elkaars lichaam. Zij was veel zuiverder dan ik. Zij voelde zich goed en ik voelde me slecht. Zij dankte de hemel dat zij zulk verrukkelijk en verrukking gevend speelgoed als een schoot en borsten had gekregen, armen en benen om mee te omhelzen en een mond om te zoenen en gezoend te worden, en ik voelde mij de slaaf van organen, die mijn leven verpestten. Zij vond het minnekozen zo mooi, dat één keer, hoogstens twee keer per week een feest gewijd aan de godin der liefde net goed was. Je ging ook niet iedere avond naar een concert, of naar een kerkdienst, of naar een toneelstuk. Dat zij soms avond aan avond moest optreden, dat was omdat ze beroeps was, maar in de liefde was ze geen beroeps... Maar ik wilde wel twee keer per dag de liefde.

Maar ik had dan ook geen zelfrespect, terwijl het hare groter werd dan ooit, toen ze eenmaal vrede had met onze geheime samenkomsten en het lichamelijk genot met haar geliefde steeds mooier ging vinden. Ik was een dominee die niet aan zijn eigen god gelooft, een zendeling die stiekem de afgoden aanbidt.

Het zou allemaal een mooi sprookje zijn gebleven, als ik niet zo'n verdomde slappeling, niet zo'n huichelaar, niet zo'n blaaskaak en niet zo'n schrokop was geweest. Er zijn duizend verontschuldigingen aan te voeren. Ik was al van huisuit een huichelaar, ik zag aldoor slechte voorbeelden om mij heen, er was niemand van voldoende formaat die mij op de juiste manier een opvoedkundig pak op mijn donder gaf, ik oogstte nog bewondering en soms zelfs dankbaarheid met mijn gulzigheid, en zo maar door. Maar je kunt iedereen met

verontschuldigingen bedonderen, behalve jezelf.

Als Odette iets in haar schild voerde, stond het met grote letters op haar gezicht en met uitroeptekens in haar ogen geschreven. Trouwens, het enige dat ze in haar schild voerde was, dat ze mij wilde afremmen. Dus probeerde zij te voorkomen, dat we meer dan één keer per week samen alleen waren. Zij deed dat dan altijd zo, dat het toeval leek als een plannetje van mij strandde. Maar waren we eenmaal alleen in een kamer, dan bood ze geen tegenstand meer. Ik hoefde haar dan alleen maar op een bepaalde manier aan te kijken en toe te spreken, en zij vervulde al mijn wensen, kwam op mijn schoot zitten, liet zich door mij uitkleden, imiteerde een zwoele buikdanseres, danste in haar hemd op de tafel, kleedde mij uit, precies wat ik op een bepaald ogenblik wilde. Wel moest ik haar bijna altijd, om haar de voor mij en haar nodige opwinding te geven, zacht, heel zachtzinnig en geduldig liefkozen, maar dat was toch in de verste verte geen reden om naar andere vrouwen te lopen. Bovendien vond ik diep in mijn hart wild hartstochtelijke vrouwen slecht, alle mooie theorieën van Ans en de prettige ervaringen met haar ten spijt.

Ans! Zonder haar zou ik mijn zelfrespect niet zo snel en definitief verloren hebben. Maar misschien was het zo, dat ik behoefte had om slecht te doen, lekker opwindend slecht.

Ans! Als zij naar een ander werelddeel was verhuisd, zou het anders gelopen zijn, maar zij woonde tien minuten fietsen bij mij vandaan. Toen zij trouwde, had ik mij op de achtergrond gehouden en omdat zij zich schaamde over de laatste weken, had ze mij niet uitgenodigd om eens bij haar te komen kijken.

Als elke man zijn zelfrespect zou verliezen door overspelige verlangens en fantasieën, die wel eens of nogal eens door zijn hoofd spelen, zou er helemaal geen zelfrespect meer bestaan op de wereld, geloof ik. Maar ik zette mijn fantasieën in sluwe daden om. Ik ging Ans opwachten, volgen, ik ging de buurt verkennen, ik drong mij op en gedroeg mij als een schoft. En dat was nauwelijks enkele weken nadat ik Odette na de vakantie heroverd had.

Zodra Ans en ik elkaar zagen in die drukke winkelstraat wisten we beiden waar het om ging. Zij deed zo moederlijk en deugdzame-huisvrouw-achtig mogelijk, met de twee kinderen van haar man bij zich. Ik begon onmiddellijk aardig met de kinderen aan te pappen, vroeg hun namen en vernam, dat het meisje elf en het jongetje acht jaar was. Wat een geluk, dacht ik, en stuurde hen een winkel binnen met een paar snoepcenten. Satan zelf kon nooit meer lol gehad hebben van zijn streken als ik daar in die winkelstraat met dat optreden van me.

‘Leuke kinderen,’ zei ik tegen Ans. Zij stond daar in die etalage te kijken, of er wonderwat te zien was. ‘Morgenmiddag kom ik bij je op de thee, als ze naar

school zijn. Ik heb zo'n hoop te vertellen.'

'Dat zal wel. Maar ik ben niet van plan je er in te laten,' zei ze zo effen mogelijk

'O nee?' Er tintelde een prettig gevoel van triomf door mij heen. *Zij is bang van mij!* 'Dat zeg je, omdat je juist wel van plan bent mij er in te laten. Je bent alleen maar een beetje bang, net als toen, weet je nog? Maar ik help je binnen het half uur van die angst af,' zei ik halfluid bij haar oor en staarde ingespannen in die etalage. Het was druk in de winkel.

'Donder op en laat ik je nooit meer zien,' zei ze woedend. 'Snotneus die je bent. Ga maar naar die fijne meid van je, of wil ze nog steeds niet?'

Het leek, of ik het spel zou verliezen. Maar ze voegde nog iets aan haar woorden toe. Dat had ze niet moeten doen.

'Geef 'r dan maar een pak voor haar billen, als lievigheid niet helpt, helpt dat soms beter.' Haar woorden werden bijna overstemd door een tram die voorbij reed.

Ik draaide mijn hoofd wat opzij en met mijn mond dicht bij haar oor zei ik: 'Ik ken iemand, die daar veel harder aan toe is. Verdomd hard ook!' Daar voegde ik nog wat ophitsende woorden aan toe en keek haar van opzij aandachtig aan. Zij werd eerst bleek en daarna rood. Haar neusvleugels trilden. Zij vloekte binnensmonds en siste: 'Treiterkop. Gemeen loeder.'

'O, so-ci-a-lis-me!' galmde ik, en zei daarna zacht, dicht bij haar oor: 'Morgenmiddag om kwart over twee. Hang het touw door de brievenbus, dan kom ik onopgemerkt binnen. Als 't je na een halfuur niet bevalt, zal ik stilletjes weer weggaan. Maar ik denk van niet. Ik maak een ander mens van je.'

Zij keek mij met grote ogen aan, eerst verbaasd en daarna angstig en boos. Ik voelde mij groeien en groeien. Die opmerking over dat touw deed helemaal de deur dicht. Ze begreep, dat ik de zaak degelijk had verkend.

'Hoe... kom je zo verwaand, zo zelfverzekerd? Je lijkt wel gek!'

'Dat *lijkt* misschien zo, maar... Ach je meent er niks van. Kleine jongens worden groot.'

Ik glimlachte, eerst overmoedig en daarna ernstig, met verlangende ogen. 'Wij hebben nog altijd aan hetzelfde behoefte, samen. Daar kom ik morgen over praten.'

De kinderen kwamen de winkel uit. Ans schudde haar hoofd.

'Je bent een slechte jongen,' zei ze ernstig. 'Val me niet lastig, laat me in godsnaam met rust. Ik ben een fatsoenlijke vrouw, wat denk je wel?'

'Ik denk, dat je als fatsoenlijke vrouw slechte jongens nooit van de deur moet jagen. En als je zo fatsoenlijk bent, wat is er dan om bang van te zijn? Tot morgen dus, bij de thee!'

Ik was door het dolle heen, keek uitdagend in haar van verontwaardiging fonkelende ogen, aaide de kinderen over hun hoofd en stapte resoluut naar mijn fiets, die een eindje verderop tegen een muur stond.

Verwachtte ik, de volgende middag het touw uit de brievenbus te zien steken? Ik wist het zelf niet. Wat ik zeker wist was, dat ik haar dolgraag wilde verleiden omdat zij bang van mij, dus ook van zichzelf was.

Ans woonde in dezelfde drukke winkelstraat waar ik haar de vorige dag ontmoet had, op een vrij bovenhuis boven een hoge winkel.

De klok boven een horlogezaak wees dertien minuten over twee, toen ik het portiekje binnenstapte. Het touw hing door de brievenbus.

Ik haalde een paar maal diep adem en trok de deur open. Zodra ik op de mat stond, haalde ik het touw binnen en sloot de deur. Toen trok ik aan het ijzerdraad van de bel en begon de lange trap te beklimmen.

Zoals Ans mij later bekende was het eerst haar plan, bovenaan de trap te gaan zitten met het broodmes in haar hand, mij uit de hoogte flink de les te lezen en dan weg te jagen. Maar toen zij er een nacht over geslapen had, leek haar dit wel wat al te melodramatisch. Zij kon zich eenvoudig niet indenken, dat zij, een ervaren vrouw van dertig jaar, geen baas zou kunnen over een blaag van net negentien jaar. Daarom had zij zich een geheel andere rol aangemeten, die van de moeder van haast middelbare leeftijd, die mij afgemeten vriendelijk boven aan de trap ontving en meteen theewater ging opzetten in de keuken. Zij droeg een groot bont schort en haar knoedel was piekeriger dan ooit. De kamer was ouderwets gemeubileerd. Er stond een divan, die ik met nadrukkelijke aandacht bekeek, voor ik in de lage pluche fauteuil ging zitten, die zij me aanwees.

‘Misschien was het niet nodig geweest om zo tegen je uit te varen, gisteren,’ zei ze op de toon van een schooljuffrouw die een jochie een paar oorvijgen te veel heeft gegeven, ‘maar dat kwam door m'n slechte geweten.’ Zij glimlachte en maakte een gebaar van zand erover. Ze scharrelde opruimerig door de kamer en praatte rad over haar man en de kinderen, een hele zorg, kinderen veel aandacht en liefde nodig... toen floot de ketel in de keuken.

Ik stond op zodra ze weg was en ging voor het raam staan. Het was een druilerige novembermiddag. In de kamer was het behaaglijk warm. Toen zij weer binnenkwam rekte ik mij uit en zei: ‘Je moest je haar los dragen.’

Zij gaf daar geen antwoord op. Ik keek haar aan, trok mijn wenkbrauwen op en bewoog mij heel traag en loom door de kamer, mijn handen in mijn nek gevouwen. Zij keek schuw naar mij en zei: ‘Hè, ga zitten. Je werkt op m'n zenuwen als je zo doet.’

Ik werkte op iets heel anders. Ze had me eens toevertrouwd, dat mannen die zich bewegen of de duivel hen voortdurend op de hielen zit, niet de ware

mannen zijn. Een echte man moest zich een beetje traag en log bewegen. Daarom lachte ik en ging op mijn gemak de foto's bekijken, die op het buffet stonden. Ans schonk thee in en zei: ‘Vertel eens, hoe gaat het met je werk en met je vriendinnetje?’

‘Dank je, heel goed. Beter dan met jou. Wat heb je toch? Je durft niet eens naar me te kijken.’

‘O nee? Wel, wel, hoor eens aan.’ Ze zette de kopjes thee op het pluche tafelkleed en keek mij woedend aan met haar handen in haar zij.

‘Wat heb je toch?’ vroeg ik schijnheilig. ‘Vroeger was je niet zo. Kan ik het helpen, dat jij je zo moet aanstellen?’

‘Luister nu eens goed, verwaand jongetje. Jij zoekt iets bij mij, hè, maar Ans is niet thuis. Er zijn jonge meiden genoeg die je er een plezier mee kan doen, maar mij niet. Is dat duidelijk? Als je geen fatsoenlijk gesprek kunt voeren, donder dan op en gauw. Is dat duidelijk?’ Haar lichtblauwe ogen vonkten van woede. Ik haalde glimlachend mijn schouders op en keek haar aan, zoals ik vroeger keek als ze mij streelde. Ondertussen trok ik op de tast een stoel vanonder de tafel, ging zitten en pakte mijn kop thee. Zij stond nog steeds met haar handen in haar zij, hijgde en keek een beetje verdwaasd, toen ik mijn ogen op het kopje richtte en doodkalm thee ging zitten drinken. Haar ogen bleven wantrouwig op mij gevestigd, toen ze tegenover me ging zitten. Toen ik haar weer zo aankeek, sloeg zij de hare neer en pakte haar thee.

Plotseling zei ik met een zachte, vertederde stem: ‘Weet je nog wat een leuk spelletje dat was, een slok thee van mijn mond in de jouwe en dan weer terug...’ Ik staarde dromerig voor mij uit, maar zij sprong op, of ik haar met een mes had gestoken.

‘Nu is 't genoeg!’ Zij schreeuwde niet. Haar stem was laag en ijskoud. Met een bleek gezicht rende ze naar de kachel, greep de pook en hief die dreigend boven haar hoofd.

‘Er uit, en gauw, en laat je nooit meer zien,’ siste zij.

Ik stond heel traag op en kwam een stap naar haar toe.

‘Denk je, dat ik mijn huwelijk, mijn man, de kinderen, mijn hele geluk in de waagschaal wil leggen voor jou?’ Dit was het luide fluisteren van toneelspelers. Dat deed ze, vond ik, toneelspelen. Ze wees met een trillende linkerwijsvinger naar de deur. Haar ogen leken heel groot in haar witte gezicht.

‘Niet voor mij, maar voor iets dat je tekort komt bij je man en kinderen. Zij kunnen het niet helpen. Jij kunt het niet helpen. Als je mijn hersens inslaat helpt dat al evenmin. Sla maar, als je denkt dat dat helpt. Hier is mijn hoofd.’ Ik liep met gebogen hoofd de paar stappen naar haar toe.

Zij riep één keer heel hard en hoog: ‘Arjen!’ als een beest in doodsnood. Toen

gleed mijn voorhoofd langs haar borsten en mijn armen gingen om haar bevende lijf. Zij sloeg mij een paar keer gevoelig met de pook tegen mijn benen en zitvlak, ik kreeg een kletsende slag van haar linkerhand tegen mijn wang, maar ik greep haar lichaam onverstoorbaar vaster en drukte mijn open mond in haar hals. De pook viel rammelend op de grond. Zij krabde en beet, huilde en hijgde, maar gaf zich gewonnen. Het tuchtigen en vechten ging meer en meer over in het wildste en hardhandigste minnekozen dat wij ooit samen hadden beleefd. Ik hoorde vloeken, scheldwoorden en uitroepen van verrukking, die mij onbekend waren.

Zodra het voorbij was begon ze weer ruzie te maken, zij het een toontje lager dan voor deze uitbarsting van hartstocht. Of ik nu mijn zin had. Dat ik niet gek moest kijken als zij voor het gas ging zitten. Zij hield dit niet uit. We waren allebei slecht en verrot. Zij haatte mij als de pest. Enzovoort.

Ik liet het allemaal gelaten over mij heen gaan, trok het divankleed los en drapeerde dat om ons heen.

‘Klets niet,’ zei ik. ‘Je hoeft helemaal niet van me te houden. Als je maar van mijn bast houdt is het mooi genoeg. Dat is zelfs beter. Ik hou van jouw bast en van de manier waarop je vrijt.’

Ik legde mijn hand onder haar kin en keek haar aan.

‘Laat dat,’ zei ze en duwde mijn hand weg, maar haar weerstand brak. Misschien had ik gelijk, zei ze, dat je niet van elkaar hoefde te houden om van elkaar gediend te zijn.

Ik vertelde haar een paar ervaringen met Odette. Ze knapte daar zienderogen van op. Ik was dus net zo overspelig als zij. Nu zocht zij steun bij mij. Ik had moeite om niet te lachen toen ze mij vertelde, dat haar man een beste kerel was, maar dat zij zich erg moest inhouden bij het vrijen, anders raakte hij zijn opwinding kwijt. Als zij zich niet aanstelde als een schuchter maagdje, was meneer tot niets in staat.

Daarna raakte ze weer bijna in tranen toen ze mij vermaande, alles maar te vergeten wat ze mij vroeger had verteld over haar idealen van kameraadschap en dergelijke, want zij was die idealen onwaardig. Ik zei, dat ik dat best vond, maar dat ze dan ook voortaan geen pook-tonelen meer moest opvoeren, en toen raakte ze nog meer van streek en zei: ‘Domme jongen. Het had een haar gescheeld of ik had werkelijk je hersens ingeslagen. Maar toen je je hoofd zo boog, toen... toen kon ik niet meer.’

Met een afspraak voor de volgende week liet ze mij na een vreedzaam kopje thee en een tweede ronde om bijna vier uur uit. Onder haar wakend oog deed ik het touw weer door de brievenbus en daarna stoof zij weg om zich te gaan opknappen.

Toen ik na een week terugkwam, probeerde zij nog één keer, maar nu met zachtheid en tranen, de loop van het lot te veranderen, maar tevergeefs. Ik kwam voortaan iedere week een middag. We hadden een veelzijdig programma van seksuele vermakelijkheden waardoor we ons zelden met elkaar verveelden.

Iedereen had het te druk met zichzelf om zich al te veel in mijn uitvluchten te verdiepen. Maar na een maand of wat werd het wel eens moeilijk, altijd een alibi te hebben. Maar toen zorgde het lot voor een nieuwe wending, die ons beiden voorlopig geheel en al in het moeras deed verzinken.

Mijn gastheer vatte plotseling het plan op, Amsterdam te verlaten en in het Gooi te gaan wonen. Ik moest dus uitzien naar een nieuw onderdak. De ouders van Odette juichten het wel wat erg luid toe, dat ik niet van plan was bij hen aan te kloppen, bang als ze waren dat ik Odette dan zeker zwanger zou maken, maar dat ik zelf voor een goedkoop onderdak wilde zorgen.

De man van Ans, Maarten, was een kleine functionaris bij een socialistische vakbond, toen nog niet zo groot en machtig als tegenwoordig. Ze konden van het bescheiden salaris net rondkomen en hadden ruimte over. Ik wist, toen ik het plan in een slapeloze nacht had overdacht, dat het er helemaal aan zou liggen, hoe en wanneer ik Ans zou voorstellen, haar kostganger te worden. Met duivelse sluwheid stelde ik het praten over mijn plan een week uit, toen ik voelde dat de juiste stemming er niet was. De volgende keer dat ik bij haar was zorgde ik, dat ik bij het vrijen spoedig over mijn hoogtepunt was. Zij bleef dan erg aanhalig en poeslief. Ik geloof niet, dat wij ons bepaald aan excessen te buiten gingen, maar wat mij onder andere zo onweerstaanbaar voor haar maakte was, dat ik op deze leeftijd altijd twee en soms wel drie hoogtepunten op één middag haalde. Terwijl zij dus sterk geprikkeld en poeslief was en mij niet met rust liet, kwam ik, al liefkozend, met mijn satanisch plan te voorschijn. Eerst probeerde zij het als een grapje af te wimpelen en probeerde mij speels het praten te beletten. Ik voerde de stemming nog wat op en hernam mijn aanval met argumenten als: geen mens zal er dan meer wat achter zoeken, ik hoef na afloop niet door de kou naar huis, de waakzame overburen zijn met één slag uitgeschakeld, we zullen allebei natuurlijk reuze voorzichtig zijn, jij kunt er evenmin buiten als ik, enzovoort.

Een ogenblik leek het, of zij helemaal zou afkoelen en nuchter wilde gaan praten, maar ik gaf haar niet de kans. Al vrijend en genietend stemde ze toe en ik liet haar de belangrijkste details herhalen, voor zij tijd had om tot bezinning te komen: dat zij het aan Maarten zou voorstellen als een buitenkansje voor hen plus een goede daad ten opzichte van mij... dat zij haar oude meneer in de stad had ontmoet, die haar had verteld, dat hij er zo mee zat omdat hij niet wist waar hij Arjen zou laten, je kon zo'n jonge jongen maar niet overal in de kost doen...

Toen de roes voorbij was, huilde ze wel een beetje en betoogde, dat het van

kwaad tot erger met ons ging, maar belofte maakt schuld en wie weet, zoals ik al had betoogd, bekoelde onze hartstocht als we elkaar iedere dag zagen.

Maarten, de goedzak, vond het best. Het leek hem wel gezellig. De kinderen, Rietje van elf en Basje van acht juichten, want ze vonden mij een geschikte knul. Grootvader Petersen, mijn weldoener, vond het ook een goed plan. We zouden het zolderraam dat op het noorden uitkeek, met de hulp van een bevriend timmerman-metselaar wat groter maken en een stuk van de zolder afschieten: mijn eerste eigen atelier. Een verdieping lager had ik een klein zijkamertje als slaapvertrek. Ik voelde mij een vorst. Zelfs Odette was opgewonden. Zij kwam helpen bij de inrichting ofwel zorgen, dat het bij mij niet al te knus-kleinburgerlijk werd. Odette was bang, dat ik mij wat al te behaaglijk zou voelen in dit milieu, een angst die niet ongegrond was. Zij kwam al evenmin als Maarten op het denkbeeld, dat er iets meer dan gezelligheid en moederlijkheid zou zijn tussen deze vrouw en mij die, met enige goede wil van haar, nog net mijn moeder had kunnen zijn.

Toen ik mij daar had gevestigd, hadden Ans en ik het er de eerste dagen moeilijk mee. We waren niet zo koelbloedig-gewetenloos als de situatie vroeg en geneerden ons, als we aan tafel zaten met de argeloze Maarten en zijn lieve kinderen. Maarten werd al wat kaal en een beetje gebogen. Het baantje eiste hem nogal op. Hij moest vaak naar vergaderingen buiten de stad, bereidde toespraken voor, of zat verdiept in blaadjes en brochures en kon dan geen lawaai aan zijn hoofd velen. De eerste week gaven Ans en ik elkaar zelfs geen zoen als ik de deur uitging en we even alleen waren. We keken elkaar nauwelijks aan. Maar de tweede week haalden we onze schade dusdanig in, dat we bang waren er gek van te worden. Dat was in de Paasvakantie, toen de kinderen een week uit logeren waren.

Maarten had nergens erg in. Hij vond het al lang heerlijk, dat Ans niet meer zo vaak aanhalig deed en hem probeerde te verleiden. Toch kwam er een conflict, maar zo lachwekkend vergeleken bij de werkelijke toestand, dat Ans en ik er bijna van moesten grienen. Het is niet moeilijk, voor een andermans kinderen aardig te zijn. Ik ontdekte, dat ik zelf nog altijd een jongen was, die graag met kinderen speelde. Daarbij had ik veel op Maarten voor. Ik was groot en sterk als een beer, onvermoeibaar, hield van kinderlijke grappen, spelletjes, van lawaai schoppen, stoeien en, als ik er voor in de stemming was, van uitbundig draven en krachtvertoon. Allemaal dingen waar jonge kinderen gek op zijn. Bovendien had ik meer tijd dan Maarten. Het jochie aanbad mij als een godheid, kwam met zijn knutselwerkjes en problemen bij mij, knoeide met mijn verf, was in de wolken als ik met hem ging vliegeren, of als ik kwam kijken als hij met zijn zelfgemaakte bootje in de vijver speelde, enzovoort.

Het meisje was zo mogelijk nog gekker op mij en bovendien nogal aanhalig van type. Zij was toen nog zo kinderlijk, dat zij aan tafel luid verkondigde, dat zij later lekker met mij ging trouwen.

In het begin vond Maarten het prachtig, als ik met één kind hoog op mijn schouders en het andere als een baby in mijn armen de trap af kwam om aan tafel te gaan, of met hen op de divan zat te gekken of plaatjes te kijken, of met hen ganzebordde en meer van die dingen. Hij zag zijn kinderen genieten en was daardoor zelf gelukkig. Ook Ans keek soms aangedaan toe, als ze mij met de kinderen bezig zag. Zo moest ik ook nog als vredestichter optreden, want het jochie vond, dat wij als mannen die hangerige meid maar links moesten laten liggen, en Rietje vond, dat we dat kinderachtige ventje maar de straat op moesten sturen. Ze hadden beiden een ademloze bewondering voor mijn werk, vooral toen ik hen in alle houdingen en standen ging tekenen en schilderen, en van dat werk nog aardig verkocht ook. Het was geen sterk werk, maar het was lief en, zoals Nols vader het noemde: bruikbaar. De opbrengst mocht ik van grootvader Petersen op de spaarbank zetten voor later, maar dat deed ik niet al te nauwkeurig. Ik kocht er ook wel cadeautjes van voor Ans en de kinderen. Nu ik bij haar woonde, kon ik haar eindelijk ook eens wat geven!

De aanhaligheid van Rietje vormde voor mij geen probleem. Ik kende haar kinderlichaam geheel en al, het had geen enkel geheim en geen enkele aantrekkingskracht voor mij, althans niet meer dan het vel van een jonge poes of de bast van een berkeboom. Zij kon gerust op mijn bed komen stoeien, zondagsmorgens, zoals zij deed, of bij mij onder de dekens kruipen, zoals zij in opdracht van Ans niet deed. Ik werd er evenmin heet van als bij het aaien van een kat of het in je armen nemen van een lammetje. Ans wist dat. Zij was het ook, die de kinderen had aangemoedigd naakt voor mij te poseren, toen ik voorstudies maakte voor een wandschildering in een kinderkliniek, mijn eerste grote opdracht, die ik door bemiddeling van Nols vader kreeg.

Maar de brave Maarten, die eerst alleen maar een beetje jaloers was op de aanhankelijkheid van zijn kinderen, kwam op het onzalige denkbeeld, dat ik met zijn elfjarige, toen bijna twaalfjarige dochtertje knoeide, misbruik maakte van haar kinderlijke aanbidding. Ik herinner mij het tafereel nog heel scherp. Rietje en ik hadden de hele middag door oud Amsterdam gesjouwd. Het kind was gek op zulke zwerftochten. Ze was een goede reisgenote, kletste niet te veel, wachtte geduldig als ik ergens een paar krabbels in mijn schetsboek maakte, stond dan zelf ook eigenwijs te tekenen, was blij met elke blik, elk woord dat er van getuigde, dat je je nog herinnerde dat ze bij je was, bloosde van dankbaarheid als je haar een paar aanwijzingen bij het tekenen gaf of haar prees, en liep dan weer zoet mee te slenteren. Die avond, terwijl Ans het jochie in bed stopte en Rietje

en ik op de divan zo maar wat zaten te peinzen, zei ze ineens: ‘Zeg... jij en mamma houden veel van elkaar hè?’ Ik kreeg er een kleur van en staarde een andere kant op. Het kind schoof wat dichter naar mij toe, legde haar hand op mijn schouder en zei: ‘O, maar dat is toch niks erg? Het is beter dan ruziemaken.’

Dat vond ik zo'n verdomd goeie opmerking, dat ik haar op mijn schoot trok en een paar klinkende zoenen gaf. Maar juist op dat ogenblik deed Maarten de deur open. Was hij nu maar gewoon binnen gekomen, maar nee, hij deed schutterig de deur weer dicht, liep naar de keuken en daarna naar boven om hulp en steun te zoeken bij Ans.

‘Ik geloof, dat je pappa een beetje geschrokken is,’ zei ik tegen Rietje, want ik voelde waar de schoen wrong. Hij had tegen Ans al een paar keer toespelingen gemaakt, die zij nogal vinnig had beantwoord. ‘Hij denkt geloof ik, dat wij samen aan het vrijen waren.’

‘Nou, geeft dat?’

‘Is beter dan ruziemaken, wou je zeggen... Hij vindt jou daar nog veel te jong voor. Maar wij waren niet aan het vrijen, wil je dat goed onthouden, Rietje? Hij zal je daar zeker naar vragen en als je dan ja zegt, vlieg ik hier de deur uit en kom er nooit meer in. Het is ook echt niet goed, als grote jongens met kleine meisjes vrijen. Zo'n beetje knuffelen geeft natuurlijk niks, maar 't moet niet gekker worden.’

Zij begreep er niet veel van, hoewel Ans haar deugdelijk had voorgelicht. Het echtpaar kwam na een kwartier binnen. Ans was nogal bleek en Maarten nogal rood. Ze stuurden het kind naar bed. ‘Wat deed jij met Rietje?’ vroeg Ans, nadat ze op de gang had gekeken of het kind werkelijk verdwenen was, uitgeslapen kat die ze was. Ze leek nogal geschrokken.

Ik haalde mijn schouders op zei: ‘We zaten wat te praten. Toen maakte ze ineens zo'n verdraaid rake opmerking, dat ik haar even moest knuffelen. Ik hoop, dat Maarten daar geen verkeerde conclusies uit trekt... Ik ben een normale jongen met een meisje, waar ik eh... flink mee vrij als het zo uitkomt. Jullie denken toch niet...’

‘Ik wist niet wat ik zag,’ zei Maarten. Als hij van streek was piepte hij altijd zo raar. Ans geneerde zich dood. Ze raapte al haar moed bij elkaar en zei: ‘Dat is waar, Maarten. We zijn geen van drieën kinderen meer, we kunnen de waarheid wel aan. Als hij bezoek van z'n meisje heeft, heb ik meer dan eens het bed gehoord, je begrijpt me wel. Je moet het hem niet kwalijk nemen, Arjen. Het is natuurlijk een akelige verdenking, maar je moet rekenen, Maarten is erg stijf opgevoed. Ik heb zo dikwijls tegen hem gezegd, neem dat kind eens op je schoot, doe eens wat lief met haar. Als zulke erg jonge meisjes zo aanhalig zijn

komt dat omdat ze tekort komen, en dan gaan ze dat dubbel en dwars ergens anders zoeken, op straat, bij vreemde knullen en zo meer. Op mijn schoot wil ze nu eenmaal niet zitten.' Enzovoort.

Ze kreeg hem zelfs zo ver, dat hij naar een van hun rooie dokters ging, die veel verstand van die dingen had, om de zaak te bespreken. Die dokter gaf Ans groot gelijk, vooral toen hij hoorde dat ik niet al te preuts met mijn eigen meid omgang had. Maar ze moesten wel zorgen, dat het kind niet bij mij in bed kroop, want dat zou het te veel prikkelen. Voor de rest mocht ze gerust eens op mijn schoot zitten en om mijn hals hangen. Wat allemaal niet wegnam, dat Maarten het maar half geloofde en mij met wantrouwende blikken bekeek, als ik met zijn nog spichtige dochtertje stoeide. Of ik nu al zei, dat mijn zusjes heel jong gestorven waren en dat ik altijd graag een zusje had willen hebben (wat bittere waarheid was) hij bleef zich onzeker voelen, tot hij het op den duur maar aan Ans begon over te laten. Maar hij bleef wel bij haar informeren, of ze wel goed op ons paste als hij naar een vergadering was.

Of Ans goed oppaste! Rietje was wel onnozel, maar niet gek, zoals wel bleek uit haar opmerking, die dit alles aan het rollen had gebracht. Ans betrapte haar op een avond in haar nachtponnetje op de trap, zogenaamd moest ze water drinken in de keuken, maar in werkelijkheid wilde ze aan de deur luisteren of door het sleutelgat kijken. Gelukkig had Ans zelf hoegenaamd niets onnozels. En van aan deuren luisteren en door sleutelgaten kijken wist ze alles af. Dat deed ze als ik Odette op bezoek had en Maarten niet thuis was. Van Ans kon ik dat hebben, sterker, ik vond het opwindend en maakte er een extra mooie voorstelling van, als ik wist dat zij trillend van opwinding toekeek. Er was een verbindingsdeur tussen mijn slaapkamertje en de voorkamer; die voorkamer werd alleen op zon- en feestdagen gebruikt. De verbindingsdeur werd nooit gebruikt en de kruk was er daarom uitgehaald, wat een flink kijkgat opleverde. In de voorkamer hing een lap stof tegen de deur en voor het kijkgat, maar die lap hoefde je alleen maar opzij te doen.

De bezoeken van Odette, meestal een keer per week, waren half stiekem. Voor zover haar ouders dit nog controleerden, waren we naar een concert, naar een lezing of iets dergelijks, maar ze wisten, dat we daarna soms nog even bij mij aan gingen.

Odette kwam ook wel op andere uren bij mij, maar dan vertelde ze thuis meestal verhalen over hoe de kinderen van Maarten daar weer bij me in het atelier zaten te lezen of te knutselen, of binnen kwamen rollen, of dat Ans thee had gebracht en was blijven praten, en meer van zulke kalmerende, vertrouwenwekkende verhaaltjes. De kinderen noemden Odette 'de prinses.' Ze vonden haar beeldschoon, maar lang niet zo aardig als 'beer', zoals ze mij

noemden. Rietje was jaloers op Odette, maar zo kinderlijk dat het alleen maar lollig was. Odette deed neerbuigend vriendelijk tegen ‘die volkskinderen’ (ze spraken pittig Amsterdams) die ze nogal ‘onopgevoed’ vond. Ik liet haar kletsen.

Toen zij zich de eerste keer aan mij gaf in wat zij ‘dat deprimerende kamertje van jou’ noemde, huiverde zij of het een varkenshok was. En ik had moeite om mijn plezier niet te tonen, want ik vond het heerlijk om haar een beetje te vernederen. Ik was al lang over mijn bewondering voor gecultiveerde mensen in dure huizen heen, en ergerde mij danig aan al hun opgepriktheid en snobisme, zoals ik mij ergerde aan Odettes onlesbare dorst naar bewondering door al wat mannelijk is, aan dat air van ‘zo hoort het ook want ik ben heel mooi,’ afgewisseld met ‘wat zien die mannen toch aan me?’ Op haar beurt nam Odette wraak door mij in over-culturele gezelschappen te halen, waar ik met mijn mond vol tanden zat. Maar als zij het al te bont maakte, of naar mijn smaak te veel flirtte, nam ik bij ons volgend samenzijn wraak, door na een zacht begin heel wild te doen, en woorden en uitroepen te kreunen, waar een straatmeid van gebloosd zou hebben. Vervolgens verontschuldigde ik mij dan met de redenering, dat ik de gedachte niet kon verdragen, dat zij mij een beetje ontrouw was met andere bewonderaars, of mij fijntjes vernederde met hoogdravende prietpraat waar mijn gezonde boerengemoed tegen in opstand kwam. Dat hield haar ontzag levend. Zij zou het niet gedurfd hebben, een andere jongen ooit een echte zoen te geven. Toen niet. Ik betrapte haar een keer met Louis op het Leidseplein. Ze zagen er geen van beiden naar uit dat ze flirtten, integendeel, ze keken allebei treurig, maar dat maakte mij ook woedend. Louis was de oudste van het voormalige Clubje van Nol. Toen ik hen daar samen zag, was hij al bijna afgestudeerd als advocaat. Hij was de enige minnaar die ik oprecht vreesde, sympathiek van onder tot hoven, het minst fatterig van het hele stel, geduldig, ernstig, lang niet droog, mannelijk en helemaal niet naïef. ‘Ik wacht geduldig, tot deze bevlieging over is,’ had hij tegen Odette gezegd. Hij stuurde elk jaar anoniem een monsterlijk groot boeket bloemen op haar verjaardag. Dat heeft hij heel wat jaren moeten volhouden!

Hij studeerde dat jaar niet af, Louis, omdat hij op het critieke moment in het ziekenhuis lag met een hersenschudding. Dat voorval deed mij bijna de gevangenis indraaien. Alleen door zijn bovenmenselijk sportieve houding bleef ik er buiten.

Een paar dagen nadat ik Odette met hem had gezien, wachtte hij mij op. Hij zag er uit of hij een boel wist. Ik wilde hem meteen de rug toedraaien, maar hij praatte beter dan ik. Hij zei: ‘We zijn toch oude vrienden? Heb ik ooit iets gedaan, dat je het recht geeft mij je rug toe te draaien? Ik wilde eens ernstig met je praten, Arjen.’ Enzovoort.

Diezelfde avond zaten we op mijn atelier. Het was een zomerse juni-avond. Ans bracht ons thee. De stemming was toen nog rustig. Hij vertelde mij, dat hij niets van Odette wist, maar alles zelf had uitgezocht. Iemand kon niet met een opvallend meisje als Odette in een melksalonnetje een huis aan de overkant gaan zitten bestuderen, zonder dat dat opviel. De juffrouw uit het melkzaakje had ons 's avonds in het portiek gezien en Odette horen huilen. Louis had Nol en de anderen er buiten gehouden. Al die noblesse! Ik wierp stotterend tegen, dat Odette zich zo minderwaardig voelde na onze eerste vrijage, zo minderwaardig vergeleken bij hem en Nol en Henri, dat ik wel wat had móéten zeggen. Zij weigerde te geloven, dat hij, Louis, en de anderen vriendinnetjes hadden, dus móést ik wel het bewijs leveren.

Nu goed, dat was dan dat. De veranderde houding van Odette was natuurlijk niemand ontgaan, toen, maar Louis had er nooit in geloofd, dat die alleen toe te schrijven was aan haar verliefdheid op mij. Vervolgens had hij mijn gangen laten nagaan door een detective-bureau. Mijn bezoeken aan Ans waren niet onopgemerkt gebleven. Hij had alle data en uren op een lijstje bij zich. Nu was ik dus ook nog bij deze dame gaan inwonen, terwijl ik met Odette leefde, ja, welbeschouwd bijna Nols dood had veroorzaakt door vleselijke gemeenschap met Odette te hebben op het ogenblik dat Nol in het water sprong. Die truc met die broek had hij wel doorzien...

Tot zover was ik alleen verslagen en bang. Louis was dan wel enige jaren ouder dan ik, maar toch nog jong: net 24. Nog niet zo rustig en geslepen als later. Hij liet zich door zijn emoties meeslepen. Had hij dat niet gedaan, dan was ik misschien snotterend op mijn knieën gevallen. Maar nu hij op die bepaalde manier de waarheid zei en sarcastisch werd, wekte hij een dolle drift in mij. Ik greep het eerste het beste wat mij voor de hand kwam, een tinnen asbak en sloeg hem op zijn hatelijk pratende hoofd.

Hij viel voor dood neer. Ik gilde als een kleine jongen en was volkomen overstuur. Ans regelde alles. Ze sloot mij in mijn kamertje op en ging de geneeskundige dienst opbellen bij de benedenburen. Later op de avond ging ze nogmaals opbellen om te vragen hoe de patiënt er aan toe was (die was nog steeds buiten westen), probeerde mij te kalmeren en verzon ondertussen nog het verhaal, dat dit de bekende vrouwengeschiedenis was: de ander had mij gesard en beledigd, we waren aan het vechten gegaan, enzovoort. Zij was het ook, die zijn adres uitviste, zijn kostjuffrouw waarschuwde en een telegram zond aan zijn moeder, een weduwe die in het Gooi rentenierde. Louis bleef de hele nacht buiten kennis en het duurde twee dagen voor er geruststellende berichten kwamen. Het was niet mogelijk, Odette er geheel buiten te houden. Zij kreeg Ans' versie te horen en ik kon moeilijk verhinderen, dat zij Louis ging bezoeken

in het ziekenhuis. Ik deed dat trouwens zelf ook, met de moed der wanhoop. Het was om je dood te grienen. Zijn enige zorg was, dat ik Odetje niet ongelukkig zou maken. Voor de rest zou hij alles maar met de mantel der liefde bedekken en geen aanklacht tegen mij indienen. Dat zal hem later wel berouwd hebben. In elk geval duurde het zeventien jaar, voor een toch eindelijk ongeduldig geworden Louis Odette de volle waarheid over mij vertelde, compleet met het rapport uit 1921/'22, dat het detective-bureau over mijn gedragingen had samengesteld... Net als indertijd met die bliksemstraal, die een eind leek te maken aan mijn eenzame zonden, maar het niet deed, hernam ook nu het oude leventje zijn rechten. Ik had succes. Ik won prijzen. Odette was na die doodsklap toegewijder dan voorheen. Ans werd bij de gedachte aan een scheiding van vele weken gedurende de grote vakantie vuriger en aanhankelijker dan ooit. Rietjes onnozelheid nam af, naarmate haar prille borstjes groeiden en kreeg de hele situatie door: haar aangebeden Beer had twee vrouwen en daarbij nog een stille aanbidster: Rietje.

Maar Rietje was nu nog geen groot probleem. We vingen haar samen op, Ans en ik. We vertelden haar ieder afzonderlijk het gelijkluidende verhaal, dat sommige mensen meer honger hebben dan andere. Mammie en Beer waren van die hongerlappen! Het gekke van deze honger naar lieve spelletjes was, dat je die stilletjes moest bevredigen. Pappa mocht het niet weten, anders zou hij verdriet hebben en dan was voor iedereen de aardigheid er af. Alle mensen deden dat vrijen trouwens stilletjes, dat had zij al wel opgemerkt. Kleine Bas was natuurlijk nog veel te klein om deze dingen te begrijpen. Ja, dat snapte zij wel.

Jonge kinderen zijn nog gevaarlijker dan detectives, daar waren Ans en ik het vurig over eens. Waar we het ook over eens waren was dat, als deze situatie nog een jaar of vijf duurde, dat er dan kans was dat ik met drie vrouwen in hetzelfde huis zou slapen. Voorlopig was daar wat mij betreft geen animo voor.

Mensen die mij in de jaren voor mijn officiële huwelijk met Odette oppervlakkig kenden hadden er geen flauwe notie van, dat al dit gevrij, al deze bedriegerijen en doortrapte slechtheden zo'n belangrijke rol in mijn leven speelden. Aan de andere kant vraag ik mij af, óf dat alles wel zo'n grote rol speelde als mijn herinnering mij wil doen geloven. Want tegelijkertijd leefde er een geheel andere Arjen. De zich weliswaar niet doodwerkende, maar toch nijvere jonge schilder, die niet alleen veelbelovend was, maar reeds opvallende prestaties leverde. Een ietwat eenzelvige jongen, wars van kroegjool en atelierfeesten (‘ik ga liever met jou naar bed,’ placht ik tegen Odette te zeggen, als er ergens iets fatsoenlijks of nog net-fatsoenlijks te doen was) een jong schilder die met schetsboek of veldezel door stad en ommelanden zwierf, met zijn beeldschone verloofde tentoonstellingen, concerten en toneelvoorstellingen

bezocht, veel las naar men zei, en heel sociabel, zelfs geestig gezelschap kon zijn als ie wilde. Odette en ik deden ook werkelijk nog wel wat anders dan vrijen. We konden zelfs gemakkelijk aantonen dat we daar nauwelijks tijd voor hadden. We maakten kinderlijk plezier met elkaar. Ik leerde tennissen. We zeilden in een gehuurde boot, zwommen, wandelden, maakten fietstochtjes, logeerden samen week-ends bij grootvader Petersen, vrolijkten de oude baas van harte op, en vele dingen meer. Maar al deze vele dingen zijn in mijn herinnering weinig markant, vormen in hoofdzaak het tweede plan of de wazige achtergrond van ‘het andere.’ Terwijl Louis in het ziekenhuis herstelde en nog weken rust moest houden, logeerden Odette en ik twee weken bij grootvader Petersen en behalve het mooie weer en het vele aan het strand luieren met grootvader en Odette, herinner ik mij weer in hoofdzaak ‘het andere.’ Zoals meestal was ook hier de grootvader toegefelijker en ruimer van begrip dan de vader. Als er geen huishoudster was geweest als vertegenwoordigster van het fatsoen, had hij ons geloof ik rustig bij elkaar laten slapen. Odette was zojuist twintig jaar geworden en ik hoopte enkele maanden later ‘mes vingt ans’ te vieren; zij was een rijpe jonge vrouw, die er geen dag jonger uitzag dan ze was en ik was wel jongensachtig, maar maakte bepaald geen kinderlijke indruk. In een gesprek onder vier ogen vertelde grootvader mij, dat grootmoeder en hij al met elkaar sliepen toen hij achttien en zij nog maar net zeventien was. Zijn zoon had, voor zover hij het wist, in elk geval op zijn negentiende zijn onschuld verloren. Als je 't als jongen en meisje met elkaar eens was en je had de leeftijd, dan zou je wel gek zijn, als je niet van je jeugd genoot. Het enige probleem was, behalve dan dat van ongewenste zwangerschap, dat je niet blasé werd. Daarom moest je voor je huwelijk nog wel wat gehandicapt blijven, vond hij; je moest niet helemaal de allures aannemen van getrouwde mensen die altijd kunnen doen wat ze willen als ze er samen zin in hebben. En verder moest ik dat blasé-worden niet al te zwaar opvatten, want als je daar aanleg voor had, werd je dat na een paar jaar getrouwd-zijn ook.

Prachtige oude baas. Ik had niet de moed, meer te biechten dan het feit, dat ik Odette had verleid om haar te winnen, dat zij er in het begin nogal onthutst over was, maar dat wij nu met plezier elke week een uur of wat van elkaar genoten. Over die verleiding kon hij niet boos zijn. Deze weg naar het hart van een jonge vrouw was zo oud als de wereld, zei hij, en van alleen maar dweperig praten kwamen vaak slechte huwelijken. Het feit, dat ik zoveel medeminnaars de baas was geweest maakte de wederzijdse keuze des te solider, volgens deze onverbeterlijke optimist. Hij bracht deze laatste stelling ook onder de aandacht van Odetje, die hem er dankbaar voor was. De andere feiten vertelde hij haar trouwens ook, de gezonde ouwe Deen. Ze werd er heel opgewekt van.

De huishoudster van grootvader was een vrome ziel, die elke ochtend naar de

vroegmis ging, terwijl grootvader zijn vroege morgenwandeling maakte met zijn trouwe hond. Dat was voor mij het ogenblik om Odette in haar bed te gaan opzoeken. Ik gebruikte condooms, afkomstig uit de voorraad van Ans. Onwetend over de herkomst was Odette zeer met deze uitvinding ingenomen, want zij had een hevige angst voor de altijd dreigende zwangerschap. Zij begon merkbaar levenslustiger bij het vrijen te worden, nu die angst weggenomen was. Het gebeurde in die tijd wel, dat zij toespelingen maakte op haar zin in vrijen, of aanhalig deed als we even alleen waren, 's Morgens vroeg in bed was zij meestal nog te slaperig, hoewel zij het vrijend ontwaken wel heel prettig vond, maar 's avonds was dat anders. We maakten dan altijd onze ‘wandeling langs de zee.’ Jongelui moest je ook eens een poosje alleen laten, nadat ze de hele dag in grootvaderlijk gezelschap waren geweest. Odette maakte toilet voor die wandelingen en kleedde zich, als het gunstig weer was, in een zachte warme jurk die je van onder tot boven kon openknopen, met daaronder alleen een dun hemd, geen broek en geen kousen. Die voorbereiding scheen haar op te winden. Zodra we uit het gezicht verdwenen waren drukte zij zich tegen mij aan en soms werd zij werkelijk handtastelijk, vooral als we eenmaal bij ons vaste plekje onder het prikkeldraad waren doorgekropen om ons langzaam naar de duinpan te begeven. Er was daar een mooi plekje met zacht gras en hoge struiken, waar we onze wilde lusten de vrije loop lieten. Bij het licht van de sterren keerden we dan voldaan huiswaarts, het murmelen van de zee, het ruisen van de wind door helm en struiken nog in onze oren. We zagen op geen van die avonden een levende ziel. Het was er een waar paradijs. Grootvader zorgde altijd dat er wat te eten was als we thuiskwamen, want liefde maakt hongerig, zei hij.

Zo ontkwamen we aan de waakzame oren van de vrome huishoudster. Ik hoefde nooit 's nachts door het huis te sluipen, maar sliep als een os, tot ik de wekker van de trouwe gedienstige hoorde, een geluid, dat ik nooit van mijn leven met meer welgevallen heb gehoord.

Na die goddelijke weken trokken we met ons drieën naar Parijs, waar we in een van de banlieue-dorpen gastvrijheid genoten in een riante villa van een vriend van grootvader. Odette en ik gingen bijna dagelijks met de trein naar Parijs, een enkele maal door grootvader vergezeld, en bezochten musea, kunsthandels, historische gebouwen en roemruchte plaatsen. Van werken kwam niet veel, al sleepte ik steeds schetsboeken mee. Het was allemaal te overweldigend in een te korte tijd.

Ik herinner mij dat grootvader ons in die tijd voor het eerst iets vertelde over de financiële toestand van de familie Petersen, die niet zo rooskleurig was als buitenstaanders wel dachten. Men had altijd nogal zorgeloos geleefd en daardoor was het stamkapitaal van overgrootvader Petersen danig ingeteerd. Grootvader

zou ons graag een jaar of wat op zijn kosten in Parijs laten wonen, om verder te studeren en rustig voort te werken, maar dit plan kon niet doorgaan. Ik moest maar proberen, zo gauw mogelijk op eigen benen te staan, dan kon ik over een jaar of wat, wellicht getrouwd, mij met Odette in of bij Parijs vestigen. Je moest er, tenzij je een genie of een gelukskind was, ook weer niet te lang blijven, want als je geen abnormaal geluk had, bleef je als jong kunstenaar in Parijs onopgemerkt. Er was te veel talent. Maar met het aureool van Parijs om je hoofd en de nieuwste ideeën en snufjes in je hoofd en vingers, maakte je daarna in Nederland een prachtige kans om wél opgemerkt te worden...

De weinige kunsthandels, die in de vakantie-tijd open waren gaven mij, voor zover ze modern werk exposeerden, een sterk gevoel van onzekerheid. In Nederland had ik ook wel eens wat van de nieuwe ‘ismen’ gezien, maar hier kreeg ik het gevoel dat ik een halve eeuw achterliep. Met mijn landschappen bouwde ik voort op Pissarro, Manet, Monet, Van Gogh en diergelijke, en voelde mij modern en gedurfd. De produkten van het kubisme en ander kwajongensgeklodder en geknutsel had ik altijd voor opzettelijke gekkigheid gehouden. Maar dit! Ik zag werk van Matisse en de andere ‘Fauves’ waar ik me beroerd klein en slapjes bij voelde. Met de techniek van portret- en figuurschilderen scharrelde ik ergens tussen Breitner en Van Gogh in, dichter bij Breitner dan bij de geweldenaar Van Gogh. Iedereen prees de portretjes die ik van Odette maakte als ‘bijzonder krachtig en gedurfd.’ Gedurfd! Mijn zolen. Ik was gewoon een haas. En aan beelden knotsen had ik mij nooit gewaagd, maar er mij natuurlijk wel in verdiept vanwege het werk van mijn gastheer en mijn toekomstige schoonvader. Zij moesten nodig eens naar Maillot gaan kijken, die bereisde Roelen. Wat een prachtwijven! Dát waren beelden. Rodin was wel goddelijk, maar de na-aperijtjes van mijn vroegere gastheer waren een nogal slap aftreksel, om van de steriele versieringen van Odettes vader maar te zwijgen. En wat een vakmanschap allerwegen. Ik kwam er niet over uitgepraat tegen grootvader en Odette. Ik werd er bijna impotent van, zo zeer greep het mij allemaal aan.

Doodmoe van het zwerven ging Odette meestal om half tien al naar bed en ik volgde weldra, maar zat soms nog laat bij vermoeiend lamplicht in mijn schetsboek te krabbelen, inplaats van over de balustrade te lopen en via het balkon Odettes kamer binnen te klauteren, waar zij kersvers uit bad in een koket nachthemd zoet geurend in bed lag. Dat was een nieuwe ervaring voor mij, dat ik haar vergat. Overigens betekende dat meestal alleen maar, dat ik nogal laat bij Odette binnenklom. Zij liet op mijn verzoek een klein lampje branden, zodat ik niet mijn nek brak of het huis in opschudding bracht door de boel om te smijten. Het was een mooi gezicht, Odette in haar eerste slaap. Het gastvrije huis was

solide gebouwd en weinig gehorig. We konden zelfs kibbelen zonder gehoord te worden. Dat kibbelen was nogal onschuldig en ging meestal over dezelfde dingen. Bijvoorbeeld over het feit, dat Odette het alweer hoorbaar betreurd had, dat Nol en Henri nu niet in Parijs waren, of over mijn onverbeterlijke jaloezie in verband met haar geflirt met mannen en jongens, of over mijn gebrek aan goede manieren en onverschilligheid voor mijn uiterlijk. Ik vond mezelf alleen naakt wel aardig, zei ik altijd, de rest was flauwe kul voor onmannelijke fatjes. Een echte vent moet ook geen kappersgeurtjes hebben en zich niet aldoor wassen en opdoffen, dat is goed voor wijven. Diep in haar hart gaf ze mij gelijk, maar ze vond het nu eenmaal nodig om zich niet bloot te geven. Dat zij een echte vent nodig had, was geen sprookje. In zekere zin had zij die nog meer nodig dan Ans, die bij vlagen erg dol was op de poezelige knaap die ik dan voor haar was.

Het was een nieuwe ervaring voor Odette, mij in de rol te zien die bij haar thuis zo hoog stond aangeschreven: Het Werk, Het Heilige Werk, waar alles voor moet wijken. Ik rende door het onmetelijke Louvre of de duivel me op de hielen zat, altijd op weg naar een bepaald schilderij, waarvan ik een detail nog eens wilde zien, en dan kon ik geen geklets aan mijn kop velen. Of ik wilde beslist ergens iets tekenen en dan was zij niet zulk tam gezelschap als Rietje. En altijd gingen die verdomde musea weer dicht en werd je als een hond weggejaagd, waarna ik rust noch duur had tot 's middags de deuren weer opengingen. 's Avonds praatte ik opgewonden in dat prachtige Frans van me met onze gastheer, een gefortuneerde kunstverzamelaar-zondagsschilder, en grootvader, of bekeek ademloos zijn prentenportefeuilles van moderne meesters en aankomende beroemdheden, prees en kamde af, zoals je dat doet als snotneus van bijna twintig tot mijn ogen dichtvielen van vermoeidheid.

Odette en ik waren beiden vermagerd na die drie weken Parijs. Grootvader, die nog een week bij zijn zoon bleef logeren, gaf hoog op van mijn ijver. We konden zijn steun goed gebruiken, want zijn brave zoon verraste Odette en mij in een omhelzing die nogal schrik veroorzaakte. Het kostte grootvader moeite, Odettes ouders aan hun verstand te brengen, dat wij volwassen genoeg waren voor omhelzingen met rokken omhoog, bloesje open en, meest verbijsterende feit, begerig-liefkozende meisjeshand in jongensschoot. Harde woorden waren dan misplaatst, vond grootvader.

Hoogmoed komt voor de val. Ik had er geen idee van, dat de rechtschapen vader van Odette, die zoveel praats had, zelf net zo'n verdomde huichelaar kon zijn als ik... Maar dat kwam pas in het volgend voorjaar aan het licht.

6

Ik keerde bij Ans terug op een middag in september, terwijl de kinderen al naar school waren. ‘Toch geen poken of broodmessen?’ vroeg ik, toen ik haar ogen zag. Ik wist, dat ze tijdens mijn afwezigheid zou proberen zwanger te worden. Maarten en zij waren het er al lang over eens, dat ze samen nog een of twee kinderen zouden nemen als de tijd daar rijp voor was. Om nu nog niet lager te zinken dan zij al gezonken was, had zij bedacht, dat het eerste kind dan maar verwekt moest worden als ik zes weken weg was.

Ik sloeg mijn armen om haar heen en keek onderzoekend in haar ernstige blauwe ogen. Zij glimlachte nauwelijks en zei: ‘Ik heb heel wat gepiekerd terwijl je weg was.’ Zij weerde mij af en zei snel: ‘Zouden we nu eindelijk niet eens ophouden?’ ‘Is het kindje er al?’ vroeg ik en drukte haar borsten tegen mijn borst.

Zij lachte onwillig en zei: ‘Gekke jongen. Overmorgen heb ik zekerheid.’ Ik knikte ernstig en merkte op: ‘Een prachtige kalenderdag om het afscheidsfeest van ons losbandige leven te vieren.’ Mijn handen streelden langs haar heupen. ‘Kan er geen welkomstkusje af voor je zoete schandknaap?’

Zij rukte zich plotseling los, liet zich op de divan vallen en huilde zo hartverscheurend, dat ik er beroerd van werd. Ik probeerde haar te troosten, maar wist niks behoorlijks te zeggen. Een week of wat geleden had zij zelfmoord willen plegen, vertelde ze, toen het huilen bedaard was. Ze had een afscheidsbrief je geschreven aan Maarten en was vastbesloten in de keuken voor het gas te gaan zitten en de deur naar de gang met pleisters en repen papier goed dicht te maken. Ondernemend was ze wel, en pienter ook. Maar juist toen was Rietje uit bed gekomen, alsof het kind voelde dat er wat was. Ze was de laatste tijd zo lief voor haar. Als Maarten een nacht van huis was, sliep Rietje bij haar. En ze zei van die dingen, die als een mes door je hart gingen. ‘Arjen en u zijn eigenlijk wel een beetje slecht hè, maar ja, iedereen is dat.’ Zij ook, Rietje, bekende ze, want ze fantaseerde wel eens dat Ans dood was en Odette had het afgemaakt (voor Odette was dat voldoende, voor Ans blijkbaar niet) en dan ging zij met Arjen trouwen en hele dagen in bed liggen vrijen, en dan zou ze ook zo leuk steunen en raar joelen van plezier. ‘O, Arjen, een kind van nog geen dertien jaar, met al net zulke problemen als wij. Wat een rotzooi. Wat een voorbeeld voor zo'n onschuldig lam van een kind. Wat voor steun kan ik haar als moeder geven? En het is allemaal mijn eigen verdomde schuld. Jij bent ook nog maar een kind. Jullie zijn allemaal kinderen, Maarten ook, die begrijpt nooit iets!’ Ze kreeg een nieuwe huilbui.

‘Ik dacht, dat je hem zo'n fijne knul vond,’ zei ik, toen ik me weer verstaanbaar kon maken. Ik wist, dat een beetje bekvechten soms afleiding geeft.

‘Is hij ook, maar niet voor een drel van een wijf als ik.’

‘Nou, nou, wat helpt het, of je jezelf zo zit af te breken,’ vermaande ik. ‘Biecht alles maar op, dat geeft lucht.’

Ze zweeg een poos en snikte zo nu en dan nog wat na met haar hoofd in haar armen. Ik streelde over haar piekerige haar.

‘Ik ben zo'n gloeiend heet loeder, ik ben in staat om de hele wereld te verpesten. Als Rietje bij mij in bed...’ Ze begon opnieuw hevig te snikken. Ik gaf haar een paar tikken op haar billen en zei: ‘Hou op! Vertel nu rustig wat je op je lever hebt. Dit is gewoon om *gek* te worden!’

‘Dat is het ook!’ gilde ze en kwam voorlopig niet meer tot bedaren. Eindelijk kwam het hoge woord er uit. Als aanhalige Rietje in bed met haar lag te kroelen, dan wond haar dat op en ze had grote moeite om niet openlijk handtastelijk te worden, en als Basje zo groot was en hij zou dat doen, zou ze nog grotere moeite hebben. Daar! Nu wist ik het. En dat ze graag door het kijkgat naar Odette en mij keek kwam ook, omdat ze Odette opwindend vond om te zien.

‘Maar toch niet zo opwindend als je mij dan vindt?’ vroeg ik nuchter.

Nee, dat niet. Nou, wat vond ik daar nu wel van? Ik haalde mijn schouders op en wist niks te zeggen. Daar wilde ik eerst wel eens over piekeren. In die dingen was ik zo groen als gras. Ik had nog nooit van zulke veelzijdige vrouwen gehoord. En allemaal in diezelfde tijd was ze ook nog bijna bezweken voor een aardige vakbondsbestuurder met grijs haar, die bij haar kwam klagen over zijn koele vrouw. Ze had hem graag haar lichaam gegeven, maar was bang, dat ze dan net zo moeilijk van hem kon afkomen als van mij, en ook dat Maarten toch eindelijk wel eens wat zou merken.

We zaten nog steeds bedrukt te praten, toen de kinderen uit school kwamen en toen was er ineens afleiding genoeg. Ze waren door het dolle heen, Rietje wat terughoudender dan vroeger, maar toch ook zeer opgetogen, zowel over mijn aanwezigheid als over de cadeautjes die ik had meegebracht. Ik liet hen boeken met reproducties zien en vertelde honderd uit over Parijs.

Toen ik na het eten in mijn atelier aan het rommelen en opruimen was, kwam eerst Basje mij om mijn hals vliegen. Hij vond, dat je dat als man van negen jaar zo langzamerhand niet meer in het openbaar kon doen. Later op de avond kwam eerst Maarten een praatje maken en daarna verscheen Rietje, met stijve vlechtjes, haar lijfje verhuld in een slobberig nachtponnetje. Ze lachte verlegen, pakte allerlei dingen op die ze bekeek en weer neerzette en toen zei ze ineens: ‘Mamma zegt, dat ik nu te groot ben om kroelerig met je te doen. Ik ben al een echt groot meisje, wist je dat?’ ‘Ga weg...,’ zei ik ernstig. ‘Nee, dat wist ik niet.

Je bent nog gegroeid ook, vind ik.’

‘Ja, ik kan nu een kindje krijgen als ik wil.’

Ik glimlachte en zei: ‘Maar dan moet je ook nog een man vinden die dat wil.’

‘Ja, dat is waar.’ Zij zuchtte diep. ‘Hoe oud moet een meisje zijn, voordat jij naar haar kijkt?’

Ik keek heel nadenkend naar de zoldering en zei, om haar niet al te erg te ontmoedigen: ‘Nou eh.... ik zou zeggen: zestien.’

‘Gô, wat duurt dat nog lang hè!’

Ik ging voor het raam staan, keek naar buiten en zei: ‘Kom eens.’ Vanuit dat raam had je over een paar lage huizen een aardig uitzicht over een stukje Amsterdam.

‘Zie je,’ zei ik ernstig, ‘in al die huizen wonen leuke jongens, die hun duim en vingers aflikken als ze jou over een jaar of wat zien. Wij tweeën zijn toch niet alleen op de wereld, wel?’

‘Nee, dat is waar,’ zei ze en zweeg een poosje. ‘Maar ik vind jou zo hef.’

‘O, dat gaat vanzelf over als je verliefd wordt op een andere jongen. Hij weet het nu nog niet, de bofneus, en jij kent hem nog niet, maar jullie dromen wel al van elkaar, grappig hè?’

‘Hij moet dan wel veel op jou lijken.’

‘Er zijn honderden jongens die veel op mij lijken!’ Ik tilde haar van de grond en zwaaide haar in het rond. Ze sloot haar ogen als een volleerde minnares en fluisterde: ‘Ik mag je toch wel een zoen geven?’

‘Waarachtig wel! Ik ben je grote broer. Met je broer kroel je niet, maar als ie thuis komt van een verre reis, geef je hem fatsoenlijk een zoen, dat spreekt.’ Ik wiegde haar als een kleuter en zette haar toen weer op haar blote voeten.

‘Het is wel een heel gezeur allemaal hè,’ zei ze. ‘Niks an. Dat ik niet eens leuk met je mag kroelen en zoenen, ba!’

‘Ja, dat komt ervan als je groot wordt. En je wordt groot. Ik heb van mamma gehoord, dat je heel lief voor haar bent geweest.’ Ze knikte met een ouwelijk smoeltje. Toen legde ze haar handen op mijn schouders en stak mij haar mond toe. We kusten elkaar plechtig op beide wangen. Daarna gaf ik haar nog een zwierige handkus, wat haar aan het lachen maakte, en geleidde haar met veel buigingen naar de deur.

‘Dag, broer Beer.’

‘Da-ag, grote zus Muis. Slaap lekker.’

Toen ze de trap af was en de deur naar de zolder gesloten had, hoorde ik gerucht achter mijn schot. Later bleek, dat Maarten het gesprek had afgeluisterd en door een kier in het schot had toegekeken. Dit was het einde van zijn wantrouwen. Hij griende haast over zijn slechte gedachten en mijn

opvoedkundige prestaties, vernam ik de volgende dag van Ans. Hij vond mij een pracht - kerel. Ik moest vooral niet te lang wachten met trouwen, want ik was een geboren vader. Hij meende het!

Ja, het waren grote tijden voor mij daar in dat huis. Ik hielp zelfs Ans uit de put door het doodsimpele voorstel, dat ze haar moeilijkheden eens compleet zou voorleggen aan diezelfde dokter, gespecialiseerd in liefdesperikelen en gezinszaken, die ook zo'n helder oordeel over het geval Rietje had gegeven.

Ze ging zonder dat Maarten het wist en kwam tamelijk opgelucht, zelfs enigszins vrolijk terug. Volgens die dokter was zij nu juist een volstrekt normale, volledige vrouw, haast abnormaal normaal, zij het dat ze wel wat snel geprikkeld was op dat volledige gebied. Ze moest zo verstandig zijn, met al die warmbloedigheid van haar geen brokken te maken en niet op elk gevoeletje ingaan. Enzovoort. Een man en een jonge minnaar, daar moest ze het echt maar mee zien te doen. Half in ernst had hij gezegd, dat als ze soms een andere minnaar zocht en geen bezwaar had tegen grijze slapen, bij het zeker zou willen overwegen. Gelukkig kwam ze niet op het idee om daar nu ook weer over te gaan grienen.

Waarschijnlijk was ze zwanger. Dat nieuwtje was ook een mooie afleiding. Ze had dat ook meteen besproken. De dokter had haar gezegd, dat als dat zo was, zij zich de eerste maanden nergens druk over hoefde te maken. Ze kon vrijen zoveel ze wilde, mits dat niet tot getob en bittere zelfverwijten leidde, want dan kon ze het beter laten.

We vervloekten de lieve kinderen ook wel eens, zoals nu: net toen we er na dit opluchtende gesprek hard aan toe waren om bijna twee maanden schade in te halen, stonden ze de bel te luiden of er brand was. Maar die schade haalden we de volgende morgen en middag wel in, nadat ik diezelfde avond een extra mooie, op effect berekende vrijpartij met Odette in mijn kamertje had georganiseerd.

Om Ans niet tot wanhoop te brengen vertelde ik maar niet, dat ik het vetertje van een van Rietjes vlechtjes voor de gangdeur van mijn kamertje vond, toen ik Odette naar huis bracht. Maarten was nogal vroeg thuisgekomen van een vergadering in de buurt. Ik hoorde hem op de trap stommelen, juist toen wij onze laatste stuiptrekkingen hadden. Niet alleen Ans, maar ook Rietje moest daardoor haastig verdwijnen, de een van het kijkgat in de tussendeur en de ander van het sleutelgat van de gangdeur dat, zoals ik later op de avond constateerde, ook een goed uitzicht bood, vooral als ik met opzet met Odette niet onder maar op de dekens bleef. Het was om je dood te grienen. Ik borg het vetertje zorgvuldig op en besloot, het kind eens flink onder handen te nemen, al was het alleen maar uit eigenbelang.

Maar de volgende dag had ik dus wel wat anders aan mijn hoofd. Ans kwam

mij, zodra Maarten en de kinderen de volgende morgen vertrokken waren, mijn ontbijt op bed voeren. Ze had een briefje op het ruitje in de voordeur geplakt met de mededeling *niet thuis* en was zo lief en wild als ze nog nooit was geweest. Toen ik haar plagend vroeg, of ze zeker wist, dat er niemand achter het kijkgat zat, herinnerde zij zich alles van de vorige avond weer en werd nog hartstochtelijker. Het liep al tegen twaalven, toen ik me eindelijk ging scheren, wassen en aankleden. Ze vergat bijna het briefje van de deur te halen. Om twee uur zat het er weer. We stoeiden en minnekoosden de hele middag en werkten het hele repertoire af.

Zo begon mijn laatste leerjaar, waarin ik nog maar los-vast aan de Academie gebonden was, als ‘loge-leerling’ van de baas, met veel zelfstandig thuis- en buitenwerken. Veel nieuws kon mijn leermeester me niet meer bijbrengen. Ik werkte hard, soms met een stevig touw aan de kruk van de zolderdeur, zodat Ans me niet kon storen. Het gebeurde na een week of wat wel eens, dat ze dreigde de deur in te trappen, maar als ik me stil hield, droop ze vanzelf af.

Nu was ik het, die soms zei: ‘Laten we verstandig zijn,’ of: ‘Zouden we er nu eindelijk niet eens mee ophouden?’ Maar ik maakte het na een uur of een dag altijd weer goed, als ik mij aan haar liefkozingen onttrok. Ik was wel verrot, maar niet zo doortrapt dat ik haar in de steek liet. Zo'n harde was ik niet, integendeel, ik was te zacht, ik had geen karakter, zoals men dat noemt. Later zei ze dat eens plagend tegen me, maar zo vertederd, dat ik er niet kwaad over kon worden, later, toen haar buik meer en meer zwol en de mogelijkheden bij het minnekozen steeds geringer in aantal werden. Ze zei nooit: ‘Dat je nog zo lief voor me blijft, terwijl ik er zo afstotend begin uit te zien,’ zo slim was ze wel. Ze zei alleen maar: ‘Je bent veel te goed voor me. Eigenlijk zou je me nu in de steek moeten laten, maar je bent veel te zacht. Ze hebben vergeten je een karakter te geven, maar ik hou van je zoals je bent.’ Ze ging steeds meer van me houden. Wanneer ik maar iets zei, waar je uit zou kunnen afleiden, dat ik wel eens ooit in Parijs of een ander ver oord zou kunnen gaan wonen, dan keek ze als een bang dier. Ze kon mij niet missen en had het gevoel: zo'n lieve jongen krijg ik nooit meer... Op een morgen kreeg ik een brief van Frits, die na de slag naar München was gegaan. Ik had haar wel eens iets over Frits en de vader van Nol verteld.

‘Frits heeft het erg naar zijn zin in München,’ zei ik. We zaten koffie te drinken in haar huiskamer. ‘Na Parijs is het wel de belangrijkste stad voor aankomende schilders op 't ogenblik.’

Ik zei niet eens, dat ik zin had om er heen te gaan, maar haar koffiekop trilde zo, dat ze morste.

‘Als hij weer terug is zal ik hem eens met je in bed stoppen,’ zei ik haastig, om haar wat op te monteren. ‘Jij zou hem in één keer genezen van die

liefhebberijen met mannen. Stel je voor, zo'n beeldschone jongeling, die met mannen vrijt, wat is daar nu aan, vergeleken bij ons plezier?’

Ze stond op, streelde door mijn haar, nam mijn gezicht in haar handen en zei met haar donkere, omfloerste stem: ‘Schat.’ Ze had willen zeggen: ‘Laat me niet in de steek. Ga nooit weg, want dan weet ik me geen raad,’ maar ze trok alleen mijn hoofd achterover en zoende mijn mond zo wanhopig hongerig of we drie maanden gevast hadden.

Haar kind werd begin mei geboren. Drie avonden tevoren zat zij nog met haar dikke lijf op een stoel achter het kijkgat. Ik had haar een mooie voorstelling beloofd. Dat was in die tijd wel het enige pleziertje op dat gebied, dat ik het arme kind kon geven. Het nabije moederschap bracht geen verandering in haar levenshouding. Op de een of andere manier scheen zij er, net als ik, behagen in te scheppen om slechte dingen te doen en zich slecht te voelen. Verder was zij een voorbeeldige huisvrouw. Er bleef wel eens wat stof liggen door een onvoorziene vrijpartij, maar dat kwam bij een volgende beurt weer in orde. Zij was lief en attent voor de kinderen op een manier die ik thuis nooit had gekend. Zij vertroetelde Maarten met lievelingskostjes en vervulde elke wens die ze maar kon vervullen. Toen zij in het kraambed ging, was er geen kous ongestopt en er ontbrak geen knoop aan wat dan ook. Dank zij ons ging Rietje, die een goed stel hersens had, naar de Mulo inplaats van thuis in het huishouden te komen. Dat was ook wel eigenbelang: hoe meer school en huiswerk, hoe vrijer voor ons. Maar goed, we konden ons wat Rietje betreft modern voelen. In 1922/'23 was het nog niet algemeen, dat een meisje uit zo'n milieu naar de Mulo ging. Maarten knikte hierbij alleen maar ja. Tegen twee zulke opvoedkundigen kon hij toch niet op.

Mijn opvoedkundige talenten waren nog een keer hard nodig geweest om Rietje voor altijd van het sleutelgat weg te houden. Ik las haar broederlijk de les tijdens een wandeling. Zij ontkende niets, bekende integendeel maar al te graag alles. Op haar manier wilde zij zich ook al graag slecht voelen, want ze had wel begrepen dat slechtheid de weg naar vrijgenot wel eens kon bekorten. Ze vond het een prachtig gezicht, zei ze, als ze door dat sleutelgat keek. Ze was er helemaal niet door geschokt, had eerder de neiging moeten onderdrukken om aanmoedigende kreten te slaken zoals supporters bij een voetbalwedstrijd. Het was voor haar, zei ze, net hetzelfde als voor Basje grote locomotieven of het zien opstijgen van een vliegmachine...

Daarna gaf ze me nog een daverende klap op mijn kop met de tegenwerping, dat mamma ook toekeek, door het kijkgaatje in de deur naar de voorkamer... (Zij had dat op een avond bezet gevonden, toen ze er zelf door wilde kijken).

‘Wat zeg je, Beer?’

‘Ik zei: wel potverdomme.’
‘O. Wist je dat dan niet?’
Daarop bleef ik het antwoord schuldig. Het kostte heel wat kletsen om haar zover te krijgen dat ze beloofde, niet meer te kijken of als ik het sleutelgat dicht stopte, te luisteren. De zaak was ook niet erg eenvoudig. Wat mamma en pappa (ze wist al van de komst van het kind toen wij het nog nauwelijks wisten) en mamma en Beer, en Beer en de Prinses allemaal met elkaar deden was niet vies, integendeel, ze deden het omdat ze zoveel van elkaar hielden. Maar 't moest wel erg stiekem gebeuren, niemand mocht kijken, wat verder alleen met nare dingen zoals poepen het geval was. Arjen als opvoeder van jonge meisjes. Het was om je dood te grienen.
Ik schilderde een moeder met een kindje aan de borst op de binnenkant van Rietjes deur als beschermengel. Het was een van de beste moeders-met-kind die ik ooit gemaakt heb. Ik timmerde een boekenkastje voor haar, waar ze al maanden van droomde. We kochten regelmatig samen goedkope maar goed uitgezochte boeken bij kraampjes op de markt en in de Poort. Ik verfde haar kamertje op, plakte met behulp van Ans een nieuw behang, en zo deden we tal van dingen waarmee we bewezen, dat we veel van haar hielden. Toen ze me blozend vertelde, dat ze een soort vriendje had dat op school achter haar zat, een vriendje dat uit school mee naar huis liep en zo, moedigden we dat kies aan. De kans dat het een dertienjarige jongen was die onder haar rokje zou voelen, was volgens Ans één op de honderd. Nou, hij was die één niet. Het was een schuchter ventje. Zijn sensuele uitingen gingen niet verder dan het klokhuis van haar appel afkluiven en wel eens aan haar vlechten trekken.
‘Nu heb ik er ook twee, net als jij,’ zei ze op een middag voldaan tegen mij, toen we het brave Keesje nawuifden. ‘Van wie hou jij nou het meeste, van mamma of van de Prinses?’
‘Van allebei heel veel.’
‘Nou, ik niet hoor. Van Kees zoveel en van jou zoveel, als je 't niet erg vindt.’ Ze wees eerst met haar duim en dunne wijsvinger iets aan ter grootte van een suikerkorrel en daarna met beide handen iets ter grootte van een flink kind. Dat bleef daarna nog een poos haar gewoonte, als ze mij tegenkwam in huis, dat wijzen hoe groot haar liefde voor mij was.
Als we wel eens verschil van mening hadden, vroeg ik: ‘Hoe groot ook weer?’ Soms kwamen er dan tranen, zoals die keer dat ze me had uitgescholden. Ik vermeed altijd zoveel mogelijk pijnlijke gesprekswendingen; dat merkte die doerak heel goed. ‘Trouwen met Kees,’ ja, dat was het. Ik had dat uit mijn mond laten vallen. ‘Als jij later met Kees getrouwd bent.’ Ze zei doodkalm, dat ze liever op mij wachtte en vervolgde met zo'n soort opmerking als: ‘Drie vrouwen,

waarom eigenlijk niet? In de ouwe tijd hè, hadden zoveel mannen meer dan één vrouw, vorsten en hoge Pieten. En in sommige landen is dat nog zo.' Toen ik dat gesprek afsneed zei ze vinnig: 'Jij wilt daar nooit over praten, flauwerd. Ik vind dat echt laf.' Ze had leuke grote, heel licht bruin met groen doorspikkelde ogen, die aandoenlijk verontwaardigd konden kijken. Zij had bijna zulk licht blond haar als Odette, maar dan een tikje rossig en een mooie rechte neus, waarvan de vleugels nerveus bewogen als ze verontwaardigd was.

'Hoe groot?' zei ik en gaf met mijn handen een heel kleine, een wat grotere en een grote maat aan. 'Zo, zo, of zo?'

'Toch zo!' zei ze, wees een heel grote maat aan, stak haar tong uit en liep huilend naar haar kamertje.

Het was een engel van een kind. Zulke incidenten kwamen goddank maar weinig voor. Ze wist, als ze wilde dat ik haar lief vond en attent voor haar zou zijn, dat ze het dan niet in de melodramatische richting moest zoeken.

Maar al die verstandigheid van mij kon in hoofdzaak bestaan, omdat Rietje nog jaren beslist ongevaarlijk voor mij was en hetzelfde voor mij betekende als het hondje voor een massamoordenaar. Zij was ook net een hondje, zoals ze met mij meeliep op mijn tochten door en buiten de stad, en in mijn atelier op de vloer bij bij de kachel aan mijn voeten lag te lezen of haar huiswerk te maken. Op haar was Odette jaloers, net als Basje jaloers was, en soms, Ans. Maar die ergerde zich voornamelijk aan de verleidingskunsten, die het kind, in hoofdzaak instinctief en met een volstrekte afwezigheid van schaamtegevoel, ondanks alles toch van tijd tot tijd probeerde. Als ik dan knorrig of verveeld deed, keek ze mij zo aandoenlijk hulpeloos aan, dat zelfs een vent die volgepropt zat met karakter niet kwaad had kunnen blijven.

En wat kon ik er aan doen, als zij stilletjes dingen van mij streelde, wanneer zij dacht dat ik niet keek? Dan streelde ze het stoeltje waarop ik zat als ik schilderde, de penselen, die ik boos of jolig in een hoek had gesmeten, mijn hemd dat over een stoel hing. Zij deed dat heel teder, heel voorzichtig met de toppen van haar dunne vingers en haar ogen leken dan op die van een vrouw, die naar haar kindje kijkt. Soms had ze ineens een manie om alles te kussen, heel voorzichtig, zoals je een slapende baby een zoentje geeft: mijn sjaal, mijn pijp, een paletmesje, een stuk zwart krijt, een oud schilderijtje dat zij lief vond, alles wat zij leuk of lief of 'typisch van Beer' vond. En zij sleepte alles naar haar hol dat ik weggooide: afgekeurde schetsen, probeersels, reepjes linnen met verfklodders, een oud zakmes dat verroest was, een leeg zakje van mijn lievelingstabak, een kapotgetrokken schoenveter... als ik het maar had gebruikt of gedragen was het voor haar een relikwie, dat zij koesterde, besnuffelde, streelde, wegborg in haar kastje en weer ter hand nam. Geen vrouw of meisje

heeft dat ooit met dingen van mij gedaan.

Je kon daar niet kwaad over worden, al irriteerde haar ongewoon grote aanhankelijkheid soms. Zoals het ook ineens kon hinderen, dat ze mij hardnekkig als een jongen bleef beschouwen en mij zo ook bleef noemen als 't zo uit kwam, ook toen ik 21 was en zij 13. Maar dat werkte ik ook zelf in de hand doordat ik mij graag als een jongen gedroeg, die veel op de grond zat of lag, altijd de trap met twee of drie treden tegelijk opstormde (behalve in tijden van depressie), luid zong bij het penselen wassen in de keuken, die toeren deed in het trapgat en met Ans' hoed op aan tafel kwam.

Rietje was ontzettend trots op mij, veel trotser dan Odette. Als we door de stad liepen berichtte ze me trouw, welke vrouwen en meisjes allemaal verliefd naar mij keken. Zoals in snotterige verhaaltjes de drankzuchtige door het handje van zijn dochtertje voorbij verlokkende kroegen wordt geleid, zo weerhield het intensieve contact met Rietje mij soms van het ingaan op vluchtige kennismakingen. Maar zij was niet altijd bij me, mijn beschermengeltje.

Toen het kind van Ans, een jongetje, geboren was, deed Rietje zo trots of ze het zelf had gebaard. Ze zat er een dag of wat na de geboorte mee in haar arm, terwijl de hulp van Ans bezig was in de andere kamer.

‘Hoe vind je me?’ vroeg ze, terwijl ze het kindje zacht wiegde.

‘Zou het nu zo gek zijn, als ik een kindje had?’ Zij glimlachte weemoedig en zei peinzend: ‘Weet je, soms droom ik dat het mijn kindje is, van jou gekregen...’ Toen keek ze me geschrokken aan en zei benauwd: ‘Niet vloeken hoor.’

Ik keek zo vertederd mogelijk in haar verschrikte ogen, gaf haar een kusje op haar voorhoofd en verdween gauw naar mijn atelier. Dat vloeken deed ik wel op de trap, binnensmonds. God in de hemel wat een toestand! Dat kind torste op haar smalle schoudertjes de taak, een betere moeder te worden dan haar stiefmoeder, een betere vent te vinden dan ik, die ze vereerde als niemand ter wereld. Als ik een beetje karakter had, pakte ik mijn boeltje en kwam nooit weer terug. Nu was zij nog steeds een rein engeltje, ondanks alles wat zij wist, gezien had en wilde.

Veel tijd om te tobben kreeg ik die middag niet, want er werd gebeld of er brand was. Iemand van de winkel beneden, of ik aan de telefoon kon komen. Er scheen iets ergs te zijn gebeurd. De dienstbode van de Petersens, die altijd zo schreeuwde dat je haar ook zonder telefoon haast kon horen, bulderde in mijn oor, dat meneer Petersen een verschrikkelijk ongeluk had gehad. Of ik direct wilde komen, want mevrouw en de jongejuffrouw waren zó overstuur.

Er was meneer Petersen al maanden geleden iets verschrikkelijks overkomen, voor zijn doen en voor mevrouw: hij was verliefd geworden op een collega van Odette, hij de braafste aller brave borsten. En niet zo maar een beetje in stilte!

Hij begon met Marja's kop te tekenen en belandde weldra met Marja in bed. De rollen waren nu omgekeerd. Ik verraste meneer Petersen in een omhelzing met rokken omhoog en bloesje open. Hij was door het dolle heen, meneer Petersen. Zij inspireerde hem. Hij was langzaam maar zeker als kunstenaar weggesuft, maar nu kwam er wat! Honderden driftige houtskoolschetsen. Marja in haar dagelijkse plunje. Marja in haar feestjurk. Marja in oude costuums van het toneel. Marja in haar hemd. Marja helemaal bloot en niet gestileerd. Marja in alle houdingen en standen. Marja in klei, Marja in marmer, Marja in brons. Zij was zijn muze. Men mocht hen niet storen. Het Heilige Werk, met zo nu en dan wat verpozing in bed. Meneer Petersen werd weer helemaal jong en ondernemend. Hij verkocht! De nogal hachelijke financiële toestand ten spijt kocht hij een auto. Toen zijn vrouw het niet langer nam, stormde hij in die auto naar zijn vader, om de zegen van de aartsvader in ontvangst te nemen. Maar die zegen bleef uit. Ik wil niet zeggen, dat hij inplaats daarvan een schop kreeg, maar het had er wel veel van weg. Grootvader Petersen (hij verouderde sterk in de volgende jaren en vertelde mij het verhaal wel twintig keer) grootvader Petersen trachtte hem aan zijn verstand te brengen, dat hij te ver ging. Een slippertje van het rechte pad af... hij zou de laatste zijn om zoonlief verwijten te maken. Een bevlieging van vurige verliefdheid: zoiets overkwam juist de allerbesten. Maar om zo'n bevlieging, of vlaag van hartstocht een officiële status te willen geven en de vrouw, waar je zoveel jaren lief en leed mee had gedeeld op je vijftigste voor het hoofd te stoten voor een jonge meid van net eenentwintig? Ba! Kom tot bezinning mijn jongen. Neem een bad in de frisse Noordzee en gebruik je hersens. Maar de jongen van vijftig werd alleen maar doller, zo dol, dat hij met zijn liefje naast zich in de auto tegen een boom reed. Hij was op slag dood. Zij overleed enkele dagen later.

Ik was er eerlijk kapot van en liet Odette kies met rust. Ze had trouwens genoeg aan haar hoofd, want het dodelijk ongeval van haar vader bleek tevens de doodsklap te zijn voor de financiën van de familie Petersen. Het huis in Amsterdam werd opgedoekt. Odettes moeder trok bij grootvader in en Odette logeerde, zolang de rolletjes, die ze toen bij een toneelgezelschap had nog duurden, bij een bevriende familie en trok daarna haastig ook naar Bergen aan Zee. De vader van Nol zorgde voor een tentoonstelling en deed wat hij kon om geld te maken voor de berooide familie. Grootvader bezat nog wat slecht verhuurde panden in het oude centrum van Amsterdam, een bescheiden lijfrente, het niet grote huis in Bergen en het werk van zijn bevende handen, dat echter uit de mode begon te raken. Vergeleken bij mijn ouders leefden ze daar bij grootvader toch nog als vorsten, maar bekrimpen als je het zorgeloos gewend bent geweest bleek nogal zenuwslopend te zijn. En de schande! De praatjes!

Odette had het er de eerste maanden erg moeilijk mee en ik had met haar te doen. Wat een voorbeeld! Ze piekerde zich gewoon half gek over haar vader en haar toneelvriendinnetje. Alles wankelde. Als ik later ook zo werd? De familie Petersen was nu juist een van die veilige voorbeelden geweest, een ware logenstraffing van wat de goegemeente over kunstenaars kletste...

We gingen dat jaar niet met vakantie. Ik logeerde vier weken bij grootvader en sliep in het bed van de huishoudster, die nu was vervangen door een werkster. Er ging nu niemand meer naar de vroegmis. Wel gingen we, bijna elke avond, naar onze oude duinpan. De eerste keren keken we schuw om ons heen, of mama Petersen ons niet bespiedde, want zij deed preutser en wantrouwiger dan ooit. Grootvader moest al zijn levenswijsheid in het geweer brengen om Odettes moeder berusting en weer wat levensmoed hij te brengen. En wat Odette betreft, zij wist niet, of zij postuum begrip voor haar vader moest hebben, of de partij moest kiezen van haar mokkende moeder.

Ik ging die zomer ook nog een week naar mijn ouders, van maandag tot zaterdag. Ze waren erg oud geworden, vond ik. Mijn broer had nu twee kinderen. Voor de rest was er daar weinig veranderd. Iedereen was somber en godvrezend. Het gerucht over de dood van Odettes vader was zelfs tot daar doorgedrongen. Ik schilderde er wat vertrouwde plekjes en vergezichten, en werd bij die bezigheid op een middag door mijn oude dominee overvallen, die me van allerlei vroeg over ‘het kerkelijk leven in Amsterdam’. Ik hield me erg onnozel, deed verstrooid en verontschuldigde mij met de mededeling dat als ik werkte, de rest van de wereld niet voor mij bestond. Hij noemde mij lachend de jonge Rembrandt. Verder dan Rembrandt was hij nooit gekomen. Dat vertederde mij. Ik had mijn buik vol van intellectuelen die al van Van Gogh hadden gehoord.

Ik was blij, dat ik mij na die paar dagen ‘thuis’ weer behaaglijk bij Ans kon installeren. Zij was opgelucht, dat door de dramatische gebeurtenissen van lange buitenlandse verblijven de eerstkomende jaren wel geen sprake zou zijn.

Ik moest eerst nog een hoop geld verdienen. De vader van Nol breidde zijn zegeningen verder over mij uit. Hij kocht werk van mij en zorgde voor opdrachten. Tot mijn opluchting scheen ik hem niet als jongen te boeien zoals Frits had gedaan. Misschien was zijn ingetogenheid tevens toe te schrijven aan de terugkeer van Nol en Henri. Dit vrolijke duo ging zich nu ernstig met de kunsthandel bezig houden. In Parijs hadden ze dat het laatste jaar ook al gedaan. Ze kwamen mij samen in mijn atelier opzoeken en wilden alles zien wat ik aan werk bezat. Ik moet zeggen, dat ze zich als heren gedroegen, volstrekt sans rancune, al wilde Nol mij een lening aanbieden om een jaar of wat naar Frankrijk te gaan, liefst op slag... Maar hij zei uit zichzelf al, dat ik Odette wel niet alleen zou willen laten. Hij leek over zijn liefdesverdriet heen en plaagde

mij goedmoedig met mijn geluk. Ze repten niet over de ruzie met Louis, waar Odette hen indertijd over geschreven had. We moesten samen beslist eens komen logeren op Henri's landgoed De Beukenhorst. Een goed plekje voor mij om te werken, zei Henri. Voor zover ik er uit wijs kon worden overwogen ze, samen een moderne kunsthandel te beginnen. Ik weet niet welke pijlen Nols vader op zijn boog had, maar het luchtte mij wel op, dat het gevatte tweetal luttele maanden later al naar Berlijn vertrok, om daar verder het vak te leren, met de bedoeling na een jaar door te gaan naar Londen met hetzelfde doel. De grote struiken, die Odette plotseling regelmatig werden aangeboden aan het eind van toneelvoorstellingen, werden niet meer het toneel opgedragen, zodra ze vertrokken waren, alleen zo nu en dan een bescheiden boeket van Louis, de stille aanbidder, die een groot toneelliefhebber werd alleen door zijn verliefdheid. Die grote struiken waren typisch Nolse overdrijvingen, want zo'n groot artieste was Odette niet. Zij had een verdomd goed figuur, iets te slank om de massa aan te spreken, maar er iets bij maken is op een toneel altijd gemakkelijker dan er iets afhalen. En behalve een goed figuur had ze een opmerkelijk knap gezicht, niet zo expressief als dat van Daphne later, maar mooi genoeg om de oudere actrices groen van afgunst te maken. Daarbij was zij intelligent en gevat. Maar een groot talent ontbrak. Zij spéélde, dat zij een miskend groot talent was, dat door intriges en gekonkel niet aan haar trek kwam... Overigens bewoog zij zich, voor zover mij daar een blik in werd gegund, heel vlot in die artiestenwereld en had veel bewonderaars onder haar mannelijke collega's. Maar die bewonderden alleen haar buitenkant, klaagde zij.

Ze verdiende een schijntje en raakte er een hoop tijd aan kwijt. Maar het kon mij weinig schelen, dat de bruidschat niet groot zou zijn. Integendeel vond ik het heerlijk, dat we beiden moesten werken voor ons broodje en dat ik veel meer verdiende dan zij. Odette had een goedkoop onderdak gevonden bij een bejaarde vriendin van haar moeder, die verzorgd werd door een eerbiedwaardige huishoudster. Bezoek van heren was niet toegestaan; dat maakte de dames zenuwachtig. Gelukkig hoefde Odette niet elke avond op te treden en niet iedere dag te repeteren. Soms haalde ik haar af als ze met de pauze weg kon, of na een repetitie. Dat ging allemaal hij vlagen, net als het optreden in andere steden, met overnachtingen in hotels met de hele troep. En tijdens de zomermaanden was zij werkloos; dan trad de troep niet op en verdiende niemand een cent.

Mijn zaken gingen voorspoedig. Mede door toedoen van Nol, vertelde zijn vader mij, kreeg ik een half jaar nadat ik geheel zelfstandig was, samen met twee andere jonge schilders een flinke tentoonstelling met tamelijk waarderende critieken. ‘Heeft zijn weg nog niet helemaal gevonden, maar bereikt in de compositie en verfbehandeling van zijn landschappen en stillevens zeer

opmerkelijke resultaten. De portretten in zwartkrijt en olieverf zijn wat traditioneel gedaan voor een zo jong kunstenaar.’

Maar met die traditionele portretten verdiende ik nu juist het meeste geld. De fotoreportage stond nog in de kinderschoenen. Als voorstudie voor een olieverfportret maakte ik voor een rijke jonge vrouw een paar bladen vol krabbels van haar kruipende en spelende kindje. Zij was zo verrukt over die krabbels, dat zij ze extra kocht en een ereplaats in haar salon gaf. Dat bezorgde mij ettelijke opdrachten voor soortgelijke series kijkjes in de kinderkamer en ook wel wat staatsieportretten van kleuters, kinderen en vrouwen. Er was veel geld onder de mensen, althans bij de rijken, de fabrikanten, de handelaren, de oude en de nieuwe rijken. Vooral de nieuwe rijken waren kwistig met het behangen van hun muren. De vader van Nol verhoogde de prijzen van mijn schilderijen en de prijzen die ik voor opdrachten durfde vragen stegen mee. Ik was geen baanbreker, maar wel een jonge schilder met tevreden klanten.

En iedereen prees het, dat ik zo eenvoudig bleef, goedkoop bleef wonen bij Ans en Maarten, en flink potte om over een jaar óf wat te kunnen trouwen en reizen. Ik was ieders lieve jongen, soms te lief, want de opdrachten leverden mij behalve duiten ook wel kortstondige liefdesavonturen op.

Als ik werkte kon ik nooit geflirt aan mijn kop velen. Het werk kostte inspanning. Landschappen en stillevens schudde ik uit mijn mouw, maar met portretten was het zwoegen. Maar er waren vindingrijke vrouwen bij. Soms kreeg je ineens het gevoel, dat al die rijke wijven veel meer behoefte hadden aan een robuste jonge vent om mee naar bed te gaan, dan aan schilderijen. Zo'n jong schildertje kort je bij je thuis ontbieden. Hij bracht zijn ezel en verdere rommel zoals een huisschilder zijn potten, kwasten en ladder brengt, en dan begon het avontuur: een jonge snuiter, kennelijk niet meer geheel groen, die maar naar je zit te kijken en te turen...

Er waren twee soorten avonturen-vrouwen, waar ik niet tegen opgewassen was. Het eerste soort was het eenvoudigste. Dat waren de hongerigen die geprikkeld werden, als je beleefd doch zeer onverschillig van hun charmes kennis nam, een beetje schuw en groen deed. De ergste in dat genre was een blonde feeks, jong nog, misschien vijfentwintig jaar, die ik moest schilderen in een avondblouse, zo gedecolleteerd dat het wel een doktersbezoek leek. Vanwege die blouse deed ze de deur op slot met een air van vanzelfsprekendheid. ‘U kijkt zo domineesachtig naar me,’ zei ze na een kwartiertje. Ik vertelde haar, dat dit nodig was voor mijn werk. Toen de eerste zitting voorbij was, haastte zij zich te zeggen: ‘En kijk nu eens niet-domineesachtig naar me...’ Ik keek. Een minuut later deed ze die blouse en nog wat meer uit, zonder dat ik er aan te pas kwam, ging om mijn hals hangen en

rolde met mij op het dikke tapijt. Zij was getrouwd met een buikige oweeër, die zonder moeite haar grootvader had kunnen zijn. Toen het schilderij, dat op zijn aanwijzingen vervaardigd werd, gereed was, bood ze me geld als ik door wilde gaan met komen en met haar op het tapijt rollen, maar dat verdomde ik.

Het tweede soort was minder eenvoudig en veel opwindender. Dat waren de vrouwen die, net als Ans toen ze pas getrouwd was, kennelijk bang waren van mij en van zichzelf. Hier was het spel veel boeiender en de triomf veel groter als ik mijn zin kreeg. Dat geschrokken doen, als mijn hand iets aan een kraag of jurk of haarlok verschikte, de soms hooghartige, soms alleen maar angstige afweer, als ik hen met blikken liet weten, dat ik wist dat ze hard aan een flinke vrijage met mij toe waren... het nee-nee van hun monden, als ik vrijpostig werd en het ja-ja van hun lichamen... het losbreken van opgespaarde honger naar ongeremde uitleving van hun hartstocht... het genoegen waarmee ze dan keken naar mijn handen met verfvlekken op hun dure lingerie en prachtige lichamen... Ik was soms honds brutaal en lachte om dreigementen. Als ze al zouden rondvertellen dat ik zo vrijpostig was, zou dat mijn omzet alleen maar vergroten. Want er waren veel mooie rijke jonge vrouwen, die zich verveelden en zo'n brutale jonge vent wel eens van dichtbij wilden meemaken, al was het alleen maar om prettig bang te zijn.

In die tijd had ik de verhouding met Ans kunnen verbreken en mooie, rijke, even hartstochtelijke maîtresses kunnen krijgen. Maar daar was ik te zacht voor, of te slap, of te weinig ondernemend, of niet slecht genoeg. Of misschien dit allemaal tegelijk? De geboorte van Ans' kind en de daarop volgende dramatische gebeurtenissen met de familie Petersen betekenden een voorlopig eind van de vrijpartijen met Ans. Toen ik in september bij haar terugkeerde om mijn loopbaan als gevestigd kunstschilder te beginnen, waren er weer enige weken waarin de hartstochten even hoog oplaaiden als een jaar tevoren, maar daarna begonnen we elkaar meer en meer met rust te laten. Ik zette haar niet aan kant, maar mijn belangstelling werd vluchtiger door de avonturen met hongerige rijke dames en de hare taande zo maar, omdat zij moederlijker werd met een eigen kind, en omdat het zo'n rustig gevoel gaf dat ik nog lang bij haar zou blijven, dat ik er was als ze me nodig had. Zij was niet gegriefd over mijn avontuurtjes, waar ik haar over vertelde. Het gebeurde zelfs wel eens dat zij liet blijken, niet meer zo'n belangstelling te hebben voor al deze dingen, maar dat viel bij mij niet in goede aarde, maakte me neerslachtig. Ik kon het niet verdragen, dat zij ‘beter’ of minder slecht werd dan ik. Het gaf me een gevoel van eenzaamheid, waar ik mij van verloste door haar te prikkelen en te verleiden.

Maarten was uithuiziger dan ooit. Hij had promotie gemaakt. Ze zouden het zich kunnen permitteren, in een duurder huis aan de buitenkant van de stad te

gaan wonen, zoals zijn ideaal was. Maar Ans stelde mij ten voorbeeld: ik leefde ook zuinig en legde geld weg voor later. Midden in de erbarmelijke crisisjaren, in de tijd van de relletjes, straatgevechten en pantserwagens, ben ik Maarten nog eens tegengekomen. Hij zei: ‘Man man, we zegenen nog iedere dag je naam, omdat je ons toen zo'n goed voorbeeld hebt gegeven.’ Want zijn salaris was toen kleiner en Bas kostte nog steeds geld, om maar te zwijgen van de kleine jongens...

Hij was een beste man, Maarten, idealist in hart en nieren, antimilitarist, anti alcohol en roken, de zachtmoedigheid zelve. Ik stelde weinig belang in de dingen waar hij zich druk over maakte en dat gaf onze gesprekken na tafel nogal eens iets zinloos. Van zijn jaloezie was hij na het verdwijnen van zijn wantrouwen nagenoeg verlost, doordat hij de manier waarop ik met zijn kinderen omsprong oprecht bewonderde. Zo was het ook met Basje. Hij wist, dat zijn zusje mijn aandacht meer nodig had dan hij. Een knul van tien, elf jaar, vond hij zelf, moet niet zo bevaderd en bemoederd worden, moet op eigen benen staan. Hij had trouwens nogal wat vriendjes, even avontuurlijk en levenslustig als hij. Als ik hem op straat zag met zijn medeboeven, noemde hij me eerbiedig ‘me oume’. ‘Daor gaot me oume jonges.’ Hij vertelde zijn vriendjes overdreven verhalen over mijn lichaamskracht en mijn schilderijen en verkondigde luidkeels, dat ik al bijna wereldberoemd was. Rietje had geen vriendinnen, wel wat schoolkameraadjes van haar eigen sekse en bij vlagen een jongen ‘die met haar liep’ als ze uit school naar huis kwam. ‘Ik zit liever bij jou of bij mams.’ Ze vond die meiden van school vervelend, maar dat leek nogal mee te vallen als je haar zag lopen babbelen op straat. Rietje vergoedde wat ik haar niet wilde geven zo goed en zo kwaad als dat ging met het vertroetelen van de baby en het aanbidden van alles wat zuigeling was en haar pad kruiste.

Na haar dertiende jaar begon zij hard te groeien aan alle kanten. Haar rossig-blonde haar werd weelderig en glanzend. Haar dunne benen werden stevig en mooi van vorm. Ze kreeg heupen en haar borstjes groeiden uit tot ware sieraden. Nog voor ze vijftien jaar was, had ze dezelfde lengte en bijna dezelfde omvang als Ans, die overigens niet dik was. Alleen het gezicht van Rietje bleef een tamelijk mager smoeltje, aandoenlijk kinderlijk en wijs tegelijk, met de grote ogen met donkere wimpers. Het was boeiend, dit op- en uitgroeien te zien. Haar aanhankelijkheid groeide mee, werd wat minder naïef, wat meer verborgen, zocht altijd naar nieuwe mogelijkheden voor contact. Zij werd gevatter en kon beter haar gevoelens verbergen, althans voor anderen. Het aaien van mijn dingen verdween bij vlagen en dook in nieuwe vormen op. Er was een tijd dat ze overal aan rook. Ik heb ook gezien, dat ze overal haar tanden in zette, in de kraag van mijn jas, in mijn handschoenen, terwijl ze enige maanden later de manie had om

overal liefkozend mee langs haar borsten te strelen wat mij toebehoorde en zich daartoe leende. Aan alle privileges, die Ans en ik haar ooit eens hadden geschonken, hield zij met grote hardnekkigheid vast, ook al probeerde ik haar er van af te brengen met het argument, dat ze daar te groot voor werd. Een van die privileges was, dat Rietje in de keuken kwam als ik me daar aan het scheren en wassen was, en me een kusje gaf vlak boven de halsuitsnijding van mijn hemd, of zomers op mijn blote rug. Eén kusje, had ik vreeger eens gezegd. Het grapje was, dat ze daar nog jaren op terugkwam en van tijd tot tijd weer vroeg: ‘Nog steeds maar één kusje?’

Een ander privilege was: kusjes op beide wangen en het voorhoofd bij het naar bed gaan en bij het goedemorgen wensen. Trof ze mij 's morgens niet, dan probeerde ze mij later in mijn atelier of op de gang te treffen met: ‘Goeiemorgen, Beer, goed geslapen?’ of zoiets, ook al was het 's middags half' vijf. Als ik 's avonds bezoek had of er niet was, lag zij nog laat wakker en riep zachtjes als ik voorbij haar kamerdeur kwam. Krachtens het privilege moest ik dan binnenkomen en op de rand van haar bed zittend een praatje maken, alvorens de zoentjes geserveerd werden.

Hielp ik haar met huiswerk maken, dan moest ik mijn hand op haar schouder leggen. Dan ging het veel beter, zei ze.

Haar rapporten waren goed en ze was verder een intelligent, normaal meisje, maar in haar aanhankelijkheid en alles wat daar mee samenhing was zij een beetje getikt, zij het zo aandoenlijk, dat ik er niet echt kwaad of geïrriteerd over kon zijn.

Zij kon ongelooflijk cynische dingen zeggen, maar zo, dat je geen vat op haar had. Als ik over deze dingen preekte, glimlachte zij raadselachtig, zoals een moeder die haar kleine jochie hoort babbelen, en trok er zich meestal geen laars van aan als het over die bepaalde dingen ging.

Er waren tijden, dat zij speelde dat wij later zouden trouwen. Zij kon zo opgaan in die rol, dat ik wel eens bang was dat zij nog eens in het gekkenhuis zou belanden.

Deze dingen nemen zo'n grote plaats in mijn herinnering in, omdat Rietje er het laatste jaar dat ik bij Ans woonde werkelijk in slaagde, mij bij tijd en wijle aan het twijfelen te brengen. Het begon met een minder beheerste houding. Ans en ik hadden haar gedrild in beheersing van haar emoties ten opzichte van mij, in een soort kunstmatige pudeur in woord en daad.

Ik herinner mij een incident, dat deze periode inluidde. Op een middag in oktober was ik om vier uur toevallig in de buurt van haar school en kwam op het denkbeeld, haar af te halen. Zij liep plotseling voor mij uit, een beetje scheef met een boekentas op haar heup. Een tweetal slungelige jongens viel haar lastig. De

een trok haar tas weg en de ander liet haar bijna vallen door zijn voet voor de hare te zetten. Ik rende er woedend heen en greep de knulletjes in hun kraag. Met elke hand tilde ik er een half van de grond en blafte ze toe, dat ze wel bijzonder dappere kerels waren, met z'n tweeën tegen één meisje. Net toen ik op het punt stond ze met hun treiterige koppen tegen elkaar te slaan, zag ik een meter of twintig verder een indrukwekkende politieagent de hoek om komen. Ik duwde de knaapjes voor mij uit naar de agent en zei: ‘Agent, het is de plicht van elke burger, op heterdaad betrapte booswichten aan de politie over te leveren, staat er in de wet.’

‘Chut, meneer is zeker advocaat,’ zei de agent en knipoogde. ‘Wat hebben ze op hun geweten?’

‘Ze hebben samen deze dame lastig gevallen,’ zei ik, met een dankbare knipoog terug. ‘Met z'n tweeën tegelijk een dame beentje lichten.’ Ik was blij, dat het relletje zo'n luchtige wending nam. ‘Knap werk meester,’ zei de agent. ‘We zoeken al jaren naar deze twee gevaarlijke boeven. Luister 's goed, lieren...’

Wij wachtten de predikatie van de agent niet verder af en liepen door.

‘Laat mij die tas maar dragen,’ zei ik. ‘Je moet een potig vriendje nemen, dat je tas draagt en je beschermt. Je bloost nog steeds.’

Zij zag vuurrood en er stonden tranen in haar ogen. Een hele poos zei ze niets. Haar lippen trilden.

‘Wat heb je?’ zei ik, maar zij mompelde iets onverstaanbaars en keek de andere kant op. Zodra ik de huisdeur achter ons sloot, barstte ze in snikken uit en klampte zich aan mij vast.

‘Je... je keek zo verschrik-ke-lijk boos naar die jongens, zo... zo vlammend,’ zei ze met veel gesnik.

‘Nou, nou... zo'n grote meid van vijftien jaar en drie dagen. Ben je daar dan zó van geschrokken?’

Zij schudde krachtig haar hoofd en pakte haar zakdoek. In die jaren moesten meisjes daar hun rok voor optillen om in de zak op haar onderrok te komen.

‘Dommerd,’ zei ze, toen ze die zakdoek eindelijk had en over haar ogen en wangen wreef. ‘Het was juist zo mooi. Het was... het gelukkigste ogenblik van m'n leven.’

Nu huilde ze met loeiende uithalen. Het gelukkigste ogenblik van haar leven. Dat was nogal wat. Voorheen was dat een gebeurtenis uit de tijd, dat haar moeder nog leefde. Bij de dag levend zoals alle kinderen, praatte ze weinig over vroeger, maar dit had ze me eens verteld. Toen ze zes jaar was waren haar ouders op een avond even op visite bij de buren. Zij had angstig gedroomd, was haar bedje uit geklommen en stond klappertandend in de duistere gang, zo angstig en verloren als een verdwaald lam op een gletscher. Maar toen was plotseling de

voordeur opengegaan en haar moeder stormde binnen en nam het bibberende kind in haar armen, koesterde en liefkoosde het. Dat was haar mooiste herinnering, het gelukkigste ogenblik van haar leven. Ze kon er intelligent over filosoferen, dat er eerst iets angstigs moest gebeuren, om zo'n geluksgevoel mogelijk te maken.

‘Zeg, voeren jullie De Twee Wezen op?’ riep Ans van boven.

‘Gaat niet door. Ze hebben de vader gevonden,’ brulde ik terug. Ik kreeg de opwelling, Rietje in mijn armen de trap op te dragen, maar beheerste me.

‘Steun maar op mij, arm oud vrouwtje,’ zei ik met een bevend stemmetje, maar zij liet zich niet zo gemakkelijk afleiden.

‘De hele weg naar huis heb ik je gezoend,’ fluisterde ze ernstig en snoot haar neus. Ik humde. Het was al lang geleden, dat ik dat dresseergeluid gemaakt had, maar ze kende het nog heel goed. ‘Het kan me niks schelen, al hum je duizend keer en al brul je van woede.’

Dit was opstand. We beklommen de trap.

‘Wat mankeert je toch?’ zei ik, nogal ongemakkelijk. Zij snoof minachtend. Ik droeg nog steeds haar tas. Ans keek van boven op ons neer.

‘Doe niet zo onnozel,’ zei Rietje zacht.

Ik keek haar van opzij aan en moest plotseling lachen. Daarop zette zij het op een lopen, stormde Ans voorbij, rende naar haar kamertje en sloeg de deur met donderend geweld dicht. Het was heel tragi-komisch. Ans en ik hielden meteen krijgsraad. Ik vertelde haar alles in geuren en kleuren. De enige manier om niets te doen ontstaan tussen Rietje en mij was, Ans alles te vertellen. Zij keek zorgelijk.

‘Dom was het wel hè,’ zei Ans. ‘Al zou dat kind niet smoor verliefd op je zijn, dan zou je 't haar op die manier maken. Had je er niet mee bemoeid. Kijk niet zo verontwaardigd. *Kind*!’

Je hoorde Rietje helemaal tot in de huiskamer huilen.

‘Ga jij nou maar eens met haar praten,’ zei ik.

‘Ja, dat lijkt me inderdaad het verstandigste,’ zei ze sarcastisch en stond op. Ik hield haar tegen.

‘Moet dat nu zo, Ans?’ Ik keek haar verwijtend aan. Zij zuchtte en leek ineens oud. ‘Ik ben bang.’ Haar stem klonk heel bezorgd. ‘Ze wordt groot. Het is een kind en geen kind. Soms ben ik zo bang, dat dit nog eens een verschrikkelijk drama wordt. Ik laat dat natuurlijk niet merken, maar...’

‘Is dat nu allemaal niet een tikje overdreven? Over een paar jaar komt er heus wel een geschikte jongen. Met zo'n figuur en zo'n lollig smoeltje. Goed, goed, ik weet het, ze heeft ons bespioneerd, ze weet veel, maar je moet het niet overdrijven.’

Ik ging naar mijn atelier. Ans kwam een hele poos later pas bij me.

‘Ik moet nu voor het eten gaan zorgen,’ zei ze. ‘We praten er wel weer eens over. Ze was ontzettend van streek. Helemaal begrijpen doe ik het ook niet.’ Ze verdween hoofdschuddend en mompelend. Rietje ontweek mij een dag of wat. Als ik haar de zoentjes van de dag wilde geven schudde ze haar hoofd en keek een andere kant op. Ze zag er slecht uit en at weinig. Aan tafel ontweek ze mijn blik en keek, of ze ieder ogenblik weer zou gaan huilen. Dat deed ze dan ook, op een avond dat we alleen thuis waren. Maarten en Ans waren op verjaardagsvisite. Ik zat in de huiskamer de krant te lezen. Bas was zojuist naar bed gegaan en Rietje had ik naar het kleine broertje horen gaan en nu draalde zij op de gang. Ik stond op, opende de deur en noemde zacht haar naam. Zij kwam met hangend hoofd binnen. Ik begon meteen te praten en zei, dat het echt niet mijn bedoeling was geweest om haar uit te lachen. Met mijn arm om haar schouders leidde ik haar naar de divan, en liet haar naast mij zitten. Zij schudde haar hoofd en zei met een dof stemmetje: ‘Dat weet ik wel. Ik ben niet boos. Alleen maar verdrietig. Jij kunt het niet helpen en ik kan het niet helpen. Niemand kan het helpen.’

Het huilen begon heel zacht. Het klonk zo klaaglijk, dat ik er kippenvel van kreeg. Ik trok haar hoofd tegen mijn borst en probeerde haar te troosten met lieve woorden, maar zij was niet te stuiten. Na een poosje huilde ze zo wild, zo godverlaten verdrietig, dat Basje zijn bed uit kwam en verschrikt zijn hoofd met rode slaap wangetjes om de hoek stak.

‘Rietje heeft verdriet,’ zei ik, met een waardigheid of ik grootvader Petersen was. God, was hij maar hier! ‘Ga jij maar slapen. Beer zal haar wel troosten.’ Ik probeerde te glimlachen. Mijn keel was dik. Hij schudde bezorgd zijn bolletje en begreep dat dit geen normaal meidengejank was. Toen hij weg was, trok ik haar op mijn schoot, wiegde haar zacht als een baby, probeerde haar tot bedaren te brengen en zij huilde maar door, wat zachter nu, maar onbeschrijfelijk triest. Ik had me nog nooit van mijn leven zo beroerd gevoeld.

‘Probeer nu eens te vertellen, waarom je zo'n verdriet hebt. Wat gaat er allemaal in dat lieve domme hoofdje om...’ Ik moest dat nog wel tien keer herhalen en zij snikte maar en schudde haar hoofd en kon geen woord uitbrengen. Toen ze dan eindelijk iets kon stamelen zei ze: ‘Het geeft allemaal niks. Het helpt allemaal niks.’ ‘Toe, vertel het nu maar aan grote broer Beer. Moet je Beer nu zo'n verdriet doen?’ Zij kreeg een nieuwe huilbui en probeerde met haar handen verder te praten. Zij wees: zo klein is jouw verdriet, zo groot is het mijne. ‘Ik, ik... ik kan nu beter huilen... dan over een jaar, als jij er niet meer bent,’ zei ze, met een snik tussen elk woord.

‘Niet meer ben?’ riep ik in eerlijke verbazing uit. ‘Wat zullen we nou

beleven? Hoe kom je daar bij?’

‘Jij gaat trouwen met Odette en dan heel ver weg, volgende zomer.’

Ze snikte en hakkelde.

‘Hoe kom je daar dan bij?’ Kon dat kind gedachten lezen? Ik had er nog met niemand over gesproken, niet eens met Odette of grootvader. Maar ik was inderdaad van plan om het roer om te gooien, weg te gaan bij Ans, op te houden met het kwasten en tekenen van kindertjes en vrouwen, met Odette te trouwen en voor lange tijd naar Frankrijk te gaan. Ik was hard aan verandering toe.

‘Ik voel het. Je kunt mij niet voor de gek houden.’ Ze hield haar gezicht half onder mijn jasje terwijl ze snikte en praatte. ‘Jij kunt het niet helpen. Niemand kan het helpen.’

‘En kwam dat ineens bij je op, dinsdagmiddag?’

Zij knikte. Nu doorpraten, anders kwam er nooit een eind aan. ‘Je hoeft niet te preken... Ik weet het allemaal al. Het is heel goed bedoeld, maar het helpt niet. Ik ben geen klein kind meer. Het helpt niet. Het helpt niet.’

Ze begon weer te schokken van het huilen. Dadelijk wordt ze nog gek, dacht ik. Wat moet ik toch doen?

‘Begin nu weer niet opnieuw, toe nou, lammetje. Toe, wat kan ik nou doen om je te helpen?’ Ik streelde haar losgesprongen haar, haar hals, ik klopte op haar rug.

‘Samen met mij in het water springen.’

Ik vloekte van schrik.

‘Niet vloeken. Niet boos worden. Dat helpt ook niet.’ Tussen elk woord een paar snikken en uithalen. ‘Misschien is het morgen weer wat... weer wat gezakt. Word ik weer je... je lammetje. Ik... ik hou zoveel van je. Dat kan niemand helpen. Jij houdt niet van mij. Niet zo. Dat kun jij ook niet helpen.’

Ik kreeg een stijve nek en een slapend been. Zij huilde en jammerde maar door. Zoiets kun je doen als je vijftien bent. Ik legde haar schokkende lichaam languit op de divan, strekte mij naast haar uit en trok haar op haar zij tegen me aan.

‘Groot dom klein meisje. Later zul je er nog wel eens om lachen. O, ik begrijp best dat je ontzettend verdriet hebt, maar...’ Enzovoort.

Terwijl ik praatte en praatte wist ik pijnlijk helder, dat zij wist dat ik wist dat ik maar wat kletste, maar ze kalmeerde tenminste. Toen ik buiten adem raakte zei ze ineens: ‘En ik ben nog steeds geen zestien als jij vertrokken bent. Dan heb je nog nooit naar me gekeken zoals naar al die anderen waar je niet eens van houdt. Ik wil ook niet, dat je een paar zoentjes en aaitjes uit medelijden geeft.’

Ze praatte verstandiger dan ik. Ze had ineens alle hoop en alle moed opgegeven. Ze werd steeds verstandiger. Het was gewoon om je te verdoen, daar

had ze gelijk in. Maar ik vond, wel wat laat, zozeer was ik in de war gebracht, plotseling nog een laatste pijl. Het arme schaap was doodop, maar haar hersens waren helderder dan de mijne.

‘Goed. Als het dan zo staat, dan zal ik je eens precies de waarheid zeggen. Ik ben een heel slechte jongen, een schoft, een viezerik, een slappeling. Ik ben het niet waard, dat jij ook maar één traan aan mij verspilt. Jij! Jij bent miljoen, triljoen keer beter dan ik. Jij bent het liefste, het gaafste meisje dat ik ooit heb gezien. Daarom wil ik dit mooi houden. Daarom verdom ik het, om je ook maar met één vinger aan te raken. Als ik je grote broer was en een slappeling als ik, die het met allerlei vrouwen tegelijk houdt, zou met jou vrijen, dan zou ik de vent bont en blauw slaan, begrijp je dat? Ik hou van je, ik respecteer jou meer dan mams en Odette. Ik zweer het. Jij bent veel te goed voor mij.’

Zij was heel stil geworden. Zo nu en dan schokte ze nog even na.

‘Maar waarom wacht je dan niet op me? Over elf maanden kan ik met je trouwen!’ zei ze ineens, heel helder.

‘Ik ben een slappe figuur. Ik kan niet zonder vrouwen. Ik ben jou niet waard. Iedere jongen die je later ontmoet, is beter dan ik.’

‘Maar ik heb altijd geweten hoe je was. Als ik met je trouwde zou dat anders zijn. Dat voel ik. Je houdt niet van Odette.’

‘Ik hou wel van Odette. Misschien niet genoeg.’

We lagen een poos stil tegen elkaar aan. Ineens gleed haar arm om mijn hals. Ze kuste mijn wang en zei zacht: ‘Je bent nog niet weg. Ik zal nog harder groeien. Misschien neem ik gauw een vrijer. Sommige jongens van jouw leeftijd kijken al erg naar me. Als ik dan slecht genoeg ben, verander je van gedachten.’

‘Daar meen je allemaal geen steek van. Kijk me eens aan?’

Ze stopte haar gezicht weg en mompelde: ‘Niet kijken. Ik zie er afschuwelijk uit.’

‘Jij bent nooit afschuwelijk,’ zei ik. ‘Je bent alleen maar veel te lief en veel te goed.’ Ik nam haar smoeltje, dat opgezet was van al het erbarmelijke huilen tussen mijn handen. ‘Jij verdient de beste man van de wereld.’

Haar ogen keken zo lief en zo triest. Het was niet om uit te houden. Ik zou ook wel zo erbarmelijk hebben willen huilen als zij. Gelukkig begon spoedig het kindje te mekkeren. Dat leidde haar helemaal af. Het was bijna tien uur en het kindje moest verzorgd worden. Terwijl ze met het wicht bezig was en ik toekeek, drupten er een paar tranen uit haar ogen op het mollige buikje van de baby, maar er kwam geen nieuwe huilbui meer. Ik wist, waar ze nu van droomde. Misschien zou ze nog een paar jaar door kunnen dromen, dacht ik, tot het ergste verdriet voorbij was. De jongens zouden haar zeker niet over het hoofd zien. Het leven duurde nog zo lang.

7

Met Kerstmis besprak ik mijn plannen met grootvader Petersen. Tegen Odette had ik er alleen nog maar vluchtig op gezinspeeld. De oude baas was enthousiast. Hij kon er moeilijk zijn mond over houden en was erg vereerd, dat ik er eerst mee bij hem kwam, hem als het ware om de hand van zijn kleindochter vragend. Odettes moeder zag veel bezwaren. Ik geloof dat zij na de treurige afloop van haar huwelijk het liefste zag, dat haar dochter met een inspecteur van politie trouwde. Zij verouderde sterk, Odettes moeder. Het Nederlands, dat zij altijd met een sterk accent maar toch vloeiend gesproken had, kwam nu nog maar met moeite over haar lippen. Als je aardig voor haar wilde zijn, moest je haar Frans spreken, wat nogal verschilde met het Frans dat ik had geleerd op school.

Odette wist niet goed, wat zij van de plannen moest denken. Aan de ene kant wilde ze het toneel niet graag opgeven. Dat moest je in haar prijzen, het was niet zomaar een bevlieging, dat toneelspelen van haar. Aan de andere kant lokte haar de reis door Frankrijk en het wonen in Parijs zeer aan. Zij voelde zich nog te jong en te onzeker om te trouwen. Daar was die toneelwereld schuldig aan. Ik wist, dat ze mij trouw was, maar de gesprekken en flirtpartijen met haar collega's hadden haar wijs en cynisch gemaakt. Het was althans naar mijn oordeel nogal cynisch, dat zij aarzelde met mij te trouwen, terwijl zij zich al drie jaar regelmatig aan mij gaf.

Maar met Pasen was ze helemaal bijgedraaid. Het toneelgezelschap verkeerde in moeilijkheden en zou in juni ontbonden worden. Maar het kwam vooral door onze innig geworden verhouding, door mijn veranderde houding. Zij begon meer en meer een rijpe jonge vrouw te worden, bloeiend en begeerlijk. Als ik samen met haar ergens was, of over straat liep, of haar in de verte zag aankomen, zwol mijn hart van trots bij het aanschouwen van de belangstelling die zij trok, de opschudding die zij veroorzaakte. Van *mij*, dacht ik dan. Van mij alleen. Alles wat jullie zien en vermoeden.

Zij was minder lam-achtig in haar houding tegenover mij, meer een echte toneelspeelster, die boudeerde en koketteerde als een vrouw en niet meer kattig vitte als een meisje. Ik was nog geen drieëntwintig jaar toen ik, achteraf bezien, op het hoogtepunt van mijn carrière stond. Mijn serieuze werk kreeg goede critieken en mijn minder serieuze werk, de kinderreportages, de portretten van vrouwen en kinderen (mannen lagen mij helemaal niet) bezorgden mij een uitstekende naam bij de geachte clientèle. Ik besteedde wat meer zorg aan mijn

uiterlijk en nam een beetje de allures aan van de gevierde jonge meester, die het zich kan permitteren om wat jongensachtig te doen als 't hem beliefde, leefde wat minder teruggetrokken. Vroeger keek Odette alleen maar tegen mij op als minnekozer, maar nu begon ze mij geleidelijk te vereren als mens, de schilder inbegrepen. Dat ik wel eens wild met haar deed in bed uit wraak en jaloezie, werd voor haar een prettigpikante bijzonderheid, waar volgens haar nieuwste levenswijsheden vanachter het toneel, vele echte vrouwen haar om benijddden.

Ik werd attenter voor haar. Onze liefde bloeide. Voor aandachtige waarneemsters als Ans en Rietje was dat zonder meer duidelijk. Waarschijnlijk redde onze liefde Rietje het leven. Zij hield zo waanzinnig veel van mij, dat zij het, met veel pijn, kon verdragen, dat ik met een ander gelukkig werd, als die ander dan ook maar genoeg van mij hield, en omgekeerd. Als Odette en ik als kat en hond hadden geleefd en toch getrouwd waren vertrokken, zou Rietje zelfmoord hebben gepleegd of gek zijn geworden, want zij had meer karakter in haar pink dan ik in mijn hele wezen.

Kort na Pasen vertelde ik Ans mijn plannen. Ik had er een afleidend verhaaltje bij verzonnen, dat heel goed doel trof. Hoelang we weg zouden blijven en wanneer we weer naar Amsterdam terug zouden keren was nog niet bekend, vertelde ik, maar vermoedelijk zou dat over anderhalf of twee jaar zijn. ‘En één ding, Ans, als we elkaar dan terugzien, dan niet meer opnieuw met poken of broodmessen beginnen hè. Want het is zo eenvoudig: heeft een van ons tweeën nog zin, dan geneert ie zich niet. Als de ander geen zin meer heeft, dan gaat het vanzelf over.’

Zij was het roerend met mij eens en vroeg zich af, net als ik, wie dan de lijdende partij zou zijn. Dat was nu nog niet te zien.

‘En Rietje?’ vroeg Ans.

‘Die wist het eerder dan ikzelf. Vandaar dat ontzettende verdriet, toen in oktober. Ze begreep ineens dat ik weg zou gaan vóór ze volwassen is.’ Ik zuchtte diep. ‘Je weet, ik wil erg graag iets hebben, dat ik niet verpest heb... om later nog eens aan terug te denken.’

Ans keek naar haar vingers, die met een lepeltje speelden. Als we iets ernstigs te bepraten hadden gingen we altijd tegenover elkaar aan de tafel zitten.

‘Heb je spijt over wat wij gedaan hebben?’ Ze vroeg het zonder mij aan te kijken. Ik dacht een ogenblik na en zei toen, tamelijk luchtig: ‘Het is misschien alleen de verdomde spijt over de afwezigheid van spijt.’

Zij glimlachte en keek mij aan. Haar ogen stonden zacht.

‘Ik neem misschien nog een kind, als je weg bent,’ zei ze plotseling. ‘Het is zulk leuk goedje. Ik zou nog wel een meisje van mezelf willen hebben.’

‘Zul je niet al te streng voor haar zijn?’

Zij schudde haar hoofd. ‘Alleen maar een beetje, en dat samen met veel liefde en aandacht kweekt goeie kinderen. Maar dan moeten hun moeders geen minnaars in huis nemen...’ Ze zei het zonder bitterheid, meer als een spijtige constatering. Ze praatte weinig over het verleden, maar had me wel eens toevertrouwd dat ze, volgens haar inzicht, van kindsbeen af al een hete meid was geweest. Haar ouders waren streng en bekrompen. Ze smachtte tot ze achttien was en uitvoerig in de liefde werd ingewijd door een man van veertig jaar, in wiens huis zij dienstbode was. In een neerslachtige bui had ze mij ook eens verteld, dat ze haar man, die haar vurig beminde, wel eens bedrogen had als hij op zee was, zowel met een man die ouder was dan zij als met een jeugdige jongen, hoe jeugdig, dat wilde ze me beslist niet zeggen. Na de dood van haar man was de politiek, de kameraadschap van idealistische mensen een middel geweest, om haar zelfrespect weer wat op te kalefateren.

Hoewel Rietje haar kind niet was, leken ze in sommige dingen op elkaar, zoals dat fantaseren over de opvoeding van een meisje dat nog verwekt moest worden. Ze hadden ook dezelfde smaak voor schilderijen. Mijn landschappen vonden ze meestal te wild, terwijl ze een ademloze bewondering hadden voor mijn portretten en figuurstudies. Hoe gelikter hoe mooier ze het vonden. Natuurlijk ontkwam ik niet aan heel lieve plaatjes van Ans' baby, de kleine Adriaan. Het kind leek goddank helemaal niet op mij, maar was sprekend zijn vader, vooral zolang het nog niet veel haar had. Zo er al praatjes mochten gaan, dan zou het kind daar later geen last van hebben. Het huis hing van onder tot boven vol met afgedankte schetsen en liefdewerkjes-op-verzoek, maar het was nergens zo vol als in Rietjes kamertje. Rietje had langzamerhand haar oude veerkracht herkregen. Ze maakte weer grapjes, observeerde mijn gezicht en bewegingen en leek weer het meisje van vijftien jaar dat ze moest voorstellen. Kort voor de Kerstdagen was er een nieuwe uitbarsting van verdriet geweest, minder verschrikkelijk dan de vorige keer, maar met dezelfde motieven. Dit keer was het Ans, die al het mogelijke had gedaan om Rietje weer in het gareel te krijgen. Ans kon beter illusies scheppen dan ik. Zij hield Rietje voor, dat ze de moed niet moest opgeven en vooral moest oppassen, mij niet met haar gesnotter af te stoten inplaats van aan te trekken. Dit was weer eens een treffend voorbeeld van onze volstrekt waanzinnige situatie, die je je niet kon indenken, als we vreedzaam met het hele gezin onder de lamp rond de tafel zaten te eten. De moeder, de minnaar en het verliefde meisje. De moeder die het kind raad geeft, hoe ze bij moeders minnaar in het gevlei kan komen. Het was idioot, maar ook boeiend, beschamend, maar ook ontroerend.

Toen het eenmaal algemeen bekend was, dat ik eind juni zou trouwen en naar Frankrijk zou gaan, werd Rietje wat vrijpostiger met mij. Ze onderwierp zich

niet meer zo aan mijn gezag, plaagde mij soms met mijn strengheid en ingetogenheid, meestal op een vrolijke manier, die de ernst van de situatie bemantelde. Zo veroorloofde zij het zich plotseling, mij inplaats van ‘op alle wangen’ op mijn mond te kussen, wel kinderlijk onhandig meestal en met een twinkeling in haar ogen, maar toch met de allures van een minnares. Als Maarten en Bas niet in de kamer waren, geneerde zij zich in het geheel niet voor Ans. Ze probeerde met me te stoeien, woelde in mijn haar als ik zat te lezen, hing met haar bovenlichaam op mijn schouders waarbij ik haar borsten duidelijk voelde en duwde haar snoetje in mijn hals. Ook zeurde ze mijn kop gek, dat ik een paar naaktstudies van haar moest maken, die zij ‘als aandenken’ wilde bewaren.

Op den duur stemde ik toe op voorwaarde, dat zij niet zo hangerig met mij zou doen en me niet meer voor stijve hark zou uitschelden. Ze straalde van vreugde en zong luid op de trappen.

Nog steeds had ze geen greintje schaamtegevoel tegenover mij. Ik vertelde haar, toen het zover was, dat modellen zich altijd netjes achter de schermen uitkleden, maar zij stak haar tong uit, ontkleedde zich traag, probeerde door gepraat mijn aandacht te trekken en kwam mijn zakkam uit het jasje dat ik aan had peuteren. Ze kon verdomd uitdagend doen. Die zakkam scheen moeilijk te vinden. Ze had alleen nog haar hemd aan en leunde met een, blote arm om mijn hals op mij.

‘Wat rustig eigenlijk hè, dat jij niet koud of heet van mij wordt. Ik kan rustig op je schoot gaan zitten, dat geeft niks, nietwaar?’ Ze liet zich op mijn schoot zakken, maakte haar opgestoken haar los en begon het uit te kammen met sierlijke gebaren. Ik zuchtte, trok gekke gezichten en keek naar de zoldering. Ineens begon ze mijn haar te kammen en prevelde woordjes of ik het kleine broertje was dat verzorgd werd. Ik kreeg het er benauwd van. Ze had een heel zwakke plek te pakken en ik voelde de lome opwinding door mijn hele lichaam gaan, maar gaf geen kamp.

‘Kom, opschieten,’ zei ik en pakte haar onder haar oksels. Zij borg het kammetje op haar gemak weer weg en zei: ‘Smoesjesmaker. Laat me even zo stilletjes bij je zitten.’ Haar armen gleden om mijn hals. Ze legde haar hoofd op mijn schouder met haar lippen tegen mijn nek. Ik hoorde haar zacht snuffelen en dacht hardnekkig aan ernstige dingen om kalm te blijven. Ze zei: ‘Ik zou ook nog wat geur van jou in een flesje moeten bewaren, bij alle andere dingen.’ Ik kietelde haar in haar zij, wat haar rechtop deed vliegen. Nog steeds op mijn schoot zittend met haar warme billen, trok ze traag haar hemd over haar hoofd, stak haar borsten vooruit en zei: ‘Hoe vind je me nou?’

‘Mooi.’

‘Dan moet je ook kijken,’ zei ze ongeduldig.

‘Ik heb nooit gezegd, dat ik niet koud of heet van je word... alleen maar dat ik dat bepaalde niet *wil*,’ zei ik vermanend. ‘Mag ik je verzoeken? Of moet ik kietelen?’

‘Kietelen is beter dan niks. Maar ik ga al.’ Zij stond met tegenzin op. Ik trok mijn jasje uit, keek of het kacheltje wel goed doorbrandde (het was een kille meidag) en begon haar in de houding te zetten.

Het werk vlotte goed. Zij had een inspirerend figuur en was muisstil. Ik maakte ettelijke schetsen, waarvan ik er een, met haar blozende toestemming, voor mezelf hield.

Neuriënd bekeek ik de schetsen nog eens een voor een, terwijl Rietje zich weer aankleedde.

‘Nog andere wensen?’ vroeg ik opgewekt.

‘Een heleboel.’

Ik keek op. Zij paradeerde in haar ondergoed.

‘Kleed je eerst fatsoenlijk aan, zou mijn moeder zeggen, en laat dan horen. Misschien kan ik nog wat voor je doen.’

‘Zie ik er zo verleidelijk uit, zo...?’

‘Een beetje wel ja,’ bromde ik. ‘Ik dacht, dat je beloofd had niet meer zo hangerig te doen,’ zei ik even later, toen ze haar arm rond mijn nek sloeg terwijl ik voor het raam stond te kijken.

‘Dacht ik ook... Nu niet hummen, dan zal ik niet huilen. Als jij toch geen plannen met mij hebt, kan ik best een beetje hangerig doen. Als je weg bent kan het niet meer.’ Ze nam heel eigenwijs mijn gezicht tussen haar handen en zei: ‘Kijk me eens aan. Zul je niet zo zelfzuchtig zijn?’

Ik brulde van het lachen en schudde haar zacht door elkaar.

‘Vertel me nu je liefste wensen... maar ze moeten uitvoerbaar zijn. Ik beloof niks, onthou dat goed.’

Ze stond nu met haar arm om mijn middel en keek ook naar buiten. De lucht was grauw, maar beneden in een tuintje bloeide een grote pereboom heel feestelijk.

‘Nou eh... ik zou jullie zo graag nog één keertje zien samen, begrijp je? Trek niet zo'n lelijk gezicht!’

Ze keek weer gauw voor zich.

‘Hoe zou jij dat vinden in Odettes plaats?’

Ik keek opzij. Ze hield haar ogen dicht en zweeg. Ik stootte haar zacht aan.

‘Ssst!’ fluisterde ze. ‘Ik denk me in Odettes plaats.’ Ze trok er zo'n sereen gezicht bij, dat ik niet echt kwaad kon worden.

‘Rietje!’ baste ik. ‘Hou op!’

Ze hield haar ogen nog steeds dicht en zei: ‘Als ik ondeugend ben moet je me maar een paar klappen geven, maar wel lieve, kijk hier.’ Ze wees op haar zitvlak. Plotseling deed ze haar ogen open en keek me strak aan. ‘Hè toe, niet zo kijken,’ zei ze. ‘Daar kan ik niet tegen. Ik maakte toch maar grapjes.’ Ze keek weer gauw voor zich en ik ook.

‘Volgende vraag,’ zei ik. ‘De vorige gaat echt niet.’

‘Nee, begrijp ik. 'k Wou je op de proef stellen. Je houdt nu toch wel echt van Odette hè?’

Ik knikte. Zij dacht nog even na en zei toen: ‘En dan zou ik één keertje bij je in bed willen liggen, zo maar, heel stil. Je hoeft niks te doen.’

‘Daar moet ik over nadenken. Is dit ook om me op de proef te stellen?’ Zij lachte zenuwachtig en haalde haar schouders op.

‘Je moet het aan mams vragen hè?’

‘Ja. Ik heb geen geheimen voor haar.’

‘En dan moet je me nog één keer uit school halen. Ik zal niet huilen en me niet aanstellen.’

‘Dat is goed. Nog meer?’

‘O ja. Ik... o nee, dat vervalt. De rest zeg ik maar niet. Dat zou je maar van streek maken.’

‘Schobbejak. Nu moet ik natuurlijk vragen wat dat allemaal is.’

‘Het hoeft niet.’ Ze legde haar hoofd tegen mijn schouder en zweeg een poosje

‘Ik zou zo graag een kindje van je willen.’

Ik deed een stap achteruit en trok haar met beide armen stevig tegen mij aan. Odette wilde de eerste tien jaar beslist geen kinderen en daarna heel misschien eentje, had ze al meer dan eens verklaard. Ik trilde op mijn benen. Mijn keel brandde. Ik drukte mijn gezicht in haar losse haar.

‘Maar dat is dom hè?’ praatte ze ineens verder, met een helder stemmetje, dicht bij mijn oor. ‘Zo'n kind zou er later de dupe van worden. Dat jouwen ze na omdat het geen vader heeft. Rot is dat. Toch gek, dat je maar zo'n klein kriezeldruppeltje nodig hebt van een man om zo'n heerlijk kindje te krijgen, terwijl jij het bij stromen weggooit. Dat is mooi, een kindje van jezelf!’

‘Engel,’ fluisterde ik, ‘zeg zulke dingen niet. Daar kan ik niet tegen. Je zei dat toch niet met opzet, om me van streek te maken? Nee, dat is gemeen van me om dat te denken. Nee, stil maar. Niet praten. Het gaat al over.’

Ik voelde mij zo verlaten en neerslachtig als ik nog maar zelden was geweest. Als ik op dat ogenblik had gehoord, dat Odette zacht en kalm overleden was, zou me dat waarschijnlijk hebben opgelucht. Ik vervloekte het lot, mijn slapheid, mijn ijdelheid en de hele troep.

Rietje begon zachtjes te snikken. ‘Het... het is wel een troost, dat je... dat je wat om me geeft. Dat je ook wel eens een beetje verdrietig bent.’

‘Ik geef ontzettend veel om je. Te veel.’

‘Ja, zeg dat wel. Ik ben helemaal niet zo'n engel als jij altijd maar denkt. Jij denkt dat ik blind ben omdat ik verliefd op je ben. Maar jij bent net zo goed blind.’ Haar snikken bedaarden weer. Ik lachte stilletjes en zei: ‘Daar zullen we het wel nooit over eens worden. Kom, het eten zal dadelijk wel op tafel staan.’

‘Zul je me schrijven, als je ver weg bent?’

‘Ik zal mijn best doen. In elk geval zal ik je schetsjes sturen en al je brieven drie keer overlezen. Goed?’

Ik wiegde haar zacht heen en weer, tilde haar van de grond en draaide haar in het rond, zoals ik vroeger deed toen ze nog klein was. ‘Goed,’ zei ze met dichte ogen. ‘Goed. Engel. Engelen zijn altijd mannen, dat weet je toch? Kijk maar naar de beelden en de schilderijen. Ik wil op je rug!’

In het trapgat nam ik haar op mijn rug en droeg haar naar beneden tot bij haar stoel in de huiskamer.

Een dag of wat later bracht ik Ans verslag uit over dit gesprek. ‘Ja, die zet dat je niet zo zelfzuchtig moet zijn heb ik haar in de mond gegeven,’ bekende Ans. ‘Ik moet er ook nog eens over piekeren. Ben je vanmiddag thuis?’

Ik was die middag thuis. De kinderen kwamen uit school. Ik ging weer gauw terug naar mijn atelier, direct na het middageten, omdat ik een spoedwerk had. Het weer was omgeslagen, herinner ik mij. Er was geen wolkje aan de lucht en het raam stond wijd open. De zon stoofde de zolderkamer warm door het dunne dak heen. Ik had mijn schillerhemd werkelijk niet opengezet om Ans te verleiden, maar ze stak er direct haar hand in, toen ze de thee boven bracht. ‘Hé, ik dacht dat je ernstig moederlijk kwam praten over ons zorgenkind?’

‘Dat dacht ik ook... maar als jij er zo verleidelijk bij gaat zitten!’ Ze schoof het hemd op zij en zette zacht haar tanden in mijn schouder en mijn nek. ‘Je moet niet op elk gevoeletje ingaan,’ vermaande ik en stond op om mijn gereedschap neer te leggen. Ze gaf me een paar tikken tegen mijn zitvlak en zei: ‘Schoolfrik. Brave Hendrik.’

‘Laat mij nou m'n thee in vrede drinken. Laat dat!’ Ze werd ineens fel handtastelijk. ‘Drink jij je theetje maar hoor, vent.’ Ze ging op mijn schoot zitten en bekeek me, of ze me nog nooit goed had gezien. ‘Soms denk ik wel eens, dat je zo'n man bent, die z'n wilde haren vroeg kwijt raakt. Over een jaar of wat ben je een brave huisvader. Zo'n man die paars van woede wordt als ie hoort, dat er vrouwen zijn die wel eens een zoen van een vreemde man krijgen.’

Ze brulde van het lachen om haar eigen grapje. Dat was een van haar

eigenaardigheden. Waarschijnlijk had ze zo'n goed voorstellingsvermogen, dat ze mij heel scherp voor zich zag, paars tot in mijn drie onderkinnen. Ze kreeg het er benauwd van. Op zulke ogenblikken zag ze er afstotend uit. Dat ik zelden door haar werd afgestoten kwam, doordat ze voor mij in de eerste plaats een bijna volmaakt organisme was dat geschapen leek voor het genot. Daarbij was zij slank maar niet mager, lenig door het vele vegen, dweilen en trappenlopen, niet oud voor haar vierendertig jaren, een gezonde, sensuele kat, taai en sterk. Uit haar omgang met idealisten en wereldhervormers van allerlei slag had zij wat ideeën overgehouden over hygiëne en je lichaam verzorgen, waardoor zij bijvoorbeeld altijd fris rook, luchtig gekleed was, veel rauwkost at en nooit corsetten droeg of gedragen had. Terecht was zij trots op haar goed gevormde en verzorgde lichaam, maar haar gezicht was wat te hard, grof en gewoon met de iets te lange bovenlip, en als ze, zoals nu, zo'n lachbui verwerkte, was het afstotend. Dat benauwde gegier verhinderde haar niet, allerlei knopen bij mij los te maken. Maar tot mijn opluchting luidde de bel. Een gek gevoel was dat, zo half bloot achter te blijven. Mopperend ging ik door met mijn werk, in de hoop dat ze voldoende afgekoeld zou zijn om mij verder met rust te laten.

Maar toen ik ongeveer een half uur later haar voetstappen op de zoldertrap hoorde wist ik, dat mij een warm halfuurtje wachtte. Ik bleef hardnekkig doorwerken. Zij kwam hijgend naderbij en toen ik verveeld opkeek zag ik, dat ze alleen haar hemd en schoenen aanhad; de rest van haar kleren droeg ze over haar arm. Ze smeet de kleren op een stoel en zei: ‘Ik heb me lekker gewassen. O jongen, ik moet even voor beest spelen. Nu kan het nog.’

‘Ja, arme Maarten,’ zei ik, ‘hij kan zich maar het beste laten castreren, is ie van het gedonder af.

‘Rotjongen, pestkop, dat zal ik je betaald zetten. Ik zal je om genade laten smeken,’ zei ze tandenknarsend. Ze was helemaal niet kwaad, maar ze speelde dat ze briesend was, een nummer van ons repertoire. Het was me het halfuurtje wel. Ik schold haar uit voor al wat lelijk was, waarmee ik haar, zolang ze niet bedaard was, alleen maar hielp om nog woester te doen. We maakten een leven als een oordeel. Het kindje brulde beneden in z'n wieg, maar ze was nu alleen een bronstig beest en geen moeder. We zweetten als otters en gingen ons na afloop in de keuken wassen. Alleen het feit, dat het kind geholpen moest worden en de kinderen ieder ogenblik uit school konden komen weerhield haar van nog een uitbarsting.

Ik haastte mij naar mijn atelier terug en werkte tot zes uur ingespannen door.. Een stuk papier, waarop met houtskoolletters stond: niet storen - spoedwerk! had ik op de zolderdeur geprikt. Aan tafel keken Ans en ik elkaar nauwelijks aan. We waren beiden beschaamd over het feit, dat we zo weinig spijt voelden over onze

uitbarsting van dierlijke hartstocht. Maarten was op reis en zou pas de volgende middag thuis komen. Ans wist donders goed, dat Odette die avond bij me zou komen. Ik ook trouwens. Zodra het eten gedaan was, stormde ik terug naar mijn atelier, profiterend van de lange mei-avond. Als ik in de kamer de krant was blijven lezen, zou Rietje ongetwijfeld met mij hebben willen stoeien. Ze had geen oog van mij af bij het eten. Met haar zesde zintuig zal ze wel hebben opgemerkt wat er gebeurd was.

Ik stond in de keuken mijn penselen te wassen toen Odette aanbelde. Zij was wat vroeger dan gewoonlijk. De klok had net acht uur geslagen. Ze verloste mij van Rietje, die probeerde mij aan het stoeien te krijgen. Ik had moeite om ernstig te blijven, toen terstond bij de begroeting bleek, dat Odette ook al last had van de lente en zeldzaam aanhalig was. Ze fluisterde, dat ze de hele dag al zin had in wat zij ‘krasse stoute dingen’ noemde, waarop ik mijn kalmte verontschuldigde met de mededeling, dat ik moe was van het harde werken en mij de hele dag al wat koortsig voelde. Inderdaad had ik last van keelpijn.

‘Je hebt wat afleiding nodig, arm werkezeltje,’ zei Odette en drukte haar armen nog wat steviger om mijn lichaam, terwijl ze haar schoot tegen mijn billen wrong

‘Schiet op met die kwastjes. Ik heb groot toilet gemaakt, ruik je wel, en dat hemd aangedaan waar je zo dol van wordt.’

Haar handen streelden schaamteloos langs mijn warme lichaam. ‘Dadelijk komt Rietje binnen om theewater op te zetten,’ zei ik, om haar te kalmeren. Ik had het nauwelijks gezegd toen er voetstappen klonken en Rietje de keuken binnen kwam. Odette sprong haastig weg. Ik lachte luid en zei tegen Rietje: ‘Deze dame wilde mij de hand kussen, maar nu jij erbij bent durft ze niet meer.’

Rietje keek glimlachend naar ons en bloosde.

‘Plaagbeest,’ zei Odette.

Rietje verdween weer met neergeslagen ogen, zodra ze het water opgezet had.

‘Zij vereert je wel heel diep hè?’ zei Odette bij mijn oor, toen zij de huiskamerdeur had horen sluiten. ‘Als ik vijftien was en met jou in één huis woonde en je was zo aardig voor me als je altijd voor haar bent, zou ik erg verliefd geworden zijn. Gevaarlijke lady-killer... Maar zulk grut is voor jou ongevaarlijk hè?’

‘Heel scherpzinnig. Maar toen jij vijftien was, had ik wel vijftien keer per dag met je naar bed gewild... maar jij had ook niet zo'n pril smoeltje en bovendien was ik toen zelf vijftien. Jij was verdomd prikkelend.’

In andere omstandigheden zou ze zich verontwaardigd verdedigd hebben, maar nu wilde ze liefst alleen maar vrijen en zei: ‘Wat zeur je toch met die penselen. Als je mij zoekt, ik ben hier hoor.’ Toen ik klaar was met de penselen

loodste ik Odette mee naar mijn atelier om mijn nieuwste werk te bekijken. Ik plaagde haar met een breedvoerig-hoogdravend betoog in de trant die vroeger bij haar thuis aan tafel gewoonte was. Ook vermaande ik haar, vooral niet aan lage vleselijke opwellingen toe te geven, desnoods een kond bad te nemen en trok haar mee naar het raam om naar de pereboom te kijken. ‘Er zijn zoveel mooiere dingen, lief kind, Je komt toch niet hier voor mijn lichaam, wel? Want dat zou mijn hart breken. Kijk, de bloesems vallen al af.’

‘Ja, laten we opschieten. Pest me niet zo.’ Zij stond tegen mijn rug gedrukt. Haar handen, woelden en streelden schaamteloos in mijn schoot.

Ik ging met mijn hand over mijn keel en klaagde, dat het daar pijn deed. ‘Als je wilt vrijen, zul je me niet alleen moeten verleiden, maar ook het meeste werk doen,’ zei ik.

‘Goed,’ hijgde zij, ‘zeg maar hoe. Alles is goed.’

‘Maar eerst moet ik thee, met asperine en een cognacje.’

Zij nam ook een beetje cognac, dan proefden we eender zei ze. Toen ik de kopjes in de keuken had gebracht, Basje welterusten had gewenst en Rietje een kushand had toegeworpen, strekte ik me lui op mijn bed uit. Odette kleedde zichzelf en mij uit, om beurten een kledingstuk, onderbroken door geknuffel. Ik had een jasje aan de deurkruk gehangen, zo, dat het sleutelgat bedekt was. Sinds een week of wat stak er een propje papier in het kijkgat. Odette zat met haar rug naar de tussendeur op mijn schoot, terwijl ik uitgestrekt lag. Plotseling zag ik langs haar beweeglijke lichaam heen, dat het propje papier verdwenen was. Toen het hoogtepunt voor ons beiden naderde, was Odette zo opgewonden en maakte zoveel lawaai, dat zij niet het gestommel tegen de tussendeur hoorde, waar duidelijk iemand haar knie of elleboog stootte.

Ik was, toen het afgelopen was zo moe en ellendig, dat we de dekens onder ons opensloegen en samen onder de wol kropen. Na een poos gerust te hebben, kleedde Odette zich op mijn verzoek weer aan en ik maakte mij gereed voor de nacht. Eerst had Odette bezwaren, maar toen ik haar nog eens, met niet al te vriendelijk gelach, had verduidelijkt, dat Ans werkelijk wel wist wat wij samen uitspookten, schikte zij zich zuchtend in mijn bevelen. Odette haalde de koortsthermometer voor mij en brouwde samen met Ans een stroopje voor mijn pijnlijke keel. Ik had flink koorts en sliep slecht die nacht. De volgende morgen was de koorts nog gestegen, zodat ik de dokter liet waarschuwen, die een flinke angina constateerde. Tussen koortsige hazeslaapjes en verwarde dromen door gorgelde ik gehoorzaam met een drankje en liet het priesznitzverband rond mijn keel fatsoeneren of verversen door mijn drie vrouwen, die ik waarschijnlijk wel eens met elkaar verwarde. Maar dat verwarren was van onschuldige aard, want ik had het zwaar te pakken de eerste drie dagen en nachten, praatte geen woord

meer dan strikt nodig was en liet mij geduldig vertroetelen. De vierde dag verdween de koorts, mijn hoofd werd weer helder en ik begon weer belang te stellen in de wereld om mij heen. Ans bracht mij het schilderij, dat intussen goed droog was geworden op de warme zolder en Rietje belastte zich blakend van ijver met het transport naar mijn ongeduldige klant. Basje spoedde zich met een opgewekt briefje van mij naar Odettes pension en Maarten assisteerde me bij het wegscheren van mijn stoppelbaard. Ik herinner mij, dat Odette vroeg op de avond bij me kwam en dat ik haar uitlachte, omdat zij schuldbewust veronderstelde, dat haar wilde gevrij mij bijna het graf in had gewerkt. Zij moest die avond optreden en kon maar heel kort naast mij op bed liggen. Ik maakte haar gelukkig met een paar ondeugende liefkozingen en met de opmerking dat ik iedereen benijdde, die naar haar zou komen kijken. Toen zij neuriënd verdwenen was voelde ik mij plotseling doodmoe en sliep spoedig in. Waarschijnlijk droomde ik bijzonder prettig, want ik werd met een blij gevoel wakker. Een onwezenlijke rossige gloed gaf mijn kamer het aanzien van een kamer uit een droom. Toen er een tram voorbij gerommeld was, viel er plotseling een stilte in de straat. Ik hoorde voetstappen op het trottoir en iemand floot een vrolijk deuntje. Ik staarde naar het plafond, draaide mijn hoofd opzij en keek in het aandachtige gezicht van Rietje, die aan het hoofdeinde van mijn bed stond. Haar gezicht was maar heel vaag verlicht. Ik glimlachte en fluisterde: ‘Toen floot een jongen als een orgelpijp’ uit een van haar lievelingsgedichten van de mij te langdradige Gorter. Zij glimlachte terug, boog zich langzaam over mij heen, nam mijn gezicht tussen haar handen en drukte een zachte kus op mijn lippen.

‘Heb je dorst?’ vroeg ze met een haperende stem.

Ik knikte. Toen zij het glas gepakt had viel er een traan in.

Ik dronk gretig en zei: ‘Dank je. Ook voor je traan’ en maakte een grimas.

Zij slikte een paar keer en zei hees: ‘Het... Dit... was zo'n mooi ogenblik.’ Het lag op mijn tong om te zeggen, dat ze het dan maar zo mooi moest laten, maar ik wilde niet schoolmeesteren en streelde even haar hand. Ik moest denken aan de tijd toen ik pas op Odette verliefd was. Plotseling drong het tot mij door, dat Rietje in een van haar vormloze nachtponnen gehuld op de rand van mijn bed zat en naar mijn gezicht staarde. Buiten waren de lantaarns aangegaan. Er viel wat licht naar binnen. In huis was het doodstil. Bij de buren speelde een grammofoon met een blikkerig, verkouden geluid.

‘Hoe laat is het? Waar is iedereen?’

‘Het is tien uur. Bas slaapt. De ouwentjes zijn op visite bij oom Kees in oost. Je hebt een hele poos geslapen. Toen ik uit de teil kwam ben ik bij je komen kijken. Je sliep net als het kindje.’ Ze praatte of ik een baby was. ‘Ik heb Adriaantje verzorgd en toen sliep je nog een minuut of wat.’ Zij zuchtte diep en

speelde met mijn haar.

‘Waar denk je aan?’ vroeg ze plotseling.

‘Eh... dat jij nu ook maar zoet moet gaan slapen, engel.’

‘Engelen slapen nooit. Ik heb nachtdienst. Ik ben je beschermengel. Heb je ergens zin in?’ Haar ogen leken zwart in het vage gezichtje. Ze had iets van een schilderij van de Londense Maris. Ik weet niet, of ze werkelijk de dingen zei zoals die in mijn geheugen voortleven, maar het kwam er wel op neer.

Ik zei, dat ik wel een boterhamnietje met kaas en een kop thee wilde, meer om haar aan het werk te zetten dan dat ik werkelijk honger of dorst had. Het was duidelijk, dat ze elk ogenblik om mijn hals kon vallen of bij me in bed kruipen. Zij maakte een sierlijke buiging en trippelde bedrijvig weg. Ik sliep alweer bijna, toen ze terugkwam. Ze deed het schemerlampje aan dat ik uit de huiskamer te leen had en sloot de overgordijnen. Mijn oren suisden en het was net of ik alles droomde, maar ik was de afschuwelijke keelpijn kwijt. Ze leek werkelijk een engel met dat losse haar op haar schouders, de wijde, vaag doorschijnende witte nachtpon en haar blote voeten. Ik stelde juist met voldoening vast, dat deze verschijning alleen maar verheven gevoelens in mij wekte met op de achtergrond orgelspel en psalmgezang, toen zij bedrijvig voorstelde mijn kussen op te schudden en me overeind hielp. Ze verzocht mij wat naar het voeteneind van het bed te zakken en voor ik er op verdacht was, zat ze op mijn kussen en trok mij achter over met mijn hoofd in haar schoot en aan weerskanten van mij een bloot been.

‘Nu ben je een gewond krijgsman en ik ben de zuster die je verzorgt en je laatste woorden naar huis schrijft,’ zei ze met een air van: toe, speel nu leuk mee en doe niet frikkerig.

Ik stootte een amechtig gerochel uit en fluisterde: ‘Schrijf maar dat ik het reuze naar m'n zin heb.’

‘Het zijn eigenlijk geen dingen om mee te spotten,’ zei ze en hield het eerste stukje brood voor mijn mond.

‘Dat is bijna altijd met dingen waar je grapjes over maakt. Geef me eerst maar wat thee.’

‘Ik weet veel betere spelletjes,’ zei ze, roerde mijn thee om, proefde er een slokje van, blies er in en hield het kopje tegen mijn onderlip.

‘Dat zal wel,’ zei ik. ‘Maar met een zieke jongen mag je geen spelletjes doen as verpleegster sijnde.’ Ik wilde het kopje van haar overnemen, maar ik kreeg geen kans.

‘Je mag je vooral niet vermoeien,’ vermaande ze. Toen ik mijn thee uitgedronken had voerde ze mij stukjes brood met kaas en streelde door mijn haar en over mijn gezicht. ‘Lig je wel gemakkelijk?’ Ze drukte mijn achterhoofd

nog wat steviger in haar zachte schoot, die door de dunne nachtpon heengloeide.

‘Ja zeker. Ondeugende meid.’

‘Het eerste verstandige woord sinds jaren.’

Ik schudde van het lachen om deze opmerking en klopte op haar rechterbeen, dat koel aanvoelde. Zij wiste mijn mond af met een slip van haar nachtpon, toen ik het brood op had en zei: ‘Ik moet je verschrikkelijke dingen opbiechten.’

‘O ja? Benieuwd hoe laat Odette komt,’ zei ik om haar te kalmeren. Haar lichaam trilde zacht.

‘Die komt niet. Ze weet, dat er niemand is om haar open te doen. Ik speel dat je nu precies zo ligt, maar dan op je buik en dat mijn nachtpon weg is... erg hè! En heb je gehoord dat er iemand tegen de deur daar bonkte, toen je de laatste keer hier met de prinses aan het vrijen was, beter gezegd de prinses met jou... Dat was mijn knie. Ik had het propje eruit gehaald. Mamma wist niet dat jij niet wilde dat ik keek en ze had zo met me te doen, dat ik één keertje mocht kijken. Zo. Nu weet je, wat een slechte meid ik ben. Ga nu maar lekker vloeken.’

Ik sloot mijn ogen en dacht na. Zij duwde haar schoot nu duidelijk tegen mijn hoofd, met ritmische bewegingen.

‘Rietje... Je houdt toch van me?’

‘Ja,’ zei ze, een beetje buiten adem. ‘Is dit opwindend?’

‘Als je van me houdt moet je me helpen om mijn leven niet moeilijker te maken dan het is.’ Ik ging plotseling overeind zitten en zei streng: ‘Ga daar weg. Ga hier maar zitten op de rand van mijn bed.’

Zij liet zich wat achterover zakken en deed haar knieën nog verder van elkaar

‘Nee. Ik heb verder niemand,’ zei ze en sloot haar ogen.

‘Als je ongehoorzaam bent ga ik heel gemene dingen zeggen.’

‘Ik heb liever dat je me een pak voor m'n billen geeft en het dan weer goed maakt. Slecht hè?’

‘Wat zou jij doen als Bas jou voorstelde om met hem te vrijen, bloot, echt?’

Zij vloog niet alleen overeind, maar ook naar de deur.

‘Kom hier!’ riep ik gebiedend.

Zij kwam langzaam, met gebogen hoofd terug en viel op haar knieën voor mijn bed.

‘Dat was een manke vergelijking,’ zei ze met een gesmoorde stem. Ze zette haar tanden in mijn deken en begon zacht te snikken. Ik streelde over haar voorhoofd en haar.

‘Als je eenmaal met vrijen begint, kun je niet meer terug. Jij moet me helpen, Rietje, om onze vriendschap zuiver te houden, sportief, eerlijk. Jij bent helemaal niet slecht. Je speelt het alleen maar. Zul je Beer helpen?’

Ik schoof wat naar haar toe en legde mijn hand onder haar kin.

‘Ik beloof niks,’ zei ze en sloeg haar betraande ogen neer. ‘Ik wil je wel helpen maar ik beloof niks.’

‘Je moet flink zijn. Je hebt een vader die veel van je houdt, een leuke broer, een klein broertje, een aardige tweede moeder. Ze houden allemaal veel van je. Ik hou ook veel van je, dat weet je. Zo. Ga nu maar slapen. Geef me maar nachtkusjes.’

Zij gaf haar verzet op.

‘Ben je... niet boos?’ vroeg ze timide.

‘Nee, Rietje, alleen een beetje verdrietig, maar dat is niks bijzonders. Een beetje verdriet hoort er bij.’

Zij knikte en keek, of ze het allemaal maar half geloofde.

8

Rietje maakte mij het leven niet meer zo moeilijk, de tijd dat ik nog bij Ans woonde. Van mijn kant zorgde ik, dat we weinig alleen waren samen en vooral niet lang. Ik had het druk en was veel weg, de laatste weken voor mijn trouwdag. Zij droeg haar verdriet dapper, al had ze aan tafel soms moeite om niet in tranen uit te barsten. Als ze kleine dingen voor me deed, waren haar handelingen geladen met sentiment, van schoenen poetsen tot het neerzetten van een bosje veldbloemen in mijn atelier met een devotie, of ik reeds een dierbare overledene was.

‘En elke nacht slapen we dicht bij elkaar... nauwelijks vijf meter. Parijs is meer dan vijfhonderd kilometer. Nu moet ik weer gaan.’

Een andere keer hield ze me op de trap staande en zei: ‘Ben jij bang voor inbrekers tegenwoordig?’

‘Ontzettend!’ zei ik en trok een gek gezicht.

‘Ja, ik hoorde dat je je deur op slot draaide.’

‘Jok jij tegenwoordig?’

‘Ontzettend!’ zei ze en stak haar tong uit. ‘Ik wou je nog eens zien slapen, maar niks hoor. Bloje Piet had z'n deur op slot.’

‘Van niks ben ik zo bang als van meisjes in nachtponnetjes.’

Zij gaf het nooit helemaal op. De laatste dagen moest ik tussen de bedrijven door nog wel eens ernstig met haar praten, want ik was bang voor onverkwikkelijke scènes bij mijn vertrek of bij de trouwplechtigheid. Ans werkte ook al in die richting, maar had haar handen vol aan zichzelf. Ze was van plan nu verder een heel degelijke huismoeder te worden als ik vertrokken was,

maar zolang ik er nog was, moest er een paar keer afscheid, laatste afscheid en allerlaatste afscheid gevierd worden. Odette was soms verbaasd, dat ik zo weinig aanhalig was, zoveel energie raakte ik aan Ans kwijt. Ik begon naar het einde te verlangen en zodra ik Odette zag, placht ik over Parijs en Frankrijk te fantaseren.

‘Ik ben er zo opgewonden over, dat ik geen zin in vrijen heb. Die zin bewaar ik, tot we eindelijk ver weg zijn....’

Uit de roes, waarin die dagen voorbij gingen herinner ik mij dit tafereel heel helder. We zaten op mijn bed te praten, Odette met haar arm om mijn nek. Het gordijn wapperde zacht voor het wijd open raam. Odette had haar schoenen uitgedaan en zat met opgetrokken knieën en nonchalant omhoog gedwarrelde rok met haar benen te koketteren.

‘Toneelspeelsters zijn gewend om voorschotjes op hun gage te nemen,’ zei Odette met een lage fluisterstem. Zij liet zich achterover vallen en verplaatste haar lichaam zo, dat haar benen rond mijn zittende romp gleden. Een van haar voeten duwde in mijn schoot. ‘Kom,’ fluisterde zij, ‘kom... Later kun je nog genoeg verheven zitten peinzen, aan de Seine. Kom, doe het zacht, maar toch wild. Arjen, Ar! Speel maar dat ik ondeugend hen geweest en jij een beetje boos op me bent, toe...’

Ik moest me in het zweet werken om aan een eind te komen, maar ik herinner me ook, dat ik me toen niet slecht of schuldig voelde, maar moest denken aan grote bijbelse figuren die ook meer dan één vrouw hadden, de Aartsvaderen, koning David, koning Salomo..., die zullen 't er ook wel eens moeilijk mee gehad hebben, dacht ik, als hun vrouwen tegelijk zin in vrijen hadden. Want ik wist, dat Maarten die nacht van huis was, zodat ik bij mijn thuiskomst wel heel vlug mijn deur op slot zou moeten doen, als ik prijsstelde op een rustige nacht.

‘Ik heb je nog nooit horen grinniken, terwijl we koosden,’ zei Odette, terwijl ze haar hemd ging zoeken dat ze zelf ergens in een hoek had gesmeten. Zij noemde het altijd ‘kozen’. ‘Moest je aan een mop denken?’

‘Ja, maar hij is niet voor fijne damesoortjes geschikt.’

‘Ach, flauwerik. Zeg, ken jij die al...’

‘En ik maar sportief zijn,’ zei Rietje, toen ik haar kort daarop in mijn atelier aantrof. ‘Hier in huis is het bezit erg onrechtvaardig verdeeld, weet je dat?’

Ze kon soms geestig-hatelijk zijn, als ze in een opstandige bui was.

‘Praat er eens met je vader over,’ zei ik. ‘Misschien is het iets voor een lezing op jullie culturele ochtenden.’

‘Ben je nog bang, dat ik me naakt voor je trouwkoets zal gooien?’

‘Jouw leven moet nog beginnen. Als ik weg ben wordt Ans een gezellige dikke huismoeder. Ze moet nu nog eventjes van haar jeugd profiteren.’

‘Zo. Anders zeg je altijd netjes mamma, als je 't tegen mij over haar hebt.

Vergis je je nooit, dat je tegen Odette zegt: toe dan Ans, hoger je benen...? Vloek dan, Bloje Piet. Ik wil je zo graag nog eens echt flink horen vloeken.’

Ze stond wijdbeens voor me, haar kin hoog opgeheven. Het ontbrak er nog maar aan, dat ze haar armen in haar zij zette.

‘Dit is meer om te grienen dan om te vloeken,’ bromde ik.

‘O, dat is ook goed. Dan zal ik je traantjes afvegen en op m'n schoot nemen. Nu kijk je zo aandoenlijk-vloekend, net Basje als zijn vliegertouw breekt.’

Ik schaterde het uit en wilde haar in de rondte draaien, maar zij schudde mij beledigd af.

‘Je zou het verschil niet eens merken, als je je deur eens voor mij openliet inplaats van haar te verwennen,’ zei ze pruilend.

‘Ik zou het meteen ruiken. Jij geurt naar frisse lenteweiden en lentebloesems. Zij ruikt naar verderf en slechtheid.’

‘O,’ zei ze met een diepe zucht. ‘Wat moet het heerlijk zijn om slecht te mogen doen.’

‘Dat lijkt heerlijker dan het is. Ik word afgebeuld door twee vrouwen. Het is heerlijk om op een heel lief meisje te steunen waar je bij kunt uitrusten en praten.’ Ik leunde zwaar op haar schouders en legde mijn wang op haar rossige haar.

‘Ik blijf erbij, dat het oneerlijk verdeeld is. Enfin, je weet: mijn deur is niet op slot en in mijn bedje kun je heerlijk rusten.’

Ik liet haar los en ging voor haar staan.

‘Hè, niet zo treurig kijken,’ zei ze. ‘Dat bedoelde ik niet. En ook niet zo van: wat sta ik eigenlijk te kletsen, ik heb met die meid toch eigenlijk niks te maken... Want als ik werkelijk zo bijzonder ben als jij zegt, nou dan moet je elk woord van me dorstig inslurpen...’

Ik schaterde het uit en knelde haar tegen me aan, toen ze beledigd weg wilde lopen. ‘Al zeg je nog zulke afschuwelijke of ondeugende of gekke dingen, voor mij blijf je het liefste meisje op de wereld.’ Ik kuste haar heel zacht op haar wangen en mondhoeken.

‘Kan ik je nog helpen?’ vroeg ze met een zoet stemmetje. Haar ogen keken nu weer erg lief.

‘Nee, lieverd,’ zei ik en ging in haastig tempo met koffers en portefeuilles slepen.

Zij bleef nog even dralen en zei toen: ‘Nou, dan ga ik maar. Ik mag mams fiets. Eens horen wat de wind te vertellen heeft, en de golfjes. Gisteren schuddebolden ze allemaal over jou.’

‘Daar twijfel ik geen ogenblik aan. Maar over jou zullen ze reuze te spreken zijn. De vogels nog meer. Vogels hebben altijd maar één vrouwtje. Ze zijn erg

trouw.’
Met gebogen hoofd ging ze weg, zonder nog een woord te zeggen. Na een uurtje kwam ze hinkend en bebloed weer thuis. Ze had zitten dromen en was tegen een bakkerskar opgereden. Behalve schrammen op armen en benen had ze een verzwikte voet, waarmee ze een paar dagen moest rusten.

Van alle emoties en moeilijkheden was het afscheid van Rietje het zwaarste. Mijn ouders waren diep geschokt en bedroefd, dat er bij ons huwelijk (en dan nog als concessie, maar dat wisten zij niet) een lochte Waalse dominee te pas kwam, inplaats van een afgezant van hun Ware Kerk. Odettes moeder huilde tranen met tuiten, omdat haar enige dochter de wijde wereld introk. Ans beheerste zich, moest zich wel beheersen, maar zou bij mijn begrafenis niet bedroefder geweest kunnen zijn. Bas vocht tegen zijn tranen, toen ik hem voor 't laatst de hand schudde en op zijn schouder klopte. Alleen Maarten en grootvader Petersen waren tamelijk opgewekt. Odette was een stralend gelukkige bruid. En wat de bruidegom betreft, mijn opluchting en blijdschap waren die dag zeker oprecht. Overigens zag ik er moe en slaperig uit, want ik had weinig geslapen de laatste nacht onder Ans' dak.

Het afscheid van Rietje begon, toen ik om half een 's nachts naar haar kamertje sloop. Zij was klaar wakker en kreeg tranen in haar ogen van blijdschap. Nu zij niet meekon naar de plechtigheden, had zij zich al trachten te verzoenen met de gedachte, dat ik haar op de ochtend van mijn huwelijk een haastig afscheidskusje zou komen geven.

Om één uur lag ik naast haar uitgestrekt met alleen een laken en een dunne deken tussen ons in. Soms zwegen we een poos en dan wisselden we weer fluisterend een paar opmerkingen. Zij was zo weemoedig en plechtig gestemd, dat ik het er op waagde, na voor het open raam een pijp gerookt te hebben, werkelijk bij haar in bed te gaan liggen. Ze huilde een poos aan mijn borst. We luisterden naar de geluiden van de nacht en hoorden de klok drie uur slaan. Toen sliep ik een poosje en werd wakker, omdat zij schokkend lag te snikken. We gingen nog eens alles na, tot en met het kindje, dat ik haar niet wilde geven en dat volgens haar woorden nu compleet onder haar deken aanwezig was, mijn helft en haar helft vlak hij elkaar. Toen was het vier uur. We hoorden de groenteman naar de veiling rijden met zijn paard en wagen. Ik gleed voorzichtig uit haar bed en zat nog bijna een uur op de rand troostwoorden te fluisteren en haar hand vast te houden.

De volgende morgen was zij rustig. Ze bewonderde het bruidsboeket en was heel blij met het dikke boek dat ik haar ten afscheid gaf. In alle boeken die ik haar ooit gaf moest ik altijd een opdrachtje schrijven met mijn naam er onder; zij tekende dan altijd een aureooltje boven mijn naam. Dit keer had ik op het

schutblad zelf al het aureooltje getekend met een opdracht in voorzichtig Frans aan het liefste en dapperste meisje op de hele wereld. Met de familie in de deuropening achter mij gaf ik haar een afscheidszoen en mijn laatste lieve blik. De hare achtervolgde mij nog geruime tijd.

Parijs ontving ons met de warmste veertiende juli die sinds de Franse revolutie was voorgekomen. De veertiende juli van het jaar 1925. We logeerden in een hotel dicht bij de Butte Montmartre en vertrokken eind juli voor een pelgrimage van twee maanden door Frankrijk. Het waren de gelukkigste maanden van ons leven. Vooral in het begin had ik steeds het gevoel, dat ik uit een donkere tunnel ontsnapt was, of ik net begon te leven, te kijken, te schilderen en lief te hebben,

We bezochten alle heilige plaatsen, tot Arles, Aix-en-Provence en Cagnes toe. De wereld en het leven waren een sprookje... Eind september keerden we naar Parijs terug en vonden een goedkoop zolderatelier in de rue de Seine, dicht bij de rivier en de Ecole des Beaux Arts, waar ik als student stond ingeschreven, voor de vorm. Het atelier lag dichter bij Montparnasse dan bij Montmartre en zo was het ook met mijn schilderen. Ik voelde mij meer verwant met het modernisme van Montparnasse dan met de gemoedelijke ‘pompiers’ van Montmartre. Het eigenlijke Montparnasse van Le Dôme en La Rotonde, het Montparnasse van het station en de verdachte buurt en de vele rechtschapen Bretons die er woonden, vonden we te kil, te kaal en te triest om te wonen, zoals ook veel wat daar geschilderd werd, de nabloei van het kubisme en andere ismen, mij te kil en overdacht, of doodgewoon te lelijk was en is. Als mens, maar tot op zekere hoogte als schilder, trok de warmte en het gemoedelijk-ouderwetse Montmartre mij aan, zoals ‘kitsch’ of bijna-kitsch nu eenmaal vaak warmer en menselijker aan doet, dan de kille of bizarre voortbrengselen van het nieuwste nieuwe... Ik leerde veel in Parijs. Ik leerde, hoe je in een wereldstad die bruist van bedrijvigheid, gemoedelijk kunt leven, werken en genieten. Ik maakte er kennis met de nieuwste vaksnufjes, de verwarrende modeverschijnselen, het Franse flair naast het doodserieuze vakmanschap van nijveraars en kunstenaars, dat zo kenmerkend is voor alles wat in Parijs een vak of ambacht Beoefent. Ik leerde ook, zoals grootvader al had betoogd, dat Parijs geen stad is om blijvend te werken als je, zoals ik, een middelmatig talent bezit, tenzij je een botterik, een dikhuid of een gelukskind bent. Nergens ter wereld is zoveel talent opgehoopt als daar. Van elke duizend kunstschilders zijn er maar een paar, die opgemerkt worden. De andere negenhonderd-zoveel hopen en wanhopen, vloeken en bidden. Met de toneelspelers is het net zo. Ik geloof dat er meer dan tienduizend waren in de tijd dat Odette en ik er woonden, en dat van die tienduizend een paar honderd regelmatig werk hadden. Odette studeerde er het eerste jaar en had het

tweede jaar, dank zij protectie, een paar rolletjes in kort lopende avantgarde-stukken, sketches in cabarets en een stuk of wat snabbels bij de toen nog stomme film.

Maar het belangrijkste was, dat we gelukkig waren, een feit, dat een mens zich meestal pas achteraf realiseert. Ik geloof, dat alle burgerlieden ter wereld dubbelzinnig knipogen, als ze het woord *Parijs* horen, maar ik leefde er zeer degelijk en ingetogen, zoals ook onze vrienden en kennissen. Deze of gene collega woonde samen met een vrouwtje waarmee hij wellicht niet wettig getrouwd was, maar we lieten elkaars vrouwen met rust en van orgieën heb ik nooit iets bespeurd. Er waren wel eens fuifjes waarbij het vrolijk toeging, maar daarbij viel de nadruk meestal meer op drinken, eten en dolle potsen maken dan op lichtzinnige vrijerijtjes, en een paar hangerige stellen vindt men evengoed bij een fuif met gebed en bijbellezen vooraf in Huizen of Marken als in Parijs. De fuif, die ik mij het levendigste herinner was die Nol en Henri op ons atelier gaven.

Ze kwamen vroeg in de avond, tegen het etensuur bij ons binnenvallen. De een had zijn armen vol bloemen en de ander vol flessen en etenswaren. (Het is niet moeilijk te raden, wie wat had). Er moest iets groots gevierd worden en een paar onaangename herinneringen krachtdadig weggespoeld. Ze hadden samen de zaken van Nols vader overgenomen en de oude zondaar naar Nice verbannen. Toen ze de stemming bij ons, beter gezegd, bij mij, hadden gepeild, boog Henri zich uit het raam van de zesde verdieping, stak zijn adellijke duim en wijsvinger in zijn mond en liet een schel gefluit boren. Drie mannen en één vrouwtje, dat was geen verhouding voor een fuif, vonden ze. Beneden in de open auto zaten twee meisjes, die enthousiast zwaaiden, lenig naar buiten sprongen en enige minuten later het atelier binnen stormden. Het waren niet eens midinettes of winkelmeisjes, maar rasechte studentes van goeden huize, zij het van het genre, dat zich niet afbeult met studeren. Nol en Henri bezaten de gave, zelfs ten huize van een weinig vlotte jongen als ik was, de stemming erin te krijgen. Halverwege de avond ging Nol bij de concierge opbellen en zorgde voor verse aanvoer van drank en jongelui van beide seksen. En halverwege de nacht leerde ik de zojuist geleerde Charleston aan onze grijze concierge, aangemoedigd door mijn handklappende buren van de vijfde verdieping, die eerst hun beklag waren komen doen.

Het feest leverde, behalve de grootste kater van mijn leven ook de grote verzoening met Nol en Henri op. Ik wil niet beweren, dat deze vriendschap betekende, dat ik voor de rest van mijn leven onderdak was, maar ze hielpen mij voor zover mijn trots dat toeliet. Ze konden geen ijzer met handen breken, toen enige jaren later het getij keerde en de verschrikkelijke crisistijd 1930-1940

aanbrak.
Het Parijse geluk duurde twee jaar. In de zomer van 1927, terwijl wij in Bretagne bij oude vrienden van grootvader logeerden, overleed Odettes moeder aan een hartaanval. Het was ons al bekend, dat grootvader sterk verouderde en niet aan zijn lot kon worden overgelaten. We gaven het dierbare atelier aan de rue de Seine op en trokken naar Bergen aan Zee. Grootvader leefde nog een half jaar en overleed na een smartelijk en geldverslindend ziekbed. Wij bleven berooid en ontredderd achter. Nol kwam persoonlijk onze zaken regelen. Dat was een daad van echte vriendschap, want hij was in korte tijd een gewichtig zakenman geworden, die door heel Europa reisde en tot over zijn oren in het werk zat.
Grootvader liet ons behalve een aanzienlijk aantal onbetaalde rekeningen en het huis in Bergen aan Zee een paar weinig waardevolle panden in Amsterdam na. Dat was alles wat er nog van het familiebezit over was, behalve dan een aantal fraaie aandelen in Russische spoorwegen.
Odette wilde graag weer bij het toneel terug, en dat betekende, dat Bergen aan Zee geen ideale woonplaats was. Mijn klacht, dat ik geen man was om zoveel alleen te zijn werd niet geheel ernstig genomen. Nol kon drie keer beter praten dan ik en hij nam het voor Odette op. Het maakte weinig uit, redeneerde hij in een gesprek onder vier ogen, of Odette een middelmatig talent had inplaats van een genie te zijn. Juist middelmatige talenten moest je niet te veel moeilijkheden in de weg leggen. Een mens zijn lust is een mens zijn leven. Dat gold ook voor een vrouw met een middelmatig toneeltalent, gezegend met meer dan middelmatig lichamelijk schoon. Het toneel had daar dringend behoefte aan en in de handen van een goede regisseur zou zij tot opmerkelijke prestaties in staat zijn. Die twee laatste opmerkingen kwamen in elk geval uit. Zij werd met vreugde begroet en was nu langzamerhand gerijpt voor de vertolking van jongemeisjes-rollen, die ze met een succesvol flair over het voetlicht bracht.
Nol bood mij, toen hij na grootvaders dood de rekening had opgemaakt, een lening aan. Ik verzette mij tegen dat voorstel. Het gelukte hem door een voordelige verkoop van ons onroerend goed de rekening sluitend te krijgen en nog wat over te houden. Er was één pand, dat al jaren voor meer dan de helft leeg stond en moeilijk verkoopbaar was. Het denkbeeld, er dan zelf in te gaan wonen, stamde van mij. Odette verzette er zich tegen. Zij vond de Kerkstraat neerdrukkend en het huis onbewoonbaar. Op den duur stemde ze er in toe, dat we er ‘voorlopig’ zouden wonen, als het tenminste flink werd opgeknapt. Meubels hadden we meer dan voldoende en het opknappen deed ik grotendeels zelf. Maar voor ik daaraan begon, logeerden we enkele weken op De Beukenhorst. Nol was intussen getrouwd met Bettina, de zuster van Henri, een

vreemd, stil vrouwtje waar we weinig contact mee hadden. Kort na ons vertrek uit het statige, kasteelachtige landhuis, werd hun zoon Bob geboren. Dat was in juni 1928.

Dezelfde timmerman, die mijn primitieve atelier op de zolder van Ans had getimmerd, hielp mij bij het opknappen van het huis en inrichten van mijn atelier. Ik kampeerde een dag of veertien tussen opgepakte meubels, houtkrullen en verfpotten, terwijl Odette als Invalster met een toneelgezelschap plotseling de provincie rondtrok en zo nu en dan een paar uur kwam helpen en in de weg lopen. Eigenhandig verfde ik alles wat er te verven was, witte de plafonds en plakte behang, een werkje dat ik van Ans had geleerd.

Ik was geen man om veel alleen te zijn. Het is niet nodig, dat ik aldoor een vrouw dicht bij me heb. Als ik werk houd ik er van alleen te zijn. Maar het geeft me rust, als ik dan in de verte eens een kopje hoor rinkelen, een deur hoor gaan of een wijsje hoor neuriën. Twee jaar was ik Odette trouw geweest. Toen we naar Parijs vertrokken verwachtte ik dat niet van mezelf. Het getrouwd en veel samen zijn bleek vol aangename verrassingen. We gingen in elkaar op en hadden niemand nodig, al hadden we een stuk of wat vrienden en kennissen in Parijs. We waren er een typisch Parijs paar: de man een beetje slordig en gek op smullen, het vrouwtje zeer verzorgd, gewend niet onopgemerkt te blijven, koket maar trouw en toegewijd aan haar man. Er was maar één drama en dat droeg nog bij tot Odettes liefde en toewijding. Onder onze kennissen was een zachte, melancholieke jonge schilder, een beau garçon die ik altijd als tot de verkeerde kant behorend beschouwde. Ik heb nooit veel verstand van die verkeerde kant gehad, maar meende, dat ik de vrouwelijk zachte Jean-Pierre met een gerust hart Odettes kop kon laten tekenen. Maar op een avond dat ik met de rust die ik me daar had eigen gemaakt een pijpje zat te roken en de krant las, kwam Odette een beetje ontdaan thuis met haar boodschappentas. Ze probeerde dat ontdaan-zijn wel te verbergen, maar ik had haar meteen door, toen ze na een vluchtige begroetingskus snel naar het keukentje wilde verdwijnen om te gaan koken.

‘Wat is er met je gebeurd?’ riep ik.

‘O niks. Ik zag een ongeluk op straat.’

‘Kom eens hier,’ zei ik gebiedend, legde mijn krant neer en klopte op mijn knie

‘Nee, straks. Eerst het eten, anders wordt het zo laat.’

‘Odette!’ zei ik streng. Diep in haar hart vond ze het heerlijk, als ik haar zo commandeerde. Ze kwam als een schoolkind naar me toe en beefde, toen ik haar op mijn schoot trok en mijn vinger onder haar kin legde. ‘Mag jij zo jokken tegen je baasje? Vertel op.’

Ze probeerde er eerst nog onderuit te komen, bezwoer me vervolgens wel tien

keer, dat ik moest beloven niet driftig te worden, anders vertelde ze niets en toen kwam eindelijk het hoge woord er uit. Die Jean-Pierre was een ondeugende jongen. Juist omdat hij het allemaal zo fluwelig zacht en lief deed, had hij haar bijna verleid. Er was heus niks ergs gebeurd, kermde Odette, toen ik mij grommend oprichtte. Zij probeerde mij tegen te houden, maar ik schudde haar af als een kleuter en stormde de trappen af, met Odette op mijn hielen. In zijn atelier was hij niet. Na drie kroegen werd ik wild en na zes gonsde het in mijn oren. In de zevende of achtste bistro zag ik hem wegduiken achter de brede rug van een man aan de zinc. Het moet een boeiend tafereel zijn geweest. Odette krijtwit en jammerend, dat iedereen mij tegen moest houden en ik, die onder het uitschreeuwen van alle verwensingen die ik dat jaar aan mijn Franse woordenschat had toegevoegd uit de mond van taxichauffeurs, clochards en kleine neringdoenden, en het luidkeels verhalen van mijn bijna-cocu-zijn, op de vaalwitte Jean-Pierre afstormde en hem een pak slaag gaf, dat hem nog lang geheugd zal hebben. Espèce de...! Hier, daar! Er vielen wat stoelen en er sneuvelde wat glaswerk, vooral toen bleek dat de dikke man een vriend van Jean-Pierre was, die het weldra genoeg vond. Spoedig was er een kleine veldslag gaande, tussen aanhangers en tegenstanders van mij, die met de aankondiging dat de flics in aantocht waren snel eindigde. Ik had een blauw oog en nogal wat schaafwonden en beurse plekken. Odette verpleegde mij kirrend van liefde en bezorgdheid. Zij was nog nooit zo verliefd op mij geweest. Het was wel vulgair, wat ik had gedaan, maar in die jaren kon haar dat niet veel schelen.

Ik weet niet hoe dat met andere mannen in hetzelfde geval is, maar mij hielp het weinig, of een vrouw zelfs nog mooi was als zij geeuwde, boerde of de hik had. Men went aan alles, zelfs aan het inslapen en wakker worden naast een mooie vrouw. Ik wilde in geen geval ooit nog in zo'n situatie geraken als vlak voor mijn huwelijk. De rust waarmee ik andere vrouwen belangstellend kon bekijken, beviel mij in die gelukkige jaren heel goed.

Maar goed en wel terug in Nederland en enigszins bekomen van de emoties, die het ziek- en sterfbed van de geliefde grootvader gaven, viel ik opnieuw in zonde en natuurlijk was het weer een rare geschiedenis. In mijn eigen huis, in het nestje dat ik met mijn timmermannetje aan het verfraaien was. Het was zijn jongste dochter, die je als werkster kon huren. Een frisse, struise meid van half in de twintig. Zij was geen maagd meer, zoals later bleek, maar ongetrouwd en in die tijd zonder vrijer. De deugdzaamheid zelve probeerde zij voor te stellen. Ze was van dat soort dat bang is, kuis doet maar 's avonds in bed over je fantaseert. Het begon al een beetje te zomeren, toen ze kwam vegen en schrobben. In die tijd waren de vrouwen trouwens toch al niet meer zo zwaar met kleren behangen. We speelden eerst een beetje van kat en muis, terwijl Va met dreunend geweld

op de zolder aan het spijkeren was. Toen ik haar in mijn armen trok, stribbelde zij flink tegen. Plotseling was het verschrikkelijk opwindend, weer eens een struise, volstrekt vreemde vrouw te verleiden waar ik niet van hield en die niet mooi was en niet beschaafd en niet fraai verzorgd. Binnen een paar minuten onderging ze mijn zoenen en geknuffel kreunend van plezier en drukte ze haar weelderige lijf in die dunne kleren begerig tegen het mijne. Maar toen kwam Va de trap af om mij te halen. Het timmerwerk was klaar en ze vertrokken samen, maar ik had nog gelegenheid haar toe te fluisteren, dat ik haar de volgende morgen nog tien keer zo hard zou laten kreunen. Kon ze er nog een nachtje over slapen en desgewenst wegblijven. Maar ik wist dat ze zou komen. Ik had nog nooit een blauwtje gelopen. De volgende morgen stond ik achter de deur te wachten. Het tegenstribbelen was nu helemaal voor de vorm. We gingen stoeiend en vrijend de trap op, tuimelden op het eerste het beste plekje neer en gingen als beesten te keer. Ik deed eerlijk mijn best om mij te schamen en er de allure van een onbedachtzaamheid aan te geven, maar het huis bleek vervolgens bewerkelijker dan we hadden gedacht. Als ik gewild had, was ze blijven komen, was ze desverlangd wekelijks een paar dagen komen werken, maar ik had na een paar wilde dagen schoon genoeg van haar. Ze was zelfs mij te vulgair. Ze hoorde tot dat verschrikkelijke soort vrouwen dat giechelt en giert, als het vrijen haar niet meteen de adem beneemt. Bovendien kwam Rietje na zo'n in giechels gesmoorde vrij-partij aanbellen.

Toen was het niet meer moeilijk, er een streep onder te zetten. Toen wilde ik er maar al te graag een streep onder zetten... Bovendien zou Odette de volgende dag thuiskomen met een paar vrije dagen.

Rietje. De eerste tijd, toen ik een vast adres in Parijs had, schreef ze me elke week een lange brief. Misschien waren ze beter dan de Minnebrieven van een Portugese Non, maar ik las ze maar oppervlakkig en schreef haar zo nu en dan een geïllustreerd krabbeltje terug. Op haar verjaardagen stuurde ik een boek. Na een maand of wat schreef ze me ongeveer elke veertien dagen. De laatste maanden dat ik in Parijs woonde schreef ze me nog om de vier of zes weken. Ik wist uit haar brieven, dat ze zich met het leven verzoend had en aan de gedachte wende, dat ik gelukkig was met mijn Odette en dat zij er verstandig aan deed zich in te stellen op het wellicht nog eens met een ander trouwen. Uit haar brieven wist ik ook, dat Ans inderdaad nog een baby had gekregen, weer een jongen, dat Bas op de H.B.S. was en ingenieur wilde worden en dat Maarten en Ans redelijk gelukkig waren. Ik was nog niet bij Ans geweest en was dit ook niet van plan.

Rietje werkte nu als leerling-verpleegster in een ziekenhuis, een nuchter, hard en slecht betaald baantje. Zij zag er een beetje slecht en zeer volwassen uit, toen

ik haar de trap af tegemoetsnelde en in één doorgaande beweging mee naar buiten nam.

‘Ik ben een uurtje weg. Wacht niet op mij. Tot morgen!’ brulde ik in het trapgat

‘Joehoe!’ riep een vrouwenstem terug.

‘De werkster,’ zei ik zacht tegen Rietje. ‘Het mens werkt op m'n zenuwen. Maar morgen is ze gelukkig voor het laatst. Straks mag je het huis zien. Ik heb het helemaal opgeschilderd en behangen. Eerst een straatje om, goed?’

We hadden elkaar koeltjes een hand gegeven. Buiten in het licht bekeek ze mij eens goed. Haar ogen hadden een raadselachtige uitdrukking.

‘Je ziet er aanbiddelijk uit,’ zei ik en ik meende het. Ze was geen schoonheid, Rietje van achttien, maar ze was goed gebouwd en haar grote, lichtbruine, groengespikkelde ogen in het ernstige, lieve gezicht waren werkelijk prachtig. Ik wist, dat zij een bewonderaar had, die haar op een onhandige manier het hof maakte en maar nauwelijks haar hand durfde vasthouden. De jongen was een jaar of zes ouder dan zij, zat op het kantoor van de vakbond en kwam wel eens met haar vader mee, zo was het begonnen. Hij was idealist van top tot teen, vegetariër, geheelonthouder, die wegens dienstweigering in de gevangenis had gezeten en in zijn vrije tijd versjes schreef. Rietje was niet verliefd op hem, maar volgens haar laatste brief bewonderde zij hem en dacht wel, dat ze later zouden trouwen.

Ik gloeide plotseling van redeloze jaloezie als ik dacht, dat die verstrooide knul haar ooit zou bezitten en daarbij gedichten op zou zeggen van Rooie Jet en natuurlijk van zichzelf. Ik gaf een harde schop tegen een lege kartonnen doos die op het trottoir lag en had zin om van alles en nog wat te vernielen.

‘Is mijn god vertoornd?’ vroeg ze en trok haar wenkbrauwen op.

Ik moest aldoor naar die ogen kijken, naar dat rechte, enigszins naar achteren wijkende voorhoofd, waardoor de neus en ferme kin iets naar-voren-springends hadden en profil. Ze had eigenlijk een enigszins Noors of Zweeds gezicht, viel mij ineens op. Haar mond had iets rechtschapens gekregen.

‘Zoals het een god betaamt,’ zei ik. ‘Godje zou beter zijn. Nu.’ Zij glimlachte. Nogal pijnlijk. We liepen zwijgend de hele straat uit en hielden ons allebei groot, meende ik. Zij was geen meisje om banaliteiten tegen te zeggen. Er spookten onnozele zinnetjes door mijn hoofd, die het ijs moesten breken. Ik miste iets. Haar overdreven aanhankelijkheid, waar ik me vroeger tegen verzette, haar hondjesachtigheid, haar manier van alles en iedereen te bekijken met een blik die zei: dit is nu allemaal feest, allemaal gewijd want ik loop hier met hem... dat huis daar is niet meer hetzelfde huis van vroeger: zijn blik heeft er op gerust... die steen is niet meer dezelfde: zijn voet heeft er op gestaan.

Nu liep ze groot en koel en ingetogen naast mij, een raadsel op ferme, resolute benen.

Op het Leidse plein zwegen we nog steeds. Ik begon me langzamerhand belachelijk te voelen. Alsof we dat hadden afgesproken, stonden we stil aan de waterkant van de Stadhouderskade. Zo stonden en zaten we vroeger het liefst, aan het water, en dan staren, peinzen en zo nu en dan wat zeggen. Het was grauw maar zacht weer. De bomen stonden allemaal met fris jong groen. Het was eind mei, precies drie jaar na de ergste huilbuien en drama's. ‘Was je... alleen met die werkster die zo op je zenuwen werkte?’ vroeg ze plotseling met een heldere stem.

‘Eh... ja, hoezo?’

‘O, niks. Je hoorde haar op straat gillen en giechelen. De buurvrouw thuis maakte net zulke geluiden, in bed, met haar man.’

Ik voelde me verbleken en vervloekte mezelf, zowel om dat verbleken als om de oorzaken en mogelijke gevolgen, die plotseling zeer belangrijk waren. ‘Je denkt toch niet...,’ zei ik, wanhopig, met gehuichelde verontwaardiging.

‘Kijk me eens aan,’ zei ze, heel koel en eigenwijs, maar haar ogen keken vertederd, bijna zoals vroeger. ‘Kan het je iets schelen, wat ik denk?’

Ik keek haar aan en voelde me ontzettend klein en belachelijk. ‘Jok jij wel eens?’ zei ze, en probeerde haar kinderlijke toontje van vroeger te imiteren.

‘Het kan me ontzettend veel schelen wat jij denkt,’ zei ik en wendde mijn ogen af

‘Je *moet* me geloven als ik zeg, dat dit de eerste keer was sinds ik getrouwd ben. We waren zo gelukkig. Ik kan niet tegen alleen zijn. Ik was het absoluut niet van plan. Ik geef geen sikkepit om die meid. Morgen komt ze voor het laatst. Rietje...’

‘Morgen komt Odette thuis,’ zei ze met een afwezige stem. We stonden daar heel raar. Het viel me op dat de mensen keken, maar het kon me niks schelen. Ik staarde Rietje van opzij aan. Ze had iets van een jonge koningin. Ik voelde me oud, verrot en moe. Ontzettend moe.

‘Ik kan ook niet tegen alleen zijn. De meeste mensen kunnen dat niet.’

‘Dus je veroordeelt mij? Je vindt mij een minderwaardige slappeling? Je wilt mij liever nooit meer zien?’ Als ik al gedacht had, dat dat laatste zinnetje haar in elkaar zou doen krimpen, dan schoot ik wel de grootste bok van mijn leven. De rollen waren wèl omgekeerd!

‘Je bent een lieve slappeling. Je moet niet zo woest doen, daarmee verraad je je slapheid. Ik ben niet kwaad op je. Dat kan ik niet zijn. Ik niet. Maar het is beter, dat we elkaar niet meer zien. Maar wat bezielt jou eigenlijk? Vroeger was ik je tot last. Nu ben je van me verlost en nu is het weer niet goed.’

‘Wel ja, ga jij maar naar je hooggestemde Jaap. Over een jaar of tien, twintig wordt hij misschien wel eens aanhalig, telkens net genoeg om een hok met kinderen te krijgen.’ Ik stikte van woede. Zij lachte parelend en keek me van opzij vorsend aan.

‘Maar je bent doodgewoon jaloers!’ zei ze verbaasd. ‘Waarop eigenlijk? En waarom?’

‘Ja!’ zei ik luid. ‘Ja. Ik ben jaloers. Begrijp je dat niet? Nou, ik ook niet. Ik hou van je, kan ik het helpen?’

‘O, maar je vergeet helemaal de vogeltjes, waar ik naar zat te luisteren toen ik tegen die kar opvloog. Vogeltjes hebben ook maar één vrouwtje. Je vergeet helemaal, dat ik nu geen kind meer ben. Jij hebt Odette en je bent getrouwd. Wat wil je dan nog van mij? Je komt veel te laat.’

Ik hing aan haar lippen als een stervende aan die van een priester. Zij zag bleek en praatte terwijl ze haar blik in de verte op het water gericht hield.

‘Odette is een mooie speelpop,’ zei ik tandenknarsend. ‘Maar jij... jij hebt meer in je pink dan zij in heel dat mooie poppenlijf.’

‘Meer wat?’

‘Meer ziel, meer goedheid, meer liefde, meer alles.’

‘Wat wil je nog van mij?’ Nu praatte ze bijna zonder haar lippen te bewegen. Ze slikte een paar keer. Haar hals was mooi rank gebleven. Haar blik volgde een sleep modderschuiten.

‘Ik wist niet, dat ik zoveel van je hield,’ zei ik zacht.

‘Je overdrijft. Je kunt ook jaloers zijn zonder echt van iemand te houden, zo maar, hebberigheid. Je geeft geen antwoord op mijn vraag.’

‘Ik weet het niet. Wat je me wilt geven. Je vriendschap. Ik heb ineens het gevoel, dat je me in de steek wilt laten en dat is gek genoeg, nu ik je sinds een half uur terug heb, na bijna drie jaar. Maar het is zo. Laten we geen verstoppertje spelen. Ik voel me alleen.’

‘Dat is heel goed voor een mens. Schilder. Wees lief voor je vrouw.’

‘Je houdt niet meer van mij?’ Dit was om gek te worden!

‘Ik hou van de Arjen die ik gekend heb. Die is nu dood. Pas gestorven.’

‘Ach, klets toch niet, kindje. Nu praat je zo, en je praat goed voor een meisje van achttien. Misschien heb je net een hoogdravend boek gelezen, maar over weer drie jaar of nog wat langer, praat je heel anders. Je kunt toch alles maar niet zomaar overboord smijten als oud vuil? Rietje, ben ik niet heel lief voor je geweest?’ Haar stem trilde, toen ze antwoordde: ‘Je bent heel, heel lief voor mij geweest en heel, heel geduldig. Daar zal ik je altijd dankbaar voor blijven. Maar smijt jij zelf niet van alles als oud vuil overboord, als je met zo'n giechelmens...’ Ze rilde van afschuw. ‘Dat heeft er geen snars mee te maken,’ snauwde ik.

‘Mannen zijn nu eenmaal zo. Echte mannen. Juist het vrijen met iemand waar je geen bliksem om geeft kan zo'n opluchting geven, zo maar, een spelletje.’
‘De Rietje die jij gekend hebt, is ook dood,’ zei ze zacht.
‘Kijk me eens aan!’ commandeerde ik.
Ze schudde haar hoofd. ‘Ze ligt op sterven,’ zei ze met een trieste glimlach. ‘Laat haar nu rustig doodgaan. Dat is voor een hoop mensen veel beter. De Jaap, die jij ongezien zo veracht, is veel minder kinderlijk dan jij. Jij bent een hebberige kleine jongen, die stampvoet als hij z'n zin niet krijgt. Het wordt hoog tijd, dat je eens groot wordt.’
‘Trap mij maar in de modder,’ zei ik bitter.
‘Ik trap je niet in de modder. Ik sta je wangedrag te vergoelijken.’
‘Kijk je nog wel eens door sleutelgaten?’
‘Als je zo begint, heb ik je *niets* meer te zeggen,’ zei ze met een resolute koelheid, die mij sprakeloos maakte.
Zij draaide zich om en liep zonder op of omzien terug naar het plein. Ik liep als een arme schooier nog een eindje naast haar voort. Ze schudde haar hoofd zoals men een aalmoes weigert aan een naar drank stinkende zwerver. Ik stelde me aan als een gek en toen ze niet meer luisterde greep ik haar vast en smeekte, mijn rottige opmerkingen te vergeven, verklaarde haar mijn liefde. Er stonden tranen in mijn ogen, maar zij hield haar kin hoog en zei alleen: ‘Ga weg. Laat me met rust. Je stelt je aan,’ en probeerde mij van zich af te schudden. Deze scène bleef niet onopgemerkt. Het was omstreeks vijf uur en tamelijk druk. Rietje stuurde kalm op een politieagent aan en zei: ‘Deze meneer is vervelend. Ik wilde graag daarginds op de tram stappen. Hij is mijn vader niet en evenmin mijn broer of mijn man.’
‘Is dat zo, meneer?’ vroeg de agent. ‘Valt u deze dame lastig?’
‘Ik ben haar vriend,’ zei ik, zo kalm mogelijk. ‘Vroeger ben ik eens opgetreden toen ze lastig gevallen werd en heb er ook een agent bijgehaald. Toen was deze dame heel blij.’
Dat brak bijna haar wil. Er sprongen tranen in haar ogen. Ze bleef echter hardnekkig de agent aankijken.
‘Daarom kan ik niet boos op hem zijn. Ik wil alleen maar rustig op de tram stappen. Hij doet geen kwaad. Hij moet me alleen met rust laten.’ Ze maakte een hulpeloos gebaar. De agent, met zijn hand op mijn schouder, wees, dat zij maar gauw door moest lopen. Terwijl de tranen over haar wangen stroomden liep ze kaarsrecht, haar kin omhoog door het groepje omstanders weg.
De agent bekeek mij op zijn gemak en zei: ‘Het komt wel weer goed m'n jongen. Maar je mot niks forceren, neem dat aan van een ervaren man, bij vrouwen mot je niks forceren. Zo. Ga nou die andere kant maar op en neem straks een glaasje

voor de schrik, maar niet meer dan één, denk er om.’
Ik liet mij als een kleine jongen aan de praat houden, knikte stom en liep met gebogen hoofd de andere kant op, terug naar het plekje waar we hadden gepraat. Na een poosje ging ik, verscheurd door zelfmedelijden en gekrenkte trots, suf en moe de raad van de agent opvolgen. Ik voelde mij zo wanhopig verlaten als ik mij in jaren niet had gevoeld. Iedereen laat mij alleen in m'n moeras, dacht ik steeds maar. Ik ging van kroeg tot kroeg, hoewel ik niet veel alcohol kan verdragen, en waggelde enige uren later de trap van mijn nieuwe huis op, dat geurde naar verf, nieuw hout en zeep.
Alle lampen brandden. Odette was een dag vroeger thuisgekomen. Ze kwam mij met uitgebreide armen en een verschrikt gezicht tegemoet. Ik had nog juist gelegenheid haar te ontwijken en de w.c. in te vluchten, waar ik alles uitbraakte en bittere dronkemanstranen schreidde.
Odette heeft nooit geweten waarom. Ik klaagde alleen maar aan één stuk, dat ik me zo alleen voelde.

Rietje heb ik nooit meer gesproken, smekende brieven en wachtlopen bij het ziekenhuis ten spijt. Ik zag haar nog wel eens uit de verte, maar ik denk dat als ik bij de ene uitgang van dat verdomde ziekenhuis op wacht stond, zij door een andere uitgang wegglipte. De enige, die mij daar zekerheid over kon verschaffen was Ans. Ik had mij voorgenomen, niet meer naar Ans te gaan. In de afgelopen jaren had ik haar een paar neutrale briefjes geschreven, van dat soort die je open op de schoorsteenmantel legt. Ik wilde niet meer naar haar toe, omdat ik ook wel eens uit een moeras wilde komen, of omdat ze oud en dik zou zijn geworden en mij juist daarom nog meer zou opvreten dan vroeger, of omdat ik bang was dat ze mij zou uitlachen. Maar ik ging toch en begon maar meteen over dat laatste. Zij was wat ouder en dikker geworden, maar nog altijd de zonde waard. Zij nam me meteen in haar armen, nogal moederlijk, helemaal zonder rancune over mijn wegblijven. ‘Natuurlijk lach ik je niet uit. Maar ik ben ook weer niet zo'n heilige, dat ik het kan laten, vermanend het vingertje op te heffen... Maar laat ik je eerst eens goed bekijken.’

We bekeken elkaar goed en dronken gezellig thee in de vertrouwde kamer, die nog vol hing met mijn teken- en schilderwerkjes. Ans was een goed wijf. Ik had het uur van de dag met zorg gekozen. Iedereen weg en de kindertjes in hun middagslaapje. We waren 't er al gauw over eens dat, als ik nu weer eens naakt in bed ging liggen met het licht uit en Ans bij me zou kruipen, dat dan alles opnieuw zou beginnen, maar zo nuchter bij de thee konden we er als oude kameraden nog eens gemoedelijk over nakaarten zonder hartkloppingen en dergelijke. We wilden het allebei maar zo houden, en daarom deden we niet

aanhalig, wel een beetje sentimenteel.

Ans kende het hele verbaal. Ze kende ook de dochter van de timmerman. Geen slechte meid maar leeghoofdig, volgens Ans. Zoals zij vroeger tegen Rietje preekte en haar kalmeerde, preekte ze nu tegen mij. Ik had Rietje vroeger als kind willen zien en behandelen, bijna als een vader. Goed, nu moest ik het ook kunnen opbrengen haar te zien uitvliegen, net zoals een vader zijn dochter moest toevertrouwen aan een knul, die hij waarschijnlijk te min of te verwaand of te dit of te dat vond. Bovendien had ik Rietje dodelijk gekwetst door haar te verwelkomen met een giechelende meid... Ik moest niet meer aan het verleden denken, niet piekeren hoe Rietje vroeger een moord had willen plegen voor één zoen van mij. Zij, Ans, had mij toch ook laten gaan? Had ik er wel eens over gedacht, dat dat ook verdomd pijn had gedaan? En als ik dacht, dat ik werkelijk van Rietje hield, nou, dan moest ik heel blij zijn, dat ze zo goed terecht gekomen was, ondanks ons slechte voorbeeld.

Ik knikte maar wat. Ik wist het zelf allemaal verdomd goed. Maar het luchtte toch op, zo eens vriendelijk de les gelezen te worden en mijn hart te luchten.

Zij toonde mij vol trots haar twee kindertjes, toen die met rode wangetjes en slaperige oogjes te voorschijn kwamen. Ik schudde Bas lang en hartelijk de hand en wees schuw het voorstel van de hand, mijn vroegere atelier nog eens te zien.

‘Daar zou ik alleen maar willen grienen,’ zei ik, toen Ans mij uitliet. ‘Staat die madonna nog op Rietjes deur?’

‘Natuurlijk,’ zei Ans sussend. ‘Pieker er niet over, jongen. Er is hier in huis genoeg gegriend. Je wou het allemaal mooi en zuiver houden, weet je nog? Dat heb je nu bereikt, dank zij haar.’

‘Ze houdt nog veel van me, hè?’

‘Meer dan goed is. Daarom. Zet er een punt achter. Ellende genoeg op de wereld. Wees nu flink. Als je erg wanhopig bent en aan Odette niet genoeg hebt, mag je altijd bij me komen.’

‘Je bent veel te goed voor me.’

‘Altijd iets minder dan je denkt.’ Ze zoende me wild op mijn mond en trok aan mijn haar. Deze liefkozingen demonstreerden de situatie beter dan duizend woorden.

‘Smeer 'em,’ zei ze hees, ‘voor ik domme dingen ga doen.’

Beneden aan de trap wierp ik haar een kushand toe.

Zij veegde met beide handen de tranen uit haar ogen en wuifde terug.

Dat was mijn laatste bezoek aan Ans.

Postludium

‘Bob, niet zo hard!’ riep Daphne, toen ze de rue Lepic indraaiden. De klok op de place Blanche wees vijf minuten over twaalf. Er was weinig verkeer op de boulevard. Bob reed nu langzamer.

‘Slaap je, pappa?’ vroeg Daphne bij Arjens oor.

‘Nee kind, ik denk. Over vroeger.’ Hij trok haar nog wat dichter tegen zich aan

‘Je ruikt lekker, als een grote meid,’ mompelde hij. Daphne hoorde hem grinniken. ‘Het lijkt nog zo kort geleden, dat je geboren werd. Belachelijk. Toen je klein was, rook je ook altijd lekker. Je mamma was de hele dag met je bezig.’

‘Mamma was wel een beetje onthutst hè, toen ik kwam.’

Arjen sperde zijn ogen open.

‘Heeft ze dat gezegd?’

‘Ja, zo ongeveer wel. Ze was toen bij een goeie troep. Het was allemaal nogal een verandering voor haar.’

‘Ja.’ God, dacht hij, dat kun je je kind nooit vertellen. Ik heb haar verwekt om Odette schaakmat te zetten. Nu goed, ik wilde een kind en zij wilde uitstel, uitstel. Ik bedonderde haar met opzet, in koelen bloede. Na drie keer had het al succes. Vader worden was een eenvoudig kunstje. Alleen maar om haar bij dat verdomde toneel weg te krijgen, en bij Louis.

‘Was jij niet onthutst?’

‘Ik niet. Ik vond het hoog tijd dat je kwam.’

‘Had me maar wat eerder laten komen. Ik zou zo graag overgrootvader Petersen nog gekend hebben. Dat moet een enige man zijn geweest.’

‘De beste man die ik ooit gekend heb. Maar zijn vrouw... zijn vrouw was nog beter. Soms...’ Zijn stem haperde. Hij zweeg en dacht: zij lijkt op haar. Daphne lijkt op haar. God, ik maakte Odette alleen zwanger om haar van Louis en dat verdomde toneel weg te krijgen. Voor het oog van de wereld had ik meer dan gelijk en toch was het de ergste schoftenstreek van mijn leven. Want zij was een vrouw zonder bedrog. Ze kwam op een avond laat thuis, bleek en overstuur. Ze flapte het er zomaar uit. ‘Ik bleef steken in een claus, die ik al dertig keer heb gezegd. Louis zat op de eerste rij en ineens drong het tot me door, dat ik van hem hou. Ik kan het niet helpen, Ar, je moet niet boos worden, ik...’ Dat mooie bleke gezichtje, die opengesperde donkere kijkers. ‘Ik heb liever dat je me slaat, dan dat je zo'n verdrietig gezicht zet, toe, Arjen!’

Ik kon niet tegen m'n verlies en ik had het recht aan mijn zijde. En zij, zij had

nog met me te doen, toen ik 't haar opbiechtte, toen, die keer dat ik een stuk in mijn kraag dronk, na de geboorte van het kind...

‘Een schoft was ik,’ mompelde Arjen.

‘Stil nu maar, pappa.’ Daphne aaide over zijn gezicht.

‘Jij was het liefste kind, dat ooit geboren is.’ De ironie, dacht hij, de krankzinnige ironie van het geval. Het ongewenste, uit jaloezie verwekte kind was een wonder van vrolijkheid, en zo mooi! Ze groeide tegen de verdrukking in. Crisisjaren, armoede en mijn vervloekte koppigheid...

‘Ik was zo koppig als een ezel en zo trots als een aap,’ zei hij halfluid. ‘Ik wilde geen portretten meer schilderen. Alleen maar landschappen en stillevens. Ik had m'n buik vol van portretten en de hele rotzooi, het gedoe met die rijke jonge wijven en noem maar op. En Nol betaalde meer dan ik waard was voor mijn land-schappen, uit medelijden met je moeder. Zo was hij wel, Nol. Misschien heb ik wel eens vreemd tegen je gedaan, maar ik hield erg veel van je.’

‘Natuurlijk,’ zei Daphne, ‘natuurlijk, pappa. Je had het erg moeilijk. Jij kon het ook niet helpen, dat mamma op oom Louis verliefd werd. En zij ook niet. Als je van iemand gaat houden, kun je dat niet helpen.’

Die vervloekte jaloezie van mij, dacht Arjen. We vochten samen om de gunst van het kind. Ik wilde, dat ze op Rietje zou lijken. Ik was teleurgesteld, toen ze groter werd, dat ze niet zo aanhankelijk was als Rietje voor mij was. Odette wilde er een beschaafd klein Odetje van maken, dat nauwelijks buiten mocht spelen met andere kinderen, terwijl het schaap gek was op ravotten. Later hitste Jet mij op. Die was ook al jaloers. De hele wereld is verpest door jaloezie.

‘Je was zo'n lollig ding. Als je wakker werd in je bedje, kraaide je altijd van vrolijkheid. Zo maar, je was zo maar vrolijk.’ Hij keek om zich heen en zag, dat ze al over de tweede brug reden, de place Saint Michel op. Bij *Au Départ* en het *Café de la Gare* waren de terrassen nog half vol, maar verderop waren de schiettentjes dicht.

‘Lijkt Sjef op overgrootvader Petersen?’ vroeg Daphne plotseling.

‘Eh... ja, in zekere zin. Hij is m'n beschermengel, Sjef.’

‘Wat zei hij, dat je naar Parijs ging?’

‘Me niet met jullie bemoeien. Dat zal ik verder ook niet meer doen. Maar ik zou nog wel één keer met jullie door Parijs willen lopen, zo maar, langs de Seine, door het Luxembourg en ook... ook door de rue de Seine.’

‘Natuurlijk! Dat doen we morgen meteen. Niet waar, Bob'?’ riep zij. ‘Morgen met pappa wandelen.’

‘Een goed plan!’ riep Bob. Hij remde en draaide de auto behoedzaam de smalle straat naar het hotel in.

‘En bent u dan ook niet meer boos op oom Nol?’ vroeg Daphne met een zoet stemmetje.

‘Zal ik hem even halen?’ vroeg Bob en parkeerde de auto achter Nols Bugatti.

‘Eh... later. Niet zoveel tegelijk,’ zei Arjen zacht.

Daphne kuste hem innig op zijn wangen.

‘Dat is fijn,’ zei ze. ‘We zijn er. Ik ga slapen en jullie gaan nog even napraten hè

Hoe laat, morgenochtend, pappa?’

‘Laat,’ zei Arjen.

‘Ja, we moeten allemaal eerst uitslapen.’ Daphne knikte plechtig met haar hoofd

‘Welterusten, pappa, tot morgen. Om elf uur hier beneden?’

‘Dan zal ik Nol tijdig wegwerken,’ zei Bob.

Ze stapten allemaal uit.

‘Ik ga bij de chauffeur zitten,’ zei Arjen. Hij rekte zich uit en ademde met diepe zuchten de frisse nachtlucht in. Bob opende het portier voor hem en zei: ‘Ik ben zo terug, oom Arjen, eventjes maar.’

‘Haast je niet, beste jongen. Welterusten... Daphne. Tot morgen.’

Hij ging in de auto zitten en keek hen na. Ze liepen op een drafje, hand in hand. Arjen zag haar met dansende passen de stoep van de hotelingang opsnellen. Het was heel stil in de straat. Hij wreef in zijn ogen en mompelde: ‘Tot morgen, engel.’